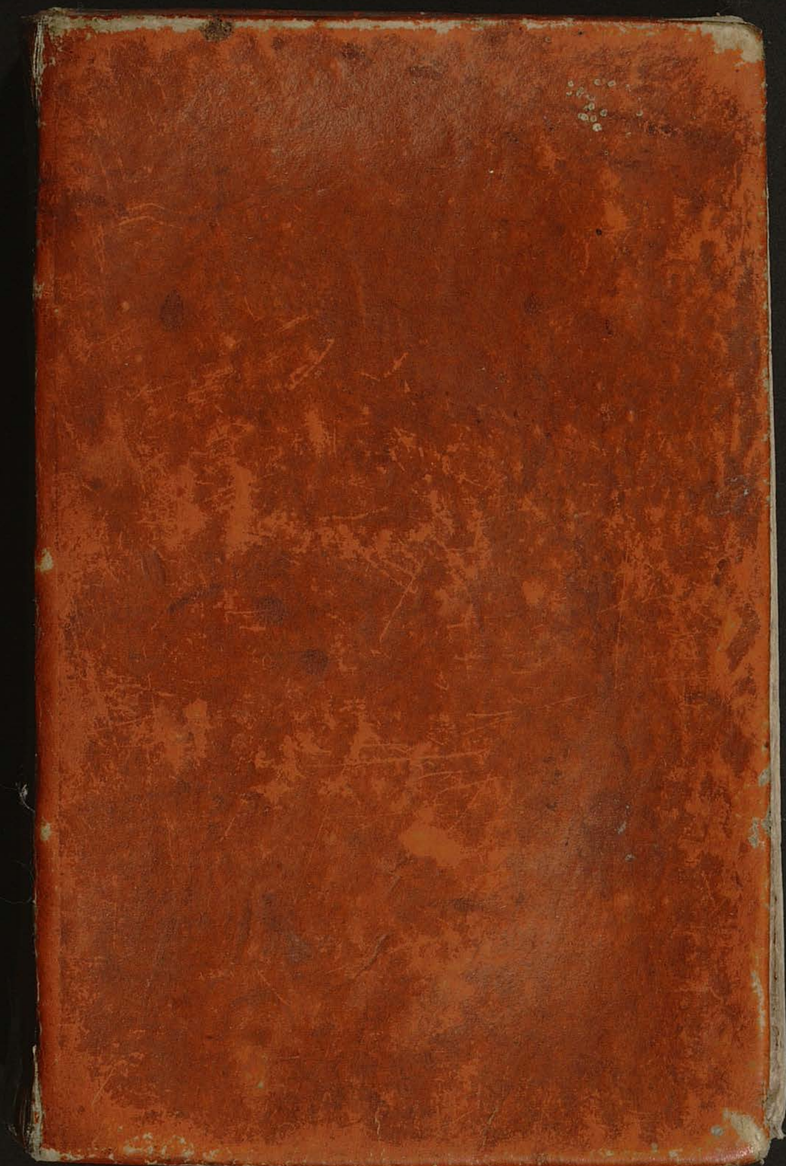
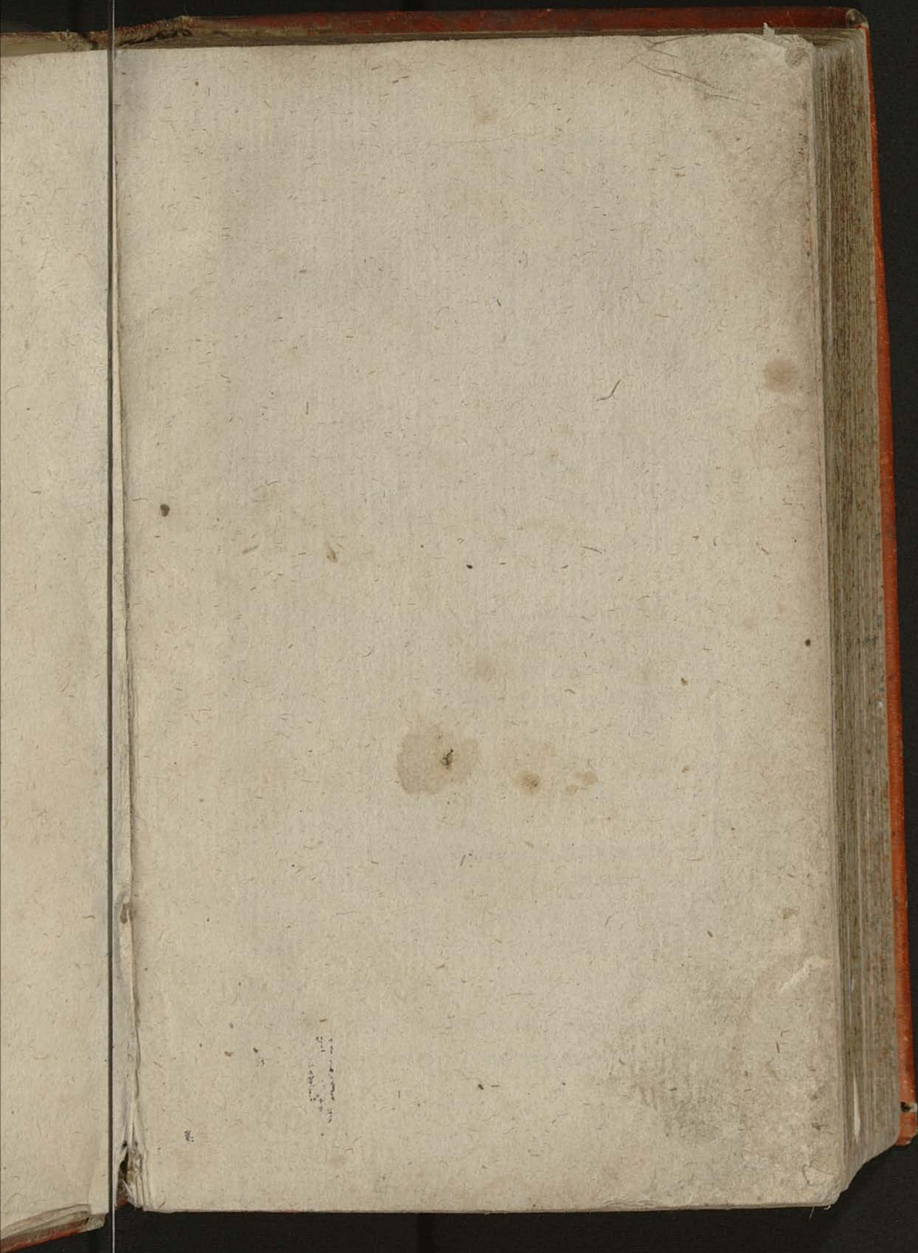
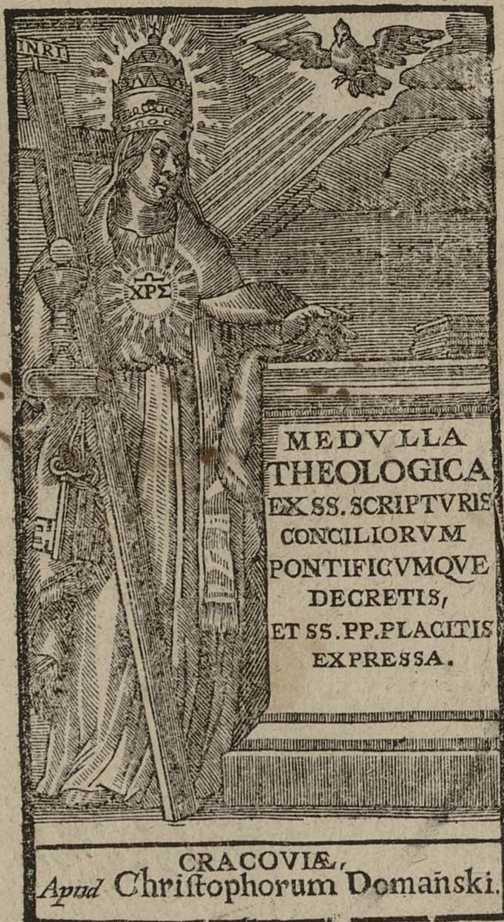

MEDULLA THEOLOGICA EX SS. SCRIPTURIS CONCILIORUM PONTIFICUMQUE DECRETIS, ET SS. PP. PLACITIS EXPRESSA.

CRACOVIÆ,
Apud Christophorum Domański.

MEDULLA THEOLOGICA

EX SACRIS SCRIPTURIS
CONCILIORVM
PONTIFICUMQUE
DECRETIS
ET SANCTORVM PATRVM
ac Doctorum placitis.

AUTHORE
LVDOVICO ABELLY
EPISCOPO RUTHENENSI
expressa.

Ordinatione & Authoritate
JLLUSTRISSIMI, & REVERENDISSIMI DOMINI,
D. CASIMIRI
A ŁUBNA
ŁVBIENSKI,
EPISCOPI CHEŁMENSIS,
Episcopatûs Gracoviensis Generalis,
ET
Abbatiæ Czervenensis perpetui
ADMINISTRATORIS.

Tum quóque
RNDMI CAPITULI CRACOVIENSIS
ad usum sui Seminarij
reimpressa,

PARS PRIMA.

CRACOVIÆ,
In Offic: Christophori Domanski, S. R. M. Typogr.
M. DCC. VI.

IESV CHRISTO
ÆTERNO SACERDOTI,
PRINCIPI PASTORUM,
ANIMARUM EPISCOPO,
DEO VERO,
VERI DEI FILIO.

Ignus es Domine, accipere Librum, & aperire ſignacula ejus; quoniam occiſus es, & redemiſti nos Deo in ſanguine tuo: Librum equidem illum, æternæ veritatis tuæ arcana continentem, nemo neque in Cœlo, neque in Terra, neque ſubtus terram, aperire, nedum reſpicere dignus erat. Abſcondita erat in myſterio Sapientia, nec ulli Principum hujus ſæculi pervia; donec veniſti, & viciſti, Li-

brumq; de dextera ſedentis in Throno accepiſti, ac illius ſignacula omnia reſeraſti. Cui ergo myſtici illius Libri hoc qualecunque fragmẽtum offerrem ac dicarem, quàm Tibi; in quo, & ex quo ſunt omnes Theſauri Sapientiæ; & ad quem proinde, tanquam ad proprium fontem, Sapientia omnis Angelica & humana recurrere debet. Quamvis autem Divinitatis tuæ lucem inacceſſibilem revereatur & reformidet tam exilis Opuſculi tenuitas; invitat tamen, imò attrahit ſingularis illa tua, & ineffabilis prorsùs benignitas ac humanitas, quæ apparuit omnibus hominibus, erudiens illos. Certè ad priſci illius tui Tabernaculi fores, non gemmea ſolùm & aurea vaſa; ſed etiam caprarum pili, & alia perexigua munuſcula, re-

rumque vilissimarum libamina, offerebantur, nec minuta illa duo in gazophylacium missa, tibi displicuerunt. En igitur, ne vacuus omninò in tuæ Majestatis conspectu appaream, Libellum hunc supplex affero, & obnoxiè precor, ut qui vilia & contemptibilia eligere consuevisti, ut fortia quæque confundas; id etiamnum præstare digneris, meque non in gladio, hasta, aut clypeo: sed in funda tantùm, & lapide, contra errorem ac peccatum decertantem, dexteræ tuæ virtute confirmes, omnesque quibus Opusculum istud utcunque usui esse poterit, gratiæ tuæ benedictionibus adeò copiosis prævenias, excites & adjuves; ut veritatis tuæ lucem agnoscere & amplecti; illi firmiter inhærere, tibique in sanctitate & ju-

ſtitia omnibus diebus deſervire valeant, ac in ævum confiteri, quoniã Dignus es accipere virtutem, & Divinitatem, & ſapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem.

PRÆ-

PRÆFATIO,

IN QUA EXPLICATVR

Quis sit hujus operis scopus, quodve Authoris consilium.

Cum inter plurima & maxima, quæ propria sunt Sacerdotis munera, illud in primis recenseatur; quod (sicut olim per Prophetam sancivit Deus, Malach. 2. *) doctrinam legis ab illius ore populus requirere debeat: ideóq;* (ut S. Leo Papa edixit Epist. 23.) *inscitia in Sacerdotibus nec excusatione digna sit, nec veniâ: cùm illa* (ut habetur in Concil. Tolet. 4. cap. 24.) *cunctorum errorum mater, imò innumerorum propè malorum in Ecclesia radix sit & origo: Inde inferri potest, quâ ratione illi, quos in sortem suam Christus Dominus elegit, & quibus docendi, ducendiq; alios officium commisit. scientiam illam divinæ legis, non solùm sedulò adipisci, sed & adeptã sollicitè custodire teneantur.*

Quæ cùm ita se habeant, experientiâ nihilominùs satis manifestâ compertũ est, plurimos sacrorum Ordinum charactere insignitos, divinæ illius scientiæ studium, vel omninò abjicere;

cere; vel si annos aliquot in eo impendunt, illis elapsis, continuò libros ac scripta deponere, & eorum oblivionem paulatim incurrere, quorum cognitionem sibi non sine labore comparaverant.

Idcircò quibusdam spectatæ virtutis viris, ac in eo doctrinæ genere versatissimis visum est, ordini sacerdotali consultissimum fore; si ex universâ Theologiâ, tam speculativâ, seu (ut vocant) Scholasticâ, quam practicâ seu morali ea potissimum seligerentur, ac in quoddam veluti compendium redigerentur quæ ab universis sacerdotibus maximè sciri oporteret, ut muneri suo satisfacere, omnesque injuncti sibi officij partes, ut par est, adimplere possent. Qua ratione ijs aliquo pacto provideretur, qui jam ad sacerdotium promoti hujus tamen divinæ scientiæ notitiam, temporis injuria, aut rerum sibi ad id necessariarum defectu, aut alia quavis ex causâ comparare, vel neglexerunt, vel nullatenus potuerunt. Ac etiam alij, qui Theologiæ operam navarunt, illiusque studium, aut totum, aut in partem emensi sunt; ex plurimis & varijs, quæ in Palæstrâ Theologicâ didicerunt, ea potissimùm ob oculos haberent, quæ maximè ipsis utilia, imò & necessaria esse censentur.

Hinc

Hinc patet, quisnam sit bujus Operis scopus: nimirum his & illis æquè consulere: & ad hoc præcipuas ac scitu maximè necessarias veritates ex vastissimo illo Theologicæ scientiæ sinu veluti pretiosas quasdam margaritas colligere, ipsisque in mente recondendas offerre.

Ut verò hunc finem ac scopum Author assequeretur, ea potissimùm in hac Theologica sinopsi seligere propositum illi fuit, quæ tum ad fidei mysteria, sanè ac rectè intelligenda & à quibusvis erroribus secernenda; tum ad Sacramenta debitè conficienda & ministranda: tum ad actiones humanas, juxta divinæ legis normam dirigendas conducere possunt: omissis aliis difficilioribus & subtilioribus ipsius Theologiæ quæstionibus, non quidem ut inutilibus; quippè quæ multùm splendoris ac roboris huic divinæ scientiæ afferre possunt, ideòq; à sapientissimis Magistris & Doctoribus cum uberrimo ingeniorum fructu tractātur: sed ut fini à se intento minùs necessariis.

In hac autem prima hujus operis parte, quam exhibet, quæque præcipuarum veritatum ad fidei mysteria spectantium elucidationem complectitur: hunc sibi majoris facilitatis gratia ordinem præfixit. Ubi scilicet 1. explicaret ea, quæ ad ipsius fidei rationem spectant;

cùm hæc virtus sit veluti basis ac fundamentum, non modò rerum sperandarum (quod dixit Apostolus, Hebr. 11.) sed etiam veritatū cognoscendarum: tum de primario illius fidei objecto ageret, nempe Deo, sive ut in essentia uno, aut ut trino in personis. Exinde rerum omnium emanationem ab ipso Deo; & sic Angelorum naturam, primi hominis conditionem, ejusdemque ac simul totius humani generis lapsum exponeret. Postea de ipsius humani generis per divini Verbi Incarnationem reparatione; ac demum de præcipuo ipsius Incarnationis fructu, nimirùm gratia divina tractaret. Et sic hæc prima Pars in sex tractatus dividetur; quorum primus esset de Fide: secundus de Deo, ut in essentia uno: tertius de eodem, ut trino in personis: quartus de creatione Angeli & hominis, & utriusque lapsu: quintus de humani generis reparatione per Verbi divini Incarnationem: sextus deniq; & ultimus de gratia divina ejusque effectibus, nempe justificatione ac merito.

Hoc etiam in quolibet Tractatu sibi peculiari studio servandum proposuit, ut, quantùm fieri posset, res veras à falsis, & certas ab incertis discerneret: Ac etiam, ut quoties aliquæ veritates probandæ occurrerent, illæ præsertim,

quæ

quæ erroribus ab Ecclesia proscriptis sunt opposita; ad earum probationem primò adhiberet Scripturas, Conciliorum aut Pontificum decreta (si quæ sint) exinde sanctorum Patrum autboritates, ac demum argumenta aliqua Theologica: servata tamen semper in omnibus ea brevitate ac facilitate, quam compendij ratio exigit.

Ex quibus intelligi potest, quare Opusculum istud, Medullæ Theologicæ titulo inscriptū sit: quia nimirùm sepositis omnibus alijs (ut suprà dictum est) quæ mysticam Theologiæ arborem instar corticis circumvestiunt, aut vice frondium vel florum exornant, sola hîc illius veluti medulla expressa reperitur. Et eò libentiùs titulus is usurpatus est quò insolentiùs eundem ante aliquot annos pseudo-Theologus quidam Amstelodamensis libello varijs erroribus & medacijs consarcinato affixerat; illum videlîcet hac ratione ab injusto possessore vindicando, & vera ac legitimæ Theologiæ restituendo.

Non deerunt fortassis, qui post tot & tam nobiles insignium Theologorum elucubrationes, Opusculum istud frustrâ & inutiliter in lucem prodire arbitrentur; præsertim cum jam aliàs & etiam nuper, viri doctissimi in Theologia cō-

pendiario modo axplicanda operam posuerint, ejusque synopsim absolutissimam ediderint; ita ut idem iterum attentáre, nihil aliud esse videatur, quàm actum agere. Verùm ex ijs, quæ suprà dicta sunt facilè quivis intelligere poterit, scopum huic operi propositum longè diversum esse ab eo, quem alij spectasse videntur. Illi siquidem hoc præsertim intenderunt, ut ipsius Theologiæ arcana omnia, etiam reconditissima & subtilissima evolverent, lectoremq; aptum & idoneum efficerent, ad exercitationes in Theologicis palæstris assuetas. At verò in hoc Opusculo, omissis omnibus alijs, necessitati soli consultum est: idq; præsertim intentum, ut illi, qui Ordinibus sacris ascripti sunt, eam (quam scientiã salutis Propheta vocat) probè teneant: sicq; & seipsos, & alios, quos juvare & instituere tenentur, salvos facere possint.

Cæterùm, an scopum illum sibi propositum Author attigerit, pio atq; benevolo Lectori judicandum relinquit: hocq; ab illo solum enixe precatur, ut si quid in hoc qualicunq; Opusculo improbandum occurrat, quod utiq; fore non diffitetur, id sibi tanquam Christiano, Christianus condonet & ignoscat: si quid utile aut aptum, illud omne Deo Optimo, Maximo, ejusque gra-

tiæ

tiæ adſcribat, eique proinde laudem omnem & gloriam, tanquam illi ſoli debitam, rependat.

OBSERVATIO

Super his, quæ in nona Editione ab Authore præſtita ſunt.

CUm in anterioribus editionibus plurima errata, prælivitio, in hunc librum irrepſerint, hoc præſertim ſibi in nona Editione Author propoſuit, ut quàm emendatiſſima prodiret, ideòque in relegendis, emendandiſque exemplaribus operam ipſe ſuam impendit, eamque præterea varijs capitibus, ſectionibus, paragraphis, obſervationibus, &c. auxit, tùm ad clariorem lucem eorum, quæ in hoc libro continentur, tum ad uberiorem ipſorum legentium profectum & utilitatem: quæ quidem Aſteriſco notavit, ut faciliùs quivis agnoſcat, quæ illi editioni de novo acceſſerunt. Addidit præterea varios indices qui in prioribus editionibus deſiderabantur. Ac demùm ad calcem ſecundæ partis Catecheſim methodicam, ex ipſius Medullæ Theologicæ effatis concinnatam appoſuit, ut ex hujus libri lectione Eccleſiaſtici viri non modo ea, quæ propriæ inſtitutioni, ſed & quæ aliorum ædificationi & inſtructioni proficua ſunt, haurire poſſint.

QUÆ-

QVÆSTIONES PROEMIALES de ipſa Theologia.

QUÆSTIO I.

Quid ſit Theologia, & quodnam ſit ejus objectum.

NOmen Theologiæ ſi vim & ſignificationem illius ſpectemus, pro quacunque de Deo ac rebus divinis doctrinâ ſumi poteſt, ut docet S. Aug. lib. 8. de Civit cap. 1. Unde & ipſi Ethnici ſcriptores, qui de rebus divinis tractaverunt, olim Theologi dicti ſunt, ut obſervat idem S. Pater lib. 18. de Civit. cap. 14. Si verò illius nominis apud Scriptores Eccleſiaſticos communem acceptionem attendamus, Theologiæ nomine eam ſolùm de Deo ac rebus divinis doctrinam ſignificari inveniemus; quæ non ſolo rationis lumine comparatur, ſed divinâ præſertim revelatione nititur.

Eſt autem duplex doctrina, quæ divinâ revelatione innixa eſt. Una eſt ipſa fides; quâ res divinitùs revelatas intelligimus. Altera, quâ res ipſas per fidem intellectas explicare, perſuadere, contra hæreticos, & alios ipſius fidei adverſarios propugnare poſſumus. De utrâque loquitur idem S. Aug. lib. 14. de Trinit. cap. 1. Aliud eſt, inquit, ſcire, quid credere debeamus; quod docet fides: aliud autem ſcire, quemadmodum hoc ipſum & pijs opituletur, & contra impios defendatur, quod proprio appellare vocabulo ſcientiam videtur Apoſtolus. Et hæc ſecunda doctrinæ ſpecies, ſecundùm receptum communiter uſum, proprio nomine Theologia vocatur. De qua proinde quæritur, an ſit ſcientia, an verò ad aliquam aliam virtutem intellectualem pertineat? Pro reſolutione,

Dicendum 1. Theologiam non eſſe ſcientiam ſtrictè ſumptam, eo modo, quo ſcientiæ nomen à Philoſophis ſumi ſolet.

Ad

Ad rationem enim ſcientiæ ſecundùm illos requiritur ut ſit cognitio certa & evidens. Quamvis autem Theologia ſit certiſſima, imò ſcientias quaſcunque certitudine antecellat: non eſt tamen evidens; cùm ejus principia, quæ à fide petuntur, obſcura ſint, & inevidentia.

Dicendum 2, Theologiam non eſſe fidem divinam; quamvis eam præſupponat, ipſique innitatur.

Theologica ſiquidem doctrina diſcurſiva eſt; fides autem nullo utitur diſcurſu, ſed in ipſa revelatione divina ſimpliciter acquieſcit.

Dicendum 3. Theologiam, quamvis, nec ſcientia propriè dicta, nec fides ſit; ex utraque tamen aliquid participare; ex fide quidem certitudinem, cum inevidentia: ex ſcientiâ verò, tum certitudinem, tum diſcurrendi rationem.

Quatenùs enim nititur principijs per divinam revelationem cognitis, ex fide habet quod ſit certiſſima, licet inevidens. Quatenus verò concluſiones aliquas ex illis principijs per diſcurſum elicit, ex ſcientia habet quòd ſit diſcurſiva ſeu argumentativa, ſimulque ex illa certitudinem illam accipit, quæ per ipſam diſcurrendi rationem haberi poteſt.

Dicendum 4. Theologiam, ſi alicujus intellectualis habitus nomine appellanda ſit, dici poſſe ſapientiam.

Proprietates ſiquidem omnes, quæ ſapientiæ communiter tribuuntur, maximè illi conveniunt. Sunt autem quatuor præcipuæ à Philoſopho lib. 1. Metaph. ca. 2. enumeratæ.

Prima eſt, ſapientiam eſſe cognitionem univerſaliſſimam: At nulla doctrina univerſalior eſſe poteſt ipſâ Theologiâ, quæ Deum ipſum, qui eſt prima & univerſaliſſima cauſa, tanquam principale objectum ſuum conſiderat. Unde etiam aliquo modo ſpectat ad illam agere de omnibus rebus, quatenus à Deo ſunt, tanquam à cauſa prima efficiente, vel ad ipſum tanquam ad ultimum finem referuntur.

Secunda ſapientiæ proprietas eſt, quod ſit circa res difficillimas, & maximè à ſenſibus remotas. Et hoc Theologiæ

giæ

giæ convenit; cum verſetur circa cognitionem rerum ſupernaturalium, quæ ſunt, non ſolùm à ſenſibus, ſed etiam ab ipſa ratione humana maximè remotæ, ac proinde difficillimæ : cùm ad illarum intelligentiam captivandus ſit intellectus in obſequium fidei.

Tertia ſapientiæ proprietas eſt, quod ſit certiſſima & procedat ex principijs certiſſimis. Et hoc etiam Theologiæ competit, ut ex ante dictis patet.

Quarta denique ſapientiæ proprietas, eſt. ut ad nullam aliam cognitionem ordinetur, ſed alijs omnibus præſit, eaſque dirigat. Et hoc etiam habet Theologia, ad nullã enim aliam ſcientiam ſuperiorem ordinatur; imò alijs ſcientijs tanquam ancillis utitur, juxta illud, Proverb. 9. Miſit ancillas ſuas vocare ad arcem : hoc eſt, quod alias ſcientias ad altiorem finem dirigit & ordinat: v. g. moralis Philoſophiæ cognitionem, ad aſſecutionem vitæ æternæ. Sicque Theologia rectè dici poteſt vera & perfecta hominis ſapientia.

Jam quod ſpectat ad ipſius Theologiæ objectum,

Dicimus 1. illius objectum materiale, hoc eſt, id, quod primò & per ſe ab ipſa Theologia conſideratur, & in ordine ad illud cætera omnia,, eſſe Deum. Cætera enim, de quibus præter ipſum Deum agit Theologia, referuntur & ordinem dicunt ad illum, vel ut eſt principium, vel ut eſt finis rerum omnium creatarum.

Dicimus 2. objectum formale ipſius Theologiæ eſſe ipſummet Deum, quatenùs de illo, alijſve rebus, quæ ad illum dicunt ordinem, aliquid demonſtrari poteſt per diſcurſum revelationi divinæ innixum.

Hâc enim ratione Theologia diſtinguitur ab omnibus alijs ſcientijs, quæ circa Deum quocunque modo verſari poſſunt, illum enim ſolummodo conſiderant, quatenùs ex principijs naturali lumine notis aliquid de ipſo demonſtrari poteſt.

QUÆSTIO II.

Ex quibus locis argumenta Theologica educantur.

Per

PEr locos Theologicos intelligimus sedes, ac veluti promptuaria: ex quibus ipsi Theologi argumenta sibi propria desumunt.

Varij autem sunt illi loci, & variè à Doctoribus recensentur: alij siquidem plures, alij pauciores enumerant. Probabilissimè loqui videntur ij. qui proprios locos Theologicos, tres præsertim esse asserunt: ex quibus argumenta Theologica certissima educantur.

Primus locus est ipsa Scriptura in Biblijs contenta: quæque ab Ecclesia tanquam canonica proponitur. De cujus authoritate, interpretatione, alijsque ad eam spectantibus agetur infrà, tract. 1. cap. 2.

Secundus locus est traditio divina; quæ ut loquitur Concil. Trid. sess. 4. ex ipsius Christi ore ab Apostolis accepta, aut ab ipsis Apostolis, Spiritu Sancto dictante, quasi per manus tradita ad nos usque pervenit. Et de hac etiam agetur infrà loco proximè citato.

Tertius denique locus est authoritas ipsius Ecclesiæ, sive per Concilia generalia, sive per Summos Pontifices loquatur. Cum enim ipsa sit (ut dicit Apostolus) columna & firmamentum veritatis; ejus proinde authoritas infallibilis est; & argumenta illi innixa non possunt non esse certissima.

Ad hos tres Theologicos locos proximè accedit authoritas sanctorum Patrum, quæ maximi semper ponderis fuit apud Catholicos; & ex qua proinde argumenta Theologica rectè desumi possunt. Unde S. August. passim in libris contra Julianum adhibet authoritatem Sanctorū Irenæi, Athanasij, Nazianzeni, Chrysostomi, & aliorum ad propugnandas veritates circa materiam gratiæ, quas Pelagiani hæretici (quorum antesignanus erat ille Julianus) impugnabant.

Est tamen observandum (sicut rectè monet idem S. August. lib. 11. contra Faustum cap. 5.) authoritatem Sanctorum Patrum, quamvis maximi faciendam, nullomodò tamen canonicæ sacrarum literarum authoritati coæquari. Et quod, quamvis in illorum libris inveniatur eadem veritas, longe tamen est impar authoritas. Et

Epist.

Epist. 19. ad S. Hieronym. Alios, inquit, ita lego, ut, quantalibet sanctitate doctrinaque præpolleant; non ideò verum putem quia ipsi ita senserunt. Et Epist. 111. Neque enim quorumlibet disputationes, velut Scripturas canonicas habere debemus, ut nobis nón liceat, salvâ honorificentiâ, quæ illis debetur hominibus, aliud in eorum scriptis improbare, aut respuere, &c. Talis ego sum in scriptis aliorũ, tales volo esse intellectores meorum.

Præter suprà dictos locos, argumenta etiam deduci possunt ad confirmationem veritatum Theologicarum ex historiâ, non solùm Ecclesiasticâ, sed etiam prophanâ, præsertim adversus ipsos Ethnicos: qui nec Scripturas sacras, nec traditiones, aut Ecclesiæ authoritatem recipiunt. Jdem etiam dicendum est de dogmatibus philosophicis & ipsa naturali ratione. Videmus siquidem multos antiquos Patres varijs argumentationibus & rationibus ex Philosophia petitis ad elucidandas nostræ fidei veritates usos fuisse, quoties adversus Ethnicos agendum illis fuit: ut à S. Justino martyre, Arnobio, Lactantio, Tertulliano, & alijs factum esse, in eorum scriptis comperimus.

QUÆSTIO III.

Quænam sit conclusionum Theologicarum certitudo.

NOmine conclusionis Theologicæ intelligimus propositionem illam, cui assentitur intellectus, ratione discursus Theologici, seu ex vi assensus, quem illis præmissis, tanquam ex fide veris & certis, præbuit. Hoc prænotato.

Dicendum 1. conclusionem Theologicam, etiam ex duabus præmissis fide divinâ cognitis, deductam, inferioris tamen esse certitudinis, quàm ipsæ veritates immediatè à Deo revelatæ, & per Ecclesiam ad credendum propositæ.

Hæc assertio constat, non solùm ex eo quòd (ut dicunt Philosophi) major sit semper certitudo principiorum,

rum, quàm conclusionis, quæ ex illis deducitur: sed præsertim quia veritates fidei immediatè divinâ revelatione innituntur, quæ est omninò infallibilis; at conclusiones Theologicæ non nisi mediante discursu qui cùm sit operatio intellectus creati, æqualem cum veritatibus fidei certitudinem habere non potest; cùm omnis intellectus creatus in operationibus sibi proprijs falli & decipi possit.

Dicendum 2. conclusionem Theologicam certiorem semper esse quavis alia conclusione cujuslibet scientiæ naturalis.

Id patet ex eo quòd motivum, quo Theologica conclusio innititur, semper est certius motivo cujuscunque conclusionis cujuslibet scientiæ naturalis, cùm hæc solo lumine & ratione naturali; illa verò lumine fidei & attestatione divina innitatur.

QUÆSTIO IV.

Quænam dispositiones requirantur in eo, qui investigandis veritatibus Theologicis incumbit.

PRima dispositio ad Theologiæ notitiam rectè capessendam, est sana fides; Cum enim (ut diximus) primarium & præcipuum Theologiæ fundamentum; sit ipsa fides: nisi sana sit. & inconcussa teneatur, reliquum ipsius Theologiæ ædificium, quod superstructum fuerit, consistere non potest.

Secunda dispositio est cordis munditíes. Quod ipse Christus Dominus satis apertè innuit, cùm dixit, Matth. 5. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Unde S. Gregor. Nazianz. Orat. 33. advers. Eunomianos rectè monet: Non omnium esse de Deo disputare; sed eorum duntaxat, qui explorati sunt, ac contemplando longe processerunt: ac priùs etiam tam corpus quàm animum repurgarunt aut saltem purgare jam instituunt. Impuro enim rem puram attingere, fortasse ne tutum est quidem; quemadmodum nec ægris oculis solis radios intueri.

Tertia dispositio est ipsius intentionis rectitudo. Cùm enim (æquè sapienter ac verè dixit Christus Dominus Matth. 6.) ex oculi, id est, intentionis simplicitate ac rectitudine, totius corporis, id est totius operis claritas ac perfectio pendeat: quisquis in hujus cœlestis disciplinæ investigatione proficere desiderat, is oculũ mentis simplicem ac rectum habere debet; qui neque ad lucri emolumenta, neque ad honoris blandimenta reflectatur; sed rectâ intentione in solum Deum feratur, illiusque gloriam, tanquam ultimum ac unicum sibi finem propositũ, spectet.

His ad Theologiam capessendam præcipuis & maximè necessarijs dispositionibus breviter explicatis, duo adhuc monita subjungenda sunt.

Primum est (quod rectè docuit Theodoretus præfatione in cantica) ad hoc, ut quis divinas veritates pervidere & hujus altissimæ scientiæ arcana penetrare possit, mentem agilem, ac veluti pennis quibusdam instructam requiri; neque segniter aut perfunctoriè, sed totis ingenij viribus maximaque sedulitate ac diligentia studijs Theologicis esse incumbendum: Alias nullus profectus, imo non leve periculum: ne in illa cœlesti disciplina vel inscij vel semidocti (quod non raro evenit) falsum pro vero dubium pro certo accipiant: ac posteà non sine fidei Catholicæ detrimento alijs venditent.

Secundum est, in disputationibus veritatum Theologicarum modum quemdam esse servandum, illudque humiliter tenendum quod præmonuit Apostolus Rom. 12. Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: unicuique sicut Deus divisit mensuram fidei. Ut igitur (sicut loquitur S. Hilar. l. 10. de Trin.) Sol ita videndus est, ut possit videri tantusque excipiendus lumine est, quantus admittitur: ne si plus velimus expetere, minus quoque quam possumus consequamur, ita & ratio cœlestis in tantum intelligenda est, in quantùm se permittit intelligi: in tantùm expetenda est, in quatum apprehendendũ se dedit; ne, si contenti indulgentiæ moderatione non simus, amittamus indulta.

MEDULL-

MEDVLLA THEOLOGICA
EX SACRIS SCRIPTURIS. CONCILIORVM PONTIFICUMQUE DECRETIS, ET SANCTORUM PATRUM, AC DOCTORUM placitis expressa.

TRACTATVS I.
DE FIDE.

CUm fides (ut ait Sanctus Basilius in Psalm. 115.) sit Sacrorum, quæ de Deo sunt eloquiorum dux, vel (ut S. Bernardꝰ loquitur, Serm. 75. in Cant.) ea sit quæ, attingit inaccessa, deprehendit ignota, comprehendit immensa, apprehendit novissima, ipsam denique æternitatem suo illo vastissimo sinu quodammodo circumcludit, nobis, quibus in hoc veritatum Theologicarum compendio, de Deo ejusque perfectionibus, nec non de decretis & operationibus divinis, de donis supernaturalibus, de Sacramentis divinitùs institutis, alijsque similibus rebus rationi humanæ inaccessis & ignotis agendum incumbit, hac cœlesti face imprimis opus esse existimavimus, quæ depulsis errorum quorumlibet tenebris, veritatis certum ac securum tramitem ostendat. Ut igitur, sicut propositum nobis est, compendiariâ viâ procedamus, ex multis, quæ à Theologis disputari de Fide solent, pauca tantùm excerpsimus, quæ magis necessaria visa sunt, & ad tria capita

pita revocabimus, in quorum primo videbimus, quæ sit necessitas fidei: in secundo, quodnam sit ejus objectum materiale: in tertio denique, quodnam sit ejusdem objectum formale: seu quod in idem recidit, an sit ad salutem necessarium credere: quid oporteat credere: quomodo, & quâ ratione oporteat credere.

CAPVT I.

De Fidei necessitate.

SECTIO I.

Quid sit & quotuplici modo sumatur Fides.

OMissis varijs ac multiplicibus modis, quibus passim in Sacra Scriptura nomen Fidei accipitur, nos hic per Fidem intelligimus virtutem illam supernaturalem, per quam (ut Catechismus Romanus loquitur part. 1. cap. 1. num. 1.) id ratum habemus, quod à Deo traditum esse Sanctissimæ Matris Ecclesiæ authoritas comprobavit. Eo sensu accepta Fides multipliciter à Theologis dividi solet, quod hic præmittendum esse duximus, ut, quæ de illius necessitate dicẽda sunt, distinctiùs & clariùs possint intelligi: alia siquidem est fides habitualis, alia actualis: alia fides externa, alia interna: alia explicita alia implicita: alia formata sive viva, alia informis, sive mortua.

Fides habitualis est ipse fidei habitus, qui cùm sit supernaturalis, non producitur per actus, sicut alij habitus naturales, sed à Deo infunditur in animam, unde ab Apostolo Ephes. 2. vocatur donum Dei: Gratiâ, inquit, salvati estis per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est.

Habitus autem ille fidei non tantùm in intellectu, sed etiam in voluntate tanquam in subjecto recipitur (ut docet S. Thomas 2. 2dæ. qu. 4. art. 2.) in intellectu quidem, quia assensus fidei pertinet ad potentiam cognoscitivam,

tivam, cùm habeat verum pro objecto: in voluntate autem, quia movere debet intellectum ad assentiendum, ut liberè assentiatur; alioquin assensus ille fidei, virtutis actus esse non posset: unde S. Aug. lib. de prædest. Sanct. c. 5 dicit, quòd fides in credentium voluntate consistit.

Fides actualis est assensus ipse liberè elicitus, quo quis credit actu alicui veritati divinitùs revelatæ, propter authoritatem Dei revelantis, qui quidem assensus est supernaturalis, tum ratione objecti formalis, cui innititur (de quo infra dicendum est) tum etiam ratione principij, à quo producitur, non enim per solas naturæ vires produci potest, sed ad hoc supernaturali aliquo auxilio opus est, ut supponimus ex tractatu de Gratia.

In illo autem assensu fidei triplex communiter notatur à Theologis respectus circa Deum, quod ab illis ex S. August. tract. 29. in Joann. desumptum est. Primus est circa Deum tanquam objectum materiale, quod creditur: Secundus circa Deum tanquam objectum formale, quo creditur: Tertius denique circa Deum tanquam finem ultimum, in quem assensus fidei dirigitur; unde intelligi potest, quid sit credere Deum, credere Deo, & credere in Deum.

Fides interna est ille idem assensus fidei, quatenùs in animo solo liberè concipitur, nec ullis verbis aut signis exterioribus se prodit.

Fides verò externa est illius assensûs interni per verba aut signa exteriora manifestatio: de utraque loquitur Apostolus Roman. 10. dicens: Corde creditur ad justitiam: ore autem confessio fit ad salutem.

Fides implicita est ea, quâ quis in genere assentitur ijs omnibus veritatibus, quas Deus revelavit, & per Ecclesiam credendas proposuit, licèt nullam illarum in particulari vel cogitet, vel cognoscat.

Fides verò explicita est, quâ assentitur in particulari veritati alicui à Deo revelatæ, ut cùm quis credit esse Deum unum in essentia, trinum in personis.

Denique fides formata & viva est illa, quæ cum gratia & charitate conjuncta est, qualis in justis reperitur.

Fides verò informis & mortua, est ea, quæ à gratia & charitate sejuncta est: sine qua cùm operationes vitales, seu æternæ vitæ meritorias habere non possit, rectè ab Apostolo Jacobo Jacob. 2. mortua appellatur.

SECTIO II,

An fides necessaria sit ad salutem necessitate præcepti.

Quæstio intelligenda est de fide actuali internâ (de externâ enim agetur postea) respectu adultorum: nam si de parvulis sermo sit, cùm sine actuali baptismi susceptione salvi esse non possint (ut supponimus ex tractatu de Sacramentis) & in baptismo simul cum gratiâ sanctificante, habitus fidei aliarumque virtutum supernaturalium ijs infundantur (ut Concilium Tridentinum expressè declarat Sess. 6. cap. 7.) certum est illos, cùm fidei actualis incapaces sint, *sine* fide habituali tamen non posse salutem consequi.

Ad hujus autem quæstionis solutionem, notandum est aliquid duplici modo dici posse ad salutem necessarium, vel necessitate medij, vel necessitate præcepti. Illud dicitur necessarium necessitate medij, quod secundum legem ordinariam ita necessarium est, ut sine illo salus obtineri nullatenus possit: illud autem dicitur necessarium necessitate præcepti, quod eâ solùm ratione necessarium est, quia præceptum est: unde quæ priori modo sunt necessaria, licèt aliquando in nostrâ potestate non sint, eandem tamen semper inferunt necessitatem; quæ autem posteriori, si possibilia esse desinant, desinunt etiam esse necessaria.

Hâc distinctione suppositâ, ad quæstionis propositæ solutionem, dicendum est primò, impositum esse hominibus à Deo præceptum in genere de actu aliquo fidei supernaturalis eliciendo: hoc constat primò ex his Christi ver-

ſti verbis, Matth. ult. Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur: neque enim damnaretur quis ob alicujus actûs omiſſionem, niſi præceptum aliquod de illo eliciendo impoſitū eſſet: præterea cùm omnibus hominibus impoſitum ſit præceptum de Deo ex toto corde diligendo, quod quidem Chriſtus Matth. 22. vocat primum & maximum, ex præcepto illo diligendi rectè inferri poteſt præceptum credendi; ſiquidem dilectio ſupernaturalis Dei ejuſdem cognitionem ſupernaturalē neceſſariò præſupponit: Unde Apoſtolus dicit, Hebr. 11. Accedentem ad Deum credere oportet. & hac de cauſa (ut rectè obſervat S. Thom. 2. 2. qu. 16. art. 1.) præceptum de credendo in Deum, in primo decalogi præcepto contineri cenſetur, tanquam fundamentum ac principium totius legis divinæ, & ſine quo cætera religionis & charitatis officia, quæ Deum ſpectant, impleri nullatenus poſſunt.

Dicendum ſecundò, præceptum fidei duplex eſſe, unū affirmativum, ut credamus ea omnia, quæ à Deo revelata ſunt, & ut talia nobis ab Eccleſia proponuntur; alterū negativum, ut non diſſentiamus ulli veritati à Deo revelatæ, & ab Eccleſia nobis propoſitæ. Utrumque illud præceptum primis Decalogi verbis apertè inſinuatur, in quibus unâ ex parte præcipitur, ut unum Deum per fidem agnoſcamus, & ex alterâ prohibetur, ne dijs alienis & falſis fides habeatur.

SECTIO III.

An fides neceſſaria ſit ad ſalutem neceſſitate medij.

Licèt quidam Doctores, ut Andreas Vega, & Dominicus à Soto exiſtimaverint fidem eſſe tantùm neceſſariam ratione præcepti divini, ac proinde illos, qui myſteriorum per eam credendorum ignorantiâ invincibili laborant ſi tamen aliunde ſecundum rectam rationem vivant, & Deum ut authorem naturæ cognoſcant & ament, poſſe nihilominus ſalutem conſequi.

Contraria tamen sententia communis est inter Theologos, ac proinde ut certa tenenda est, prout in sequenti assertione declarabitur.

Dicendum est igitur, actum fidei supernaturalis esse ad salutem necessarium necessitate non tantùm præcepti, sed etiam medij, ita ut nullus adultus possit sine tali actu justificari: probatur primò ex Apostolo, in epistolâ ad Hebr. cap. 11. ubi dicit, quòd sine fide impossibile est placere Deo; quæ verba non nisi de medij necessitate intelligi possunt, cum omnem possibilitatẽ placendi Deo excludant, nisi per fidem tanquam per medium absolutè necessarium.

Probatur secundò ex Concilio Tridentino Sess. 6. c. 7. ubi, postquam dixit baptismum esse Sacramentum fidei, addit: Sine qua nulli unquam contigit justificatio, & cap. 8. Fides est humanæ salutis initium, fundamentum & radix omnis justificationis: sine quâ impossibile est placere Deo, & ad filiorum ejus consortium pervenire: quæ verba Concilium desumpsit ex S. August. Serm. 38. de tempore. ubi & hæc, quæ sequũtur addit: Sine fide nullus in hoc sæculo justificationis consequitur gratiam, nec in futuro vitam possidebit æternam.

Objicies multos fuisse olim, & hodie adhuc esse infideles, in varijs mundi partibus, qui de Christo & Evangelio nihil prorsus audierint, omniaque fidei mysteria invincibiliter ignoraverint, & adhuc ignorent, quibus proinde ad consequendam salutem sufficere videtur, ut Deum, prout possunt, cognoscant, & super omnia diligant, cùm aliud præstare non possint, & ad impossibile nemo teneatur. Respondetur ignorantiam illam in prædictis infidelibus vincibilem esse, si non proximè & immediatè, saltem remotè & mediatè, in quantum scilicet sufficiens divinæ gratiæ auxilium ipsis offertur ad legem naturæ servandam (ut ex tractatu de Gratia supponimus) cui si fideliter cooperentur, ipsamque naturæ legem servent, Deus pro sua ineffabili bonitate uberiora

illa gratiæ suæ præstabit auxilia, & alia media externa necessaria præparabit, quibus tandem ad fidem recipiendam sufficienter disponentur. Id colligi potest ex capite primo Evangelij S. Joannis, ubi dicitur, quod Deus illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, hoc est (ut explicat S. Chrysost. in eum locum) quòd Deus, quantum in ipso est, illuminat omnem hominem, si qui non illuminantur, ideo non illuminantur, quia lumen oblatum recipere nolunt: ita etiam sentit S. Basil. in regulis brevioribus regul 224. & S. Thom. qu. 14. de veritate, art. 11. ad 1. ubi agit de parvulo infante, qui in medijs sylvis procul à cœtu & commercio Christianorũ educaretur, dicitque certissimè tenendum esse, quód si rationis naturalis ductum sequeretur, Deus ei vel per internã inspirationem revelaret ea quæ credenda sunt, vel aliquem fidei prædicatorem ad eum dirigeret, sicut misit S. Petrum ad Cornelium, Act. 10.

SECTIO IV.

An sit ad salutem necessarium explicitam mysteriorum aliquorum fidem habere & quorum.

DUo certa sunt, primum est, omnes Christianos adultos ad credenda omnia & singula mysteria generaliter fide implicitâ obligari; hoc enim nihil aliud est, quàm assentiri debere huic generali principio, quo asseritur, illud omne quod Deus Ecclesiæ revelavit esse infallibilter verum quod qui negaret, fidelis & Christianus dici non posset.

Secundum, non omnes Christianos obligari ad habendam fidem explicitam de omnibus & singulis fidei dogmatibus; alias non esset opus Doctoribus, & frustra dixisset S. Paulus 1. ad Corinth. 12. alijs dari per spiritum sermonem scientiæ alijs sermonem sapientiæ, &c. si omnes æquè scientes & sapientes in rebus fidei esse deberent.

Quæstio est igitur an omnes adulti tenentur aliqua fidei nostræ mysteriã explicitè & distinctè credere, & quænam illa sint: pro cujus resolutione.

Dicendum 1. omnes adultos obligari ad aliquid credendum explicitè, ac in primis illud, nempe unum esse Deum, illumque justum remuneratorem, decernere præmia justis & supplicia improbis, non tantùm in hac vitâ, sed potissimum in futurâ. Hæc veritas constat manifestè ex verbis S. Pauli in epistolâ ad Hebræos cap. 11 ubi postquam dixit, quòd impossibile est sine fide placere Deo, mox declarans, quænam sit illa fides, per quam Deo possimus placere, subjungit: Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est & inquirentibus se remunerator sit; qualis autem sit illa remuneratio, declarat Christus S. Matthæi cap. 25 ubi loquens de reprobis ait: Ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam.

Dicendum 2. omnes adultos teneri similiter ad habendam fidem explicitam de mysterio Sanctissimæ Trinitatis, ita S. Thomas 2. 2. qu. 2. art. 8. Hoc constat primò ex verbis Christi, qui mittens Apostolos, Matth. ult. injunxit illis expressè ut docerent omnes gentes, & baptizarent in nomine Patris, & Filij, & Spiritûs Sancti.

Secundò ex S. Athanasio in symbolo, ubi postquam dixit fidem Catholicam ab eo tenendam esse, qui velit esse salvus subjungit: Fides autem Catholica hæc est, ut unum Deum in Trinitate, & Trinitatem in unitate veneremur; & etiam ex S. Cyrillo lib. 1. in Joann. cap. 16. ubi sic loquitur: Non sufficit nobis cognitio Dei absque cognitone Patris, & Filij & Spiritus Sancti.

Constat denique ex ritu sanctæ Ecclesiæ Catholicæ, quæ neminem ad baptismum recipit, quin priùs diligenter inquirat, an credat in Deum Patrem, an credat in Jesum Christum Filium ejus, an credat in Spiritum Sanctum, quâ ceremoniâ satis apertè declarat neminem gratiæ baptismalis, ac proinde justificationis esse capacem,

qui

qui non explicitam & distinctam de Sanctissimæ Trinitatis mysterio fidem habeat.

Dicendum tertiò, omnes adultos præterea teneri ad habendam fidem explicitam de mysterio Incarnationis. Probatur 1. ex varijs locis novi Testamenti id expressè declarantibus, ut S. Joan. cap. 1. Dedit potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine ejus, non alijs; ejusdem cap. 3. Qui non credit, jam judicatus est: quia non credit in nomine unigeniti Filij Dei. Item cap. 17. Hæc est vita æterna: ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum: Act. cap. 8. S. Philippus baptismum Eunucho postulanti conferre noluit, quin priùs professus fuerit expressis verbis: Credo Filium Dei esse Iesum Christum. Denique videmus Christum Dominum passim in Evangelijs exactè petijsse à cœco nato, Joann. 9. & pluribus alijs, ut distinctè & explicitè in se crederent.

Probatur 2. ex symbolo S. Athanasij, suprà citato, in quo proposito mysterio Sanctissimæ Trinitatis adiungit postea: Sed necessarium est ad æternam salutem ut Incarnationem quoque Domini nostri Jesu Christi fideliter credat.

Probatur 3. ex SS. Patribus, S. Hieron. in cap. 3. epist. ad Ephes. Non possumus, inquit, esse filij per adoptionem, nisi priùs fidem Flij Dei & intelligentiam recipiamus. Et S. August. lib. de bono perseverantiæ cap. 2. Nullum, inquit, verius initium Christiani hominis quam credere in Christum.

Cæterùm hic observandum est ea, quæ diximus, intelligenda esse tantùm respectu temporis consequentis Christi incarnationem; alia enim ratio est eorum, qui sive in lege Moysi, sive in lege naturæ vixerunt; plurimorum enim Theologorum sententia est, fidem explicitam Trinitatis tunc illis non fuisse necessariam, nec medij, nec præcepti necessitate, licèt quidam existiment Pontifices, Sacerdotes ac legis Doctores ad illam fidem

fuisse obligatos, utpote sibi sufficienter in scripturis propositam.

Quod verò spectat ad mysterium Incarnationis, plurimi existimant ante Christi adventum fuisse quidem necessariam fidem aliquam generalem & implicitam de Mediatore ac Redemptore futuro, non verò distinctam & explicitam eo modo, quo nunc ad eam obligamur.

Quæres, an præter illa mysteria sint adhuc alia, de quibus explicita fides ab omnibus adultis habenda sit. Respondetur omnes adultos obligari, præterea 1. ad ea omnia scienda & credenda, quæ tùm in symbolo Apostolorum, tùm in Oratione Dominica continentur, hoc manifestè colligitur ex Catechismo Concilij Tridentini part. 2. cap. 2. num. 22. ubi dicitur teneri patrinos ad symbolum & Orationem Dominicam eos docendum, quos de fonte levaverint: ergo si illi ad docendum tenentur, ij, qui baptizantur, ad discendum adhuc strictius tenebuntur. Idem expressè declaratur de consecrat. distinct. 4. c. (vos ante omnia) ubi hæc verba ex S. August. serm. 6. de temp. desumpta ad patrinos diriguntur; Ante omnia symbolum & Orationem Dominicã & vos ipsi tenete, & illis, quos de sacro fonte suscepistis, ostendite.

Secundò ad ea cognoscenda & credenda, quæ in decalogo continentur; cùm illorum, observatio ad salutem sit necessaria, dicente Christo, Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi, serva mandata: servari autem non possunt, si ignorentur.

Tertiò ad ea etiam cognoscenda & credenda, quæ ad eorum Sacramentorum rationem pertinent, quorum susceptio illis est ad salutem necessaria: cùm enim (ut ex tractatu de Sacramentis supponimus) prima dispositio ad Sacramentum aliquod dignè suscipiendum in adultis sit fides respectu Sacramenti illius, quod suscipi debet, sequitur, quod obligatio illius Sacramenti suscipiendi necessariò secum inferat obligationem habendæ fidei explicitæ respectu illius: Quod & similiter dicendum est de

his Sacramentis, ad quæ suscipienda non obligatio, sed sola devotio impellit, cùm utrobique sit par ratio.

Quartó denique ad ea omnia & singula explicitè credenda, quæ secundum exigentiam peculiarem cujusque statûs & conditionis ad salutem consequendam juxta divinæ legis præscriptum necessaria sunt: & eâ ratione in Pastoribus & Doctoribus Ecclesiæ fides haud dubiè magis explicita requiritur, quàm in alijs, qui eorum curæ sunt commissi; in sacerdotibus item magis quàm in laicis, quia sine illâ fide magis explicitâ, omnibus officij sui partibus dignè, ut par est, fungi non possunt.

SECTIO V.

An fides externa sit ad salutem necessaria.

DIcendum est primò externam fidei confessionem esse necessariam ad salutem necessitate præcepti affirmativi. Probatur 1 ex Christi verbis S. Matth. c. 10. *Qui negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis est.* Et S. Luc. 9. *Qui me erubuerit, & sermones meos hunc Filius hominis erubescet, cùm venerit in majestate suâ.* Item ex verbis Apostoli Rom. 10. *Corde creditur ad justitiam: ore autem confessio fit ad salutem.* Probatur 2. ex S. August. lib. de fide & symbolo, *Fides, inquit, à nobis exigit duplex officium, cordis & linguæ; nec salvi esse possumus, nisi fidem ore profiteamur, quam corde gerimus.*

Probatur 3. exemplo Sanctorũ Martyrum, qui potius elegerunt tormenta omnia & ipsam mortẽ subire, quàm Christi fidem vel ad momentum negare; quod si quis atrocitate tormentorũ victus fidem negavisset aut dissimulâsset, eijciebatur ab Ecclesia tanquam gravissimi peccati reus, nec nisi publicâ pœnitentiâ peractâ in eam recipiebatur, ut constat ex S. Cypr. l. de lapsis c. 3. & S. Ambr. l. 1. de Pœnitentia. Hæc autẽ assertio est de fide. Cui opposita olim fuit hæresis Elcesaitarũ dicentiũ, negari posse fidem exteriùs, instante persecutione, etiam addito jura-

mento; ac sufficere, ut tunc in animo interiùs retineretur; ut docet Eusebius lib. 6. cap. 31. Quæ quidem hæresis damnata fuit in Concilio Romano sub S. Cornelio Papa, ut colligi potest ex ijs, quæ habentur apud Baron. ad Ann. 154. & 255. Ubi dicitur in illo Concilio (cujus quidem acta interciderunt) firmo decreto stabilitum fuisse, non aliâ ratione ijs, qui etiam ore tenus fidem ejuraverant, veniam esse concedendam, nisi post gravem pœnitentiam ab illis impletam: unde sequitur apostasiam, etiam ore tenùs factam, tanquam gravissimum peccatum damnatam fuisse.

Diximus in assertione, præceptum obligans ad externam fidei confessionem esse affirmativū, quæ est S. Thomæ doctrina 2. 2 q. 3. ar. 20. ex qua proinde sequitur illud non obligare omni tempore, sed tantùm certo ac determinato. Ut ergo distingui possit, quo tempore obliget.

Dicendum 2. tunc nos obligari ad externam fidei confessionem, quando necessaria est vel ad honorem Dei, vel ad utilitatem proximi. Ita S. Thomas loco citato: quod probat in responsione ad primum ex eo, quod finis nostræ fidei sicut & aliarum virtutum, referri debet ad finem charitatis, qui est amor Dei ac proximi, & ideo quando Dei honor vel proximi utilitas id requirit, non debet esse contentus homo (ut ait S. Doctor) ut per fidem suam ipsi veritati divinæ conjungatur; sed fidem illam debet exterius profiteri.

Dicendum 3. etsi nūquam liceat ullo modo negare fidem Christi, tamen, quando spectatis circūstantijs nulla honori divino irrogatur injuria, nec ullum proximi saluti damnum infertur, non solùm licitum, sed etiam aliquando necessarium, fidem occultare. Ita S. Doctor loco citato in responsione ad tertium, ubi dicit, quòd, quando ex confessione fidei manifesta turbatio aliqua infidelium oriretur, in tali casu laudabile non esset fidem publicè confiteri, & ad hoc probandum affert verba Christi di-

sti dicentis Matth. 7. Nolite sanctum dare canibus neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne fortè conculcent eas pedibus suis & conversi dirumpant vos.

Cùm autē occultatio illa fidei varijs modis fieri possit, vel fugiēdo, vel aliquo signo exteriori fidē dissimulando.

Dicendum 4. licitum esse homini Christiano tempore persecutionis fugere: hoc permisit Christus dicens, Matth. 20. Cum persequentur vos in civitate istâ fugite in aliam.

Hoc tamen limitandum est, nisi ex hac fugâ damnū aliquod redundet in honorem Dei vel proximi salutem, ut si Episcopus aut Pastor tempore persecutionis fugiat, cùm tunc maximè illius ope subditi indigeant: nam ut rectè dicit Nicolaus Papa cap. (sciscitaris) 7. quæst. 1. Si gubernator navis in tranquillitate non debet deserere navim, multo minùs in tempestate.

Dicendum 5. licitum quidem esse occultare fidem signis, quæ ex se sint indifferentia, non verò illis, quæ ad profitendam falsam religionem instituta sint. Est communis Doctorum sententia, præsertim S. Antonini part. 2. titulo 12. cap. 6. Alexandri Halensis part. 3. qu. 183. Navarri lib. 5. Conciliorum tit. de hæret. cap. 10. & in Manuali cap. 11. & aliorum. Prior assertionis pars probatur; quia hæc signa, cum sint ex se indifferentia, nihil in se mali habent qualia sunt illa, quibus natio una ab alterâ secernitur, vel status unus ab altero, militis v. g. à mercatore distinguitur; nec lædunt honorem divinum, nec proximi conscientiam feriunt, sic S. Sebastianus in aulâ Diocletiani Imperatoris ethnici (ut observat S. Thomas 2. 2. q. 10. a. 10. ad 2.) fidem suam sub militari sago & chlamide occultabat, ut Christianis commodiùs opitulari posset, eosque in tormentis confortaret.

Posterior verò pars assertionis probatur ex eo, quòd, qui talibus signis uteretur, censeretur non solum veram religionem occultare, sed falsam profiteri, quod omninò illicitum est; unde lib. 2. Machab. cap. 6. Eleazarus

non

non tantùm porcinas carnes in lege prohibitas, sed & alias idolis immolatas manducare noluit, quia illa manducatio, licèt ex se indifferens (ut dicit S. August.) tamen instituta censebatur ad falsam religionem profitendam; quæ etiam fuit ratio, cur olim præceperint Apostoli, Actor. 15. ut omnes ab immolatis simulachrorum abstinerēt; & eo sensu vestes paganorum illicitas esse dixit Tertullian. lib. de idol. cap. 18. nempe eas, quibus homo astringitur officijs vel sacerdotijs idolorum, quas ideo asserit, profanationis suæ maculam habere, & neminem posse esse mundum, qui tunicam inquinatam induerit.

CAPUT II.

De objecto materiali fidei.

AD clariorem intelligentiam eorum, quæ dicenda sunt, notandum est nos hîc sumere nomen objecti sive materialis, sive formalis, eo sensu, quo à S. Thoma sumitur 2. 2. qu. 1. ar. 10. & quo etiam communiter à Philosophis & Theologis sumi solet; scilicet per objectum materiale alicujus habitûs cognoscitivi intelligimus id omne, quod cognoscitur, & per objectum formale id per quod illud cognoscitur; unde per objectum materiale fidei intelligimus ea omnia, quæ fide divinâ creduntur, aut credi debent; per objectum verò formale illud, per quod seu ratione cujus, ijs omnibus assentimur.

Cūm igitur quærimus, quodnam sit objectum materiale fidei, idem est, ac si quæramus, quænam sint ea, quæ nobis à Deo revelata sunt, ac proinde, quæ fide credenda sunt.

Hæc autem Concil. Trident. sess. 4. contineri dixit partim in sacris Scripturis, partim in traditionibus non scriptis, quæ ipsius Christi ore ab Apostolis acceptæ, aut ab ipsis Apostolis, Spiritu Sancto dictante, quasi per manus

tradi-

traditæ, ad nos usque pervenerunt : de utrisque proinde in sequentibus sectionibus agendum nobis est.

SECTIO I.

Quinam libri Sacræ Scripturæ sint canonici?

CUm Concil. Trident. sess. 4. suprà citatâ sacram Scripturam vocet Canonicam, ejusque legitimos libros jam olim appellari consuevisse canonicos testetur S. August. epist. 19. cap. 2. ad S. Hieronymum; observandum est ad faciliorem intelligentiam eorum, quæ dicenda sunt, sic appellari duabus de causis ex duplici vocabuli (canonis) significatione desumptis: Canon enim significat normam aliquam seu regulam, & præterea catalogum seu numerũ aliquarũ rerũ. Scripturæ sacræ igitur vocantur canonicæ, & earum libri canonici, tum quia continent normam seu regulam, quam in fide & moribus sequi debemus, tum etiam quia, cùm hæretici jam à primis Christianismi temporibus, ut veritati fucum facerent, erroribusque suis patrocinarentur, aliquando falsas scripturas pro veris supponerent, aliquando veras pro libito repudiarent; Ecclesia eorum fraudibus & impijs conatibus obsistere volens, certum canonem & catalogũ librorum sacræ Scripturæ constituit, unde libri illi, quos Ecclesia pro veris & legitimis agnovit, canonici dicti sunt.

Hoc colligi potest ex varijs Concilijs, præsertim ex Concilio Carthaginensi tertio, quod celebratum est temporibus Siricij Papæ circa annum Domini 397. in cujus canone 4 . hæc verba leguntur. Placuit, ut præter scripturas canonicas nihil in Ecclesia legatur sub nomine divinarum scripturarum: sunt autem canonicæ scripturæ, Genesis. Exodus, Leviticus, &c. Ubi eosdem libros canonicos enumerat, qui postmodum in Concilio Tridentino sessione suprà citatâ recensiti sunt.

De ijs autem libris canonicis duo sunt hic observãda, primum est ad Ecclesiam pertinere veram & legitimam

scripruram canonicam populo Christiano, ut talem proponere, eamque à falsâ & suppositâ scripturâ discernere. Hoc constat tum ex usu ipsius Ecclesiæ suprà relato, quo illius scripturæ canonem constituendi jus atque authoritatem perpetuò sibi vendicavit, tum ex S. August. lib. còntra epist. fundamenti cap. 5. ubi sic loquitur: Evangelio non crederem; nisi me Ecclesiæ Catholicæ commoveret authoritas: & paulò post loquens de libro Actorum Apostolorum: Cui libro, inquit, necesse est, ut credam, si credo Evangelio; quoniam utramque scripturam similiter mihi Catholica commendat authoritas.

Secundum est, nihil in scriptura canonica contineri, quod non fide divinâ tenendum sit. Hoc expresse definitum est in Concil. Trident. loco citato, ubi post enumerationem librorum canonicorum hæc habentur: Si quis autem libros ipsos integros cum omnibus suis partibus prout in Ecclesiâ Catholicâ legi consueverunt, & in veteri vulgatâ Latinâ editione habentur, pro sacris, & canonicis non susceperit, anathema sit.

Unde patet omnino repudiandum esse id, quod Erasmus dixit in annotationibus suis super caput 1. & 27. S. Matth. posse aliquem errorem levem in sacris libris reperiri, & Sanctos Evangelistas aliquado memoriâ lapsos esse. Quantò humiliùs & sapientiùs dixit S. August. scribens ad S. Hieron. epistolâ suprà citatâ cap 1. Ego, inquit, fateor charitáti tuæ, quòd libris illis scripturarum, qui jam canonici appellantur didici hunc timorem honoremque deferre, ut nullum eorum authorem scribendo aliquid erràsse, firmissimè credam; ac si aliquid in eis libris offendero; quod contrarium videatur veritati, nihil aliud quàm vel mendosum codicem; vel interpretem non assecutum esse, quod dictum est, vel me minimè intellexisse non ambigam.

SECTIO

SECTIO II.

De varijs sacræ Scripturæ editionibus, & quænam ex istis sit authentica.

NOtandum est Sacræ Scripturæ libros varijs linguis & idiomatibus editos fuisse, ac in primis vetus Testamentum, licet ptimùm linguâ Hebraicâ à Moyse, Prophetis, & alijs authoribus conscriptum sit, varijs tamen ex causis Chaldaicè, Syriacè, Græcè, & Latinè temporum successu translatum & editum fuisse.

Quód autem spectat ad novum Testamentum, constat omnes ejus libros fuisse primùm Græcè conscriptos, si tres tantum excipias sc licet S Matthæi Evangelium, quod Hebraicè primum ab illo scriptum fuit; Evangelium S. Marci, quod multi existimant Latinâ linguâ primùm ab illo editum fuisse; & epistolam ad Hebræos, de quâ ambigitur, an primùm Hebraicè, an verò Græcè scripta fuerit: de his omnibus agit fusissimè Bellarm. lib. 2. de Verbo Dei, cap. 1. & sequentibus.

Hâc observatione præsuppositá dicendum est, ex his omnibus Scripturæ sacræ editionibus solam vulgatam editionem Latinam decreto Concil. Trident- & Romani Pontificis authoritate factam esse veram, legitimam, & authenticam canonicam scripturam. Hoc expresè definitum est in Concil. Trident. in decreto suprà sæpius citato sess. 4. his verbis: Insuper eadem sacro sancta Synodus considerans non parum utilitatis accedere posse Ecclesiæ Dei, si ex omnibus Latinis editionibus, quæ circumferuntur, sacrorum librorum, quænam pro authentico habenda sit, innotescat; statuit, & declarat, ut hæc ipsa vetus & vulgata editio quæ longo tot sæculorum usu in ipsâ Ecclesiâ probata est in publicis lectionibus, disputationibus, prædicationibus, & expositionibus pro authenticâ habeatur.

Jllud idem prætereà constat ex comparatione ipsius vulgatæ editionis & aliarum, quæ supra memoratæ sunt: Hebrai-

Hebraicam enim editionem, partim negligentiâ librariorum, partim Rabbinorum ignorantiâ (qui puncta addiderunt, quæ vocalium litterarum, quibus carebant Hebræi, supplerent vicem) fuisse aliquo pacto depravatam, & quosdam etiam in eam errores irrepsisse certum est, ut notat Bellarm. loco citato.

Quod spectat ad editionem vel potius paraphrasim Chaldaicam (si paucos libros veteris Testamenti excipias scilicet Tobiæ & Judith, & aliquam Esdræ & Danielis partem; qui libri existimantur fuisse primùm Chaldaicè editi) tota illa paraphrasis (quæ Targum à Rabbinis vocatur) nulliusqunquam momenti fuit in Ecclesia, cùm in ea multa reperiantur christianæ veritati parum consentanea.

Editio Syriaca (quæ fuit tantùm novi Testamenti, & quorundam librorum veteris) licèt ab illius linguæ peritis probetur, nunquam tamen ab Ecclesiâ, authentica declarata est.

Quod pertinet ad Græcam; cùm plures editiones linguâ illâ prodierint ex varijs authoribus, ut Aquilâ, Theodotione, Symmacho, & alijs; editio tamen Græca, quæ à Septuaginta interpretibus in Ægypto tempore Ptolomæi Philadelphi facta est, omnibus alijs Græcis meritò anteponenda censetur. Quia tamen etiam illam vitiatá esse & corruptam multis in locis constat (ut testatur S. Justinus martyr in dialogo cum Triphone, & S. Hieron. præfatione in libros Paralipomenon & in Esdram.) Restat editio Latina, quæ quidē multoties & multipliciter etiam facta est, ita ut ante tempora S. Hieronymi innumerabiles propè reperirentur versiones & editiones Latinæ, ut testatur S. Aug. lib. 1. de Doctrinâ Christianâ cap. 11. verùm una fuit inter omnes illas, quæ specialem semper in Ecclesia authoritatem obtinuit; quæ vetus & vulgata editio dicebatur: ut constat ex S. Gregorio præfatione in lib. Moralium c. 5. & ex S. Hieronymo in cap. 14. & 49. Isaiæ: quam etiam S. August. lib. citato cap. 15. Italam vocat & omnibus alijs anteponit.

Et hæc est illa editio, quæ (licèt ejus author certus ignotetur) ab universâ tamen Ecclesiâ communiter recepta & novissimè in Concil. Trident. Authentica declarata est, ac proinde in qua verum & legitimum Dei verbum continetur. Unde sequitur omnia & singula, quæ in canonicis sacræ Scripturæ libris secundum illam authenticam editionem continentur, pertinere ad fidei Divinæ objectum; tanquam divinitus revelata & attestata, ab omnibus esse recipienda, & credenda.

SECTIO III.

Ad quem pertineat definire verum & legitimum sacræ Scripturæ sensum.

Antequam ad propositam quæstionem respondeamus, supponendum est, tanquam certum, multis in locis sacræ Scripturæ sensum esse maximè reconditum & abstrusum; unde fit, ut non sine magnâ difficultate percipi & intelligi possit. Hoc constat ex epist. 2. S. Petri, cap. ult. ubi loquens de epistolis S. Pauli dicit in illis esse quædam difficilia intellectu quæ indocti & instabiles depravant, sicut & cæteras scripturas ad suam ipsorum perditionem: & S. Ambrosius Epistolâ 44. ad Constant. Mare, inquit, est Scriptura divina, habens in se sensus profundos alitudinem Propheticorum Ænigmatum, &c. S. item August. lib. 2. de Doctr. Christ. cap. 7. postquam dixit Scripturam sacram plenam esse multiplicibus obscuritatibus & ambiguitatibus, addit hæc verba: Quod totum provisum divinitùs esse non dubito ad edomandam labore superbiam, & intellectum à fastidio revocandum, cui facilè investigata plerùmque viluerunt.

Ex quibus patet, quam falsò hæretici hujus temporis dicant scripturas esse apertas, & cuivis ad intelligendum facillimas, nempe ut eo prætextu eas ad libitum contorqueant.

Cùm igitur Scriptura sacra obscura sit, & interpretatione indigeat; quæritur, unde petenda sit illa interpretatio;

tio; & ad quem pertineat ejus verum ac legitimum sensum definire. Pro cujus quæstionis resolutione.

Dicendum primò, verum ac legimum scripturæ sensum petendum non esse ab ingenio ac judicio privato cùjusque hominis probatur ex verbis Hierem. cap. 23. Nolite audire verba Prophetarum, qui prophetant vobis, & decipiunt vos: visionem cordis sui loquuntur, non ore Domini. Et ex epist. 2. S. Petri cap. 1. ubi dicit, quód omnis Prophetia divinitùs inspirata propriâ interpretatione non fit; quibus verbis (ut exponit Glossa ordinaria super hunc locum) declarat scripturæ expositionem & interpretationem petendam non esse ex proprio ingenió. Quod confirmatur ex verbis ptoximè sequentibus ex quibus sic possumus argumentari: eodem ingenio ac judicio libri sacri interpretandi sunt, quo scripti fuerunt; atqui humano ingenio ac judicio non fuerunt conscripti: ergô non sunt ingenio aut judicio humano explicandi seu interpretandi.

Dicendum secundo ad Ecclesiam pertinere de vero & legitimo sensu scripturarum judicare. Id constat ex Concil. Trident. in decreto sæpius jam citato sess. 4. ubi hæc verba habentur: Præterea ad còercenda petulantia ingenia, decernit sancta Synodus, ut nemo suæ prudentiæ innixus in rebus fidei, & morum ad ædificationem Christianæ Doctrinæ pertinentium sacram Scripturam ad suos sensus contorquens; contra eum sensum, quem tenuit, & tenet sancta mater Ecclesia: cujus est judicare de vero sensu, & interpretatione Scripturarum sanctarum; aut etiam contra unanimem consensum Patrum, ipsam Scripturam sacram interpretari audeat.

Unde appositê ad hujus veritatis confirmationem S. August. contra Cresconium cap. 33. Tunc, inquit, scripturarum à nobis tenetur veritas, cùm id facimus, quod universæ placuit Ecclesiæ, quam ipsa scripturarum commendat authoritas.

SECTIO

SECTIO IV.

An præter Canonicas Scripturas sint aliquæ traditiones fide divinâ credendæ?

OBservandum est nos hic sumere nomen traditionis, prout communiter sumi solet à Sanctis Patribus & Doctoribus, nempe pro doctrinâ divinitùs revelata & traditâ, quæ tamen scriptura non invenitur in ullo scripturæ canonicæ libro: unde S. Epiph. hæresi 61. Non omnia, inquit, à divinâ scripturâ possunt accipi: quapropter aliqua in scriptis, aliqua in traditione sancti Apostoli tradiderunt.

Hoc supposito, dicendum est dari aliquas traditiones divinas, quæ & Apostolicæ vocantur; quia Apostoli eas à Christo acceptas ad nos transmiserunt; quæ traditiones parem cum scripturis canonicis authoritatem habent; quibus proinde eâdem fide atque illis credendum est.

Probatur 1. ex Apostolo 2. ad Thess. c. 2. Tenete traditiones quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam nostram: in quem locum ita scribit S. Chrysost. Hinc patet quòd non omnia per epistolam tradiderit, sed multa etiam sine literis.

Probatur 2. ex Concil. Trident. sess. 4. in citato decreto de canonicis scripturis: ubi dicitur, veritatem & disciplinam Christianam contineri in libris scriptis, & sine scripto traditionibus quæ ipsius Christi ore ab Apostolis accepta, aut ab ipsis Apostolis Spiritu Sancto dictante, quasi per manus traditæ, ad nos usque pervenerunt. Eadem veritas antea definita in Concilio Nicæno secundo, actione 7. ubi hæc verba habentur: Fatemur unanimiter nos ecclesiasticas traditiones sive scripto, sive consuetudine valentes & decretas retinere velle. quarum de numero est imaginum effiguratio (& paulò post.) Qui ausi fuerint aliud sentire aut docere, aut more impiorũ hæreticorum ecclesiasticas traditiones contamināre, &c. anathema sit.

Probatur 3. authoritate Sanctorum Patrum. S. Basil. lib. de Spiritu Sancto cap, 17. Dogmata, inquit, quæ in Ecclesiâ prædicantur, quædam habemus ex doctrina scripto proditâ, quædam rursùs ex Apostolorum traditione, in mysterio, id est in occulto tradita recepimus quorum utraque parem vim habent ad pietatem: S. Epiphanij hæresi 61. Oportet autem, inquit, & traditione uti non enim omnia à Scripturâ divinâ possunt accipi; quapropter aliqua in scripturis, aliqua in traditione sancti Apostoli tradiderunt.

Probatur 4. ex eo, quòd multa sunt quæ fide divina credimus, quæ tamen nusquam in scripturis reperiuntur v. g. credimus in unâ divinâ essentiâ esse tres personas distinctas, & tamen nomen personæ in scripturis ad id significandum expressum non reperitur. Credimus Filium esse Patri consubstantialē, & ita in Concilio primo Nicæno definitū est, nec tamen vox consubstantialis habetur in scripturâ. Credimus Sanctissimam Mariam Matrem Dei fuisse & esse semper Virginem; & Heluidius, Jovinianus, alijque contrarium docentes tanquam hæretici proscripti sunt, ut patet ex S. Epiph. hæresi 48. & ex S. August hæresi 82. & 84. Item ex S. Hieron. in libris contra præfatos hæreticos; & tamen nullibi in scripturis hæc veritas expressa invenitur. Credimus similiter ad baptismi validitatē necessariò proferendas esse has voces, (Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti,) & tamen nusquam in scripturis hæc prolatio ore facienda præscribitur, aut necessaria esse dicitur. Denique ipsam scripturam sacram esse à Deo revelante, ac in ea verbum Dei contineri, nusquam nisi ex traditione scimus; & tamen ut articulū fidei credimus. Ergo multa sunt, quæ fide divinâ creduntur, licèt in scripturis expressa non habeantur.

Observandum est autem præter traditiones illas Apostolicas, seu divinas, esse quasdam alias purè ecclesiasticas, quæ ipsius Ecclesiæ seu prælatorum & pastorum vel autho-

authoritate vel approbatione expreſsâ aut tacitâ poſt A-poſtolorum tempora introductæ ſunt. Quæ licèt parem cum Apoſtolicis authoritatem non habeant, meritò tamen à Chriſtianis ſervandæ ſunt, ſicut & aliæ leges ab Eccleſia ipſis impoſitæ.

SECTIO V.

De Symbolo Fidei.

CUm inter Apoſtolicas traditiones una ex præcipuis, & populo Chriſtiano maximè neceſſarijs ſit ſymbolum fidei; ideo de illo breviter hîc agendum eſt.

Ac in primis dicendum eſt valde neceſſarium fuiſſe condi libellum illum, qui dicitur vulgo ſymbolum fidei; quo primaria catholicæ fidei capita velut in compendiũ breviſſimum, redigerentur: hâc enim brevitate (ut docet S. Auguſt. lib. 1. de Symb. ad catech. cap. 1.) conſultum fuit idiotis ruſticis & pueris, ut fidem explicitam de præcipuis myſterijs faciliùs concipere & retinere poſſent. Deinde eadem brevitas aptiſſima fuit, ut fidei unitas & conformitas toto orbe faciliùs ſervaretur; omneſque Chriſtiani eſſent unius labij & unius oris, ut innuit S. Irenæus lib. 1. contra hæreſes cap. 1.

Dicendum 2. Symbolum fidei Catholicæ ab Apoſtolis fuiſſe conditum. Hoc tanquam certum tenendum eſt; ac meritò temeritatis & erroris damnandus Eraſmus, qui præfatione ad ſuas paraphraſes in S. Matth. dubitat de hac veritate, quam tamen indubitatam univerſa ſemper tenuit Eccleſia, & quam unanimiter docent ſancti Patres, ut S. Ambroſ. in ſerm. de Eliâ & jejunio. S. Hieron. epiſt. 61. S. Leo epiſt. 13. S. Auguſtin. ſerm. 3. Dominicæ in Palmarum ramis: ubi etiam unicuique Apoſtolorum ſuum articulum tribuit, & ideo illud fidei compendium vocatum eſt ſymbolum, quaſi collatio & mutuum conſilium, quia ſcilicet (ut docet S. Clemens epiſt. 1. ad Jacobum) Apoſtoli communi conſilio inter ſe habito illud condiderunt: vel quia eſt quaſi indicium vel ſignum,

quo fideles ab infidelibus diſcerni poſſent, ut notat idem S. Clemens ibidem.

Dicendum 3. alia quoque fidei ſymbola in Eccleſia Catholica edita eſſe varijs temporibus occaſione diverſarum hæreſeon erumpentium : quæ tamen nihil aliud cõtinent, quàm pleniorem ipſius ſymboli Apoſtolici explicationem : ſunt autem tria præ cæteris in Eccleſia recepta; primùm eſt illud, quod in primo Concilio Nicæno adverſus hæreſim Arrij editum; in quo ea, quæ ad Divinitatem filij ſpectant, (quam impiè negabat) fuſiùs exponuntur.

Secundum ſymbolum editum fuit in Concilio Conſtãtinopol. 1. contra Macedonium hæreticum, qui divinitatẽ Spiritus Sancti impugnabat: in quo proinde, quæ ad ipſius Spiritus Sancti divinitatem ſpectant, fuſiùs explicantur : Et illud idem eſt, quo Eccleſia Romana in Miſſæ ſacrificio utitur; uno tantum verbo adverſus errorem Græcorum addito, quo profitetur Eccleſia Spiritum Sanctum non tantùm à Patre, ſed etiam à Filio procedere. Cui ſymbolo etiam ipſi Græci cum eorum Patriarchâ in Concilio Florentino ſubſcripſerunt.

Tertium denique ſymbolum eſt S. Athanaſij, quod ipſe cùm Arrianis perſequentibus, Romæ profugus eſſet, compoſuit, & Julio ſummo Pontifici obtulit, illi tanquã Chriſti vicario fidei ſuæ rationem reddens : quod poſtea univerſa Eccleſia in tantâ veneratione habuit, ut undique terrarum (ſicut docet Baronius ad ann. Chriſti 340.) varijs idiomatibus verſum fuerit; & pro legitimâ fidei profeſſione ſuſceptum.

SECTIO VI.

An objecta fidei creverint ſucceſſu temporis.

SEnſus quæſtionis eſt, an plures veritates tanquam à Deo revelatæ, uno tempore credendæ fuerint quàm alio; v. g. tempore legis gratiæ, quam legis Moſaicæ; item his poſterioribus ſeculis poſt tot Conciliorum in-

materia Fidei definitiones, quàm primis Ecclesiæ temporibus, in quibus nulla vel paucissima Concilia habita fuerant; pro cujus resolutione.

Dicendum 1. eandem fuisse prorsus fidem, etsi non æqualiter explicatam, in sanctis Patriarchis ante Christum, quæ postea fuit in Apostolis, & alijs Christianis post ejus adventum. Probatur 1. ex S. Paulo epist. 2. ad Corinth. cap. 4. ubi postquam locutus est de Fide antiquorum Patriarcharum, hæc verba subjicit: Habentes autem eundem spiritum fidei, credimus; propter quod & loquimur.

Probatur 2. ex Sanctis Patribus: S. Epiphanio lib. 1. contra hæreses initio ipsius libri, ubi loquens de fide Patriarcharum, Illa, inquit, eadem obtinebat, quæ hodie in sancta & Catholica Dei Ecclesia perseverat Fides. Et S. August. lib. 18. de Civit. Dei. c. 47. Unus, inquit, Mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus in carne venturus, sic antiquis Sanctis prænunciabatur, quemadmodum nobis venisse nunciatus est; ut una eademque fides per ipsum omnes prædestinatos perducat ad Deum.

Dicendum 2. nec Concilia, nec summos Pontifices, cùm aliquam veritatem ad fidem pertinere definierunt, condidisse novos fidei Articulos, sed illas veritates jam divinitus revelatas, quæ non ita perspectæ ac cognitæ fidelibus erant, vel quæ hæresibus obscuratæ videbantur; suæ luci reddidisse, ac fidelibus credendas proposuisse. Probatur 1. ex Apostolo epist. 1. ad Timoth. cap. 6. O Timothee, depositum custodi. Quæ Apostoli verba explicans Vincentius Lirinensis lib. 1. advers. hæres. c. 27. Quid est, inquit, depositum, quod tibi creditum est, non quod à te inventum? quod accepisti, non quod excogitâsti? rem non ingenij, sed doctrinæ; non usurpationis privatæ, sed publicæ traditionis; rem ad te perductam, non à te probatam; in qua non author debes esse, sed custos; non institutor, sed sectator; non ducens, sed sequens.

Probatur 2. ex praxi totius Ecclesiæ, etiam in Concilijs Oecumenicis, in quibus, quando aliqua difficultas in materia Fidei solvenda erat, diligens semper scripturarũ & Conciliorum ac sanctorum Patrum inquisitio fiebat: unde S. Basilius (ut refertur l. 7. historiæ tripartitæ cap. 56.) dicebat Episcopos non esse inventores alicujus doctrinæ, sed tantùm custodes depositi sibi per Apostolos commissi.

CAPVT III.

De objecto formali Fidei.

PEr objectum formale Fidei, intelligimus motivum illud, quo intellectus excitatur ad assentiendum divinæ revelationi. Certum est autem objectum illud formale ad Deum, utpote omnis veritatis fontem, referri debere; cùm Fides sit virtus Theologica, quæ Deum ut objectum suum immediatè attingit: sed difficultas est, sub qua ratione ad Deum referatur, cujus difficultatis solutio ex dicendis in sectionibus sequentibus pendet.

SECTIO I.

An Deus, quatenus est suprema & infallibilis veritas revelans sit formale objectum Fidei.

NOtandum est veritatem hoc loco sumi, non pro veritate transcendentali, (ut loquuntur Philosophi) quæ omnibus rebus inest, in quantum veram habent entitatem; sed pro veracitate, quâ quis verax est in dicendo. Hæc autem veracitas, ut sit perfecta & infallibilis, duo reqvirit in eo, qui loquitur; 1. talem sapientiam, ut perfectè & infallibiliter cognoscat rem, de qua loquitur; ita ut errare aut decipi nullo modo possit. 2. talem bonitatem, ut neque velit eum fallere, cui loquitur, neque etiam illud velle possit. Hoc prænotato, pro quæstionis propositæ resolutione.

Dicen-

Dicendum 1. objectum formale Fidei, seu rationem formalem, quâ movetur intellectus ad assentiendum, esse supremam & infallibilem Dei veritatem. Ita S. Thom. 2. 2. qu. 1. art. 1.

Probatur 1. ex Apostolo epist. 1. ad Corinth. cap. 2. Ut Fides vestra non sit in sapientia hominum sed in veritate Dei; & epist. 1. ad Thess. cap. 2. Cum accepissetis à nobis verbum auditus Dei, accepistis illud, non ut verbum hominũ, sed (sicut est verè) verbum Dei.

Probatur 2. ex sanctis Patribus: S. Basil. in serm. de Fidei confessione seu de vera ac pia Fide in Asceticis; Est, inquit, Fides eorum, quæ dicta sunt, assentiens approbatio, sine ulla hæsitatione, cum animi persuasione de veritate eorum, qua Dei munere sunt prædicata; & S. August. lib. 11. de Civit. Ut mens, inquit, in fide fidentius ambularet ad veritatem, ipsa veritas Deus, Dei Filius homine assumpto, non Deo consumpto, candẽ constituit ac fundavit Fidem.

Probatur 3. hâc ratione, quam S. Thomas insinuat loco citato: illud est objectum formale Fidei, propter quod immediatè & formaliter credimus rebus Fidei: atqui non ob aliam formalem & immediatã rationem illis credimus, nisiquia Dei summè & infinitè veracis authoritate & attestatione nituntur: ergo Deus quatenus summè & infinitè verax, seu quatenus suprema & infallibilis veritas, est objectum formale Fidei. Major evidens est; minor probatur exemplo fidei humanæ, quæ non alio motivo innititur quàm veracitate attestantis; nec ob aliam rationem credimus alicui, nisi quia veracem arbitramur; & quó magis constat illum esse veracem, eó etiam firmior fides ejus attestationi habetur: unde similiter dicendum est Fidem, divinâ veracitate tanquam formali & immediatâ ratione niti, quæ perfecta & infallibilis est.

Dicendum 2. actualem revelationem earum rerum, quæ credendæ sunt, pertinere ad rationem objecti formalis Fidei,

Probatur 1. ex varijs scripturæ locis, in quibus revelatio divinitus facta, ponitur ut basis & fundamentum, cui omnis Fides nostra innititur. S. Matth. cap. 16. Beatus es Simon Bariona: quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis est: Ad Galat. c. 1. Notum vobis facio Evangelium, quia non est secundùm hominem: neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per revelationem Jesu Christi.

Probatur 2. ex S. Athanas. orat. (quòd unus sit Christus) ubi de fide loquens. Oportet, inquit, in sublimi rationem istarum rerum petere, non humi ex sanguine & carne conquirere sed ex revelatione divina & cœlesti: & ex S. Iren. lib. 4. cap. 14. Deum scire nemo potest nisi Deo docente.

Probatur 3. hâc ratione Fides est rerum non apparentium (ut loquitur Apostolus Hebr. 11,) & quæ in cor hominis non ascenderunt; atqui ejusmodi res sublimes minimèque apparentes non possunt aliter credi Fide divinâ, quàm per revelationem Dei: Fides enim illa necessariò requirit, ut homo cum firmissimo assensu, qui omnem penitus dubitationem excludat, rebus illis inhæreat; non potest autem, imò nec debet talem assensum præbere, nisi certò sciat Deum esse, qui res illas revelavit, ubi enim supponit verè Deum illas revelásse, statim videt se debere firmiter & citra omnem dubitationem assentiri; cùm Deus, nec falli, nec fallere possit.

Objicies, constare ex Evangelio multos credidisse in Christum, non propter revelationem primæ & infallibilis veritatis, sed propter miracula ipsius Christi. Respōdetur miraculorum patrationem, non fuisse propriè loquendo motivum, quo fides illorum supernaturalis innixa est; sed fuisse tantùm rationem inductivam ad hoc, ut agnoscerent divinæ veritati esse credendum. Quod ut faciliùs intelligatur, notandum est objectum aliquod materiale Fidei supernaturalis posse duobus modis fieri credibile; 1. per miracula, & alia similia motiva (de

quibus infrà) quæ id tantùm evincunt, ut per illa homo agnoscat tale objectum prudenter credi posse; 2. per revelationem primæ & infallibilis veritatis, quæ, ut talis cognita, facit hominem firmissimè, & citra omnem dubitationem illud credere.

Unde duplex formari potest judicium intellectus circa tale objectum; 1. quo judicat tale objectum prudenter, & cum maxima ratione credi posse; 2. quo judicat illud esse infallibiliter verum ob divinam revelationem, & sic firmissimè ac indubitanter credi debere; ex quibus primū est naturale nec pertinet propriè ad rationem Fidei; secundum verò est verus ac proprius Fidei supernaturalis actus, soli veritati divinæ revelanti innixus.

SECTIO II.

An revelatio divina, ut sit formale objectum Fidei, debeat esse obscura & inevidens.

DUobus modis potest divina revelatio esse obscura seu inevidens: 1. ex parte rei revelatæ; quando ipsa nō repræsentatur per revelationem evidenter intellectui; 2. ex parte Dei revelantis; quando non constat evidenter ipsam revelationem esse à Deo. Est ergo quæstio, an utroque modo revelatio debeat esse obscura: pro cujus resolutione.

Dicendum 1. revelationem divinam, quatenus est objectum formale Fidei, debere esse obscuram & inevidentem ex parte rei revelatæ.

Probatur 1. ex Apostolo ad Hebr. 11. Fides est argumentum non apparentium, & epist. 1. ad Corinth. cap. 13. loquens de cognitione, quam nunc habemus per Fidem, & comparans illam cum visione beatifica: Videmus, inquit, nunc per speculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem.

Probatur 2. ex S. August. tract. 4. in Ioan. Quid est Fides, nisi credere, quod non vides; & S. Chrysost. hom. 22. in epist. ad Hebr. Fides est aspectus eorum, quæ non sunt manifesta.

Probatur 3. ex eo, quòd experiẽtiâ ipsâ constat, nos nullam evidentiam propriè dictam habere de mysterijs, quæ per Fidem credimus, & si aliqua sit ipsius Fidei veritas quam evidenter agnoscamus, prout ita cognoscitur, ad fidem non pertinet, sed ad aliquod aliud genus cognitionis.

Est observandum hujus assertionis veritatem talem esse, ut illius oppositum inter Manichæorum hæreses recensuerit S. August. lib. de utilitate credendi cap. 1. ubi ait illos existimâsse vanâ superstitione teneri Christianos in eo, quòd Fides illis imperaret ante rationem; & hanc fuisse inter Manichæos & Catholicos differentiam; quòd Catholici crederent, ut cognoscerent; Manichæi autem priùs vellent cognoscere, ut postra si liberet, crederent.

Objicies hæc Christi verba, Joan. 20. Quia vidisti me Thoma, credidisti; ex quibus infertur S. Thomã priùs vidisse, ac proinde evidentiam habuisse; & postea credidisse. Respondetur cum S. Gregorio hom. 26. in Evang. S. Thomam aliud vidisse, aliud credidisse: vidisse scilicet Christi humanitatem, credidisse divinitatem; proindeque evidentiam ejus, quod credidit non habuisse.

Dicendum 2. ad perfectam rationem Fidei necessariũ esse, ut revelatio divina sit etiam obscura & inevidens ex parte revelantis. Probatur ex ijs omnibus sacræ Scripturæ & Sanctorum Patrum authoritatibus, quibus suprà ostensum est, revelationem divinam obscuram esse debere ex parte rei revelátæ; quia quidquid cognoscitur evidenter à Deo esse revelatum eo ipso quo ut tale cognoscitur, cessat esse obscurum: sed fit aliquo modo evidens intellectui propter infallibilitatem Dei revelantis.

Quod quamvis verum sit probabilis tamen est illorũ sententia, qui existimant Fidem posse subsistere cum evidentia ex parte Dei revelantis; sed semper verum est, Fidem cum tali evidentia fore in ratione fidei longè imperfectiorem illâ, in cujus assensu nulla prorsus reperiretur evidentia, imò maxima obscuritas tam ex parte rei revelatæ, quàm ex parte Dei revelantis. Ex

Ex dictis aliquot consectaria colligi possunt: 1. est, objectum fidei non posse proprie cognosci sensibus, unde S. Gregor. hom. 26. in Evang. Fides, inquit, illarum rerum est, quæ apparere non possunt; quæ enim apparent, jam fidem non habent.

Secundum est, nihil propriè loquendo sciri posse per fidem, sed tantùm credi; licèt diversis medijs ejusdem veritatis duplex notitia in eodem intellectu possit reperiri; una obscura per fidem; altera evidens per demonstrationem scientificam, quo pacto v.g. & credimus & scimus esse unum Deum; credimus, quia scriptura credendum proponit; scimus, quia naturali ratione demonstrari potest.

Tertium est, inter hæc duo media cognitionis hanc esse differentiam, quód cognitio per scientiam evidens sit; cognitio verò per fidem, quamvis obscura sit, certitudine tamen & infallibilitate antecellat; cùm maximè certo & infallibili fundamento nitatur, nempe revelatione & attestatione divinâ: unde S. Thom. 2. 2. q. 4. a. 8. ad 2. dicit hominem multò magis esse certiorem de eo, quod audit à Deo, qui falli non potest; quam de eo, quod videt propriâ ratione, quæ falli potest.

SECTIO III.

An divina revelatio debeat esse publica vel privata.

NOtandum est revelationem illam dici publicam, quæ Prophetis & Apostolis à Deo facta est pro tota Ecclesia, & per totum orbem publicata, privatam verò, quæ alicui personæ privatæ fit.

Hoc prænotato, sensus quæstionis duplex esse potest: 1. An sufficiat revelationem illam divinam, quæ ad obiectum formale fidei pertinet, esse publicam & toti Ecclesiæ factam; an veró præterea privata aliqua revelatio unicuique credentium facta requiratur: 2. An si daretur aliqua revelatio privata illa sola sufficere possit ad for-

male objectum fidei supernaturalis. Pro cujus duplicis quæstionis resolutione.

Dicendum 1. publicam revelationem sufficere ad rationem objecti formalis fidei, eamque singulis sufficienter applicari per Evangelij prædicationem & Ecclesiæ authoritatem; nec opus esse ullâ aliâ privatâ. Hæc assertio de fide, est contra Calvinistas, qui in articulo 4. confessionis Fidei suæ profitentur se libros Scripturæ canonicos à non canonicis dignoscere, non tam communi Ecclesiæ consensu, quàm interiori testimonio & suasione Spir. S.

Refellitur hic error, & veritas nostræ assertionis probatur 1. ex cap. ultimo S. Marci, ubi postquam Christus discipulis suis dixit: Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ: statim subjungit: Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur, quibus verbis apertè declarat revelationem factam Apostolis, & per prædicationem illorũ alijs notificatam sufficere ex parte notificationis ipsius objecti ad credendum: si quid enim aliud requireretur, Christus eos, qui credere nollent, damnationi æternæ non subijceret.

Probatur 2. authoritate S. August. lib. de Doct. Christ. statim initio, ubi agit ex professo contra eos, qui dicunt se accepisse divinitus cognitionem scripturarum, monetque unumquemque debere sibi cavere ab illa superbissima & periculosissima tentatione, ut, velit edoceri à Deo & non ab hominibus; quod ibi pluribus exemplis urget.

Probatur 3. ex eo, quòd (ut refert Eusebius lib. 5. histor. Eccles. cap. 15.) jam à primis Ecclesiæ temporibus Montanus & Maximilla tanquam hæretici damnati sunt, quòd particulares revelationes prætenderẽt, contrà quàm quòd Ecclesiæ consuetudo tum traditione, tum successione antiquitus ab Apostolorum temporibus eo usque derivata postulabat.

Dicendum 2. licèt privatæ revelationes valde dubiæ

sint

sint & suspectæ ; si tamen alicui personæ certò innotesceret revelationem sibi aliquam à Deo esse factam, illa ei posset sufficere ad credendum. Hoc constat 1. ex eo, quòd in sacris litteris recensentur privatæ quædam revelationes à Deo factæ, quibus fides habita ; ut Gen. cap. 15. refertur Abrahæ tanquam privatæ personæ factam fuisse revelationem à Deo, quòd filius ipsi nasciturus esset, quod ipse credidit ; unde dicitur de illo : Credidit Abram Deo, & reputatum est illi ad justitiam.

Constat 2. ex Concil. Trident. sess. 6. c. 12. & can. 16. ubi docet & definit neminem posse esse certum certitudine fidei de sua gratia & finali perseverantia, nisi per specialem Dei revelationem ; quibus verbis supponit assensum supernaturalem fidei posse sufficienter inniti revelationi factæ à Deo alicui tanquam privatæ personæ.

Diximus in assertione ; si revelatio privata tanquam divinitus facta certò innotescat : & in eo præcipua versatur difficultas ; quâ ratione scilicet possit certò innotescere revelationem illam privatam esse à Deo, de qua proinde sectione sequenti nobis agendum est.

Porro notandum est nos in hac sectione locutos esse tantum de ijs quæ requiruntur ex parte objecti ad aliquid credendum supernaturaliter : certum est enim, præter publicam rei revelationem & externam Evangelij prædicationem necessariam quoque esse in subjecto fidei, seu in persona credente internam gratiam excitantem, & adjuvantem, ut supponimus ex tractatu de gratia.

SECTIO IV.

Unde possit dignosci, an revelatio privata sit à Deo, ac proinde sufficiens pro eliciendo actu fidei.

SIcut nemini dubium esse debet ; quin aliquando Deus privatis quibusdam personis res aliquas olim revelaverit & nunc etiam pro suo beneplacito revelare possit ; sic experientiâ nimis crebrâ compertum est, plurimas revelationes quas privatæ personæ sibi factas prætendunt, variis

rijs illusionibus & erroribus esse refertas; unde Synesius epist. 54 ante duodecim secula conquestus est, multos tum temporis privatos homines & etiam sacerdotes finxisse somnia pro revelationibus.

Ut ergo veritas ab errore & illusione in hac materia dignosci possit, aliquas observationes ex probatissimis authoribus collectas hic breviter proponemus, quæ maximam cuivis hac in re lucem afferre possunt.

Observandum igitur 1. qualis sit persona, quæ sibi factam esse revelationem aliquam dicit; ac 1. num sit sana in fide: quamvis enim Deus infidelium linguâ ad enunciandas aliquas veritates uti possit, & aliquando etiam usus sit: tamen cùm hoc rarissimè fecerit, & è contrà dæmon sæpissimè talibus illuserit, & revelationes falsas aut blasphemijs & alijs impietatibus immixtas ipsis suggesserit (ut testantur annales sacri in Manete Montano, & pluribus alijs hæresiarchis) meritò defectus veræ & sanæ fidei in ea persona, cui fiunt revelationes, maximam præbet rationem, non solùm dubitandi, an tales revelationes à Deo sint; sed etiam illas penitus repudiandi, tanquam à spiritu erroris & mendacij suggestas.

Videndum præterea, num fidei sinceritatem vitæ ac morum integritas virtutesque cõmendent, & præsertim humilitas; an è contrà vitia & imperfectiones notabiles illam dehonestent: ideo non credendum superbis ambitiosis, carnalibus, impatientibus, odia exercentibus, alios diffamantibus, vel pecunias hinc inde corradentibus; nec etiam hypocritis, qui singularia quædam affectatæ pietatis aut pœnitentiæ signa per superiores minimè approbata ostentant. Hoc argumento usus est olim unus ex antiquis patribus Apollonius nomine (ut refert Eusebius lib, 5. hist. Eccl. cap. 17.) ad convincendum falsitatis revelationes & Prophetias Maxillæ & Quintillæ mulierũ, quæ in secta Montanistarum primas partes tenebant; eo quod (ut refert hic author) essent pecuniæ cupidæ, fœnus exercentes, tesseris & tabulis ludentes, deditæ chore-

is, &

is & cultui corporis, & sumptuoso luxui vestimentorum. Certè Christus Dominus loquens de falsis Prophetis & docens, qua ratione à veris discerni possent, nihil aliud dixit, Matth. 7. nisi; A fructibus eorum cognoscetis eos

Considerandа est præterea corporis & animi constitutio in tali persona; an sit v. g. parum firma valetudo, aut quæ præferat redundantiam bilis atræ; an habitus corporis inediâ, vel insomnijs plus æquo sit deformatus; an cerebrum læsum sit; an imaginatio turbida, &c. Ejusmodi enim personis dæmon facillimè illudere & imponere potest, ut experientia satis constat.

Non est etiam negligenda ætatis & sexus differentia: si enim ætas caduca sit, delirij periculum est: si puerilis, levitatis & morbi imaginosi; quia (ut medici testantur) pueri sunt cerebro humidiore & pleni vaporibus, ac proinde facili negotio commoventur.

Quod spectat ad sexum, certum est mulieres esse imbecilliores, abundare passionibus admodum acribus & vehementibus; quare quod à passione natum, id sæpe à veritate profectum putant; sunt etiam naturæ humidioris: humidum verò faciliùs commovetur, & varias impressiones recipit, ideo citiùs imaginantur: cumque minùs ratione polleant, & minùs habeant prudentiæ, faciliùs est dæmoni eas similitudine falsa & apparente deludere. Ea de causa notatur à quibusdam, paucas admodum in sacris paginis reperiri mulieres, quæ Prophetiæ dono præditæ fuerint; & in historia Ecclesiastica refertur, plures mulieres imaginationibus suis tanquam revelationibus à Deo immissis adhærentes, non solum se ipsas, sed & plures alios, & etiam viros quosdam eruditos in errorem induxisse. Testis est sui temporis doctissimus Tertullianus, qui dum visionibus & revelationibus muliercularum confidit, in hæresim & varias absurditates turpissimè delapsus est.

Observandum 2. qualis sit ipsa revelatio; an scilicet conformis sit sapientiæ illi, quæ de cœlo est: talis autem

erit, si (ut ait Gerson in tractatu de probatione spirituũ) qualitates à S Jacobo cap. 3. enumeratas habuerit : si nimirũ sit, pudica, deinde pacifica, modesta, suasibilis, bonis consentiens, plena misericordiâ & fructibus bonis. Videndum est igitur, an in ea revelatione reperiatur aliquid oppositum veritati, & doctrinæ Christi Domini ; an aliquid modestiæ, humilitati, charitati, aut alijs virtutibus repugnans ; an aliquid curiosum, inutile, aut lucrum aliquod & commodum temporale tantummodo spectans ; an reddat personam proprio judicio, vel propriæ voluntati magis addictam, quæ superiorum censuram aut refugiat aut etiam contemnat : hæc enim indicia, & alia similia satis evincunt talem revelationem à Deo esse nõ posse.

Præterea, quando in ejusmodi revelatione suadentur aliqua, quæ bona & pia videntur, diligenter perpendendum est, num simul alia etiam suadeãtur, quæ sint vana, inutilia, improba aut pietati adversa ; hæc est enim ars, quâ frequenter dæmon plures decipit. Unde S. Arsenius (ut refert Metaphrastes in ejus vita) monebat, ut caveremus, ne boni alicuis prætextu dæmon in mala nos impelleret.

Frequentia item nimia revelationum meritò illas suspectas reddere debet ; neque enim Deus nisi maximis & gravissimis de caussis aliquid revelare solet, & quamvis ante Christi adventum essent crebriores revelationes, eò quòd mundo tenebris errorum operto tunc essent necessariæ, ut illis quasi quibusdam facalis & luminaribus in illa nocte cæcitas hominum juvaretur ; at nunc exorto sole veritatis & diffusâ undequaque Evangelij luce, cùm minùs necessariæ sint, rariùs à Deo fieri solent.

Videndi sunt super hac materia præfatus Joannes Gerson in dicto tractatu de probatione spirituum ; S. Vincentius Ferrerius tractatu de vita spirituali, cap. 11. & 12. Martinus Delrio lib. 4. Disquisit. magicarũ cap. 1. qu. 3. & alij plures, qui de hac re fusius egerunt.

SECTIO

SECTIO V.

An Fidei divinæ possit subesse falsum.

HUjus quæstionis, quæ à S. Thoma & alijs Theologis communiter proponitur, resolutio lucem dabit varijs difficultatibus, quæ in materia fidei occurrere possunt; ideoque à nobis prætermitti non debuit. Duplex autem sensus illius esse potest 1. an possit fidei subesse falsum ex parte primæ veritatis revelatis; hoc est, an possit fieri, ut aliquid falsum reveletur à Deo; 2. an possit fidei subesse falsum ex parte ejus, qui credit; hoc est, an fieri possit, ut quis per actum fidei supernaturalis aliquid bonâ fide credat tanquam verum, quod tamen falsum sit: pro cujus resolutione in priori sensu.

Dicendum est, impossibile esse Deum, sive per se, sive per alios, aliquid tanquam verum affirmare, credendumque proponere; quod non sit re ipsâ verum; hoc constat ex varijs scripturæ locis, Num. 23. Non est Deus quasi homo, ut mentiatur. Psalm. 144. Fidelis Dominus in omnibus verbis suis. S. Luc. cap. 21. Cœlum & terra transibunt: verba autem mea non transibunt.

Et certè, si revelationi divinæ posset subesse falsum, nulla ampliùs esset fidei certitudo, & tota scripturarum authoritas corrueret, ac proinde totius Christianæ religionis fundamenta everterentur; quia semper incertum esset, an id, quod credendũ proponeretur, foret verum; quod est contra omnem rationem, & dici nullatenus debet: unde Apostolus, in epist. ad Hebr. cap. 6. Abundantiùs, (inquit,) volens Deus ostendere pollicitationis heredibus immobilitatem consilij sui, interposuit jusjurandum: ut per duas res immobiles, quibus impossibile est Deum mentiri, fortissimum solatium habeamus.

Objicies 1. in scripturis sacris reperiri aliquas propositiones contradictorias, quarum ea est conditio, ut, si una vera, altera sit falsa; unde sequi videtur Deum in uno scripturæ loco verà locutum esse, & in altero verita-

ti con-

ti contradixisse. Respodetur nullam in scripturis sacris reperiri contradictionem, ut rectè probat S. August. in lib. de consensu Evangelistarum: si enim aliquid negatur in uno loco, quod in altero affirmetur, hoc fit juxta varios sensus: v. g. apud S. Joann. cap. 14. dixit Christus: Pater major me est: & cap. 16. dixerat: Ego & Pater unum sumus: quæ verba licèt primo aspectu sibi repugnare & contradicere videantur, optimè tamen inter se cohærent; & verissima sunt; prior enim locus intelligendus est de Christo ut homine; secundus de eodem ut Dei Filio & ejusdem cum Patre substantiæ & naturæ.

Obijcies 2. Deum in scripturis multa per se, vel per Prophetas prædixisse, tanquam eventura; quæ tamen postea non evenerunt. Respondetur cum S. Thoma 1. p. q. 19. a. 7. ad 2. & 2. 2. q. 171. a. 6. ad 2. tales prophetias fuisse tantùm vel comminatorias vel conditionales; interdum enim (ut ait S. Doctor) Deus prædixit aliquid, non quod absolutè & simpliciter futurum erat, sed tantùm sub certa conditione; quam tamen ob aliquas rationes sibi notas reticebat, nec cognosci volebat.

Obijcies 3. Deum aliquando in scripturis movere & inducere alios, ut decipiant, & falsum aliquid dicāt & denuncient; aut immittere spiritum erroris; & causam esse, cur alij decipiantur. Respondetur ijs omnibus scripturæ locis, in quibus hæc & similia dicuntur, significari tantùm permissivam Dei voluntatem, quâ Deus sinit ista evenire; quæ tamen permissiva voluntas aliquando in sacris litteris explicatur terminis importantibus, vel imperium, vel etiam causalitatem seu influxum in effectum, ut rectè observat S. Damasc. lib. 4. de fide cap. 10. Moris est, (inquit,) divinæ scripturæ permissionem Dei vocare ejus actionem; Unde S. August. lib. 1 . de Trinit. cap. 2. Modus, (inquit,) quo traditus est homo in Diaboli potestate, non ita intelligendus est, quasi hoc Deus fecerit, aut fieri jusserit, sed quod tantùm permiserit.

Quòd si quæstio proposita in 2. sensu intelligatur; pro illius resolutione dicendum est, assensum illum, quo quis crederet aliquid falsum, existimans illud esse verum, non esse fidei supernaturalis. Hoc constat ex eo, quód Concil. Trident. sess. 6. cap. 9. dicit, quòd nullus scire valet certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutum: quibus verbis apertè declarat fidei supernaturalis assensum ita esse certum: ut illi nullo modo falsum subesse possit: unde sequitur assensum illum, cui falsum subest aut subesse potest, non esse fidei supernaturalis.

Obijcies assensum, illum, quam quilibet fidelium elicit, v. g. circa hanc aut illam hostiam consecratam in particulari; quòd scilicet corpus Christi realiter sit sub illius speciebus; esse verum assensum fidei supernaturalis; fieri autem posse, ut ibi non sit corpus Christi, vel defectu intentionis ministri, vel defectu materiæ; ac proinde in illo casu posse fidei supernaturali subesse falsum. Respondetur cum S. Thoma 2. 2. q. 1. a. 5. ad 4. duplicem hic distinguendum esse assensum; priorem, quo quis in genere credit corpus Christi esse verè & realiter sub speciebus panis ritè consecratis; posteriorem, quo credit has panis species esse ritè consecratas, ac proinde corpus Christi sub illis realiter contineri. Prior ille assensus est fidei supernaturalis & divinæ; cum revelatione divina innitatur. Posterior verò non item; neque enim ex revelatione divina scimus hunc hominem esse sacerdotem, aut intentionem debitam in consecratione habuisse; sed tantùm habemus moralem quandam certitudinem & probabilitatem de his omnibus in particulari.

Neque hinc sequitur species illas panis consecratas nō posse absolutè & simpliciter adoràri, sed tantùm sub conditione, quòd ritè consecratæ sint; nam in praxi virtutum moralium (de quarum numero est ipsa religio, per quam cultus latriæ redditur Sacramento Eucharistiæ) sufficit, ut, qui illarum actus exercet, id faciat juxta re-

ctam

ctam rationem, & prudens judicium. unde, cum in præsenti casu judicemus prudenter species illas in particulari esse ritè cõsecratas, nec ulla subsit causa rationabilis dubitandi deconsecratione illarum; hinc fit, ut purè & simpliciter ac etiam cum merito illas adorare possimus; neque in eo plus est difficultatis vel dubitationis; quàm in reddenda obedientia ijs, quos secundùm prudens judiciũ & rectam rationem cognoscimus esse nostros parentes vel principes; quos tamen non tales agnoscimus eâ certitudine, cui non possit subesse falsum: ergo sicut sufficit moralis illa certitudo, quòd illi tales sint; ad hoc non tantùm, ut possimus, sed etiam, ut teneamur illis debitam observantiam reddere, quàm illis denegare sine peccato non possumus; sic etiam similis certitudo moralis prudenti judicio innixa sufficit, ut non tantùm licitè possimus, sed etiam ut obligemur ad reddendum latriæ cultum huic hostiæ consecratæ, sub cujus speciebus corporis Christi esse, prudenter & secundum rectam rationem judicamus; quem cultum haud dubiè, tanquam minimè debitum omittere sine gravi peccato non possumus.

SECTIO VI.

An sit aliqua evidentia credibilitatis in ijs veritatibus, quæ fide supernaturali credi debent.

Cum suprà dixerimus objecta fidei esse obscura, obscurèque à Deo revelata: & nihilominus illa esse firmissimè ac seclusâ omni dubitatione credenda, inde oritur quæstio, an saltem in ijs sit aliqua sufficiens ratio credibilitatis, per quam possit quis agnoscere & prudenter judicare se obligari ad assensum illis dandum.

Est autem observandum hæc duo, (esse verum & esse credibile) valdè inter se distingui; prius enim affirmat simpliciter rem ita se habere; posterius vero asserit tantùm dari aliquod sufficiens argumentum, propter quod res illa prudenter credi possit.

His prænotatis, pro quæstionis propositæ resolutione, dicen-

dicendum est veritates nostræ fidei, licèt obscuræ sint & inevidentes, esse tamen, evidenter credibiles.

Probatur 1. ex his verbis, Psalm. 92. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis.

Probatur 2. ex S. August lib. de utilitate credendi cap. 15. & 16. ubi fusè agens de hac evidentia credibilitatis dicit pertinuisse ad providentiam Dei, constituere aliquā authoritatem, quâ velut gradu certo innitentes, attollamur in Deum, & possimus credere sine temeritate & periculo errandi: & paulò pòst addit nos duobus modis moveri ad credendum, scilicet miraculis, quæ in confirmationem fidei facta sunt, & multitudine populorum illam profitentium; quæ etiam repetit & confirmat in lib. cont. Epist. fundamenti cap. 4. his verbis: Multa sunt, quæ me justissimè tenent in Ecclesiæ Catholicæ græmio; tenet consensio populorum & Gentium; tenet authoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate ducta, vetustate firmata; tenet ab ipsa fide Petri Apostoli usque ad præsentem Episcopatum successio sacerdotum.

Probatur 3. hâc ratione veritates nostræ fidei sunt à Deo revelatæ, & ad credendum propositæ cum talibus circumstantijs, ut assensus fidei supernaturalis possit circa illas prudenter & absque ullo levitatis peccato elici, alias, si leviter & imprudenter eliceretur, non esset actus virtutis: atqui talis assensus elici prudenter non potest circa veritates illas, nisi evidentiam aliquam habeant credibilitatis; neque enim ille prudens esse censeretur, qui temerè & inconsideratè quidvis sibi propositum crederet, nihil in se perpendens, an dignum sit, quod credatur.

SECTIO VI.

Quibus argumentis seu motivis veritates fidei nostræ sint evidenter credibiles.

VAria sunt argumenta, quibus Sancti Patres usi sunt ad illam credibilitatis mysteriorum nostræ fidei evidentiam demonstrandam: nos ex plurimis illustriora hîc seligemus.

1. Ducit S. August. lib. de utilit. credendi cap. 14. & cont. Epist. fund. cap. 4. à multitudine, conditione & authoritate eorum, qui fidem Christianam omnibus sæculis amplexi & professi sunt: illud enim procul dubio dignum est credi, quod omnes pene Gentium nationes, & in his innumerabiles viri summâ authoritate, summo ingenio & eximiâ doctrinâ præditi, firmiter & seclusâ omni dubitatione crediderunt.

2. Argumentum duci potest ex consideratione Martyrum propè innumerabilium omnis conditionis, sexus & ætatis, qui pro asserenda fidei veritate mortem oppetere non dubitaverunt; & tormenta atrocissima non solum forti, sed etiam alacri animo pertulerunt: hoc argumento S. Justinus & ipse Martyr Apolog. 1. ad Senat. Rom. testatur se maximè fuisse permotum ad fidem Christianam amplectendam.

3. Ducit S. Chrysost. Hom. 3. & 5. in 1. ad Corinth. à modo, quo fides & religio Christiana propagata est: quis enim non obstupescat, si attentè consideret, quâ ratione id factum sit à paucissimis hominibus nullâ eruditione humanâ aut eloquentia instructis, nullâ vi aut potentiâ armatis, nullâ nobilitate claris, nullâ opulentiâ præstantibus, & præterea ejusmodi res docentibus, quæ naturali hominum propensioni essent maximè repugnantes; his tamen non obstantibus, totum ab illis orbem Christo subjugatū esse, & in eo plurimos sapientissimos, eloquentissimos, potentissimos, opulentissimos, homines ita esse persuasos; ut ultro desertis patrijs religionibus, & abdicatis omnibus naturæ desiderijs, Christianæ religionis jugum subierint, & illam fidem, quæ docet abnegare seipsum, crucem ferre, &c. summo studio & affectu professi fuerint: quis, inquam, hoc considerans non exclamet cum Propheta, Psalm. 76. Hæc mutatio dexteræ Excelsi?

4. Idem S. Chrysost. Hom. 3. in 2. ad Corinth. ducit à miraculis ferè innumeris, quæ in confirmationem fidei

nostræ

noſtræ varijs temporibus & occaſionibus ſunt divinitus facta, ut teſtantur vel ipſi Ethnici. Et hoc argumentum ipſemet Chriſtus Dominus ſuggeſſit, cùm Apoſtolis & diſcipulis patrandorum miraculorum in confirmationem fidei dedit poteſtatem, apud S. Matth. cap. 10. dicens illis : Infirmos curate, mortuos ſuſcitate, leproſos mundate, dæmones eijcite, &c.

5. Duci poteſt à Prophetijs, quæ multis ſæculis ante Chriſti adventum editæ ſunt, vel ipſis Judæis teſtibus, qui etiam nunc illas eſſe veras Prophetias agnoſcunt & teſtantur; in quibus tamen videmus omnia vitæ ac mortis Chriſti myſteria tam diſtinctè fuiſſe prædicta, & tam fideliter ſuo tempore adimpleta, ut ab alio ſpiritu procedere non potuerint, niſi ab illo, cui ſoli omnia nota ſunt & aperta, æquè futura atque præſentia. Ad illas Prophetias mittebat Chriſtus Judæos, Joan. 5. ut ex illarum adimpletione moverentur ad credendum in ſe; Scrutamini ſcripturas; illa ſunt, quæ teſtimonium perhibent de me. Hoc argumento uſus eſt Tertul. in Apolog. cap. 20. & S. Auguſt. lib. 17. de civit. cap. 15.

6. Argumentum, quo tanquam efficaciſſimo & fortiſſimo uſus eſt S Juſtinus Martyr in Apolog. 2. ad Antoninum Pium, & Tertul. in Apolog. cap. 39. ducitur à rectitudine & ſanctitate ipſius doctrinæ Chriſtianæ : illa enim doctrina, quæ ex omni parte ſanctiſſima eſt, meritò & cum ſumma ratione credenda eſt niti fundamento veritatis, cùm veritas & ſanctitas maximè inter ſe cohæreant : atque talis eſt doctrina Chriſtiana; nihil enim in ea niſi rectum & ſanctum, nihil niſi veræ juſtitiæ, pietati, charitati, alijſque virtutibus omni ex parte conſentaneum, unde merito Propheta dixit, Pſal. 18. Lex Domini immaculata convertens animas, &c. Ubi è contra omnes aliæ ſectæ, à Chriſtiana religione alienæ, varijs non ſolùm erroribus & abſurditatibus, ſed etiam vitijs, vanitatibus, obſcœnitatibus, &c. corruptæ & fœdatæ ſemper extiterunt, ut vel ex ipſorum Ethnicorum hiſtorijs conſtat. Deni-

Denique ipsa Christi Domini persona tot mirabilibus coruscans, tantâ innocentiâ & sanctitate conspicua, tam præclaris virtutibus insignis, tantâ humilitate, benignitate, mansuetudine, charitate erga omnes & etiam acerbissimos hostes prædita, efficacissimum argumentum suggerit (ut rectè monet S. Bonavent. in stimulo divin. amor. part. 1 cap. 6.) quo convincantur animi, illius doctrinā dignissimā esse, cui credatur neq; aliud nomen sub cælo datum esse hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri. Actor. 4.

SECTIO VIII.

Quodnam sit illud. in quod ultimò fides resolvatur.

SEnsus quæstionis est in quid fidei assensus ex parte objecti debeat ultimò resolvi, seu ad quod principium resolvi debeat, ultra quod non progrediatur, sed in eo quiescat.

Antequam autem ad propositam quæstionem respondeatur, unum est hic præsupponendum, scilicet ad assensum fidei supernaturalis præter revelationem Dei, requiri, ut veritas credenda proponatur ab ipsa Ecclesia tanquam à Deo revelata: quamvis enim hæc propositio Ecclesiæ, non sit de formali ratione ipsius objecti fidei, est tamen veluti conditio quædam requisita, sine qua fidei Christianæ assensus secundum legem ordinariam elici nō debet.

Hoc constat ex ijs scripturæ locis, in quibus dicitur ea, quæ fidei sunt, ab Ecclesiæ pastoribus & Doctoribus esse discenda; Jerem. 3. Dabo vobis pastores juxta cor meum, & pascent scientiâ & doctrinâ: Malach. 2. Labia Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore ejus: Ad Ephes. 4. ubi dicitur quod Christus dedit Pastores & Doctores ad consummationem Sanctorū, &c. ut jam non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ.

Sancti

Sancti etiam Patres idem docent. S. August. lib. 1. de moribus Ecclesiæ Cathol. cap. 13. ait Ecclesiam esse magistram totius Sapientiæ Christianorum; & contr. Epist. fundamenti cap. 5. Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ Catholicæ commoveret authoritas; & S. Cyrill. Hierosol. cathec. 5. Fidem, inquit, si didiceris, promissionem possidebis; & observa illam à sola Ecclesia esse traditam, & ex omni scriptura munitam.

Diximus (secundùm legem ordinariam) nisi enim Deus ita voluisset, illa Eccesiæ propositio necessaria non fuisset; sed pro sua infinita sapientia & bonitate ita disposuit ad majorem fidei nostræ securitatem & firmitatem; ut ad ea credenda tantùm obligaremur, quæ nobis ab Ecclesia (cujus authoritas Deo assistente falli non potest) proponerentur; quæ ideo vocatur ab Apostolo 1. Tim. 3. Columna & firmamentum veritatis, quam qui audire noluerit, esse nobis debet, sicut ethnicus & publicanus. Matth. 18.

Hoc præsupposito, difficile non erit explicare, quomodo resolutio fidei nostræ fieri debeat: si enim v. g. quærat aliquis, quare credas in una essentia divina personarum Trinitatem, vel alium quemlibet fidei articulum? distinguere debes, utrum inquisitio fiat de causa fidei secundum se cur scilicet firmiter & indubitanter id credas, vel de causa seu ratione ob quam illam fidem amplexus fueris, & illam profitearis. Si primum, respondebis te id credere quia Deus revelavit. Si instet, unde scias Deũ revelâsse, respondebis, quia id habetur ex scripturis, vel ex divina traditione. Si urgeat, cur credas huic scripturæ vel traditioni; ultimo loco respondebis, quia Ecclesia talem scripturam vel traditionem ut divinam agnovit; nobisque ut sic credendam proposuit: & in ea Ecclesiæ definitione & propositione fides nostra sisti debet, nec ultrà progredi.

Quod si ulteriùs adhuc quærat, quare credas Ecclesiæ, & unde cognoscas illam in propositionibus suis falli non

posse:

posse; respondebis te id ex Scripturæ sacræ testimonio cognoscere; neque propterea ullus erit circulus vitiosus in eo, quòd scriptura per Ecclesiam, & Ecclesia per scripturã probetur; non enim eadem sed diversâ ratione fit hæc probatio reciproca; sicut Legatus à Rege missus exhibet primò litteras Principis, & declarat esse veras; sicque earum stabilit authoritatem, postea veró eædem litteræ jam receptæ vicissim Legati missionem potestatemq; ipsi à Rege concessam probant, sed diversâ, ut dictum est, ratione; aliter siquidem authoritas est in Legato, & aliter in regijs litteris; in illis enim litteris est tanquam in signo authentico, quo voluntas regis declaratur, ut Legato verò tanquam in subjecto, in quo authoritas illa recipitur: sic Ecclesia ostendit & profert scripturas canonicas per quas nobis divina veritas & voluntas innotescit, & vicissim ab ipsis scripturis authoritatem suam accipit.

Quôd si ista non plenè satisfaciunt, minimè mirum videri debet; cùm (ut suprà dictum est) obscuritas & inevidentia sit conditio absolutè necessaria rebus credendis fidesque nostra sustentari & roborari debeat potiùs à gratia interna, quæ nemini deest, & per quam Deus lucem & vires ad credendum subministrat, quàm ab ulla demonstratione externa.

Jam si fiat inquisitio de 2. scilicet de causa & ratione movente ad credendum, & rogetur quis (cùm & divina revelatio, & Ecclesiæ propositio obscuritatem & inevidentiam secum semper junctam habeant) quid ipsum impulerit, ut hunc quasi labyrinthum rerum obscurissimarum ingrederetur, & hanc fidem amplecti & profiteri vellet: tunc declarabit & exponet rationes & argumenta credibilitatis, quibus ipse inductus fuerit, & quivis prudens induci meritó possit, ad amplectendam & profitendam hujusmodi fidem.

SECTIO

SECTIO IX.

Quomodo actus fidei sit in praxim redigendus.

CUm (ut ait S.Thomas 2.2. q. 55. a. 2.) virtus sit habitus operativus, cujus perfectio in actione consistit; ut nihil hîc desit eorum quæ ad fidei perfectionem requiruntur, restat adhuc videndum, quâ ratiòne fides actus suos exercere possit: pro cujus rei explicatione.

Observandum est 1. quod, quamvis fides ad potentiam cognoscitivam pertineat; ad illius tamen actum (ut initio hujus tractatus dictum est) non solus intellectus, sed etiam voluntas debet concurrere; quia, cùm actus fidei sit actus virtutis, ac proinde meritorius, debet esse liber; ita ut, qui credit, possit si velit non credere; & qui non credit, possit etiam divinâ gratiâ adjutus, si velit, credere.

Observaddum est 3. concursum illum voluntatis ad actum fidei in eo consistere, quod ipsa voluntas non tantùm applicet intellectum ad consideranda motiva credibilitatis, quæ ad credendum inducere possunt; sed etiam quòd efficaciter velit & imperet intellectum ea credere propter authoritatem primæ veritatis, Dei scilicet illa revelantis & atteståtis, ac per Ecclesiam proponentis; & sic captivet ipsum intellectum, quamvis aliquando reluctantem, in obsequium fidei.

His observatis, si quæratur, quid sit actum aliquem fidei supernaturalis elicere? Dicendum est nihil esse aliud, quàm liberè intellectum applicare ad firmiter assentiendum alicui veritati à Deo revelatæ, & per Ecclesiam nobis propositæ, quia veritas illa est à Deo revelata, & ut talis ab Ecclesia proponitur.

Unde patet ad actum fidei supernaturalis quinque requiri conditiones, quarum si vel una deficiat, deficit etiam fides; quod est valdè notandum ijs, quorum est populum Christianum ad fidem erudire, ut virtutem adeò necessariam verè & perfectè in praxim redigere sciat.

Prima

Prima est, ut actus sit deliberatus & à libera voluntatis electione procedat, quod illi cum aliarum virtutum actibus commune est.

Secunda, ut habeat pro objecto veritatem aliquam à Deo revelatam sive per Scripturam sacram, sive per divinam traditionem; aliæ enim veritates, quæ à Deo revelatæ non sunt, quantumcunque ad pietatis sensum excitandum aptæ videantur, ad objectum tamen fidei non pertinent, ac proinde actus, qui circa illas versaretur, fidei supernaturalis dici non posset.

Tertia, ut intellectus assentiatur veritati à Deo revelatæ, propter authoritatem Dei revelantis; si enim id faciat ob aliquam rationem credibilitatis, non ampliùs actũ fidei elicit; cùm fides sola Dei revelantis authoritate, non verò ullâ ratione innitatur.

Quarta, ut firmiter & seclusa omni dubitatione assentiatur aliàs, si aliquam dubitationem deliberatè admittat, assensus ille non ampliùs innitetur revelatione divina; vel si innitatur, gravissimam injuriam Deo inferet, cujus veritatem & infallibilitatem hoc pacto in dubium revocabit.

Quinta denique conditio est, ut veritas à Deo revelata, per Ecclesiam credenda proponatur; cujus conditionis defectu fides hæreticorum non est vera fides supernaturalis, quia veritates, quas credunt, non ab Ecclesia, sed à sensu proprio & particulari judicio, credendas accipiunt: & non tantùm ex hoc capite deficit illorum fides, sed etiam ex eo quòd (ut docet S. Thom. 2.2. q. 5. art. 3.) qui vel in uno articulo à fide deficit, totam fidẽ amittit, & S. August. quæst. 1. in Matt. asserit illum omnino deficere à fide, qui falsa de Deo vel de aliqua parte Christianæ Doctrinæ credit: unde inferendum est, quantumcunque hæretici plurima Christianæ religionis mysteria credere videantur, illos tamen non fide supernaturali & divinâ, sed fide tantùm & opinione humanâ credere.

Addunt aliqui & sextam cōditionem, scilicet ut assensus fidei referatur in Deum tanquam finem ultimum, & hoc quidem verum est, si de fide viva & per charitatem formata sermo sit cujus omnes actus saltem virtualiter ab ipsa charitate informante in Deum referuntur; verùm propriè loquendo tales actus potiùs actus charitatis, quàm fidei vocari debent; unde S. August. serm. 181. de verbis Domini, loquens de fide illa per charitatem formata, dicit quód credere in Deū est diligere, & serm. 6. hanc inter peccatorem & justum ponit differentiam, quòd peccator quidem credat Christo, & credat Christū, sed non credat in Christum; hoc enim sine charitate, quâ privatus est, facere non potest, ac proinde credere in Christum solius justi proprium est.

CAPUT IV.

De vitijs Fidei oppositis.

* DE illis fusè agit S. Doctor 2. 2. qu. 10. & sequentibus, ac præsertim de infidelitate in genere & hæresi. Nos circa utramque præcipuas solummodò difficultates attingemus, quarum resolutio veritatibus quibusdam practicis scitu necessarijs, lucem afferre potest.

SECTIO I.

An infidelitas sit peccatum.

1. DUplex est infidelitas in genere, ut docet S. Thom. sup. qu. 10. art. 1. Alia secundùm contrarietatem, quæ est eorum, qui apertè repugnant fidei, vel eam contemnunt, & certum est ejusmodi infidelitatem esse peccatum, idque gravissimum, ut ostendit S. August. tract. 89. in Joannem, & post illum S. Thom. art. 3.

Alia, ab eodem S. Doctore dicitur secundum negationem, estque illorum qui carent fide, non quia ipsi fidei repugnent, sed quia nihil unquam de illa audiverunt. Est autem difficultas inter Theologos an ejusmodi infide-

litas negativa ſit peccatum; ita ut omnes infideles eo ipſo quo non credunt, peccent. Pro cujus reſolutione.

2. Dicendum, infidelitatem illam negativam, eorum ſcilicet qui nihil unquam de fide audiverunt, & per quos non ſtetit quominus audirent, nullo modo eſſe peccatũ.

Probatur 1. ex his Chriſti Domini verbis, Joann. 15. Si non veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent. Quo in loco, cùm Chriſtus (ut explicat S. Auguſt. ſup. & poſt illum S. Thomas) loquatur de peccato illo quod Judæi ejus verbis non credentes commiſerunt; dicatque quòd peccatum illud non commiſiſſent, ſi locutus eis non fuiſſet, ſive per ſe, ſive per Prophetas & Apoſtolos, ac proinde ſi de illo nihil unquam audiviſſent; hinc ſequitur illos qui fide carent, eo quod nihil unquam audiverunt, nec audire potuerunt, peccato infidelitatis non peccare.

Probatur 2. authoritate S. Auguſt. ſupra cit. tract. 89. in Joannem, ubi explicans eadem illa Chriſti Domini verba, dicit: Infideles illos ad quos Chriſtus non venit, & quibus non eſt locutus, habere excuſationem, non quidem de omni peccato ſuo, ſed de hoc quod in Chriſtũ non crediderunt.

Probatur 3. hac ratione, Nullus peccat in eo quod vitare non poteſt, ſed non eſt in poteſtate hominis infidelitatem negativam vitare, quia illam vitare non poteſt niſi credendo in Chriſtum. Quomodo autem credent (ut loquitur Apoſtolus, Rom. 10.) in eum quem non audierunt? quomodo autem audient ſine prædicante? quomodo verò prædicabunt niſi mittantur? ex quo ſequitur quod cùm non ſit in poteſtate hominis infidelitatem illam negativam vitare, ut explicatum eſt, illam proinde in eo peccatum non eſſe.

Obſervat autem rectè idem S. Doctor citat. art. 1. quod quamvis infidelitas illa negativa non ſit peccatum, nec illi qui eo tantum modo ſunt infideles, id eſt qui nihil unquam de fide audierunt, nec audire potuerunt,

non

non damnentur ob ejusmodi infidelitatem ; eos tamen justè damnari ob alia peccata quæ committunt, & quæ sine fide nunquam remittuntur. Quæ tamen si non commisissent, sed potiùs secundum legem naturæ recte vixissent, haud dubie Deus illis succurrisset, & auxilia necessaria ad fidem consequendam tribuisset, sive per se immediatâ aliquâ revelatione, sive per alium hominem vel Angelum, veritates fidei ipsis declarando, & gratiam ad assensum illis dandum necessariam elargiendo.

3. Quæres quid de illius infidelitate sentiendum sit, qui quidem non repugnat fidei, nec aliquid contra fidem sentit, sed tamen per negligentiam omittit audire & addiscere ea quæ sunt fidei, quæ proinde non credit, cùm fides ex auditu : vel si audivit, negligit attendere ad obligationem credendi, & sic etiam per negligentiam non credit. Respondetur, infidelitatem illam non esse secundum negationem eo sensu quo supra dictum est, sed secundùm contrarietatem ; quia scilicet is qui eo modo non credit, posset credere si vellet, ac proinde censetur saltem interpretative contemnere fidem, cùm negligentia illa quam committit, non nisi ex vili æstimatione ipsius fidei, ac proinde ex interpretativo aliquo ejus contemptu oriri possit : & ex consequenti talis infidelitas est peccatum, quia per illam licet non repugnet fidei, tamen contemnit fidem, quod juxta mẽtem S. Doctoris pertinet ad infidelitatem secundum contrarietatem quam asserit esse peccatum, & quidem ex genere suo gravissimum.

SECTIO II,

Quot sint species infidelitatis.

Cum ea quæ sectione præcedenti dicta sunt, non modo de infidelitate in genere, sed de unaquaque infidelitatis specie in particulari intelligenda sint, necessarium videtur hîc inquirere quot illius sint species ? Pro cujus resolutione.

Dicendum 1. Si spectetur diversitas errorum particu-

larium cum fide pugnantium, determinari non posse quot sint species infidelitatis: si verò diversa solummodo ratio qua infidelitas potest adversari fidei, tres illius species à S. Thoma, & communiter ab alijs Doctoribus distingui, nempe, Paganismum, Judaismum, & hæresim.

Prior pars hujus assertionis constat ex eo quód errores qui cùm fide pugnant, infiniti esse possint, ut indicat S. August. lib. de hæresib.

Posterior probatur, quia si vitium consideretur quatenus adversatur virtuti, tot ex hac parte assignari possunt species illius, quot modis contingit illud virtuti repugnare: sed infidelitas tribus præsertim modis repugnare potest fidei, ut docet S. Thomas, citata quæst. 10. art. 5. quia aut repugnat fidei Christianæ nondum susceptæ, & talis infidelitas est paganorum seu Ethnicorum: aut repugnat fidei Christianæ susceptæ in figura, & hæc est infidelitas Judæorum, vel denique repugnat fidei Christianæ susceptæ in ipsa manifestatione veritatis, & hæc est infidelitas hæreticorum: unde patet tres prædictas species infidelitatis rectè distingui.

Dicendum 2. ex his tribus infidelitatis speciebus simpliciter loquendo, infidelitatem hæreticorum esse omnium deterrimam; & Judæorum deteriorem quàm gentilium, ut docet S. Thomas art. 6. quia scilicet pessimum est adversari fidei susceptæ in manifestatione veritatis, quod faciunt hæretici; & pejus est adversari fidei susceptæ in figura, quod faciunt Judæi, quàm fidei nullo modo susceptæ, ut Pagani & Ethnici: unde S. Petrus (epist. 2. cap. 2. de Judæis & hæreticis loquens,) Meliùs, inquit, erat eis non agnoscere viam justitiæ, quàm post agnitionem retrorsum converti. Qua de re videndus S. Chrysost. homil. 50. ad populum Antioch. ubi multis exaggerat infidelitatem Judæorum. Et S. Hieron. in cap. 18. Isai. ubi asserit hæreticos impietate superare quoscunque alios infideles.

SECTIO

SECTIO III.

Quid sit hæresis.

1. NOmen hæresis à verbo Græco quod (eligere) significat, derivatum est, ac secundùm communem Sanctorum Patrum & Doctorum usum, sumitur pro prava & perversa electione alicujus dogmatis, quod non modò falsum & erroneum est, sed etiam fidei Christianæ oppositum. In materia siquidem fidei (ut rectè dixit Tertullianus lib. de præscrip.) Nobis nihil ex nostro arbitrio inducere licet; sed nec eligere, quod aliquis alius de arbitrio suo induxerit, Apostolos Domini habemus authores, qui nec ipsi quidquam, quod ex arbitriò suo inducerent, elegerunt: sed acceptam à Christo disciplinam fideliter nationibus assignaverunt.

Nullum sanè Christiana Religio dogma continet, quod humanâ electione inventum sit, nec humano beneplacito subest illius fides, sed soli divinæ revelationi per Ecclesiam propositæ innititur, illiusque veritates omnes ab ipso Deo assertæ, & ab eodem illarum credendarum obligatio hominibus imposita. Quod optimê explicavit S. Bernardus Epist. 190. his verbis.

Fides (ut docet Apostolus) est substantia rerum sperandarum, non inanium phantasia conjecturarũ. Audis substantiam, non licet tibi in fide putare, vel disputare pro libito, non hâc illâque vagari, per incerta opinionũ, per devia errorum: substantiæ nomine tibi aliquid certum fixumque præfigitur, certis clauderis finibus, certis limitibus arctaris.

2. Ex quibus facile est ad quæstionem propositam respondere, dicendum enim hæresim esse vitium fidei oppositum, quo quis fidem in Baptismo professus singulare aliquid, & à communi Ecclesiæ Catholicæ fide ac sententiâ alienum sibi tenendum eligit, eique pertinaciter adhæret.

Dicitur 1. (vitium fidei oppositum) quod hæresi

commune est cum alijs speciebus infidelitatis, ut ex antedictis patet.

Dicitur 2. (quo quis fidem in Baptismo professus) quia secundùm communem Theologorũ & Canonistarũ usum, ille dicitur hæreticus qui fidem in baptismo professus ab illa avertitur, & ejus veritati contradicit: aliàs si non esset baptizatus, tunc non hæreticus, sed simpliciter infidelis diceretur. De qua re fusiùs agunt Alphonsus à Castro lib. 1. de punitione hæreticor. cap. 2. Melchior Canus lib. 12. de locis Theologicis cap. 8. & alij.

Dicitur 3. (quod aliquid singulare & à communi Ecclesiæ Catholicæ fide & sententia alienum sibi tenendum eligit) quia hoc est hæreticorum peculiare, proprio ingenio ac judicio sibi eligere quod credant. Unde S. Doctor quæst. 11. art. 1. dicit, quod hæreticus intendit quidem Christo assentiri (in quo differt ab Ethnico & Judæo) Sed deficit in eligendo ea quibus Christo assentiatur: quia non eligit ea quæ verè à Christo sunt tradita; sed ea quæ sibi propria mens suggerit.

Dicitur 4. (eique pertinaciter adhæret) quia (ut loquitur S. August. Epist. 162. Si qui falsam & perversam sententiam nullâ pertinaci animositate defendant, & parati sint corrigi, & tota sollicitudine quærant veritatem, non sunt inter hæreticos reputandi: è contra (ut idem S. Pater effatur lib. 18. de Civit cap. 5.) Illi qui in Ecclesia pravum aliquid morbidumque sentiunt, si correpti ut sanum rectumque sapiant, resistunt contumaciter, suaque pestifera & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistunt, fiunt hæretici.

Est autem hîc observandum, pertinaciam illam quæ hæreticum facit, non tam temporis diuturnitate, quàm pravâ voluntatis dispositione esse æstimandam, ut rectè probat Melchior Canus sup. cap. 9. Nam si quis sciens ac volens errori alicui ab Ecclesia damnato, tanquam fidei Catholicæ contrario, una solummodo hora, aut etiam minori adhuc temporis spatio adhæreret, haud dubiè hæreticus censendus esset.

Porrò,

Porrò, non modò ille dici debet hæreticus qui articulum aliquem fidei impugnat, aut errorem illi contrarium propugnat, sed etiam qui scienter ac deliberate aliquam fidei veritatem in dubium revocat; quia præterquam quod juxta regulam juris quæ habetur cap 1. de hæreticis, Dubius in fide infidelis est, qui scienter ac deliberate de hujusmodi veritate dubitat, censetur affirmative supponere authoritatem Ecclesiæ, talem veritatem profitentis ac docentis, non esse certam, & infallibilem, cui suppositioni pertinaciter adhærere nullus nisi hæreticus potest.

SECTIO IV.

Quanam ratione dignosci possit, an doctrina aliqua seu propositio sit hæretica.

1. HUjus quæstionis resolutio non modò utilis, sed & necessaria visa est ad præcavendas hæreses, quæ cum primùm exoriri incipiunt, sub falso & ementito vel eruditionis, vel pietatis obtentu, plurimorum animos decipere ac tandem inficere solent, aut saltem implexos & ancipites reddere, ita ut vix apud se statuere audeant quid tanquam certum & orthodoxum tenere, quidve tanquam falsum & heterodoxum debeant respuere. Cùm tamen maxime ad Theologum pertineat ista dignoscere, facemque alijs ad devitandos quoscunque errorum anfractus, ac certum veritatis tramitem sectandum præferre: in quo tamen sicut nihil temere apud se definire, aut alios edocere debet, sic ipsi necessari ũ est sedulò investigare quâ viâ & ratione, id quod sui muneris est, exequi possit.

Ut tamen ea quæ dicturi sumus clariùs ac faciliùs percipiantur, observanda est differentia, quæ reperitur inter varias propositiones in materia Fidei ac Religionis nocivas & perniciosas, quibus Ecclesiæ censura inuri solet. Siquidem ex plurimis ipsius Ecclesiæ decretis ac Pontificum diplomatibus constat, alias propositiones damnari

absolute ut hæreticas, alias verò ut erroneas, alias item ut suspectas, alias ut schismaticas, aut temerarias, aut scandalosas, aut piarum aurium offensivas, aut denique ut injuriosas & contumeliosas.

2. Propositio hæretica (ut ex antedictis patet) ea censetur, quæ alicui propositioni fidei contradictoria est, ita ut hæretica neget, quod illa quæ est de fide affirmat, autè contrà illa affirmet id quod ista negat,

Propositio erronea ea dicitur, quæ opposita est communi Theologorum doctrinæ, quæ licet non fuerit determinata ab Ecclesia tanquam de fide, per evidentem tamen consequentiam infertur ex ipsius fidei principijs, unde & ad fidem proximè accedit, ac proinde propositio illi contraria quæ dicitur erronea, ad hæresim proximè accedere censetur.

Propositio suspecta ea est, quæ ab hæreticis ad occultandam hæresim usurpatur, aut usurpari potest: vel quæ ex circumstantia personæ loquentis seu scribentis, aut temporis, vel loci, censetur habere adjunctam alicujus hæresis suspicionem.

Schismatica propositio est ea, quæ continet aliquid quod unitati & paci Ecclesiæ, aut obedientiæ Superioribus Ecclesiasticis debitæ adversatur.

Temeraria est, quæ nullo authore fide digno, nullâ probabili ratione innixa extrà communem Theologorũ sensum vagatur.

Scandalosa, quæ inducit occasionem scandali ac ruinæ, hominesque vel à recto fidei tramite, vel à debitis Christianarum virtutum officijs abducere potest.

Piarum aurium offensiva, quæ licet à doctis in aliquo sensu vero & recto intelligi possit, illos tamen qui timoratam habent consciẽtiam, offendit in eo sensu quem præ se ferre videtur.

Injuriosa denique seu contumeliosa propositio ea est, quæ alicui statui, aut personæ injuriam aut contumeliam facit.

Sunt

Sunt & aliæ quædam cenſurarum notæ, propoſitionibus quibuſdam pravis inuri ſolitæ, ut quod ſint blaſphemæ, impiæ, ſeditioſæ,& ſimiles,quæ ſatis ex ipſis terminis intelligi poſſunt.

Quamvis autem omnes & quæcunque propoſitiones quæ ab Eccleſia quovis modo ut pravæ & nocivæ damnantur, ab omnibus fidelibus abijci & repudiari debeant; tamen cum propoſitiones illæ, quæ ut hæreticæ proſcribuntur, ſint omnium pernicioſiſſimæ, ideò ad illas dignoſcendas peculiare ſtudium à Theologo adhiberi debet; & nos ea quæ ad id maximè opportuna & apta viſa ſunt, in paragraphis ſequentibus proponemus.

§ I.

Ad dignoſcendum an Doctrina aliqua ſeu propoſitio ſit fidei contraria ſeu hæretica, certiſſimam regulam eſſe authoritatem ſacræ Scripturæ ac divinæ traditionis.

1. Cum juxta doctrinam Concilij Tridentini Seſſ. 4. Veritates fide divina credendæ continentur partim in ſacris Scripturæ libris, partim in traditionibus non ſcriptis, quæ ipſius Chriſti ore ab Apoſtolis acceptæ, aut ab ipſis Apoſtolis Spiritu Sancto dictante quaſi per manus traditæ ad nos uſque pervenerunt; hinc rectè ſequitur, dogmata quæcunque de quibus dubitatur, an Catholicæ fidei conſona vel diſſona ſint, ſecundùm illam divinam amuſſim eſſe dijudicanda: & ſiquidem aliquid continere deprehendantur, quod vel Scripturæ ſacræ eo ſenſu intellectæ quo ab Eccleſia intelligitur, vel divinæ traditioni, quam eadem Eccleſia agnoſcit & profitetur, ſit contrarium, ea haud dubiè tanquam heterodoxa & hæretica penitùs eſſe repudianda. Et hæc quidem regula tanquam certiſſima & omninò infallibilis ſemper habita eſt; unde illa vox Sanctorum Patrum in Concilijs œcumenicis frequenter uſurpata, quoties vel aliquis error

tanquam fidei adversus, anathemate feriendus; vel aliqua fidei veritas declaranda aut definienda fuit, (secundùm antiquam traditionem) & sæpius iterata anathemata in eos, qui aliter sentire auderent, quàm sacra Scriptura vel traditio divina contineat.

2. Et apposite Vincentius Lirinensis lib. adversus hæreses cap. 1. de seipso loquens, Sæpe, inquit, magno studio & summâ attentione perquirens à quam plurimis sanctitate & doctrinâ præstantibus viris, quonam modo possem certâ quadam & quasi generali & regulari viâ, Catholicæ fidei veritatem ab hæreticæ pravitatis falsitate discernere, hujusmodi semper responsum ab omnibus fere retuli: Quod sive ego, sive quis alius vellet exurgentium hæreticorum fraudes deprehendere laqueosque vitare, & in fide sana sanus atque integer permanere, duplici modo munire fidem suam Domino adjuvante deberet; primò scilicet divinæ legis authoritate: tum deinde Ecclesiæ Catholicæ traditione.

Verùm quoniam graves plerumque difficultates occurrere possunt, tum in dijudicando vero ac legitimo scripturæ sensu, tum etiam in divinis traditionibus dignoscendis; ideò alia adhuc authoritas præter authoritatem scripturæ, ac traditionis inquirenda & auscultanda, ad dignoscendos errores fidei Catholicæ adversos, & hæc est authoritas Ecclesiæ.

§ II.

* *Quænam sit vera Ecclesia, ad quam pertineat verum & legitimum scripturæ sensum definire, & quibus notis illa dignoscatur.*

1. NOmine Ecclesiæ (ut explicat Bellarm. lib. de Eccl. milit. cap. 2. & cum eo communiter Theologi) intelligitur cœtus hominum baptisatorum, ejusdem fidei professione, & eorundem Sacramenrorum communione inter se unitorum, sub regimine legitimorum Pastorum, ac præcipuè unius summi Pastoris, Romani scilicet Pontificis, qui in terris Christi vices gerit. Dici-

Dicitur 1. (cœtus hominum baptisatorum) ut excludantur Judæi, Turcæ, Pagani, & alij ejusmodi infideles, qui nusquam in Ecclesiam fuerunt per baptismi Sacramentum admissi.

Dicitur 2. (ejusdem fidei professione, & eorundem Sacramentorum participatione unitorum) ut excludantur hæretici & apostatæ, qui licet fuerint baptisati, quia tamen à vera fide exciderunt, & eâ de causâ Sacramentorum communione privati sunt, ideo sunt ab Ecclesia alieni.

Dicitur 3. (sub regimine legitimorum Pastorum, ac præsertim unius summi Pastoris, Romani scilicet Pontificis) ut excludantur schismatici, qui quidem fidem habent, & exterius aliquando Sacramentis participant: sed quia legitimo Pastori non subduntur, nec ejus vocem audire volunt, ideo censentur etiam ab Ecclesia extorres. Et hoc optimè expressit S. August. lib. 1. de vera Relig. cap. 5. Ubi dicit quod neque in confusione Paganorum, neque in purgamentis Hæreticorum, neque in languore schismaticorum quærenda est vera Religio, sed apud eos solos qui Christiani, Catholici, & Orthodoxi nominantur.

2. Huic definitioni Ecclesiæ oppositi fuerunt varij hæreticorum errores. Wicleffus enim & Joannes Hus, quibus postea subscripsit Calvinus, asserebant Ecclesiam militantem in terris esse congregationem prædestinatorum, contendebantque omnes & solos prædestinatos esse de Ecclesia.

Lutherani & Confessionistæ ex solis justis Ecclesiam constare dicebant. Anabaptistæ verò ex solis perfectis. Ut fusiùs explicat Bellarm. sup. apud quem etiam hæreticorum illorum refutatio videri potest. Nos hîc solum breviter adnotabimus, omnes supradictos errores manifestè repugnare sacris Evangelijs, in quibus passim Ecclesia designatur sub varijs similitudinibus, ut Areæ, in quo triticum cum paleis reperitur, Matth. 3. Agri, in quo zizania cum tritico usque ad messem crescere sinuntur,

Matth. 13. Convivij nuptialis, ad quod boni & mali admittuntur, Matth. 22. Ovilis. in quo simul cum ovibus hœdi habitare permittuntur Matth. 25. Sagenæ missæ in mare, in qua pisces boni & mali simul congregari dicuntur, Matth. 13. Magnæ domus, in qua dicuntur esse vasa aurea & argentea, lignea quoq; & fictilia; alia quidem in honorem, alia in contumeliam, 2. ad Tim. 2.

Quæ quidem satis aperte significant in Ecclesia militante reprobatos simul cum prædestinatis, justos cum injustis, perfectos cum imperfectis, permixtos reperiri. Unde S. August. serm. 1. de conversione S. Pauli, dicit Paulum quamvis ab æterno prædestinatum, fuisse tamen prius lupum, deinde ovem. Ex S. Chrisost. hom. 6. in 2. ad Tim. dicit Paulum fuisse prius vas fictile, sed esse versum postea in vas aureum: & è contra Iudam vas aureum, sed postea propriâ malitiâ conversum in fictile.

3. Porrò ad dignoscendam illam veram Ecclesiam quatuor præcipuæ notæ assignātur in symbolo Constantinopolitani Concilij, quo postmodū in sacris Liturgijs usa est ipsa Ecclesia Catholica, quæ quidem ita illi conveniunt, ut nulli alteri hæreticorū aut infidelium congregationi aptari possint. Hæ autem notæ sunt quod Ecclesia sit una, sancta, Catholica, & Apostolica.

Una, quia unam & eandem fidei doctrinam ubique profitetur, & omnes Catholici toto terrarum orbe diffusi, licet moribus, linguis, & vitæ ratione disparati, de omnibus tamen dogmatibus fidei idem sentiunt: Est etiam una, quia est unum corpus mysticum sub uno capite Christo, & ejus in terris Vicario Pontifice Romano.

Sancta, quia disciplina ejus est sancta, nihilque continet falsum in doctrina fidei, nihil injustum, aut à vera virtute absonum in doctrina morum. Est sancta, quia divina lex, quam profitetur, est immaculata, & convertens animas. Ut Psalmista loquitur. Est etiam sancta, quia in ea verum sacrificium peragitur, per quod sanctificamur, & vera reperiuntur Sacramenta, ex quibus tanquam

quam ex Salvatoris fontibus hauritur aqua illa munda & viva, per quam à peccatis emundamur, & ad opera fructuosè peragenda vires nobis suppeditantur. Unde S. Gregor. lib. 35. Moral. cap. 6. Sola est, inquit, Ecclesia, per quam sacrificium Dominus libenter acceptat; sola, quæ pro errantibus fiducialiter intercedit sola, in qua opus bonum fructuosè peragitur.

Catholica, id est universalis, quia à prima Evangelij publicatione, vera Ecclesia per totum orbem diffusa est, & per omnia anteriora sæcula duravit. & omnibus futuris sæculis usque ad finem sæculi duratura est: juxta id quod Christus Dominus pollicitus est Apostolis, & in eorum personâ universæ Ecclesiæ, cum dixit, Matth. 28. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. Aliæ autem quæcunque hæreticorum sectæ alicujus, ut plurimum, provinciæ, aut regionis limitibus concluduntur, & ubi aliquo tempore apparuerunt continuo evanescunt. Quare ut recte dixit S. August. lib. de vera Religione cap. 7. Tenenda est nobis ejus Ecclesiæ communicatio, quæ Catholica est, & Catholica nominatur, non solum à suis, verum etiam ab omnibus inimicis.

Apostolica, quia ab Apostolis fundata, quibus Episcopi in proprijs quisque Ecclesijs successerunt, ac præsertim Romani Pontifices Apostolorum Principis successores in universalis Ecclesiæ regimine. Unde S. Paulus Ephes. 2. Christianos alloquens. Jam non estis (inquit) hospites & advenæ, sed estis cives sanctorum, & domestici Dei superædificati supra fundamentum Apostolorum, &c.

§ III.

Authoritatem Ecclesiæ necessariam esse, ut certè & infallibiliter de quavis doctrina seu propositione dijudicari possit. an fidei contraria sit, ac proinde hæretica.

Cum

CUm in dignoscendis fidei veritatibus nemo, (ut loquitur Concil. Trident. sess. 4.) prudentiæ suæ inniti debeat: neque (ut monet Spiritus Sanctus, Hierem. cap. 13.) Prophetæ illi audiendi sint, qui loquuntur de corde suo: hoc est qui solo spiritu particulari, ac judicio proprio, tanquam certo duce utuntur in ijs quæ fidem spectant: Tumque (ut dixit S. August. lib. cont. Cresconium Grammat. cap. 33. Scripturarum à nobis teneatur veritas, cum id facimus; quod universæ placuit Ecclesiæ, quam ipsa scripturarum commendat authoritas: Ideò quotiescunque difficultas & controversia aliqua occurrit, circa ea quæ fidem spectant; agiturque de dijudicando vero scripturæ sensu, aut traditione aliqua divina dignoscenda: tunc si certam & infallibilem regulam sequi volumus, non est consulendus proprius aut cujusvis alterius particularis sensus; sed inquirendum quid Ecclesia super hac re teneat, quid tanquam verum ac certum agnoscat & profiteatur, quidve tanquam erroneum & à fide alienum repudiet. Ad ipsam quippe Ecclesiam (ut edixit Concilium Tridentinum suprà) pertinet judicare de vero sensu & interpretatione Scripturarum: ipsa est quæ traditionis divinæ à Spiritu Sancto creditum sibi depositum custodit. Cumque ab ejus assistentia nunquam desitura obtinuerit, ut sit Columna & firmamentum veritatis; hinc fit ut in ijs quæ tanquam credenda proponit, vel tanquam non credenda proscribit, neque falli, neque fallere unquam possit. Unde ipse Augustinus, licet omnimodâ eruditione instructissimus, & ingenio perspicacissimo prædítus, dicere tamē non dubitavit, lib. cont. Epist. fundamenti cap 5. Evangelio non crederē, nisi me Ecclesiæ Catholicæ commoveret authoritas.

Cùm verò ipsa Ecclesia duobus modis nos alloquatur & instruat, scilicet vel per Concilia œcumenica, quæ ipsam universalem Ecclesiam repræsentant, vel per proprium caput visibile, Romanum scilicet Pontificem, cui Christus in persona Petri vices suas demandavit, ideò in

sequen-

sequentibus Paragraphis videbimus qua ratione decreta Concilorum œcumenicorum, aut Romanorum Pontificum, sint certissimum ac tutissimum medium, ad dignoscendos errores quoscunque fidei oppositos.

§ IV.

Conciliorum universalium decreta esse medium certissimum ad dignoscendos errores quoscunque fidei oppositos

1. SUpponimus ex dicẽdis in tractatu de legibus, quod etiã satis constat ex perpetuo Ecclesiæ usu, Concilia generalia legitimè congregata plenissimam habere potestatem condendi leges, & faciendi decreta, pro totius Ecclesiæ regimine, sive in ijs quæ ad fidem, sive in alijs quæ ad morum disciplinam spectant, ipsamque Ecclesiam authoritate ac decretis ejusmodi Conciliorum tanquã medio certissimo, & maximè efficaci varijs temporibus usam esse, tùm ad hæreses validiùs profligandas, tùm ad instaurandam Ecclesiasticam disciplinam, moresq; Christianorum reformandos: nullusque Catholicus hactenus in dubium revocavit, quin omnes ubique terrarum fideles Conciliorum universalium decreta circa fidem sincerè ac humiliter recipere, veritatesque in ipsis definitas firmiter credere, ac errores proscriptos tanquam fidei contrarios, constanter repudiare teneantur.

Sic impia doctrina Arij in Concilio primo Nicæno tanquam hæretica damnata est, & ut talis ab omnibus deinceps ubique terrarum fidelibus proscripta, sic aliæ plurimæ hæreses varijs in Concilijs œcumenicis anathemate perculsæ, ut Macedonij in Constantinopolitano primo, Nestorij in Ephesino, Euthychetis in Chalcedonensi, & aliorum in alijs.

2. Cum verò Conciliorum œcumenicorum in Ecclesia cogendorum causæ non ita frequentes sint; imò (ut censet S. August. lib. 4. contra duas Epistolas Pelagianorum

rum cap. ult.) rariſſimæ inveniantur hæreſes, ob quas damnandas neceſſitas exiſtat cogendi ejuſmodi Concilia; nec tamen inimicus homo deſiſtat unquam ſuperſeminare zizania in agro patrisfamilias, quæ facillime & quavis datâ occaſione in medio tritici ſuccreſcant: ideò medium aliud à nobis adhuc inquirendum eſt, quo zizania illa à tritico ſejungere, & veritatem ab errore diſcernere poſſimus, & de hoc in paragrapho ſequenti agetur.

§ V.

Pontificis Romani authoritatem in ijs quæ fidem ſpectant, eſſe quoque medium certiſſimum ad doctrinam orthodoxam dignoſcendam, eamque ab heterodoxa & hæretica ſecernendam.

1. CONcilium Florentinum ſeſſione 25. in decreto Fidei, definivit, Romanum Pontificem ſucceſſorem eſſe beati Petri Principis Apoſtolorum, & verum Chriſti Vicarium; totiùſque Eccleſiæ caput, & omnium Chriſtianorum Patrem & doctorem exiſtere; & ipſi in beato Petro paſcendi, regendi, & gubernandi univerſalem Eccleſiam, à Domino noſtro Jeſu Chriſto, plenam poteſtatem traditam eſſe. Ex quo ſequitur, ad illum pertinere de rebus ad fidem & Religionem ſpectantibus juridicè cognoſcere, majoreſque cauſas, quales ſunt fidei ac Religionis, dijudicare, hæreſes emergentes damnare, veritates fide divnâ credendas definire, ipſique omnes ubique terrarũ fideles in his, quæ fidem & Religionem ſpectant ſubeſſe debere, ac vocem illius tanquam ſupremi Paſtoris auſcultari.

Hanc de Romani Pontificis authoritate doctrinam (quæ aliquantò fuſiùs in ſecundâ hujus operis parte tractatu de legibus explicabitur) optimè expreſſit S. Bernardus Epiſt. 190. ad Innocentium, ubi Pontficem illum ſic alloquitur.

Opor-

Oportet (inquit) ad veſtrum referri Apoſtolatum, pericula quæque & ſcandala emergentia in regno Dei, & præſertim quæ de fide contingunt. Dignum namque arbitror ibi potiſſimum reſarciri damna fidei, ubi non poſſit fides ſentire defectum. Hæc quippe hujus prærogativa ſedis: cui enim aliquando dictum eſt. Ego rogavi pro te ut non deficiat fides tua? Ergo, quod ſequitur. à Petri ſucceſſore exigitur; & tu aliquando converſus cōfirma fratres tuos. Id quidem modó neceſſarium; tempus enim eſt, ut veſtrum agnoſcatis, Pater amantiſſime Principatum, probetis zelum, miniſterium honoretis; in eo planè Petri impletis vicem, cujus tenetis & ſedem, ſi veſtrâ admonitione corda in fide fluctuantia confirmatis; ſi veſtrâ authoritate conteratis fidei corruptores.

3. Ex quâ S. Bernardi doctrinâ, quæ totius Eccleſiæ communis eſt. Sequitur 1. quod quoties aliqua controverſia in materiâ fidei exoritur, quoties aliquod novum dogma exurgit, de quo dubitatur an fidei adverſetur, certiſſimum medium ad veritatem dignoſcendam, eamque à quovis errore ſecernendam eſſe, ad Sedem Apoſtolicam recurrere, & indè reſponſa petere, ubi fides non poſſit ſentire defectum: ita fecit S. Hieronymus in controverſijs quibuſdam circa fidem, Antiochiæ exortis, ſuper quibus judicium Apoſtolicæ Sedis exquirit, ut videre eſt in Epiſtolâ, quam ſuper hâc re ſcripſit ad Damaſum Papam.

Idem etiam fecerunt ſancti Epiſcopi Victricius & Exuperius, ille Rothomagenſis, hic Toloſanus, cum primùm nefariam Vigilantij doctrinam in Gallijs emergere conſpicati ſunt, ſuper quâ Innocentium primum conſuluerunt ut videre eſt apud Baronium tom. 5. ad ann. 406. num. 47.

Eodem modo ſe geſſit Alcimus Avitus Epiſcopus Viennenſis, dum Hormiſdam Papam ſuper erroribus Græcorum conſuluit, ut ex ejus epiſtola ad illum Pontificem conſtat.

Simili

Simili ratione Possessor Episcopus Africanus eundem Hormisdam consuluit super doctrina cujusdam libri à Fausto Regiensi Episcopo editi.

Innumera prope Exempla aliorum sanctorum Episcoporum & Doctorum ex historiâ Ecclesiasticâ afferri possent, qui similibus in casibus, in quibus de fide agebatur; ad Petri Sedem recurrerunt, ut veritatem ab errore certò dignoscerent.

4. Sequitur 2. ex eadem doctrinâ suprà allatâ. quod quoties aliquid in materia fidei definitum est, à Romano Pontifice, ex cathedrâ loquente, hoc est quando loquitur non ut Doctor particularis, sed ut Christi Vicarius totiusque Ecclesiæ caput, & servatâ legitimi judicij formâ: quoties, inquam, ab illo ut sic, doctrina aliqua seu propositio declarata est hæretica & ut talis damnata: vel è contra quoties veritas aliqua tanquam fide credenda definita est, teneri Christianos omnes, illius judicio assentiri, ac decretis obtemperare, proindeque damnare quod Sedes illa Apostolica damnat, approbare quod approbat, & ut loquitur S. Hieronymus citatâ epistolâ ad Damasum, Cathedræ Petri, Fidei communione consociari.

Ita semper in Ecclesia servatum est, quod innumeris propè exemplis probari posse, quæ passim in Annalibus Ecclesiasticis occurrunt, instar omnium erit illud quod in Gallijs contigit tempore sancti Leonis Papæ, qui cum epistolæ decretalis, quâ Entichetis hæresim damnaverat, simulque veritatem illi oppositam fide credendam definierat, exemplar ad Arelatensem Episcopum, & per illius manus ad alios omnes Galliæ Episcopos transmisisset: hoc Judicium Apostolicum ab Episcopis illis tantâ reverentiâ & animi submissione receptum est, ut ad præfatum sanctum Leonem gratulatoriam epistolam miserint, in qua profitentur, Se Apostolica illa scripta tanquam Symbolum fidei suscepisse, tabulisque cordis ascripsisse, ac tenaci memoriæ commendasse, quo paratiores

essent

essent ad confundendos hæreticorũ errores, &c. addunt prætereà. Illi Doctrinæ Apostolicæ debere unumquemque fidelem quòd constanter teneat quod credebat, debere etiam infidelem quod à perfidia sua, agnita veritate discedere, & Apostolicæ institutionis luce perfusus, erroris sui tenebras derelinquere valeat.

Huic epistolæ, quæ reperitur inter Epistolas S. Leonis post quinquagesimam primam, Episcopi Galli numero quadraginta quatuor subscripserunt.

Sequitur 3. ex eadem doctrinâ eos, qui Apostolicæ Sedis judicio in materia fidei damnati sunt, pro hæreticis habendos esse. Sic S. Epiphanius Quartadecimanos à Victore Papa damnatos catalogo hæreticorum adscripsit.

Sic Vincentius Lirinensis rebaptisantes seu Agripinianos, quorũ doctrina à S. Stephano Papa damnata fuerat, hæreticis adnumerat.

Sic S. Hieronymus, in Jovinianum, Vigilàntium, aliosque à solo Pontifice Romano, damnatos, ut hæreticos invehitur.

Sic S. Augustinus post damnatam ab Innocentio primo Pelagij doctrinam, ipsum Pelagium ejusque asseclas, ejusmodi doctrinam pertinaciter propugnantes, hæreticos passim in libris adversus eos editis appellat.

Et Possidius in Vita illius sancti Patris, cap. 18. refert post Pelagij errores à Sede Apostolica damnatos, Honorium Imperatorem suis Legibus constituisse, ipsum Pelagium aliosque illi adhærentes, pro hæreticis habendos esse.

Ex quibus patet quàm verè Yvo Carnotensis Episcopus epist. 8. ad Richerium Senonensem Archiepiscopum dixerit, Quod Sedis Apostolicæ judicijs & constitutionibus (in materia fidei) contraire, planè sit hæreticæ pravitatis notam incurrere.

§ VI.

Quomodo juxta ea quæ in præcedentibus paragraphis dicta sunt, quivis Theologus de doctrina aliqua seu propositione in materia fidei judicium ferre possit.

1. VT in re tanti momenti Theologus eo quo convenit modo procedere noverit, & in ferendo judicio neq; temeritatis notam, neque deceptionis periculum incurrat, quoties doctrina aliqua aut propositio occurrit, de qua dubium ipsi suboritur an aliquid quavis ratione fidei Catholicæ adversum aut repugnans contineat.

In primis perspicere debet, an doctrina illa seu propositio contraria sit ijs, quæ habentur in sacra Scriptura eo sensu intellecta, quo Ecclesia illam intelligit.

2. Si nihil manifestè contrarium in sacra Scriptura occurrat: tunc investigare debet, an traditioni divinæ seu Apostolicæ ejusmodi doctrina aut propositio adversetur, hoc est ijs dogmatibus, quæ tanquam fide certa per traditionem divinam seu Apostolicam Ecclesia accepit, & credenda proposuit.

Ut verò ea quæ traditione illâ continentur, ipsi innotescant, videat quis sit communis & universalis super hac re totius Ecclesiæ sensus; vel quid Concilia generalia aut summi Pontifices super eadem re decreverunt: an scilicet doctrina illa seu propositio definitione aliquâ, seu constitutione Conciliorum Pontificum tanquam fidei contraria damnata sit, & si id ita factum esse compererit, tunc ejusmodi doctrinam seu propositionem tanquam falsam & hæreticam sine ulla hæsitatione debebit abjicere, illosque haud dubiè pro hæreticis habere, qui animo contumaci ea quæ Ecclesia in materia fidei damnat, propugnare, aut ea quæ, profitetur, & credenda proponit, impugnare ausi fuerint.

Quod si doctrina illa seu propositio non quidẽ ut fidei cõtraria, sed ut erronea, impia, blasphema, aut suspecta, scanda-

ſcandaloſa, vel quavis aliâ ratione proſcripta ſit, tunc illam ut talem repudiare, eoſque qui pertinaciter ejuſmodi doctrinæ adhærerent, non quidem ut hæreticos, ſed ut Eccleſiæ inobedientes, & in inobedientia pervicaces tenere, ab iiſque ſibi cavere debet.

4. Neque verò timere debet, ne in tali judicio ferendo tam de doctrina, quam de perſonis, ullum ſubſit periculũ aut temerè judicandi, aut quovis alio modo peccandi contra charitatem: imò ſi quis neſcio quo vano conſcientiæ ſcrupulo, aut fortaſſis humano aliquo reſpectu recuſaret, aut ſubterfugeret, damnare ea quæ Sedes Apoſtolica damnaſſet, aut pro catholicis & orthodoxis habere vellet eos, qui adverſus ejuſdem Sedis authoritatem contumaces, illius decretis in materia fidei humiliter ac ſincerè ſubeſſe recuſarent; tunc procul dubiò longè gravius delinqueret, tum in eo quod judicium proprium & particulare Sedis Apoſtolicæ judicio anteferret, quod quidem eſt judicij temerarij genus longè damnabilius tùm etiam quia ſic recuſando aut ſubterfugiendo, peccaret contra obedientiam Eccleſiæ debitam, & ſimul etiam exponeret ſe periculo peccandi contra fidem, & fortaſſe contra charitatem, ratione ſcandali, quo alios ad ſimilem aliquam pravam diſpoſitionem ſuo exemplo induceret.

Quæres quomodo ſe gerere debeat Theologus in eo caſu, in quo nova aliqua doctrina exoriretur, quæ ipſi ſuſpecta foret, & de qua tamen nullum adhuc judicium Eccleſia protuliſſet. Reſpondetur in eo caſu, nihil meliùs ab eo fieri poſſe, quam auſcultari monitum Apoſtoli dicentis: Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex Deo ſunt, quia multi Pſeudo-ptophetæ exierunt in mundum, & alio in loco, Videte ne quis vos decipiat per fallaciam, &c. ac proinde ſicut neque temerè judicare aut condemnare licet, ſic etiam oportet probare, & quantùm ſpiritus & prudentia ſuggeſſerit perpẽdere, qualia ſint quæ in ejuſmodi nova doctrina proponuntur, &

an cum

an cum ijs, quæ habent ex sacrâ Scripturâ, aut ex decretis Conciliorum seu Pontificum, aut ex communi Patrũ & Doctorum Ecclesiæ consensu concordent: & si quidẽ ratio aliqua dubitandi subsit, tutissimum erit sibi à tali doctrinâ cavere, & novitatem quamcunque in materiâ Fidei & Religionis semper suspectam habere, donec Ecclesia iudicio suo definierit, quid de ejusmodi doctrina tenendum sit.

Atque hactenus de Fide; nunc de primario ejus objecto, nempè Deo.

TRACTATVS II.

DE DEO.

POst Tractatum de Fide, sequitur ut de illius primario & præcipuo objecto, nempe Deo, loquamur. Cum verò duplici modo spectari possit à nobis Deus: 1. quatenus unus & indivisus in essentia: 2. quatenùs trinus in Personis: Nos hîc illum priori modo considerabimus: de eodem, ut in Personis trino, in sequenti Tractatu acturi.

Quamvis autem, quæ de Deo, utpote infinito in omni genere entis & perfectionis, dicenda forent, nullis possint terminis circumscribi: nos ex innumeris veritatibus, quæ in illius infinitæ essentiæ cognitione continentur, paucas tantùm easque nostro captui magis accommodatas, & fidei nostræ illustrandæ magis necessarias, excerpemus, eoque ordine proponemus, quem S. Doctor. in prologo 2. quæstionis partis 1. præscripsit: cùm dixit tria de Deo, quæri posse: 1. an sit: 2. qualis sit: 3. qualiter operetur. Nos igitur illius vestigijs inhærentes, agemus in 1. capite de existentia Dei: in 2. de illius proprietatibus, seu attributis; in 3. 4. & 5. de ejusdem operationibus: in 6. demum videbimus, quâ ratione divina essentia clare & perfecte à nobis cognosci possit.

CAPUT

CAPUT I.

De existentia Dei.

SECTIO I.

Quibus rationibus probari possit Deum esse.

1. Quamvis hujus quæstionis propositionem pietas interdicere videatur, refugiatque animus, vel solum cogitare, quod Dei existentia in dubium revocari possit: nihilominùs, cùm non desint impij, qui (ut testatur Propheta Psalm. 52.) dicant in corde suo, non est Deus, & cùm aliquando etiam pij tentationibus importunis circa ipsam Dei existentiam exagitentur. ideò non erit inutile breviter hîc rationes præcipuas adnotare, quibus Theologi Dei existentiam, non quidem à priori, hoc est, per causam (quod impossibile est) sed à posteriori, hoc est, per effectus, probare solent. Ut enim rectè dicit Sapiens cap. 13. A magnitudine speciei & creaturæ poterit cognoscibiliter creator horum videri. Et Apostolus ex creaturarum consideratione, Deum ita evidenter cognosci posse dicit, ut plane asserat inexcusabiles eos, qui Deum per illa non cognoverunt, vel cognitum non glorificaverunt.

Sunt autem quinque præcipuæ rationes, quibus S. Doctor, & cum illo communiter Theologi, existentiam Dei probant.

2. Prima ducitur ex motu seu mutatione rerum creatarum. Nam sensu patet aliqua moveri, seu mutari. Omne autem quod movetur, ab alio movetur; nihil enim movetur, nisi prout est in potentia ad id, ad quod movetur; sicut nihil movet aliquid, nisi secundùm quod est in actu educendo illud de potentia in actum. Et quia non est possibile idem simul esse in potentia & in actu secundùm idem: hinc sequitur necessarió quod o-

portet

portet aliud esse movens, aliud motum. Cùm autem nō procedatur in infinitum (hoc enim impossibile est, & nullâ ratione concipi potest) necesse est devenire ad aliquem primum motorem, qui à nullo moveatur, & à quo motus omnis aliorum incipiat. Et hunc dicimus Deum.

Secunda ratio ducitur ex consideratione causæ efficientis. In istis enim sensibilibus invenitur ordo causarum efficientium: nihil enim potest esse causa sui ipsius, alioquin esset priùs se ipso. Nec etiam admitti potest progressus in infinitum, ut suprà dictum est. Quare necesse est, devenire ad aliquam primam causam efficientem, quæ à nullâ aliâ superiori oriatur, & à quâ alij omnes effectus procedant. Et hæc prima causa est Deus,

3. Tertia ratio ducitur ex possibili, & necessario: Cùm enim ea omnia quæ videmus in rerum naturâ, possint non esse: si omnia quæ sunt, hujus conditionis essent, potuissent omnia non existere; & sic aliquando potuisset nihil esse, & ex consequenti neque modò aliquid esset: cùm illud, quod potest non esse, non potuerit à se ipso incipere esse; neque etiam ab alio, si totum quod est, tale est, ut possit non esse. Quare, ne illud absurdum sequatur, admittendum aliquod ens necessarium per se, quod semper & necessario sit, & quod aliter se habere non possit, à quo alia omnia possibilia suum esse accipiant. Et hoc est, quod vocamus Deum.

Quarta ratio desumitur ex varijs gradibus qui in rebus inveniuntur. In illis enim invenitur aliquid magis & minùs bonum, verum, perfectum, &c. sed magis & minus dicuntur de diversis secundùm quod diversimodè appropinquant ad aliquid, quod maximè est, ac proinde quod est optimum, verissimum, perfectissimum: & ex consequenti quod est maximè ens. Quod autem dicitur maximè tale in aliquo genere, est causa omniū quæ sunt illlius generis. Unde sequitur esse aliquid, quod maximè, optimè, verissimè, & perfectissimè sit, quodque

proinde.

proinde, in omnibus entibus ſit cauſa ipſius eſſe, ac totius bonitatis, veritatis, & perfectionis, quæ ipſis ineſt. Et hoc dicimus Deum.

4. Quinta denique ratio ducitur ex gubernatione rerum. Videmus enim quòd aliqua, quæ cognitione carent, nempe corpora naturalia, operantur propter finem aliquem: quod apparet ex hoc, quia ſemper, aut frequẽtius eodem modo operantur: unde patet quod non caſu, ſed ex intentione perveniunt ad finem. Ea verò, quæ cognitione carent, non tendunt in finem, niſi directa ab aliquo cognoſcente & intelligente. Eſt igitur in rerum naturâ aliquod perfectiſſimũ intelligẽs, à quo res omnes naturales in ſuos fines diriguntur. Et hoc dicimus Deum.

5. His rationibus ex S. Doctore deſumptis, duas alias magis populares addere poſſumus. Prima eſt, qua utitur S. Athanaſius libro contra Gentiles: ubi Deum eſſe probat ex conflictu perpetuo elementorum inter ſe, ob contrarias qualitates, quibus conſtant. Quo quidem conflictu, licet ſe perpetuò infeſtent, & ad mutuam deſtructionem continuò tendant; tamen illâ non obſtante, conſervantur, & perſeverant in omnem temporum longinquitatem: Atqui fieri non poſſe, inquit ille S. Pater, ut iſta omnia invicem confligentia & contraria durarent, & conſervarentur; niſi ſummus aliquis eſſe moderator, ac Dominus, qui ea ſociaret; cui & elemento ipſa velut hero famuli, ad nutum obtemperarent.

Ratione diversâ S. Gregor. Nazianz. orat. 4. ex pulchritudine, ordine, ſitu, diſpoſitione, proportione, &c. rerum omnium hujus univerſi; ac præſertim (ut cætera taceantur) ex tam conſtanti, tamque mirabili cœlorum motu, Soliſque acceſſu & receſſu demonſtrari poſſe exiſtimat, eſſe aliquẽ ſummũ Creatorẽ & conſervatorẽ, qui hæc omnia tam diverſa regat ac moderetur. Et S. Chryſ. homil. 9. ad populum Antioch. ait, creaturas tam clarè ſuum conditorem prædicare; ut neque Scytha, neque Barbarus, neque Indus, neque ulla alia gens ſit, quæ

hanc vocem omni tubâ clariorem intelligere non possit.

SECTIO II.

Quibus rationibus demonstrari possit unum esse Deum & non plures.

1. Hujus veritatis de unitate Dei demonstratio ex præcedenti de ejusdem Dei existentiâ necessarió sequitur. Ut enim rectè dixit Tertull. lib. 1. contra Marcion. cap. 5. Deus, si non unus est, non est. Et S. Athanas. in lib. contra Gentiles. Deus esse multos, perinde est, ac nullos dicere.

Ut tamen hæc veritas adhuc clariùs innotescat, variæ suppetũt rationes, quas Sancti Patres scriptis suis inseruerunt; ex quibus aliquot seligemus.

Primam ducere possumus ex ipso naturali instinctu hominum; qui, vel in mediis gentilitatis erroribus, tamen communi sermone Deum unicum semper agnoverunt. Nam & cum jurant (ut ait Lactantius lib. 2. Institut. Christ. cap. 1.) & cum gratias agunt, non Iovem, aut Deos multos, sed Deum nominant. Adeò ipsa veritas, cogente natura, etiam ab invitis pectoribus erumpit.

2. Secundam rationem desumit S. Athanas. sup. ex ordine & administratione hujus mundi. Non enim, inquit, si plures essent rerum creatarum principes, servari posset ejusmodi universitatis ordo: sed omnia confusa & perturbata forent; cum unusquisque omnia ad suum arbitrium traheret.

Tertiam adhuc rationem nobis suggerit Boëtius lib. 4. de consol. prof. 10. ex eo quod Deus est summè bonus & summè perfectus, adeòque summum creaturæ bonum: si enim hæc illi summa bonitas & perfectio deesset, jam non esset Deus: omnes enim in eo conveniunt, ut Deum esse sentiant illud, quod optimum & perfectissimum est, & quo nihil melius & perfectius excogitari potest. Atqui, si essent v. g. duo Dij, totidemque summa bona: unum, alterum non esset; atque adeò mancum & defe-

ctuosum

ctuosum esset: quia deesset illi summum bonum, quòd esset alter Deus, à quo diversus esset. Unde sequitur esse tantùm unum Deum, nec plures esse ullo modo posse.

SECTIO III.

An possit à nobis aliquod nomen Deo imponi & qualiter nominari debeat.

1. AD priorem quæstionis propositæ partem cum distinctione respondendum est.

Si enim sermo sit de nomine, quod essentiam divinã perfectè & distinctè, sicuti est, significet: certum est (ut docet S. Thomas 1. p. qu. 2. art. 1.) nullum tale nomen à nobis quàmdiù viatores sumus. posse vel exprimi, vel cõcipi. Cùm enim nomina sint signa & expressiones conceptuum; quos de rebus formamus; eo tantùm modo possumus res aliquas per nomina exprimere; quo eas concipimus & cognoscimus: Atqui divina essentia non potest à nobis quàmdiù viatores sumus, perfectè, ut in se est, percipi & cognosci: Ergo nec ullo nomine perfectè, ut in se est, exprimi aut explicari. Unde communiter Sancti Patres vocant Deum innominabilem, ineffabilem, &c. Et S. August. in Psal. 85. Facilius, inquit, dicimus, quid Deus non sit, quàm quid sit: terram cogitas, non est hoc Deus: omnia cogitas, quæ sunt in terris. in mari, In cœlo; non est hoc Deus: hoc solum possum dicere, quid non sit Deus, non quid sit.

2. Si quæstio intelligitur de nomine, quo, licet imperfectè, exprimamus naturam divinam, aut ejus aliquã perfectionem, prout à nobis in hac vita concipi potest; certum est eo modo posse à nobis Deum nominari. Hinc videmus in Scripturis tot illi nomina tribui, illumque vocari Dominum, Deum, Omnipotentem, Æternum, &c. unde S Aug tract. 13 in S. Joan. Omnia, inquit, possunt dici de Deo: & nihil dignè dicitur de Deo? nihil latius hac inopia: quæris congruum, non invenis: quæris quoquo modo dicere, omnia invenis.

Ad ſecundam quæſtionis propoſitæ partem ut reſpondeatur, multiplici diſtinctione opus eſt.

Eorum enim nominum quæ Deo tribui poſſunt: alia ſunt negativa, per quæ profitemur nihil in Deo defectuoſitatis aut imperfectionis reperiri: ut quando dicimus illum eſſe increatum, immutabilem, immenſum, &c. Alia vero ſunt affirmativa, per quæ aliquam illius perfectionem, prout à nobis concipitur, exprimimus, ut quando dicimus Deum eſſe ſapientem, juſtum, ſanctum, &c. in quibus nominibus duo debent conſiderari, ut rectè monet ſanctus Doctor ſuprà art. 3. ſcilicet id quod illis nominibus ſignificatur, & modus quo ſignificatur. Quãtum ad id quod ſignificatur, nomina illa Deo propriè cõpetunt, & magis quàm creaturis. Quantùm verò ad modum ſignificandi, non proprie dicuntur de Deo; cùm habeant modum ſignificandi, qui creaturis magis quàm Deo competit.

Rurſus nomina affirmativa, quæ de Deo dicuntur, alia ſunt abſoluta; ut quando Deus dicitur ſapiens, bonus, &c. Quæ quidẽ nomina (ut recte notat ſanctus Thom. art. 2.) Deum ſignificant, non prout in ſe eſt, ſed prout à nobis intelligitur in hac vita. Cùm enim intellectus noſter ex creaturis Deum cognoſcat, ſic eum cognoſcit, ſicut illum creaturæ repræſentant, per illas nempè perfectiones, quas ab eo participant. Unde (ait ſanctus Doctor) cum dicimus (Deus eſt bonus) ſenſus eſt: id quod bonitatem dicimus in creaturis, præexiſtere in Deo, ſed ſecundùm alium longè, imò infinitè excellentiorem modum: & ſic de alijs. Alia veró nomina ſunt relativa; qualia ſunt illa, quæ aliquam Dei perfectionem ſignificant, cum relatione ad creaturas, vel potius creaturarum ad Deum (creaturæ ſiquidem realem ad Deum habent relationem, non Deus ad illas) ut quando vocamus illum creatorem, redemptorem, juſtificatorem, &c.

Alia denique ſunt nomina, quæ ſolius Dei ſunt propria, ut quando vocatur æternus, infinitus, immenſus, &c.

&c. Hæc enim nomina soli Deo competunt, nec ullis creaturis possunt communicari. Alia verò quæ aliquo modo sunt ipsi cum creaturis communia: ut cum dicitur justus, sapiens, fortis, &c. Hæc enim nomina, etiam de creaturis suo modo dici possunt.

Observandum est autem, unum esse illi præ cæteris maximè proprium: scilicet hoc nomen Deus.

5. Quod licet ab aliqua ejus operatione derivetur, nimirum à contemplatione (ex verbo Græco, quod significat considerare, seu contemplari, formatum est nomen à quo vox Latina, Deus) tamen communiter pro ipsa Dei natura significanda usurpatur; unde dicit Tertullianus contra Hermogen cap. 3. Deus substantiæ ipsius nomen est, id est divinitatis: Dominus vero non substantiæ, sed potestatis. Et eo sensu dicit sanctus Doctor art. 9. nomen illud esse incommunicabile creaturis, cum natura divina illis communicari non possit. Unde, quando in Scripturis, aliquibus creaturis tribuitur, ut Psal. 21. Ego dixi Dij estis: hoc tantùm impropriè, & secundùm quandam imperfectam similitudinem, non autem secundùm propriam & formalem ipsius nominis significationem, intelligendum est.

CAPVT II.

De Attributis Divinis.

SECTIO I.

An. & quomodo attributa Dei inter se, & ab ejus essentia distinguantur

1. PEr attributa Dei, nihil aliud intelligimus quàm id quod per nomina Dei significari suprà declaravimus; scilicet prædicata aliqua, quibus, vel divina natura, vel illius perfectiones secundùm nostrum concipiendi modum exprimuntur: unde quæstiones eædem, quæ fiunt de attributis, etiam de nominibus Dei fieri possunt.

Utimur tamen voce attributorum, tùm ut apud Theologos magis usitata, tùm etiam ut magis apta ad illa declaranda, quæ de divinis perfectionibus dicenda sunt. Sicut enim nomen Dei, naturam ejus præsertim designat, sic attributa, ipsius naturæ perfectiones & proprietates tanquam ipsi adjunctas, prout à nobis imperfectè concipiuntur, expressiùs significant.

Hoc igitur supposito, ad quæstionem propositam respondendum est cum distinctione.

Si enim sermo sit de attributis divinis, prout sunt reipsa in Deo, dicendum est, illa nec ab essentia divina, nec etiam inter se ullo modo esse distincta.

Si verò de ijsdem loquamur, prout à nobis in hac vita concipi possunt: dicendum est, illa distincta esse, tam ab essentia divina, quàm inter se: non quidem realiter, sed per rationem.

Ut hæc assertio intelligatur, notandum est, quòd quamvis Deus in se sit maximè simplex, ut sectione sequenti dicetur: quia tamen in unica illa sua & simplici essentia, omnes perfectiones & excellentias possibiles continet; nec possumus secundum nostrum imperfectū concipiendi modum tantam perfectionum varietatem in uno simplici ente concipere: ideo noster intellectus indiget varijs & distinctis conceptibus, quibus illarum divinarum perfectionum species aliquas in se exprimat: ad instar illarum, quas in rebus creatis inesse cognoscit. Et sic illas divinas perfectiones per conceptus varios distinguit, quod Theologi vocant distinguere ratione, licet in se nullo modo distinguātur, sed sint unica & simplicissima ipsius Dei perfectio.

Hæc assertio sic explicata continet veritatem, quæ medium locum tenet inter duos errores oppositos.

Primus est Gilberti Porretani, qui, ut refert S. Bernardus serm. 8. in Cant. dicebat sapientiam, justitiam, & reliqua divina attributa, ab ipso Deo esse realiter distincta: ac proinde sapientiam, quâ Deus est sapiens: justitiam,

tiam, quâ justus est: imò & divinitatem, quâ Deus est, non esse Deum, sed quid ab eo realiter distinctum.

Alius error huic oppositus, fuit Aetij, Eunomij, & aliorum: qui, ut refert S. Epiphanius hæresi 76. & S. Basil. contra Eunomium, nullam distinctionem conceptûs & rationis inter attributa divina recipere volebant; sed permiscebant & confundebant omnia quæ de perfectionibus divinis dici aut cogitari poterant, asserentes omnē illam distinctionem in sola nominum prolatione consistere, & cum vocibus dissolvi & evanescere.

Jam probatur assertio, & simul errores illi refelluntur 1. ex eo quod in Scripturis sacris Spiritus sanctus diversos nobis de divinis perfectionibus conceptus suggerit; aliter enim de misericordia, aliter de justitia loquitur: aliter de omnipotentia, aliter item de sapientia, & sic de alijs. Unde qui istos conceptus Scripturæ verbis expressos confunderet; & unum pro altero promiscuè acciperet, sensum omnem Scripturarum everteret. Ex quo sequitur nos rectè posse varijs & distinctis conceptibus divinas perfectiones exprimere & enunciare: neque enim aliter nobis de Deo loquendum est, ut ait S. Hilarius lib. 5. de Trinit. quàm sicut ipse ad intelligentiam nostram de se loquutus est: proindeque attributa illa Dei, secundùm nostrum concipiendi modum, esse aliquo pacto inter se distincta. Atqui non sunt distincta realiter: hic enim fuit error Porretani, qui in Concilio Rhemensi ab Eugenio Papa damnatus est. Ergo distincta sunt tantummodò per rationem.

Probatur 2. ex S. Basilio loco citato, ubi dicit nullum esse nomen, quod totam Dei naturam comprehendat, & quantùm satis, explicet; quare multa esse ac diversa, quæ singula propriam habent significationem. Et ex S. Greg. Nyssæno, qui lib. 1. adversus eundem Eunomium asserit, uniuscujusque nominis, quod de Deo dicitur, propriam ac singularem esse notionem. Et appositè S. Cyril. Thesi 31. contra Eunomianos, Non potest, inquit, humana

mana natura majus aliquid, quàm ipſa ſit, de Deo dicere; noſtro enim proprio modo intelligimꝰ, ex ijs quæ in nobis ſunt, majorum exempla ſumentes, ut qui in parva tabula cœleſtem deſcribunt circulum.

An autem præter illam diſtinctionem rationis inter attributa divina, aliqua alia diſtinctio formalis ſit admittenda: An item diſtinctio illa, ſive formalis, ſive quæcunque alia, fieri debeat cum reſpectu ad proprietates creaturarum realiter inter ſe diſtinctas, non eſt noſtri inſtituti curioſiùs inquirere. Sufficit nobis, ut in illorum Dei attributorũ notione, ſciamus fide divina credendum eſſe, aliquam inter illa reperiri diſtinctionem, illamque non eſſe realem & liberum relinquimus cuique illam, ſive ut formalem, ſive quocunque alio modo concipere; dummodò intrà veritatis limites ſuos conceptus coërcere velit.

SECTIO II.

An divina eſſentia ſit omnino ſimplex.

1. SUpponimus perfectam ſimplicitatẽ conſiſtere in excluſione cujuſcunque cõpoſitionis, diviſionis, & potentialitatis; ac proinde dicere ſummam actualitatem. Hoc breviter ſuppoſito.

Dicendum eſt, eſſentiam divinam eſſe cujuſcunque compoſitionis, diviſionis, & potẽtialitatis prorsùs expertem, ac proinde omninò ſimplicem.

Probatur 1. ex Scriptura, Exod. 3. Qui eſt, miſit me ad vos, &c. Quibus verbis Scriptura de Deo, tanquàm de Ente maxime ſimplici, loquitur.

Probatur 2. ex Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. cap. 1. ubi definitum eſt, Deum eſſe primam ſubſtantiam, ſeu naturam omninó ſimplicem.

Probatur 3. ex S. Auguſt. lib. 11. de Civit. cap. 10. ubi dicit, Solam naturam divinam eſſe ſimplicem, quia nihil habet, quod poſſit amittere; nec in ea aliud eſt, habens, aliud quod habetur, Et S. Greg. lib. 16. Moral. cap.

cap. 20. Natura Dei est simplex: nec aliud ipse, aliud dies ejus sunt: Deus enim hoc est quod habet.

Probatur 4. ratione: quia cum Deus sit primum Ens in genere perfectionis, omne id, quod perfectius est, debet Deo inesse. Atqui, cæteris perfectius est habere omnem & quamlibet perfectionem consistentem in unâ tantum simplici entitate, quàm in aliqua entitate composita, consurgente ex conjunctione plurium inter se. Ergo, &c.

2. Ex hac veritate sic probata, refellitur error Antropomorphitarum: qui, ut refert S. Epiph. hæresi 70. asserebant Deum habere aliquod corpus. Cujus erroris falsitas, præter ea quæ suprà dicta sunt, manifestè convincitur ex his Christi verbis S. Joan. 4. Spiritus est Deus: quorum verborum authoritate utitur S. Epiph. suprà, & alij Sancti Patres ad illam hæresim refellendam.

Cum igitur, ut ex dictis patet, Deus sit omninò simplex: hinc sequitur, ut rectè docet S. Thomas 1. p. q. 3. illum nullo modo esse compositum, sive ex essentia & existentia, sive ex genere & differentia, sive ex potentia & actu, sive ex substantia & accidentibus: cum omnes isti compositionis modi ejus perfectissimæ simplicitati suprà assertæ & probatæ repugnent: ac proinde illum esse actum purissimum & simplicissimum.

SECTIO III.

An, & qua ratione divina essentia in sua simplicitate contineat omnes rerum omnium perfectiones.

1. Dicendùm primò omnes rerum omnium perfectiones in Deo contineri. Ita S. Thom. 1. p. q. 4. a. 2.

Probatur 1. ex Scriptura: Exod. 3. ubi Deus Moysi ejus conspectum desideranti dicit: Ostendam tibi omne bonum. Psal. 49. Pulchritudo agri mecum est. Prov. 3. Mecum sunt divitiæ, & gloria, & opes.

 Proba-

Probatur 2. ex S. Dionys. l. de div. Nom. c. 3. Cuncta continet Deus secundum superexpensam simplicem infinitatem suam. Et S. August. lib. 4. de Trinit. cap. 1. Unum est Dei verbum, per quod facta sunt omnia; quod est incommutabilis veritas: ubi principaliter & incommutabiliter sunt omnia simul, non solùm quæ nunc sunt in hac universa creatura, verùm etiam quæ fuerunt, & quæ futura sunt: ubi nec fuerunt, nec futura sunt: Sed tantummodò sunt, & omnia vita sunt; & omnia unum sunt.

Probatur 3. hâc ratione quā utitur S. Thomas loco cit. Quidquid perfectionis est in effectu, oportet inveniri in causa effectiva; quidquid enim habet effectus, illud habet à sua causa efficiente, & nemo dat quod non habet: Cum ergo Deus sit prima causa effectiva rerum omniū, oportet omnium rerum perfectiones in illo præexistere.

2. Dicendum 2. rerum creatarum perfectiones, licet omnes in Deo sint, non uno tamen eodemque modo esse: sed quasdam esse in ipso formaliter; alias veró solùm eminenter.

Quod ut melius intelligatur, notandum est perfectiones, quæ in rebus creatis reperiuntur, duplicis esse generis.

Quædam enim (ut observat S. Anselmus in Monol. cap. 14. & ex eo Theologi) dicuntur perfectiones simpliciter simplices: quæ scilicet tales sunt, ut nullam secū imperfectionem habeant adjunctam nec cum ulla alia perfectione majori, vel æquali, sint in eodem ente incōpossibiles, quales sunt sapientia, justitia, &c. Et hæ perfectiones sunt formaliter in Deo.

Aliæ veró dicuntur perfectiones secundùm quid: quæ licet sint quædam entis perfectiones; aliquam tamen imperfectionem habent sibi admixtam, vel repugnantiā, & incompatibilitatem in eodem ente cum alia majori vel æquali perfectione ut sunt qualitates & perfectiones rerum corporearum. Illæ autem perfectiones, cùm vere

In Deo

in Deo sint, ut suprà probatum est, & formaliter, hoc est, secundùm propriam rationem in eo esse non possunt, ut per se patet: sequitur ut sint eminenter, hoc est, modo quodam infinitè meliori & excellentiori, quàm sint in ipsis creaturis.

3. Quamvis verò totius entis creati perfectio in Deo sit, alterutro ex his duobus modis; non tamen propterea creatura quælibet potest dici Deus ipsa enim semper in se remanet infinitè à Deo distans, ac proinde omninò distincta. Quod hic observamus contra quoddam Wiclephi delirium, qui, ut notat Thomas Valdensis lib. 1. doct. fid. cap. 1. asserebat propter illud esse quod habent creaturæ in Deo, quamlibet creaturam esse & posse dici Deum. Quod ipse ibidem refellit, tanquam non solùm à veritate nostræ fidei, sed etiam à ratione naturali prorsùs alienum.

Hinc etiam similiter refellitur Servetus qui eò usque insaniæ progressus est, ut in Epist. 6. ad Calvin. diceret, Deum in lapide verè & propriè esse lapidem, in trunco truncum, & sic in alijs: oblitus nimirum, Quantò his dominator eorum speciosior est, Sap. 13.

SECTIO IV.

An Deus sit immutabilis

1. CAtholica Fide tenendum est, Deum esse omninò immutabilem, id est omnis mutationis omninò expertem.

Probatur 1. ex Scriptura. Num. 23. Non est Deus sicut Filius hominis, ut mutetur. Malach. 3. Ego Deus, & non mutor. S. Jacobi 1. Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.

Probatur 2. ex S. August. in illa verba, Psal. 89. A sæculo, & usque in sæculum tu es Deus: Ubi sic loquitur: Non dicit Propheta, à sæculo tu fuisti, & usque in sæculum tu eris, sed præsentis significationis verbum posuit, insinuans Dei substantiam omni modo incommu-

tabilem, ubi non est, fuit, aut erit, sed tantummodo, est. Ad quæ verba apposite S. Bernardus serm. 31. in Cant. Tolle, fuit & erit, unde jam transmutatio, aut vicissitudinis obumbratio?

Probatur 3. ratione; quia, ut ait August. omnis mutatio, aut in pejus est, aut in melius. Atqui Deus, neque in pejus, neque in melius mutari potest. Ergo omninò mutari non potest.

2. Objicies multa reperiri in Scripturis, quæ mutationem aliquam in Deo significare videntur. Genes. 6. dicit Deus: Pœnitet me fecisse hominem. Jerem. 13. Si gens illa egerit pœnitentiam à malo suo, agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitavi.

Respondetur. omnes istas & similes locutiones debere accipi figurate & metaphorice; in hisque Deum se nostro imperfecto concipiendi modo accommodare; ut significet ita se exteriùs gerere, ac si verè sententiam mutaret; cùm tamen revera in se immutabilis perseveret, ac semper eodem modo se habeat. Et hæc faciliùs intelligi poterunt, fientque evidentiora ex ijs quæ dicentur, cùm de operationibus ad intellectum & voluntatē Dei pertinentibus, agetur.

SECTIO V.

An Deus sit æternus.

1. ÆTernitas communiter à Theologis definitur, interminabilis vitæ tota simul & perfecta possessio: quæ definitio desumitur ex Boetio lib. 5. de consol. Prof. 6. & ante Boetium hanc attigit S. Augustin. in Psal. 101. ubi dicit quòd in æternitate nihil est præteritum, quasi jam non sit: nihil futurum, quasi nondum sit: sed non est ibi, nisi, est. Et l. 2. Conf. c. 11. Qui tenebit illud, cor scilicet hominis & affiget illud; ut paululū stet & paululū rapiat splendòrem semper stantis æternitatis, & videat esse incomparabilem: & videat longum tempus, non nisi ex multis prætereuntibus motibus, qui simul extendi

non

non possunt, longum fieri: non tamen præterire quid quam in æterno, sed totum esse præsens?

Ex quibus colligitur differentia duplex inter æternitatem & tempus. Prima, quòd tempus principio & fine clauditur; æternitas verò, nec principium, nec finem habet. Secunda, quod tempus est in perpetuo fluxu; æternitas autem tota simul est, nec ullam patitur successionem. Hoc breviter prænotato, ad quæstionem propositam.

Dicendum est, Deum esse æternum, æternitatemque solius Dei esse propriam. Ita S Thom. 1. part. quæst. 20. a. 2. & 3.

2. Hæc veritas, quæ de fide est, constat 1. ex Scripturis. Deut. 32. Vivo ego in æternum, dicit Dominus. Daniel. 6. Ipse est Deus vivens æternus in sæcula. 1. Timoth, 6. Solus habet immortalitatem.

Constat 2. ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. cap. 1- ubi statuitur firma fide credendum esse quòd solus Deus sit æternus.

Eadem veritas à Sanctis Patribus asseritur; inter quos Isidorus Pelusiota lib. 3. epist. 149. hanc optimè explicat his verbis: *Æternitas velut sempiterna vitalitas est: ideo de sola ea natura quæ initij est expers, & eodem modo se habet, usurpari consuevit. Etenim immortale de eo quoque, quod cùm ortum habuerit, minimè tamen morietur, hoc est, Angelo & anima, pronunciari potest; atque item incorruptibile de ijs quæ facta sunt, sed corruptione sunt omni potiora. At æternum proprie divinæ soli essentiæ convenit.*

Ex dictis colligitur, non tantùm Deum esse æternum, æternitatemque illius solius esse propriam; sed etiam omnia illi in æternitate sua esse præsentia. Quod melius explicare non possumus, quàm verbis Petri Damiani, Opusc. 36. cap. 8. ubi sic loquitur: *Omnipotenti itaque Deo non est heri, vel cras, sed hodie, sempiternum: cui nihil defluit, nihil accidit, cui nihil est varium, nihil à se*

diver-

diversum. Illud hodie æternitas est incõmutabilis, indefectiva, inaccessibilis: cui videlicet nihil addi, nihil valet imminui. Et omnia, quæ apud nos elabendo discurrunt, aut per temporum vicissitudines se variant, apud illud hodie stant, & immobiliter perseverant. In illo scilicet hodie dies ille adhuc immobilis est, in quo mundus iste sumpsit originem: in illo jam & ille nihilominus est, à quo judicandus est per æterni judicij æquitatem.

SECTIO VI.

An & quâ ratione Deus sit ubique præsens.

1. CUm duo sint, quæ rem quamlibet existentem necessariò consequantur, scilicet duratio & locus: & quidquid est, aliquando & alicubi esse oporteat, illudque nihil esse dicatur, quod nunquam & nusquam existit: ideò post considerationem æternitatis, quam ad instar durationis in Deo concipimus, agendum est de perfectione illa, per quam ipse rebus creatis præsens esse concipitur: quæ quidem à Theologis immensitas vocatur.

Dicendum est igitur Deum, per illam suam immensitatem, ubique realiter præsentem esse. Est de fide.

Et probatur 1. ex Scripturis. Ierem. 23. Cœlum & terram ego impleo: Psal. 138. Si ascendero in cœlum; tu illic es: si descendero in infernum, ades. Actor. 17. Non longè est ab unoquoq; nostrum: in ipso enim vivimus, movemur, & sumus.

Probatur 2. ex S. Athanas. in Symbol. Immensus Pater, immensus Filius, immensus Spiritus Sanctus. Et S. August. lib. 5. de Trinit. cap. 1. Deus ubique est, sine ullo situ præsens, sine habitu omnia continens, sine loco ubique totus.

Probatur 3. quia, si Deus realiter ubique non esset, sed ab aliquibus locis abesset (ut quidam hæretici dixerunt) sequeretur eum non esse in omni genere perfectionis infinitum: deesset enim illi præsentia in aliquo loco quæ est quædam perfectio. Sequeretur præterea eum

moveri posse de loco in locum, quod est absurdum, & ejus immutabilitati repugnans.

2. Jam quod spectat ad modum, quo Deus ubique esse concipitur: cum res creatæ duobus tantum modis dici possint esse alicubi; vel circumscriptivè cum scilicet totũ toti loco, & partes totius loci partibus respondent; vel definitive, cum totum in toto loco est, & totum in qualibet parte loci; sicut in corpore hominis inest anima. Deus neutro ex his duobus modis dici potest rebus creatis esse præsens.

Non circumscriptive; cum non constet partibus, quæ dividi aut extendi possint: Unde S. August. Epist. 57. ad Dardanum; In eo ipso, inquit, quod dicitur Deus ubique diffusus, carnali resistendum est cogitationi, ac mens à corporis sensibus evocanda: ne quasi spatiosa magnitudine, opinemur Deũ per cuncta magnitudine diffundi.

Nec etiam definitivè, cum ejus præsentia nullo definiatur loco: Ita ut dicendum potius sit (ut notat Boëtius lib. de Trinit.) quod Deo locus omnis sit præsens, quam quod Deus sit in ullo loco.

Cum igitur neutro ex his duobus modis Deus præsens sit, & tamen vere ac realiter ubique sit: restat ut alio quodam longe perfectiori modo, licet inexplicabili, illũ ubique esse concipiamus.

De illo autẽ divinæ immensitatis inexplicabili modo varie loquuntur Sancti Patres. S. Gregor. lib. 16. Moral. cap. 15. dicit quod incircumscriptus Dei Spiritus omnia intra semetipsum habet; quæ tamen & implendo circumdat, & circumdando implet, & sustinendo transcendit, & transcendendo sustinet. S. Joan. Damasc. lib. 1. de Fide cap. 8 vocat divinitatem, Implentem omnia, & à nullo comprehensam: sed potius amplectentẽ omnia, & continentem: & suprà eminentem, & sine ulla inquinatione substantijs omnibus insistentem, & ultrà omnia. Petrus Damian. Opusc. 36. Ipse Deus, inquit, manet super omnia, ipse infrà omnia, ipse extrà omnia: superior

est per potentiam, inferior per sustentationem, interior per subtilitatem, exterior per magnitudinem.

3. Quærunt hîc aliqui, an Deus sit extrà hujus mundi ambitum in spatijs imaginarijs, quæ illic esse concipiuntur.

Respondetur breviter, Deum non esse in illis spatijs, tanquam in locis realibus; cum ibi nulla sit substantia, nullum accidens, sed merum inane, nec etiam hujus mũdi terminis ejus immensitatem definiri. Ac proinde concipere debemus Deum extra mundum eodem modo esse, quo fuit antequàm ipsum è nihilo crearet mundum: Ubi erat Deus, inquit S. Bernardus lib. 5. de Consid. cap. 6. antequam mundus fieret, ibi nunc est. Non est quid quæras ultrà, ubi erat, præter ipsum, nihil erat, ergo in seipso erat.

STCEIO VII.

An Deus sit in omni genere perfectionis infinitus.

1. QUoniam divinarum perfectionum nec numerus, nec finis est; omnia quæ de illis dici possunt, uno verbo concludemus, si dixerimus, Deum esse in omni genere entis & perfectionis infinitum.

Est de fide: & ut sic, definitum est in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. can. 1.

Prætereà probari potest ex Scripturis. Psal. 144. Magnus Dominus, & laudabilis nimis, & magnitudinis ejꝰ non est finis, Baruc. 3. Magnus est, & non habet finem; excelsus & immensus.

Probatur 3. ex S. Dionysio lib de Div. Nom. cap. 6. Magnus est Deus, & supra omnem magnitudinem, & omnem transiliens infinitatem. Et S. Damasceno lib. 1. de Fide cap. 4. Deus infinitus est. & incomprehensibilis; & hoc unum potest de illo comprehendi, quod sit incõprehensibilis & infinitus.

Illud prætereà constat ex eo, quod Deus omnes & quascunque perfectiones habet à se, & independenter à

quovis

quovis alio: unde ſequitur quod nullam in illis limitationem habeat, cùm limitatio effectuum à voluntate aut impotentia cauſarum, à quibus procedunt, oriatur.

Confirmari etiam poteſt ex eo, quòd cùm Deus ſit eſſentialiter ens primum non modo in eſſendo, ſed etiam in cauſando; hinc ſequitur debere in illo contineri omnes & quaſcunque perfectiones, illarumque omnes & quoſcunque gradus qui in infinitū multiplicari poſſunt.

CAPUT III.

De Scientia Dei.

SECTIO I.

An ſit in Deo ſcientia, & qualis illa ſit.

1. NOmine ſcientiæ hîc non intelligimus illam, quæ vulgò à Philoſophis definitur, cognitio rei per cauſas: ſed in genere, perfectam, certam & claram cognitionem cujuſlibet veritatis, ſeu cujuſlibet rei cognoſcibilis. Et eo ſenſu, de fide eſt in Deo eſſe ſcientiam.

Hoc manifeſtè pluribus in locis Scriptura teſtatur. Hebr. 14. Domine qui habes omnē ſcientiam. Ad Rom. 11. O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei?

Non eſt hîc opus plura Scripturæ vel Sanctorum Patrum proferre teſtimonia, in aſſerenda tam clara & perſpicua veritate: cum nulli dubium ſit quin Deus maximâ & perfectiſſimâ intelligentiâ & ſcientiâ præditus ſit.

Reſtat igitur videndum, qualis ſit illa Dei ſcientia. Quod ut à nobis utcunque intelligatur, obſervandū eſt, ſcientiam illam divinam ab humana longè diverſam eſſe. Unde per Iſaiam cap. 15. dixit Deus: Non ſunt cogitationes meæ, cogitationes veſtræ, &c. Et S. Auguſt. lib. 2. ad Simplicianum, quæſt. 1. Cum dempſero, inquit, ab humana ſcientia mutabilitatē, & tranſitus quoſdam à cogitatione in cogitationem, &c. Cum hæc cuncta de-

cta detraxero, & reliquero solam vivacitatem certæ atq; inconcussæ veritatis, una atque æterna contemplatione cuncta collustrantis: imò non reliquero (non enim hoc habet humana scientia) sed pro viribus cogitavero: insinuatur mihi utcunque scientia Dei.

2. Cùm autem in humana scientia tres præsertim defectus reperiantur. 1. quòd sit accidentalis. 2. quòd ab objecto suo pendeat. & à rebus ipsis hauriatur. 3. quòd varia sit & multiplex; cum multis rationibus, demonstrationibus & argumentis constet; ac prætereà pro veritate objectorum cognitorum etiam in se varietur: Dicendum est nullum horum defectuum in scientia Dei reperiri, imò perfectiones oppositas illi inesse.

Primò enim scientia Dei non est accidentalis, sed est ipsa Dei substantia. Cùm enim (ut ex antedictis constat) nulla in Deo compositio esse possit; nihilque in eo sit nisi simplicissima & perfectissima substantia; Et aliunde certum sit in illo scientiam & intelligentiam reperiri; Inde sequitur scientiam & intelligentiam Dei non esse aliud, quàm ipsam Dei substantiam. Unde Synesius lib. de insomnijs, Deo, inquit, sola ad cognoscendum natura satis est.

Secundò scientia Dei non hauritur à rebus quas cognoscit: sed ipse Deus omnia in sese, & in natura sua cognoscit. Unde S. Ambros. tract. in symbolum. cap. 1, Licet, inquit, omnia cœlestia, & terrestria, ac minima quæque perspiciat Deus: nihil tamen extra se intelligere, sed singula in se intueri dicitur. Et S. Dionysius lib. de divinis Nom. cap. 7. Non ex ijs quæ sunt, inquit, ea quæ sunt addiscens, novit divina mens: sed seipsa, & in seipsa secundum eam scientiam, quæ omnium causa, &c. non secundum exemplar intentus singulis; sed secundum unicam causæ præstantiam, omnia cognoscens. Unde S. Thom. 1. part. qu. 14. art. 6. ex eo quòd Deus perfecte comprehendit suam essentiam, tanquam primam & necessariam omnium rerum creatarum causam, concludit De-

dit Deum, in eâ sic cognitâ, cognoscere omnes creaturas: cùm ad perfectam comprehensionem alicujus causæ requiratur, ut in eâ sic cognitâ; omnes ejus effectus cognoscantur.

Tertiò denique scientia Dei non est multiplex, nec varia, aut mutabilis, sed una & simplicissima: Deusque unico & simplicissimo intuitu omnia ab æterno cognoscit & eodem semper, ac invariabili modo cognoscit: Cum enim scientia (ut dictum est) sit ejus substantia: & illa sit unica & simplicissima, ac in se omninò immutabilis: sequitur, ut & de scientia ejus idem omnino dici debeat. Unde S. August. lib. 11. de Civit- c. 10. explicans, quo sensu in Scriptura Spiritus divinæ intelligentiæ dicatur multiplex, Cæterum, inquit, dictus est in Scripturis sanctis Spiritus Sapiētiæ multiplex, eo quòd multa in se habeat: Sed quæ habet, hæc & est, & ea omnia unꝰ est. Neque enim multa, sed una sapientia est, in qua immensi quidem sunt atque infiniti rerum intelligibilium thesauri, Et Petrus Damian. Opusc. 36. cap. 7. Deo, inquit, nec novū aliquid penitus accidit; nec aliquid ab eo per temporis momenta recedit. Sed nec diversis obtutibus, diversa considerat; ut cum intendit præteritis, vacet à præsentibus, vel futuris: vel rursus cum præsentia sive futura, considerat, oculos à præteritis avertat: sed uno duntaxat ac simplici præsentissimæ majestatis intuitu simul omnia comprehendit: neque hoc confusè atque inexplicitè; sed omnia discernit, ac juxta proprietatem suam quoque distinguit.

SECTIO II,

Quodnam sit objectum Scientiæ divinæ, seu quosnam res Deus cognoscat

1. CErtum est 1. Deum se per suam essentiam perfectissimè intelligere & cognoscere.

Quæ sunt Dei (inquit Apostolus 1. Corinth. 2.) nemo novit, nisi Spiritus Dei, qui in ipso est. Et certè, si Deus aliquid

aliquid intelligit & cognoſcit, ut certiſſimum eſt: nullũ excellentius nec dignius habere poteſt objectum intelligentiæ ac cognitionis ſuæ, quàm ſeipſum, ut per ſe patet.

Certum eſt 2. Deum ſe non ſolùm perfectiſſimè intelligere, ſed etiam comprehendere.

Id patet ex citato Apoſtoli loco, ubi dicitur quod Spiritus Dei ſcrutatur omnia, etiam profunda Dei. Id etiam probat S. Thom. 1. part. qu. 14. art. 3. ex eo quòd Deus, tam perfectè cognoſcit ſeipſum, quàm eſt in ſe cognoſcibilis; quia tanta eſt virtus Dei in cognoſcendo, quanta eſt ejus actualitas in exiſtendo: Unde ſequitur quòd ſe comprehendit. Rem enim aliquam comprehendere, nihil eſt aliud, quàm illam tam perfectè cognoſcere quàm eſt cognoſcibilis.

2. Certum eſt 3. Deum cognoſcere omnes alias res à ſe diſtinctas, non tantùm univerſim & in genere, ſed etiam ſigillatim & in particulari.

Hoc evidenter conſtat ex Script. Job. 28. Ipſe fines mundi intuetur, & omnia quæ ſub cœlo ſunt, reſpicit. Pſal. 49. Meæ ſunt omnes feræ ſylvarum, jumenta in mõtibus & boves; cognovi omnia volatilia cœli: præſertim veró teſtantur Scripturæ Deum diſtinctè cognoſcere actiones, verba, & cogitationes uniuſcujuſque hominum; Pſal. 138. Domine, probaſti me & cognoviſti me, &c. Intellexiſti cogitationes meas de longe. Job. 31. Nonne ipſe conſiderat vias meas, & cunctos greſſus meos dinumerat? Hebr. 4. Pertingit uſque ad diviſionem animæ ac ſpiritus, &c. & non eſt ulla creatura inviſibilis in conſpectu ejus, &c.

Probatur inſuper eadem veritas ex eo, quod nihil eſt omnino in rebus creatis, ad cujus productionem & conſervationem Deus, ut cauſa prima, concurrere non debeat: unde ſequitur nihil eſſe omnino, quod Deus perfectè non cognoſcat. Ut enim ait S. Auguſt. lib. 5. de Geneſ. ad lit. cap. 15. Sufficere debet, ut quiſque noverit, vel inconcuſſe credat quod Deus hæc omnia fecerit: non e-

nim opinor esse eum tam excordem; ut Deum, quæ non noverat, fecisse arbitretur.

Et quamvis ea ratio non probet Deum cognoscere peccata: cùm sint privationes potiùs quàm entia, nec ad ea, ut formaliter peccata sunt, Deus ullo modo concurrat: constat tamen ex varijs scripturæ locis, illa distinctè à Deo cognosci, quocunque tandem modo illa cognoscat. Psal. 18. Delicta mea à te non sunt abscondita. Et Psal. 50. Malum coram te feci. Psal 138. Imperfectum meum viderunt oculi tui.

3. Certum est 4. Deum res omnes cognoscere, non tantum cum sunt actu existentes, sed etiam antequàm existunt.

Daniel. 13. Deus æterne, qui nosti omnia antequàm fiant. Ecclesiast. 42. Deus novit omnem scientiam, annuncians quæ præterierunt, & quæ superventura sunt. Unde S. August. optimè dixit lib. 5. de Civit. cap. 9. Confiteri esse Deum, & negare præscium futurorum, apertissima insania est.

Certum est 5. cognitionem Dei extendere se ad illas etiam res quæ nunquam existent, & quæ sunt purè possibiles.

Cùm enim se perfectè comprehendat, ut dictum est: nec possit causa aliqua perfectè comprehendi, quin cognoscantur effectus ab illa producibiles: hinc sequitur Deum cognoscere omnia, quæ ab omnipotentia sua, tanquam à causa effectrice dimanare possunt. Unde dicitur Rom. 8. quòd vocât ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt.

Cùm igitur hæc certa sint, & indubitata fide tenenda; duo sunt, quæ aliquàm difficultatem recipiunt. Primum est, quomodo Deus cognoscat futura contingētia. Secundùm, an etiam cognoscat futura conditionata. Et de his in sequentibus sectionibus agetur.

SECTIO III.

Quomodò Deus cognoscat futura contingentia.

1. QUæstio præsertim intelligenda est de actionibus liberis creaturarum rationabilium, quæ ideò dicuntur futuræ contingentes, quòd non pendeant à causis necessarijs, sed liberis & indeterminatis, & pro illarum libito possint esse, vel non esse.

Hujus autem quæstionis difficultas in duobus consistit. Primū est, quomodo infallibilitas & certitudo divinæ cognitionis, cum illarum rerum contingentia subsistere valeat. Secundum; quomodo libertas & indifferentia creaturarum rationabiliū, à quibus pendent ejusmodi effectus contingentes, cùm infallibilitate & certitudine divinæ præscientiæ possit concordari. Pro quorum resolutione.

Dicendum 1. Deum cognoscere omnia futura contingentia libera. Hæc veritas de fide est.

Ex plurimis Scripturæ testimonijs probari potest; ut ex ijs, in quibus Christus Dominus dicitur præscivisse & prædixisse multa, quæ futura erant, & quæ tamen à causis liberis & indeterminatis pendebant; qualis est trina Petri negatio, Judæ proditio, &c. Item ex ijs, in quibus res ejusmodi futuræ contingentes, à Prophetis divinitus inspiratis prædictæ referuntur. Ut enim rectè dixit Tertull. lib. 2. cont. Marcion. cap. 5. Divina præscientia tot habet testes, quot fecit Prophetas.

2. Dicendum 2. cognitionem illam, quam Deus habet de futuris contingentibus liberis, esse certissimam, & omninò infallibilem.

Hoc probari potest 1. ex illis omnibus Scripturæ locis, in quibus veritas, tanquam perfectio quædam essentialis, Deo tribuitur; imò & ipse Deus veritas appellatur. Hæc enim divina perfectio talis est; ut prorsus impossibile sit Deum vel falli posse in cognoscendo, vel fallere in dicendo. Unde sequitur omnem cognitionem,

quam

quam habet de quocunque objecto cognoſcibili, eſſe veriſſimam, certiſſimam & omnimodè infallibilem.

Probari 2. poteſt ex eo quod (ut ſuperius dictum eſt) Sancti Patres cõmuniter docent, Deo futura omnia eſſe ab æterno præſentia: ac proinde illum æque certò ea cognoſcere, licet futura & contingentia, atque cognoſcit ea, quæ actu exiſtunt. Unde S. Gregor. lib. 10. Moral. cap. 23. Ante Dei oculos, inquit, præterita nulla ſunt, præſentia tranſeunt, futura non veniunt, Quippe quia omne quod nobis fuit & erit, in Dei proſpectu præſto eſt. Et S. Auguſt. lib. 15. de Trinit. cap. 7. Quis hominum, inquit, poteſt iſtam capere ſapientiam, qua Deus novit omnia: ita ut nec ea, quæ dicuntur futura, quaſi deſint, expectentur ut veniant; ſed & præterita & futura, cum præſentibus ſint, cuncta præſentia.

3. Dicendum 3. præſcientiam illam futurorum contingentium liberorum nullo modo libertati humanæ repugnare.

Huic veritati quæ de fide eſt, oppoſitus error Wiclephi: qui dicebat omnia, quæ à Deo præſcita ſunt, ex abſoluta neceſſitate evenire.

Refellitur hic error (qui cum plurimis alijs in Concilio Conſtantienſi ſeſſ. 28. damnatus eſt) & veritas aſſertionis noſtræ probatur 1. ex eo quòd in Scripturis ex una parte habetur, Deũ præſcire certiſſime omnia: quæ libere ab omnibus fiunt, antequàm fiant, ut ex antedictis conſtat: ex altera verò etiam habetur ea quæ ab omnibus fiunt ab eorum libera electione pendere: eſſe in eorum libera poteſtate; & ab illis ita libere fieri, ut poſſunt, ſi velint ea non facere. Quod ex plurimis Scripturæ locis probari poteſt, ut Geneſ. 4. ubi Deus ſic alloquitur, & admonet Cain, cum fratris ſui cædem meditaretur: Nonne, ſi bene egeris, recipies: ſin autem male, ſtatim in foribus peccatum tuum aderit? ſed ſub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Et Eccli. 15. dicitur quòd Deus reliquit hominem in manu conſilij ſui, &c.

&c. ante hominem vita & mors, bonum & malum: quod placuerit ei, dabitur illi. 1. Corinth. 7. Nam qui ſtatuit in corde ſuo firmus, non habens neceſſitatem, poteſtatem autem habens ſuæ voluntatis, &c.

Probatur 2. ex S. Hieron. in cap. 26. Ieremiæ, ubi explicans hæc verba Prophetæ: Noli ſubtrahere verbum ſi forte audiant: ſic loquitur: Noſtro Dominus loquitur affectu, ut liberũ homini ſervetur arbitrium: nec ex præſcientia ejus, quaſi ex neceſſitate, vel facere quid, vel non facere, cogetur. Non enim ex eo quòd Deus ſcit futurum, aliquid, ideò futurum eſt, ſed quia futurum eſt, Deus novit, quaſi præſcius futurorum. Et S. Auguſt. lib. 5. de Civit. cap. 10. Quocircà nullo modo cogimur, aut retenta præſcientia Dei tollere voluntatis arbitrium: aut retento voluntatis arbitrio Deum (quod nefas eſt) negare præſcium futurorum: ſed utramq; amplectimur, utrumque fideliter & veraciter confitemur. Et lib. 3. de libero arbitr. cap. 4. Sicut, inquit, tu memoria tua, non cogis facta eſſe, quæ præterierunt, ſic Deus præſcientia ſua non cogit facienda, quæ futura ſunt.

Probatur 3. ratione qua utitur S. Auguſt. lib. cit. c. 3. quæ ſic proponi poteſt. Futura contingentia illa eodem modo reipſa futura ſunt, quo à Deo per præſcientiam futura cognoſcuntur. Atqui cognoſcuntur futura libere: neque enim præſcientia Dei deſtruit voluntatis noſtræ naturam, quia (ut ait ſanctus ille Doctor) voluntas non eſſet, niſi eſſet in noſtra poteſtate. Ergo libere futura ſunt. Non igitur, inquit ille, per Dei præſcientiam mihi poteſtas adimitur, quæ propterea mihi certior aderit: quia ille cujus præſcientia non fallitur, ad futuram mihi eſſe præſcivit.

Confirmatur ex eo quod (ut ait S. Chryſoſt. hom. 60. in Matth. explicans illud: Neceſſe eſt ut veniant ſcandala) non ideò futura eveniunt, quia Deus eventura præſcivit; ſed quia eventura erant, ideo illa præſcivit.

4. Neque dicas hinc ſequi cognitionem Dei, ſuam ab

objecto certitudinem accipere. Hæc enim cognitionis divinæ certitudo non ab objecto, ſed ab infinita vi & perfectione intellectus divini derivatur: quamvis veritas objecti ab illo cogniti, ſit cōditio, ſine qua ab illo non cognoſceretur.

Objicies. Quidquid Deus præſcivit faciendum, illud neceſſariò fiet; alias præſcientia Dei certa non eſſet. Atqui præſcivit Deus, v. g. Antichriſtum peccaturum. Ergo neceſſariò peccabit Antichriſtus.

Ad hujus objectionis ſolutionem, duplex diſtinguenda eſt neceſſitas: alia enim eſt antecedens; alia conſequens. Antecedens eſt illa, quæ oritur ex causâ antecedente, & neceſſariò operante; poſitâ enim tali causâ, neceſſariò ſequitur effectus. Conſequens verò neceſſitas eſt illa, quæ oritur ex ſola poſitione effectus, etſi à cauſa libera proveniat.

Hoc poſito, ad majorem objectionis propoſitionem reſpondetur cum diſtinctione: Cùm enim in ea dicitur, illud, quod Deus præſcivit faciendum à cauſa libera, fieri neceſſariò debere: ſi de neceſſitate antecedente ſermo ſit, negatur: ſi de conſequente, conceditur. Verùm hæc neceſſitas (ut per ſe patet) nullomodò libertati præjudicat; cum ideò tantum aliquid faciendum neceſſariò dicitur, quia revera fiet, licet liberè fiat: ſicut de eo, quod jam factum eſt, poteſt dici quòd neceſſariò factum eſt: hoc eſt, quòd fieri non poteſt quin factum ſit, quamvis liberè factum ſit.

SECTIO IV.

An Deus cognoſcat futura conditionata.

Illa dicuntur conditionata, quæ reipſa nunquam exiſtent: ſed tamen, quæ liberè exiſterent: id eſt, ab aliqua cauſa libera fierent, ſi certa aliqua conditio poneretur. Et de talibus quæritur, an Deus futura illa conditionata cognoſcat.

Ut autem ea, quæ dicenda ſunt, clarius intelligantur,

ſupponendum eſt quòd, licet ſcientia Dei ſit in ſe ſimpliciſſima, & maximè una: nihilominùs ſecundùm diverſam habitudinem, quam concipimus habere ad ſua objecta, communiter à Theologis dividi ſolet in eam quæ dicitur ſcientia ſimplicis intelligentiæ, & eam quæ ſcientia viſionis appellatur.

Scientia viſionis dicitur ea, quâ Deus cognoſcit res quæ in aliquâ differentiâ temporis exiſtentiam habent, vel habuerunt, aut habituræ ſunt.

Scientia verò ſimplicis intelligentiæ eſt, qua cognoſcit res omnes quoquo modo eſſe poſſint; ſive reipſa aliquando futuræ ſint, ſive non.

Hæc utraque ſcientia alijs nominibus aliquando appellatur. Scientia enim ſimplicis intelligentiæ dicitur ſcientia neceſſaria: quia fieri non poteſt, quin creaturæ omnes, reſpectu divinæ omnipotētiæ, ſint poſſibiles: ac proinde neceſſarium eſt illas à Deo ut tales cognoſci. Scientia verò viſionis vocatur ſcientia libera, eò quòd ſupponit in Deo decretum liberum producendi creaturas, & ad illarum exiſtentiam & operationes concurrendi.

2. Præter hanc duplicem ſcientiam Dei, alteram adhuc Theologi plerique aſſignant, quam vocant mediam, quâ Deus cognoſcit res illas contingentes & liberas: quæ quidem nunquam futuræ ſunt: ſed tamen quæ ſi certa aliqua conditio poneretur, eſſent futuræ. Et de hoc quidem tertio genere ſcientiæ, maxima eſt inter Theologos controverſia; alijs pro parte affirmativa magno ardore certantibus, alijs non minori conatu eam oppugnantibus. Nos hîc, prout propoſitum nobis eſt, & ratio compendij poſtulat, ea tantum proponemus, quæ tanquam certa & indubitata tenenda ſunt: reliquis omnibꝰ quæ inter Theologos cōtroverſantur, cujuſque judicio & arbitrio permiſſis.

Dicendum eſt igitur, Deum certò & infallibiliter cognoſcere, omnia illa futura contingentia conditionata, ſeu (quod idem eſt) Deum ab æterno prævidiſſe, quid

Angeli

Angeli vel homines liberè facturi essent; si in tali, vel in tali rerum ordine, cum his, aut alijs circumstantijs, collocarentur.

Probatur 1. ex authoritate Scripturæ, quæ varijs in locis testatur, Deum prædixisse res quasdam eventuras esse, si aliqua conditio poneretur: quæ tamen, cùm posita non fuerit, res illæ non evenerunt: Unde sequitur Deum certò & infallibiliter cognovisse ejusmodi res, quæ non extiterunt, verè futuras fuisse, si talis conditio posita fuisset, ita habetur in libro 1. Reg cap. 21. ubi duo futura conditionata fuerunt divinitùs Davidi revelata. Nempè quód, si maneret in urbe Ceyla, Saül Rex descensurus esset ad obsidendam Urbem: & quod, si Saül urbē illam obsideret, incolæ illius udituri essent ipsum Davidem in manus Saulis. Quorum tamen neutrum evenit, quia cōditio defuit: David enim ibi non remāsit, sed accepto divino illo oraculo inde sine mora discessit. Idem patet ex S. Matth. c. 11. ubi Christus testatur. Tyrios & Sydonios pœnitentiam fuisse acturos, si apud eos ea miracula edidisset, quæ in Judæa patraverat.

Probatur 2. ex S. August. lib. de corrept. & gratia, cap. 8. ubi ex his verbis, Sap. 4. Placens Deo factus est dilectus, & vivens inter peccatores, trāslatus est: raptus est ne malitia mutaret intellectum ejus, &c. colligit prædestinatos singulari Dei beneficio ex hac vita, morte immaturâ subtrahi: quos, si diutiùs viverent, in peccatum lapsuros, & exinde gratia & salute privandos fore præscivit. Unde sequitur Deo notum fuisse id quod revera non contigit; contigisset autem certissime, si vita illorū longiùs producta fuisset. Sanctus item Gregor. Nyssæn. in Orat. de infantibus qui præmatura morte rapiuntur, sic loquitur: Consentaneum est, ab illo, qui peræquè futurum novit ac præteritum, prohiberi parvuli progressionem ad perfectam ætatem, ne malum illud, quod præsciens illa vis & facultas cognoverit, in eo qui victurus esset, ita perficiatur, eique materia nequitiæ vita fiat.

Probatur 3. ratione: Nam scientia Dei non esset undequaque perfecta, nisi omne verum attingeret. At non attingeret omne verũ, nisi futura conditionata cognosceret; cùm hæc non minùs vera sint, quàm quæ absolute futura sunt, imò priùs secundùm rationem, futurum cõtingẽs sit verùm conditionatè, quàm absolute, nam si verum est quod Petrus positus in talibus circumstantijs peccat; certe, antequam in his positus esset, verum erat, quod si in ijs poneretur, peccaret.

3. Quod autem spectat ad id, quod aliqui Theologi dicunt, nihil esse futurum, sive absolute, sive sub conditione, nisi dependenter à decreto aliquo ipsius Dei, quo efficaciter vult prædeterminare creaturam quamcunque etiam liberam ad agendum; & per quod proinde cognoscit futura sub conditione, atque ita hanc cognitionem non spectare ad scientiam illam conditionatam seu mediam, sed potius ad scientiam liberam, certe magnã id recipere videtur difficultatem. Si enim hoc verum esset, sequeretur Deum fore causam peccati quia v. g. in illa prædictione suprà ex libro 1. Reg. relata, sensus illius esset, Deum efficaciter decrevisse aut decreturum fuisse, ut Saul contra jus fasque ad necem Davidẽ quæreret, & eo animo urbem, in quam confugerat obsideret. Præterea exprobratio Christi suprà relata contra Judæos per comparationem Tyriorum & Sydoniorum cum ipsis videretur parùm rationi consentanea: potuissent siquidem Judæi respondere, non mirum esse, quod Tyrij in occasione ibi declarata essent convertendi: quia vi decreti alicujus divini auxilia quædam efficacia & ineluctabilia erant accepturi, quibus ipsi carere debebant, & sine quibus pœnitentiam agere non poterant. Quæ omnia & plura alia similia, quæ hîc in utramque partem dicenda forent, ex ijs quæ in tractatu de Gratia explicanda sunt, plenius intelligentur.

SECTIO

SECTIO V.

An aliquæ rerum creatarum Ideæ in Deo sint.

1. SUpponendum est nomen Ideæ nihil aliud significare, quàm formam illam, seu speciem intelligibilem existentem in intellectu artificis, ad quam ille respiciens operatur: unde & derivatur à verbo Græco quod est videre. Quia scilicet idea est velut exemplar, quod artifex in agendo respicit & intuetur, ut similem ei effectum exprimat. Hoc supposito,

Dicendum est 1. in mente divina esse ideas omnium creaturarum.

Probatur 1. ex Scriptura, ad Hebr. 11. Fide credimus aptata esse sæcula verbo Dei ut ex invisibilibus visibilis fieret, hoc est, ut juxta invisibile exemplar, quod est in mente Dei, fierent hæc visibilia. Ita hunc locum explicat Hugo Card. & alij. S. Joan. cap. 1. Quod factum est, in ipso vita erat: hoc est, ut explicat S. August tract. 1. in S. Joan. quod factum est extra Deum erat vivens in Deo, secundum rationem & ideam ipsius in divina mente ab æterno existentem.

Probatur 2. ex eodem S. August. lib. 12. de Civit. c. 20. ubi. postquàm dixit in sapientia divina esse invisibiles atque incommutabiles rationes rerum, etiam visibilium & mutabilium: quæ per illam factæ sunt. hanc affert dicti sui rationem: Quoniam Deus non aliquid nesciens fecit, quod ne de quolibet homine artifice recte dici potest. Porro, si sciens fecit omnia, ea utique fecit quæ noverat, &c.

2. Dicendum 2. ideas divinas non esse aliquid distinctum ab essentia Dei, sed esse ipsammet essentiam divinam ut cognitam ab ipso Deo, tanquàm eminenter in se rerum omnium perfectiones continentem, ac proinde tanquàm id, ad cujus imitationem res omnes ab ipso produci possunt. Ita S. Thomas 1. part. qu. 15. art. 2.

Ratio est, quia, cùm ex antedictis constet essentiam divinam esse simplicissimam, & nihilominùs in ea rerũ omnium perfectiones eminenter contineri, hinc sequitur ideas non esse aliquid distinctum ab essentia divina, illamque essentiam posse optimè & perfectissimè tenere rationem ideæ in mente divina ad productionem cujuslibet creaturæ quantumcunque perfectæ; cum in ea cujuslibet perfectionis exemplar absolutissimũ reperiatur.

CAPUT IV.

De voluntate Dei.

SECTIO I.

An sit in Deo voluntas, & qualis.

DIcendum 1. in Deo verè & propriè esse voluntatem. Hoc evidenter constat ex Scriptura. S. Matth. 7. Fiat voluntas tua. Rom. 9. Voluntati ejus quis resistit?

Dicendum 2. voluntatem in Deo non esse sicut in nobis, per modum potentiæ, sed actum purissimum & simplicissimũ, seu ipsam actualem volitionem divinam.

Hoc evidenter constat ex ijs quæ suprà dicta sunt de simplicitate Dei, ubi probatum est in Deo nullam dari posse compositionem; daretur autem, si voluntas in eo esset per modum potentiæ.

Dicendum 3. voluntatem Dei, quamvis in se unica & simplicissima sit, esse tamen virtute, & secundùm nostrũ concipiendi modum, multiplicem; secundùm varios respectus ad creaturas, & diversa circà illas decreta.

Hinc est quòd aliquando Scriptura in plurali numero de voluntatibus divinis loquatur, ut Psal 102. Notas fecit Israël voluntates suas. Eo sensu multiplex apud Doctores reperitur divinæ voluntatis divisio.

Primò enim dividitur in voluntatem signi, & voluntatem beneplaciti. Voluntas beneplaciti est ea, quâ Deus vult

us vult aliquid, quia ita placet ipsi. Voluntas verò signi, est ipsius divinæ voluntatis declaratio per aliqua signa externa, quæ communiter à Theologis quinque numerantur, scilicet præceptum, prohibitio, consilium, permissio & operatio. Quando enim Deus aliquid jubet, signũ est, quod velit illud fieri, & è contrà quando prohibet, quod nolit: simili modo cùm aliquod cõsiliũ dat; signũ est id quod consulitur, illi placere: quando verò aliquid permittit, signum est, nolle impedire, cùm posset, si vellet: denique quando operatur, sive per se solum, sive cum causâ secundâ, signum est velle id, quod ipse agit; aliàs si nollet, non ageret. Unde S. Anselm. dixit in libello de volunt. Dei. Appellari Dei voluntatem, quidquid in nobis ipse misericorditer operatur. Et S. August. in Enchirid. cap. 9. Nihil fit quod omnipotens non velit, vel sinendo ut fiat, vel faciendo.

Secundò dividitur in voluntatem antecedentem, & consequentem; quæ divisio desumitur ex S. Damasc. lib. 2. de fide cap. 29. Ubi per voluntatem antecedentẽ, intelligit eam quâ Deus vult ex se aliquid, nullâ ad id volendum ratione inductus ex parte creaturæ. Et de hac voluntate intelligit illud dictũ Apostoli, 1. Tim. 2. Deus vult omnes homines salvos fieri. Per consequentem verò, intelligit eam voluntatem quâ Deus vult aliquid, aliquâ ratione ad id volendum inductus ex parte creaturæ. Et hac voluntate dicit Deum velle punire peccatores propter ipsorum peccata.

Tertiò dividitur in voluntatem absolutam, & conditionatam. Voluntas absoluta est ea, quæ semper impletur, & ideo vocatur etiam efficax. De ea intelligitur illud, Esther 13. Non est qui possit resistere voluntati tuæ. Conditionata verò est ea, quæ ad hoc ut impleatur, aliquam conditionem adjunctam habet; unde non semper est efficax, cùm non semper ponatur ea conditio. Talis est ea voluntas v. g. quâ Deus vult peccatores ad pœnitentiam reverti; cum hac conditione tamen, si & ipsi

gratiæ suæ cooperari velint. Quo sensu dixit Christus Dominus, Matth. 23. Quoties volui congregare filios tuos, &c, & noluisti?

4. Dices inde sequi, aliquam voluntatē otiosam & imperfectam in Deo reperiri: hanc v. g. qua vult omnes homines salvos fieri cum hac conditione, scilicet si & ipsi velint, & media convenientia ad salutem amplectantur. Illa enim voluntas respectu reproborum otiosa est, cum effectum suum nunquam habitura sit. Est etiam imperfecta, quia sic potius dicenda esset velleitas quam voluntas: hæc autem velleitas dicit impotentiam & defectum in voluntate.

Respondetur, voluntatem conditionatam, illam v. g. qua Deus vult omnes homines salvos fieri, nec otiosam, nec imperfectam dici posse: non otiosam; cum ex ea sequatur præparatio mediorum & auxiliorum, quæ dantur omnibus hominibus ut salvi fiant, quod supponimus ex tractatu de Gratia. Neque etiam imperfectam, cum non sit velleitas, sed vera voluntas: non enim dicit Apostolus, quod Deus vellet omnes homines salvos fieri. Et in eo vera esse ostenditur, quod per eam verè Deus movetur ad illorum mediorum & auxiliorum præparationem.

SECTIO II.

Quænam sint objecta divinæ voluntatis.

NOn hîc agimus de primario & præcipuo divinæ voluntatis objecto, quod est ipse Deus: certum est enim naturaliter & necessario Deum velle & amare seipsum: cum sit sui ipsius summum bonum: nec ullam hæc veritas difficultatem recipit. Quæstio est igitur de objectis externis & secundarijs divinæ voluntatis. De quibus.

Dicendum 1. Deum amare omnes creaturas, quæ existunt in aliqua differentia temporis.

Hoc manifestè constat ex Scripturâ, Sap. 11. Diligis omnia

omnia quæ sunt; & nihil odisti eorum quæ fecisti. Deinde quia, sicut se habet intellectus divinus ad verum, ita voluntas divina ad bonum. Sed divinus intellectus fertur in omne verum, non solùm increatum, sed etiam creatum, ut suprà ostensum est: Ergo & volunas divina in omne bonū, non tantùm increatū, sed etiā creatū, quale est omne ens à Deo productū, juxta illud Genes. 1. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.

Dicendum 2. Deum velle & amare omnes creaturas in ordine ad se, & propter seipsum.

Hæc veritas constat ex Scriptura, Proverb. 16. Universa propter semetipsum operatus est Dominus. Isaiæ 43. Omnem, qui invocat nomen meum, in gloriam meam creavi eum. Deinde ex eo quòd, cùm Deus sit omnium rerum ultimus finis, hinc sequitur res omnes naturaliter in illa referri & ordinari debere: alioquin esset ordo inversus & præposterus.

Quando autem dicitur Deum creavisse omnia propter se; hoc intelligi non debet, quòd Deus ijs indigeat. Verè enim Psaltes regius, Psal. 15. Dixi Domino, Deus meus es tu; quoniam bonorum meorum non eges. Sed ut in ijs sapientiæ, bonitatis, ac potentiæ suæ opus ostendat, gloriamque suam clariorem & illustriorem reddat.

Dicendum 3. Deum velle malum pœnæ, non præcisè ut malum est (nemo nim, ut ait S. Dionys. de div. nomin. cap. 4. intendens malum operatur) sed quatenus bonum aliquod adjunctum habet.

Hoc constat ex Scriptura. Isai. 45. Ego Deus faciens pacem, & creans malum. Jerem. 26. Adducam super eos omne malum quod locutus sum. Deniq; certum est, & experientiâ nimis compertum, Deū velle omnes pœnalitates hujus vitæ & mortem ipsam, ratione peccati originalis, & etiam aliorum peccatorum actualium; tùm quia ipsius justitiæ divinæ ordo id exigit, tùm etiam quia aliquando ipsius hominis bonum spirituale id requirit.

Dicendum 4. Deum nullomodò velle malum culpæ, neque per se, neque per accidens.

3. Hæc veritas est de fide, cui oppositus est error hæreticorum nostri temporis, qui eò impietatis devenerũt ut dicerent, Deum non modò permittere, sed positivè velle peccatum, ut in eo puniendo justitiam suam ostendat, & proditionem Judæ æque fuisse opus Dei, ac Sancti Pauli conversionem. Ita etiam olim senserunt alij hæretici, ut testatur Vincentius Lirinensis lib. 1. adversus hæreses cap. 34. & Eusebius lib. 5. hist. cap. 20.

Refellitur hic error, & veritas assertionis nostræ probatur, 1. ex Scriptura. Psal. 5. Non Deus volens iniquitatem tu es. S. Jac. cap. 1. Deus intentator malorum est.

Probatur 2. ex S. Ambrosio lib. 2. de Caïn & Abel cap. 9. Quantó gravius, inquit, peccato ipso, ad Deum referre quod feceris, & reatûs tui invidiam transfundere in Authorem, non criminis, sed innocentiæ? Et S. August. Epist. 105. ad Sintum: Iniquitatem, quam rectissima veritas improbat, damnare novit ipse Deus, non facere. S. Fulgent. lib. 1. ad Monimum cap. 13. In Sanctis coronat Deus justitiam, quam eis gratis ipse tribuit, gratis servavit, gratisque perfecit: iniquos autem condemnabit pro impietate, vel injustitia, quam in eis ipse non fecit.

Probatur 3. ratione quâ utitur S. Anselm. lib. de libero arbitrio c. 8. quia justa voluntas hominis est ea, quâ vult id, quod Deus vult eam velle; injusta verò è contrario est ea, quâ vult id, quod non vult Deus eam velle. Unde sequitur quòd, si Deus vellet hominem peccare, homo peccando non peccaret, simulque voluntas ejus justa & injusta foret: Justa, inquantùm conformis esset divinæ voluntati, quâ Deus vellet illum peccare; injusta, inquantum eidem voluntati repugnaret, quæ prohibet peccare.

Confirmatur ex eo quod (quod ut dicit S. Ambr lib. 1. Examerou. cap. 8.) non alium ob finem Filius Dei in mundum

mumdum venit, nisi ut tollat peccata mundi, & dissolvat opera diaboli: quâ ratione igitur fieri potest ut opera diaboli velit adstruere, & ad peccata impellere & incitare?

4. Multa ex Scriptua solent objicere hæretici, v. g. quòd in eâ dicatur Deum velle, ut fiant aliqua mala opera, & ad ea impellere, hominesque excæcare, & eorũ corda indurare, ut nec possint benè agere.

Respondetur, ijs omnibus & similibus alijs loquend modis, qui in Scriptura occurrunt, significari tantùm, vel Deum velle permittere peccata, quod sapientissimè, & cum summis rationibus facere potest: vel justo judicio suo velle subtrahere interdum hominibus peculiarem gratiæ suæ protectionem, unde sequitur eorum lapsus in peccata.

Plura super hac re, videri possunt apud Bellarm. tom. 4. lib. 2. de amissione gratiæ & statu peccati cap. 11. & sequentibus. Et universim ad has & similes dissolvendas objectiones è Scripturis petitas, recurrendum est ad illud principium, de quo suprà in tractatu de fide, nempè veram & certam Scripturæ interpretationem, non à sensu particulari, sed ab authoritate ipsius Ecclesiæ, & unanimi Patrum consensu esse petendam: & sic, cùm objicitur aliquis Scripturæ locus, videndum est, non quid illius verba præ se ferre videantur, sed quo sensu à sanctis Patribus, & ab universa Ecclesia intelligantur.

SECTIO III.

An voluntas Dei sit libera.

1. AD clariorem hujus quæstionis resolutionem, explicandum est breviter, quid sit libertas, & in quo verè & propriè consistat. Id autem melius & certius discere non possumus quàm à S. Bernardo in lib. de gratia & libero arbitrio, ubi dicit triplicem esse libertatem, de qua promiscuè mentio fit, tum in Scripturis; tum apud sanctos Patres; 1. est quam vocat libertatem naturæ: 2.

gratiæ : 3. denique gloriæ. Per primam, dicit nos liberari à coactione & necessitate. Per secundam, à peccato. Per tertiam denique, à morte & alijs hujus vitæ miserijs. In eo autem præsertim differunt, quòd secunda & tertia libertatis species statum quemquam & conditionem hominis propriè respiciunt: prima verò respicit actiones ab ejus voluntate elicitas. Per secundam & tertiam ideò liberi sumus, quia liberati à statu subjectionis, tùm peccati, tùm mortis: per primã verò ideò sumus liberi, quia in eliciendis voluntatis nostræ actibus minimè sumus coacti, aut necessitate adacti.

De hoc igitur 1. genere libertatis, seu de libertate naturæ quærimus hîc, in quo illa consistat; ut evidentiùs fiat; quâ ratione divina voluntas propriè libera dici possit. Certum est enim, ac per se evidens, non ideò dici liberam, quòd sit liberata à peccato vel à morte: sed quia est ex se & naturâ suâ libera: & jam vidimus, secundùm mentem S. Bernardi in eo consistere libertatem naturæ, quòd voluntas in actibus suis eliciendis, non solùm à coactione, sed etiam à necessitate libera sit: si enim eo modo libera non esset, Iam, inquit, voluntas nõ esset: ubi quippe necessitas, ibi non est voluntas.

2. Dicendum est igitur (secundum illius S. Patris sententiam quam fusius ibidem explicat & probat) libertatem naturæ, seu liberum voluntatis arbitrium, verè & propriè in eo consistere; quód volũtati nulla neque coactio neque necessitas inferatur; sed quod relinquatur libera & indifferens ad agendum vel non agendum, & ad hoc vel illud agendum; seu tam quoad exercitium, quàm quoad specificationem actuum suorum.

Et hæc est etiam communis aliorum sanctorum Patrũ sententia: ut S. Hieron. lib. 2. cont. Iovinianum: ubi sic loquitur: Liberi arbitrij nos Deus condidit: nec ad virtutes, nec ad vitia necessitate trahimur: alioquin, ubi necessitas, nec dominatio, nec corona est. S. Ambros. lib. 2. in S. Lucam: Non potes dicere, quia noluit te bonũ facere,

facere, ante quem posuit bonum & malum : ut non ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium. S. Aug. denique, qui pluribus in locis agens de libero voluntatis arbitrio, dicit in eo consistere, quod homo possit agere vel non agere, & hoc, vel illud agere : ut in hom. 12 ex quinquaginta : Rogo, inquit, vos, fratres charissimi, quare Satanas seducit ad peccandum, cum Deus posuerit hominem in potestate non consentire Satanæ ? &c. dat quidem diabolus consilium : sed Deo auxiliante, nostrũ est, vel eligere, vel repudiare quod suggerit. Et lib. de Spiritu & littera cap. 14. In omnibus misericordia ejus prævenit nos : consentire autem vocationi Dei, vel ab ea dissentire, propriæ voluntatis. Et lib. 22. contra Faustũ Manichæum, cap. 78. expresse dicit, ex illa indifferentia voluntatis, & potestate ejus ad agendum, vel non agendum, oriri rationem meriti vel demeriti.

His breviter circa propriam & veram libertatis notitiam delibatis, ad quæstionem initio sectionis propositam.

3. Dicendum est 1. Deum non liberè sed necessariò, suam ipsius bonitatem velle & amare, tam quoad specificationem, quàm quoad exercitium actûs. Ita S. Thom. 1. part. qu. 19. art. 3. Hoc constat ex antedictis.

Quod enim Deus necessariò suam bonitatem velit & amet quoad specificationem actûs, patet, quia Deus illam odisse non potest ; cum in eâ nulla, vel minima mali umbra esse possit : imò cum in eâ omnes boni rationes, tam in genere entis, quàm in genere amoris reperiantur.

Quod autem eandem bonitatem suam necessariò velit & amet quoad exercitum actus, patet ; tum quia Deus non potest non esse perfectè beatus ; ad perfectam autẽ beatitudinem requiritur actualis amor summi boni : tum etiam quia actus ille divinæ voluntatis, quo Deus bonitatem suam vult & amat, est actus immanens & essentialis, imo & ipse Deus, ac proinde qui desinere non potest. Sicut autem necessario suam bonitatem vult & amat :

amat : ita è contratio peccatum, quod est illi oppositũ, ex necessitate non vult, & odio prosequitur : & hanc S. August. vocat lib. 1. cont Julianum, Beatam necessitatem, quâ Deus injustus esse non potest.

Dicendum 2. Deum, quidquid extra se vult & amat, libere & sine necessitate velle & amare.

Probatur 1. ex Scripturâ. Psal. 134. Omnia quæcunque voluit Dñus, fecit in cœlo & in terra. Ad Ephes. 3. Operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ.

Probatur 2. ex S. Ambros. lib 2. Exameron, cap. 2. ubi contra quosdam Philosophos, qui Deum omnia fato quodam & necessitate fecisse dicebant, expresse asserit, Deum multa potuisse facere, quæ tamen facere noluit : ac proinde voluntate suâ elegisse ex illis omnibus quæ facere potuit, ea quæ reipsa fecit. Et lib. 2. de Fide cap 5. Omnia, inquit, operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult, hoc est, pro liberæ voluntatis arbitrio, non pro necessitatis obsequio. Et ex S. Bernard. lib. cit. de gratia & libero arbitrio, ubi sic loquitur : Verùm libertas à necessitate, æquè & indifferenter Deo universæque tam malæ quàm bonæ rationali convenit creaturæ ; nec peccato, nec miseriâ amittitur vel minuitur ; nec major in justo est quàm in peccatore ; nec plenior in Angelo, quàm in homine, &c.

Probatur 3. hac ratione. Illud agens censetur liberũ quod positis omnib9 ad agendũ prærequisitis, potest adhuc ex se agere vel nõ agere; & à nulla re sibi extrinsecâ determinatur necessariò ad agendũ vel non agendũ. Atqui Deus eo modo se habet respectu eorũ quæ extra se operatur : positâ enim cognitione eorum omnium quæ sunt possibilia, potest ex illis producere aliqua, vel non producere ; & nihil est, quod eum ad id agendum necessitet. Ergo Deus habet voluntatem plenè & perfectè liberam, respectu eorum omnium quæ extra se operatur.

Superest hîc una difficultas explicanda : in quo scilicet consistat illud velle liberum Dei, & quâ ratione in eo sit

aliquis

aliquis actus liber, quo possit velle aut nolle, sine ulla sui mutatione. Pro cujus resolutione,

5. Dicendum 3. liberã Dei volitionem, non esse denominationem extrinsecam, aut respectum rationis, aut perfectionem aliquam realiter ab ipsâ essentiâ divinâ distinctam: sed esse ipsammet volitionem necessariam, quâ Deus seipsum vult & amat: quatenùs tamen hæc extenditur seu terminatur ad creaturas, ad quas posset non extendi & terminari: seu prout efficacitate suâ illas infert & efficit, cùm posset non inferre & efficere: seu denique, quatenùs indifferens est, ut sine ulla sui mutatione eas efficiat, aut non efficiat.

Quòd non sit denominatio extrinseca, patet: Quia Dei volitio libera est in Deo ab æterno: denominatio verò extrinseca oritur à productione creaturarum, quæ est temporalis.

Quòd non sit respectus rationis: Quia cùm sit ab æterno in Deo, est ante omnem operationem intellectùs, qui possit talem respectum rationis fingere.

Quòd etiam non sit aliquid distinctum realiter ab essentia divina, constat: Quia id ejus omnimodæ simplicitati repugnat.

Restat igitur ut dicamus, aut nullum actum liberum in Deo admittendum, quod esset contra fidem: aut, si quis admittendus est, non alium admittẽdum esse, quàm ipsum actum immanentem divinæ volitionis, sub ea ratione, quam suprà explicavimus.

SECTIO IV.

Quænam sit divinæ voluntatis efficacitas.

1. DIcendum 1. talem esse divinæ voluntatis efficacitatem, seu vim ad efficiendum; ut per illam solam Deus immediatè efficiat, quidquid extra se in ratione primæ causæ efficit.

Ita communiter docent sancti Patres. S. Cyrill. lib. 3. cont. Julianum dicit, Deum solâ voluntate esse perfecto-

rem

rem operum. Et Clemens Alexandr. in Protreptico: *Solâ, inquit, Deus voluntate molitur; & solum ejus velle, factum esse consequitur.* Et eo sensu S. August. lib. 3. de Trinit. cap. 4. docet voluntatem Dei esse primam & summam causam omnium corporalium specierum atque motionum. Huc etiam spectat dictum Psalmistæ, Psalm. 148. *Dixit, & facta sunt; mandavit, & creata sunt.*

Dicendum 2. efficacitatem illam, & vim effectricem divinæ Voluntatis extendere se ad omnia possibilia: seu (quod idem est) divinam voluntatem esse omnipotentem; Deumque posse, quidquid voluerit, efficere.

Hoc constat manifestè ex innumeris Scripturæ locis. Job. 42. *Scio Domine, quia omnia potes.* S. Matth. 39. *Apud Deum omnia possibilia sunt.* Et hanc veritatem adeò manifestam existimavit S. August. ut serm. 139. de Tempore sic loquatur: *Non dico, da mihi Christianum, da mihi Judæum; sed da mihi Paganum, idolorum cultorem, dæmonum servum, qui non dicat Deum esse omnipotentem. Negare Christum potest, negare Deum omnipotentem non potest.*

2. Quæres, an sit defectus potestatis in Deo, non posse mori, non posse peccare; non posse rem factam infectam reddere?

Respondetur, nullam esse in Deo impotentiam, sed potius maximam omnipotentiæ suæ perfectionem.

Posse enim mori aut aliquid pati, non est potentia, sed defectus potentiæ: unde rectè dicit S. August. lib. 5. de Civit. 10. *Omnipotens est Deus, faciendo quidquid vult, non patiendo quod non vult.*

Posse item peccare non est argumentum potentiæ, sed potius infirmitatis. Rectè enim Petrus Damian. Opusc. 36. de Omnipotentia Dei, cap. 10. *Quod malum est, inquit, potius nihil debet dici, quàm aliquid: atque ideò nihil præjudicat, si dicamus Deum omnia posse, licet mala non possit, cùm mala non intrà omnia, sed potius extra omnia debeant supputari.*

Denique

Denique quod Deus non poſſit id, quod ſemel factū eſt, infectum reddere: non ex imbecillitate provenit, ſed potius ex divinæ veritatis perfectione. Ut enim recte dixit S. Auguſtin. lib. 26. contra Fauſtum. Manich. cap. 5. Quiſquis dicit: ſi omnipotens eſt Deus, faciat, ut quæ facta ſunt, facta non fuerint: non videt hoc ſe dicere: ſi omnipotens, faciat ut ea quæ vera ſunt, eo ipſo quo vera ſunt, falſa ſint. Inde patet, cur communiter Theologi dicant, Deum illa non poſſe, quæ involvunt contradictionem.

SECTIO V.

An & quâ ratione in divina voluntate amor, odium, miſericordia, juſtitia & ſimiles affectus reperiantur.

1. CErtum eſt hos & ſimiles affectus, ſi conſiderentur prout ſecum inferunt aliquam mutationem, ſive corporalem, ſive ſpiritualem, nullomodo in divina voluntate reperiri: cum ſit omnis prorſus mutationis expers, ut ex antedictis conſtat. Quæſtio igitur propoſita de ijs intelligenda eſt, prout habent ſimpliciter rationem actûs, ſine ulla inperfectione adjuncta. Et in hoc ſenſu,

Dicendum eſt 1. in divina voluntate eſſe verum amorem, non tantum erga ſe, ſed etiam erga creaturas.

Hoc patet ex ijs quæ dicta ſunt ſectione ſecunda. Et confirmari poteſt, quantum ſpectat ad amorem, quem Deus habet erga creaturas: ex eo quod quidquid entitatis & bonitatis habent creaturæ, id totum habent. quia Deus vult eas habere: amare enim aliquem nihil eſt aliud quàm ei bonum velle. Ita S. Thom. 1. part. qu. 20. art. 2. Ubi recte obſervat differentiam amoris divini, & humani: homo enim ſupponit in objecto amato bonitatem: at verò Deus amando infundit bonitatem: atque adeo facit id, quod amat, bonum, ac proinde amabile.

Dicendum 2. Deum non æqualiter omnes creaturas diligere.

2. Cer-

2. Certum est enim, ut docet S. Thomas suprà art. 4. meliores semper magis amari à Deo, quatenus meliores, eo enim meliores sunt, quo majus bonum à divina voluntate accipiunt: majus autem bonum à Deo accipere, est magis ab eo amari. Est autem notanda doctrina S. Doctoris in responsione ad tertiũ, ubi docet præsumptuosum esse, velle dijudicare, an aliquis sanctorum sit altero sanctior & Deo charior; nam (ut dicitur Proverb. 16.) Spirituum ponderator est Dominus.

Sicut autem amor, sic etiam contrariam ob causam in divina voluntate reperitur odium, tam respectu peccati, quàm peccatoris, quatenus peccator est. Sap. 14. Similiter odio sunt Deo impius, & impietas ejus. Et hoc satis manifeste constat ex eo quod Deus peccatoribꝰ vult malum vindictæ ac pœnæ æternæ. Est autem proprius odij actus, velle malum: sicut amoris, velle bonum.

Dicendum 3. in Deo esse justitiam.

Patet ex innumeris Scripturæ locis. Psalm. 118. Justitia tua, justitia in æternum. Rom. 1. Justitia Dei in eo revelatur ex fide. Cum autem duplex sit justiria, nempe commutativa & distributiva.

Prior, quæ consistit in eo, ut tantum reddatur, quantum acceptum fuerit, non est proprie in Deo, ut recte docet S. Thomas, qu. 21. art. 1. juxta illud ad Rom. 11. Quis prior dedit ei, & tribuetur ei? Nihil enim à nobis Deo accipere potest, quin potius illud ipse nobis dederit. Unde cum maxima ratione Concil. Trident. sess. 6. c. 26. sic loquitur: Absit ut Christianus homo in seipso vel confidat, vel glorietur, & non in Domino: cujus tanta est erga omnes homines bonitas, ut eorum velit esse merita, quæ sunt ipsius dona.

Posterior veró justitia, quæ consistit in distributione bonorum communium juxta proportionem meritorum cujusque, si strictè sumatur, non est etiam proprie in Deo: Quia nullum creaturæ meritum omnia Dei dona præcedere potest, cùm omne meritum ab aliquo gratu-

ito Dei dono, hoc est, ab ejus gratia initium sumat, ut supponimus ex tractatu de Gratia. Deinde quia Deus erga creaturas nullius rei debitor est.

Quare dicere debemus justitiam in Deo reperiri modo longe perfectiori & eminentiori: considerando illã, prout abstrahit ab omnibus humanæ justitiæ conditionibus quæ Deo minime conveniunt; & dicit aliquam in Deo perfectionem, quæ secundùm nostrum concipiendi modum voluntatem ejus dirigit, tùm in distributione præmiorum, supposito creaturæ per ipsius Dei gratiam merito; tùm in inflictione pœnarum, supposito ejusdem creaturæ per propriam voluntatem peccato.

Dicendum 4. in Deo esse misericordiam.

4. Hoc patet similiter ex Scripturis, quæ ubique divinam prædicant misericordiam. Psal. 88. *Misericordias Domini in æternum cantabo.* Thren 3. *Misericordia Domini, quia non sumus consumpti.* Et hæc propriè in Deo invenitur, ut docet S. Thom. suprà art. 3. non quidem secundùm passionis affectum, sed secundùm effectũ. Unde S. Anselm. in Prosol. cap. 10. *Misericors es, non quia tu sentis affectum, sed quia nos sentimus effectum.*

Observat autem recte S. Doctor suprà art. 4. in omnibus Dei operibus misericordiam ejus, & justitiam simul inveniri. Unde dicit in respons. ad 1. etiam in damnatis reperiri aliquam Dei misericordiam: non quidem totaliter relaxantem, sed aliqualiter sublevantem; hoc est quòd cùm Deus juste possit acerbioribus adhuc pœnis eos affligere, id tamen ex misericordia non facit, sed eos semper citrà condignum punit.

SECTIO VI.

An sit in Deo providentia, & ad quæ se extendat.

1. NOmine providentiæ intelligimus hîc actum aliquem, tum intellectus, tum voluntatis Dei, quo ipse ordinat & dirigit res creatas in suos fines particulares, ac præsertim in finem omnium ultimum, qui est ipse Deus. Hoc supposito.

Dicen-

Dicendum est 1. in Deo esse providentiam respectu omnium rerum creatarum. Est de Fide.

Probatur 1. ex pluribus Scripturæ locis. Sap. 8. Attingit à fine ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter. Et cap. 14. Tua Pater, providentia, cuncta gubernat. S. Matth. 6. Respicite volatilia cœli; quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & Pater vester Cœlestis pascit ea. Considerate lilia agri, &c.

Probatur 2. ex S. Cypriano lib. de Idolorum vanitate: Mundi unus est rector, qui universa quæcunque sunt, verbo jubet, ratione dispensat, virtute consummat. Et ex S. Damasceno lib. 1. de Fide cap. 2. Quod Deus bonus sit, justus, rerum omnium conditarum architectus: quod vim omnem imperiumque habeat, omnia inspectet, omnibus prospiciat, omnia in potestate habeat: hæc, inquam, omnia scimus, & confitemur.

Probatur 3. ratione, quâ utitur S. Thom. 1. part. qu. 21. art. 2. quia, cum Deus sit causa efficiens prima & perfectissima omnium rerum, quæ ab illo pendent, non tantum in fieri, sed etiam in conservari: hoc est, quod creaturæ omnes indigeant, non tantum ut initium sui esse à Deo accipiant, sed etiam ejusdem conservationem & perfectionem: hinc sequitur, ad illum etiam pertinere res omnes quas creavit, in suos fines dirigere: cum inde potissimum earum & conservatio & perfectio pendeat.

Tertullian. in libello de animæ testimonio, hanc veritatem manifestam esse dicit ex cōmuni consensu omniū Gentium & nationum; inter quas nulla fuit adeo barbara, quæ non senserit, esse aliquod numen supremū, quod res humanas cognoscat & gubernet; & id ad quod in periculis & afflictionibus sit confugiendum; & à quo præmia pro rectè factis, supplicia pro sceleribus, sint expectanda.

2. Dicendum 2. providentiam divinā ad omnes prorsus res creatas, etiam minimas se extendere. Est de Fide.

Proba-

Probatur 1. ex Scriptura, Sap. 6. Magnum & pusillum ipse fecit; & æqualiter est illi cura de omnibus, S. Luc. 12. Nonne quinque passeres væneunt dipondio; & unus ex illis, non est in oblivione coram Deo? sed & capilli capitis vestri numerati sunt.

Probatur 2. ex S. Iren. lib. 2. cap. 41. Nihil omninò eorum quæ facta sunt, & quæ fiunt, vel fient, Deum fugit; sed per illius providentiam unumquodque, & habitum, & ordinem, & numerum, & quantitatem accipit propriam. Et S. Hieron Epist. 3. Creatorem non tantũ in Cœlo miramur & Terrâ, Sole, & Oceano; elephantibus, camelis, &c. sed & in minutis quoque animalibus, formicâ, culice, muscis, vermiculis, & istiusmodi, quorum magis scimus corpora quàm nomina; eandemque in cunctis veneramur solertiam. Videndus S. Ambros. lib. 1. de Officijs cap. 13. 14. & 15. S. Greg. lib. 4. Moral. cap. 16. S. August. lib. 5. de Genesi ad literam cap. 21. & alij.

3. Verùm contra hanc de providentiâ divinâ doctrinam, duæ potissimùm fieri solent objectiones.

Prima est, quòd non videatur decere Dei majestatem, ut ejus providentia minimis rebus se immisceat; juxta illud Apostoli 1. Corinth, cap. 9. Nunquid de bobus cura est Deo?

Secunda; quod si Deus res humanas regeret & gubernaret, multi in ejus gubernatione & regimine defectus reperirētur: cùm boni & justi varijs plerumque cõflictentur adversis; mali contrà & peccatores bonis ac voluptatibus affluant,

Ad primam respondetur cum S. Ambros. lib de Officijs: Si non est injuria & probrum Dei, minutissimas quasque res fecisse; multo minus probrum illius esse eas factas regere. Apostolus autem loco citato, non omnino negat Deo curam esse de animantibus rationis expertibus; sed non talem, nec tam specialem quàm de hominibus; ac præsertim de ijs qui se totos ejus obsequio & cultui mancipant,, de quibus ille loquitur. Ad

Ad secundam verò dicendum est, Deum cum summâ sapientiâ permittere, imò velle, ut in hac vita interdum justi affligantur, mali verò prosperè agant. Cùm enim nulli adeo mali sint, quin aliquando boni aliquid agant: Deus illos in peccatis morituros, ob jidque damnandos prævidens, illorum opera utcunque bona, prosperitate aliqua temporali præmiatur; Justos autem afflictionibus varijs exerceri vult, tum ad probandam eorum fidem, tum ad pleniorem pro peccatis satisfactionem, tum etiem ad meritorum cumulum augendum: quare optimè S. August. in Enchir. cap. 11. Deus cùm summè bonus sit, nullomodo sineret mali aliquid esse in operibus suis; nisi usque adeò esset omnipotens & bonus, ut etiam de malo benefaceret.

CAPUT V.

De Prædestinatione.

QUod Eechieli Prophetæ, hoc cuilibet Catholico in omnibus fidei mysterijs, sed præsertim in illis, quæ divinæ prædestinationis arcana præstant, humiliter profitendum est: hujus torrentis aquas ita profundas & altas esse, ut transvadari omninò non possit. Unde meritò exclamat Apostolus Rom. 11. O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei! quàm incōprehensibilia sunt judicia ejus? &c. Ideo juxta consilium ejusdem Apostoli, 1. Corint. 10. nosmetipsos nobis ipsis metientes, in hoc prædestinationis negotio procedemus secundum mensuram regulæ, qua mensus est nobis Deus; id est, earum præsertim veritatum notiam hic inquiremus, quas Deus ipse revelare, per Ecclesiam proponere voluit: cætera omnia ejus inscrutabili sapientiæ, & incomprehensibilibus judicijs relinquentes, memores illius effati à Salomone. Prov. 25. Quoniam, qui scrutator est majestatis, opprimetur à gloria.

SECTIO

SECTIO I.

Quid prædeſtinationis quid item reprobationis nomine debeat intelligi.

PRædeſtinatio , ſi vim nominis ſpectes , idem eſt , ac præcedens deſtinatio. Deſtinare autem eſt , vel aliquid omninò apud ſe ſtatuere, vel (ut dicit S. Thomas 1. part. quæſt. 23. art 2.) aliquid in finem deſignare aut tranſmittere.

Hujus autem vocis ſic intellectæ apud ſanctos Patres duplex acceptio invenitur. Una lata & minùs propria, pro ordinatione rationalis creaturæ factâ à Deo in quẽlibet finem, ſive in beatitudinem, ſive in damnationem, Quo ſenſu dicit S. Auguſt. lib. 15. de civit. cap. 1. Civitatem Dei eſſe prædeſtinatam ad gloriam, civitatem veró diaboli ad ignem æternum eſſe prædeſtinatam. Altera ſtricta & propria, pro ſolâ ordinatione rationalis creaturæ ad beatitudinem & vitam æternam. Et eo ſenſu cõmuniter, tùm in Scripturis, tùm apud ſanctos Patres ſumi ſolet, ut ex dicendis patebit.

Cùm autem hæc divina ordinatio ſit ab æterno , ac proinde omne tempus præcedat : ideo præordinatio & prædeſtinatio dicitur ; ita ut particula (præ) nihil aliud ſignificet , quàm anteceſſionem durationis ſeu æternitatis ad tempus, ut docet Alenſis 1. p. q. 28. mem. 8. Gamachæus in 1. part. qu. 25. cap. 1. Iſambert. ad eandẽ quæſt. dſp. 1. art. 1. & alij communiter. Unde dicitur eo ſenſu Apoſtolus Epheſ. 1. Elegit nos in ipſo ante mũdi conſtitutionem. Et Rom. 8. Quos præſcivit & prædeſtinavit , ubi ſimul jungit , & in eodem ſenſu accipit præſcientiam & prædeſtinationem. Eſt autem evidens particulam (præ) in verbo (præſcivit) ſignificare tantùm anteceſſionem ipſius ſcientiæ divinæ ſecundùm durationem : id eſt, Deum ſcire res, antequàm exiſtant : unde ſequitur particulam illam in voce prædeſtinationis eodem modo eſſe accipiendam.

Et sic dicendum est, quòd prædestinatio nihil est aliud quàm æterna, & omne tempus præcedens destinatio quâ Deus ante mundi constitutionem creaturas aliquas ad gloriam & beatitudinem cœlestem elegit, & destinavit.

2. Quæres, an prædestinatio sit proprie actus intellectus, an voluntatis Dei?

Respondetur esse utriusque. Intellectûs quidem, cùm in Scriptura explicetur terminis significantibus actum intellectûs: ut Roman. 11. Non repulit Deus plebem suam, quam præscivit: id est, quam prædestinavit, ut explicat S. August. lib. de bono persev. Voluntatis autē, cùm in eâdem Scripturâ sæpe vocetur electio, propositum, beneplacitum, &c. ut Rom. 8. Ephes. 1. & alijs in locis. Et hunc utrumque actum conjungit. S. August. lib. de bono persev. cùm dicit quòd prædestinatio est præscientia & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissime liberantur quicunque liberantur. Præscientia si quidem ad intellectum divinum proprie spectat: præparatio verò beneficiorum ad voluntatem: cùm sit actus amoris & benevolentiæ.

3. Ex his autem verbis S. August. colligitur, ad cōpletam rationem prædestinationis, prout ab illo & alijs sanctis Patribus sumitur, debere per eam intelligi, non tantùm electionem & destinationem ad gloriam & beatitudinem, sed etiam præparationem omnium mediorum ad illam consequendam: propositumque ac voluntatem media illa tribuendi: ita ut prædestinatio non tantum respiciat gloriam consequendam, sed etiam simul omnia gratiæ dona, quibus ad illam gloriam homines perducuntur.

Quod autem spectat ad Reprobationem: dicendum est, per illam nihil aliud intelligi, quàm actum illum, tùm intellectus tùm voluntatis Dei: quo ab æterno præscivit aliquos gratiæ suæ donis male usuros, & in peccata mortalia lapsuros, in ijsque morituros: & propterea

pterea decrevit eos à gloria excludere, ac illis ſecundum peccatorum meritum damnationis æternæ pœnas infligere.

Quomodò autem iſta debeant intelligi, & quâ ratione prædeſtinatio ac reprobatio inter ſe differant, evidens fiet ex dicendis.

SECTIO II.

Quid Fides Catholica de prædeſtinatione & reprobatione credendum proponat

1. PRæcipuas hîc veritates circà prædeſtinationem & reprobationem Fide catholicâ credendas, cum erroribus oppoſitis ab Eccleſia proſcriptis & damnatis, breviter proponemus: reliqua veró, quæ ad eandem materiã ſpectant, in ſequentibus ſectionibus explicabimus.

Dicendum igitur 1. Fide Catholicâ credendum eſſe in Deo prædeſtinationem ac reprobationem verè reperiri: ſeu Deum aliquos de facto prædeſtinaſſe, alios verò reprobaſſe.

Hæc veritas expreſsè habetur in Scripturis. Epheſ. 1. Prædeſtinavit nos in adoptionem filiorũ per JeſumChriſtum. In eodem capite. In quo ſumus prædeſtinati, ſecundùm propoſitum ejus, qui operatur omnia ſecundum conſilium voluntatis ſuæ. Sap. 9. Noli me reprobare à pueris tuis. Hebr. 12. Eſaü reprobatus eſt; non enim invenit pœnitentiæ locum.

Eadem veritas etiam aſſeritur à ſanctis Patribus, præſertimque à S. Auguſt. in toto lib. de prædeſtinatione Sanctorum, & alibi paſſim.

Ratio etiam ſuffragatur: quia, cùm fide divinâ certũ ſit, quoſdam homines æternã ſalutem per Chriſti gratiã conſequi, certum etiam eſſe debet, Deum ijs gratiam & gloriam illam ab æterno præparaſſe: cùm Deus nihil in tempore faciat, quod ab æterno facere non decreverit. E contrà cum certum ſit multos huic gratiæ deeſſe, ideòque gloriam illam non conſequi, certum eſt, etiam Deum,

um, ob peccata illorum prævisa, decrevisse ab æterno eos à gloria excludere.

2. Dicendum 2. Fide Catholicâ credendum esse, ex parte prædestinati, nullam omnino dari causam prædestinationis: si sumatur prædestinatio, prout comprehendit, non tanùm electionem ad gloriam, sed etiam præparationem omnium gratiarum; seu decretum conferendi omnia gratiæ auxilia, ac proinde etiam primam gratiam, quâ Deus ipsum prædestinatum prævenire & excitate decrevit.

Huic veritati oppositi sunt varij errores.

Primus fuit Origenis, qui asseruit lib. 1. Periarchon. cap. 8. Deum ad prædestinationis gratiam homini conferendam, moveri propter bona opera, quæ anima, antequam suo corpori uniretur, exercuit: existimabat enim animas omnes ante hunc mundum corporeum simul fuisse creatas.

Hunc errorem refellit S. Thom. qu. 23. art. 5. authoritate Apostolica ad Rom. 9. ubi Jacob electum, & Esau reprobatum dicit: Cum nondum nati essent, aut quidquam boni vel mali egissent. Quod autem dicit animas ante mundum corporeum fuisse creatas, hoc ab Ecclesia damnatum fuit in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. sess. 8.

3. Secundus error fuit Pelagianorum, qui asserebant hominem operibus bonis, per solas naturales arbitrij sui vires, factis, gratiam prædestinationis posse promereri. Hanc illorum Hæreticorum sententiam explicat S. Aug. lib. de prædestin. Sanctorum cap. 18. his verbis: Præsciebat Deus (ait Pelagianus) qui futuri essent sancti & immaculati per liberæ voluntatis arbitrium: & ideò eos omnes ante mundi constitutionem, in ipsa sua præscientia, quia tales futuros esse præscivit, elegit. Et quamvis interdum Pelagius, ut veritati fucum faceret, & Ecclesiæ damnationem effugeret, verbis magnificis gratiam commendaverit; nunquam tamen ex animo pristinum errorem

rem retractavit, sed illum varijs verborum involucris obtegere semper conatus est, ut patet ex S. August. toto ferè lib. de Gratiâ Christi, ac præsertim ex cap. 1. 4. 6. 7. 9. 41. & 42. Quod in tract. de Gratia fusius explicabitur, ubi ostendetur hunc errorem à summis Pontificibus, Innocentio, Zosimo, Cælestino, & à Concilijs Milevitano, Carthaginensi, & alijs damnatum fuisse.

Ejus certè falsitas manifestè revincitur ab eodem S. August. lib. cit. de prædest. Sanct. cap. 18. ex illis Apostoli verbis ad Ephes. 1. Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati. Ex quibus sic concludit: Non ergo quia futuri eramus, sed ut essemus sancti; ideò quippe tales eramus futuri, quia elegit ipse prædestinans, ut tales per gratiā ejus essemus.

4. Errori Pelagianorum affinis fuit error Semipelagianorum & Massiliensium, qui licet faterentur nos sine Christi gratia non posse salutem æternam consequi, (in quo à Pelagianis dissidebant) existimabant tamen Deum hanc nobis conferre gratiam ab æterno decrevisse, intuitu & occasione alicujus boni operis, vel saltem alicujus boni desiderij, seu conatus nostræ voluntatis, per naturæ vires eliciti. Unde Cassianus hujus sententiæ præcipuus assertor lib. 1. de institutis renunciantium cap. 14. dicebat: Dei misericordiam præsto ēsse: occasione tantummodo bonæ voluntatis à nobis oblata. Et collatione 13. cap. 13. Ob id solùm Deum exigere vel expectare, ad suam gratiam tribuendam, quosdam bonæ voluntatis conatus, ne penitùs dormientibus, aut inerti otio dissolutis sua videatur dona conferre.

Refelluntur hi errores, & simul nostræ fidei veritas probatur 1. authoritate Scripturæ 2. ad Timoth. cap. 1. Vocavit nos vocatione sua sancta; non secundum opera, sed secundum propositum suum. 1. Corinth. 4. Quis te discernit? quid habes quod non accepisti? 2. ad Cor. 3. Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, tanquā ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.

Probatur 2. authoritate Concilij Arausicani 2. can. 2. in quo anathema profertur in eos qui dixerint, Deum expectare nostram voluntatem, quâ velimus à peccato purgari: non autem per Spiritus S. inspirationem fieri, ut etiam purgari velimus. Et can. 25. Hoc etiam profitemur, quod in omni opere bono nos non incipimus, & posteà per misericordiam Dei adjuvamur: sed ipse nobis, nullis præcedentibus meritis, fidem & amorem sui inspirat. Ex quibus Concilij & Scripturæ verbis, cum constet nos primam gratiam promereri non posse; constat etiam prædestinationem, prout illam primam gratiã complectitur ex nostris meritis nusquam provenire.

Confirmatur 1. ab exemplo prædestinationis parvulorum, qui ab hac vitâ statim post susceptum Baptismũ rapiuntur: sicut enim nulla ex parte illorum datur causa illius prædestinationis, quia nulla dãtur merita, quibus se disponere potuerint ad percipiendã Baptismi gratiam, quæ ex sola gratuita Dei misericordia ipsis confertur: sic etiam de aliorum adultorum prædestinatione dicendum est. nullam dari illius causam ex parte ipsorũ, quia nulla dantur merita quibus se disponere potuerint ad primam gratiam accipiendam (ut fusius infrà suo loco probabitur.)

Quod autem aliqui ex illis hæreticis dicebant parvulos illos à Deo prædestinatos esse, propter bona opera quæ facturos illos, si diutiùs vixissent, ipse præviderat, repugnat veritati Catholicæ, & refellitur à S. Aug. lib. de prædest. Sanct. cap. 12. ubi rectè docet omnes homines judicandos secundùm propria corporis (ut loquitur Apostolus 2. ad Cor. 5.) id est prout in hac vita corporali se de facto gesserint, non autem prout se gessissent, si diutiùs vixissent, vel in alijs occasionibus benè vel malè acturi fuissent.

Confirmatur 2. ab exemplo Christi, qui, sicut est caput, ita etiam est omnium prædestinatorum exemplar, quos (ut ait Apostolus) ipse Deus prædestinavit confor-

mes fieri imagini Filij sui. Sicut enim Christus, ut homo, prædestinatus est, nullis præcedentibus meritis, ut per unionem hypostaticam cum Verbo, esset Filius Dei naturalis: ita etiam nos sine ullis præcedentibus meritis prædestinamur, ut simus Filij Dei adoptivi per gratiam. Hanc rationem eleganter tractat S. August. lib. de bono persev. cap. ultimo, & alijs in locis.

Dicendum 3. Fide Catholica credendum esse, neminē à Deo reprobari, & ad pœnam æternam damnationis deputari, nisi ratione prævisorum demeritorum.

Huic veritati oppositus est error Calvini qui lib. 3. Instit. cap. 21. paragr. 5. post antiquiores quosdam hæreticos (quos refert & refutat Valdensis lib. 1. doctrinalis fidei) asseruit Deum ante prævisionem cujuscunque peccati, non tantum exclusisse aliquos à cælesti gratia, sed etiam efficaci voluntate eos ad pœnam æternam deputasse, unde cap. 23. paragr. 9. ait Deum, ut ipsi reprob. efficaciter ad hunc finem à se intentum perveniant, non tantum eos gratijs ad salutem necessarijs privare, sed etiam inijcere ijs peccandi necessitatem, quam evadere nō possint.

Hæc blasphemia refellitur, & veritas nostræ fidei probatur 1. authoritate Scripturæ varijs in locis, in quibus testatur Deus, se nolle ut ullus pereat, sed ut omnes peccatores ad pœnitentiam convertantur, & sic vitam æternam consequantur, Ezech. 18. Nunquid voluntatis meæ est mors impij, dicit Dominus Deus, & non ut cōvertatur à vijs suis, & vivat? Et cap. 33. Vivo ego dicit Dominus, nolo mortem impij, sed ut convertatur impius à via sua, & vivat. S. Matth. 18. Non est voluntas ante Patrem vestrum, ut pereat unus ex his pusillis. 2. S. Petri. 3. Deus patiēter agit propter vos, nolēs aliquē perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti.

Probatur 2. ex Concilijs Arausiacano can. 25, & Trident. sess. 6. cap. 17. in quibus anathema dicitur ijs, qui asseruerint aliquos divinâ potestate ad malum esse præ-

destinatos. Item ex Concil. Valentino ca. 3. ubi dicitur: In electione salvandorum misericordiam prævenire, in damnatione autem periturorum, meritum malum præcedere justum judicium.

Probatur 3. authoritate S. August. lib. 3. contr. Julianum cap. 18. Bonus est Deus, inquit, justus est Deus: potest aliquos sine bonis meritis liberare, quia bonus est: non potest quemquam sine malis meritis damnare, quia justus est. Et S. Prosp. lib. 1. respons. ad capitula Gallorum, ad capitul. 7. ubi sic loquitur: Gratia Dei non prius eos (reprobos scilicet) deseruit, quam ab ijs deseretur: & quia hos ipsos voluntaria defectione facturos prævidit, ideò in prædestinationis electione illos non habuit.

Probatur 4. ratione: quia, sicut pœna necessariò peccatum præsupponit, cum sit illius punitio: ita destinatio ad pœnam, præsupponit etiam peccatum in eo qui ad illã destinatur: & peccati cognitionem in eo qui destinat: aliàs judicium ejus nec justum nec determinatum esse posset: cum nec causam legitimam puniendi haberet, ubi nullum esset peccatum; nec rationem ullam determinandi pœnam ad certum gradũ intensionis, vel extensionis, cum hoc ex cognitione gravitatis aut levitatis peccati pendeat: pro mensura enim delicti, debet esse plagarum modus.

SECTIO III.

An solum peccatum originale sit causa reprobationis positivæ tam adultorum quàm infantium.

Sensus quæstionis est, an illi qui reprobati sunt, fuerint à Deo reprobati, & æternis supplicijs addicti, ante prævisionem cujuscunque peccati actualis, & ob solum peccatum originale prævisum. Pro cujus resolutione,

Dicendum primò, falsum esse dicere, Deum ob solum peccatũ originale, ab æterno reprobasse positivè, & pænis æternis addixisse omnes & quoscunque homines qui ab ipso reprobati sunt.

Proba-

Probatur 1. ex his Apostoli verbis, ad Rom. 8. Nihil damnationis est ijs qui sunt in Christo Jesu. Quæ quidẽ verba Concil. Trident. sess. 5. intelligit de omnibus qui Baptismum susceperunt, & per illius gratiam justificati sunt, ac inter membra Christi connumerati, ipsique tanquam capiti inserti: inter quos tamen certum est quamplurimos reperiri reprobatos, qui si ob solum peccatum originale reprobati essent, dici non posset nihil damnationis in illis reperiri post Baptismum, cùm semper in ejs remaneret causa damnationis, nempe quod in peccato originali fuissent concepti.

Probatur 2. authoritate ejusdem Concilij loco citato, ubi hæc habentur: Si quis per Jesu Christi gratiam, quæ in baptismo confertur, reatum originalis peccati remitti negat, aut etiam asserit non tolli totum id quod veram & propriam peccati rationem habet, &c. Anathema sit. In renatis enim nihil odit Deus, &c.

Hæc autem Concilij doctrina vera non esset, si illi qui inter baptisatos reprobati sunt, ante prævisionem cujuscunque peccati actualis, ob solum peccatum originale prævisum essent à Deo reprobati, quia dici non posset reatum originalis peccati, per gratiam in baptismo collatam, verè ipsis remissum fuisse, aut sublatum fuisse id totum, quod veram & propriam peccati rationem habet, cùm ob ipsummet peccatum originale damnandi & æternis cruciatibus plectendi forent; Deus enim neminẽ damnat, aut æternis cruciatibus plectit ob peccatũ quod verè & propriè remissum est. Falsum præterea esset dicere, quod in ijs qui per baptismum renati essent, nihil odisset Deus, quia semper in illis odio haberet id ob quod eos à se reprobatos & damnatos conspiceret.

Probatur 3. ex pluribus alijs falsis & absurdis quæ sequerentur ex sententia illa quam impugnamus. Si enim Deus ob solum originale peccatum reprobat, hinc sequitur verum non esse quod dixit Apostolus, 1. ad Tim. 2. Deum velle omnes homines salvos fieri, & ad agnitionẽ

veritatis venire. Nam è contrariò dicendum esset, Deum velle longe majorem partem hominum positivè à salute excludere, & æternis pœnis plectere.

Sequitur etiam falsum esse id quod similiter dixit Apostolorum princeps, Epist. 2. cap. 3. Deum nolle aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti: nam positâ illâ sententiâ, vult è contrariò voluntate antecedenti omnes illos perire, quos positive ob peccatum originaale reprobavit, nec proinde vult ut agant pœnitentiam, & in statu gratiæ decedant, cùm id ejus decreto antecedenti & voluntati efficaci è diametro repugnet.

Sequitur insuper ex eadem sententia falsum esse quod definitum est in Concilio Arausicano 2. can. 25. his verbis: Hoc etiam secundum fidem Catholicam credimus quod acceptâ per baptismum gratiâ, omnes baptisati, Christo auxiliante & cooperante, quæ ad salutem pertinent, possint & debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere.

Et quod dicitur in Concil. Trident. sess. 6. cap. 13. Omnes justificatos in Dei auxilio spem firmissimā collocare & reponere debere, Deumque nisi ipsi ejus gratiæ defuerint, sicut cæpit opus bonum, ita & illud perfecturum esse. Sequitur inquam, conciliorum illorum doctrinam falsam esse, quia positâ illâ sententiâ, quicunque inter baptisatos reprobati sunt, quamvis per baptismum gratiam acceperint, tamen neque auxilium Dei ad perseverandum in gratia unquam accipient: neque auxilio illo destituti, poterunt unquam, quantumcunque laboraverint, ea quæ ad salutem consequendam necessaria sunt adimplere. Cùm verò hæc omnia quæ ex illa sententia sequuntur, absurda sint, & absona ab omni veritate, hinc concludere oportet eam tanquam falsam penitus repudiandam & abjiciendam esse.

Dicendum 2. Nullum adultum positive à Deo reprobatum esse, & æternæ damnationis supplicijs addictum, nisi ob aliquod peccatum mortale actuale, & finalem in impœnitentiam ab æterno prævisam. Hæc

Hæc assertio sequitur manifeste ex probatione præcedentis: Si enim nullus eorum qui baptisati sunt, ob solū originale peccatum positive reprobatus est, consequens est quod quisquis inter baptisatos reprobatus est, ob aliquod actuale peccatum ab æterno prævisum reprobatus sit. Idem verò dici debet etiam de reprobatis adultis nō baptisatis, cùm quoad reprobationem par sit utrorumq; ratio, & argumenta ac rationes quibus utuntur assertores sententiæ quā impugnamus, æquè probent de his atq; de illis, ut ex solutione objectionum constabit; nullamq; inter reprobos adultos constituāt differētiam, sed omnes sive baptisatos, sive non baptisatos, in eadem perditionis massa, ut loquuntur, involutos contendant, idque ob solum prævisum peccatum originale.

Probari præterea potest hæc 2. assertio ex his Christi Domini verbis, Matth. 15. quibus formam futuri Judicij repræsentat. Ite maledicti in ignē æternum, &c. esurivi enim, & non dedistis mihi manducare. In quibus notanda est particula causalis, enim, quæ apertè significat rationem ob quam igni æterno addicentur, scilicet ob trāsgressionem divinæ legis: est autem ibi sermo non de executione duntaxat, sed etiam de ipso æterno decreto quo æternis sunt supplicijs, ob prævisa eorum peccata actualia, adjudicati, sicut in eadem divini Judicis sententia exprimitur, regnum cœleste non modò dandum electis, ob eorum bona opera, sed etiam ab æterno illis paratum fuisse, ob illa eadem opera, de qua agetur sectione sequenti.

Dicendum 3. Infantes absque baptismo decedentes à regno cœlesti exclusos fuisse æterno Dei decreto, idque ob prævisam eorum mortem in peccato originali, nusquam verò ob illud solum peccatum originale, pœnis & supplicijs fuisse addictos.

Prima pars hujus assertionis est in confesso apud omnes Catholicos, & manifestè constat ex his Christi Domini verbis, Joann. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua &

Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.

Secunda pars ejusdem assertionis pleniùs intelligetur ex dicendis tract. 4. cap. 8. de lapsu hominis sect 5. & interim probatur authoritate S. Doctoris varijs in locis, ac præsertim quæst. 5. de malo, art. 2. & in 2. distinct. 33. qu. 2. art. 1. ubi asserit & probat peccato originali non deberi pœnā sensus, sed tantum pœnam damni, hoc est carentiam visionis beatificæ.

Verùm cōtra ea quæ in assertione prima dicta sunt, objicitur authoritas S. Aug. qui varijs in locis loquitur de quadam massâ perditionis & damnationis, in qua omnes homines ob peccatum originale involutos esse censet, & proinde ob solum peccatum originale ab æterno reprobatos, exceptis ijs quos Deus ex illa massa secrevit, & ex mero beneplacito prædestinavit.

Ut non excedamus hîc limites compendij, expendendo singula loca quæ ex D. August. allegari solent: duo breviter respondemus.

Primum est, quod quamvis concederetur hanc fuisse D. August. sententiam, minimè tamen teneremur illi adhærere, quia ejusmodi sententia nullius unquam Concilij vel Pontificis Romani judicio vel authoritate firmata est. Imò Cælestinus Papa in Epist. ad Episcopos Galliæ, in qua expressè declaravit, quid in doctrina S. Augustini tenendum esset circa controversias gratiæ, ratione Semipelagianorum tunc denuò exortas, nullam prorsùs illius sententiæ mentionem facit, quamvis illud præsertim caput in doctrina S. August. tunc à multis impeteretur. Et in Concilijs Diospolitano, Milevitano, Carthaginensi, Arausicano, & alijs quæ habita sunt contra errores Pelagianorum & Semipelagianorum, non modo altum invenitur silentium de illa reprobatione generali ob solum peccatum originale, sed etiam plura in illis reperiuntur, quæ ejusmodi sententiæ omninó repugnant. Unde sequitur Ecclesiam vel nusquam agnovisse hanc fuisse D. Augustini sententiam, vel si agnovit, illam approbare noluisse.

Secun-

Secundum est, D. Augustinum circa ea quæ mysteriũ prædestinationis & reprobationis spectant, mentem suã nusquam apertè declarasse, aut explicasse; ex quo factũ est ut de illa inter Doctores Catholicos nunquam plane constiterit, cum ab ipsis in diversos & contrarios sensus accipiatur. Quam ob causam Petrus Lombardus Episc. Parisiensis non dubitavit dicere lib. 1. sentent. distin. 41. Beatum Augustinum tam variè & obscurè de prædestinatione locutum fuisse, ut quid intelligere voluerit, ignoretur. Eandemque ob causam Claudius de Xaintes Episc. Ebroicensis in libro Atheismorum Calvini, tract. 7. asseruit D. August. non eandem semper sententiam, sed plures ac planè diversas, circa mysterium prædestinationis tenuisse, nec unquam satis mentem suam aperuisse, quod ibi fusiùs declarat. Quæ cum ita se habeant, non est quod quis corrogatis & truncatis aliquot D. Augustini testimonijs, & contra illius mentem haud dubiè intellectis, stabilire velit, & propugnare sententiam tam apertè Scripturis sacris & Concilijs repugnantem.

SECTIO IV.

An prædestinatio ad gloriam sit ante, vel post prævisa merita.

1. Sumitur hic nomen prædestinationis, non prout comprehendit præparationem mediorum, seu gratiarum ad salutem æternam consequendam; sed prout significat tantùm electionem ad gloriam. Et in eo sensu quæritur, an Deus omnes salvandos ita prædestinaverit ad gloriam, certumque gloriæ gradum, priusquam, secundùm nostrum concipiendi modum, ulla eorum merita præviderit; an è contrà electio illa efficax ad gloriã facta sit propter prævisa bona illorum opera, & finalem in gratia perseverantiam.

Duæ sunt super hac quæstione oppositæ Theologorũ sententiæ.

Prima est eorum, qui existimant electionem salvandorum ad gloriam, à Deo factam esse absoluta & efficaci voluntate, ante ulla prævisa eorum merita; & virtute illius electionis, à Deo præparata & decreta esse omnia illa gratiæ supernaturalis auxilia, quibus electi ad opera bona, illius gloriæ de condigno meritoria, efficaciter excitarentur, & adjuvarentur.

Ita Scotus in 3. dist. 41. qu. 1. Sotus in cap. 9. epist. ad Rom. Bellar. lib, 2. de grat. & libero arbitr. cap. 15. Suar. lib. 3. de auxilijs cap. 16. & plures alij.

Probatur hæc sententia ab illis 1. ex Scriptura quæ aliquibus in locis videtur significare, Deum gratuitò ex mera benevolentia prædestinasse ad gloriam: S. Luc. 12. Nolite timere pusillus Grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum. Rom. 7. Gratia Dei vita æterna. Actor. 13. Crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam. Rom. 3. Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum ijs, qui secundùm propositum vocati sunt Sancti: nam quos præscivit, hos & prædestinavit, &c.

Probatur 2. authoritate S. Augustini quem illi Authores maxime pro sua sententia stare contendunt, cujus hîc citationes ab illis factas recensere (cùm in eorum scriptis videri possint) minimè necessarium existimavimus.

Probatur 3. ratione: quia Deus ordinatissime in suis consilijs & decretis procedit: Ergo potiùs intendit finem quàm media: Atqui gloria se habet per modum finis: merita autem, & bona opera sunt media ad illam. Ergo prius intendit absolutè illam gloriam electis conferendã, tum ijs postea de medijs ad illam consequendã per gratiæ suæ auxilia, providere decernit.

2. Secunda sententia est eorum, qui existimant electionem absolutam & efficacem prædestinatorum ad gloriam factam non esse, nisi post prævisionem meritorum, ac finalis in gratia perseverantiæ.

Huic sententiæ subscribunt Alexander Alensis 1. part. quæst.

quæst. 28. num. 3. art. 3. S. Bonavent. in 1. distinct. 41. quæst. 2. num. 15. & plurimi alij celeberrimi Doctores, tam veteres, quã recentiores, quos citat & sequitur Lessius in opusc. de prædest. & reprobat. sect. 2. quibus addere possumus Philippum Gamachæum in 1. partem S. Thom. qu. 23. cap. 6. & Nicolaum Isambertum ad eandem quæstion. disp. 4. art. 2.

Probatur ab illis Authoribus hæc sententia 1. ex Scriptura, Matth. 20. ubi Christus dicit: Sedere ad dexterã meam vel ad sinistram, non est meum, dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo. Quibus verbis (ut sancti Patres docent) Christus innuit non favori & gratiæ, sed laboribus & meritis paratam esse sessionem in regno suo. Ita hunc locum explicat S. Epiph. hæres 69. S. Cyrill. lib. 10. thesauri cap. 16. & Hieron. lib. cont. Jovinianum, ubi ait, ideo Christum Dominũ ibi dicere: Non est meum dare vobis: ut noverit unusquisquue mansionem sibi in cœlo, non ex sola Christi largitate, sed etiã ex proprijs operibus esse præparandam. Item S. Matth. 25. Venite benedicti, possidete paratũ vobis regnũ, &c. Esurivi enim, &c. Quibus verbis aperte insinuatur, Regnũ cœlorũ ab æterno esse justis præparatũ ob prævisa eorũ bona opera: quod patet tùm ex particula causali (enim) tùm ex eo quod similiter dicitur reprobis: Ite maledicti in ignem æternum qui paratus est diabolo, &c. Atqui hic ignis non est paratus diabolo, nisi ob prævisa ejus demerita; Ergo nec regnum est justis præparatum, nisi ob prævisa eorum merita.

Probatur 2. ex S. Hieron. Epist. ad Hedibiam qu. 10. Deus, inquit, vasa misericordiæ quæ præparavit in gloriam suam, non irrationabiliter salvat, & absque veritate; sed causis præcedentibus; quia alij non susceperunt Filium Dei, alij autem recipere sua sponte voluerunt. Ex quo ostenditur non gentes eligi, sed hominum voluntates. S. Ambros. lib. 5. de Fide cap. 3. Quorum merita præscivit, eorum præmia prædestinavit.

* Honor

* Honor. Augustodun. in dial. de præd. to. 6. Bibl, Pat. ubi postquam dixit prædestinationem esse, pro meritis cujusque æternam Dei ptæparationem, vel ad gloriam vel ad pœnam, hæc addit, Porrò qui prævisi sunt in bonis permansuri, ad gloriam sunt prædestinati: qui verò præsciti in malo vitam finituri, ad pœnam sunt utique præordinati. Ergo quos Deus præscivit in filium suum credituros, & mandata ejus voluntatis servaturos, hos ante sæcula prædestinavit, &c. quos autem id minime facturos præscivit. hos à regno gloriæ reprobavit.

Sanctus etiam August. licet contrariæ sententiæ aliquibus in locis favere videatur, in alijs tamen satis aperte asserit, electionem ad gloriam supponere bona opera & merita electorum, ut lib. 1. ad Simplicianum qu. 2. Non præcedit electio justificationem, sed electionem justificatio: nemo enim eligitur, nisi jam distans ab illo, qui reijcitur. Et Ser. 7. de Veb. Dom. paulò post medium: Quos voluit, hos Deus elegit: elegit autem (sicut dicit Apostolus) & secundùm suam gratiam, & secundùm illorum justitiam.

His Sanctis Patribus meritò adjungi potest Sanctus Franciscus Salesius, olim Gebennensium Episcopus qui in opusc. de amore Dei lib 3. cap. 5. id expresse docet & probat ex verbis cujusdam Collectæ, in qua Ecclesia Deum alloquens dicit illum misereri omniū, quos suos fide opere futuros esse prænoscit. Quibus verbis (ut ille dicit) fatetur Ecclesia, gloriam iis esse destinatam, quos divina sapientia prævidit gratiæ suæ vocationi obtemperaturos: & per illam ad fidem vivā, quæ per charitatem operatur, esse perventuros.

* Ibidemque ad majorem veritatis illius elucidationē, ordinem gratiarum & donorum in divina & æterna prædestinatione sic explicat.

Voluit ab æterno Deus vero & sincero voluntatis affectu, etiam post prævisum Adæ peccatum, ut omnes homines salvarentur, idque medijs illorum naturæ arbitrio

libero præditæ convenientibus. Hoc est quod omnium illorum salutem voluit, qui auxilijs & gratijs, quas ipsis ad hunc finem præpararet, offerret, & conferret, consensum voluntatis suæ præbere vellent.

Inter illas autem gratias voluit vocationem primum locum tenere, talemque illam, & ita nostræ esse libertati contemperatam, ut liberè illam vel acceptare vel abijcere possemus. Ijs verò, quos gratiam illam vocationis accepturos prævidit, motus internos pœnitentiæ conferre voluit: & rursùm ijs, qui internis illis motibus assentirentur, charitatis donum tribuere, & illis qui charitate præditi essent, auxilia ad perseverandum necessaria conferre, & demùm ijs, qui auxilijs illis fideliter cooperarentur, ipsam finalem perseverantiam, ac tandem beatã æterni amoris gloriam largiri decrevit.

SECTIO V.

Quid super quæstione in sectione præcedenti proposita sentiendum videatur.

1. VT in quæstione difficilli & obscura lucem aliquam afferamus, neque tamen limites nobis propositos excedamus, tria hic breviter pro illius resolutione dicẽda sunt.

Primum est nihil adhuc ab Ecclesia definitum esse super illa quæstione, ac proinde liberum esse unicuique illud tenere, quod sibi probabilius videbitur.

Et quamvis (ut sincere loquamur) verum sit S. Augustinum magis propendere in eam sententiam, quæ dicit electionem ad gloriam factam esse ante prævisa merita: ejus tamen authoritas, licet maximi facienda, nullã secum fidei obligationem invehit, ut satis evidens est: tùm ex eo quòd tot maximi nominis Doctores, & maxime Catholici, qui sectione præcedenti citati sunt, non solùm ab hac, sed & ab alijs plurimis S. Augustini sententijs aperte dissideant; tum etiam ex ijs quæ idem S. August.

pro

pro singulari sua & prorsus admirabili modestia & humilitate, de seipso ac scriptis suis dixit varijs in locis, & præsertim in Epist. 7. ad Marcellinum, & in prologo suarũ Retractationum. Quamdiu enim super aliqua quæstione nihil ab Ecclesia definitum est, unicuique sine cujusquam præjudicio in suo sensu abundare permissum est.

2. Secundum est, quod licet utraque sententia non solùm sit pietati consentanea, sed & plurimis tùm rationibus, tum authoritatibus fulciatur: illam tamen, quæ asserit electionem absolutam & efficacem ad gloriam, non nisi ratione prævisorum meritorum à Deo factam esse, videri longe probabiliorem.

Tum ob authoritates & rationes sectione præcedenti allatas; tum maxime quia sententia illa communis fuit omnium SS. Patrum qui præcesserunt S. Augustinum, ut fatetur S. Prosper ejus discipulus, Epistola ad eundem S. August. quæ ejus libro de prædestin. Sanct. præfixa est, ubi expresse dicit quod omnium illorum antiquorum Patrum par invenitur & una sententia, quâ propositum & & prædestinationem Dei secundum præscientiam receperunt, ut ob hoc Deus alios vasa honoris, alios contumeliæ fecerit, quia finem uniuscujusque præviderit; & sub ipso gratiæ adjutorio in qua futurus esset volũtate & actione præsciverit.

Eadem etiam sententia communis fuit quamplurimorum SS. Patrum & Doctorum Græcorum & Latinorum, qui post S. August. scripserunt, ut videre est apud Less. in Opusc. de prædest. & reprob. sect. 2. communis autẽ ille Patrũ & Doctorum consensus maximi ponderis apud quemcunque Theologum esse debet, ad probandam alicujus sententiæ veritatem.

Quæ autem pro sententia opposita allata sunt, facile dissolvi possunt.

Ad primum enim locum Scripturæ respondendũ est, Christum Dominum loqui de complacentiâ dandi regnũ, non absolutâ, sed conditionatâ: sicut & promissio dandi

eiusdem

ejusdem regni non absoluta, sed conditionata est, ut expressè definivit Concil. Trid. sess. 6. can. 20.

Ad secundum, vitam æternam dici ab Apostolo gratiã Dei, non quia gratis absolute decreta sit: sed quia per gratiam Dei obtinenda sit. Et prætereà, quia cum talis & tanta sit, tamen pro valde exiguis operibus ex gratuito Dei beneplacito sit tanquam merces constituta.

Ad tertium, dicendum est præordinationem illam intelligendam esse, non ad gloriam, sed ad fidem: justus enim (ut ait Apostolus, Rom. 1.) ex fide vivit, & (ut loquitur Christus) hæc est vita æterna, ut cognoscant te Deum verum, & quem misisti Jesum Christum; id est, hæc est quædam inchoatio vitæ æternæ, ut cognoscant Deum per Fdem, quem cognituri sunt postea per visionẽ beatificam.

Vel respondendum est illos dici præordinatos ad vitam æternam, qui in illaApostolorum concione (de qua in eo loco mentio fit) donum Fidei acceperunt, ut ostendatur donum illud Fidei, quod tunc illis collatum fuit, & per quod Deus illos ad vitam æternam ordinavit ac disposuit, omnia illorum merita præcessisse: sicq; illos præordinatos, hoc est ante ulla merita ordinatos fuisse, seu aptos & idoneos redditos per Fidem gratis acceptam, ad vitam æternam per bona opera promerendam.

* Certe si locus iste actorum intelligi deberet secundum mentem illorum, qui ex eo probare volunt prædestinationem efficacem ad gloriam præcedere prævisionẽ meritorum; ex illo similiter probaretur vocationem ad fidem supponere præordinationem ad vitam æternam, unde sequeretur nullos nisi prædestinatos fidem habere, & proinde omnes & quoscunque fidem habentes esse prædestinatos: quod tamen manifestè repugnat Scripturæ, & damnatur à Concil. Trident. sess. 6. can. 17. Et è contra sequeretur eos qui præordinati seu prædestinati non sunt ad gloriam, nunquam credere aut fidem habere, quod æque falsum est.

Ad

Ad quartum; verum esse eos qui à Deo per gratiam vocantur, ut ex peccatoribus fiant justi & sancti, vocari ad illam gratiam, non ex meritis, sed ex gratuito Dei proposito, ut ex antedictis patet. Verba autem quæ sequuntur (quos præscivit & prædestinavit) sic intelligẽda esse: quos præscivit per vocationem gratiæ suæ, fidẽ & charitatem habituros, eos prædestinavit, ut essent cõformes Filio suo: itaque sicut Filio tribulationes cooperatæ sunt in bonum, ita & illis cooperabũtur. Ita S. Cyrill. apud Oecumenium in hunc locum, S Ambros. lib. 5. de Fide c. 3. S. Chrysost. hom. 15. in Epist. ad Rom. & alij.

Ad rationem denique respondetur, Deum intendere gloriæ collationem, non simpliciter, nec tanquam purũ & gratuitum donum; sed tanquam mercedem & præmium bonorum operum & meritorum, ut manifeste testatur Scriptura: quæ varijs in locis, sub nomine mercedis, gloriam æternam designat. Unde sequitur quòd Deus nullum ad eam ab æterno efficaciter elegerit, nisi quem bonis operibus & finali perseverantia illam promeriturũ esse præviderit.

4. Tertium denique est, hanc secundam sententiam, quam probabiliorem esse diximus, nullo modo derogare (quod aliqui sine ratione inficiantur) summæ & omnimodæ illi dependentiæ, quam homo in se agnoscere & profiteri debet, respectu divinæ potentiæ & misericordiæ, in negotio salutis.

Cum illa siquidem stat semper inconcussa veritas illa quam ut basim & fundamentum totius Christianæ pietatis sæpius ingerit S. August. nimirum nihil in se habere hominem, unde coram Deo gloriari possit: nihil ex se posse in salute sibi procuranda, quod acceptum Deo referre non debeat: nullum ex se meritum proferre, quod gratiæ Christi adscribere non teneatur. Decrevit quidem Deus ab æterno gloriam homini ob merita conferre: sed quid ex se mereri potest, qui nequidem aliquid boni co-

gitare

gitare ex se sufficiens est? unde cum sine gratiæ divinæ auxilio nihil omninò possit; gratia autē illa sit ei prorsus indebita, & ex pura tantum Dei misericordia conceditur, sequitur ut & merita, & gloriæ ipsius præmia, tanquam gratiæ munera, & divinæ misericordiæ dona debeat agnoscere. Cum autem gratiam illorum Deus non æqualiter & uniformiter omnibus, sed unicuique, prout vult, largiatur, & uni quidem majorem, alteri minorem, huic efficacem tribuat, illi non item, istum modo speciali ad se trahat, alium simili auxilio non juvet, vere ac meritò cum Apostolo dicere semper debemus; O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus! (&) Nunquid dicit figmentum ei qui se finxit: quid me fecisti sic? an non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam?

SECTIO VI.

Quinam sunt effectus prædestinationis & reprobationis

1. QUamvis (ut recte docet S. Thom. 1. part. qu. 23. ar. 2.) prædestinatio formaliter non sit in prædestinato, sed in Deo prædestinante: nihilominus, in quantum executioni mandatur, aliquos effectus producit in ipso prædestinato, de quibus quæstio proposita intelligenda est. Pro cujus resolutione,

Dicendum 1. duos esse in genere effectus prædestinationis, gratiam scilicet & gloriam. Porrò, quia gratia duplex est, una actualis quæ dicitur gratia vocationis: altera habitualis, quæ vocatur gratia justificationis: hinc factum est ut primus ille effectus nomine gratiæ comprehensus, in duo subdividatur. Et sic tres præcipui effectus prædestinationis numerentur; nempe vocatio, justificatio, & glorificatio, juxta Apostol. Rom. 8. Quos prædestinavit, hos & vocavit; & quos vocavit, hos & justificavit;

cavit; quos autem justificavit; illos & glorificavit.

Est autem observandum, ad gratiam vocationis reduci omnia auxilia & adjumenta, non solum interna, sed etiam externa, quæ ad justificationem suo modo simul cum internis concurrunt: ut externa Evangelij prædicatio, à parentibus Christianis ortus & educatio, occasionū peccandi remotio, cum pijs & bonis conversatio, fraterna correctio, & alia similia. Ad gratiā quoq; justificationis pertinere omnes, alios habitus supernaturales, qui simul cum ipsa gratia habituali infundūtur: ut habitus fidei, spei, charitatis, & aliarum virtutum supernaturaliū: item dona Spiritus sancti, gratias sacramentales, ac donū finalis perseverantiæ. Ad glorificationem denique pertinere non solùm ipsam visionem beatificam, & amorem beatificum, sed etiam alia dona gloriæ accidentalis, quæ animam vel corpus respiciūt. Quæ omnia & similia inter effectus prædestinationis computari debent, tanquam ab illa benevolentia & charitate provenientes, quâ Deus ab æterno prædestinatos ob Christi merita dilexit: & per quam illis tot & tanta suæ largitatis dona præparavit.

2. Dicendum 2. duos esse tantùm effectus reprobationis. Primū est permissio peccati; unde dicit Apostolus, Rom. 9. Quod Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam: sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum. Et ad hunc effectum reducitur obduratio, seu excæcatio reprobi, cùm nihil aliud sit quàm ipsa peccati permissio: quatenùs Deus, permittendo pēccatum, simul justâ aliquâ ex causâ subtrahit reprobo peculiare aliquod gratiæ suæ auxilium, quo ejus cor emolliretur, vel illuminaretur intellectus. Secundus verò effectus reprobationis, est æterna ipsius reprobi punitio, ut patet ex illis Christi verbis, Matth. 25. Discedite à me maledicti in ignem æternum.

Quæres an etiam peccata ipsius reprobi dici debeant effectus reprobationis.

Respondetur negativè: Quia effectus reprobationis sunt

sunt à Deo reprobante ut à causa: atqui Deus peccatorũ causa nec est, nec dici debet; ut jam aliâ occasione probatum est, & fusius probabitur in tractatu de peccatis.

SECTIO VII.

An prædestinatio sit certa & an à prædestinato cognosci possit.

1. QUæstionis propositæ, quoad primam illius partem, sensus est, an prædestinatio certò & infallibiliter effectum suum consecutura sit. Cùm autem duplex certitudo distingui possit, una cognitionis, quâ Deus certò cognoscit effectum illius futurum: altera medij & causalitatis; quatenùs medium illius prædestinationis exequendæ tale est, ut eo posito effectus certò & infallibiliter futurus sit.

Dicendum 1. prædestinationem electorum ad glotiam, esse Deo certissimam certitudine cognitionis.

Probatur ex Apostolo 1. ad Timoth. cap. 2. Firmum fundamentum stat, habens signaculum hoc: cognovit Dominus qui sunt ejus. Id etiam præterea constat ex ijs quæ suprà dicta sunt de certitudine & infallibilitate scientiæ Dei.

Dicendum 2. prædestinationem electorum ad gloriã, esse etiam certissimam certitudine medij & causalitatis. Ita S. Thomas in quæstionibus disputatis de veritate, quæst. 6. art. 3.

Probatur 1. ex cap. 10. S. Joan. ubi Christus de prædestinatis sic loquitur: Non peribunt in æternum, & nemo rapiet eos de manu mea.

Probatur 2. ex S. August. lib. 5. cont. Julianum cap. 5. ubi loquens de prædestinatis. Ex his, inquit, nemo perijt, quacunque ætate moriatur: absit enim, ut prædestinatis ad vitam, sine Sacramento mediatoris finire permittatur hanc vitam. Et libro de bono persev. cap. 14. dicit quod prædestinatio est præparatio beneficiorũ, quibus certissime liberantur, quicunque liberantur.

Quoad secundam quæstionis partem. 2. Di-

2. Dicendum neminem posse certò scire, se esse de numero prædestinatorum, absque speciali aliqua Dei revelatione.

Hæc propositio est de fide contra Calvinum lib. 5. Instit. cap. 24. paragraph. 8. asserentem, unumquemque fidelem certâ fide credere debere, se esse prædestinatum.

Refellitur hic error, & veritas nostræ fidei probatur 1 ex his verbis Eccles. 9. Nescit homo, utrum amore vel odio dignus sit: sed omnia in futurum reservantur dubia & incerta: Unde meritò admonet Apostolus 1. Corint. cap. 10. Qui se existimat stare, videat ne cadat. Et ad Philip. 2. Cum metu & tremore vestram salutem operamini.

Probatur 2. ex ConcilioTrident. sess. 6. can. 15. & 16. ubi anthema profertur in eum, qui citrà specialem revelationem absoluta & infallibili certitudine crediderit, aut dixerit. se esse de numero prædestinatorũ; vel se donum finalis perseverantiæ habiturum.

Probatur 3. ex S. Augustino lib. de corrept. & gratia cap. 13. Quis ex multitudine fidelium quamdiù in hac mortalitate vivitur, in numero prædestinatorum se esse præsumat.

Probatur 4. ratione: quia cum prædestinatio ad gloriam pendeat à finali perseverantia, & ab eo statu, in quo quis futurus est in exitu vitæ; evidens est neminem certò scire posse, qualis tunc futurus sit: cum ea, quæ futura sunt contingenter, quale est istud de quo loquimür, nullus naturaliter certò præscire possit.

Quærunt hic aliqui quomodo certitudo illa & infallibilitas prædestinationis cum humanâ arbitrij libertate concordari possit.

Respondetur breviter: cum in pædestinatione duo cõsiderari possint, scilicet præscientia Dei, & decretũ conferendi gratiæ auxilia ad gloriam promerendam; certũ esse, decretum illud non magis arbitrij libertatem lædere, quàm ipsam gratiam quæ vi illius confertur, & quâ

liberum

liberum arbitrium non cogitur, nec necessitatur, sed tantum excitatur & adjuvatur, ut supponimus ex tractatu de Gratia. Quod autem spectat ad præscientiam divinā, jam suprà ostendimus, cum ageremus de scientia Dei, quomodo nullum libertati humanæ afferat præjudicium, sed illam intactam & illibatam omninó relinquat. Quare diutius non est in hac quæstione immorandum.

CAPUT VI.

De cognoscibilitate Dei, seu de modo quo ab intellectu creato Deus clarè cognosci potest.

HActenus de Deo egimus, prout à nobis in statu viæ secundum nostrum imperfectum concipiendi modū, per fidem cognosci potest: superest nunc ut eundem consideremus, prout à beatis in statu gloriæ clarè cernitur.

SECTIO I.

An clara Dei cognitio sit intellectui creato possibilis.

1. QUæstio intelligenda est, non de potentia naturali: certum est enim, nullum intellectum humanum posse naturaliter ad illam claram essentiæ divinæ cognitionem pertingere. Unde meritó ab Ecclesia proscripti sunt Ætius, & Eunomius, & illorum discipuli Anomæi; qui ut refert S. Epiphanius hæres. 76. non minùs impiè quàm stolidè, se perfectè & clarè Dei essentiam in hac vita videre, & cognoscere jactabant.

Proposita igitur quæstio intelligi debet de potentia obedientali; seu, an intellectus creatus, auxilio aliquo, & lumine supernaturali possit ita confortari & elevari, ut ad claram & intuitivam essentiæ divinæ cognitionem pertingere queat. Pro cujus resolutione,

Dicendum est claram & intuitivam divinæ essentiæ cognitionem intellectui creato esse possibilem, modo supra explicato. Huic

Huic veritati, quæ de fide eſt, oppoſitus eſt error cujuſdam Gregorij Palamæ (de quo frequens mentio eſt in hiſtoria Joannis Cantacuzeni, præſertim lib. 2. cap. 40.) & aliorum illius aſſeclarum, nec non & Armenorū quorundam, de quibus agit Richardus Radulphus Archiepiſcopus Armacanus lib. 14. de quæſt. Armenorum cap. 1. Qui omnes tam Græci quàm Armeni negabant ab ullo intellectu creato divinam eſſentiam, prout in ſe eſt, clarè cognoſci poſſe.

Refellitur hic error: & veritas noſtræ fidei probatur 1. authoritate Scripturæ. S. Matth. cap. 5. Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Et cap. 18. Angeli eorum ſemper vident faciem Patris mei, qui in cœlis eſt. S. Joan. cap. 3. Similes ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt. 1. Corin. 13. Videmus nunc per ſpeculum & in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognoſco ex parte, tunc autem cognoſcam, ſicut cognitus ſum.

Probatur 2. authoritate Concilij Florentini in decreto unionis, in quo definitum eſt, animas juſtorum in cœlo clara Dei trini & unius viſione & fruitione eſſe beatas.

Probatur 3. ex S. Greg. Papa lib. 18. moral. cap. 28. ubi ſic loquitur: Sciendum verò eſt quòd fuerunt nonnulli qui Deum dicerent, etiam in illa regione beatitudinis, in claritate quidem ſua conſpici, ſed in natura minimè videri. Poſteà ſanctus ille Pater varia Scripturæ loca citat, quibus hunc errorem refellit, & Deū in ſua eſſentia videri à beatis probat. S Iren. lib. 4 cap. 27. Deus incomprehenſibilis viſibilem ſe, & comprehenſibilem, & capacem hominibus præſtat, ut vivificet percipientes & videntes ſe. Et paulò poſt: Homines igitur videbūt Deum & vivent per viſionem immortales facti, & pertingentes uſque ad Deum. S. Bernard. ſerm. 4 in feſto omnium Sanctorum, In hoc erit vita æterna, ut cognoſcamus Patrem & Filium cum Spiritu Sancto, & videamus Deum ſicuti eſt, id eſt, non modo ſicut ineſt, nobis vide-

licet aut cæteris creaturis : sed sicut est in semetipso.

Probatur 4. duplici ratione, quâ utitur S. Thom 1. p. qu. 12. art. 1. Prima quod vel dicendum est in Deo repositam non esse beatitudinem nostram, quod falsum est, & fidei repugnat; vel si in Deo reposita est, debet esse in actu perfectissimo circà Deum ut objectum qui actus alius esse non potest, quàm clara ejus visio. Secūda ratio est, quòd naturale desiderium clare Deum videndi nobis inditū sit: cùm enim homo intuetur effectū, naturaliter appetit videre causam. At si clara Dei visio non esset possibilis, sequeretur Deum frustrà & sine ratione desiderium illud naturæ nostræ indidisse : quod omninò dici non debet.

3 Objiciebant Armeni 1. Apostolum dixisse, 1. ad Timoth. cap, 1. Deum esse invisibilem; & cap. 6. habitare lucem inaccessibilem, nullumque hominem eum videre posse.

Respondetur (ex mente S. August. epist. 12. ad Paulinam, ubi hæc Apostoli verba fusè explicat) illa esse intelligenda de statu Viatorum, non vero Beatorum: hoc est Deum ab hominibus, quamdiù in hac mortali vita degunt, secundùm legē ordinariā, per solas naturæ vires clarè videri non posse; juxta illud Exodi 33. Non videbit me homo & vivet.

Objiciebant 2. authoritatem multorum sanctorum Patrum, præsertim S. Joan. Chrysostomi, Theodoreti, Theophilacti, Eutimij, quorum verba refert Sixtus Senensis lib. 6. biblioth. sanctæ ann. 183. qui denegare videntur Deum ab ullo intellectu creato clarè, ut in se est, videri posse.

Respondetur cum eodem Sixto Senensi, verba illorū Patrum intelligenda esse vel de visione Dei per oculum corporeum, quam fatemur esse impossibilem : vel de clara Dei visione ex solis naturæ viribus, & secundum legem ordinariam, in hac vitâ : vel de eadem clara Dei visione, etiam in altera vita, quatenus ipsius essentiæ di-

vinæ comprehensionem significat, quæ haud dubiè cuicunque intellectui creato est omnino impossibilis.

Objiciebant 3. nullam esse proportionem inter Deum, ut clarè videndum, & potentiam creatam intellectivam: cum hæc sit finita, ille verò infinitus: unde sequitur Deum ab intellectu creato clarè videri non posse.

Respondetur ex mente S. Doctoris suprà, respons. ad 6. verum esse, nullam inter finitum & infinitum reperiri proportionem; si proportionis nomine intelligatur habitudo certa quantitatis unius ad alterum: at posse aliquam esse proportionem, si per illam quælibet unius ad alterum habitudo intelligatur, qualis est effectus ad causam, potentiæ ad objectum. Et sic potest esse proportio creaturæ ad Deum, in quantum se habet ad illum, ut effectus ad causam suam, vel ut potentia ad objectum suũ; Si inter potentiam & objectum finita aliqua & determinata proportio esse deberet, sequeretur nequidem voluntatem creatam posse ferri in Deũm per actum charitatis supernaturalis, quod tamen evidenter falsum est.

SECTIO II.

An de facto nunc beati essentiam Dei clarè videant.

1. SEnsus quæstionis est, an Sanctorum animæ, quæ hinc discedunt, ab omni peccati tum macula, tum pœna perfecte purgatæ, statim atque à corporibus solutæ sunt, clara Dei visione fruantur: an verò hæc visio post corporum resurrectionem, aut in aliud tempus differatur?

Partem negantem secuti sunt Millenarij, sic dicti, quod prave intelligentes aliqua verba libri Apocalypseos, asserent Christum Dominum post communem resurrectionem cum sanctis regnaturum super terram mille annis antequàm ad cœlestem beatitudinem, ac divinæ essentiæ fruitionem illos deducat. Videri potest Lactant. lib. 7. Institutionum divi cap. 29. & S. Hieron. lib. de Script.

Eccl.

Eccl. cap. 28. ubi etiam Tertullianum in eo errore fuisse dicit, nec non & Vigilantium, in eo libro quem contra eum edidit. Calvinus etiam nonnisi post communem resurrectionem beatos, in cœlo Dei visione fruituros existimat lib. 4. Instit. cap. 20.

2. Pars verò affirmans, quæ sanctorum animas nunc in cœlo clara Dei visione frui asserit, de fide est.

Et probatur, ac simul error oppositus refellitur 1. ex Scriptura, S. Luc. 23. ubi Christus dixit Latroni secum crucifixo, Hodie mecum eris in Paradiso. In quibus verbis, nomine Paradisi, sancti Patres ipsam gloriam & visionem beatificã intelligunt. Ita S. Ambros. super hunc locum: S. Hieron. in cap. 9. Zach. & S. August. Epist. 57. ubi verba illa eo sensu intelligenda esse existimat, ut à Christo dicta sint, non in quantùm homo erat, sed in quantùm Deus, cum quo futurus erat latro per visionem claram ipsius, quod est esse in Paradiso, id est, Paradisi gloria & beatitudine frui. Item ex 2. ad Corinth. cap. 5. ubi Apostolus sic loquitur: Audemus, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præsentes esse ad Dominum: hoc est, ut Deum ipsum intuitivè, & facie ad faciem videamus: quo in sensu hæc Apostoli verba intelligit S. Aug. lib. 14. de Trin. cap. 2.

Probatur 3. ex S. Cypria. lib. de exhortatione ad martyrium; ubi sic loquitur: Quanta est dignitas, & quanta securitas exire hinc lætum, exire inter angustias & pressuras gloriosum, claudere in momento oculos, quibus homines videbantur & mundus; & aperire eosdem statim, ut Deus videatur, & Christus! S. Aug. lib. 12. de Genesi cap. 34. ubi dicit animas Sanctorũ esse in Paradiso, sive in tertio cœlo, quo raptꝰ fuit S. Paulus, easque in illo Cœlo Dei substantiam Verbumque Deum, per quod facta sunt omnia, ineffabiliter videre: Et in lib. Meditationum cap. 22. Felix anima, inquit, quæ terreno resoluta copore, libera cœlum petit; secura & tranquilla; non timet hostem, neque mortem: habet enim præsen-

tem, cernitque indesinenter pulcherrimum Dominum, cui servivit, quem dilexit, & ad quem tandem læta & gloriosa pervenit.

Probatur 4. hâc ratione, Deus cujus natura bonitas, cujus opus misericordia, pronior est haud dubiè ad remunerandum, quàm ad puniendum. Atqui animabus impiorum, statim atque decedunt è corporibus pœnam æternam tàm damni quàm sensus infligit, ut patet de Divite epulone, S. Luc. 18. cujus anima, statim atque à corpore soluta est, in infernum est delata, ibique, pœnis & cruciatibus affecta. Ergo multò magis credendum est, illum beatitudinem æternam, quæ in clara essentiæ suæ visione consistit, animabus sanctorum & justorum concedere, statim atque ex hac vita perfectè à peccatis purgatæ migraverint.

3. Objicies, S. Matth. cap. 20. & 25. in parabola operariorum, mercedem non nisi in fine diei omnibus simul operarijs solvi: & Apocalyp. 6. animas sanctorum visas esse sub altari, divinumque responsum accepisse, ut expectarent adhuc modicum tempus, donec compleretur numerus fratrum. Ex quibus locis videtur sequi visionis beatificæ fruitionem, simul omnibus electis concedendam, usque in diem judicij differri.

Respondetur, hæc & similia Scripturæ loca intelligenda esse de beatitudine totali & completa, quæ non animæ solum, sed etiam corporis gloriam requirit: quæ quidem ut sic, post corporum resurrectionem in ultimũ judicium, secundum legem ordinariam reservatur.

SECTIO III.

* *An intellectus creatus indigeat specie aliquâ intelligibili ad videndum Deum*

SUpponimus de duplici specie quæstionem intelligi posse, de expressa scilicet aut de impressa. Species expressa est ipsamet conceptio intellectus, per quam sibi ipsi exprimit id quod intelligit: & dicitur etiam verbum

mentis,

mentis, quia per illam ſpeciem expreſſam intellectus veluti ſibi ipſi loquitur. Species impreſſa eſt, quæ objectum intellectui repræſentat, ut ab eo cognoſci poſſit. Hoc præſuppoſito,

Dicendum eſt primò in cognitione intuitiva ſeu viſione beatifica divinæ eſſentiæ neceſſariam eſſe ſpeciem expreſſam, ſeu verbum mentis, eſſentiam divinam prout in ſe eſt, intellectui creato repræſentans.

Probatur ex eo quod (ut docet S. Thom. 1. p. qu. 17 artic. 1.) quicunque intelligit, ex hoc ipſo quod intelligit, procedit aliquid intra ipſum, quod eſt conceptio rei intellectæ ex vi intellectiva proveniens, quæ conceptio dicitur verbum cordis. Cum igitur cognitio ſeu viſio Dei fiat per intellectionem, ſequitur ex mẽte S. Doctoris, quod intellectio illa non aliter formari poſſit, quàm per verbum internum ſeu ſpeciem expreſſam.

Dicendum 2, in viſione beatifica divinæ eſſentiæ non dari ſpeciem impreſſam, ſeu beatos ad videndum Deum non indigere ulla ſpecie impreſſa, quæ ipſis divinam eſſentiam repræſentet.

Probatur hac ratione, non eſt neceſſaria ſpecies impreſſa ad repræſentandum objectum, quando ipſummet objectum per ſeipſum poteſt ſe inſtar ſpeciei intellectui repræſentare: atqui eſſentia divina poteſt inſtar ſpeciei ſe repræſentare intellectui beatorum: ergo, &c.

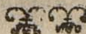
Probatur major, quia quoties admittuntur impreſſæ ſpecies, toties & ideó admittuntur; quia objecta non poſſunt ſeipſa inſtar ſpeciei repræſentare, vel ob defectũ proportionis cum facultate cognoſcente, quomodo ſe habent res materiales cum intellectu comparatæ: vel ob defectũ unionis cum facultate cognoſcente, quando v. g. ab illa facultate ſunt diſtantia: unde in Angelis nullæ à Theologis admittuntur ſpecies impreſſæ ad cognoſcendã propriam ſubſtantiam, quia hæc ſeipſam ſufficienter repræſentare poteſt, utpote eorum intellectui maximè proportionata intime præſens.

Minor probatur, nimirum, quod essentia divina potest se instar speciei repræsentare intellectui beatorum, quia ipsi tribui possunt ea quæ necessaria videntur, ut aliquod objectum instar speciei ad sui cognitionem concurrat: est enim intime præsens ipsi intellectui beatorum; & præterea est objectum maxime accommodatum & proportionatum eidem intellectui, non quidem quoad virtutem naturalem ipsius, sed quoad obedientialem, ratione cujus fit, ut quo objectum illud est præstantius, eo magis sit ipsi intellectui accomodatum & proportionatum, utpote quòd eo aptius sit ad ejus supplendam insufficientiam, & infirmitatem adjuvandam.

Dicendum 3. quod quamvis non detur de facto species intelligibilis impressa in visione beatifica, quæ divinam essentiam prout in se est, repræsentet, possibilem tamen esse ejusmodi speciem.

Probatur, quia in visione beatifica datur de facto species expressa (ut supra dictum est) quæ est actualis repræsentatio divinæ essentiæ: ergo etiam dari potest species impressa, quæ eandem essentiam repræsentet, quamvis enim hæ duæ species in multis differant, in eo tamẽ conveniunt, quod utraque repræsentet rem intellectam: unde quoad hoc par est ratio utriusque; quare si species expressa possibilis est, erit etiam impressa.

Dices, Essentia divina est infinita, ergo non potest prout in se est repræsentari per speciem finitam, cùm finiti ad infinitum nulla sit proportio. Respondetur negando cònsequentiam, quia si essentia divina potest, ut in se est, repræsentari per speciem expressam quæ finita est, poterit etiam per speciem impressam finitam, est enim par utriusque ratio. Quamvis autem essentia divina infinita sit, potest tamẽ finito modo repræsentari per speciem finitam, sicut eadem essentia licet in se infinita, finito tamen modo cognoscitur per visionem beatificam.

SECTIO

SECTIO IV.

An ad Deũ clarè videndũ intellectus creatus lumine aliquo supernaturali indigeat.

1. Dicendum 1. intellectum creatum auxilio aliquo supernaturali indigere, quo confortetur & elevetur ad claram Dei visionem eliciendam. Quod quidem auxilium supernaturale communiter à Theologis lumen gloriæ vocatur.

Probatur 1. ex Psal. 35. Apud te est fons vitæ; & in lumine tuo videbimus lumen. Apoc. 21. Charitas Dei illuminabit eam, scilicet societatem beatorum videntium Deum: ut explicat S. Thomas, quæst. 12. art. 5. ubi ex his duobus Scripturæ locis probat necessitatem luminis gloriæ.

Probatur 2. ex Concilio Viennensi, sub Clemente V. in quo inter alios errores Begardorũ & Beguinarũ, iste quinto loco recensetur: Quod anima non indiget lumine gloriæ, elevante illam ad Deum videndum, & eo beate fruendum: & hoc ibidem tanquam hæreticum damnatur, ut etiam refertur Clementina (ad nostrum) titul. de hæreticis.

Probatur 3. ex S. August. lib. 1. de peccatorum meritis & remissione cap. 19. ubi sic loquitur: Verum tamẽ, si percepto baptismate ex hac vita emigraverit soluto reatu, cui originaliter erat obnoxius, perficietur illo lumine veritatis, quod incommutabiliter manens in æternũ, justificatos præsentia creatoris illuminat.

Probatur 4. hac ratione: si intellectus ad eliciendum actum fidei supernaturalis in hac vita indiget auxilio aliquo supernaturali; multò magis indigebit ad eliciendum actũ visionis beatificæ: cum longe sit perfectior, ac multo magis supereemineat naturali facultati ipsius intellectus. Atqui certum est intellectum non posse sine auxilio aliquo supernaturali actum fidei elicere, ut definitum est in Concil. Trid. sess. 6. can. 2. & 3. & anteà definitũ fuit

in Concilijs contrá Pelagium congregatis. Ergo à fortiori idem intellectus ad eliciendum actum visionis beatificæ indigebit auxilio aliquo supernaturali. Et illud est, quod à Theologis vocatur lumen gloriæ.

2. Dicendum 2. lumen illud gloriæ esse qualitatem habitualem intellectui creato ab ipso Deo infusam, illiq; inhærentem. Ita communiter Theologi, aliquibus exceptis, qui aliter illius luminis naturam explicant.

Probatur assertio hâc ratione; quia scilicet per lumẽ gloriæ intelligitur donum aliquod, quo intellectus creatus elevatur permanenter, & modo sibi connaturali, ad Deum clarè videndum: cùm enim status beatitudinis sit permanens, debet etiam habere modum sibi convenientissimum, quo intellectus perficiatur permanenter, ac reddatur capax per aliquid sibi inhærens, ad visionem illam eliciendam, in qua essentialis ejus beatitudo consistit.

Confirmatur ex eo quòd ad actum fidei eliciendum, ipsa fides habitualis tanquam lux aliqua subobscura intellectui infunditur illique inhæret eo fine, ut compleat & perficiat ejus vim ex se insufficientem ad credendum in Deum. Ergo à pari, imò à fortiori, dicendum est, lumen gloriæ habitualiter inhærere intellectui creato, ut compleat, & perficiat ejus vim debilem & insufficientem ad clarè videndum Deum.

Observandum est autem hic, quod, quamvis de fide sit, intellectum creatum indigere aliquo auxilio seu lumne supernaturali, ad claram Dei visionem eliciendam, ut patet ex Concilio Viennensi suprà relato, non est tamẽ expresse definitum quid propriè sit illud lumen: an sit qualitas habitualis inhærens, vel aliquid aliud, quamvis longè probabiliùs sit id quod diximus & oppositum, licet non sit hæreticum, videatur tamen aliquibus Theologis erroneum, ut docet Isambertus ad quæst. 12. disp. 2. art. 3.

3 * Quæres 1. in quem usum necessarium sit lumen illud gloriæ, quod beatis datur. Respon-

Reſpondetur ad hoc eſſe neceſſarium, & in eum finē dari, ut compleat & perficiat inchoatam & debilem vim intellectus ad videndum Deum, & cum eodem intellectu effective concurrrat ad viſionem beatificam.

Hæc enim viſio duo habet, nimirum quòd ſit actio quædam vitalis, & quód ſit ſupernaturalis. Ad primum neceſſarius eſt intellectus, qui eſt vitalis facultas. Ad ſecundum aliqua eſt in eo neceſſaria potentia major naturali, quæ ad ſola naturalia ſe extendit, ac proinde virtus aliqua ſupernaturalis, quæ ipſius intellectus naturali potentiæ ſuperaddita compleat & perficiat ejus inſufficientiam, & hæc eſt quæ à Theologis vocatur lumē gloriæ.

4. Quæres 2. an lumen illud gloriæ tale ſit, vel eſſe poſſit, ut non tantùm creatum intellectum, ſed etiam oculum corporeū elevare queat ad viſionem claram divinæ eſſentiæ; ſeu an oculus corporeus lumine aliquo elevari poſſit ad eſſentiam ipſius Dei videndam?

Reſpondetur id fieri omninò non poſſe. Ita S. Aug. Epiſt. 111. & 112. ubi ex profeſſo illud varijs tum Scripturæ, tum Sanctorum Patrum Athanaſij, Gregorij, & Nazianz. Ambroſ. & Hieronymi authoritatibus probat. Ratio ejus rei eſt, quia nulla potentia, ſuâ vitali actione extra limites objecti ſui verſari poteſt: unde, ſi impoſſibile eſt per facultatem corpoream viſivā percipere ſaporem vel ſonum, multo magis percipere rem purè ſpiritualem. qualis eſt Deus. Deinde, ſi viſu corporeo, prout in ſe eſt, videri poſſet, magis adhuc poſſet ſenſu interno: unde ſequeretur ipſa bruta animalia capacia fore beatitudinis, quæ in viſione Dei conſiſtit: quod abſurdū eſt, & dici non debet.

Objicies Job dixiſſe cap. 19. In carne mea videbo Deum Salvatorem meum. Et alio in loco: Auditu auris audivi te: nunc autem oculus meus videt te.

5. Ad primum locum reſpondetur cum S. Aug. lib. 22. de Civit. cap. 19. Job non dicere, ſe carne, aut per carnem; id eſt, oculis carneis viſurum Deum, ſed in carne,

ne; hoc est, post resurrectionem resumpto corpore. Quod autem addit postea: Quem visurus sum, & oculi mei conspecturi sunt: vel de oculis mentis accipiendum est, vel de visione humanitatis Christi, quem in spiritu tunc prævidebat, & redemptorem vocabat. Ad secundùm locum respondetur cum S. Thom. art. 3. de oculo mentis intelligendum esse, vel potius (ut alij interpretantur) de effectu divinæ providentiæ erga homines, quem tunc ait se fuisse expertum evidenter, & quasi ad oculum cognovisse: cùm anteà non nisi auditu, & ex aliorum relatione agnovisset.

SECTIO V.

Quid intellectus lumine gloriæ illustratus, in divina essentia videat.

1. Dicendum 1. intellectum lumine gloriæ illustratum videre Dei essentiam, & simul tres Personas divinas, ac omnes perfectiones formaliter in Deo existẽtes.

Probatur 1. ex Scriptura. 1. S. Joan. 5. Videbimus eum sicuti est: quæ verba unanimiter Sancti Patres intelligunt de visione beatificâ, quâ videtur Deus, sicuti est in seipso: Atqui Deus in seipso est unus in essentia, trinus in personis, habetque formaliter in se omnes perfectiones: Ergo, &c.

Probatur 2. ex Concilio Florentino in decreto unionis: ubi definitum, animas justorum recipi in cœlum, & intueri clare Deum unum & trinum, sicuti est; unde sequitur, secundùm mentem Concilij, omnes etiam divinas perfectiones à beatis videri: cùm non minùs Deo conveniat esse. v. g. sapientem, justum, quam esse unum in essentia, & trinum in Personis.

Probatur 3. hâc ratione impossibile est aliquid, quod est omninò simplex & indivisibile, clare & perfecte videri, quin simul videãtur omnia, quæ illi insunt, & cum quibus realiter idem est. Atqui essentia divina est simplicissima & omninò indivisibilis; prætereà est idem reali-

ter

ter cum Personis divinis, & cum omnibus perfectionibus in Deo existentibus: Ergo visâ essentiâ divinâ, necessario videntur etiam & Personæ divinæ, & omnes perfectiones formaliter in Deo existentes.

Dices, inde consequens fore, Deum à beatis comprehendi.

Respondetur id non sequi. Ad comprehensionem enim Dei, præter cognitionem omnium perfectionum quæ formaliter in eo existunt, requiritur prætereà ut cognoscantur ea omnia, quæ in illo sunt eminenter, seu quæ ab illo extra se produci possunt; atque insuper, ut ipsa divina essentia, cum illis omnibus, quæ formaliter vel eminenter in se continet, tam perfecte cognoscatur, quàm in se cognoscibilis est. Quod cùm solius Dei proprium sit, sequitur illam à nullo intellectu creato posse comprehendi.

Dicendum 2. intellectum lumine gloriæ illustratum, videndo clarè divinam essentiam, videre simul etiam in ea multas alias res præter ipsum Deum. Ita S. Thomas 1. part. qu. 12. art. 9. & qu. 58. art. 7. & cum illo communiter omnes Theologi.

Ad hujus autem assertionis clariorem intelligentiam, notandum est ex S. Doctore animas beatas duplicem in cælo habere creatarum rerum cognitionem: unam, per proprias illarum species, quas vel initio beatitudinis à Deo acceperunt, vel per aliquas revelationes, quas de novo accipiunt; alteram verò in essentia divina, seu in verbo divino.

Hæc doctrina sic explicata probatur ex S. August. lib. 11. de Civit. Dei cap. 7. ubi sic loquitur: Cognitio creaturæ in seipsa (ut ita dicã) decoloratior est, quàm cum in Dei sapientia cognoscitur velut in arte, per quam facta est. Et cap. 29 Illi (beati scilicet) non per verba sonantia Deum discunt, sed per ipsam præsentiam immutabilis veritatis, &c. Ipsam quoque creaturam meliùs ibi, hoc est, in sapientia Dei tanquam in arte quâ facta

est; quàm in eâ ipsâ, sciunt. Et paulò post, enumeratis varijs creaturarum cœlestium & terrestrium speciebus; adjungit: Omnia hæc aliter in verbo Dei cognoscuntur à beatis, ubi habent causas rationesque suas secundùm quas factæ sunt incommutabiliter permanentes: aliter in seipsis, illic clariore, hic obscuriore cognitione. Sanctus etiam Bernardus paucis verbis id optimè explicat lib. 5. de consid. cap. 1. Vident (beati scilicet) Verbum; & in Verbo, facta per Verbum, &c. Optimum videndi genus, si nullius egueris ad omne, quod nosse libuerit.

Probatur etiam hac ratione. Visio beatifica sanctorũ, est quædam participatio visionis increatæ, quâ Deus seipsum & creaturas cognoscit: Atqui Deus in essentia sua videt creaturas secundùm esse proprium quod habent, aut habere possunt in seipsis: Ergo & sanctos eodem modo creaturas aliquas in essentia divina videre posse censendum est.

3. * Obijcies: Si aliquæ creaturæ videntur in Deo, omnes necessariò videbuntur, quia non est potior ratio unius quàm alterius, cùm omnes æquè in essentia divina eminenter contineantur, & hæc æquè omnes in actu primo repræsentet.

Respondetur istud consequens non esse, fierique posse, ut vi beaticæ visionis videantur aliquæ tantum creaturæ in essentia divina: imò fieri posse ut ipsa essentia divina clarè ab aliquo beato videretur, absque eo quod ulla particularis creatura in ea videretur. Unde autem hæc visionis beatificæ differentiâ proveniat, variè explicant Theologi: quidam enim asserunt id provenire ex ipsamet essentia divina, quæ est speculum voluntarium, has aut illas creaturas, prout ipsi Deo placuerit, unicuique beatorum repræsentans: alij ex voluntate ipsius Dei, ad has potiùs quàm ad alias videndas speciali influxu concurrere volentis, prout status vel meritum cujusque beati exigit. Alij denique ex differentia sive specifica sive indivi-

duali

duali ipsius luminis gloriæ, ratione cujus Deus intellectui beato repræsentatur ut author aliquarum creaturarum, & harum potiùs quàm aliarum.

SECTIO VI.

Quas nam res, præter Deum, in statu gloriæ Beati cognoscant

1. CUm certum sit (ut in sectione præcedenti dictum est) beatos, non tantum Deum, sed etiam alia multa præter ipsum, sive in ejus essentia, sive per speciales revelationes, aut alio quovis modo cognoscere: quæritur, quænam sint illæ res, quarum cognitio illis in statu gloriæ competat. Pro cujus resolutione,

Dicendum 1. beatos non cognoscere omnia futura cõtingentia, nec omnes aliorum liberas cogitationes.

Ita communiter Theologi, estque sententia, S. Dionisij, & aliorum sanctorum Patrum, asserentium Angelos inferiores à superioribus illuminari, & aliquarum rerum nescientia purgari. Et colligitur ex cap. 10. Danielis, ubi refertur unũ Angelum beatum per tres hebdomadas restitisse alteri item beato, utroque illorum pro utilitate populi sibi commissi contendente, & quid Deus fieri vellet nesciente. Et S. Matth. 24. ubi Christus dicit beatos Angelos judicij extremi neque diem, neque horam scire.

Dicendum 2. quemlibet beatum perfectè & clarè cognoscere omnia fidei nostræ mysteria.

2. Probatur ex Apostolo 1. Cor. cap. 13. ubi loquẽs de fidei mysterijs dicit: Videmus nũc per speculũ in ænigmate: tunc autem facie ad faciem.

Probatur 2. ex S. Gregor. lib. 18. Moral. cap. ult. in fine. Hæc visio nũc fide inchoatur; sed tunc in specie perficietur, quando coæternam Dei sapientiam, quam modo per ora prædicantium quasi per decurrentia flumina sumimus; in ipso suo fonte bibemus. Ex S. Aug. lib. 20. de Civit. cap. 1. Quid videbimus, nisi Deum & omnia illa, quæ nunc non videmus credentes? &c. hic credimꝰ, illic videbimus. Proba-

Probatur 3. ex eo quod præmium debet respondere merito. Atqui fidei meritum in eo præsertim consistit, quòd firmiter propter authoritatem Dei revelantis credantur illa, quæ obscura sunt, & inevidentia: Ergo fidei præmium in eo consistere debet, ut eadem illa evidenter & clare cognoscenda proponantur.

5. Dicendum 3. quemlibet beatum omnes rerū species & genera, omniaque scientiarum naturalium objecta cognoscere, seu ea omnia perfecte scire quæ ab homine vel Angelo naturaliter sciri possunt. Ita S. Thom. art. 8. in resp. ad 4.

Hoc constat tum ex eo quòd non minus credibile sit, cuilibet beatorum Deum perfectam rerum omnium sciētiam communicaturum, quàm communicaverat Adamo in statu innocentiæ, ut docet S. Thom. quæst. 94. art. 3. cum status gloriæ longe sublimior & perfectior sit. Tum etiam ex eo quòd cum beatitudo sit status omnium bonorū aggregatione perfectus, requirit ut intellectus beati ea cognoscat, quæ requiri possunt ad naturalē sui perfectionem, & ad explendum appetitum sciendi rectæ rationi consentaneum, qui ipsi naturaliter inest. Atqui talis est rerum omnium naturalium cognitio: Ergo, &c.

Dicendum 4. quemlibet beatum ea omnia cognoscere, quæ ad illum speciali modo spectant; verbi gratiâ, Angelos hominum custodes scire perfecte ea omnia, quæ ad eorum gubernationem conducere quocunque modo possunt; item quemlibet sanctum cognoscere omnes orationes, quæ ad illum diriguntur & omnia quæ ab omnibus viatoribus in ejusdem honorem fiunt.

Probatur 1. ex illis S. Petri verbis Epist. 2. cap. 1. Dabo operam & frequenter habere vos post obitum meum, ut horum memoriam faciatis: quibus significat curam & solicitudinem, quam servaturum se dicit in statu gloriæ pro salute fidelium. Unde sequitur eum in illo statu cognoscere omnia quæ ad eorum salutem spectare possunt: hæc enim cognitio, ipsi, utpote primo & summo

totius Eccleſiæ poſt Chriſtum Paſtori, maximè competit.

Probatur 2. ex Concil. Senonenſi in decretis fidei cap. 13. ubi damnantur hæretici, qui dicunt noſtras orationes à ſanctis non cognoſci, eoſque proinde à nobis non debere orari, diciturque eum facile intellecturum, quàm id falſum ſit, qui non ignorat ſanctis pervium eſſe omniforme divinitatis ſpeculum; quo, quidquid eorum interſit, illuceſcat.

Hinc ſequitur (quod notandum eſt) fieri poſſe ut aliquis beatus, qui meritis ac proinde gloriâ minor eſt, plura in ſtatu beatitudinis ſciat & cognoſcat, quam alius, qui gradum ſanctitatis & gloriæ ſuperiorē obtinet : Quia ſcilicet illius ſpecialis conditio hanc cognitonem exigit, hujus verò minimè. Nec propterea quidquā hujus gloriæ & felicitati detrahitur : ſiquidem, ut recte dixit S. Auguſt. lib. 5. de Confeſſ. cap. 4. Deū alloquens : Beatus eſt qui te novit, etſi alia neſciat : qui vero te & alia novit, nō propter illa beatior, ſed propter te ſolum.

SECTIO VII.

An omnes Beati æqualiter Deum videant.

1. CUm, ut dicit S. Auguſt. lib. 1. de Trinit. cap. 9. & 15. in viſione clara Dei ſit tota merces, viſioque illa ſit ſummum noſtrum bonum : unde communiter Theologi eſſentialem hominis beatitudinem in ipſa Dei viſione conſtituunt : hinc intelligi poteſt, cùm quæritur, an beati æqualiter Deum videant; idem eſſe, ac ſi quæratur, an omnes beati æqualem gloriæ gradum obtineant.

Dicendum eſt igitur 1. ſanctos in cœlo non æquali modo videre Deum, nec æqualiter eſſe beatos.

Huic veritati, quæ de fide eſt, oppoſitus eſt error Joviniani : qui, ut teſtatur S. Hieron. lib. 2. cont. Jovin. aſſerebat nullam eſſe inter beatos, ſive in ratione meriti, ſive in ſtatu gloriæ, inæqualitatem.

Refellitur hic error, & veritas noſtræ fidei probatur 1. ex Scriptura. S. Joan. 14. *In domo Patris mei manſi-*

ones

ones multæ sunt. 1. ad Cor. cap. 15. Sicut stella à stella differt in claritate: sic erit resurrectio mortuorum. Et cap. 3. Unusquisque propriam mercedem accipiet juxta laborem suum. Et 2. ad Cor. 6. Qui parce seminat, parce & metet.

Probatur 2. ex communi consensu totius Ecclesiæ, quæ Sanctissimam Dei Matrem super omnes choros Angelorum in cœlestibus regnis exaltatam esse prædicat.

Probatur 3. ex S. Greg. lib. 4. moral. cap. 31. Quia in hac vita discretio est operum, erit in illa procul dubio discretio dignitatum.

2. Objiciebat Jovinianus parabolam operariorum. S. Matth. 20. quibus, licet inæquali tempore & labore operantibus, æqualis merces unius denarij reddita est.

Respondetur cum S. August. serm. 59. de verb. Dom. cap. 4. per æqualitatem denarij cuique operariorũ soluti, intelligendam esse æqualitatem durationis in beatitune: hæc enim in omnibus æterna futura est. Vel cum S. Thom. 1. 2. qu. 5. art. 2. per denarium intelligi objectũ beatitudinis, quod in se unum idemque est pro unoquoque beatorum, scilicet essentia divina, quæ eadem ab omnibus clarè videbitur. Quæ tamen æqualitas durationis vel objecti, non impedit inæqualitatem visionis & fruitionis ipsius objecti, pro ratione inæqualium meritorum cujuslibet beati. Etenim, ut rectè docet S. Thomas 1. part. qu. 12. art. 6. ille qui plus habuerit de charitate, plus participabit de lumine gloriæ, ex cujus proinde majori vel minori intensione, secundum mentem S. Doct. provenit major, vel minor perfectio visionis beatificæ.

3. * Dicendum 2. licet aliqui beati Deum perfectiùs quàm alij videant, nullum tamen illorum altiorem gloriæ gradum desiderare, sed omnes gradu sibi concesso esse contentos.

Id constat tum ex eo, quod Propheta dixit, Psal. 16. Satiabor cum apparuerit gloria tua. tum etiam ex ratione ipsius beatitudinis, quæ cum in unoquoque beato licet

cet inæqualis sit tamen suo modo perfecta, requirit ut ipse beatus sit contentus & satiatus, aliàs non esset verè & perfectè beatus, si aliquod bonum ipsi deesset, quod assequi optaret.

Unde autem proveniat ut unusquisque beatus, licet minori gloria donatus, majorem non requirat nec desideret, licet variæ rationes ab aliquibus Theologis afferantur, probabilissimè nobis loqui videntur ij, qui id potissimū provenire asserunt ab ipso amore beatifico, quo cum ipsi beati longè plus diligant Deum quàm seipsos, & sua propria bona & commoda, hinc fit ut magis optēt id, quod Deo gratum & acceptū esse sciunt, quàm quod sibi; cùm verò perspectum habeant hanc esse justissimā simul & misericordissimam Dei voluntatem, ut præmiū respondeat merito, hinc fit ut nihil amplius optēt, quàm id quod meritis suis Deus attribuere voluit.

Quæres quænam præter divinam voluntatem & merita cujusque, sit proxima causa inæqualitatis, quâ beatorum alij alijs perfectius Deum vident.

Respondetur, causam illam propriam aliam non esse quàm majorem vel minorem intensionem luminis gloriæ: Ratio est, quia licet intellectus concurrat activè ad visionem Dei, nihil tamen ex se potest, nisi quatenus & quantum elevatur per lumen gloriæ; unde sequitur ex illo solo lumine inæqualitatem beatificæ visionis esse petendam. Actus enim in sua entitate & substantia supernaturales, excedere non possunt virtutem supernaturalē à quâ producuntur.

TRACTATUS III.
DE SANCTISSIMÆ TRINITATIS MYSTERIO.

CUm ex omnibus Christianæ fidei mysterijs nullum sit, quod aut violentius dæmon, jam ab initio nascentis Eccle-

Ecclesiæ impugnaverit, mysterio Sanctissimæ Trinitatis; aut in cujus impugnatione pertinacius perseveraverit; ut satis evincunt Arianorum, Sabellianorum, Patripassianorum, Macedonianorum hæreses, & aliæ similes pestes, ex abyssi puteo emissæ, quæ tot in Ecclesia strages ediderunt: ideò maximi interest fidem sanam & perfectam de tam sublimi & ineffabili mysterio concipere & servare, ita ut, illius face prælucente verum à falso, certum ab incerto in re tanti momenti secernere valeamus; præsertim cùm, ut rectè dixit S. August. lib. 1. de Trin. cap. 3. Nec ullibi periculosius erretur; nec aliquid laboriosius quæratur; nec quidquam fructuosius inveniatur.

Et quoniam non humanæ solùm, sed etiam Angelicæ mentis captū longè superat: idcirco ad explicandas tam ardui mysterij difficultates, non tam humanâ ratione, quàm fidei authoritate utendum est.

Atque ut ordine aliquo procedamus, omnia, quæ de adorando illo mysterio dicenda sunt, ad duo capita revocabimus. In quorum 1. agetur de ijs, quæ ad mysterium illud spectant in genere, in 2. de ijs, quæ ad singulas divinas Personas pertinent in particulari.

CAPVT I.

De ijs, quæ spectant ad mysterium Sanctissimæ Trinitatis in genere.

SECTIO I.

An mysterium Sanctissimæ Trinitatis naturali ratione cognosci possit.

1. QUamvis mysterium Trinitatis sit suprà rationem naturalem certum est tamen non esse contra illā: Etenim verum vero repugnare non potest, ut dicitur in Concil. Lateran. 5. sess. 8. nullumq; argumentum à ratione

tione naturali contra illius veritatē peti potest, quod nō sit solubile. Cùm igitur hoc mysterium contra rationem non sit, quæritur, an etiam aliquâ ratione naturali cognosci possit. Pro cujus resolutione,

Dicendum, Personarum Trinitatem in unitate divinæ essentiæ, nulla ratione naturali posse demonstrari.

Huic veritati, quæ de fide est, opponitur error Raymundi Lullij, qui ut refert Nicolaus Emericus in Directorio Inquisitorum part. 2. qu. 9. art. 96. asserebat omnes articulos fidei, proindeque Sanctissimæ Trinitatis mysterium, probari posse per rationes necessarias, demonstrativas & evidentes.

2. Refellitur hic error, & veritas nostræ assertionis probatur 1. ex Scriptura S. Matth. 11. Christus dicit, quod nemo novit Patrem, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare. Et cap. 11. cùm S. Petro Christū alloquens dixisset, Tu es Christus Filius Dei vivi, respondit ipse Christus: Beatus es Simon Bariona; quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, &c.

Probatur 2. authoritete Gregorij II. Summi Pontificis, qui supradicti Lullij opinionem damnavit, ut refertur in præfato Directorio, loco citato.

Probatur 3. ex S. Hilario lib. 1 de Trinit. ubi sic loquitur: Non putet homo suâ intelligentiâ se consequi posse mysterium divinæ generationis. Et S. Aug. lib. 8. de Trin. cap. 5. ubi de hoc mystero loquens: Priùs, inquit, credere debemus, quàm intelligere.

Probatur 4. hac ratione: Omnis cognitio naturalis, quam de Deo habemus, aut haberepossumus, ducitur solùm ex creaturis à posteriori & per effectus. Atqui nullus est effectus, qui referat nobis Deum esse unum in essentia, & trinum in personis: siquidem omnia opera Dei ad extrà tribus Personis divinis communia sunt, & omnino indivisa; nec Deus ad extra operatur, ut trinus, sed quatenus unus. Ergo Dei opera ad extra nos ad trium divinarum personarum notitiam perducere nequeunt;

unt; nec ulla proinde ratio ex iis peti potest, quæ Deum esse unum in essentia, & simul trinum in Personis, demonstret.

3. Obijcies 1. Philosophos quosdam ethnicos ut Trismegistum, Platonem, Plotium, & alios, ita locutos fuisse in libris quos ediderunt, ut videantur aliquam hujus mysterij notitiam habuisse.

Respondetur Philosophos illos, vel tantùm locutos fuisse de diversis essentiæ divinæ proprietatibus & perfectionibus, non verò de distinctis in una essentia divina Personis: vel si aliquam Personarum divinarum notitiã habuerunt, illam non naturali luce, aut proprij ingenij viribus obtinuisse sed ex libris Mosaicis accepisse: sicut de Platone asserit S. August. lib. 8 de Civ. Dei cap. 12.

Obijcies 2. hominem creatum esse ad imaginem Dei, ut dicitur Genes. . & in omnibus creaturis reperiri vestigium aliquod SS. Trinit ut docet S. August. lib. 5. de Trinit. cap. 10. Atqui ex imagine cognosci naturaliter potest prototypus, sicut animal ex vestigio.

Respondetur 1. hanc imaginem in eo consistere quòd homo sit naturæ intelligentis, sicut Deus: unde nihil potest colligi, nec demonstrativè concludi de Trinitate Personarum in Deo ac multò minùs ex alijs creaturis, in quibus nihil invenitur, quod ad hujus mysterij notitiam eos ducat, qui illud ignorant.

Respondetur 2. nos nequidem scire posse, vel in nobis imaginem Dei, vel in alijs creaturis, vestigium Trinitatis inveniri; nisi fides divina illud revelaret, cùm Deus nō cernatur in creaturis, ut trinus, sed solùm ut unus, sicut ex antedictis constat.

SECTIO II,

An sint plures in Deo personæ

1. AD clariorem intelligentiam eorum quæ, tum in hac sectione, tum in sequentibus de mysterio Trinitatis dicenda sunt; observandum est nos hîc sumere

nomen

nomen Perſonæ in ea ſignificatione, in quâ communiter à ſanctis Patribus ſumitur : ſcilicet, ut loquitur Boetius lib. de duabus naturis, & poſt illum S. Thom. 1. part. qu. 29. art. 1. pro rationalis ſeu intellectualis naturæ individua & incommunicabili ſubſtantia : quo etiam in ſenſu ſumitur nomen hypoſtaſis. Quamvis enim pluries in Eccleſia olim diſceptatum fuerit de propria ſignificatione harum vocum, hypoſtaſis & ſubſtantiæ ; utrum idem eſſent cum perſona & eſſentiá, ut conſtat ex S. Gregor. Nazianz. orat. 21. & ex S. Hieron. Epiſt. 17. ad Damaſ. aliquib9 affirmãtibus in Deo tres hypoſtaſes, & unã eſſentiam : alijs id admittere renuentibus. Nihilominus tamen eò res hæc tandem devenit ; ut ex communi Eccleſiæ conſenſu nomen eſſentiæ & ſubſtantiæ in divinis, pro ipſa natura & Deitate tribus Perſonis communi, ſumeretur : nomen verò hypoſtaſis ſignificaret Perſonam, ſeu id quod unicuique Perſonæ eſt proprium. Unde in pluribus Concilijs, Calced. act. 5. & Conſtant. 2. Coll. 8. can. 4. quando de unione Verbi divini cum humanitate agitur, illa unio dicitur facta eſſe ſecundum hypoſtaſim : hoc eſt in Perſona Verbi ; & negatur in Chriſto eſſe duas hypoſtaſes, hoc eſt Perſonas ; hac obſervatione præmiſſa, pro quæſtionis propoſitæ reſolutione,

Dicendum 1. plures eſſe in Deo perſonas, realiter à ſe invicem diſtinctas.

Huic veritatati, quæ de fide eſt, variæ hæreſes olim oppoſitæ fuerunt : ut Sabellianorum & aliorum, qui Perſonas divinas ſolis nominibus diſtingui voluerunt ; & unam eſſe in Deitate Perſonam : quæ, pro diverſis officijs, diverſa nomina ſortiretur ; ſicque Patrem revera pro nobis in Cruce paſſum : unde & dicti ſunt Patripaſſiani ; ut fuſius refert S. Epiph. hæreſ. 62. & S. Auguſt. in lib. de hæreſ. cap. 41.

Hæc hæreſis refellitur, & fidei noſtræ veritas probatur 1. ex Scriptura, in qua fit varijs in locis mentio plurium divinarum Perſonarum : ut Geneſ. 1. Dixit Deus :

Facia-

Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Ubi sermo fit in plurali numero, & ab ipso loquente ordinatur ad Personas distinctas, quæ simul cum illo ad creationẽ hominis operentur. Atqui non possunt aliæ Personæ, quæ ibi colloquuntur, intelligi quàm divinæ: cum agatur de creatione, quæ solius Dei propria est. Atque ita hunc locum intellexerunt, S. Hilar. lib. 5. de Trinit. S. Athanas. Orat. contra idola. S. Basil. homil. 10. in Examerон. S. August. lib. 12. de Trinit. cap. 6. & alij plures.

3. Dicendum 2. tres esse in Deo personas: nec plures, nec pauciores: scilicet Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum. Hæc propositio de fide est, &

Probatur 1. ex his Christi verbis S. Joan. 14. Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis. Quem locum S. Athanas. Orat. contra gregales Sabellij pulchre urget: Cum, inquit, Christus de se loquitur, dicit (ego:) cum de Patre dicit (ille:) cum de Spiritu Sancto, subjungit (alium.) Nonne igitur manifestæ pertinaciæ est negare tres? Item Epist. 1. S. Joann. cap. 5. Tres sunt qui testimoniũ dant in Cœlo; Pater, Verbum, & Spiritꝰ Sanctus, & hi tres unum sunt. Tres sunt inquit Apostolus) non Dij, qui plures esse non possunt: non Angeli, aut aliæ creaturæ; ibi enim loquitur de Deo, seu de ipsius Dei testimonio, ut ex verbis sequentibus patet; Ergo de tribus personis intelligi debent, quæ licet inter se distinctæ sint, tamen unum sunt, hoc est, unam naturam & essentiam habent. Denique S. Matth. 28. apertissimè dixit Christus Dominus baptizandos esse fideles, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.

Probatur 2. ex Concil. Lateranensi sub Innocentio III in decreto fidei cap. 2. ubi hæc verba habentur: Firmiter credimus, & simpliciter confitemur, quod unus solꝰ est verus Deus; Pater, Filius, & Spiritus Sanctus: tres quidem personæ, sed una essentia, substantia seu natura omninò simplex.

Proba-

Probatur 3. ex S. Ambros. lib. 2. de Fide ad Gratianũ cap. 4. ubi explicans trisagium ex Isai. cap. 6. Quid sibi vult, inquit, sub uno nomine trina sanctitatis repetitio? &c. Non dixit semel, ne Filium sequestraret: non bis, ne Spiritum Sanctum præteriret: non quater, ne creaturas adjungeret. Et, ut ostenderet unam esse Trinitatis Deitatem, cum tertiò dixisset, (Sanctus, Sanctus, Sãctus) addidit, singulariter (Dominus Deus Sabaoth.) Et S. August. lib. 1. de Trinit. cap. 4. Omnes, inquit, quos legere potui, qui ante me de Trinitate scripserunt, hoc intenderunt secundum scripturas docere: quod Pater, Filius, & Spiritus Sanctus unius ejusdemque substantiæ, inseparabili æqualitate divinam insinuent unitatẽ: ideoque non sunt tres Dij, sed unus Deus: quamvis Pater Filium genuerit, & ideò Filius non sit qui Pater est: Filiusque à Patre sit genitus, & ideó non sit Pater, qui Filius est: Spiritusque Sanctus nec Pater sit, nec Filius, sed Patris & Filij Spiritus, Patri & Filio etiam ipse coæqualis.

Probatur 1. hac ratione, quâ S. Athanas. suprà, & Tertul. lib. cont. Praxeam utuntur: qui accipit esse ab alio, realiter ab eo distinguitur, quia nihil seipsum producere potest. Atqui ex varijs Scripturæ testimonijs infrà citãdis, constat in una divinitatis substantia esse tres Personas, quarum secunda producitur à prima, Filius scilicet à Patre: tertia item à prima & secunda, nempè Spiritus sanctus à Patre & Filio. Igitur Pater & Filius, & Spiritus sanctus in una eadem divinitatis substantia realiter à se invicem distinguuntur. sicque tres dantur in Deo personæ.

4. Obijcies, si plures essent in Deo personæ, quæ realiter essent inter se distinctæ: sequeretur quamlibet illarum non continere omnem perfectionem, proindeque non esse infinitè perfectam.

Respondetur, distinctionem illam realem divinarum personarum se tenere tantum ex parte relationum, ut postea

posteà dicitur; non verò ex parte naturæ & essentiæ. Unde, etiam si Parsona ùna relativè non sit altera, , est tamen idem prorsùs cum illa essentialiter: & hoc modo quidquid est perfectionis in una, est etiam in altera, propter summam ac simplicissimam essentiæ divinæ unitatē. Uude S. Gregor. Nazianz. optimè dixit Orat. 17. n. 21. Quamvis Pater non sit Filius, tamen est id quod Filius.

Cæterùm cùm hoc Sanctissimæ Trinitatis Mysterium adeò sublime sit, ut vix ab humano ingenio concipi possit; meritò S. Aug. lib. 3. cont. Maximinum Arianum, postquam illud explicasset, subjunxit, quod & nos hic apponere possumus: Qui potest capere, capiat; qui autem nō potest, credat, & oret; ut quod credit intelligat.

SECTIO III.

An sint aliquæ processiones in Personis divinis & quot.

1. SEnsus quæstionis (supposita illa veritate quæ sectione præcedenti probata est, nempe tres esse in Deo Personas) an inter illas aliquis ordo processionis reperiatur; seu an una procedat ab altera. Pro cujus resolutione,

Dicendum 1. in Personis divinis reperiri veram aliquam, & proprie dictam processionem. Hæc propositio est de fide: &

Probatur 1. ex Scripturâ. S. Joann. 16. ubi Christus Dominus de se loquens, dicit: Exivi à Patre, & veni in mundum: quo loco prior pars denotat ejus æternam emanationem à Patre: Si enim de sola Incarnatione locutus fuisset (ut recte observat S. August. tract. 41. in S. Joann.) satis fuisset dicere: veni in mundum. Item Mich. cap. 5. Egressus ejus ab initio, à diebus æternitatis. Item S. Joan. cap. 15. dicitur de Spiritu Sancto: Qui à Patre procedit.

Probatur 2. ex Symbolo Nicæno, quo utitur sancta Romana Ecclesia, in quo dicitur Filium ex Patre natū esse ante

ſe ante omnia ſæcula : & Spiritum Sanctum ex Patre Filioque procedere. Item ex Symbolo S. Athanaſij, ubi dicitur Filius à Patre genitus & Spiritus ſanctus à Patre & Filio procedens.

Probatur 3. ex Sanctis Patribus infrà citandis, cum in particulari de ſecundæ ac tertiæ Perſonæ divinæ proceſſione agetur.

Dicendum 2. duas eſſe in divinis proceſſiones, nec plures, nec pauciores : ſcilicet Filij à Patre : & Spiritus ſancti à Patre & Filio. Eſt de fide, &

Probatur 1. quia in Scriptura duarum illarum proceſſionum ſolum mentio fit, ut conſtat ex dictis, & plenius conſtabit ex dicendis.

Probatur 2. hac ratione, qua utitur S. Thom. quæſt. 27. art. 5. quia divinæ proceſſiones non accipiuntur, niſi ſecundum operationes immanentes : Atqui in natura intellectuali, qualis eſt divina, ſunt duæ tantùm operationes immanentes, nempe intelligere & velle ; Ergo ſunt duæ tantum proceſſiones.

Objicies proceſſionem quamcunque divinæ perſonæ minime convenire: tum quia Perſona procedens neceſſariò eſt ab alio, & non à ſe ; cum tamen repugnet Deum eſſe, & à ſe non eſſe : tum quia, quod procedit, producitur ; produci autem dicit imperfectionem.

Reſpondetur, non repugnare Deum eſſe ab alio, qui ſit idem numero Deus. Tunc enim Natura Divina, cum ſit eadem in producente, & in producto, non producitur, ſed ſolum communicatur per productionem Perſonæ: & hoc nullam dicit imperfectionem, imò ſummam & infinitam indicat ipſius divinæ Naturæ in ſeipſa fœcunditatem.

3. Quærunt hìc Doctores, an principium immediatũ divinarum illarum proceſſionum ſit naturæ fœcunditas : an verò ejus intellectus & voluntas.

Durandus exiſtimat principium illud eſſe ipſam naturam divinam, quatenus infinitè fœcunda eſt, non verò

quatenus intelligens & volens. Verum hanc sententiam communiter Doctores reijciunt, non solum ut minus probabilem, sed etiam ut errori proximam, ac in fide periculosam; asseruntque unanimiter divinas processiones esse per intellectum & voluntatem. Ita S. Thom. qu. 27. art. 1. & 5. Bonavent. 1. sent. &c.

Et constat ex ijs Scripturæ locis, in quibus secunda Persona dicitur Verbum: ut S. Joan. 1. Apocal. 19. &c. Verbum enim in natura spirituali nihil est aliud, quàm completa notitia intellectus. Item ex ijs in quibus vocatur sapientia: ut Proverb. 8. Ezech. 24. Sapientia enim ad solum intellectum pertinet. Item Hebr. 1. ubi vocatur Imago Patris: ratio enim imaginis proprie intellectui competit, quia cognitio intellectus fit per assimilationem cognoscentis cum objecto, & speciem vitalem expressam. Constat etiam ex alijs Scripturæ locis, in quibus Spiritus sanctus vocatur amor & charitas Dei: quæ quidem spectant ad voluntatem.

Præterea, nisi dicamus Filium produci per intellectũ, & Spiritum sanctum per voluntatem, non posset explicari, cur productio Filij esset vera generatio: Spiritus S. non item, ut ex infrà dicendis plenius constabit.

SECTIO IV.

An sint aliquæ relationes inter Personas Divinas quot. & quales.

1. Dicendum 1. aliquas esse relationes reales inter Personas divinas. Hæc propositio est de fide.

Probatur 1. ex Scriptura, quæ pluribus in locis Personas divinas nominibus relativis Patris, Filij, & Spiritus sancti exprimit & appellat, ut constat ex ante dictis. Pater enim & Filius sunt correlata: quia Pater, est alicujus Filij Pater; & Filius, alicujus Patris Filius: similiter Spiritus sanctus est ab aliquo spirante; cumque (sicut dictum est) per modum amoris procedat, relationem necessariò dicit ad principium, quia omnis amor est alicujus amantis.

Proba-

Probatur 2. ex Concilio Toletano undecimo in confeſſione fidei, ubi expreſsè dicitur Perſonas divinas referri relationibus: & Concil. Florent. ſeſſ. 18. ubi Joan. Theologus agens partes Latinorū, ait apud omnes Doctores cōſtare, ſolā in divinis relationē multiplicare Perſonas.

Probatur 3. ex S. Auguſt. lib. 5. de Trinit. cap. 3. ubi dicit Patrem & Filium non appellari ſecundum ſubſtantiam, id eſt, ſecundùm eſſe abſolutum, ſed ſecundùm eſſe relativum: nec Patrem dici ad ſe, ſed ad Filium; nec Filium ad ſe, ſed ad Patrem.

Probatur 4. hac ratione: Divinæ Perſonæ diſtinguuntur inter ſe realiter, ut de fide eſſe ſupra dictum eſt: Atqui non diſtinguuntur per eſſentiam, cum hæc una eademque ſit in tribus Perſonis: Ergo per reales relationes; cum nullum aliud diſtinctionis fundamentum in illis reperiri poſſit.

3. Dicendum 2. eſſe quatuor relationes reales in Divinis,. nec plures, nec pauciores; ſcilicet Paternitas, & Filiatio, Spiratio activa, & Spiratio paſſiva. Ita S.Thom. qu 28. art. 4. & communiter omnes cum eo Theologi.

Probatur hac ratione, quâ utitur S. Thom. Omnis origo & proceſſio realis uniùs ab altero, exigit neceſſariò duos reſpectus oppoſitos: quorū unus ſit procedentis ad principiū, à quo procedit; alter ipſius principij ad id, quod ab illo procedit. Ergo, cùm in divinis duæ ſint proceſſiones (ut ſectione præcedenti dictum eſt) ſequitur eſſe quoque quatuor relationes reales: unam quæ eſt Patris ad Filium, & vocatur Paternitas: alteram, quæ eſt Filij ad Patrem, & vocatur Filiatio: tertiam, quæ eſt Patris & Filij tanquam unius principij ad Spiritum,, & vocatur Spiratio activa: quartam denique, quæ eſt Spiritus ſancti ad Patrem & Filium, & vocatur Spiratio paſſiva.

5. Dicendum 3. relationes in divinis diſtingui inter ſe realiter. Ita S. Thom. art. 3,

Probatur 1. ex Concilio Toletano 11. in confeſſione fidei ubi dicitur in relatione cerni numerum Perſonarū,

hoc est, ideò tres Personas in divinis realiter inter se distingui, quia inter ipsas, relationes aliquæ reales inveniuntur: unde infertur etiam relationes ipsas realiter inter se distingui: cùm quidquid realiter distinguit unum ab alio, debeat esse realiter distinctum à reali distinctivo illius.

Probatur 2. ex eo quod dicit Boëtius lib. de Trinit. quòd substantia in divinis continet unitatem, relatio verò multiplicat Trinitatem: unde sequitur quòd si relationes illæ non distinguerentur ad invicem realiter, non esset in divinis Trinitas realis, sed rationis tantum, seu per solam mentis operationem, quod Sabellianam hæresim redoleret.

Probatur insuper ex eo quod dicit S. Thomas loco cit. ea distinguuntur inter se realiter, inter quæ realis oppositio invenitur. Atqui inter relationes divinas talis oppositio invenitur; cùm de ratione relationis cujuslibet sit, ut inter terminos relativos sit oppositio relativa, alioquin nec esset relatio. Ergo relationes divinæ inter se realiter distinguuntur.

Observandum est tamen spirationem activam, quamvis realiter à spiratione passiva distinguatur, nullo modò distingui à paternitate aut filiatione. Tum quia secundū axioma commune Theologorum, in divinis omnia unū sunt, nisi ubi obviat oppositio relativa. Tum etiā quia (ut definitū est in Concil. Lateran. c. Damnatus, sub Innoc. III.) in divinis non est quaternitas rerum; esset autem, si activa Spiratio à Paternitate & Filiatione realiter distingueretur.

Dicendum 4. relationes divinas non distingui realiter ab essentiâ divinâ.

4. Huic veritati, quæ de fide est, oppositus fuit error Gilberti Porretani, qui (ut constat ex Concilio Rhemensi sub Eugenio III. & ex S. Bernardo Serm. 80. in Cant.) asserebat relationes divinas ab essentiâ divinâ distingui realiter, esseque illi velut assistentes & affixas, quod etiam testatur S. Thomas supp. art. 2.

Refel-

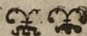
Refellitur hic error, & veritas nostræ fidei probatur 1. authoritate ipsius Concilij Rhemensis, in quo ut refert Baronius tom. 12. ad ann. 1148. præfatus error, præsente & præsidente ipso Eugenio summo Pontifice, damnatus est: & in confessione fidei art. 3. expressè definitum est, nullas esse in Deo relationes, quæ non sint ipse Deus.

Probatur 2. authoritate sanctorum Patrum, quos Magister sententiarum fusè citat lib. 1. distin. 8. art. 31. & præsertim S. Bernardi, qui ex professo in loco suprà citato veritatem hujus assertionis tanquam fide divina credēdam, contra præfati Gilberti errorem propugnat.

Probatur 3. hâc ratione: si aliqua esset inter essentiam divinā, & relationes distinctio, sequeretur aliquā esse in Deo cōpositionē, cum in eo plures inter se realiter distinctæ res reperirentur: quod omnimodæ ejus simplicitati absolutè repugnat.

5. Dices, inde sequi relationes illas inter se realiter nō distingui: quæ enim sunt eadē uni tertio, sunt eadem & inter se, ut refert axioma Philosophorum: Atqui relationes illæ sunt idem realiter cum essentiâ divinâ: Ergo etiam & inter se.

Respondetur dictum axioma verum esse in rebus creatis, & finitis, falsum in præsenti mysterio, quod nec Aristoteles novit, nec ullus ethnicorum Philosophorum cognoscere naturaliter potuit: proindeque, illo non obstante, verum esse id quod fides docet, Deum esse verè unum in essentia, trinum in personis: divinamque essentiam ob infinitatem suam identificare sibi omnia, cum quibus nullam habet oppositionem, ac proinde omnes divinas relationes: cum tamen hæ sibi mutuò identificari nequeant, ob realem, quam ad invicem habent, oppositionem.

SECTIO V.

An sint admittendæ aliquæ notiones in Personis divinis. & quæ?

1. PEr notiones hîc intelligimus proprietates quasdam personales & veluti notas, quibus Personæ divinæ inter se distinguuntur in ordine ad nostrum intellectū. Circà quæstionem igitur propositam.

Dicendum 1. aliquas notiones in divinis esse admittendas. Ita S. Thom. quæst. 23. art. 2. & post illum cōmuniter omnes Theologi.

Constat 1. ex S. August. lib. 5. de Trinit. cap. 6. ubi ait aliam esse notionem, quâ Pater æternus intelligitur ut genitor: aliam, quâ dicitur ingenitus: prioremque ei cōpetere relative ad Filium: posteriorem verò absolute in ordine ad seipsum. Et ex S. Basil. epist. 41. ubi vocat notionem, propriam Personæ formam & notam, vel characterem, seu signum distinctivum: & dicit illas notiones esse necessarias, ut deTrinitatis mysterio incōfusa cognitio habeatur.

Constat 2. ex eo quòd (ut rectè observat S. Doctor suprà) necessarium fuit notiones illas excogitare & admittere ad juvandam intellectus nostri imbecillitatem: ut scilicet pro nostro captu ac modulo, per inadæquatos conceptus de personis divinis loqui, mysteriumque Trinitatis aptè & distinctè explicare possemus, ut ex sequētibus patebit.

2. Dicendum 2. quinque tātum notiones admittendas esse in divinis, scilicet Innascibilitatem, Paternitatē, Filiationem, Spirationem activam, & Spirationem passivam.

Ita S. Thomas suprà art. 3. & communiter omnes Theologi, qui sic illas probant, simul & explicant. Tot dantur notiones in divinis, quot haberi possunt ex his duobus respectibus (à quo alius, & qui ab alio) quia penes eos est omnis distinctio divinarum Personarum. Atqui

qui hi duo respectus solummodò nobis suggerunt quinq; notiones nunc enumeratas. Quod constat inductione facta per modos, quibus Personæ divinæ innotescunt.

Pater enim tripliciter innotescit, 1. ex eo quòd à nullo est, cum sit ipse principium sine principio, unde existit (Innascibilitas.) 2, ex eo quòd alius est ab eo per generationem: unde existit (Paternitas) 3. ex eo quòd alius est ab eo per Spirationem, unde existit (communis Spiratio activa.)

Similiter Filius dupliciter innotescit 1. ex eo quod ipse est ab alio per generationem, unde existit (Filiatio) 2. ex eo quod ab ipso est alius per Spirationem, ~~unde exi-~~ stit (activa Spiratio) quæ illi communis est, imò formaliter eadem ac in Patre: Ac proinde supra numeratæ notiones sunt tantum quatuor.

Restat Spiritus sanctus, qui non innotescit per hoc, quód aliud sit ab ipso, cum nullam producat Personam, sed tantum per hoc quòd ipse est ab alio, idque per Spirationem: unde existit propria ipsius notio, nempe (Spiratio passiva.) Ex quibus facile est colligere supradictas quinque notiones.

3. Observandum est autem, ex illis quinque notionibus quatuor esse relationes, scilicet Paternitatem, Filiationem, Spirationem activam. & processionem seu Spirationem passivam. Nam innascibilitas non est relatio, sed potiùs negatio relationis, seu productionis passivæ ab altero. Eandem verò rem posse simul dici & relationem &notionem: relationem, quatenùs est ratio referendi unam Personam ad aliam: notionem,quatenus est ratio dignoscendi unam personam ab alia.

Quæres cur non ponatur sexta notio, quâ designetur nullam Personam à Spiritu sancto produci; sicut in Patre ponitur Innascibilitas, ut ostendatur illum ab aliâ Personâ non produci?

Respondetur talem notionem non esse in Spiritu sancto necessariam. Non enim quælibet negatio debet inter-

notiones numerari, sed ea solùm, quæ aliquam perfectionem vel dignitatem exhibeat; cujusmodi est innascibilitas in Patre, quatenus significat Patrem esse principium totius Deitatis, nec ab alio ullo produci. Ex quâ tamen Patris notione non sequitur quòd Pater sit alijs personis excellentior: summa enim in omnibus ac perfectissima æqualitas est, propter simplicitatem essentiæ divinæ, quæ tribus Personis communis est, secumque illas prorsus identificat. Plura super hâc re videri possunt apud Magistrum sententiarum, lib. 1. distin. 27. & 28. ubi varias sanctorum Patrum sententias fusiùs refert.

SECTIO VI.

* Quot in divinis substantiæ, quot existentiæ, quot item subsistentiæ, seu hypostases admittendæ sunt.

DE his nominibus variæ inter sanctos Patres controversiæ olim fuerunt, ob varias illorum acceptiones, de quibus non conveniebant, quamvis de eadem veritate fidei inter se convenirent. Nunc verò cum post priscarum illarum controversiarum elucidationem in diversis Concilijs factam, de propria nominum illorum significatione inter Doctores Catholicos certò constet, non erit difficile ad quæstionem propositam respondere.

Atque in primis quod spectat ad nomen substantiæ, cùm tripliciter sumi possit, vel pro essentia cujusque rei, vel pro eo quod substat accidentibus, vel denique pro eo quod per se, & non in alio tanquam in subjecto existit.

Dicendum est, si nomen substantiæ sumatur primo modo pro essentia, dici non debere in Deo esse tres substantias, sed unam: unde S. Hieron. Epist. ad Damas. dicendum asserit in Deo tres personas esse, & unam substantiam,

Si 2. modo sumatur, pro eo quod substat accidentibꝰ, cum in Deo nulla sint accidentia, sic etiam eo sensu dici non

non debere, in Deo esse substantiam, seu aliquid quod substet accidentibus.

Si denique tertio modo sumatur, pro eo quod per se existit, & non in alio tanquam in subjecto, eo sensu dici posse personas divinas esse tres substantias, ut etiam admittit S. August. lib. 7. de Trinit. cap. 6. cum unaquæq; persona per se existat, & non in alio tanquam in subjecto; quamvis hic loquendi modus cùm sit minime usitatus, usurpari non debeat, præsertim in Catechismis & instructionibus publicis, ne locus aliquis errori detur.

Quod spectat ad nomen existentiæ, cùm existere nihil aliud sit, quàm esse actu in rerum natura, dicendum est admittendam esse unam existentiam absolutam, communem tribus divinis personis. quâ ipsa divinitas existit; nullas verò existentias relativas admitti debere. Quod admittenda sit existentia absoluta in Deo manifestum est, cum existētia actualis sit de cōceptu essentiali divinæ naturæ. Quod autem præter existentiam absolutam nullæ aliæ existentiæ relativæ in Deo admittendæ sint, quamvis aliqui Theologi contrariū sentiant, probari nihilominus potest 1. authoritate S. Doctoris, qui 3. p. q. 17. a. 1. ait tres personas divinas habere unum esse, seu existere, & q. 8. de potētia art. 2. ad 11. apertè docet Deo non cōvenire nisi esse absolutum, quo etiam relationes existunt, neque illis convenire aliquid esse seu existere relativum.

Probatur 2. hâc ratione, quod si in Deo præter existentiam unam absolutam essent præterea tres existentiæ relativæ, essent quoque præter æternitatem unam absolutam tres æternitates relativæ, similiter præter immensitatem absolutam tres quoque immensitates relativæ, & sic de alijs similibus attributis, quod tamen à communi Sanctorum Patrum & Doctorum Catholicorum loquendi modo abhorret.

Quod spectat denique ad subsistentiam, seu hypostasim, observandum est, secundum communem sentiendi & loquendi modum Conciliorum & Patrum; idem esse

subsistentiam Latinè quod est hypostasis Græcè, & proinde non essentiam, aut substantiam, sed suppositum, seu personam significare, cum hac tamen differentia, quòd secundum usitatam nunc Theologorum acceptionem, nomen hypostasis sumatur pro supposito, seu persona in concreto, nomen verò subsistentiæ pro forma illa, à qua suppositum denominatur subsistens.

Hâc observatione suppositâ, dicendum est tres esse in divinis hypostases, tres item subsistētias relativas; nullā verò subsistentiam absolutam quæ tribus personis communis sit.

Quòd sint tres in divinis hypostases, manifestum est; cum sint tres personæ, & nomina hypostasis & personæ pro eodem sumantur.

Quod sint tres subsistētiæ relativæ, non verò una absoluta, hinc patet, quòd subsistentia est ultimus terminus naturæ constituens personam; sed in Deo non datur una persona absoluta, sed tres relativæ, ergo nec dari debet una subsistentia absoluta; sed tres subsistentiæ relativæ.

Dicet aliquis, essentia divina etiam ut præcisa à personis, cum sit infinitè perfecta, debet habere omnem perfectionem, ergo & subsistentiam. Respondetur essentiam divinam, ut essentia est, quamvis in omni genere perfectionis infinita sit, non requirere aliam perfectionem infinitam quàm in ratione essentiæ, quam etiam habet eo ipso quo identificat sibi realiter omnia attributa, & omnes perfectiones tam absolutas, quàm relativas; non verò requirere ut in conceptu suo formali includat subsistētiam, quæ personæ convenit & non essentiæ.

CAPUT II.

De Personis divinis in particulari.

SECTIO

SECTIO I.

Quænam nomina primæ in divinis Personæ propriè conveniant

1. EX varijs nominibus, quæ primæ in divinis personæ convenire possunt, tria sunt præcipua, de quibus hìc nobis agendum est.

Primum est nomen ingeniti: cum enim propria primæ personæ notio (ut ex ante dictis constat) sit Innascibilitas, ex illâ derivatum est nomen Innascibilis sive Ingeniti, quod apud sanctos Patres ad primam SSmæ Trinitatis personam designandam adhibetur. Quo quidem nomine non aliud significare voluerunt, quàm primam illam personam à nullo alio principio esse productam: in quo distinguitur à duabus alijs, quæ aliquod suæ productionis principium agnoscunt. Unde S. Basil. lib. 4. cont. Eunomium ex hâc appellatione ingeniti, argumentum ducit ad probandam secundã Trinitatis personam non esse factam aut creatam, sed esse genitam: quia scilicet frustra alioquin Pater ingenitus appellaretur, si nulla esset persona genita, cum quâ comparatus dici posset ingenitus: ac potius increatus quàm ingenitus dici deberet.

2. Secundum est nomen Patris: quod quidem Patris nomen,

Si sumatur in ordine ad creaturas, non est personæ nomen, sed essentiæ proindeque non solum primæ, sed etiam alijs duabus personis convenit. Eo namque sensu Paternitas in Deo significat ejus bonitatem & providentiam erga creaturas, præsertim rationales: quatenus illas creat, conservat, gubernat, &c. quæ actiones creandi, conservandi, gubernandi, &c. communes sunt toti Trinitati, cum sint actiones ad extra: Deus autem ad extrà non operatur ut trinus sed quatenus unus est: unde Christus Dominus S. Matth. 23. dicit: Unus est Pater vester, qui est in cœlis. Et cap. 6. jubet nos ita orare; Pater noster

qui

qui es in cœlis. ubi nimirum dictio, Pater, ex communiori Theologorum sententiâ sumitur essentialiter, simulq; refertur ad tres personas, non autem ad solum Patrem.

Si verò nomen Patris sumatur in ordine ad internam generationem, tunc soli primæ personæ competit. Quod patet ex varijs Scripturæ locis supra citatis & adhuc infrà citandis, & ex omnibus fidei Symbolis, in quibus Ecclesia profitetur primã in divinis personam verè & propriè esse, & dici Patrem nullique alteri personæ hoc nomen eo sensu acceptum competere. Unde S. Athanasius in Symbolo suo: Unus ergo Pater, non tres Patres. Et S. Cyrillus Alexandr. lib. 11. in Joan. explicans illa verba S. Joan. cap. 17. (Pater, manifestavi nomen tuum hominibus) sic loquitur: Manifestavit nomen Patris Filius, quatenus in eam notionem ac sinceram contemplationem nos induxit: ut intelligeremus, non solum Deum illum esse revera (id enim & ante Christi adventum vulgò prædicabatur per Scripturam divinam) sed hoc insuper, præter quàm quòd Deus est, eundem quoque esse non ementita appellatione Patrem, qui in seipso & ex seipso proprium habet fœtum cum natura sua concurrentem atque æternum: Et paulò post subjungit, nomen Patris magis illi convenire quam nomen Dei: Hoc enim dignitatis, inquit, illud substantivæ proprietatis notionẽ continet.

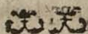
3. Tertium est nomen Principij, quod quidem duplici modo potest similiter considerari, vel ad extrà, & secundum respectum ad creaturas; vel ad intrà, & secundùm actiones immanẽtes. Priori modo est nomen essentiale, tribus personis conveniens eodem modo, quo supra de nomine Patris dictum est. Posteriori verò est notionale, quod primæ & secundæ personæ cõvenit, sed præsertim primæ. Et quidem quòd Patri & Filio conveniat; patet ex Concilio Florentino sess. ult. & ex Concilio Lugdunensi sub Gregorio X. cap. unico de summa Trinitate: ubi vocabulum Principij dicitur commune Patri & Filio

ad intrà, quatenus ambo simul producunt Spiritum sanctum. Quod autem præsertim ac potissimum personæ Patris hoc nomen Principij conveniat, patet ex eo quód solus Pater sit principiũ sine principio, solus simul producens & improductus; & à S. Aug. lib. 4. de Trin. cap. 20. & S. Athanas. Orat. contra Gregales Sabellij, vocatur Principium totius Deitatis: non quòd ipsa Deitas ab ipso procedat: hoc enim dicere est hæreticũ, & damnatum in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. cap. 2. sed quia est principium aliarum personarum, in quibus est tota Deitas, & quibus totam Deitatem ipse communicat.

4. Quæres, an sicut Pater dicitur principium, sic etiã possit dici causa Filij, & Spiritus sancti? item, an possit dici author ipsius Filij & Spiritus sancti?

Respondetur, quod spectat ad nomen causæ apud Latinos, usum illius nominis non esse admittendum, quamvis apud Græcos Patres nonnunquam nomen causæ & principij in divinis indifferenter sumptum reperiatur.

Ratio est, quia hoc nomen causæ, secundùm communem acceptionem, importat diversitatem substantiæ, & dependentiam unius ab altero; ac proinde quãdam prioritatem & posterioritatem naturæ, præsertim si sermo sit de causa efficiente, qualis esset Pater respectu aliarum personarum; cùm nec causæ materialis, nec formalis, nec finalis rationem habere posset. Quod autem spectat ad nomen authoris, respondet S. August. lib. 3. contra Maximinum cap. 14. Si propterea Deum Patrem Deo Filio dicis authorem, quia ille genuit; iste genitus est, quia iste de illo est, non ille de isto, fateor & concedo: si autem per nomẽ authoris minorem vis facere Filium, Patremque majorem, nec ejusdem substantiæ Filium cujus est Pater, detestabor & respuam.

SECTIO

SECTIO II.

Quid fides Catholica de secunda Sanctissimæ Trinitatis persona credendum proponat.

1. LOquimur hîc tanùm de ijs quæ ad rectam & verã Sanctissimæ Trinitatis notitiam pertinent, de mysterio Incarnationis suo postea loco acturi.

De secunda igitur Sanctissimæ Trinitatis persona Catholica fides quinque præsertim veritates docet credendas. Prima est, esse verum & naturalem Dei Patris Filium. Secunda, esse Patri consubstantialem. Tertia, esse Patri coæternum. Quarta, esse Patri per omnia æqualẽ. Quinta, esse verè ac propriè unum cum Patre Deum.

His quinque veritatibus opposita fuit olim hæresis Arrij, qui (ut constat ex S. Athanasio varijs in locis, ac præsertim in libro de Synodis, & ex quodã opusculo quẽ ipse Arrius edidit, inscripsitque Thalia) dicebat Filium Dei, nec Deum esse, nec genitum ex substantia Patris, nec proinde ipsi consubstantialem: sed esse creaturam, non ab æterno, sed in tempore, ante alias tamen creaturas productam.

Hi errores seu potius blasphemiæ refutantur, & veritates nostræ fidei probantur sigillatim eo ordine, quo supra propositæ sunt.

2. Prima quidem, quod scilicet secunda persona sit verus & naturalis Dei Filius, probatur manifestè ex Scriptura, Psal. 2. ubi Deus Pater Filium alloquens: Filius meus es tu, inquit, ego hodie genui te. S. Matth. 3. Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui: quæ verba sic explicat S. Leo Papa homil. de Transfiguratione: Hic est Filius meus, non adoptivus, sed proprius; non aliunde creatus, sed ex me genitus. S. Joan. 3. Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret: quòd si non esset naturalis, sed adoptivus, unigenitus dici non posset; cùm plurimi alij sint per adoptionẽ Filij.

3. Se-

3. Secunda veritas, nempe quòd sit Patri consubstantialis, hoc est, ejusdem naturæ & substantiæ cum ipso, probatur ex his Christi Domini verbis, S. Joan. 10. Ego & Pater unum sumus. Quo quidem testimonio (ut rectè dixit S. Augustin. tract. 36. in S. Joan.) simul liberamur ab erroribus Arrij & Sabellij: tanquam à Scylla & Carybdi, Quòd enim dicit, unum, significat unitatem essentiæ & naturæ, ac proinde consubstantialitatem, quã negabat Arrius. Quòd autem addit, sumus, distinctionẽ indicat personarum, quam Sabellius inficiabatur. Hoc eodem testimonio usus est S. Athanas. ser. 4. contra Arrianos, & S. Hilar. lib. 7. de Trinit.

Eadem veritas expresse definita est in Concil. Nicæno primo adversus Arrium, ubi ex decreto Cõcilij, vox consubstãtialis in Symbolo apposita est: quod quidem symbolum in alijs posteà Concilijs, unanimi Patrum consensu receptum est.

4. Tertia veritas, quòd sit Patri coæternus, probatur Mich. 5. Egressus ejus ab initio à diebus æternitatis, quæ verba S. Hieronym. in illum locum, & communiter alij sancti Patres de generatione Filij Dei interpretantur. Itẽ S. Joan. 1. In principio erat Verbum, quo testimonio S. August. in illum locum, & alij sancti Patres usi sunt ad probandam contra Arianos Verbi divini æternitatem.

5. Quarta veritas, scilicet quòd sit Patri per omnia æqualis, probatur ex Apostolo ad Philipp. 2. ubi de Filio Dei loquens dicit, quòd, Cum in forma Dei esset non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo; hoc est (ut explicant S. Chrysost. & S. Ambros. in hunc locum) cùm esset ejusdem naturæ & substantiæ cum Deo Patre, nihil sibi arrogavit indebitum cum se existimavit ipsi Deo Patri per omnia æqualem. Unde rectè S. August. in Psal. 126. cap. 14. Quare, inquit, non est rapina? quia est natura. Et lib. cont. Maximinum Arrianum, occurrens objectioni Arrianorum dicentium Filium esse minorem Patre, quia totum, quod erat, à Patre acceperat: Non po-

test, inquit, is, qui accepit, ei, qui dedit, esse inæqualis: quia & hoc accepit, ut esset æqualis: nihil enim Patre minus habet ille, qui dicit, omnia, quæ habet Pater, mea sunt.

Quinta denique veritas, nimirum quód Filius Dei sit verè & propriè unus cum Patre Deus; præterquã quòd ex ante dictis evidenter sequitur, probari insuper potest ex varijs Scripturæ locis, in quibus Filius Dei verê & propriè Deus vocatur. Isaiæ 36. Deus ipse veniet & salvabit nos: tunc aperientur oculi cæcorum, &c. S. Joan. 20. Respondit Thomas & dixit: Dominus meus, & Deus meus. Ad Rom. 9. Ex quibus est Christus secundùm carnẽ, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. 1. S. Joan. 5. Ut simus in vero Filio ejus; hic est verus Deus. Ex quibus locis & alijs similibus, cùm constet Filium Dei esse verum Deum; sequitur ut sit unus & idem cũ Patre Deus, cùm plures Dij, nec sint, nec esse possint.

6. Objiciebãt Arriani: quãdo Filius genitus est vel erat, vel non erat, si erat, quare genitus est? si non erat, ergo aliquãdo nõ fuit, ac proinde nec æternus, nec Deus est.

Respondetur cum S. Basilio: non erat antequam gigneretur, sed erat, cùm gigneretur: semper autem genitus, semper igitur fuit. Unde S. Aug. epist. 174. ad Pascentium: Semper gignit Pater, & semper nascitur Filius. Ratio est, quia Filius gignitur in æternitate, quæ est indivisibilis, immutabilis, infinita, coexistens omnibus partibus nostri temporis: cùm ergo non possimus illam explicare, nisi per respectum ad nostrum tempus; coexistat autem toti nostro tempori, fit ut rectè dicamus Filium semper genitum esse, & semper gigni: quamvis (ut rectè observat S. August. lib. 83. quæstionum, qu. 37.) aptiùs dicatur, semper genitum esse, quàm semper gigni: nam, licet semper duret divinæ generationis actus, tamẽ semper etiam perfectus est & consummatus. Et hæc est ratio, quare Christus Dominus divinam suam generationem explicat per Verbum præteriti temporis. S. Joan. 8.

Ego

Ego ex Deo: & nos in ſymbolo credimus genitum, non factum.

SECTIO III.

Ob quam rationem Filij Proceſſio dicatur, & verè ſit generatio; Spiritus Sancti verò nec ſit, nec dici poſſit.

CUm certiſſimum ſit ex antè dictis Filij proceſſionem eſſe veram & proprie dictam generationem, ſiquidē ipſe procedens, eſt verus & propriè dictus Dei Filius, ex Deo Patre verè genitus, ut pluribus in locis ſacræ Scripturæ dicitur: Spiritus ſancti verò proceſſionem, nec eſſe, nec dici poſſe generationem: cùm Filius Dei, nec ſit, nec dici poſſit: Quærunt Theologi, quæ ſit hujus differentiæ ratio.

Communis reſponſio ea eſt, quam affert S. Thomas 2. part. quæſt. 27. art. 2. & lib. 4. contra Gentes cap. 10. ſcilicet, quod generatio proprie dicta, eſt origo ſeu proceſſio viventis à vivente principio conjuncto ſecundùm ſimilitudinem naturæ,; proceſſio autem Filij talis eſt.

In primis enim eſt proceſſio ſeu origo viventis: quia Filius non ſolum eſt vivens, ſed eſt ipſa vita, unde 1. S. Joan. cap. 1. vocatur: Verbum vitæ, & vita æterna, quæ erat apud Patrem, & apparuit nobis. Deinde eſt à principio vivente: quia Pater, qui per intellectionem notionalem eſt ejus principium, vitâ intellectuali perfectiſſimâ vivit: unde S. Joan. 5. dicitur quòd Pater habet vitam in ſemetipſo, & S. Matth. 16. dicitur, Filius Dei vivi. Eſt etiam à principio conjuncto: Filius enim producitur ex ſubſtantia Patris, & cum illo unum eſt, ut ex dictis ſectione præcedenti conſtat. Denique eſt ſecundùm ſimilitudinē naturæ; quia Filius eſt perfecta & expreſſa imago Patris, unde vocatur ab Apoſtolo, Hebr. 5. Splendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ ejus, & Coloſſ. 1. vocatur, Imago Dei inviſibilis.

Verùm

Verùm ista non solvunt difficultatem initio sectionis propositam: processio enim Spiritus sancti æquè ac Filij, est origo viventis à vivente, ut per se patet: est etiam in similitudinem naturæ, quia per omnia & Patri & Filio æqualis est, & cum illis unus Deus.

Multum laboraverunt sancti Patres in hac difficultate solvenda, & varias excogitarunt rationes, cur Filij processio sit vera & proprie dicta generatio, Spiritus sancti non sit.

Omnium optima est, quam affert S. August. lib. 9. de Trinit. cap. 12. ubi dicit, ideò Filium Dei vocari & esse proprie genitum, seu vere & proprie generari, eo quòd procedat per intellectionem, Spiritum sanctum verò minime, eo quod procedat per voluntatem. Quæ ratio ut intelligatur,

3. Observandum est, quod quando intelligens seipsum intelligit, illud quod procedit per intellectionem, ex vi suæ processionis procedit formaliter simile intelligenti: cum intellectio habeat pro termino verbum internum, quod est species, seu similitudo vel imago expressa rei intellectæ. Quod autem procedit per volitionem, non est formaliter vi suæ processionis simile volenti: etsi volens seipsum velit: cum volitio sit volūtatis actio, quæ per se non exprimit ullam similitudinem, sed est potius propensio & inclinatio quædam erga rem volitã, & amatam, juxta illud S. Augustini: Amor meus, pondus meum; illo feror, quocunque feror.

Unde fit, ut, cum Filius procedat à Patre per intellectionem, quia Pater seipsum intelligit, vi processionis illius formaliter fit in natura similis Patri: cum sit Verbum seu species & imago expressa ipsius Patris: ideoque processio ejus sit vera & proprie dicta generatio. Cum autē Spiritus sanctus per volitionem & amorem procedat, inde fit, ut non sit formaliter vi suæ processionis similis in natura, principio, à quo procedit, sed tantum materialiter, id est, quatenus terminus ille productus per amorē

Patris

Patris & Filij, identificatur cum essentia divina, quæ ob infinitatem suam identificat sibi omnia quæ in Deo sunt.

Cæterum quamvis ea ratione utcunque explicetur difficultas initio sectionis proposita, certior tamen distinguendi ratio non aliunde petenda est, quam ex eo quod ipsa fides nobis aperte declarat, unicum & unigenitum esse in divinis Filium, illiusque productionem proinde vere & proprie dici generationem, Spiritus sancti verò productionem, nec esse, nec dici posse generationem cū ex eadem fide certum sit illum, nec esse, nec dici posse, Patris & Filij Filium, nec ab illis generari, sed procedere. Quod constat tum ex Scripturis ante relatis, tum ex omnibus fidei symbolis, quibus Ecclesia Catholica utitur. Quare humiliter profiteri quisque meritò potest cum S. Damasc. lib. 1. de fide, cap. 10. Generationem à processione differre compertum habemus: sed quis differentiæ modus, ignoramus. Et cum S. August. lib. 3. cont. Maximinum, cap. 14. Quid intersit inter nasci & procedere: inter illam generationem & hanc processionem, distinguere nescio, non valeo, non sufficio: generationem illam quis enarrabit? & processionem hanc quis enarrabit?

SECTIO IV.

Quo sensu secunda in divinis persona vocatur Verbum.

1. Inter plura nomina, quæ præter ipsum nomen Filij, secundæ in divinis personæ varijs in locis Scripturæ tribuuntur: unum est, quod aliquam explicationem requirere videtur: scilicet nomen Verbi. Circà quod quæri in primis potest, an Verbum in divinis sit nomen personale proprium Filij. Verum antequàm respondeatur,

Observandum est 1. Verbum hic accipi pro conceptu intellectus, de cujus ratione est, quod ab alio procedat.

Observandum est 2. magnum esse discrimen inter intelligere & dicere in rebus spiritualib9: intelligere enim, impor-

importat solam habitudinem intelligentis ad rem intellectam; at verò dicere, importat principaliter habitudinē ad Verbum conceptum, seu ad terminum ipsius intellectionis: in illo nulla importatur originis ratio, in isto verò maximè. His observatis,

Dicendum est, Verbum in divinis, propriè & strictè loquendo, esse nomen personale proprium Filij.

Probatur 1. ex Scriptura. S. Joan. 1. Verbum caro factum est, & alijs in locis.

Probatur 2. ex S. August. lib. 6. de Trin. cap. 2. Verbum solus Filius accipitur: & lib: de hæres. cap. 11. Alogianos recenset inter hæreticos, quod & facit S. Epiph. hæres. 5. eo quòd negarent Verbum in Deo esse proprie Filium Dei.

Probatur 3. quia Verbum in divinis proprie & strictè loquendo non est ipsum intelligere: sed est aliquid productū, intelligendo, tanquàm imago & impressio rei intellectæ: At in divinis producere seu produci ab aliquo, pertinet ad rationem nominum personalium: cum Personæ divinæ secundum originem distinguantur: ideoque, licet tota Sanctissima Trinitas vere sit intelligens & intellecta, una tamen persona sola est dicens quæ profert Verbum, nempe Pater: & una sola, Verbum dicta, nempe Filius. Ut autem clarius adhuc hoc intelligatur,

Notandum est duplex esse Verbum: unum exterius, quod ore profertur, & de illo hîc non agimus: alterum interius, quod mente concipitur, estque ipsius rei intellectæ expressa similitudo. Ut enim docet S. Thom. 1. p. quæst. 27. art. 1. Quicunque intelligit, ex hoc ipso quod intelligit, procedit aliquid intra ipsum, quod est conceptio rei intellectæ, ex vi intellectiva proveniens, & ex ejus notitia, quam quidem conceptionem, vox significat, & dicitur Verbum cordis, significatum verbo vocis. Sicut autem res alias, sicut etiam seipsam mens rationalis intelligere potest, & tunc producit in se quandam sui ipsius expressam imaginem ex se natam, & in se immanentem.

Et eo

Et eo modo quantum possumus, concipere debemus Deum Patrem ab æterno seipsum intelligere & cognoscere, seque intelligendo & cognoscendo, sui ipsius imaginem expressam intrà se producere: non quidem accidentalem, ut in nobis fit, sed sibi consubstantialem: quæ imago Verbum ejus est. Sicque secūda in Trinitate Persona vere & proprie Verbum est, & dici debet.

Quæres ex quarum rerum cognitione Verbum divinū procedit? Antequàm respondeatur,

3. Observandum est unicam numero in Deo esse cognitionem rerum omnium, nempe divinæ essentiæ, divinarum personarum & creaturarum spectatarum, tam quoad essentiam, quàm quoad existentiam actualem; per eamque Verbum divinum procedere. Sed cum hæc cognitio, ex qua Verbum procedit, ad illa omnia objecta terminetur; quæstio est: utrum ad hoc ut procedat necesse sit per se & formaliter prædictam cognitionem ad illa omnia terminari; an potius sit satis ad aliqua solum terminari reliquis ad quæ terminatur, merè per accidens, & purè concomitanter se habentibus. Hac observatione supposita,

Respondetur breviter, ex varijs super hac re Doctorū sententijs illam videri probabiliorem, quæ asserit, Verbū divinum procedere ex notitiâ illa, quâ Deus Pater seipsum, essentiamque divinam, omnesque ejus perfectiones, necnon divinas personas, ac denique omnes creaturas possibiles cognoscit.

Quod constat ex eo quod Verbum divinum procedit ex notitia Patris nobilissima, ac perfectissima, qualis est, sola comprehensiva notitia essentiæ divinæ: Atqui comprehensio essentiæ divinæ est cognitio eorum omnium, quæ tum formaliter, tum eminenter in ipsa continentur, cujusmodi sunt ea, quæ supra enumeravimus. Ergo Verbum divinum ex præfata illorum omnium cognitione procedit. Unde rectè S. August. lib. 15. de Trinit. cap. 14. Deus Pater, inquit, non integrè perfecteque seipsum

dixisset; si aliquid esset minus in Verbo, quàm in seipso.

SECTIO V.

Quid fides Catholica de tertia in divinis Persona credendum proponat.

1. OBservandum est hoc nomen (Spiritus sanctus) duobus modis considerari posse. 1. Secundum vim suæ significationis, ut est nomen compositum ex duabus dictionibus: & sic est nomen essentiale, commune omnibus Personis Sanctissimæ Trinitatis: quia Pater est verè Spiritus & verè sanctus: similiter & Filius. 2. Prout ex communi usu, & accommodatione Ecclesiæ, sanctorumque Patrum, est unicum nomen ex illis duobus conflatum; & tunc est proprium tertiæ personæ. Quod cõstat ex communi usu loquendi, tum in Scripturis, tum in Concilijs & apud SS. Patres: ubi cum enumerantur divinæ personæ, tertia illarum, nomine Spiritus sancti designatur.

Quod si quæras, cur tertia illa persona sic vocetur, hanc rationem reddit S. August. lib. 15. de Trin. cap. 19. Quia Spiritus sanctus est communis ambobus, Patri scilicet & Filio: ideo id vocatur ipse propriè quod ambo communiter. Accedit & alia ratio, quia scilicet procedit per actionem voluntatis: Atqui sanctitas proprie ad voluntatem spectat: nec enim dicitur quis sanctus ab operatione intellectus, sed solum voluntatis. Pari modo spirare, & spiritus, sunt voces specialiter ad voluntatem pertinentes: quatenus spirare aliquando significat vehementer amare, aut ardenter desiderare, ut cum vulgò dicimus, aliquem spirare vindictam aut cædes: contrà verò sanctos viros spirare charitatem, pietatem, &c. Et sic peculiari jure ac titulo tertia in divinis persona rectè nuncupatur Spiritus sanctus, quia per operationem volũtatis procedit.

2. Hac observatione suppositâ, de tertia illa persona, seu de Spiritu sancto, tres præsertim veritates Fides Ca-

tholica tradendas proponit. Prima est, illum esse verum Deum, Patri & Filio consubstantialem, & per omnia æqualem. Secunda, à Patre & Filio procedere. Tertia denique, procedere à Patre & Filio, tanquam ab unico principio.

Primæ veritati oppositus fuit error Macedonij, & ejꝰ asseclarum, qui (ut refert Sozomenus lib. 4. cap. 26.) asserebant Spiritum sanctum non esse Deum, sed aliquam substantiam spiritualem, superiorem omnibus Angelis, creatam à Patre, per Filium. Qui error fuit etiam Arrij, qui sicut Filium, ita etiam Spiritum sanctum creaturam dicebat, teste S. Epiphanio hæresi 69.

Refellitur hic error, & veritas nostræ fidei probatur 1. authoritate 1. S. Joan. 5. Tres sunt, qui testimonium dãt in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres unum sunt. Quæ verba clarissime indicant unitatem substantiæ & divinitatis in Spiritu sancto, & alijs personis divinis. S. Matth. cap. ult. Christꝰ præcipit credentes baptizari in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: Sacramenta autem conferri non debent, nisi nomine & authoritate veri Dei, qui solus est author & largitor gratiæ. S. Marc. 5. ubi dicitur cætera peccata hominibus dimitti: peccata autem in Spiritum sanctum non remitti, neque in hoc sæculo, neque in futuro. Denique Act. 5. S. Petrus increpans Ananiam, quod mentitus esset Spiritui sancto, addit postea illum non mentitum hominibus, sed Deo.

Probatur 2. authoritate universalis Ecclesiæ, quæ in Symbolo Apostolorum profitetur se credere in Spiritum sanctum, æque ac in Patrem & Filium. Et in Concilio Constantinopolitano, in quo Macedonij hæresis proscripta fuit, in symbolo Fidei dicitur; Credo in Spiritum sanctum Dominum, qui cum Patre & Filio simul adoratur, & glorificatur. Et in Symbolo S. Athanasij dicitur: Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus S: & Patris, & Filij, & Spiritus sancti una divinitas, æqualis gloria, &c.

Proba-

Probatur 3. ex unanimi consensu sanctorum Patrum, qui libris integris Spiritus sancti divinitatem contra hæreticorum blasphemias propugnaverunt: ut S. Basilius, S. Ambrosius, & S. Augustinus passim in libris de Trinitate, præsertim lib. 1. cap. 6. & alij communiter omnes.

3. Secundæ veritati, oppositus est error Græcorum, asserentium Spiritum sanctum à solo Patre procedere.

Refellitur, & veritas nostræ fidei (scilicet quod Spiritus sanctus non tantùm à Patre, sed etiam à Filio procedat) probatur 1. authoritate Scripturæ, in qua varijs in locis dicitur. Spiritus sanctus mitti & dari à Filio, ut S. Joan. 15. Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre: Atqui missio in divinis personis denotat processionem, ut explicant sancti Patres, S Greg. homil. 26. in Evang. Missio, inquit, Spiritus sancti, est ejus processio de Patre & Filio. Et S Hilar. lib. 8. de Trin. Spiritus sanctus mittitur à Filio, quia esse ab illo accipit. Et cap 16. S. Joan. Christus Dominus loquens de eodem Spiritu sancto: Ille, inquit, me clarificavit, quia de meo accipiet: quem locum de Spiritus sancti processione intellexit S. Ambros. lib. 2. de Spiritu sancto: & S. August. tract. 99. in S. Joan cap. 12.

Probatur 2. ex Concilio Ephesino, in quo lecta & recepta fuit Epistola S. Cyrilli ad Nestorium tom. 1. cap. 14. in ea autem Epistola manifeste dicitur Spiritum sanctum à Patre & Filio procedere. Et in Concil. Calcedon. actione 5. in qua eadem Epistola S Cyrilli recipitur & confirmatur. Ac denique in Concil. Florent. sess. 7. & 24. in quo eadem veritas simpliciter & absolute definita fuit, consentientibus simul Latinis & Græcis, tametsi posteà infeliciter Græci ab hac fide defecerint.

Probari 3, potest ex sanctis Patribus, ut S. Basil. lib. 3. cont. Eunomium, S. Chrysost. homil. 4. de Symbolo, S. Gregor. Nyssæno Epist. ab Ablabium, & pluribus alijs, qui unanimiter id docent, & quorum doctrina fusè in præfato Concilio Florentino declaratur.

Tertia

Tertia denique veritas, ſcilicet quòd Spiritus ſanctus à Patre & Filio, tanquam ab unico principio procedat.

Probatur 1. authoritate Concilij generalis Lugdunenſis cap. unico de ſumma Trinitate & Fide Catholica: ubi expreſſe definitum eſt, Spiritum ſanctum eſſe à Patre & Filio, non tanquam duobus principijs, ſed tanquam unico principio, nec duabus ſpirationibus, ſed unâ. Item Concilij Florent. ſeſſ. ultima in litteris unionis dicitur, Spiritum ſanctum à Patre & Filio, tanquam uno principio, & unica ſpiratione procedere.

Probatur 2. ex S. Auguſt. lib. 5. de Trinit. cap. 14. ubi ſic loquitur: Sicut Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus ſunt unus Creator, & unus Dominus: ita Pater & Filius ſunt unicum Spiritus Sancti principium, non duo principia. Eodem etiam modo loquitur S. Hilar. lib. 4. de Trinit. & S. Anſelm. lib. de proceſſione Spiritus S. cap. 10.

Probatur 3. ratione: ſi quidem in divinis omnia unū ſunt, ubi non obſtat oppoſitio relativa: Atqui inter Patrem & Filium, quatenus ſpirant, nulla eſt ejuſmodi relativa oppoſitio, ut per ſe patet: Ergo, &c.

Obſervandum eſt quod, quamvis rectè dici poſſit Spiritum ſanctū procedere à duobus vim ſpirandi habentibus, ac proinde eſſe duos ſpirantes: quia ſcilicet procedit à duabus diſtinctis perſonis, Patre ſcilicet & Filio: non tamen ideò dici poteſt eſſe duos ſpiratores.

4. Ratio hujus diſcriminis eſt, quòd adjectiva nomina plurali numero efferri poſſunt, quoties diverſa ſunt ſuppoſita, quamvis non ſint diverſæ formæ: ſubſtantiva verò multiplicari non debent, niſi & forma, quam ſignificant, multiplicetur. Itaque rectè dicimus duos habentes vim ſpirandi, vel duos ſpirantes, adjectivè; quia ſunt duæ perſonæ: ſed non dicimus duo principia, nec duos ſpiratores ſubſtantivè: quia unica eſt veluti forma, & una virtus, per quam ſpirant.

Dices S. Hilarium lib. 1. de Trin. vocare Patrem & Filium authores Spiritus ſancti, proindeque eodem modo dici poſſe ſpiratores.

Respondetur apud sanctos Patres quibusdam in locis sensum potius illorū attendi debere, quàm verba. Quamvis enim nonnunquam nomina substantiva pro adjectivis usurpent ad hoc mysterium explicandum: nihilominus substantiva illa modo adjectivo intelligi debent, ut de S. Hilario docet S. Thom. qu. 36. art. 4. ad 7.

SECTIO VI.

Quo sensu Spiritus Sanctus vocetur amor.

1. AD uberiorem cognitionem eorum, quæ de Spiritus sancti processione dicta sunt, conferre potest explicatio hujus nominis, quod passim in Scripturis & apud sanctos Patres reperitur, quo Spiritus S. vocatur amor. Quod ut distinctius intelligatur.

Prænotandum est hoc nomen (Amor) in divinis duplici modo sumi posse. 1. essentialiter, pro illo amore, quo tres personæ divinæ diligunt. 2. Notionaliter, idque vel active, scilicet pro amore notionali productivo, quo Pater & Filius producunt Spiritum sanctum, vel passive, pro amore notionali producto; & tunc est nomen personale solius Spiritus sancti proprium.

Quoniam verò ea quæ ad voluntatem spectant in divinis, magis adhuc nos latent, quàm quæ ad intellectū: ideò juvabit ea, quæ ad amorē illum divinum productū pertinent, ex analogia productionis Verbi divini, paucis hîc explicare.

Sicut igitur dum Pater seipsum in essentia sua contēplatur, verbum mentis exprimit, & sic Filium generat: Ita dum Pater & Filius se in unitaté essentiæ diligunt, affectus voluntatis, qui est utriusque amor, simul ab utroque exprimitur, sicque Spiritus sanctus producitur.

Item sicut intelligere convenit Filio, non secus ac Patri, sed conceptum efformare, seu verbum dicere, soli Patri: Ita amare Spiritui sancto convenit, non secus ac Patri & Filio; sed affectum exprimere, & amorem spirare, soli Patri & Filio.

Item

Item ſicut Verbum divinum, ſeu Filius ex cognitione eſſentiæ divinæ, ejuſque perfectionum omnium, nec nō trium perſonarum divinarum, ac denique creaturarum poſſibilium, procedit: Sic amor divinus, ſeu Spiritus S. ex ejuſdem eſſentiæ divinæ perfectionum, perſonarum, creaturarumque omnium poſſibilium dilectione procedit. Nec enim minus perfecta debet eſſe actio amandi, per quam producitur Spiritus ſanctus quàm actio intelligendi, per quam gignitur Filius: quare ſicut iſta (ut ſuperius dictum eſt) ad omnia intelligibilia, ſic & illa ad omnia diligibilia extendi debet.

Ex his patet, quo ſenſu intelligi debeat id quod docet S. Thom. qu. 37. art. 2. cum dicit Patrem & Filium diligere ſe Spiritu ſancto: hoc enim verè & propriè dicitur, ſi verbum (diligere) ſumatur notionaliter, prout ſignificat ſpirare amorem; quia ſcilicet Pater & Filius relativè notionaliter diligūt ſe invicē Spiritu ſancto, tanquam dilectionis ſuæ termino & amore producto Unde S. Aug. lib. 6. de Trinit. cap. 51. dicit, quòd Spiritus ſanctus eſt, Quo genitus à generante diligitur, genitoremque ſuum diligit. Et eodem ſenſu Syneſius hymno 4. vocat Spiritū ſanctum Centrum genitoris & geniti. Et appoſitè S. Bernard. ſerm. 8. in Cant. ſuper illa verba; Oſculetur me oſculo oris ſui. Si, inquit, rectè Pater oſculans, Filius oſculatus accipitur: non erit abs re Spiritum ſanctum oſculum intelligi, utpote qui Patris & Filij imperturbabilis pax ſit, gluten firmum, individuus amor, indiviſibilis unitas.

SECTIO VII.

Quâ ratione perſona una in divinis mitti dicatur ab aliâ.

1. Certum eſt ex Scripturis ſecundam & tertiam Sanctiſſimæ Trinitatis perſonam mitti. Et quidem de Filio conſtat ex S. Matth. cap. 15. Non ſum miſſus niſi ad oves quæ, &c. Et S. Joan. 14. Miſit me vivens Pater, &c.

De Spiritu sancto etiam S Joan. 14. Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo. Et cap. 15. Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis.

Cùm igitur hoc verum sit, quæritur, quâ ratione Persona divina dici possit mitti ab alia?

Pro cujus resolutione nihil aptiùs afferri potest, quàm id quod docet S. Thom. 1. part. qu. 43. ubi divinæ missionis rationem sic explicat. Duo in ratione missionis importantur; quorum unum est, habitudo missi ad principium, à quo mittitur: aliud est habitudo missi ad terminum, ad quem mittitur. Est autem habitudo missi ad eum à quo mittitur, quædam àb ipso processio; idque vel per imperium, ut cùm servus à Domino mittitur: vel per consilium, ut si Rex dicatur mitti à Consiliarijs ad ineundum bellum vel secundum originem, ut cùm flos emittitur ab arbore. Habitudo verò missi ad terminum ad quem mittitur, est, ut aliquo modo ibi esse incipiat ita ut vel absolutè ibi incipiat esse, quia nempè ibi antea omnino non erat, vel incipiat ibi aliquo modo esse quo priùs non erat. Missio igitur divinæ Personæ convenire potest, tùm quatenùs importat ex una parte processionem originis à mittente; tum secundum quod importat ex alia parte novum modum existendi in alio: sic Filius dicitur à Patre missus in mundum, quia ab ipso Patre procedens, incepit in mundo esse per carnem assumptam, quamvis anteà in mundo esset (juxta illud S. Joan. In mundo erat, & mundus per ipsum factus est) nō tamen eo modo quo cœpit esse per Incarnationem.

2. Ex dictis intelligi potest 1. quod licet inter creaturas, missio aliquam importet minorationem in eo qui mittitur ab alio; proindeque tollat æqualitatem perfectionis inter utrumque, in divinis tamen nullam inferre inæqualitatem inter personam missam & mittentem: quia fit solùm secundum processionem originis, absque ullâ prioritate aut posterioritate durationis vel causæ.

Ubi obiter observandum est, quod cùm novus ille mo-

dus,

dus, quo divina perſona miſſa dicitur eſſe ubi anteà non erat, fit ſecundùm aliquam operationem ad extrà, quâ aliquid efficit in creatura: nihil autem in creatura operetur, niſi per entitatem ſuæ naturæ, quam accepit à perſona mittente, ſeu producente: hinc fit ut habeat ab ipſa, quòd aliquid efficiat in creatura: Et ſic, cùm novo modo incipit eſſe, ubi non erat, jure ac merito illuc a perſona producente mitti cenſeatur.

Intelligi poteſt 2. quod, quamvis omnes divinæ perſonæ poſſint venire ad nos, juxta illud S. Joan. 14. Ad eum veniemus, & manſionem apud illum faciemus non tamen omnes aut quælibet illarum à qualibet mitti poteſt.

Cùm enim (ut ſuprà dictum) miſſio propriè dicta ſit indiſſolubiliter annexa proceſſioni: & eatenus perſona una mitti ab alia dicatur, quatenus ab ipſa procedit, & per proceſſionē accipit virtutem operandi in aliqua creatura, ut ſit aliquo modo in ea, quo antea non erat: hinc ſequitur perſonam divinam non poſſe mitti, niſi ab aliqua procedat: nec ab aliqua poſſe mitti, niſi ab illa procedat. Unde fit ut Filius & Spiritus ſanctus ſolū mitti dicantur: Filius à ſolo Patre à quo ſolo procedit: Spiritùs ſanctus verò à Patre & Filio, eo quod ab utroque procedat.

3. Quæres ad quoſnam effectus divina Perſona mitti dicatur?

Reſpondetur primario & præcipuè mitti ad conferendam gratiam ſanctificantem: unde quando Scriptura loquitur de miſſione alicujus Perſonæ divinæ, illum effectum communiter adjungit: ut S. Joan. 5. Ego veni ut vitam habeant & abundantius habeant. Et ad Roman. 5. Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Secundariò verò ad omnes alios effectus, quos Perſona divina miſſa poteſt variè & multipliciter in creatura operari: quo fit ut miſſio divinæ perſonæ eſſe poſſit vel inviſibilis: cum ſit ſolum per

productionem interioris gratiæ sive gratum facientis, sivè gratis datæ: vel visibilis, cum aliquid præterea exteriùs in creatura operatur. Observat autem S. Thom. art. 3. nunquam visibiliter mitti personam divinam, quin simul etiam mittatur invisibiliter secundùm aliquod gratiæ donum.

SECTIO VIII.

Quomodo de Sanctissimæ Trinitatis mysterio sit loquendum.

1. QUod Apostolus charissimum sibi discipulum alloquens dixit. 2. Tim. 1. Formam habe sanorum verborum quæ à me didicisti: hoc meritò quisque attẽdere debet in omnibus fidei mysterijs; sed præsertim in Sanctissimæ Trinitatis mysterio, quod sicut alijs sublimiùs, sic etiam difficilius est: proindeque quoties de illo loquendum est, cautela major adhiberi debet, ne defectu aut scientiæ aut advertentiæ verbis minùs sanis aut aptis, tanti mysterij veritas vel sanctitas obscuretur. Hac igitur de causa breviter hîc aliquot proponemus regulas, communiter ab omnibus Theologis acceptas, quibus utile, imò necessarium videtur in hac materia attendere.

Cùm autem in qualibet enunciatione duo termini reperiantur, prædicatum scilicet & subjectum; videndum est, quoties de hoc mysterio loquendum erit, quâ ratione uterque propositionis terminus rectæ fidei consonus & conformis esse possit.

Prima regula. Nomina concreta, substãtiva, essentialia: id est, quibus essentia divina, vel aliquod ejus attributum absolutum exprimitur, de tribus Personis divinis; in numero singulari prædicari debent. Ita S. Thom. 1. p. qu. 39. art. 3. E. g. nomen illud (Deus) quod est substantivum essentiale, prædicari non debet in plurali de tribus Personis, sed tantùm in singulari. Unde S. Athan. in Symb. Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus, non tamen tres Dij, sed unus est Deus: Ita Dominus Pater,

ter, Dominus Filius, Dominus Spiritus sanctus, non tamen tres Domini, sed unus est Dominus.

Secunda regula. Nomina adjectiva essentialia, quamvis de Personis divinis in plurali numero prædicari possint, ut docet S. Thomas loco citato; communiter tamen in singulari numero enunciari debent, quia scilicet substantivo potius modo quam adjectivo solent usurpari. Hinc est quod licet ad rigorem dici possit, esse in Trinitate tres omnipotentes, tres æternos, tres increatos; tamen (ut in Symb. S. Athanasij habetur) convenit magis dicere quòd Pater, & Filius, & Spiritus sanctus: Non sunt tres omnipotentes, sed unus omnipotens: sicut non tres æterni aut increati, sed unus æternus & increatus.

2. Tertia regula. Nomina concreta, substantiva, essentialia (ut plurimũ) pro ipsa divina essentia, prout per se in tribus personis subsistit, aliquando etiam pro quali-bet illarum personarum supponere possunt. Ita S. Thom. art. 4. E. g. in illa propositione, Genes. 1. Creavit Deus cœlum & terram: nomen (Deus, significat ipsam divinã essentiam in tribus personis subsistentem. In hac verò S. Joan. 3. Misit Deus Filium suum in mundum; idem nomen, Deus, sumitur pro prima Trinitatis Persona. Rursus in hac alia, Psal 209. Dixit Dominus Domino meo, nomen, Dominus, tam pro prima, quam pro secunda in divinis persona sumitur.

Quarta regula. Nomina essentialia in abstracto nunquã supponere possunt pro divinis personis. Ita S. Thomas art. 5. unde in Concil. Lateran. sub Innocentio III. capite Dominus, reprobantur istæ propositiones tanquã falsæ: essentia generat: &, essentia generatur. Qua ratione similiter dici non debet quòd divinitas generet, vel quod Pater producat divinitatem; Quamvis enim Deus & divinitas, seu essentia divina, sint idem secundum rem, seu in sensu identico: non tamen est idem modus significandi utrobique seu non sunt idem in sensu formali. Hoc enim nomen, Deus, cum significet divinam es-

sentiam ut in habente illam, ex modo suæ significationis potest supponere pro persona: at veró hoc nomen, Divinitas, seu divina essentia, cum significet essentiam divinam ut formam abstractam: ideo ex modo suæ significationis pro persona supponere non potest. Porro, ut recte notat S. Doctor, ad veritatem locutionum considerare oportet non solum res significatas, sed etiam modū significandi.

3. Observandum est tamen aliquando apud sanctos Patres nomina quædā essentialia in abstracto poni pro divinis personis, quæ ut idem S. Thom. monet art. 5. ad 1. intelligi & exponi debent per concreta, vel per personalia: v. g. cum apud aliquos legitur in divinis sapientiā de sapientia procedere, sensus est Filium, qui est sapientia divina, procedere à Patre, cui hæc divina perfectio æque ac Filio competit. Aliquando etiam nomina illa essentialia abstracta personis divinis tribuuntur per quandam appropriationem, quod fuse explicat idem S. Doct. art. 8. Et sic v. g. communiter potentia tribuitur Patri, sapientia Filio, bonitas Spiritui sancto: quod illa & similia nomina non sint toti Trinitati communia: sed id fit ad juvandam utcunque intellectus humani imbecillitatē, ut facilius veram & realem distinctionem personarū divinarum, in perfectissima & simplicissima essentiæ divinæ unitate concipere possit.

TRACTATVS IV.
DE CREATIONE ANGELI ET HOMINIS,
Ac utriusque lapsu.

OMnia quæ in hoc tractatu explicanda sunt, ad quinq; capita revocabuntur. In quorum 1. agetur de creatione rerum in genere. In 2. de creatione Angelorum bonorum, eorumque natura. In 3. de Angelorum bonorū merito

merito & beatitudine, malorumque lapsu atque damnatione. In 4. de creatione hominis, ac innocentiæ, seu justitiæ originalis statu. In 5. denique de lapsu hominis ac peccato originali.

CAPUT I.

De creatione rerum in genere.

SECTIO I.

An Deus sit causa efficiens rerum omnium.

1. SEnsus quæstionis est, an omnes res aliæ ab ipso Deo, sint ab illo, tanquàm à causa efficiente: sive per creationem, sive alio quocunque modo producantur. Pro cujus resolutione.

Dicendum 1. Deum esse rerum omnium authorem, seu primam causam efficientem.

Huic veritati, quæ de fide est, oppositi fuerunt olim varij hæreticorum errores. Alij siquidem dixerunt mundum hunc, non à Deo, sed ab Angelis conditum fuisse, ut Simon Magus, Menander, & alij apud S. Irænæum lib. 1. cap. 2. & sequ. adversus hæreses Marcion, teste Tertulliano lib. 5. adversus eundem, opinatus est materiam primam ex se esse: proindeque à Deo non esse productá. Manichæi etiam existimaverunt res omnes corporeas, non à Deo bono, sed à Deo malo esse productas, ut refert S. August. hæresi 26. quod etiam asseruerunt hæretici Albigenses 3. part. hist. tit. 19. art. 1.

2. Refelluntur hi & similes errores, & veritas nostræ fidei probatur 1. ex Scriptura. Psal. 45. Qui fecit cœlú, terram, mare, & omnia quæ in eis sunt. S. Joan. 1. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est. Et Rom. 11. Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.

Probatur 2. ex omnibus Symbolis, quæ in Concilijs generalibus edita sunt: in quibus universalis Ecclesia

semper professa est se credere in unum Deum factorem cœli & terræ: visibilium omnium & invisibilium.

Probatur 3. authoritate sanctorum Patrum, Irenæi, Epiphanij, Augustini, & aliorum, qui in libris suis ex professo illos errores proscripserunt, & fidei nostræ veritatē propugnaverunt. Unus instar omnium hîc nobis erit August. qui lib. 1. de Genesi ad literam cap. 14. sic loquitur? Catholica Fides præscribit, & certissima ratio docet, nullam naturarum materiam esse potuisse, nisi ab omnium rerum, non modò formatarum, sed etiam formabilium inchoatore Deo atque creatore.

Probatur 4. hac ratione, quæ est S. Doctoris 1. p. q. 44. art. 1. id omne quod habet esse per participationem, est ab eo quod habet esse per essentiam, cùm quidquid in aliquo genere & per participationē est tale sit ab eo, quod in eodem genere est maximè & perfectissimè tale. Atqui res omnes extrà Deum habent esse per participationem: cùm ex se ipsis non sint; solus autem Deus per essentiā, cùm à se ipso sit: Ergo omnia quæ sunt extra Deum, sunt ab ipso, tanquam à pima causa sui efficiente.

3. Dicendum 2. non tantùm id, quod per creationem productum est: sed etiam id omne, quod per causas secundas continuè efficitur, immediatè à Deo, tanquam causa prima simul concurrente, produci.

Probatur 1. ex Scriptura: Psal. 146. Qui producit in montibus fœnum & herbam servituti hominum. Isai. 26. Omnia opera nostra operatus est nobis Dominus. 1. Corinth. 12. Operatur omnia in omnibus.

Probatur 2. ex S. August. Epist. 146. ad Consentium. Quomodò, inquit, negare poterimus Deum etiam nunc operari cuncta, quæ creātur; cùm Dominus dicat: Pater meus usque nunc operatur. Et pavcis interjectis: Si Deus nunc ista non formet, quomodo legitur; Priusquam te formarem in utero, novi te?

Probatur 3. hâc ratione: quia non aliter aliquid immediatè à Deo fieri concipitur, nisi quia Deus immediate illud.

aliud cognoscit & imediate vult esse: Deus enim cùm sit purissimus spiritus, non aliter agit, quàm intellectu & voluntate. Atqui Deus isto modo se habet etiam respectu eorum quæ nunc fiunt interventu causarum secundarum; cùm illa sint entia vera & bona: proindeque non minùs immediate ab ipso cognita & volita, quàm ea, quæ ab ipso solo, in principio mundi creata sunt.

4. Quæres, per quam actionem Deus effectum aliquē cum causa secunda immediate producat? an scilicet id faciat per eandem actionem causæ secundæ. an per distinctam?

Respondetur, si de actione immanente Dei sermo sit, effectum illum produci vi & efficacia divinæ volitionis, prout explicatum est in tractatu secundo, cùm de voluntate Dei ageretur. Si autem quæstio sit de actione Dei transeunte, respondetur actionem Dei & causæ secundæ eandem esse realiter, sed tamē formaliter distinctam. Est eadem cum illa realiter; utraque enim unum eundemq; simplicem terminum habet, nempè effectum productum: qui totus est â causâ primâ, & totus à causâ secundâ. Est distincta formaliter: quia actio illa creaturæ. ut fit dependenter à Deo, dicitur concursus & operatio Dei seu causæ primæ; ut verò est à creaturâ, dicitur concursus causæ secundæ.

SECTIO II,

An solius Dei proprium sit creare.

1. Notandum est verbum creandi duobus modis accipi posse: 1. latè, prout significat quamcunque rei effectionem, seu productionem: 2. strictè & propriè, prout significat productionem totius alicujus entis ex nihilo, hoc est, ex nullo subjecto præsupposito. Et eo sensu intelligi debet quæstio proposita, an scilicet solius Dei proprium sit, aliquid ex nihilo producere. Pro cujus resolutione,

Dicendum 1. fide catholicâ credendum esse, res omnes,

nes, quæ de facto per creationem productæ sunt, aut producuntur, à solo Deo fuisse creatas, aut de novo creari.

Hæc veritas constat tunc ex ijs quæ sectione præcedēti dicta sunt, tùm ex eo quod in Scripturis passim Deus vocatur, Creator omnium, ut Eccl. 24. Matth. 1. dicitur, Creasse omnia, ut Ephes. 3. Apocal 4. fecisse cœlum & terram, mare, & omnia & quæ in eis sunt, ut Psal. 145. Et habetur expresè definitum in Concil. Lateraneń. sub Innocentio III. cap. 1. Idipsum etiam probant sancti Patres contra hæreticos sectione præcedenti citatos, S. Basil. lib. 4. cont. Eunomium, S. Athan. serm 3. cont. Arrianos. S. August. lib 3. de Trinit. cap. 8. & alij.

2. Dicendum 2. solius Dei proprium esse creare: Ita ut nulla creatura id præstare possit, saltem, tāquam causa principalis.

Probatur 1. ex Scriptura, Eccl. 1. Unus est altissimus Creator omnipotens. Sapien. 3. A magnitudine creaturæ poterit creator cognoscibiliter videri. Ierem. 11. Domine Deus, ecce tu fecisti cœlum & terram in fortitudine tua magna.

Probatur 2. ex sanctis Patribus, S. Athanas. serm. 3. cont. Arrianos, Administrare, servorum est; creare autē, solius Dei Verbi & Sapientiæ. S. August. lib. 9. de Gen. ad lit. Creare naturam aliquam tam nullus potest Angelus, quàm nec seipsum. S. Cyrill. Alexandr. lib. 2. in Julianum, Ea sunt naturæ inaccessa, quæ propria sunt solius summæ substātiæ: quorum unum esse dicimus efficaciter operari posse ut creatorem, & producere, res quæ aliquando non erant.

Probatur 3. ratione, qua utitur S. Thom. 1. p. qu. 45. art. 5. nimirum quod effectus debet esse à causa eo magis universa, quo ipse est magis universus. Atqui totum esse, quod per creationem producitur, est effectus universalissimus. Ergo non potest esse nisi à causa universalissima, quæ est Deus.

Porrò, quamvis hæc ratio, sicut & aliæ, quæ communiter

niter afferuntur à Theologis ad id probandum, plane nō convincant; junctæ tamen authoritatibus suprà citatis sententiam in assertione positam, si non omnino certam. saltem probabilissimam esse ostendunt.

Quæres an saltem creatura, tanquam causa instrumētalis possit simul cum Deo concurrere ad creationem alicujus rei?

Respōdetur probabile videri hoc fieri posse; tum quia nulla videtur in hoc reperiri contradictio, tùm quia de facto verba prolata à sacerdote concurrunt instrumentaliter physice (ut supponimus ex tractatu de Sacramentis) ad consecrationem hostiæ, seu ad productionem corporis Christi in hostia: quæ quidem productio (ut docet Concilium Tridentinum) fit per conversionem totius substātiæ panis in substantiam corporis Christi: ad quam conversionem non minor potentia requiritur, quam ad creationem.

SECTIO III.

An aliquæ creaturæ fuerint, vel esse potuerint ab æterno.

2. QUod spectat ad primam propositæ quæstionis partem: dicendum est, fide catholica credendum esse, neque mundum, neque ullam creaturam fuisse ab æterno: sed omnia, quæ sunt vel fuerunt, durationis suæ initium habuisse.

Probatur 1. ex Scriptura, Gen. 1. In principio creavit Deus cœlum & terram: quo loco per hanc vocem (In principio) S. Ambr. in Examet. lib. 1. cap. 3. & S. Aug. lib. 11. de Civit. cap. 6. & alij communiter intelligunt initium temporis. Prov. 8. Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequàm quidquam faceret. S. Joan. 17. Clarifica me, Pater, claritate quam habui apud temetipsum, priusquàm mundus fieret.

Probatur 2. authoritate Concilij Lateranen. sub Innocentio III. cap. 1. ubi expressè definitur quòd Deus ab

initio

initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem & corporalem.

Porrò quamvis hæc veritas certissima sit, nec de illa dubitare ulli Catholico liceat, est tamen id verum (quod rectè docuit S. Thom. 46. art. 2.) nulla ratione naturali probari posse demonstrativè, mundum hunc aliquod in tempore habuisse, initium, nosque id, nonnisi ex divina revelatione, cognoscere certò posse.

Jam quod spectat ad secundam quæstionis propositæ partem; an scilicet mundus aut aliqua creatura ab æterno produci potuerit: variæ sunt super hac re Theologorum sententiæ. Quidam enim absolutè id negant: Alij è contra omninò affirmant. Alij autem mediâ viâ incedentes, existimant eas res, quæ habent esse permanens & fixum, potuisse ab æterno produci: quæ verò successivum & fluens, non potuisse. Alij denique omnium probabilissimè opinãtur, quod & S. Doctor innuere videtur (suprà in resp. ad. 8.) nullam implicare contradictionẽ, ac proinde potuisse ab æterno mundum produci, quoad eas res, cum quarum æterna duratione non sit conjunctum infinitum actu: quoad alias verò, non potuisse; eo quod infinitum actu in creatis rebus esse non possit, secumque involvat contradictionem.

CAPVT II.

De creatione Angelorum, eorumque naturâ.

1. ANgelos, hoc est substantias quasdam spirituales existere, non modo fides catholica docet, Scripturæq; sacræ innumeris prope in locis testantur, ut ex infrà dicendis patebit, sed etiam ipsa ratio naturalis suggerit.

Si quidem multi ex Philosophis Ethnicis, solo tamen rationis ductu id agnoverunt. Unde Tertullian. in Apolog. cap. 22. & S. Cypr. lib. de Idolorum vanitate, Socratem & Platonem ita existimasse asserunt: quod & S August. lib. 2. de Civit. cap. 14. de Labeone & alijs Ethnicis te-

cis testatur. Certe Aristotel lib. 8. Physicor. & 12. Metaphysicorū id ipsum argumentando colligit, præsertim ex orbiū cœlestiū motu & agitatione, quorū conversionibus ad perpetuitatem concitandis & gubernādis, necessarium existimavit aliquas præesse substantias spirituales, ab omni corporū concretione abstractas &separatas.

Unde mirum est Saducæos, ut Actor. 23. refertur, in illam hæresim, vel potiùs cæcitatem incidisse, ut neque Angelum, neque Spiritum esse crederet: præsertim cum aliunde quinque libros Moysis tanquam canonicos reciperent: in quibus tamen tam crebra & manifesta fit Angelorum mentio.

2. Cæterum nomen Angeli, quod à Græco verbo (id est nunciare) derivatur, communi usu tum Scripturæ, tum Ecclesiæ assumitur ad significandas creaturas illas spirituales, quæ idcirco tali nomine nuncupantur, quod sæpissime à Deo mitti dicantur ad mandata divina hominibus significanda, quo etiam sensu per quādam similitudinem sacerdotes, in aliquibus Scripturæ locis, Angeli appellantur, eò quòd illorum officium præsertim sit, Dei voluntatem hominibus nunciare & declarare.

SECTIO I.

Quandonam Angeli creati sint.

1. SUpponimus 1. tanquam fide Catholica certissimum, Angelos à Deo creatos esse.

Id patet ex Scriptura, Psal. 148. ubi postquam David Angelos, aliasque creaturas ad laudandum Deum invitavit, de illis omnibus pariter subjungit: Quoniam ipse dixit, & facta sunt; ipse mandavit & creata sunt. Quo Psalmistæ testimonio hanc veritatem probat S. August. lib. 11. de Civit. cap. 9. & ad Coloss. 1. In ipso condita sunt universa in cœlo & in terra, visibilia & invisibilia, sive Throni, sive Dominationes, sive Principatus, sive Potestates: omnia per ipsum & in ipso creata sunt.

Supponimus 2. eadem fide certum esse Angelos non fuisse creatos ab initio.

Cum

Cùm nulla omnino creatura fuerit ab æterno, ut suprà probatum est, & probari insuper potest, ex eo quòd sancti Patres, disputantes contrà Arianos, communiter inferebant Filium Dei esse verum Deum, quia Scripturæ manifestè dicunt illum esse ab æterno, supponentes proinde tanquam certum & indubitatum solum Deum esse ab æterno.

His præsuppositis, quæritur quandonam Angeli creati sunt?

Respondetur, tres esse diversas super hac re sanctorum Patrum sententias. Quidam enim ex illis existimaverūt Angelos ante mundum corporeum fuisse creatos: ut S. Basilius homil. 1. & 2. in Hexameron, S. Hieron. in cap. 1. ad Titum, & alij quos refert Sixtus Senensis lib. 5. Biblioth. annotat. 5. Quidam verò opinati sunt illos fuisse creatos post mundum corporeum, sicut anima primi hominis creata fuit post ejus corpus; ita Gennadius, & Achacius, ut refert Lippomanus in catena sua in Genes. Alij deniq; asseruerunt creatos illos fuisse simul cum mūdo corporeo, ut S. Epiph. hæres. 65. S. August. lib. 11. de Civit. cap. 9. S. Greg. lib. 32. Moral. cap. 10. & communiter omnes Doctores cum Magistro sententiarum in 2. dist. 2. & nominatim S. Thom. 1. part. qu. 61. art. 3. cum quibus proinde.

2. Dicendum Angelos non ab æterno, sed initio temporis simul cum hoc mundo corporeo, primos tamen omnium, & ante quamcunque aliam ipsius mundi corporei partem, fuisse creatos.

Prima hujus assertionis pars, nempe quod Angeli non ab æterno, sed initio temporis simul cum mundo corporeo creati sint.

Probatur 1. ex Scriptua. Gen. 1. In principio creavit Deus cælum & terram, &c. & dixit Deus: fiat lux: ubi cœli ac lucis nomine plerique Patres Angelos intelligunt, ut S. August. suprà, S. Greg. lib. 27. Moral. c. 35. Exod. 20. ubi dicitur, quòd Deus sex diebus fecit cœlum & ter-

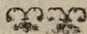
& terram & omnia, quæ in eis sunt: Angeli autem in cœlis sunt; proindeque inter omnia illa, quæ sex diebus facta esse dicuntur, sunt numerandi.

Probatur 2. ex Concil. Lateranen. sub. Innocent III. cap. 1. ubi dicitur, quod Deus simul ab initio temporis utramque de nihilo cōdidit creaturam, spiritalem & corporalem, Angelicam & mundanam.

Secunda assertionis pars, scilicet quod primi omnium & ante quamcunque aliam ipsius mundi corporei partē creati sunt, constat tum ex eo quod, ut supra dictum est, creatio Angelorum secundum mentem sanctorum Patrū intelligatur in Scriptura per creationem cœli, quod quidem ut dicitur cap. 1. Genes. in principio & ante aliam quamcunque mundi corporei partem creatum fuit; tum etiam ex eo quod id Angelicæ naturæ dignitati maxime congruit, ut sit primum Dei opus ad extra, & Initium viarum Domini, ut loquitur Propheta de primo Angelorum loquens.

3. Quæres, an hæc sententia, asserens Angelos simul cum mundo corporeo fuisse creatos, sit de fide?

Quidam Doctores ita esse existimant, ut Gregor. Ariminensis in 2. sent. dist. 2. & Ferrariensis lib. 2. contra gentes cap. 83. Melius tamen alij negant cum S. Thom. sup. art. 2. & in opusculo, in quo Lateran. Concil. decretum supra relatum exponit; dicitque decretum hoc à Concil. Lateran. editum fuisse contra Origenis errorem; qui spiritales creaturas solas, ac per se ab initio conditas asserebat, corporeas verò ex accidenti ut in ijs, velut in quodam carcere, spirituum quorundam delicta plecterentur. Contra quem errorem Concilium definivit utramq; simul, hoc est, pari consilio conditam fuisse creaturam, spiritalem & corporalem, idque ab initio temporis, hoc est, non ab omni æternitate.

SECTIO

SECTIO II.

Ubinam creati sint Angeli.

1. Cum super hac quæstione nihil apertè dicat Scriptura, nec Ecclesia quidquã definierit, ideò variæ sunt Theologorũ sententiæ. Quidã enim Angelos in hoc aëre creatos fuisse existimant. Alij in inferioribus cœlis.

Omnium probabilissimè S. Thom. suprà artic. 4. existimat in cœlo empyreo fuisse creatos: idque etiam docuit Strabo in cap. 1. Genes. Beda homil. 2. Hexameron, & fere omnes reliqui Scriptores post Bedam.

Probatur 1. ex eo quod Isai. 14. dicitur, Cecidisse de cœlo Luciferum. Et Apoc. 12. Factum est prælium magnum in cœlo: Michaël & Angeli ejus præliabantur cum dracone; & draco pugnabat, & Angeli ejus, & non prævaluerunt; neque locus inventus est eorum ampliùs in cœlo.

Probatur 2. ex eo quod (ut dicit S. Thomas suprà) Angeli creati sunt, ut præsideant creaturæ corporeæ; unde conveniens fuit ut in supremo loco corporali producerentur; cujusmodi est illud cœlum empyreum.

Quæres, an de fide sit cœlum, illud, quod communiter vocatur empyreum, existere?

Respondetur, quod, quamvis super hac re nihil expressè ab Ecclesiâ definitum sit, quia tamen plurimi ex sanctis Patribus tale cœlum existere docuerunt, ut S. Basil. hom. 2. in Examer. S. Joan. Damasc. lib. 2. de fide cap. 6. S. Ambros. lib. 2. Examer. cap. 3. Beda sup. S. 1. part. qu. 66. art. 3. & communiter omnes hodie Doctores docent; ideò valdè temerarium videretur illius cœli empyrei existentiam negare.

SECTIO III.

An Angeli sint omnino incorporei.

1. Sensus quæstionis est, an Angeli sint substantiæ purè ac simpliciter spiritales? an veró in sua entitate aliquid corporeum & materiale habeant? S. Au-

S. August. lib. 8. de Civit. cap. 14. & 15. refert Platonicos existimasse Angelos corpora valdè subtilia naturaliter sibi unita habere: ita etiam sensit Origenes lib. 2. Periarch cap. 2. & 3. Tertull. lib. de carne Christi, & aliqui alij veteres; qui quidem Angelis corpora non ejusdem rationis attribuunt: nam alijs cœlestia, alijs ignea, alijs aërea inesse censebant,

Vera nihilominus sententia, quæ ut certa tenenda est, asserit Angelos esse omninò corporis expertes; atq; adeò esse creaturas purè & simpliciter spiritales ac intellectuales. Ita S. Thom. qu. 1. art. 1.

Probatur 1. ex ijs Scripturæ locis, in quibus Angeli vocantur Spiritus. Ad Hebr. 1. Omnes sunt administratorij Spiritus. Apoc. 1. fit mentio septem spirituum, qui in conspectu throni Dei sunt: & in Evangelijs communiter dæmones vocantur immundi spiritus. Nomen autem spiritus in Scripturis, cum substantiæ intelligenti tribuitur, nonnisi rem incorpoream significare solet: quo sensu S, Joan. cap. 3. dicitur: Spiritus est Deus.

Probatur 2. ex verbis Concilij Lateran. suprà citatis; quibusAngeli significantur nomine creaturæ spiritualis, prout opponitur corporali.

Probatur 3. ex sanctis Patribus. S. Ignatius in epist. ad Trallianos, Angelos vocat Incorporeas naturas. S. Greg. Nicænus lib. 12. contra Eunomium, Incorporeas creaturas. S. Greg. Nazianz orat. 24. Intelligibiles & incorporeas substantias. S. Dyonis. de divin nom, cap. 4. Incorporales, intelligibiles, spiritualesque substantias, omni materiâ carentes. S. Joan. Damasc. lib. 2. de Fide cap. 3. Substantias intelligentes, materiæ atq; corporis expertes.

Probatur 4. hac ratione, quâ utitur S. Thom suprà: quia scilicet universi perfectio requirit, ut in omni genere in quo est aliquid imperfectum; sit etiam aliquid perfectum: Ergo in genere rerum purè spiritualium, cũ animæ nostræ sint aliquo modo imperfectæ, utpote substantiæ incompletæ, quæ corporibus uniri naturaliter exigunt,

gunt, convenit esse alias substantias completas purè spirituales, & à corporibus omninò independentes.

2. Objicies, in septima Synodo generali actione 5. recitari & approbari librum Joan. Episcopi Thessalonicensis, in quo dicitur Angelos esse tenui, & aereo corpore præditos.

Respondetur, hoc Concilium fuisse contra Iconoclastas, in eoque quæsitum fuisse, non de natura Angelorũ, an corporei essent, vel purè spirituales; sed an imagines Sanctorum & Angelorum rectè in Ecclesiâ pingi possent. Unde ibi approbatum à Patribus Concilij, non quod scripserat ille Joannes de corporibus Angelorum, sed quod ex ejus verbis intulerat Tarasius Patriarcha; scilicet Angelos specie corporali pingi posse, cum in tali specie aliquando apparuissent.

Porrò, quamvis (ut docet S. Thom, quæst. 16. de malo art. 1.) hac sententia, quæ affirmat Angelos esse substantias purè spirituales, talis non sit, ut opposita censeri debeat hæretica (etenim Lateranense Concilium suprà citatum hanc quæstionem ex instituto non definivit, ut observat S. Doctor; sed hoc unum intendit, ut utriusque naturæ eadem ratione conditorem Deum contra Originistas & Manichæos assereret) est tamen adeò certa, ut contrarium asserere, sit vadè temerarium, utpotè communi omnium Doctorum sensu repugnans.

Quæres quid de apparitionibꝰ Angelorũ in formâ corporeâ existimandum sit?

Aliqui dixerunt (ut refert S. Thom. qu. 51. artic. 2.) omnes illas Angelorum apparitiones, quæ in Scripturâ memorantur, contigisse tantùm secundùm imaginationẽ: nec Angelos unquam corpora ulla, in quibus apparerẽt, assumpsisse: Nihilominùs pro certo tenendũ est id quod docet S. August. lib. 15. de Civit. cap. 23. Apparuisse hominibus Angelos in talibus corporibus, quæ non solum videri, verum etiam tangi possent; ibidemque dicit id in Scripturis tam aperte asseri, totque experientijs esse con-

firma-

firmatum, ut hoc negare, impudentiæ eſſe videatur.

Cùm igitur hoc certum ſit, dubium eſt, quâ ratione Angeli corpora illa aſſumãt, in quibus ſe præbeant viſibiles.

Tertullianus libro de carne Chriſti, ſentire videtur ita corpus ab Angelo aſſumi, ſicut aſſumptum fuit corpus humanum à Verbo divino. Sed illius opinio communiter ab omnibus, tanquam abſurda, reijcitur; ſicut & alia quæ eſt Aureoli, aſſerentis Angelum uniri corpori, ſicut formam materiæ. Impoſſibile eſt enim ut id, quod eſt ex ſe ſubſtantia completa, alterius ſubſtantiæ compoſitionẽ per modum formæ ingrediatur.

4. Vera igitur ſententia, quæ eſt communis Theologorum, aſſerit Angelum corpus aſſumere, ipſique uniri, tanquam motorem mobili. Quod quidem corpus non ex nihilo (ut falsò dixit Tertulllian. ſuprà) ſed ex aëre circumſtante format, illum ita condenſando & temperãdo, quantum neceſſe eſt ad ſuſcipiendos varios colores & figuras, ſicut patet in nubibus, ita ut aptus ſit ad corporis aſſumendi formationem.

Ex dictis colliges Angelos, cùm ſint ſubſtantiæ purè ſpirituales, eſſe etiam naturâ ſuâ incorruptibiles, & immortales; ita ut, quamvis poſſint à Deo annihilari, cum eorum exiſtentia à Deo eam libere conſervante pendeat; nullâ tamen vi ullius agentis creati poſſint deſtrui & annihilari: cùm nullâ materiâ conſtẽt, quæ eſt principium corruptionis, nihilque in ſe habeant, aut extra ſe recipere poſſint, quod eorum ſubſtantiam pure ſpiritalem corrumpere, aut deſtruere poſſit. Huic veritati quæ in ſexta Synodo generali actione 11. in Epiſtola Sophronij approbata eſt, ſubſcribunt communiter ſancti Patres: S. Dionyſ. de div. nom. S. Auguſt. lib. 12. de Civit. cap. 15. S. Damaſc. lib. 2. de fide cap. 3. Et certè ſi Conceillium Lateranenſe ſub Leone X. ſeſſ. 8. definivit, animam rationalem, quia purè ſpiritualis eſt, eſſe immortalem & incorruptibilem à fortiori idem de Angelis ſentiendum eſt,

cum

cùm sint naturæ & cõditionis longè perfectioris, quã sit ipsa anima rationalis.

SECTIO IV.

Quid de loco & motu Angelorum sentiendum sit

1. DIcendum 1. certum esse Angelos verè esse in loco, quocunque modo in illo sint, & ita esse in uno loco, ut simul alibi, & multò minus ubique esse dici non possint. Ita S. Thom. quæst. 52.

Et id constat ex varijs Scripturæ locis, in quibus Angeli dicuntur esse, aut non esse alicubi. S. Matth. 18. Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris mei. Apocal. 12. de Angelis malis dicitur, quòd locus eorum non est ampliùs inventus in cælo.

Observandum est autem cum S. Doctore qu. 12. art. 1. Angelos nõ esse in loco ad instar corporũ, quorũ partes partibus loci correspondent, quod Theologi vocant esse in loco circumscriptive: sed alio modo, qui substantiarum spiritualium proprius est, quem vocant esse in loco definitive, hoc est esse totum in toto loco & totum in qualibet parte loci; ita tamen ut simul extra illum locum naturaliter esse non possunt. Quod rectè explicat S. Damascen. lib. de fide Orthodoxa cap. 8. his verbis: Cum autem intelligentiæ sint etiam intelligibilibus in locis, sunt non corporum more circumscripti: non enim ut corpora secundùm naturam figurantur, neque triplici dimensione constant: sed eo ipso sunt in loco, quod intelligibiliter præsentes sint & agant, ubicunque esse jussi sunt, nec possint eodem momento simul hîc esse & illic.

Quòd si quæras, quænam sit formalis ratio, per quam Angelus in loco aliquo esse dicatur.

Variæ sunt super hâc re Theologorum sententiæ. Quidam enim existimant Angelum esse in loco formaliter per suam substantiam. Alij per operationem aliquam, sive transeuntem, sive immanentem. Alij per suæ virtutis ap-

tis applicationem. Alij per modum aliquem realem ipsis intrinsecum. Alij denique omnibus his modis simul junctis. Nos in re incerta & obscura, quæ magis ad Philosophiam, quam ad Theologiam pertinere videtur, liberũ unicuique relinquimus illud quod magis arridebit, amplecti.

Dicendum 2. certum esse Angelos moveri localiter. Ita S. Thom. qu. 53. art. 1.

8. Et constat ex innumeris Scripturæ locis, quæ hîc recensere superfluum est, in quibus Angeli sive boni, sive mali dicuntur ire, venire, ingredi, exire, discedere, ascendere, descendere, &c. & S. Ambros. lib. 1. de Spiritu sancto, cap. 10. dicit Spiritum S. non moveri: quia est infinitus, & ubique existit: at verò alios spiritus moveri à loco in locum, quia sunt finiti & creati.

Cùm autem dicitur Angelum posse moveri, illud intelligendum est (ut docet S. Thom. art. 2.) tam de motu continuo; quo scilicet locus aliquis deseritur, & alius acquiritur successivê & per partes; quomodò moverunt se Angeli illi, qui in corporibus assumptis simul cum hominibus quibus apparebant, ambulasse in Scripturis referuntur: quàm de motu discreto; quo scilicet de loco in locum movere se potest, non transeundo per medium. Quamvis enim corpus eo modo moveri non possit, quia commensuratur & continetur sub loco, unde (ut ait S. Doctor) oportet quòd sequatur leges loci in suo motu: cùm tamen Angeli substantia non sit subdita loco, ut contenta: sed superior eo sit, ut aliquo modo continens; inde fit ut in potestate ejus sit, se loco applicare prout vult, vel per medium, vel sine medio.

3. Quæres, an Angelus possit movere localiter res alias à se? Respondetur posse.

Et quidem quòd possit movere res corporales, constat ex pluribus Scripturæ locis. Exod. 14. dicitur Angelum, qui in columna nubis per mare rubrum Israëlitas educebat, tonitrua & fulmina in Phararaonis exercitum ejaculasse,

lasse, & rotas curruum subvertisse. Daniel. 14. dicitur, Angelum transtulisse Prophetam Habacuc è Judæa in Babylonem; & Act. 8. Angelum trastulisse S. Philippum è Gaza in Azotum. Ratio etiam id evincit: quia omnis creaturá, cognitione intellectuali, vel sensibili prædita, quæ seipsam loco movere potest, potest etiam alia suæ potentiæ motrici inferiora movere, ut patet inductione: Ergo à pari, Angeli cùm se movere possint, poterunt etiã corpora potentiâ suà inferiora movere.

Quod autem spectat ad alias substantias spirituales; dicendum est similiter illas facultati motrici Angelorum subesse, si eorum naturali perfectioni subsint: hoc est, unum Angelum posse alium inferiorem movere, sicut & animam à corpore separatam. Et quidem de anima separata cõstat ex cap. 16. S. Luc. ubi dicitur animam Lazari in sinum Abrahæ esse delatam ab Angelis. De Angelo verò patet ex eo quod dicitur Tob. cap 8. Raphaelem Angelum apprehendisse dæmonem Asmodæum, illumq; alligasse in deserto superioris Ægypti.

SECTIO V.

Quomodo Angeli cognoscant se, vel alias res?

1. CUm Angeli sint creaturæ purè spirituales, & intellectuales, certum illos esse etiam maxime capaces intellectionis & cognitionis. Sed difficultas est qualis sit illorum cognitio, & ad quæ objecta se extendat. Pro cujus resolutione,

Dicendum 1. Angelos præditos esse facultate intellectivâ ab eorum substantia realiter distincta. Ita S. Thom, quæst. 45.

Probatur 1. ex S. Dionys. lib. de cœlesti Hierarchia cap. 11. ubi tria in Angelis distinguit, scilicet substantiã, virtutem, & operationem, quod & S. August. docet lib. de Conceptu Virginis.

Probatur 2. ex eo quòd principia, quæ ad diversos actus proprios per se ordinantur, reipsa inter se distinguun-

guuntur. Sed essentia & potentia alicujus creaturæ ad diversos actus per se ordinantur: Nempe essentia ad existentiam, potentia vero ad operationem: qui sunt plane diversi actus. Unde sequitur in Angelis, potentiam cognoscitivam esse ab eorum essentia, seu substantia, realiter distinctam.

Dicendum 2. Angelum seipsum cognoscere per suammet ipsius substantiam, non verò per ullam aliam speciem intelligibilem. Ita S. Thom. quæst. 56. art. 1.

Probatur 1. ex S. August. lib. 9. de Trinit. cap. 9. ubi dicit mentem, dùm seipsam intelligit, ipsam solam esse parentem notitiæ suæ.

Probatur 2. ex eo quòd substantia Angeli sit ejus intellectui maxime proportionata, & intime unita; unde frustra in tali cognitione adhiberetur species: quæ ideo tantum in intellectione requiritur, quia objectum quod intelligitur, distans est, vel facultati intellectivæ minime proportionatum, ut sic illam ejus distantiam aut disproportionem suppleat.

2. Dicendum 3. Angelos ad res alias à se naturaliter intelligendas aliquibus speciebus impressis indigere.

Probatur 1. ex S. Dion. cap. 4. & 7. de divin. nom. ubi ait Angelos plenos esse formis & rationibus omnium rerum Et ex S. August. lib. 2. de Gen. ad litteram cap. 8. ubi dicit res corporeas priùs creatas fuisse in cognitione Angelorum, quam in seipsis.

Hæc autem productio rerum in mente angelica aliter intelligi non potest, quàm secundum esse objectivum per quasdam similitudines & species ipsis Angelis ab initio inditas & concreatas. Unde & ipse dicit res illas productas fuisse in intellectu Angelico, secundum creatam in illis sapientiam.

Probatur 2. hac ratione: quia necesse est objectum cognoscibile ita esse unitum & conjunctum potentiæ cognoscitivæ, ut illam determinet ad sui cognitionem. Atqui res omnes, quas cognoscit Angelus, non sunt ita

conjunctæ & unitæ cùm ejus intellectu, ut patet ex eo quòd res cognovit, antequam existerent, sicut ex S. Aug. suprà diximus. Ergo necesse est ut per aliquam sui similitudinem intellectui angelico uniantur. Illa autem similitudo non est ipsa Angeli substantia; neque enim tam perfecta est, ut possit rerum omnium rationes exprimere, quod soli essentiæ divinæ competit: necesse est igitur, ut illa similitudo in intellectu angelico, sit species aliqua intelligibilis.

3. Dicendum 4. species illas, per quas Angeli cognoscunt, non esse ab objectis acceptas, sed ipsis à primo instanti suæ creationis fuisse à Deo infusas & inditas. Ita S. Thom. q. 55. art. 2.

Probatur 1. ex cap 28. Ezech. ubi primus Angelus dicitur fuisse plenus sapientiâ, & perfectus ab illo die, in quo conditus est; (ea enim quæ dicuntur in illo capite, intelligenda esse potius de Lucifero, quàm de Rege Tyri censent S. Aug: lib. 11. de Gen. ad lit. cap. 24. S. Gregor. lib. 33. Moral. cap. 24. & 256. S. Ambrosius lib. 1. de Paradiso cap. 2. Sanctus Epiphanius hæres. 64. & plures alij ex SS. Patribus) ille autem Angelus non fuisset plenus sapientiâ & perfectus à primo die, quo creatus est, si species intelligibiles rerum omnium, quarum cognitio illi competebat, à Deo non accepisset, sed paulatim ac diverso tempore eas acquirere, & à rebus ipsis haurire opus habuisset.

Probatur 2. ex loco suprà citato S. August: scilicet 2. de Gen. ad lit. c. p 8. & 30. ubi ex iis quæ supra retulimus, sequitur, secundùm mentem illius sancti Patris, Angelos cognovisse res, antequàm existerent; ac proinde illarum species; non ab ipsis rebus, sed à Deo, in instanti suæ creationis accepisse.

Probatur 3. hac ratione: si Angeli paulatim & successive species acquirerent, easque peterent ab objectis, oporteret id fieri alterutro ex his duobus modis; scilicet vel quòd ipsi Angeli eas producerent ad præsentiam

objectorum: vel quòd objecta ipsa eas producerent, & transmitterent ad potentiam Angelorum intellectivam: at neutrum dici potest.

Non primum, quia antequàm Angeli species illas in intellectu habeant, nullomodo res externas cognoscunt nec proinde possunt earum similitudines in se producere. Nec sufficit externa earum rerum præsentia; quia hæc quoque præsentia ab ipsis cognosci non potest, nisi suppositis speciebus, quæ determinent eorum intellectum ad cognoscendum. Non enim hic par est ratio intellectûs Angelici, ac humani: siquidem homo cum sit corporeus, facile moveri & affici potest ab objectis corporeis præsentibus; quæ cum species suas diffundant per medium, usque ad sensus externos, mediantibus illis sensibus externis, nec non internis, movent intellectum humanum, ut à phantasmatibus corporeis abstrahat species intellectuales: in Angelis autem cum sint omnino incorporei, nihil tale fieri potest.

Neque etiam secundum dici potest: quia objecta illa externa, sunt (ut plurimum) materialia & corporea, quæ nonnisi species materiales & sensibiles producere possunt, quæ proinde ad usum intellectus Angelici ineptæ sunt, illique inhærere nullatenus valent. Ergo cum Angeli species illas neque producere, neque ab objectis accipere possint, sequitur ut illas à Deo in instanti suæ creationis acceperint.

Porrò ad pleniorem Angelicæ cognitionis intelligentiam tres hic quæstiunculæ breviter explicandæ supersunt.

4. Prima est, an omnes Angeli per species æque perfectas intelligant.

Respondetur Angelos, quò sunt in natura perfectiores, eò etiam perfectiores, ac proinde universaliores à Deo species accepisse. Ita S. Th. sup. art. 3. quod probat tùm ex S. Dionys. lib. de cælesti Hier. cap. 12. ubi ait superiores Angelos habere scientiam magis universalem:

& lib. de div. nom. cap. 13. ubi dicit, omnia magis unita & collecta esse in superioribus Angelis, prout magis ad Deum accedunt. Tum etiam ex eo quod Angeli, quò perfectiores sunt in natura intellectuali, eò sunt similiores Deo in intelligendo: Sed Deus in intelligendo maximè excellit, eo quod per unicam & simplicissimam essentiam suam res omnes intelligit: Unde sequitur, quò Angeli perfectiores sunt, illos per species eo simpliciores & universaliores, adeoque perfectiores intelligere.

Secunda est, an Angelus semper actu cognoscat ea quæ cognoscit.

Respondetur duas esse cognitiones, respectu quarum intellectus Angelicus est semper in actu secundo.

5. Una est cognitio supernaturalis Beatifica. Nam Angeli beati semper sunt actualiter beati, ac proinde semper est in illis actualiter beatitudo, quæ in actuali intuitiva cognitione divinæ essentiæ consistit.

Altera est cognitio naturalis, quâ Angelus seipsum cognoscit. Sicut enim corpora viventia semper sunt in actu secundo, respectu cujusdam operationis vitalis, puta respectu nutritionis: ita consentaneum est existimare substantias purè spirituales, quales sunt Angeli, semper actu habere aliquam operationem vitalem naturaliter. Nulla autem videtur esse ipsis magis naturalis, quàm sui-ipsius cognitio.

Quod autem spectat ad aliarum rerum cognitiones, rectè docet S. Thomas quæst. 58. art. 1. intellectum Angelicum non semper in actu secundo esse; cùm nulla ratio id evincat. Et prætereà cùm species intelligibiles rerum aliarum in ipsis sint per modum habituum, credibile est eos posse illis uti, aut non uti, prout ipsis libitum fuerit.

Tertia est, an Angeli aliquo discursu utantur.

Respondetur cum S. Doctore, Angelos nullo uti discursu in sua cognitione, sed simplici intuitu & apprehen-

henſione ea omnia cognoſcere, ad quæ vis eorum cognoſcitiva pertingere poteſt: ſicque eodem ſimplici actu concluſiones in principiis, & effectus in cauſis inſpicere.

Cujus rei ratio eſt: quia ex imperfectione intellectus humani provenit quod diſcurſus ipſi neceſſarius ſit, ut in alicujus veritatis notitiam deveniat: cùm autem intellectus Angelicus humano longè præſtet, ac ſupereminéat, utpotè multò perfectiori lumine naturali præditus: hinc fit, ut ipſi modus intelligendi nobilior debeatur. eſt autem eò nobilior, quo ſimplicior; quia ſic propiùs ad divinum intelligendi modum accedit: unde ſequitur convenieus eſſe, ut Angeli uno ſimplici intuitu, non verò per diſcurſum, id eſt ſucceſſivè, & quaſi per partes, ea omnia cognoſcant, quæ intrà limites potentiæ eorum cognoſcitivæ continentur.

SECTIO VI.

Quaſnam res Angeli cognoſcant.

QUatuor hic certa ſunt.

Certum eſt 1. Angelum naturaliter cognoſcere ſeipſum, idque per ſuammet ſubſtantiam, intellectui ſuo ad inſtar ſpeciei impreſſæ unitam, ut ex ſuprà dictis patet.

Certum eſt 2. Angelum beatum clarè & intuitivè cognoſcere Deum per lumen gloriæ; & ſecluſo ſtatu beatitudinis eundem naturaliter cognoſcere poſſe, non quidem clarè & intuitivè; ſed eo modo, quo naturaliter cauſa in effectu, & prototypus in imagine cognoſcetur.

Angelus enim eo ipſo quod perfectè ſubſtantiam ſuam cognoſcit, eam ut effectum & ut imaginem Dei cognoſcit; proindeque per illam ſic cognitum Deum ipſum cognoſcere poteſt.

Certum eſt 3. Angelos ſe invicem naturaliter cognoſcere per ſpecies proprias ſibi à Deo inditas.

Hoc enim ex pluribus Scripturæ locis constat, in quibus multa passim de Angelis, sive bonis, sive malis dicuntur, unde mutua illorum cognitio necessario infertur: ut Isaiæ 6. Duo Seraphim clamabant alter ad alterum. Et Dan. 10. Angelus custos Judæorum dicit, Angelum custodem Persarum viginti & uno diebus sibi restitisse, Michaëlemq; Archangelum sibi in adjutorium venisse. Deinde nisi Angeli mutuò se cognoscerent, nulla inter eos societas, nullus ordo stare posset.

Certum est 4. Angelos res corporeas cognoscere non tantùm in universali, sed etiam in particulari.

Hoc similiter patet ex variis Scripturæ locis: nisi enim Angeli unumquemque hominum in particulari cognoscerent, neque boni illum custodire, neque mali per tentationes illum impugnare possent; quod utrumque tamē fieri ex fide certum est.

Cùm hæc certa sint, tria sunt, de quibus est aliqua difficultas. Primum, an cognoscant res futuras: Secundum, an occultas cordis cogitationes. Tertium, an etiam res supernaturales.

4. Quod ad primum spectat, S. Thomas q. 57. art. 3. utitur distinctione. Vel enim quæstio est de futuris, quæ necessariò ex causis suis sequuntur, v. g. quòd e. Ipsis Solis tali die & horâ futura sit; & manifestum est ejusmodi futura naturaliter cognosci ab Angelis: cùm etiam ab ipsis hominibus cognosci possint. Vel de futuris contingentibus, quæ à libero Dei vel hominis arbitrio pendent: & de illis dicendum est non posse naturaliter ab Angelis certò cognosci.

Atque hæc doctrina ex fide certa est, cùm Scriptura sacra manifestè dicat ejusmodi futurorum cognitionem solius Dei propriam esse. Isaiæ 41. Annunciate nobis quæ ventura sunt in futurum, & sciemus, quia Dij estis vos. Et S. Petrus Epist: 2. cap. 1. Non humanâ voluntate allata est prophetia, sed Spiritu Sancto inspirati, locuti sunt Sancti Dei homines.

Id etiam

Id etiam constat ex SS. Patribus. S. Chrysost. hom. 18. in s. Ioan. Certa, inquit, prædictio futurorum immortalis duntaxat Dei opus est. Tertull. in Apolog. cap. 20. dicit: Idoneum divinitatis testimonium esse veritatem divinationis. Et passim SS. Patres ex eo probant fidei nostræ mysteria vera esse, & à Deo testata; quia fuerunt ante prædicta. Ita Justinus in apologiâ 2. ad Antonium. S. Augustinus libro de Catechisandis rudibus cap. 26. & plures alii.

Obiicies, dæmones aliquando futura contingentia prædixisse.

Respondetur, in eis etiam sæpissimè hallucinatos ac mentitos fuisse; sæpe etiam obscurè & ambigue locutos, ut fraudem & ignorantiam suam occultarent. Quod si aliquando ea, quæ ab ipsis sunt prædicta, evenerunt, hoc non ideò factum est, quòd illa certò scirent: sed quia per aliquas conjecturas id cognoscerent: quod & homines aliquando faciunt, longè tamen perfectiùs dæmones; idque tum propter diuturnum usum & continuam rerum experientiam, tum propter perspicacitatem ingenii, quâ circunstantias omnes ad cujusvis statum pertinentes, naturales item dispositiones uniuscujusque, ita ut, quo quisque ingenio, quibus moribus præditus sit, quæ indoles ejus & propensio naturalis, perfectissimè cognoscant. Adde quòd aliquando ea prædicunt, quæ ipsis à Deo certas ob causas interdum revelantur, vel quæ ipsi, Deo permittente, facturi sunt; sic potuit Satan futuram calamitatem beati Job prænunciare, statim atque ipsi facultas eam infligendi à Deo concessa est. Quo prædictionis genere sæpenumero gentiles delusi sunt.

3 Quæres cur Angeli potius præterita cognoscant quàm futura, cùm illa non magis quàm ista existant, ac proinde species ipsis inditæ non magis videantur posse illa repræsentare quàm ista.

Respondetur, speciem intelligibilem Angeli modificari, & quasi determinari per actualem existentiam rei

præsentis, ut possit deinceps illam etiam præteritam repræsentare. Quod si hæc responsio non satisfacit, nihil dicendum superest, nisi voluisse Deum species illas quas angelis impressit, ejus esse conditionis, ut non possent res futuras merè contingentes, quamdiu futuræ sunt, repræsentare, sed tantum præsentes, vel præteritas.

Quod ad secundum spectat, dicendum est Angelos naturaliter non posse certò cognoscere cogitationes illas, quæ libere à nobis in mente concipiuntur, nec etiam actus internos libere à voluntate elicitos. Ita Sanctus Thomas quæst. 57. art. 4.

Probatur 1. ex Scriptura, quæ hanc cognitionem soli Deo tribuit. 2. Paral. cap. 6. Tu solus nosti corda filiorum hominum, Jerem, 17. Pravum cor hominis, & inscrutabile: quis cognoscet illud? ego Dominus. Hebr. 4. Discretor cogitationum &, intentionum cordis.

Probatur 2. ex SS. Patribus, qui id unanimiter docent. S. Hilar. in Psal. 139. Cogitationes cordis nosse non nostrum est, sed ejus, de quo dictum est: scrutans corda & renes Deus S Chrysost. hom. 24. in S. Joan. Quæ in corde hominum insunt, nosse solius est Dei, qui sigillatim corda finxit. S. Cyril. Alexand. lib. 2. in S. Joan. loquens de Nathanaële, qui Christum Dei Filium confessus est: Noverat, inquit, solum scrutatorem esse cordium, nec ulli alteri mentem hominis patere. S. August. serm. 234. de tempore, loquens de Job. Patriarcha: Colebat: inquit, Deum, faciebat eleemosinas; & quo corde faciebat, nemo sciebat, nec ipse diabolus, sed solus Deus. S Hieronymus in Psal. 16. vers. 10. Diabolus, inquit, nescit quid intrinsecus in animâ cogitet homo, nisi per exteriores motus intelligat.

Probatur 3. ratione, quam ducit S. Doctor ex præstantia & nobilitate mentis humanæ, quæ soli Deo subjacet, tanquam primæ causæ efficienti & ultimæ finali: unde consentaneum est, ut cogitationes & affectiones, quæ ex libero ipsius arbitrio pendent, non nisi Deo soli pate-

ant:

ant: aliis autem creaturis eatenus solùm, quatenus ipsa mens humana eas ab illis cognosci velit: ita ut hic voluntatis consensus sit veluti conditio quædam, sine qua non possit cogitatio vel affectio interna mentis, intellectui Angelico repræsentari.

Neque dicas, Angelum naturaliter harum cogitationum & affectionum species habere sibi inditas: ergo dum existunt, posse naturaliter illas cognoscere.

In primis enim probabile est (quod aliqui Theologi asserunt) non habere Angelos cogitationum illarum & affectionum species sibi ab initio creationis inditas, sed illas à Deo accipere tunc, quando cogitationes illæ, vel affectiones ad eos diriguntur. Deinde quamvis concederetur ejusmodi species Angelis esse inditas & concreatas, dicendum nihilominus esse, eos illis uti non posse ad tales cogitationes aut affectiones cognoscendas, nisi accedat voluntas & consensus hominis, cujus illæ sunt: Deus enim, ob suavem suæ providentiæ dispositionem in gubernatione creaturarum rationabilium, voluit illas suarum cogitationum & affectionum plenum & absolutum habere dominium: ita ut possent illas pro libito, vel occultas tenere, vel alijs detegere, proindeque species illarum Angelis inditas voluit esse tales, ut non possent Angelis repræsentare ejusmodi actus internos liberos, invitâ rationali creatûrâ cujus sunt, sed tantum cùm ad eos ab ipsa dirigerentur.

4 Obiicies, varijs experientijs compertum esse dæmones cognoscere cogitationes & affectiones internas, e. g. dæmones aliquando in corporibus obsessis, aliorum cogitationes & intentiones pure internas, etiam ipsis invitis, enunciare.

Respondetur, verum esse tales actus internos aliquando cognosci à dæmonibus, non quidē in seipsis, sed in aliquo suo effectu, quando scilicet aliquo signo produntur: vel exteriùs ex motu corporis, mutatione vultus, & alijs similibus, per quæ etiam homines varios animi motus

aliorum dignoſcunt: vel interiùs ex ijs, quæ in phantaſia & ſenſibus internis deprehendunt, in quibus ordinariè, ob arctiſſimam illorum ſenſuum internorum cum intellectu & voluntate connexionem, cogitationum & affectionum noſtrarum imagines ſenſibiliter efformantur, & ſic dæmonum cognitioni patent, non quidem ut voluntati & rationi ſubſunt, ſed (ut ita loquamur) quaſi materialiter, prout in illis motuum ſenſitivorum ſignis deprehenduntur.

Notandum eſt autem, totam illam cognitionem, quæ ex illis ſignis ſenſibilibus internis vel externis à dæmonibus hauritur, non eſſe certam, ſed tantùm conjecturalem, cùm ſemper arcanum voluntatis occultum ipſis ſit, nec dignoſcere queant, qualiter ipſa ſe habeat erga ſigna illa ſenſibilia, quæ nullam ejus actibus inferunt neceſſitatem, liberamque relinquunt, ut ipſis conſenſum præbeat, vel diſſenſum. Videndus S. Auguſt. lib. de divinatione dæmonum cap. 5. & Caſſianus collat. 7 cap. 15.

Quod ad tertium deniq; ſpectat, ſi Angeli conſiderentur ſecundùm ſtatum naturæ, ſeu ſecundum naturales ipſorum vires; quæ etiam in dæmonibus remanſerunt, dicendum eſt res in entitate ſupernaturales, ſeu quarum cognitio intellectûs creati vim naturalem ſupergreditur non poſſe ab ipſis naturaliter cognoſci. Ita S. Th. q. 54. a. 5. Unde ſequitur dæmones cognoſcere non potuiſſe myſterium Incarnationis nec certò ſcire an Chriſtus eſſet verè Deus.

Hoc manifeſtè conſtat ex verbis Apoſtoli 2. Cor. 2. Loquimur, inquit, Dei ſapientiam in myſterio, quam nemo principum hujus ſæculi cognovit: ubi per principes hujus ſæculi, S. Anſelmus & S. Thom. in comentariis ſuper hunc locum, dæmones intelligunt: Si enim (ut ait S. Leo ſerm. 11. de paſſione) crudelis & ſuperbus inimicus conſilium miſericordiæ Dei noſſe potuiſſet, Iudæorum animus manſvetudine potiùs temperare, quam injuſtis odijs ſtuduiſſet accendere, ne omnium captivorum

rum

rum amitteret servitutem. dum nihil sibi debentis persequitur libertatem.

5 Objicies S. Luc. 4. dici, quod Exibant dæmonia clamantia: quia tu es Filius Dei. Et increpans, non sinebat loqui, quia sciebant ipsum esse Christum.

Respondetur 1. dæmones istis verbis usos fuisse ficte & adulatorie; vel ut veritatem ex ipsius ore Christi elicerent; vel ut illi aliquam elationis & superbiæ occasionem darent. Ita S. Hieron. in cap. 8. S. Matth: & Hugo Cardinalis in illum locum S. Lucæ.

Respondetur 2. si dæmones aliquam huius mysterij cognitionem habuerunt, illam fuisse tantùm conjecturalem, & abstractivam, non verò evidentem & intuitivam, de quâ solum hic quæstio est. Ita enim docet S. Leo serm. 4. in quadrag. S. Hilarius canone; in S. Matth: S. Hieron. in cap. 4. S. MatthS. August: lib. 9. de Civit. cap. 21. & plures alij.

Quod si Angeli considerentur in statu gratiæ, dum erant in statu viæ, dicendum est aliqua mysteria sibi divinitus revelata cognovisse, puta mysterium Sanctissimæ Trinitatis.

Non enim erant in eo statu nobis deteriores, nec ad minorem beatitudinem ordinabantur; quare nec minorem huius mysterij cognitionem, quàm nos habere debuerunt. S. Thom. suprà, existimat etiam revelatum ipsis tunc fuisse mysterium Incarnationis, quod etiam docet S. August: lib. 5. de Gen. cap. 19. & similiter probabile est plures alias veritates supernaturales in eo statu fuisse ipsis divinitus revelatas, prout ad illius perfectionem requiri poterat.

Quod si denique considerentur secundum statum gloriæ; Dicendum est omnia mysteria, quæ vel ad eorū majorem fælicitatem, vel ad Ecclesiæ militantis, animarumque ipsorum Angelorum custodiæ creditarum directionem & salutem conferre possunt, ipsis vel in Verbo divino, vel extra illius visionem beatificam, fuisse divinitus revelata & patefacta. Cum

Cùm credibile non sit in illo statu ullam ipsis earum rerum cognitionem denegari, quæ ad majus ipsorum, vel Ecclesiæ bonum necessariæ sunt aut utiles.

SECTIO VII.

Qualis sit Angelorum voluntas.

1. CErtum est in Angelis esse voluntatem, eamque libero arbitrio præditam. Quod ipsorum casus & ruina satis evidenter demonstrat; unde S. Basilius lib. de Spiritu Sancto, cap. 16 Impiorū, inquit, & adversariorum spirituum defectio id, quod dicimus, approbat; scilicet juris sui ac libertatis esse invisibiles virtute. Et hæc est etiam doctrina S. Th. q. 59. a. 3. cujus hæc est ratio: ubicumque reperitur judicium indeterminatum seu indifferens ad hoc, vel ad illud agendum, ibi reperitur voluntas libera seu liberum arbitrium; sicut è contra, ubicunque non reperitur tale judicium indifferens, ibi nec liberum arbitrium reperitur, ut patet experientiâ. Atqui in omnibus habentibus intellectum, inest ejusmodi judicium indeterminatum, eò quod per intellectum possunt percipere rationem ipsam universalem boni, sub qua possunt hoc & illud cum quadam indifferentia sibi ad agendum proponere; hæc enim indifferentia judicij & rationis circa bonum, est quasi radix libertatis. Quare cùm Angeli nobilissimo intellectu sint præditi, concludendum est, in ipsis esse liberum arbitrium: idque excellentius quàm in homine, sicut ipse intellectus angelicus humanum longè antecellit.

Porrò non est necesse ad electionem liberam in Angelo, quòd præcedat consilium seu inquisitio quædam mediorum, qualis requiritur in libera hominis electione. Non enim cognoscunt inquirendo, cum hoc pertineat ad discursum rationis, qui in Angelis non repetitur, ut

secti-

sectione 5. ostendimus. Sed electio in Angelis fit per subitam acceptationem cognitæ veritatis, sine ullâ inquisitivâ deliberatione.

2. Quæres, an liberum illud arbitrium Angeli sit naturaliter inflexibile in electione semel facta:

Respondetur, duas esse oppositas super hac quæstione Doctorum sententias.

Quidam enim existimant arbitrium Angeli naturaliter flexibile ac mobile esse, perinde atque arbitrium hominis.

Ita S. Bonaventura in 2. dist. 7. parte 1. a 1. & plures alij Atque hæc esse videtur sententia S. Damasceni lib. 2. de fide cap. 3. ubi dicit Angelos esse naturas ratione, intelligentiâ, & libertate præditas, ac proposito & sententiâ mutabiles, idque ex se & suâ sponte. Et S. Fulgentij lib. de fide ad Petrum, ubi dicit Angelos bonos non habere naturâ suâ immutabilitatem ex bono in malum, sed ex sola gratiâ.

Alij è contrà censent Angelos arbirtio ita inflexibili præditos esse, ut nequeant id adversari, quod semel liberè elegerunt, neque id eligere, quod semel repudiarunt. Ita S. Thomas 1. p. quæ. 64. a. 2. Cujus ratio hæc est; quòd Angeli apprehensio ab apprehensione hominis multùm differat: Angelus enim apppreheadit immobiliter per intellectum: sicut & nos immobiliter apprehendimus prima principia, quorum est intellectus: homo verò per rationem apprehendit, mobiliter discurrendo de uno ad alterum, potestque ad alterutrum oppositorum probabiliter procedere. Hinc fit ut voluntas hominis adhæreat alicui mobiliter, ita ut possit ab ipso discedere, & contrario adhærere: at verò voluntas Angeli fixè & immobiliter adhæreat. Ex quo patet liberum arbitrium hominis flexibile esse ad opposita, ante & post electionē, liberum autem arbitrium Angeli ad utrumlibet ante electionem flecti posse, sed post electionem semel factam esse inflexibile.

Libe-

Liberum cuique est quam voluerit sententiam ex his duabus amplecti, cùm utraque sit probabilis; quamvis, propter Sancti Doctoris authoritatem & allatam rationē, secunda videatur esse probabilior.

SECTIO VIII.

Quomodo Angeli inter se loquantur.

1. CErtum est 1. Angelos inter se loqui, & sibi invicem cognitiones & conceptus suos manifestare. Hoc manifestè constat ex Scripturis, Isai. 6. *Duo Seraphim clamabant alter ad alterum.* Et Apoc. 7. *Clamavit unus Angelus ad alios quatuor Angelos.*

Certum est 2. posse quidem Angelos loqui, sive nobiscum, sive inter se, vocibus corporeis, quæ sint similes nostris; quomodo eos sæpe cum hominibus locutos esse Scripturæ testantur; sed alio quoque modo posse ipsos inter se colloqui, nempe spirituali, & sine ullo adminiculo corporeæ vocis.

Constat ex his Apostoli verbis 1. Cor. 13 lingvis hominum loquar & Angelorum, &c. quibus cum Angelorum linguæ ab humanis distinguuntur, significatur Angelos aliquo inter se modo colloqui posse, quo non possunt homines, qui proinde alius non est, quàm spiritalis. Quem Apostoli locum eo sensu exponens Theophylactus in 1. ad Cor. c. 10. *Angelis*, inquit, *lingua est intellectiva, vis nimirum illa, qua sibi mutuò divinarum rerum intellectum ac divinas cogitationes impertiunt.* Et S. Damascenus lib 2. de fide cap. 3. de Angelis loquens, *Non lingva*, inquit, *neque auribus opus habent, verum citrà sermonis adminiculum cogitationes suas atque consilia inter se communicant.*

Cùm igitur hæc certa sint, quæstionis propositæ difficultas consistit præsertim in explicando modo; quo Angeli inter se colloquuntur. De qua quidem re, cum in

Scripturis nihil reperiatur, ideò maxime inter se varîant Theologorum sententiæ, quas hîc fusius explicare minime necessarium duximus, cùm nihil ad fidem pertineant. Vt tamen in re, quæ per se obscurissima est, & à sensibus humanis remotissima, lucem aliquam afferamus; breviter hîc proponemus id quod in hac quæstione probabilissimum nobis videtur.

2. Dicimus igitur Angelum alteri Angelo loqui, dirigendo & ordinando conceptum suum ad illum per operationem voluntatis, id est, volendo ut alter Angelus conceptum illum suum cognoscat: sicque locutionem Angeli nihil aliud esse, quàm conceptum illius libere ordinatum & directum ad alterum: directionem verò illam voluntariam & liberam, esse veluti lingvam, seu conditionem, sine qua Angeli unius cogitatio seu conceptus alteri innotescere non potest. Quia tamen illa directio, licet necessaria, minime tamen sufficiens aliquibus Doctoribus videtur, ad exprimendum illum locutionis Angelicæ modum, quantum à nobis exprimi potest, addunt virtute illius directionis, vel novam speciem produci in intellectu Angelj ad quem conceptus alterius dirigitur: vel, si species hujus conceptûs ab initio creationis ipsi indita est, illam tunc novam modificationem & veluti lucem quandam de novo recipere, ut per eam Angelus percipere possit id quod eum antè latebat, & quod per alterum illi tunc manifestatur.

Porrò ea quæ de locutione Angelorum dicta sunt, debent similiter intelligi de eorum illuminatione; cum hac tamen differentia, quod locutio latius pateat quam illuminatio: omnis enim illuminatio est locutio; cum Angelus unus non aliter Angelum alterum illuminet, nisi ei loquendo: at verò non omnis locutio est illuminatio, quia Angelus unus alterum illuminare dicitur, non quoties eum alloquitur; sed tunc solum cum aliquam veritatem sibi divinitus revelatam alteri de novo aperit & declarat, quod non fit nisi per Angelos superiores

riores respectu inferiorum: ut fuse docet & explicat S. Dionysius lib. de Cæl. Hier. cap. 3. 4. & 8. Et S. Thomas 1. p. q. 106.

SECTIO IX.

Quid de ordinibus Angelorum sentiendum sit.

1. SUpponendum est, esse plures Angelos numero distinctos.

Hoc varijs in locis manifeste testatur Scriptura, Daniel. 7. Millia millium ministrabant ei Apoc. 5. Audivi vocem Angelorum & erat numerus eorum millia millium. Ex quibus Scripturæ verbis colligitur, non tantum plures esse Angelos, sed etiam maximam esse illorum multitudinem. Quam tantam esse asserit S. Doctor 1. p. quæ 50. a. 3. ut omnem rerum materialium multitudinem excedat, unde S. Dionysius lib. de Cælest. Hier c. 14. Multi inquit, sunt supernarum mentium beati exercitus, quæ imbecillem & contractam eorum, qui in materia cernuntur, & in usu nostro sunt, numerorum rationem excedunt. In quo elucet omnipotentia simul & magnificentia supremi rerum conditoris, qui unico temporis momento tot, & tam nobiles & perfectas creaturas solo verbo è nihilo produxit.

An autem sicut numero, sic etiam specie inter se Angeli distinguantur, nihil certò definiri potest, cum in Scripturis nihil super hac quæstione reperiatur. Imo S. Aug. lib. contra Priscillianistas c. 11. expresse profitetur, se hanc Angelorum differentiam ignorare; nec tamen in ista ignorantia periclitari, cùm res ad fidem non pertineat. Quare omissis quæ super hac quæstione in utramque partem à Theologis dicuntur, & quidquid sit de illa differentia specifica.

2. Sacræ Scripturæ & SS. Patres aliam declarant esse inter An-

ter Angelos differentiam, scilicet ordinum, quos novem esse docet S. Dionysius lib. de cæl. Hier. capite 6. & 7. Et S. Gregor. homil. 34. in Evangelia.

Hoc ex Scripturis explicat & probat his verbis: Novem esse Angelorum ordines diximus, quia videlicet, testante sacro eloquio, scimus esse Angelos, Archangelos, Virtutes, Principatus, Potestates, Dominationes, Thronos, Cherubim, atque Seraphim. Esse namque Angelos & Archangelos penè omnes sacri eloquij paginæ testantur. Cherubim vero ac Seraphim sæpè ut notum est, libri Prophetarum loquuntur. Quatuor quoque ordinum nomina Paulus Apostolus ad Ephesios enumerat dicens: suprà omnem Principatum, & Potestatem, Virtutem, & Dominationem. Qui rursùs ad Colossenses scribens ait: sive Throni sive Dominationes, sive Principatus, sive Potestates, &c. Dum ergo illis quatuor, quæ ad Ephesios dixit, conjunguntur Throni; quinque sunt ordines, qui specialiter exprimuntur. Quibus dum Angeli & Archangeli, Cherubim quoque & Seraphim junguntur, proculdubio novem esse Angelorum ordines invenitur.

Hos autem novem Angelorum ordines in tres Hierarchias distributos esse testatur S. Dionysius suprà Et in prima quidem ac suprema, Seraphim, Cherubim ac Thronos collocatos esse. In secunda & media Dominationes, Virtutes, & Potestates. In tertia denique & infima Principatus, Archangelos, & Angelos.

3. Docet autem S. Thomas q. 108. distinctionem illam Hierarchiarum & Ordinum inter Angelos, esse partim ab ipsorum natura partim à gratia illis concessa: à natura quidem dispositive: à gratia autem completive. Ac talem distinctionem remansuram post diem judicij, tam quoad differentiã graduum, quàm quoad executionẽ officiorum, non quidem omnium, sed eorum tantùm, quæ statui gloriæ conveniunt: hominesque beatos assumendos esse pro meritis ad ordines beatorum Angelorum: hoc est, illos per Christi gratiam tantam gloriam posse

pro me-

promereri, ut in illa Angelis secundùm singulos ordinis gradus, æquentur. Et quæstione sequenti declarat idem Sanctus Doctor, ordinem & prælationem illam, etiam inter Angelos reprobos post lapsum remansisse: non quidem quoad dona gratiæ quibus spoliati sunt: sed quoad ea tantùm, quæ sunt naturæ illorum propria, quæ integra in eis remanserunt, ut infrà dicetur.

Porrò quidnam illa ordinum nomina significent qualiave sint illorum beatorum spirituum officia ac ministeria, fuse explicant S. Dionysius, S. Gregorius suprà & S. Antoninus 1. p. tit. 31. c. 6. Certe Deus optimus maximus in his Angelorũ choris magnificentiam ac excellentiam perfectionum suarum clare ostendit: amat si quidem in Seraphinis, ut charitas: contemplatur in Cherubinis, ut veritas: sedet in Thronis, ut æquitas: imperat in Dominationibus, ut majestas: regit in Principatibus, tuetur in Virtutibus, corroborat in Potestatibus, revelat in Archangelis, assistit in Angelis. Vide S. Thomam, citatâ q. 108. ubi de his fusissime agit.

CAPUT III.

De Angelorum bonorum merito ac beatitudine, & malorum peccato ac damnatione

SECTIO I.

Quodnam fuit Angelorum bonorum meritum, & malorum peccatum.

1. Supponimus tanquam certum, Angelos non fuisse creatos in statu beatitudinis supernaturalis, quæ in clarâ Dei visione consistit.

Quia si in tali statu creati essent, in eo peccare non potuissent: constat autem plures illorum peccasse.

Supponimus deinde omnes Angelos fuisse conditos in

gratia, juxta Doctrinam S. Thomæ 1. p. q. 62. a. 3. quæ eſt communis Theologorum.

2. Conſtat ex Chriſti Domini verbis, S. Joan. 6. quibus dicit Diabolum non ſtetiſſe in veritate: nomine enim veritatis ibi ſanctitas intelligitur, prout S. Chryſoſtomus & alij SS. Patres hunc locum interpretantur, præſertim S. Cyrillus lib. 6. in S. Joan. cap. 6. In veritate, inquit, non ſtetit; quia prolapſus eſt à veritate, nec manere voluit in ſuæ originis ſanctitate. Et S. Judas in Epiſtola ſua canonica dicit, reprobos Angelos non ſervaſſe ſuum principatum. Ille autem principatus non poteſt intelligi de principatu naturæ: quia, ut infra dicetur, naturalia omnia integra in dæmonibus remanſerunt, ergo debet intelligi de principatu gratiæ Sanctificantis, quam in creatione acceperunt, & à qua exciderunt. Accedit authoritas SS. Patrum, qui hoc aſſerunt: ut S. Baſilij in Pſal. 32. ubi dicit Angelos in primâ conſtitutione ſubſtantiæ ſuæ ſimul infuſam habuiſſe ſanctitatem. Et S. Auguſt. lib. 12. de Civit. cap. 9. ubi ait Angelos fuiſſe à Deo creatos cum bona voluntate & caſto amore. Et paucis interjectis: Erat Deus ſimul condens naturam Angelorum, & largiens gratiam. His præſuppoſitis,

Dicendum 1. quoſdam Angelos in gratia accepta perſeveraſſe, & per actus aliquos bonos ex gratia ſimul cum liberi arbitrij cooperatione, beatitudinem æternam fuiſſe promeritos: alios autem ab illa gratia per ſuæ voluntatis pravitatem excidiſſe, ſicque damnationem æternam incurriſſe.

Quod quidam Angeli ſint beati, conſtat ex Scriptura S. Matth: 18. Angeli eorum ſemper vident faciem Patris mei.

Quod verò quidam ſint damnati, conſtat etiam ex S. Matth: 25. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & Angelis ejus.

Quod autem Angeli beati ſuam beatitudinem per aliquos actus bonos ex auxilio gratiæ fuerint promeriti, aſ-

ſerit

ſerit S. Tho. ſuprà art 4. Et hæc eſt Doctrina SS, Patrum, ut S. Augſt. lib. 4. de Gen. ad lit. cap. 24. ubi dicit Angelos beatitudinem conſecutos, quia omnia ſua ad Dei gloriã retulerunt. S. item Gregorij hom. 7. in Ezech. ubi dicit, malis Angelis in ſuperbiam prolapſis, bonos in humilitate perſtitiſſe.

Quod deniq; Angeli reprobi peccaverint, & per peccatum à gratia exciderint, damnationemque incurrerint constat manifeſtè ex Scriptura. Job. 4. In Angelis ſuis reperit pravitatem. Et 2. S. Petri 2. Deus peccantibus Angelis non pepercit; ſed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos.

Dicendum 2. peccatum reproborum Angelorum fuiſſe peccatum ſuperbiæ.

3. Probatur 1. ex Scriptura. Iſai. 14. Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua, qui dicebas, Conſcendam in cœlum, ſimilis ero Altiſſimo. Quem Prophetæ locum de Diaboli peccato intelligit S. Aug. libro 3. de Doctrina Chriſti. cap. 37. S Greg: hom. 34. in Evangelia, & S. Bernard. ſerm. 38. in Cantica, Ezehielis 28. Elevatum eſt cor tuum in decore tuo, &c. Dixiſti in corde tuo, Deus ego ſum. Quæ verba ſimiliter intelliguntur de Lucifero, à SS. Patribus: S. Ambroſius lib. de Paradiſo cap. 2. S. Hieron. in illum Ezechielis locum, & aliis.

Probatur 2. ex SS. Patribus, S. Chryſoſtomo hom. 3. de verbis Iſaiæ; Angelus per ſuperbiam factus eſt diabolus S. Ambr. Ep. 84. ubi dicit, In lapſu Diaboli & hominis prævaricatione, initium peccati fuiſſe ſuperbiam.

Ad pleniorem autem eorum quæ ſuprà dicta ſunt intelligentiam.

Quæres 1. quinam Angeli, & quot peccaverint?

Reſpondetur 1. non ex uno ſolo ordine, ſed ex pluribus fuiſſe eos qui peccaverunt.

Apoſtolus ſiquidẽ ad Epheſ. 6. tribuit Dæmonibus nomina quorumdam ordinum, ut Principatum & Poteſtatũ; ac proinde probabile eſſe (ut docet S. Th. quæſt. 91. art. 9. ad 3.)

6. ad 3.) ex quovis ordine Angelorum aliquos peccasse: sicut & verisimile est ad quemlibet ordinem Angelorum homines beatos assumendos esse, ad instaurandas ruinas eorum qui ceciderunt.

Respondetur 2. quòd communis est SS. Patrum opinio, supremum ex illis qui peccaverunt, fuisse omnium Angelorum supremum, id est primum ex ordine Seraphinorum. Ita S. Thom. suprà art. 7.

Constat ex cap. 40. Job. ubi vocatur. Initium viarum Domini, non quia fuerit ante alios & primò creatus, cùm omnes Angeli simul creati fuerint; sed quia (ut explicant S. Hier. & S. Greg. in illum locum) primus fuit dignitate & excellentiâ. Id etiam asserit S. August. lib. 11. de Civit. c. 15. & S. Basil. lib. 4. contra Eunomium & alij communiter.

Respondetur 3. quod docet S. Thomas citato art. 9. pauciores fuisse eos qui peccaverunt, quàm qui perstiterunt in bono.

Quod colligi posse videtur ex eo quòd Apoc. 13. dicitur draco secum traxisse tertiam duntaxat stellarum partem.

Quæres 2. in quo posita fuerit Angelorum superbia?

4. Respondetur varias esse super hâc re Theologorum sententias. Quidam enim existimant Angelos in sua naturali perfectione inordinatam habuisse complacentiam, & in illa, tanquam in fine suo ultimo conquievisse. Alij dicunt inordinatè appetiisse beatitudinem supernaturalem, tanquàm proprijs viribus, & sine ullo divinæ gratiæ auxilio consequendam. Asserunt alij peccasse Angelos; in eo quòd acceptа divinitùs revelatione de hypostatica unione Verbi divini aliquando facienda cum natura humana, hanc unionem sibi ex superbia expetierint, & Christo Domino, adeóq; toti generi humano illam inviderint. Alij denique omnium probabilissimè docent, peccatum superbiæ Angelorum in eo positum fuisse, quòd Deo subjecti esse noluerint, sed independentiam ab ejus

impe-

imperio appetierint: eoque modo similitudinem cum Deo, qui ab omni subjectione & imperio est independens, affectaverint.

Ita S. August. lib. 11. de Civit. cap. 13. ubi de Diabolo dicit quòd Recusavit suo subditus esse Creatori; & superbia sua, velut authoritate privatâ, elatus est. Et S. Greg. lib. 34. Moral. cap. 13. Ei à quo conditus fuerat, subesse despexit. Ita enim Deus super omnia est, ut ipse sub nullo sit: Leviatan verò iste eius celsitudinis culmen aspiciens, jus perversæ libertatis appetijt.

Quæres 3. quanto tempore Angeli fuerint in via: seu quanta fuerit duratio temporis illius, in quo potuerunt mereri aut demereri.

5. Respondetur 1. dubitandum non esse, quin aliqua mora intercesserit inter creationem Angelorum, & ipsorum beatitudinem vel damnationem: ita ut mora ista potuerit coëxistere alicui parti nostri temporis.

Quod colligi potest ex eo quòd Angeli boni non potuerint simul esse beati, & simul mereri; cùm actiones meritoriæ, secundùm legem communem, simul cum visione beatifica stare non possint. Similiter Angeli reprobati priùs peccaverint, quam fuerint damnati.

Respondetur 2. constare inter Theologos, moram illam & durationem viæ Angelorum fuisse brevissimam.

Etenim dicitur S. Joan. cap. 8. Diabolum fuisse homicidam ab initio, & in veritate non stetisse: unde sequitur illum statim post creationem peccavisse; Et revera jam peccarat, antequàm accederet ad primos parentes, ut eos in peccatum pertraheret. Accedit etiam quòd Angeli propter summam intelligendi sagacitatem & perfectionem omnia celerrime exequantur.

Quare dicendum videtur, saltem tria instantia temporis in illa duratione viæ Angelorum esse distinguenda. Primum, in quo omnes tàm electi quàm reprobi, in gratia creati sunt. Secundum, in quo boni benè operati sunt, & sic promeruerunt beatitudinem, mali è contrà peccave-

caverunt, & sic damnationis reatum incurrerunt. Tertium denique, in quo illi præmium virtutis, id est beatitudinem acceperunt; isti è contrariò in peccati vindictam damnationis pœnâ fuerunt mulctati.

SECTIO II.

Quisnam sit status Angelorum in gloria.

1. TRia sunt, quæ S. Thomas tribus postremis articulis quæstionis 62. quærit circà beatitudinem Angelorum, quæ hic breviter explicanda sunt.

Primum est, utrum in Angelis beatis remaneat cognitio ac volitio naturalis?

Respondet S. Doctor affirmative. Cujus ratio est, quia beatitudo naturam non destruit, sed perficit; ergo in beatis Angelis non tollit operationes quæ illis ratione naturæ suæ conveniunt.

Secundum est, an Angeli beati peccare possint?

Respondet S. Doctor negative. Constat enim ex sacris litteris beatitudinem electorum, sive Angelorum, sive hominum, æternam fore; at æterna non esset, si per peccatum ab illa excidi posset. Vnde S. Fulgentius lib. de fide ad Petrum c. 231. sic loquitur: Firmissimè tene, & nullatenus dubites; omnem creaturam naturaliter mutabilem à Deo incommutabili factam esse; nec tamen posse quemlibet sanctorum Angelorum in deterius mutari. Quia sic acceperunt æternam beatitudinem, quâ Deo stabiliter perfruuntur, ut ea carere non possint. Accedit ratio, quâ utitur S. Doctor; quia scilicet Angeli beati in Deo clare viso vident omnem rationē boni diligibilis: ergo ab illo nullatenus averti potest eorum voluntas: cum illud bonum, utpote infinitum omnem illorum capacitatem repleat.

Tertium est, an Angeli beati possint in beatitudine proficere.

Respondet S. Doctor cum distinctione.

Si enim sermo sit de beatitudine essentiali, quæ consistit in clara Dei visione, certum est Angelos nullum illius incrementum unquam accepturos esse, aut promerituros; Tum quia illa est terminus & finis omnium meritorum. Tum quia eodem modo se habet beatitudo in Angelis, atque in hominibus; juxtà quod dicitur Apocal. 22. eandem esse hominis & Angeli mensuram, hoc est, rationem meriti. Atqui homines beati secundum legem ordinariam in beatitudine proficere non possunt, juxta illud Eccesiast. 11. Sive ad Austrum, sive ad Aquilonem ceciderit lignum, ibi erit: quod SS Patres interpretantur de immutabilitate quadam hominis in eo termino sive beatitudinis, sive damnationis, ad quē post hanc vitam pervenerit: Ergo idem de Angelis beatis dicendum est.

2. Si verò de beatitudine accidentali quæstio intelligatur: Respondet S. Doctor Angelos beatos posse in illa proficere. Tum quia possunt nova subinde gaudia experiri, juxta illud S. Luc. 15. Gaudium erit coram Angelis super uno peccatore pœnitentiam agente. Tum quia possunt novas revelationes, & mentis illustrationes divinitùs accipere: ut docet S. Dion. cap. 7. de cœlesti Hier. & S. August. lib. de Gen. ad lit. cap. 17. Hæ autem novæ revelationes sicut & illa gaudia, ad beatitudinis accidentalis augmentum conferre possunt.

Observandum est autem quòd quamvis Angeli beati gloriæ accidentalis incrementum aliquod accipere possint; non possunt tamen illud de novo mereri, ut docet Sanctus Thomas art. 9. ad 3. Quia secundùm communem Theologorum sententiam in termino viæ nullus ampliùs superest merito locus.

SECTIO III.

Qualia sunt officia Angelorum beatorū erga homines.

1. DIcendum est 1. Angelos interdùm ad homines divinitùs mitti velut divinæ voluntatis internuncios:

cios: ac divinorum consiliorum executores & ministros.

Id manifestè constat ex Scriptura. Exod: 23. Ecce ego mitto Angelum meum qui præcedat te. S. Luc. 1. Missus est Gabriel à Deo in Civitatem Galilææ, ad Virginem, &c. Act. 12. Nunc scio verè quia misit Dominus Angelũ suum, & eripuit me de manu Herodis.

An autem omnes omnino Angeli mittantur; & si non omnes, quinam ex illis? controversum est apud Theologos.

S. Thomas quæst. 112. art. 4. existimat Dominationes cæterosque superiores beatorum spirituum ordines nunquam mitti, sed tantùm reliquos ipsis inferiores.

Magister sententiarum in 2. dist. 10. dicit ordinariè quidem quatuor illos ordines superiores mitti non solere, sed tantum inferiores: extraordinariè tamen etiam superiores illos mitti. Et S. Gregorius hom. 34. in Evangel. videtur asserere S. Gabrielem fuisse supremum ordinis Seraphinorum. Quod etiam confirmari potest, ex eo quod S Paulus Hebr. 1. loquens de omnibus illis beatis spiritibus, dicit: Omnes sunt administratorij spiritus, in ministeriun missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis. Vbi observandum est Apostolum loqui de omnibus beatis spiritibus, sine ulla exceptione: cùm ibi de illis agat, prout Christo Domino sunt inferiores; quod ad omnes spectare manifestum est. Et Isai 6. dicit Propheta ad se unum ex Seraphinis volasse.

Utraque sententia probabilis est, secunda tamen probabilior videtur, quia magis ad sensum Scripturæ videtur accedere.

2. Dicendum 2. Angelos mitti, & à Deo destinari ad custodiam hominum non tantùm in genere, sed in particulari, ita ut cuique homini suus adsit Angelus tutelaris.

Huic veritati, quæ de fide est, oppositus est error Calvini, qui super illa verba Psalmi 90. Angelis suis Deus mandavit de te, ait custodiam illam Angelorum esse falsum commentum.

Refellitur hic error, & nostræ assertionis veritas probatur 1. ex Scriptura. Gen. 48. Angelus qui eruit me de cunctis malis. Judith. 13. Custodivit me Angelus ejus, & hinc euntem, & ibi commorantem, & inde huc revertentem, Et S. Matth. Angeli eorum semper vident faciem Patris mei qui in cælis est.

Probatur 2. ex S. Basil. lib. 3. contra Eunomium initio. Quod adsit, inquit, singulis credentibus Angelus tanquam pædagogus & Pastor viam dirigens, nemo contradicet, qui memor fuerit verborum Domini, ubi dicit Ne contemnatis unum de pusillis istis; quia Angeli eorum semper vident faciem Patris mei Et Psalm. 33. aderit Angelus Domini in circuitu timentium eum. Et S. Hier. in cap. 18. S. Matth. Magna est dignitas animarum, ut unaquæque ab ortu nativitatis habeat in custodiam sui Angelum delegatum.

Probatur 3. ex communi consensu totius Ecclesiæ, quæ semper ita esse sensit. Quod colligitur ex Act. 12. ubi cum S Petrus è carcere divinâ virtute liberatus, pulsaret januam domus, in quâ fideles congregati erant, & ipsi miraculum factum ignorarent, unanimi consensu omnes dixerunt: Angelus ejus est. Idem etiam colligi potest ex festo Sancti Angeli custodis, quod à summo Pontifice institutum & approbatum, summo omnium consensu ubique receptum est.

Porrò S. Thom. art. 5. docet Angelum custodem unicuique homini adesse, & erga illum suo munere fungi ab ejus ex utero matris nativitate, & non ante; usque ad ejusdem mortem, & non post. Eo quòd ante nativitatem infans censeatur esse quasi pars quædam matris & velut fructus adhuc in arbore pendens: unde tunc per Angelum custodem ipsius matris custodiri censetur. Post mortem verò non amplius egeat homo angelicâ custodiâ, cum sit in termino viæ, nec ullus supersit merito vel demerito locus.

3. Observandum est autem (sicut docet S. Dionysius de Cæle-

de Cælesti Hierar. cap. 9.) non solùm hominibus singulis, sed prætereà populis, regnis, provinciis, civitatibus suos peculiares Angelos seu Archangelos esse à Deo præpositos. Quòd etiam constat ex Scriptura, Daniel 10. Vbi dicitur Principem regni Persarum restitisse Gabrieli à Deo Judaici populi liberationem postulanti: ille enim Persarum princeps non alius fuit, quàm bonus Angelus hujus populi custos ac tutelaris, ut exponit S. Hieronymus in eum locum, & S. Gregor lib. 17. Moral. cap. 8. Et apud eundem Danielem cap. 8. S. Michaël dicitur stare pro filiis israël: quia nempè olim fuit custos synagogæ; sicut nunc Ecclesiæ, teste S. Gregor. loco citato. Et S. Epiphanius hæres. 15. Angelos illos quatuor, de quibus mentio est Apocal. cap. 9. totidem populorum præsides & custodes interpretatur; scilicet Assyriorum, Babyloniorum, Medorum, atque Persatum.

Prætereà singulis etiam rerum generibus atq; speciebus præfici Angelos docet S. Augustinus libro 83. quæstionum cap. 79. Unde Apocal. 14. unus Angelus dicitur habere potestatem super ignem: & cap. 16. alius vocatur Angelus aquarum. Neque id mirari debemus: si enim Deus ipse rerum omnium curam habere dignatur, & in Scripturis dicitur escam dare pullis corvorum, & fænum jumentis, ac vestire lilia agri; quidni harum etiam rerum custodiam Angelis commiserit?

Unde non sine ratione quidam Doctores existimant ita exponi posse Scripturas, ut, dum alloquuntur creaturas rationis expertes, ignem, aquam, fontes, volucres, bestias, easque ad laudandum & benedicendum Deum invitant; verba illa referantur ad Angelos custodes, quos rogamus, ut has omnes creaturas sibi commissas, ad Dei gloriam dirigant.

4. Monet etiam S. Thom. art. 4. ad 1. quòd quamvis cuilibet omnium Angelus aliquis ad custodiam deputetur, Christus Dominus tamen nullum habuit Angelum custodem, eo quod non indigeret tali custodia, cum

esset impeccabilis, & ipse potius Angelorum custos dici deberet.

Innumera verò sunt beatorum illorum spirituum erga animas custodiæ suæ concreditas officia: Arcent dæmones. Tob. 8. Increpant peccatores, Judic. 2. Docent & instruunt, Dan. 9. Consolantur in afflictionibus, Tob. 5. Addunt animum & subministrant vires, 3. Reg. 19. Offerunt preces, Apoc. 8. Denique animas justorum è corpore migrantes ad beatorum sedem deferunt, Luc. 16.

Cum igitur tot & tanta sint Angelorum beatorum in homines beneficia: sic vicissim hominum erga illos officia aliqua meritò requiruntur; quæ paucis verbis complectitur S. Bernardus serm. 12. in Psalm. 90. ubi explicans hæc verba: Angelis suis Deus mandavit de te: Quantam, inquit, debet tibi hoc verbum inferre reverentiam, afferre devotionem, conferre fiduciam; reverentiam pro præsentia; devotionem pro benevolentia; fiduciam pro custodia? Verùm de his fusius in tractatu sequenti, cum de Sanctorum veneratione & invocatione agemus.

SECTIO IV.

Qualis sit status damnationis reproborū Angelorum

1 Certum est 1. Angelos prævaricatos statim post peccatum suum è cælo esse deturbatos Apoc. 12. Locus illorum non est amplius inventus in cœlo: & in infernum detrusos, ut constat ex S. Petri Epist. 2. c. 12. Deus peccantibus Angelis non pepercit; sed rudentibus inferni detractos, in tartarum tradidit cruciandos.

Quod quamvis ita sit, nihilominùs dæmones non semper in inferno detineri, sed aliquando Dei permissu inter homines super terrâm vagari, constat ex variis Scripturæ locis; ut S Luc. 8. ubi plurimi dæmones à Christo ex unius hominis corpore ejecti, rogaverunt eum, ne illis imperaret ut in abyssum irent, sed in porcos ingredi permitteret.

Unde S. Tho. q. 64. a. 4. rectè docet duplicem locum pœnalem dæmonibus à Deo assignatum esse: unum quidem ratione culpæ suæ, & hic est infernus: alium verò ratione exercitationis humanæ: & hic est aër caliginosus terræ vicinus, in quo permissum est eis vagari, & tentare, ut sic exercere possint homines. Cùm autem usque ad extremum judicij diem exercitatio illa durare debeat, ideò ad illud usque tempus (ut ait S. Doctor) & Angeli mali nobiscum hîc versantur, ut impugnent; & boni, ut subsidio sint: post illum verò diem omnes mali, tam Angeli, quàm homines, in inferno per æternitatem detinebuntur; boni verò in cœlo manebunt.

Certum est 2. ut docet S. Tho. art. 3. dæmones esse doloris capaces & susceptibiles, non quidem illius doloris, qui est passio appetitus sensitivi, & percipitur organo corporeo; sed doloris purè spiritualis: qui (ut explicat idem S. Doctor) est quidam simplex actus voluntatis, quo refugit & aversatur aliquid, tanquàm sibi contrarium & nocivum, ut mox explicabitur.

Cùm hæc igitur certa sint, difficultas est, an dæmones ab igne inferni torqueantur. Pro cujus resolutione,

2. Dicendum est 1. ignem inferni, qui corporeus est ac materialis, à divinâ justitiâ tanquam instrumentum assumi ad puniendos dæmones, hosque ptoinde illo igne torqueri.

Quòd ignis ille corporeus sit ac materialis, in dubiũ revocare non licet; cùm & Scripturæ, & Patres hoc expresè asserant. Unde S Greg: Papa lib. 4. dialog. cap. 29. hoc tanquàm certum proponit, & de quo nulli ambigere liceat. Et S. Aug. lib. 2. de Civit. cap. 10. hoc tanquàm certum affirmat. Et huic veritati communiter subscribunt SS. Patres.

Quod autem ab illo igne dæmones torqueantur, constat ex Scriptura. S. Matth. 25. ubi Christus Dominus dicit ignem inferni paratum esse diabolo & Angelis ejus. Et Apoc. 20. dicitur diabolus in stagnum ignis missus,

ubi cum bestia & Pseudo.propheta in æternum cruciandus est. Constat etiam ex S. Gregorio & S. August. locis suprà citatis, in quibus asserunt, non tantùm corpora reproborum hominum, sed & illorum animas ab inferorum igne torqueri: eadem autem est ratio dæmonū.

Quæres, quomodò ille ignis, cum sit corporeus, in dæmones, qui puri spiritus sunt, agere possit, illosque torquere.

Variæ sunt super hac re Theologorum sententiæ. Alij siquidem existimant dæmones ab igne torqueri, in quantùm ab illo detinentur, illique divina virtute sunt alligati: unde à S. Juda in Epistola canonica dicuntur dæmones vinculis æternis sub caligine reservari. Alij dicunt eos ab igne torqueri; non tantum quia eo detinentur & alligantur; sed prætereà ex eo quòd illum, tanquam sibi maximè disconveniens & nocivum apprehendunt; dum se ab illo in æternum detinendos continuò cogitant, nec ab illa cogitatione desistere possunt. Alij arbitrantur, ex illa detentione in iis (Deo ita volente) oriri tristitiā ac molestiam ac ei similem, quam hominis animus ex actuali sui corporis combustione experiretur. Alij docent ipsum ignem per qualitatem aliquam supernaturalem, ipsi à Deo inditam, realiter agere in dæmones, ipsisque dolorem & cruciatum incutere.

Verùm, quamvis hæc omnia probabiliter dici possint, certissima tamen omnium videtur esse sententia illa, quæ nihil certi hac in re definiri posse asserit: unde Sanctus Augustinus loco suprà citato, post multa super hâc quæstione subtilissime disputata, tandem sapientissime concludit: Spiritus illos incorporeos pœna corporalis ignis affici, veris quidem, sed tamen miris & ineffabilibus modis.

3. Dicendum 2. pœnas dæmonum sicut & damnatorum hominum fore æternas.

Huic veritati, quæ de fide est, oppositus olim fuit error Origenis, qui (ut refert Nicephorus lib. 17 hist.

Eccl. cap. 27. & 28.) existimavit hominum damnatorũ, ipsorumque etiam dæmonum tormenta finem aliquandò esse habitura.

Refellitur hic error, & nostræ assertionis veritas probatur 1. ex Scripturâ S. Matth. cap. 25. ubi Christus Dominus refert hæc verba, quæ in extremo judicio adversùs reprobos prolaturus est: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & Angelis ejus: ex quibus verbis cùm constet ignem illum esse æternum, sequitur illius pœnam fore quoque æternam, juxta id quod subjungit; Ibunt hi in supplicium æternum. & 2 ad Thessal. 1. de reprobis dicitur quòd pœnas dabunt in interitu æternas. Et S. Jud. in epist. can. dicit Angelos reprobos vinculis æternis sub caligine reservari. Et Apoc. 29. dicitur quòd Diabolus missus est in stagnum ignis & sulphuris, ubi cruciabitur in sæcula sæculorum.

Probatur 1. ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. cap. 1. de Fide Catholica, in quo expressè definitum est reprobos & malos cum diabolo pœnam perpetuam subituros esse.

Probatur 3. ex S. Augustino lib. de fide & operibus, cap. 15. ubi de reproborum damnatione loquens: Erit, inquit, æterna eorum combustio, sicut & ignis æternus. Et S. Ambrosius lib. 7. in Luc. ubi hæc verba Isai. 66. (Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extingvetur) de æternis damnatorum suppliciis exponit.

4. Quæres quâ ratione pœna æterna dæmonibus justè infligatur, cùm illorum peccatum fuerit momentaneum

Respondetur id justissimè fieri tam respectu dæmonũ, quàm etiam hominum reproborum.

1. Quia (ut ait August. lib. 21. de Civit. cap. 12.) Ille dignus est æterno malo, qui hoc in se peremit bonum, quod esse posset æternum.

2. Quia (ut dicit S. Tho. in supp. quæst. 99. a. 1.) pœna peccati taxatur secundum dignitatem ejus, in quem

peccatur: unde majori pœna dignus esset, qui percuteret alapâ Principem aut Regem, quàm si cuicumque alteri privato hanc injuriam irrogaret. Atqui sive diabolus, sive homo mortaliter peccans, contra Deum infinitæ majestatis & excellentiæ peccat, ejusque honori summam (quantum in ipso est) infert injuriam, dùm in creatura per peccatum finem ultimum constituit: Ergo infinita pœna dignus est. Cùm autem creatura, quæ in se finita est, pœnam secundùm intensionem acerbitatis infinitæ ferre non possit, pœna secundùm durationem temporis infinita illi subeunda est, quæ proinde justè à Deo illi infligitur.

3. Quia (ut ait S. Greg. lib. 4. Dial. cap. 44.) Ad magnam judicantis justitiam pertinet, ut numquam careant supplicio, qui in hac vita nunquam voluerunt carere peccato. Qui enim in peccatum mortale propria voluntate labitur, se in eum statum injustitiæ redigit, ex quo propriis viribus erui nusquam in æternum poterit: unde ex hoc ipso quo vult peccare, vult consequenter in peccato per totam æternitatem manere. Quare justè à Deo peccator, non solùm ob actionem peccati, sed præsertim ob voluntatem in peccato permanendi, quæ (sicut dictum est) in æternum protenditur, pœnâ interminabili & æternâ plectitur.

SECTIO V.

Quæ sit dæmonum conditio quoad intellectum & voluntatem.

1. Quæstionis propositæ sensus est, an intellectus dæmonum ita sit obcæcatus, ut nullam ampliùs habeat veritatis cognitionem: an item eorum voluntas omninò sit obstinata in malo; & quæ sit illius obstinationis causa.

Quod spectat ad intellectum; observandum est, duplicem

plicem eſſe cognitionem veritatis; unam ſpeculativam, alteram practicam: & utramque rurſus eſſe vel naturalē, vel ſupernaturalem. Hâc obſervatione ſuppoſitâ,

Dicendum 1. cognitionem ſpeculativam naturalem integram in dæmonibus poſt peccatum manſiſſe, neque ullo modo fuiſſe diminutam. Ita S. Thom. 1. p. q. 64. art. 1. Quia in dæmonibus poſt lapſum dona omnia naturalia integra remanſerunt, ut docet S. Dyoniſius de divin: nominibus, cap. 4. Et S. Auguſt. libro 2. de Gen. ad lit. cap. 17.

Dicendum 2. cognitionem ſpeculativam ſupernaturalem non eſſe dæmonibus totaliter ablatam, ſed valdè diminutam, ut docet S. Thomas ſuprà.

Quia ſcilicet de rebus ſupernaturalibus aliqua iis cognitio interdum conceditur, vel mediantibus Angelis vel aliquibus aliis modis. quanquam propriè loquendo hæc cognitio in eis ſupernaturalis nonniſi materialiter dici debeat, ut rectè obſervāt Theologi, aliqui in quantū ſcilicet eſt de aliquibus rebus ſupernaturalibus, non verò quod procedat ab ullo habitu ſupernaturali fidei, quo propter peccatum ſunt ſpoliati, neque ex ullo motivo ſupernaturali, cujus in ſtatu damnationis ſunt incapaces.

2. Dicendum 3. cognitionem practicam de rebus benè agendis circa res morales, ſive ſit ordinis naturalis, ſive ſupernaturalis, fuiſſe dæmonibus ratione peccati detractam.

Probatur 1. ex Scriptura, in cujus varijs locis dæmon vocatur homicida, mendax: ut S. Joan. 8. Cum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur. Item alijs in locis dæmones vocantur ſpirituales nequitiæ, Principes & Poteſtas tenebrarum. Et Ezech. 28. de primo Angelorum dicitur, Perdidiſti ſapientiam in decore tuo.

Probatur 2. ex S. Auguſtino in Enchir. ad Laurentium art. 24. & 25. Ubi dicit ignorantiam rerum agendarum, & concupiſcentiam nocivarum eſſe mala hominibus & dæmonibus communia.

Probatur 3. hâc ratione: quia veritas & rectitudo judicij practici desumitur ex recta ordinatione affectus & voluntatis erga bonum morale, ut docet in Ethicis Philosophus: sed dæmones nec habent, nec habere possunt ullum affectum erga ullum morale bonum: Ergo nec etiam judicium practicum verum & rectum.

5. Quod spectat ad voluntatem, dicendum est voluntatem dæmonum ita esse in malo obstinatam, ut nunquā possit flecti & converti in bonum: Ita S. Th. sup. art 2. Est de fide contra Origenem, qui ideò censebat tormenta dæmonum finem aliquando esse habitura: quia (ut refert S. Hier. Epist. 61. adversus Joannem Hierosolimitanum) existimabat ipsos dæmones pœnitentiam aliquando esse acturos.

Refellitur hic error, & veritas nostræ fidei probatur ex eo quod (ut docet S. Cyprianus in fine libri contra Demetrium) Quando istinc excessum fuerit, nullus jam pœnitentiæ, nullus satisfactionis effectus: quod & Scriptura figuratè declarat: Eccl. 11. ùbi ceciderit lignum, ibi erit: quod autem homini mors, hoc dæmoni casus fuit. Et Eccl. 9. dicitur quod nec ratio, nec sapientia sit apud inferos. Et Job. 10. quod ibi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Unde S. Fulgentius lib. de fide ad Petrum cap. 3. dicit: In igne inferni omnes Angelos prævaricatores, nec mala voluntate posse carere, nec pœna. Et infrà, sic bonam amisisse voluntatem, ut amissam resumere nequeant. Et S. Prosper. lib. 3. de vita contemplativa, rectè observat damnatos mitti in tenebras ligatis manibus & pedibus: (ut dicitur Matt. 22.) eò quod deinceps non possint bona ulla opera exercere

Ratio autē, cur nullus sit dæmonibus & damnatis pœnitentiæ locus, est, quia nullus est gratiæ. Sicut enim hominibus in peccato mortali decedentibus nullam ampliùs gratiam dare decrevit Deus, quâ voluntates eorum ad pœnitentiam excitentur: sic nec Angelis post

lapsum

lapſum. Sine gratia autem nec hominis, nec Angeli voluntas ad veram pœnitentiam converti poteſt, ut ſupponimus ex dicendis in tractatu de Gratia.

SECTIO VI.

Quomodo à dæmonibus homines impugnentur.

1 CErtum eſt ex fide, dæmones ex Dei permiſſu poſſe homines impugnare eoſque ad malum incitare; idque reipſa aliquando, imo ſæpiſſimè facere.

Id conſtat ex varijs Scripturæ locis: ut Gen. 3. ubi refertur primos parentes ad peccatum fuiſſe à dæmone inductos. Et Epiſt. S. Petri cap. 5. Adverſarius veſter diabolus, tanquam leo rugiens, circuit quærens quem devoret. Et Epheſ. 6. Non eſt nobis colluctatio adversùs carnem, & ſangvinem; ſed adverſus principes & poteſtates, adverſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus, &c.

Faciunt autem hoc dæmones, Deo non quidem iubente, ſed tamen permittente, illorumque perverſos conatus in electorum ſuorum bonum ordinante.

Unde S. Thom. q. 114. art. 1. dicit, impugnationem hominum à dæmonibus ex ipſorum dæmonum malitia procedere; ordinem verò impugnationis eſſe à Deo, qui novit malis benè uti, eaque ad bonum ordinare.

Sicut autem Deus homines à dæmonibus impugnari permittit: ſic & ipſis, cùm impugnantur, gratiæ ſuæ auxilia ſubminiſtrat: quibus, ſi velint, qualibet tentatione ſuperiores poſſint evadere.

Unde S. Paulus 1. Cor. 10. dicit: Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis, ſed faciet etiam cum tentatione proventum, ut poſſitis ſuſtinere. Et 2. Cor. 12. Datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ, Angelus Satanæ, qui me colaphiſet: propter quod ter Dominum rogavi, ut diſcederet à me; & dixit mihi: ſufficit tibi gratia mea.

Quæ-

2. Quæres quomodò fiat illa hominis impugnatio per dæmonem?

Respondetur, duobus præsertim modis fieri posse: dæmone scilicet aliquid vel intrà hominem, vel extrà ipsum operante.

Primo enim modo tentare potest, vel commovendo spiritus vitales, in quibus species sensibiles continentur, & eas potentiis cognoscitivis obiiciendo, sicque pravam aliquam imaginationem efformando, vel commovendo humores & spiritus in organo corporeo appetitûs sensitivi, sicque indirectè voluntatem ad malum aliquod excitando.

Secundo autem modo (hoc est aliquid extrà hominem operando) ipsum tentare potest: cùm aliquid verum, vel apparens sensibus externis obiicit, unde occasio alicujus peccati perpetrandi ipsi homini suggeratur. Ita S. Thomas, quæst. 111. art. 1. 2. 3. & 4. ubi fusè explicat qua ratione, tam boni quàm mali Angeli, interiùs vel exteriùs in homines agere possint.

DE CREATIONE HOMINIS.

CAPUT IV.

De creatione Hominis, ac statu Innocentiæ.

SECTIO I.

Quid de Creatione Hominis sentiendum sit; & qualis sit ejus anima, an incorporea & immortalis.

1. POST creationem cæterarum omnium rerum, quæ ad mundi constitutionem & ornatum spectāt, sex diebus factam, ipsomet sexto die hominem à Deo creatum fuisse sacræ litteræ testantur, Gen. cap. 2. Et in primis quidem corpus ipsius hominis virtute divina

è limo

è limo terræ formatum fuisse; tùm animam rationis capacem, & expertem corruptionis, eadem virtute divina creatam, & corpori inditam fuisse docent his verbis: Formavit Dominus Deus hominem de limo terræ, & inspiravit in faciem eius, spiraculum vitæ; & factus est homo in animam viventem.

Sunt autem hîc aliqua circa hominis creationem observanda.

Primum est, non solùm primi hominis, sed etiam omnium aliorum animas singulas immediatè à Deo creari, & corporibus infundi.

Ac proinde falsum esse & erroneum id, quod censuit Tertullianus (ut refert S. Hieron. in Epist. ad Marcellinum & Anapsychiam) scilicet animas generari ab animabus parentum, sicut corpora à corporibus, & simul cum semine traduci.

Probatur 1. hæc veritas ex Scriptura. Psal. 32. Qui finxit sigillatim corda eorum. Zach. 12. Fingens spiritum hominis in eo. Quibus locis ad hanc veritatem probandam utitur S. Hieronymus Epistola ad Pammachium adversus errores Joannis Hierosolymitani.

Probatur 2. authoritate S. Leonis Papæ Ep. 93. ad Turibium cap. 10. ubi expressè dicit, animas corporibus uniri, non ab alio, nisi ab opifice Deo, qui ipsarum est creator. Ibidem etiam damnat errorem Origenis asserentis animas diù ante corporum productionem fuisse creatas; definitque animas hominum non esse, priusquàm corporibus à Deo inspirentur. Et S. Hilarij lib. 10. de Trinit. ante medium: Anima, inquit, opus est Dei carnis verò generatio semper ex carne est.

Nota quod S. Thom. quæst. 118. cap. 2. absolute pronunciat hæreticum esse dicere, animam intellectivam traduci cum semine.

2. Secundum est, animam hominis esse substantiam purè spiritualem.

Probatur 1. ex Scriptura: in qua, ut plurimum, anima huma-

humana vocatur ſpiritus: Eccl. 12. Revertatur pulvis in terram ſuam unde erat: & ſpiritus redeat ad Deum, qui dedit illum. S. Luc. 23. In manus tuas commendo ſpiritum meum. Galat. 5. Caro concupiſcit adverſus ſpiritum.

Probatur 2. ex Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. cap. 1. ubi definitum eſt, utramque creaturam, ſpiritualem & corporalem, conditam eſſe à Deo; angelicam ſcilicet & mundanam: deinde humanam, quaſi communem ſpiritu & corpore conſtitutam.

Probatur 3. ex SS. Patribus, qui paſſim pro certo affirmant, animam hominis eſſe ſpiritum incorporeum: maxime S. Auguſtinus, qui varijs in locis contrariam ſententiam refutat, ut lib. de hæreſibus, hæreſi 86. & lib. 10. de Gen. ad lit. cap. 24. & ſequentibus, ubi errorem Tertulliani, animam corpoream aſſerentis, confutat: & Epiſt. 28. ad S. Hieronymum, ubi ſic loquitur: Incorpoream eſſe animam mihi fateor eſſe perſuaſum. Et paucis interjectis, Neque hæc perinde loquor, ut te, quæ tibi nota ſunt, doceam, ſed ut aperiam, quid firmiſſimè de anima teneam. Eandem veritatem probat S. Hieronymus in c. 12. S. Matth. ex illis Chriſti Domini verbis: Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere. In eadem etiam ſententia ſunt S. Gregorius Papa lib. 21. moral. cap. 2. S. Gregorius Nazianzenus Apologetico 1. non longè ab initio. S. Ambroſius lib. de Noe & Arcâ c. 25. & lib. de bono mortis cap. 9. & communiter omnes alij.

3. Tertium eſt, animam humanam, cùm ſit ſpiritualis, eſſe quoque à corpore independentem, ac proinde immortalem.

Conſtat 1. ex Scriptura, quæ innumeris propè in locis id aſſerit: ut Sap. 2. Nec judicaverunt honorem animarum ſanctarum, quoniam creavit Deus hominem inexterminabilem. Et cap. 3. Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt, & non tanget illos tormentum mortis. 2. Cor. 5. Audemus, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præſentes eſſe ad Dominum.

Constat 2. ex S. Concilio Lateranensi sub Leone, in quo id expresse definitum est his verbis; Damnamus & reprobamus omnes asserentes, animam intellectivam mortalem esse, aut unicam in cunctis hominibus: & hæc in dubium vertentes.

Constat 3. ex S. Dionysio c. 4. de div. nom. ubi dicit, Animas humanas esse intellectuales; & habere substantialem vitam inconsumptibilem. Et S. Ambrosius citato lib. de bono mortis c. 9. & communiter alij SS. Patres ex eo quod anima spiritualis sit, inferunt & probant illam esse quoque incorruptibilem & immortalem.

Constat 4. rationibus quibus hæc veritas à Philosophis & Theologis probari solet. Quæ rationes petuntur 1. ex ipsius animæ potentiarumq; ejus præstantia ac vi operatrice illimitata, quæ in omnes res existentes & possibiles, tanquam in objecta sibi propria, ferri potest: quod quidē formis materialibus nusquam competit: ut inductione constat. 2. ex naturali appetitu beatitudinis ipsi animæ indito, qui frustrà esse dici non debet, nec tamen ullis bonis creatis in hac vita expleri potest, ut experientia satis est compertum. 3. ex operationibus quibusdam ipsius animæ, à corpore omnino independentibus: quales sunt plurimæ cogitationes rerum universalium, aut purè spiritualium. Si enim anima operari potest independenter à corpore, poterit etiam esse independenter ab eodem; cùm (juxta receptum axioma Philosophorum) modus operandi sequatur modum essendi. 4. denique ex consideratione divinæ justitiæ. Cum enim plurima opera mala ab hominibus committantur, ob quæ nullam in hac vita pœnam luunt; multa etiam opera bona exerceantur à Justis, ob quæ nullam à Deo videantur recipere mercedem: hinc sequitur aliam esse vitam, in qua à Deo summe justo, & malis supplicium debitum, & bonis præmium meritum, retribuatur. Hoc argumento usus est S. Chrysostomus serm. 4. de providentia: Si, inquit, nihil est post hanc vitam, ne Deus quidem est: si Deus est, justus

est: quòd si justus sit, pro dignitate unicuique retribuet.

4 Quartum denique in creatione hominis observandum est, qua ratione dicatur, factum illum esse ad imaginem & similitudinem Dei.

S. Augustinus tract. 3. in S. Joan. existimat id esse, quia mente rationis capaci præditus est. S. Hieron. Epist. 146. quia voluntatem habet liberam, quam in utramvis partem flectere potest. S. Ambr. lib. de bono mortis cap. 5. hanc Dei similitudinem & imaginem in virtute constituit: Fuga malorum, inquit, similitudo Dei est, & virtutibus imago Dei acquiritur S. Joan. Chrysost: hom. 10. in Gen. in imperio & dominatu, quem homo super animantes, aliasque creaturas sibi inferiores à Deo accepit.

Possunt convenientissimè hæ & aliæ similes SS. Patrũ sententiæ simul jungi: ita ut ad perfectam imaginis & similitudinis cum Deo in anima humana complendam rationem, singulæ aliquid conferre censeantur: atque ita homo dicatur esse ad imaginem & similitudinem Dei factus, in quantum est rationis capax, arbitrij libertate præditus, imperio & dominatu in creaturas sibi inferiores à Deo donatus, & virtutum ac sanctitatis decore ornatus.

SECTIO II.

Qualis fuerit conditio primi hominis quoad intellectum.

1. Quæstio hæc, sicut & illa, quæ sectione sequenti proponetur, intelligenda est de homine in statu illo, in quo primum à Deo creatus fuit, qui communiter vocatur status innocentiæ, seu justitiæ originalis. De homine igitur in illo statu quæritur, qualis fuerit illius conditio quoad intellectum. Pro cujus resolutione.

Dicendum 1. Adamum in creatione accepisse à Deo perfectissimam scientiam & cognitionem rerum omnium naturalium Ita S. Thomas 1. p. quæstione 94. art. 3.

Constat ex eo quòd Eccl. 17. de primis parentibus dicitur,

citur, quòd Deus Disciplina intellectus replevit illos, creavit illis scientiam spiritus, & sensu replevit cor illorũ. Tum etiam ex eo quòd Gen. 2. Adamus Dei iussu cunctis animantibus nomina propria imposuit: unde sequitur, illorum omnium animantium naturas calere debuisse: nomina enim, quæ vera & propria sunt, debent naturis rerum congruere. Hoc argumento, ad probandum perfectam rerum omnium in Adamo fuisse scientiam, utitur S. Chrysost. hom. 14 in Gen. & post illũ S. Thomas suprà.

Dicendum 2. quòd quamvis Adamus clare & intuitive divinam essentiam non cognoverit, illum tamen longè altiorem & perfectiorem Dei cognitionem habuisse, quã nos modo habeamus. Ita S. Thomas suprà art. 1.

Quòd claram essentiæ divinæ visionem non habuerit, rectè probat S. Doctor, ex eo quod si eam habuisset, à Deo per peccatum averti non potuisset, sicut nec possunt nunc beati in cœlo.

Quod autem cognitio illa quam de Deo habuit, altior & perfectior fuerit eâ, quam nunc habemus constat ex eo quòd cùm non haberet corpus tale, quod (ut ait Sapiens cap. 9.) aggravaret animam & sensum deprimeret; cumque (ut posteà dicetur) inferiores animæ potentiæ in illo ita essent ordinatæ; ut perfecte superioribus subderentur, nec eas ullo modo impedirent: hinc fiebat (ut ait S. Doctor) quod homo non impediebatur per res exteriores à clara & firma contemplatione rerum intelligibilium, quarum cognitionem per primæ veritatis irradiationem facilius percipiebat. Additque ex S. Aug. lib. 11. de Gen. ad lit. 33. probabiliter dici posse, Deum tunc primis hominibus locutum fuisse, sicut loqui solet Angelis, ipsa incommutabili veritate illustrans mentes eorum, etsi non cum tanta participatione divinæ lucis.

2. Dicendum 3. Adamo ante peccatum mysteria aliqua supernaturalia divinitùs fuisse revelata: ea scilicet, quorum cognitio in primo illo statu fuit ipsi necessaria. Ita Sanctus Thomas art. 3.

unde

Unde S. Epiphanius initio Panarij adversus 80. hæreses, dicit mysterium Sanctissimæ Trinitatis fuisse ab Adamo cognitum, Et Sanctus Doctor 2.2. quæst. 2. art. 7. asserit eidem Adamo divinitùs innotuisse mysterium Incarnationis : non quidem ut fuit institutum ad liberandum humanum genus à peccato : sed ut ordinatum erat ad beatificandos homines, seu ipsos ad claram Dei visionem perducendos: quam ipsi proprijs viribus nec mereri, nec assequi unquā potuissent. Sunt etiam aliqui Theologi, qui probabile esse existimant Adamum cognovisse bonorum Angelorum meritum & beatitudinem, simulque malorum casum & damnationem: tùm ad ejus consolationē; cùm intelligeret nonnullos homines ex ipso oriundos, in eorum locum asciscendos esse, tùm etiam ad propriam cautelam. Cæteræ verò quæ neque ex principijs naturalibus sciri possunt, nec ad homines rectè gubernandos in ordine ad finem supernaturalem pertinent, rectè à S. Thom. suprà, Adamum latuisse dicuntur.

SECTIO III.

Qualis fuerit conditio primi hominis quoad voluntatem & alias animæ potentias.

1. Dicendum 1. Adamum in creatione gratiam sanctificantem à Deo accepisse: sive eam post creationem à Deo acceperit, sive (quod probabilius videtur) in ea creatus fuerit.

Probatur 1. ex Scriptura Eccl. 7. Deus fecit hominem rectum. Atqui non potuisset esse rectus sine gratia, quia passim in Scriptura rectitudinis nomine denotatur gratia & sanctitas. Job 1. Erat vir simplex & rectus. Psal. 7. Salvos facit rectos corde. Item Ephes. 7. Renovamini spiritu mentis vestræ; & induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia & sanctitate, quibus verbis significat Apostolus nos per Christi Domini merita renovari ad eam justitiam & sanctitatem, in qua initio conditi sumus.

2. Probatur 2. ex Concil. Trident. sess. 5. ubi anathema dicitur ei, qui non confitetur primum hominem Adam, cum mandatum Dei in Paradiso fuisset transgressus, statim iustitiam & sanctitatem, in qua constitutus fuerat, amisisse.

Probatur 2. ex SS. Patribus. Idipsum enim docent Sanctus Basilius hom. 10. Exameron. Et Sanctus Aug. lib. 14. de civit. cap. 11. & 27.

Dicendum 2. primum hominem simul cum gratia sanctificante accepisse reliquas virtutes, & dona Spiritus sancti, quæ ipsius gratiæ infusionem comitantur.

Constat 1. ex Concil. Trid. sess. 6. cap. 7. ubi docet nos in baptismo accipere veram & Christianam justitiam & sanctitatem, quam Adamus sua inobedientia sibi & nobis perdidit. Et initio ejusdem capitis dicit, illam justitiam & sanctitatem consistere in susceptione gratiæ & donorum. Quod si eam justitiam sibi Adamus perdidit: ergo eam prius habuit.

Constat 2. ex S. Damasc. lib. 2 de fide cap. 12. ubi dicit, quòd creavit Deus hominem innocentem, rectum, probum, omni virtutum genere exornatum.

3. Dicendum 3. præter suprà dicta, primum hominem accepisse à Deo aliud insigne donum: cujus beneficio appetitus sensitivus, tùm concupiscibilis, tùm irascibilis, ita erat parti superiori animæ ac rationi subjectus: ut nunquam, nisi ex illius præscripto & imperio moveretur, nihilque saltem inordinatum posset præveniendo rationē appetere.

Constat 1. ex Concil. Trident. sess. 5. cap ultimo, ubi explicans verba Apostoli Rom. 7. sensualitatem peccatum appellantis, ait hanc sensualitatem, id est appetitum sentientem, motibus suis inordinatis rationem prævenientem, dici peccatum, quia à peccato est, & ad peccatum inclinat: quod si à peccato est, ergo ante peccatum non erat.

Constat 2. ex S. August. lib. 3. de peccato originali contra

contra Pelagium c. 35. ubi dicit in ſtatu innocentiæ motus ſenſualitatis futuros fuiſſe obedientes imperio tranquilliſſimæ charitatis.

3. Dicendum 4. donum illud perfectæ ſubjectionis appetitus ſenſitivi ſub imperio rationis fuiſſe gratuitum, & naturæ hominis minime debitum, ac proinde ſupernaturale.

Probatur tùm ex eo quod inter articulos Michaëlis Baij à Pio V. & Gregorio XIII. damnatos, hic erat, Integritas primæ conditionis non fuit indebita humanæ naturæ exaltatio: ſed debita eius conditio. Tum etiam quia ex communi Theologorum conſenſu, poſt peccatum omnia naturalia in homine integra remanſerunt; quia peccatum quatenus præciſe peccatum eſt, nulli perfectioni pure naturali repugnat: Atqui certum eſt in hominibus prædictam illam ſubjectionem ampliùs non reperiri; Ergo hæc ipſi naturalis eſſe dici non poteſt.

Porrò ad illud donum ſubjectionis ſuprà explicatum, accedit aliud non minus excellens, dominium ſcilicet, quod homini in omnia animalia in ſtatu innocentiæ perfecte competebat, ut conſtat ex 1. Geneſ. Quamvis autem hoc dominium naturaliter homini convenire videatur, multo perfectius tamen illud divino munere habuiſſet, ſi in ſtatu innocentiæ perſeveraſſet. Tunc enim (ut recte obſervat Cajetanus ad quæſt. 69. art. 1.) non ſolum ſubjecta, ſed etiam ſubdita & obtemperantia ſibi homo habuiſſet animalia; nunc autem, etſi naturaliter homini ſubjecta ſint, illi tamen nec ſubduntur, nec obediunt, ut ſatis experientia conſtat.

Dicendum eſt, 5. probabiliſſimum eſſe, juſtitiam originalem, in qua primus homo conditus eſt, non fuiſſe unum aliquem ſimplicem habitum, quo totus homo rectus & perfectus evaderet; ſed potius fuiſſe quandam aptiſſimam plurimorum habituum, ſupernaturalium complexionem; quorum alij in intellectu, alij in voluntate, alij denique in inferiori animæ parte reſiderent, quibus

proin-

proinde totus homo secundum omnes facultates suas perficiebatur in ordine ad finem ad quem creatus est. Ita Pererius lib. 5. in Gen. num. 88. Salianus in Annal. veteris testam ad diem 6. creationis n. 78. & plures alij.

Ratio est: quia unus & simplex habitus non potuisset tam multiplices & varios effectus producere, & tam diversas facultates regere ac movere, ac in subjectis adeò differentibus residere.

4. Dicendum 6. primum parentem non sibi soli justitiã originalem à Deo accepisse, sed etiam suis posteris, id est illam ab ipso, si non peccasset, in posteros transfundendam.

Id ex fide certum est, ut patet ex doctrina & definitione Concilii Tridentini sess. 6. can. 6. asserentis, Adamũ per suam inobedientiam sibi & nobis perdidisse justitiam illam, quam à Deo acceperat, & sess. 5. can. 2. anathema dicitur ei, qui asserverit Adæ prævaricationem sibi soli, & non ejus propagini nocuisse; & acceptam à Deo sanctitatem & justitiam, illum sibi soli, & non etiam nobis perdidisse; hanc autem ille nobis perdere non potuisset, nisi eam in nobis transfundendam accepisset.

SECTIO IV.

An in statu innocentiæ homo fuisset immortalis.

1 DUplex est immortalitas, ut notat Magister in 2. dist. 19. una, qua quis potest non mori; altera, qua non potest mori. De priore tantùm quæstio intelligenda est: certum est enim secundum immortalitatis genus, proprium esse tantùm status gloriæ post resurrectionem. Hac distinctione supposita.

Dicendum est hominem in statu innocentiæ futurum fuisse immortalem priori modo; hoc est, quòd si non peccasset, potuisset non mori.

Hæc veritas, quæ de fide est, constat 1. ex Script. Sapient. cap. 1. Deus mortem non fecit, & cap. 2. Deus

creavit

creavit hominem inexterminabilem; invidia autē diaboli, mors introivit in orbem terrarum.

Constat 2. ex Conciliis Milevitano can. 1. & Tridentino sess. 5. ubi hæc veritas tanquam fide certa definita est,

Quæres quânam ratione fieri potuisset ut homo in illo statu immortalis extitisset: siquidem corpus ejus, utpote ex quatuor elementis compactum, natura sua fuisset dissolubile?

Respondetur, immortalitatem hominis in statu illo causandam fuisset, tùm ex providentia Dei speciali, quâ fuisset ab omni læsione agentium externorum præservatus: tùm etiam ex esu fructuum arboris vitæ, quibus, præter id quod illis cum aliarum arborum fructibus commune erat, nempè alere & nutrire hominem, duplex adhuc inerat vis; una reparandi humoris radicalis, illiusque in primigeniam puritatem restituendi: altera caloris nativi corroborandi, ipsiusque vigorem pristinum restaurandi.

Ita S. Thom. quæst. 97. art. 4. cap. 26. & constat prætereà ex S. August. lib. 14. de civit. ubi etiam docet hominem in statu innocentiæ, non solùm immortalem futurum fuisse, sed & impassibilem, hoc est expertem omnis læsionis & immutationis corruptivæ, quæ mortem aut morbos induceret. Quod & probat S. Doctor art. 2. ex eo quòd, si passibilis fuisset, fuisset etiam corruptibilis, ac proinde mortalis: quod enim pati potest aliquid naturæ suæ contrarium, potest etiam corrumpi.

Observandum est autem 1. ex S. Doctore cit. art. 2. lignum illud vitæ, virtutem habuisse conferendi immortalitatem, non absolutè & simpliciter, ita ut qui semel de illius fructu comedisset, mori ampliùs non potuisset: sed tantùm usque ad certum aliquod & determinatum tempus: quo elapso, vel homo ad statum gloriæ translatus fuisset, vel illius esu iterùm uti debuisset.

Observandum 2. ex eodem S. Doctore quæst. 102. art. 1. Paradisum illum, in cujus medio dicitur Gen. 3. lignū vitæ plantatum fuisse, & in quem primus homo post crea-

creationem à Deo translatus est, fuisse verum & corporeum locum in partibus Orientis situm. & maxima aeris temperie præditum.

Constat 1. ex cap. 2. Gen. ubi locus & arbores & flumina Paradisi adeò accuratè commemorantur, ut manifestè appareat ea narratione non aliquid mysticè & figuratè significari; ut Philo & Origenes falsò existimaverunt: sed historiam veram proponi, ut rectè probat S. Chrysost. hom. 13. in Genesim.

Constat 2. ex traditione Ecclesiæ, cujus testis est sexta Synodus generalis actione 13. ubi approbatur Epistola Sophronii, quæ actione 11. recitata fuerat, in qua Epistola Origenistæ damnantur ex eo quòd, præter plurimos alios errores, etiam contra paternam & Apostolicam traditionem, Paradisi plantationem projecerint.

Quæres, an adhuc extet ille paradisus: an verò aquis diluvii, vel aliquo alio modo fuerit destructus?

Respondetur, S. Irenæum lib. 5. contra hær. cap. 3. S. Athanasium in Epistol. de Nicæna Synodo, cap. 3. & quosdam alios sanctos Patres existimare, Paradisum illũ adhuc extare, in eumque Enoch & Eliam fuisse translatos, ibique etiamnum vivere. Sunt è contra quidam alij, qui illum non amplius extare sentiunt. Alij denique media via incedentes, regionem illam, in qua Paradisius erectus fuit, adhuc extare quidem arbitrantur; ipsas tamen loci delicias, arbores, fontes, aliaque ornamenta, Deo volente, ita exolevisse, ut mirum non sit, certa ejus aliqua vestigia nusquam gentium reperiri.

DE

DE LAPSU HOMINIS.

CAPUT V.

De lapsu hominis, & de peccato originali.

SECTIO I.

Quale fuerit primorum parentum peccatum.

1. SUPPONIMUS 1. (sicut docet sacra Scriptura Gen. 3.) divinæ sapientiæ visum fuisse, hominem à se recenter conditum imposito præcepto sibi declarare subjectum, cæteris enim arboribus Paradisi ad esum concessis, unius tantùm exceptio facta est; à cujus fructibus, Deo ita jubente, abstinere deberet.

Quod quidem præceptum (ut observat S. Chrysost. hom. 14. in Gen.) probandæ obedientiæ convenientissimum fuit: quippe quod datum est, non de malo aliquo vitando; aut bono faciendo, quod naturæ lex, aut recta ratio vitandum, aut faciendum dictaret; sed quod ex sola jubentis voluntate penderet, ac sola Dei authoritate niteretur.

Supponimus 2. ex eodem c. 3. Gen. primos parentes, Deo ita permittente, fuisse à dæmone tentatos: Neque enim, ut ait S. Aug. lib. de Gen. cap. 4. magna laus illis fuisset; si propterea bene viverent, quia nemo malè vivere suaderet.

Quamvis autem Cajet & aliqui alii existiment narrationem tentationis illius, quæ in illo Genesis loco habetur, esse mysticam & figuratam; nec ullum serpentem exteriùs intervenisse: sed diabolum, qui sæpè in Scripturis serpentis nomine designatur, per suggestionem merè internam primos parentes impugnasse: illa tamen opinio meritò ab omnibus reijcitur; communisque & receptissimma

simma Doctorum sententia est, dæmonem in hac tentatione veri serpentis organo usum fuisse, eaque omnia, quæ in illo c. 3. referuntur, non figuratè, sed propriè & literaliter intelligenda esse: ut de facto intellexerunt S. Aug. lib. 11. de Gen. ad lit. c. 17. & 28. S. Chrys. hom. 16. in Gen. & communiter alij omnes.

His præsuppositis: quæritur, quale fuerit peccatum, quod primi parentes commiserunt: cum tentationi dæmonis consenserunt, & de fructu vetito comederunt. Pro cujus resolutione.

1. Dicendum 1. non unum, sed multiplex fuisse illorum peccatum.

Ita S. Doct. opusc. 2. c. 190. ubi docet quinque modis Evam peccasse. Primò enim, inquit, peccavit peccato superbiæ, qua inordinatè excellentiam appetiit, 2. curiositatis, qua scientiam ultrà terminos sibi præfixos concupivit, 3. gulæ, qua suavitate cibi permota est ad edendum, 4. infidelitatis, per falsam æstimationem de Deo, dum credidit verbis diaboli contra Deum loquentis. 5. inobedientiæ, præceptum Dei transgrediendo. Addi potest & sextum, scandali scilicet: quia fuit in lapidem offensionis, & in petram scandali viro suo, & per ipsum omni generi humano: postquam enim ipsa peccavit, virum quoque suum ad peccatum induxit. Qui quidem præter alia supradicta peccata, quæ ipsi cum uxore communia fuerunt, peccavit insuper (ut notat S. Aug. sup. c. 42.) peccato inordinati erga uxorem amoris, eligens potius Deo displicere, quàm uxorem contristare.

Dicendum 2. inter illa primorum parentum peccata, primum & præcipuum fuisse peccatum superbiæ. Ita S. Doctor 2. 2. quæst. 16. art. 1.

Constat 1. ex eo quod Eccl. 10. dicitur, Initium omnis peccati superbia. Et Tob. 4. In ipsa enim initium sumpsit hominis perditio.

Constat 2. ex S. Greg. lib. 4. Moral. cap. 6. Duas, inquit, ad intelligendum se, creaturas fecerat Deus, ange-

licam scilicet & humanam, utramque veró superbia percussit. Eaque est communis SS. Patrum sententia, ac præsertim S. Aug. lib. 14, de Civit. cap. 13. & 15. S. Fulgentii lib. 2. de Incarnatione & gratia Christi, cap. 22. Et S. Bernard. serm. 1. de Adventu.

Constat 3. ea ratione qua utitur S. Doctor supra cùm enim in statu innocentiæ pars inferior animæ superiori perfectè subdita esset, prima inordinatio appetitus humani non potuit esse circà bonum aliquod sensibile: unde sequitur quòd fuerit circa bonum aliquod spiritale, quod appetiit suprà mensuram sibi ex divina regula præstitutā. Et hoc superbiæ proprium est.

Quæres in quo positum fuerit peccatum illud superbiæ primorum parentum.

Respondetur, in eo positum fuisse, quod uterque illorum inordinatè divinam similitudinem appetiit, idque duobus modis (ut docet S. Thom. sup. art. 2.) Primò quantum ad scientiam boni & mali: ut scilicet per virtutem propriæ naturæ determinaret sibi, quid esset bonum & quid esset malum ad agendum, vel etiam ut per seipsum præcognosceret, quid boni vel mali esset eventurū. Secundò quantùm ad potestatem operandi: ut scilicet virtute propriæ naturæ operaretur ad beatitudinem consequendam: unde S. Aug. lib. 11. de Gen. ad litt. cap. 30. dicit quod menti mulieris inerat amor propriæ potestatis, & quædam de se superba præsumptio. Et in Enchir. cap. 45. de peccato primi hominis loquens dicit, quod per superbiam homo in sua potiùs esse, quàm in Dei potestate dilexit.

SECTIO II.

An peccatum primi hominis in eius posteros traducatur,

1. CErtum est Adamum per suam prævaricationem, non tantùm sibi nocuisse, sed etiam posteris suis (ut ex-

(ut expreſſe definitum habetur in Concilio Tridentino ſeſſ. 5. can. 2.) ipſoſque proinde ſimul cum illo per primum ejus peccatum amiſiſſe originalem juſtitiam, ejuſque dotes omnes, mortemque ac ærumnas varias corporis & animæ incurriſſe.

Sed ex omnibus malis, quæ primi hominis prævaricatio ſecum invexit, nullum gravius & acerbius macula illa & fœditate originali, quam in ipſo conceptu contrahunt omnes, qui de vitiata illius propagine oriuntur. De qua nunc quæritur, an veram & propriam peccati rationem habeat? ſeu an poſteri Adami propie dictum peccatum ab ipſo contrahant. Pro cujus reſolutione,

Dicendum eſt peccatum primi hominis in ejus poſteros traduci, illoſque in primo conceptionis momento, quo anima corpori organizato infunditur, contrahere ab ipſo peccatum originale.

Huic veritati quæ de fide eſt, opponitur error Pelagianorum: qui (ut refert Sanctus Auguſtinus lib. 3. de peccat. meritis ac remiſſione cap. 6. & lib. de hæreſibus, hæreſi 88.) aſſerebant pueros nullum ex primo parente peccatum contrahere: mortem & alios ejuſmodi defectus fuiſſe ipſis in prima creatione naturales: hominesque tales poſt Adami peccatum naſci, quales ante ipſius peccati nati fuiſſent: adeoque peccatum illud Adami humano generi obfuiſſe, non propagatione, ſed exemplo, quatenus imitati ſunt eum omnes qui poſtea peccaverunt. Huic Pelagianorum errori poſtea ſubſcripſerunt Albigenſes, Anabaptiſtæ, & alii qui videri poſſunt apud Bellarminum tomo 4. lib. 4. cap. 2.

2. Refellitur hic error, & oppoſita veritas probatur 1. ex Scriptura Pſal. 50. *Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea*: quæ verba de peccato originali explicat Sanctus Auguſtinus enarratione in ipſum Pſalmum. Rom. 5. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, &c. in quo omnes peccaverunt.*

Probatur 2. authoritate Concilii Arausicani secundi can. 2. & Concilii Tridentini sess. 5. can. 2. in quibus definitum est, per primi hominis inobedientiam, non tantum mortem & pœnas corporis, sed etiam peccatum (quod est mors animæ) in omne genus humanũ transiisse.

Probatur 3. ex S. Cypr. lib. 3. Epist. 8. ad Fidum: Infans, inquit, recens natus nil peccavit, nisi quod secundum Adam carnaliter natus, contagium mortis antiquæ prima nativitate contraxit. Et S. Ambr. lib. de Apologia David cap. 11. Antequam nascamur, inquit, maculamur contagio: antequam usuram lucis, originis ipsius excipimus injuriam, in iniquitate concipimur.

Probatur 4. ex eo quod Baptismus ex Christi institutione & præcepto necessarius est, non solum adultis, sed etiam infantibus; ut è potestate dæmonis eripiantur, & remissionem peccati percipiant: ut patet ex orationibus, quas baptismi Sacramento Ecclesia præmittit. At baptismus non confertur infantibus in remissionem peccatorũ actualium, quæ committere non potuerunt, & ob quæ in potestate dæmonis esse dici non possunt. Ergo baptismus datur illis in remissionem alicujus peccati, quod à primo parente contraxerunt.

5. Observandum 1. peccatum illud originis traduci in posteros ex Adami persona: unde dicit Apostolus 1. Cor. 15. quod in Adam omnes moriuntur: Et in Concilio Tridentino suprà, dicitur Adamum non sibi soli, sed etiam posteris gratiam perdidisse. Ex quo sequitur quod si Eva peccante, Adamus non peccasset, ejus posteri nullum in origine peccatum contraxissent.

Observandum 2. non solum aliquos Adami posteros, sed omnes omnino, qui ab eo via ordinaria propagantur, peccatum originale contrahere, ut manifeste constat ex antedictis. Quod quamvis verum sit, Doctores tamen ab hac generali regula Sanctissimam Virginem Dei genitricem Mariam excipiunt. De qua propter honorem Domini (ut loquitur S. Aug. lib. de natura & gratia cap.

39.)

59.) nullam prorsus cum de peccatis agitur, oportet habere quæstionem. Et quamvis super hac re nihil adhuc ab Ecclesia definitum fuerit, imo Sixtus V. in extravaganti, grave nimis, de reliquis & veneratione Sanctorum, prohibuerit ne quis affirmantem aut negantem partem, hæreticam esse censeat, ea tamen sententia, quæ asserit Sanctissimam illam Virginem ab omni originalis peccati labe fuisse prorsus immunem, adeo unanimi Doctorum Catholicorum zelo propugnatur, ut Paulus V. Pontifex Maximus decreto suo prohibuerit, ne quis in concionibus, lectionibus, aut quibuscumq; actibus publicis contrariū auderet asserere. Quam prohibitionem Gregorius XV. ejus successor ad privata etiam colloquia extendit: Et inter decreta nobilissimæ Scholæ Sorbonicæ illud observatu dignum est; quo immaculatam Deiparæ Conceptionē impugnari à suis prohibuit: imo potius ab illis quacumque data occasione propugnari & stabiliri voluit: & ad illius decreti observationem eos jurejurando peculiari obstrinxit. In quo & suam in tuenda Virginis immaculatæ dignitate pietatem ostendit, & omnibus aliis facem prætulit ad id præstandum.

SECTIO III.

Quid sit propriè peccatum originale.

1 OBscura & difficilis est hæc quæstio, siquidem (ut recte dixit S. Augustinus lib. 1. de moribus Ecclesiæ cap. 22.) Nihil est peccato originali ad prædicandum notius, nihil ad intelligendum secretius. Et certe antiquorum Patrum vestigiis inhærere melius fuisset qui (ut refert idem S. Doctor lib. 3. de peccat meritis & remissione cap. 6.) simpliciter credebant Adami posteros peccatum vere incurrere, & esse natura filios iræ, ut loquitur Apostolus nec ulterius quid esset illud peccatum originale, inquirebant. Verum, cum hujus temporis hæretici super hac re varia dogmata prava & erronea protule-

rint, multum interest in hac quæstione saltem agnoscere, quid à veritate Catholica sit alienum, ac proinde quid repudiandum; ut postea, quid tuto teneri possit, facilius innotescat.

Duæ sunt igitur præcipuæ hæreticorum hujus temporis super hac quæstione sententiæ, quæ breviter hic à nobis refutandæ sunt.

Prima est Matthiæ Illyrici, qui variis in libellis à se editis asseruit, vel potius somniavit, originale peccatum esse substantiam quamdam à dæmone factam quæ sit ipsius dæmonis viva & essentialis imago: quæ per peccatum primi hominis rationali animæ cujusque posterorum ejus ita impressa sit, ut illam totam substantialiter corruperit, & in imaginem diaboli transformaverit.

Refellitur hic error in primis ex eo quod peccatum non est substantia, sed potius privatio & defectus, ut supponimus ex tractatu de peccatis. Deinde ex eo quod dicitur Gen. 1. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, erant valde bona. Capite autem 1. S. Joan. dicitur, Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Cum igitur omne id, quod aliquam existentiam realem habet, à Deo factum sit; & quidquid à Deo factum est, valde bonum sit, hinc manifeste sequitur, peccatum, quod est essentialiter malum, non posse esse aliquid, quod existentiam realem habeat; nec proinde esse substantialem aliquam diaboli imaginem.

2. Secunda sententia est Lutheri art. 2. de concupiscentia remanente in baptizatis, & Calvini libro 2. Instit. cap. 1. paragr. 8. qui asserunt peccatum originale nihil aliud esse quam concupiscentiam, seu inordinationem potentiarum inferiorum animæ, quam vocant hæreditariam naturæ nostræ corruptionem, seu pravitatem, quæ reos nos facit damnationis.

Refellitur hic error 1. authoritate Scripturæ Rom. 8. Nihil ergo damnationis iis qui sunt in Christo Jesu per baptismum scilicet, ut explicat Concilium Tridentinum

sess. 5.

seff. 5. cap. 5. Atqui in baptizatis remanet concupiscentia & inordinatio illa inferioris appetitus, juxta illud Rom. 7. Video illam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ. Et ad Galat. 5. Caro concupiscit adversus spiritum. Ergo, &c. Et in Epist. Canonica S. Jacobi cap. 1. Concupiscentia cum conceperit, parit peccatum: quem locum explicans S. August. lib. 6. cap. 15. adversus Julianum: *Profectò, inquit, in his verbis partus à pariente discernitur: pariens, est concupiscentia: partus, peccatum: sed concupiscentia non parit, nisi conceperit: non concipit, nisi illexerit, hoc est ad malum perpetrandum obtinuerit voluntatis assensum.* Ex quibus verbis Apostoli sic explicatis patet, concupiscentiam non esse peccatum, sed causam peccati: ut in tractatu de peccatis fusius dicetur.

Refellitur 2. authoritate Concilii Tridentini seff. 5. Canone 5. Si quis per Iesu Christi gratiam, quæ in baptismate confertur, reatum peccati originalis remitti negat, aut asserit non tolli totum id, quod veram & propriam peccati rationem habet: anathema sit, &c. manere autē in baptizatis concupiscentiam vel fomitem, hæc Sancta Synodus fatetur & sentit. Quæ cum ad agonem relicta sit, nocere non consentientibus, sed viriliter per Iesu Christi gratiam repugnantibus, non valet: quinimo, qui legitime certaverit, coronabitur. Hanc concupiscentiam, quam aliquando Apostolus peccatum appellat, sancta Synodus declarat Ecclesiam Catholicam nunquam intellexisse peccatum appellari, quod verè & propriè peccatum sit: sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat. Si quis autem contrarium senserit, anathema sit.

Refellitur 3. authoritate SS. Patrum. S. Joannis Chrysost. hom. 13. in Epist. ad Rom. *Ipsæ, inquit, passiones in se peccatum non sunt, effrænata verò ipsarum immoderantia peccatum operata est.* S. Augustin. lib. 1. de nuptiis & concupiscentia cap. 23. *Concupiscentia, inquit, in renatis jam non est peccatum, si ei ad illicita opera non*

consentitur. Et lib. 6. cont. Julia. cap. 7. Percipitur in Baptismo perfecta novitas, & perfecta sanitas ab ijs malis nostris, quibus eramus rei: non ab ijs, cum quibus confligendum est, ne simus rei.

3 His igitur erroribus refutatis, restat ut breviter videamus, quid de proposita quæstione sentiendum sit, & quid proprie sit peccatum originale.

Omissis autem variis Theologorum sententiis (quas hîc referre nostri instituti non est) omnium probabilissima esse videtur ea, quæ asserit peccatum originale formaliter nihil aliud esse, quàm privationem ipsius justitiæ originalis, quatenùs per illam hominis anima sanctificabatur, & perfecte Deo subjiciebatur: non verò quatenus pars inferior animæ perfecte subdita per ipsam reddebatur superiori, corpusque à corruptione omni, ac læsione eximebatur. Ita S. Thomas 1. 2. quæst. 82.

Ratio est, quia peccatum originale in eo formaliter consistit, quod per Baptismi Sacramentum tollitur. Atqui per illud tollitur privatio illa justitiæ originalis superius explicata, cum per illud gratia infundatur, quæ animam sanctificat, eamque habitualiter perfecte Deo subjicit, tum per se, tum per alios habitus supernaturales, quos secum in illam invehit: non tollitur autem per Baptismum inordinatio appetitus inferioris, sicut nec subjectio ad mortem, & alia huius vitæ incommoda. Ergo in illa sola justitiæ originalis privatione superius explicata, consistit peccatum originale.

4. Quæres 1. quomodo hæc privatio justitiæ originalis, veram & propriam in Adæ posteris peccati rationem habeat.

Respondetur id provenire, ex eo quòd inerat illis obligatio ac debitum nascendi cum illa justitia originali, prout animam sanctificabat, & perfecte Deo suadebat: idque virtute præcepti divinitus ipsi Adamo impositi, tanquam totius generis humani capiti: quo obligabatur, non tantùm sibi justitiam illam & sanctitatem obedien-

tia sua

tia sua servare, sed etiam in posteros suos transmittere. Unde S, Anselmus lib. de conceptu Virginali cap. 26. Hoc peccatum, inquit, quod originale dico, aliud intelligere nequeo in ipsis infantibus; nisi ipsam quam suprà posui, factam per inobedientiam Adæ justitiæ debitæ nuditatem, per quam omnes sunt filij iræ.

4 Quæres 2. unde constet præceptum illud obedientiæ datum fuisse Adamo, ut principi & capiti totius generis humani, non verò ut privatæ personæ?

Respondetur, id constare ex ijs Scripturæ locis, in quibus dicitur omnes Adami posteros in ipso per ejus inobedientiam peccasse, per illamque peccatores fuisse constitutos; ut Rom. 5. Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, in quo omnes peccaverunt. Et rursus ibidem: Per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi. Neque enim meliùs explicari potest quomodò id factum fuerit, quam quia præceptum illud Adamo impositum sit, ut principi & capiti totius humani generis; in cujus sic spectati voluntate omnes omnium ejus posterorum voluntates quodammodo continebantur; non secùs ac subditorum voluntates in Principis voluntate, & motus omnes membrorum voluntarii in ipsa animæ voluntate.

Quæres 3. cur Deus voluerit Adamo, ut capiti totius humani generis, non verò tantùm, ut privatæ personæ, illud obedientiæ præceptum imponere; quod tamen prævidebat ab ipso esse infringendum?

Respodetur, non esse nostrum id curiosiùs investigare; sed satius esse humiliter agnoscere & confiteri, id justissimo, licet occultissimo Dei judicio, factum esse, ut ingenuè fatetur S. Augustinus in libris cotra Julianum, & S. Bernardus, serm. 1. de Dom. 1. post Epiphaniam. Unde Apostolus postquam dixit Rom. 11. quod Conclusit Deus omnia in incredulitate, ut omnium misereatur, exclamat: quàm incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus! quis enim cognovit sensũ Domini.

Quæres 4. quomodo fieri possit ut anima cujusque hominis peccatum illud originale ab Adamo contrahat: cùm ab illo non oriatur per generationem, sed à Deo immediatè creetur, & corpori infundatur.

Respondetur, peccatum illud contrahi, quatenùs anima rationalis à Deo creata unitur corpori, quod ab Adamo per generationem ordinariam derivatur, & per hanc unionem fit pars hominis ab Adamo ortum habentis, debentis primo suæ generationis instanti habere sanctitatem & justitiam in ea sui parte, quæ illius habendæ capax est, quàm cùm non habeat primo illo momento, invenitur proinde privatus justitia ac sanctitate debita: & ex consequenti inquinatus originali peccato, quòd (ut dictum est) in illius justitiæ ac sanctitatis privatione formaliter consistit. Quòd si cui hæc solutio plenè non satisfacit in hac quæstione, quæ vel ipsi S. Augustino difficillima semper visa est, audiat ipsum sanctum Doctorem Epist. 29. ad S. Hieron. ubi dicit, Sufficere nobis debere, ut sciamus modum, quo ab originali peccato liberari possumus; etiam si nesciamus modum, quo in illud inciderimus.

SECTIO IV.

Quinam sint effectus peccati originalis in hac vita

1. Cùm (ut supra dictum est) originale peccatũ consistat formaliter in privatione sanctitatis & gratiæ, quæ per justitiam originalem homini collata fuisset; sequitur privationem omnium aliorum donorum, quæ justitia originalis in se complectebatur (ut capite præcedenti, sectione 3. diximus) esse effectum ipsius peccati originalis. Ex hac privatione autem secuta est ipsius naturæ humanæ debilitatio, & in deterius commutatio, ac corruptio; de qua loquitur Concilium Arausicanum 2. can. 1. & Tridentium sessione 5. can. 1. ubi dicitur, Totum Adam per illam prævaricationis offensam secundùm corpus & animam in deterius commutatum fuisse.

Hunc verò peccati effectum plenius explicans S. Thomas 1. 2. quæst. 85. art. 1. dicit, per peccatum originale hominem fuisse spoliatum gratuitis; & vulneratum in naturalibus. Et art. 3. enumerat quatuor vulnera animæ potentiis per peccatum originale inflicta, scilicet in intellectu igorantiam, in voluntate malitiam, in irascibili infirmitatem, & in concupiscibili concupiscentiam, seu habitualem illam inclinationem vel proclivitatem ad bonum sensibile, rectæ rationi repugnans, quæ alio nomine communiter fomes peccati dicitur.

Porrò hæc naturæ humanæ per peccatum originale vulneratio ac corruptio, non ita intelligenda est (ut recte docent Philippus Gamachæus in 1. 2. quæst. 85. cap. 1. Nicolaus Isambertus ad 1. 2. quæst. 83. disp. 6. art. 1. & alii Doctores communiter) quòd per peccatum originale natura humana corrupta sit, aut quòd ulla ejus propria & intrinseca perfectio deperierit, ut dicunt hæretici, asserentes liberum arbitrium fuisse in homine extinctum: id est per peccatum originale sublatum fuisse & destructam voluntatis humanæ indifferentiam ad opposita, in qua ejus naturalis libertas propriè consistit,

Calvinus enim lib. 2. Instit. cap. 2. ideò tantum negat liberum hominis arbitrium post peccatum, quod homo post illud, liberam non habeat boni, vel mali electionē: ac quidquid bene vel male operatur, illud necessario, quamvis non coactè, sed sponte operetur: quia in hominibus, æque ac in Angelis, post peccatum naturalia omnia integra remanserunt, ut ex S. Dionysio c. 4. de divin. nom. docet. S. Thom. 1. p. q. 95. art. 1. & cum eo communiter omnes Theologi.

2. Sed ideò dicitur natura humana per peccatum corrupta: quia per illud privata est iustitia & sanctitate originali, quæ ipsi, tanquam forma quædam supernaturalis, inerat, qua perficiebatur in ordine ad Deum: omnis enim destructio formæ, est quædam subjecti, cui inest, & per quam illud perficitur, corruptio.

Dici-

Dicitur etiam vulnerata ob imperfectiones, quæ privationem illam justitiæ originalis consecutæ sunt. Quæ quidem imperfectiones vulnera dicuntur, non quòd homo in puris naturalibus constitutus iis obnoxius non fuisset; sed quia tunc non habuissent rationem pœnæ, nec ex aliquo reatu ortum habuissent; sed ex conditione ipsius naturæ.

Quare in puræ naturæ statu dicerentur defectus, in statu verò naturæ lapsæ dicuntur vulnera: quia supposito peccato, jam habent pœnæ ac vindictæ rationem.

3. Unde quando S. August. lib. 3. de libero arb. c. 18. dicit, Concupiscentiam non esse naturam hominis instituti, sed pœnam damnati: sensus est, hominem in prima sui institutione, in qua creatus est à Deo Sanctus & rectus, non habuisse hanc imperfectionem, sed quòd per peccatum illam contraxit; ibi enim non loquitur S. Augustinus de creatione & constitutione hominis in statu puræ naturæ; sed in statu justitiæ originalis, ut ex ejus contexu manifestum est.

Dices, si defectus illi essent homini naturales, sequeretur, malitiam voluntatis esse quoque illi naturalem; quod tamen falsum esse videtur.

Respondetur, malitiam duplici modo sumi posse: 1. pro vitioso aliquo habitu sive actu; in qua significatione sumitur à S. Thom. 1. 2. quæst. 78. a. 1. ad 3. & eo sensu non est illa homini naturalis 2. pro defectu & privatione bonitatis alicujus, quæ in justitia originali reperiebatur, & per quam voluntas hominis speciali modo ad Deum ordinabatur; & eo sensu malitia illa dici potest homini naturalis: quia scilicet illa bonitas & rectitudo non erat ejus naturæ debita, sed ex gratuita Dei beneficentia procedebat, ut præcedenti capite dictum est.

Observandum est autem; quòd licet defectus illi, qui ab originali peccato causantur, sint homini naturales; esse nihilominus verum, illos cùm per actualia peccata, tùm per vitiosos habitus, quæ per peccata illa contra-

hun-

huntur, maximè augeri; unde fit, ut homo per peccata illa actualia quæ committit; & per vitiosos habitus, quos ratione illorum contrahit; longe majorem obscurationē in intellectu & malitiam in voluntate, atque adeò longè acriores stimulos concupiscentiæ, & majorem ad illos reprimendos debilitatem experiatur, quàm alioquin naturaliter haberet, si nulla actualia peccata commisisset, aut nullos habitus vitiosos contraxisset.

Jam quod spectat ad corpus, breviter dicendum est, dolores omnes & pœnas, nec non innumera morborum genera, quibus homines in hac vita subjacent, ac denique mortem ipsam, esse peccati originalis effectus.

Hoc manifestè constat ex Scriptura. Gen. 1. Quocumque die comederis ex eo, morte morieris. Et cap. 3. Multiplicabo arumnas tuas, &c. in sudore vultus tui vesceris pane tuo. Et Rom. 6. Stipendia peccati mors. Unde S. August. de verbis Domini, serm. 21. cap. 1. Quis nescit, quia peccati pœna est, necesse esse ut moriamur; & quod gravius est; quando nescimus, pœna certa est, hora incerta.

SECTIO V.

Quinā sint effectus peccati originalis in futura vita

1. QUæstionis hujus præcipua difficultas est de parvulis sine baptismo ex hac vita decedentibus, ac proinde, originali peccato morientibus, an scilicet ratione illius peccati originalis, cum quo solo decedunt; pœna aliqua afficiantur, & quænam illa sit. Pro cujus resolutione.

Dicendum est parvulos, cum originali peccato ex hac vita decedentes, nunquam perventuros esse ad fruitionem gloriæ cælestis, sed ea in æternum esse privandos.

Huic veritati quæ de fide est, opponitur error Pelagianorum, qui (ut refert S. August. lib. de hæres. cap. 88.) pue-

pueris, etiamsi non baptizarentur, æternam & beatam vitam promittebant. Ad quem errorem proximè accedere videtur Hieronymus Savonarola lib. de triumpho crucis; ubi dicit, infantes in peccato originali morientes, futuros post ultimum judicium beatos naturali beatitudine; & in quodam velut Paradiso terrestri perpetuò fœliciterque victuros, plenos sapientia & virtutibus, Deum toto corde diligentes, imò & Angelorum consortio & revelationibus sæpè fruentes.

Refellitur hic error, & nostræ fidei veritas probatu 1. ex Scriptura. Rom. 5. ubi dicit Vnius delictum esse in omnes homines in condemnatione: Ergo ex illius mente rei sunt damnationis, quicumque illo originali delicto implicantur. Et S. Joan. 3. dicitur quòd, qui incredulus est filio, non videbit vitam, parvuli autem cum peccato originali decedentes, neque actu neque habitu credunt in Christum.

Probatur 2. quia, si verum esset parvulos in peccato originali decedentes, fruituros esse beatitudine illa suprà memorata, sequeretur illos melioris esse conditionis, quia peccaverunt in Adamo; quam si in puris naturalibus decessissent, neque enim tanta felicitas deberetur infantibus in statu puræ naturæ decedentibus: unde consequens foret, illos præmium ex peccato Adami esse consecuturos; quod est manifeste contra Scripturam.

Cum igitur certum sit infantes cum originali peccato decedentes gloria & beatitudine in æternum privandos esse, ac proinde subituros æternam damnationem, quatenus in illa privatione consistit, controversum est inter Theologos; an in illo statu privationis, & damnationis, aliquibus pœnis afficiantur. De qua re tres esse inter illos sententias refert Bellarminus tomo 4. lib. 6. de amissione Gratiæ, cap. 1.

2. Prima est eorum, qui existimant parvulos, propter solum originale peccatum cum quo decesserunt, pœna ignis in æternum esse cruciandos. Ubi monet idem Bel-

lar-

larminus, hæreticos nostri temporis, qui sententiis extremis maxime delectantur, hanc ideo libenter sententiam amplecti.

Secunda est eorum, qui parvulos quidem de ignis cruciatu liberant, sed tamen asserunt eos interno quodam dolore, propter amissionem cælestis beatitudinis, affici.

3. Tertia denique sententia est eorum, qui asserunt parvulos cum solo originali peccato decedentes, ita ob illud damnari, ac visione Dei & cælestis gloriæ fruitione privari, ut tamen nullum inde dolorem, neque internum, neque externum patiantur.

Hæc tertia sententia, ut aliis duabus mitior, sic etiam probabilior videtur, maxime propter authoritatē S. Gregorii Nazian. orat. de Baptismo, ubi loquens de parvulis sine Baptismo decedentibus: Existimo, inquit, illos neque gloria donandos neque pœna mulctandos esse, ut qui, Baptismi quidem caracterem non habeant, sed improbitate quoque non laborent, verum & ipsi damnum potius passi fuerint, quam injuriam fecerint.

Huic sancto Patri subscribunt S. Thomas quæst. 5. de malo art. 1. 2. & 3. Et S. Bonav. in 3. sent. dist. 33. quibus in locis varias afferunt rationes, ob quas recte dici potest parvulos illos, dolorem nullum ex amissione beatitudinis percepturos. Quia scilicet ignorabunt omnino se illam amisisse, cum id scire nisi per fidem non possint, fidem autem nunquam habuerint, nec illo statu habituri sint. Vel quia, quamvis agnoscant se illam beatitudinem amisisse, tamen agnoscent etiam simul se aliorum damnatorum pœnas evasisse: quæ posterior cognitio tale gaudiū in illis causabit, ut dolorem omnem quem ex priori concipere possent, auferat, & sic in quodam statu medio inter gaudium & dolorem ipsos perpetuo detineat. Vel denique quia quamvis videant se à gloria exclusos, simul etiam intelligant, nullam se unquam proportionem ad illam habuisse, cum nec usum liberi arbitrii, nec ullum gratiæ supernaturalis auxilium unquam habuerint: unde

fiet ut nulla inde tristitia afficiantur, sicut non tristantur infimæ conditionis homines, quod ad regnum aliquod vel imperium non pervenerint, quamvis se regiâ aut imperatoria dignitate carere videant, nec ad illam unquã se perventuros sperent.

4. Objicies Sanctum Augustinum serm. 14. de verbis Apostoli, & Sanctum Fulgentium lib. de Fide ad Petrum cap. 26. dicere parvulos non baptizatos in ignem æternũ ituros.

Respodetur, ignis æterni nomine duo posse intelligi. 1. locum inferni, in quo est ignis æternus. 2. pœnam sensibilem, quæ ab illo igne infligitur. Et juxta priorem sensum Patres illos intelligendos esse, ita ut velint solũ parvulos illos ad aliquam inferni partem descensuros, ibique perpetuo moraturos, ut & communiter Doctores docent: ubi tamen aliqua animi & corporis pace & quiete perfruentur, ita ut semper verum sit, nullam illos pœnam sensibilem externam aut internam subituros esse.

Unde & ipse D. Augustinus lib. 3. de libero arbitrio cap. 23. agens contra Manichæos negantes peccatum originale, & quærentes quid infanti fieret qui non percepto baptismo mortuus esset, sic loquitur: Non enim metuendum est, ne vita potuerit esse media inter rectè factũ & peccatum: & sententia judiciis media esse non possit inter præmium atque supplicium.

TRACTATUS V.
DE GENERIS HUMANI REPARATIONE PER DIVINI VERBI INCARNATIONEM.

POST considerationem lapsus primi hominis, ac ruinæ totius generis humani, videndum est nunc qua ratione Deus, qui dives est in misericordia (ut ait

ait Apoſtolus Epheſ. 2. propter nimiam charitatem ſuam qua dilexit nos, cum eſſemus mortui peccatis, convivificavit nos in Chriſto, &c. ut oſtenderet in ſæculis ſupervenientibus abundantes divitias gratiæ ſuæ. Cum igitur præcipuus hujus myſterii fructus ad nos, ex ejus cognitione & fide derivetur; atque, ut ipſe hominum Salvator Chriſtus Dominus Patrem ſuum cæleſtem alloquens. dicit, S. Joan. 17. Hæc ſit vita æterna, ut cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum: ea de cauſa in hoc tractatu, præcipuas veritates ad illius myſterii fidem pertinentes, peculiari ſtudio collegimus, ut, qui voluerint, præ oculis habere poſſint, non tantum quid de illo tanquam certum credere, quidque tanquam erroneum abjicere debeant; ſed etiam quibus terminis & loquendi modis ſapientiam illam in myſterio abſconditam aliis revelare, & explicare apte & convenienter poſſint.

CAPUT I.

De veritate myſterii Incarnationis

SECTIO I.

Quid nomine Incarnationis Verbi divini intelligendum ſit.

1. PER Incarnationem divini Verbi, nihil aliud intelligunt Sancti Patres & Doctores (ut ex infrà dicendis conſtabit) quàm duplicis in Chriſto naturæ, divinæ ſcilicet, ac humanæ conjunctionem, vel (ut brevius loquamur) Verbi divini cum carne humana unionem. Ita ut in illa duarum naturarum unione divina quidem natura per propriam hypoſtaſim ipſius Verbi divini ſubſiſtat: humana vero natura non per propriam (ut fit in aliis hominibus) ſed per alienam nempe divinam, terminetur. Unde unio hæc appellatur hypoſtatica, ſeu perſonalis, eo quod duæ admodum diſpares naturæ, divina ſcilicet & humana, in una eademque hypoſtaſi, ſeu perſona divina unian-

uniantur & subsistant, non confusione unius in alteram, sed (ut loquitur, S. Athanasius in symbolo) assumptione humanitatis in Deum.

Quare in isto Incarnationis vocabulo, per nomen carnis, non ea sola humanæ naturæ pars significatur, quæ vocatur corpus; sed ipsa tota natura humana, ex carne seu corpore organico & anima rationali constans: qua in significatione frequenter in sacris Scripturis sumptum reperitur, Gen. 6. Omnis caro corruperat, viam suam. S. Luc. 3. videbit omnis caro salutare Dei.

2. Quamvis autem mysterium istud variis nominibus & vocalibus apud SS. Patres expressum reperiatur, & aliquando dicatur, Divini Verbi corporatio, ut à S. Hilario in prologo super Psalmos: aliquando contemperatio di-divinitatis cum humanitate, ut à S. Greg. Nyss. orat. catechistica 11. aliquando inhumanatio, œconomia, &c ut à S. Damasc. lib. 1. de fide cap. 13. & aliis Usus tamen communiter invaluit, ut Incarnationis vocabulum, tanquam omnium aptissimum ad illud significandum, cæteris omnibus præferretur, unde antiquissimi Ecclesiæ Patres illo usi sunt, ut S. Cypr. lib. 2. contra Judæos, S. Ambr. in cap. 2. Lucæ. S. Hieron. in cap. 1. S. Marci. S. Aug. lib. 10. de Civit. Dei capite 24. & plures alii. Qui videntur illud desumpsisse ex eo loquendi modo quo S. Joannes cap. 1. mysterium istud expressit, dicens: Et Verbum caro factum est. Et certe vocabulum istud Incarnationis omnium optime ineffabibilem Dei erga nos charitatem exprimere videtur, qui propter nos viles & abjectos homunciones, eo usque majestatem suamdimittere dignatus est, ut (sicut dicit Apostolus Hebr. 1.) carni communicaverit & sanguini; illudque nobiscum commune habere voluerit, quod cum vilissimis & abjectissimis animalculis nobis commune est.

SECTIO II.

Quomodo hujus mysterii veritas contra Ethnicos probari possit.

1. CUm (ut Apostolorum princeps dixit Epist. 1. capite 3.) debeamus semper esse parati ad satisfactionem, omni poscenti nos rationem, de ea, quæ in nobis est, spe, possintque variæ occurrere occasiones in quibus necessitas aliqua, vel saltem utilitas audientium, id à nobis exigere videatur: idcirco, quod alii fusius, nos hic breviter, & quantum compendii ratio ferre potest, exequemur, ostendemusque quibus argumentis contra ipsos Ethnicos & Paganos hoc dominicæ Incarnationis mysterium demonstrari possit. Ad illius autem veritatem demonstrandam duo præsertim hic nobis probanda sunt. 1. quod unio illa naturæ divinæ cum humana sit possibilis 2. quod reipsa in persona Christi facta sit.

Quod ad primum spectat, hoc argumento uti possumus: Illud recta ratione naturali & prudentium arbitrio possibile merito judicatur, quod nullis argumentis contrariis potest sufficienter refelli, nec absurdum aut impossibile demonstrari: Atqui Incarnatio Verbi divini est ejusmodi. Ergo merito possibilis æstimari debet: Major propositio hujus argumenti constat ex eo quod natura ipsa docet, viros prudentes nihil debere sine recta ratione affirmare aut negare: ergo nec aliquid impossibile asserere, quando argumenta contraria probabilier solvi possunt. Minoris vero propositionis veritas constabit ex solutione argumentorum quæ in contrarium afferri possunt: quorum præcipua sunt hæc quæ sequuntur.

Primum est, indignum videri Deo, ut dicatur passus, crucifixus, mortuus, &c.

Respondetur in Christo Domino duas fuisse naturas, divinam & humanam: divinam quidem omnis interitus & mutationis expertem semper fuisse; non esse autem

indi-

indignum Deo, imo ejus charitate & misericordia infinita dignissimum, ut secundum naturam humanam, quam assumpsit, pati & mori voluerit iis de causis quibus passum & mortuum esse credimus.

2. Secundum est, Deum non posse naturam humanam assumere, quia mutetur: hoc enim posito, aliter se haberet quam antea, nempe esset verus homo, cum antea non fuisset.

Respondetur, mutationem illam totam se tenere ex parte naturæ assumptæ, non vero personæ assumentis, quæ in isto naturæ humanæ accessu nullo modo immutatur, cum natura humana, neque, ut aliquid essentiale, neque ut aliquid accidentale divinæ illi personæ, accesserit, nihilque reale in ipsam agere aut influere possit. Confirmatur hæc responsio, ex eo quod Deus per Incarnationem non acquirit aut amittit ullam perfectionē sibi intrinsecam; quamvis enim fiat homo, humanitas non fit intrinseca ejus divinitati, sed solum illi unitur sine ulla intrinseca ipsius Dei mutatione. Unde quamvis ex eo quod dicitur Deum factum esse hominem, recte colligatur mutationem aliquam esse factam; non tamen necesse est factam esse in Deo; sed sufficit quod facta sit in humanitate.

3. Tertium est, ea quæ inter se nullam habent proportionem, non posse invicem uniri, ita ut ex eis fiat unica substantia: inter Deum vero & naturam creatam cum infinite inter se distent, nullam posse proportionem reperiri.

Respondetur duplicem esse proportionem, unam geometricam, per quam dicimus rem aliquam esse alteri duplo, quadruplo vel centuplo majorem vel minorem aliam vero quæ dicitur habitudinis, seu ordinis alicujus inter unum aut alterum, qualis est inter potentiam & objectum, inter causam & effectum. Quamvis autem inter Deum & naturam creatam nulla geometrica proportio sit aut esse possit, est tamen proportio habitudinis.

nis. Nam persona divina & natura humana sunt per se tales, ut hæc ab illa possit assumi, & tanquam à termino & ultimo suo complemento pendere, & hanc illa possit sustentare ac terminare.

Quartum est, Christum, Deum & hominem fore tantum per accidens, non per se: illud enim dicitur à Philosophis ens per accidens, quod fit ex duobus entibus completis & actu existentibus. Atqui natura divina & humana in Christo sunt duo entia existentia & completa.

Respondetur verum esse, ex duobus entibus in actu, quorum utrumlibet sit in suo genere perfecte completũ & terminatum, non posse fieri unum per se. At vero natura humana singularis, qua ratione est assumpta à Verbo non est proprie ens in actu completo; siquidem est in potentia ad personalitatem, tanquam ad terminum substantialem. Quare ex illa & personalitate Verbi constare potest unum ens per se: id est, una substantia ultimo completa, seu persona.

Jam quod spectat ad secundum, variis argumentis probari potest, peractum esse Incarnationis mysterium ac illa, quæ de Christo Domino credenda proponuntur, esse fide dignissima. Aliquot hic magis popularia proponimus.

4. Primum sumi potest ex Christi miraculis, quorum testis est orbis universus: quæque extant, non solum, in Evangeliis, quibus fidem non adhibent Ethnici, sed etiam in propriis ipsorum historiis. Ejusmodi fuit silentium falsorum Deorum oraculis, Christo adveniente, impositum; cujus mentio fit adpud Plutarchum & alios. Item eclipsis illa stupenda, quæ præter omnem naturæ ordinem in morte Christi accidit: cujus meminit Plegon. Chronologus Ethnicus, Adriani Imperatoris libertus lib. 13. de temporibus, ut refert Origenes lib. 2. contr. Celsum. & Eusebius in Chronico, illiusque etiam in archivis Romanorum factam fuisse mentionem asserit Tertullianus in apologet adversus Gentes. Iisdem miracu-

lis

lis addi possunt prodigia; quæ nostro etiam tempore fiunt ad invocationem nominis Christi variis in locis circa ægrotos & debiles, præsertimque circa energumenos. Quæ omnia, cum ipsius naturæ vires longe superent, à solo Deo fieri potuisse manifestum est: Atqui Deus non potest falsum approbare. Cum igitur hæc miracula ad testandam Christi divinitatem eorumque omnium, quæ de illo credimus veritatem, facta sint, sequitur illa omnia esse verissima ac fide dignissima.

Secundum argumentum duci potest ex modo, quo totius mundi ad Christi fidem conversio facta est. Hæc enim non est facta vi aut armis, nec per sapientes aut potentes sæculi, sed per duodecim piscatores, Philosophiæ ac litterarum humaniorum imperitos; idque non blanditiis, aut honoribus propositis, imo potius suppliciis & carceribus, quin etiam suadendo relinquere amicos, parentes, consanguineos, calcare voluptates; colere humilitatem, castitatem, paupertatem, pati illatas injurias, inimicis benefacere, peccata omnia devitare, sicut & Plinius author Ethnicus testatur libro 10. Epist. 97. ad Trajanum Imperatorem. Hoc enim re vera omnem industriam prorsus exuperat, soliusque divinæ proprium est talibus mediis, tam arduis, imo tam contrariis & paradoxis, non unam solum civitatem aut gentem, sed totum mundum ad Christi fidem adduxisse: nec solos pauperes, sed etiam divites, Imperatores; nec solos idiotas, sed Philosophos & Sapientes: idque tam brevi tempore; neque tantum ad fidem Christi adduxisse, sed etiam ad martyrium pro ipso tolerandum animasse.

5. Tertium argumentorum duci potest ex iis: quæ à Christo prædicta sunt & prænunciata, ut Hierosolymitanæ urbis vastatio, templi destructio, Judæorum dispersio & captivitas, ac innumeræ calamitates, quibus à Christi morte attriti sunt: Evangelii per universum orbẽ prædicatio; Ecclesiæ Catholicæ contra omnes tyrannorum persecutiones, & hæreticorum machinationes victoria &

ria & triumphus; & alia multa similia, quæ partim adimpleta esse cognoscimus, partim etiamnum adhuc hoc tempore adimpleri cernimus. Quæ omnia tam clare & distincte prænunciata, tam certo & manifeste adimpleta, non ab alio, quam ab ipso Deo præsciri & prænunciari potuerunt.

Quartum denique argumentum desumi potest, tùm ex infinito propè Martyrum numero omnis ætatis, sexùs, conditionis inter quos plurimi sapientiâ & ingenij præstantiâ fuerunt celeberrimi, ut eorum scripta testantur: qui tamen omnes pro fidei Christi confessione mortem constantissimè subjerunt. Tùm etiam ex puritate & sanctitate doctrinæ ipsius Christi, quæ vel ex se sola videtur sufficere ad convincendos. imò & persuadendos animos, illius authorē alium non esse quam omnis sanctitatis fontem; ac proinde vera esse omnià quæ in ejus doctrina continentur.

SECTIO III.

Quomodo ejusdem mysterij veritas probari possit contra Iudæos.

1. CUm Judæi veteris testamenti Scripturas admittant, ex ipsarum authoritate contra illos hujus mystetii veritas probanda est. Quod ut distinctius ac melius fiat, duo præsertim hìc à nobis demonstranda sunt. Primum est. Messiam in lege promissum, non esse purū hominem, sed verum & naturalem Dei Filium, atque adeò verum Deum. Socundum est, Messiam illum jam venisse. & opus humanæ redemptionis peregisse.

Quod spectat ad primum, ex innumeris propè Scripturæ testimoniis, quibus divinitas Messiæ seu Christi in lege promissi probari potest; duo tantùm hìc seligemus.

Primum desumitur ex his Ps. 109. verbis, quibus ipsemet Christus ad id probandum usus est: Dixit Dominus

nus Domino meo, sede à dextris meis. Etenim Dominus ille, cui dicitur: sede à dextris, est Ipse Messias in lege promissus, ut sentiunt & explicant ipsimet Rabbini Judæorum, quos refert & citat Galatinus lib. 3. de arcanis cap. 5. & l. 8. c. 24. Atqui idem ille Dominus est etiam verus Deus, alias, nec deberet, nec posset sedere ad dexteram Dei, quod est æqualitatis cum ipso symbolum: nec etiam dici posset, ex utero, id est, ex substantia Dei (ante Luciferum) id est ab æterno genitus, quod nulli puro homini convenire potest.

Secundum testimonium petitur ex his verbis Isai. cap. 8. Parvulus natus est nobis, & filius datus est nobis, & vocabitur nomen ejus. Deus fortis, &c. quibus verbis (quæ de Messia intelliguntur ipsi Judæi, ut notat idem Galatinus lib. 3. de arcanis cap. 18. & 19.) ejus divinitas manifestissime declaratur.

2. Quod ad 2. attinet, ex pluribus Scripturæ testimoniis, quibus Messiam in lege promissum jam venisse probari potest, duo tantum proferemus, quæ ipsi Judæorum Rabbini de Messia interpretantur, ut videre est apud eundem Galatinum lib. 4. cap. 4. & sequentibus.

Primum desumitur ex Gen. cap. 49. ubi hæc verba ab ipso Patriarcha Jacob morti proximo proferuntur; Non auferetur sceptrum de Iuda, nec dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est: & ipse erit expectatio gentium. Hoc est, non deerunt Reges, Legislatores de tribu Juda, donec veniat Christus. Atqui jampridem videmus nullos amplius Reges, nullos Duces, nullos Legeslatores de tribu Juda: imo nec de ulla alia tribu inter Judæos, sed omnes penitus defecisse, idque ab annis mille sexcentis & amplius, quibus Judæi per orbem vagantur, & aliarum gentium quasi perpetuæ servituti mancipati sunt. Constat præterea (quod etiam maximè observandum est) Christum Dominum natum esse circa illud tempus, quo regia potestas à Judæis, cùm Herodes alienigena Judaici regni sceptrum invasit.

Secun-

Secundum testimonium ex Danielis cap. 9. petitur, ubi Angelus Gabriel prædicit Christum post septuaginta hebdomadas esse venturum, & à Judæis occidendum, & populum Judæorum dissipandum, & vastitatem ejus ac desolationem duraturam usque in sæculi finem, quæ omnia completa esse manifestum est. Hebdomades enim illæ intelliguntur, non dierum, sed annorum; quod apud Judæos consuetum fuisse ex Levit. cap. 25. colligitur. Illas autem fuisse completas eo tempore quo Christus occisus est, fusè probant Scripturæ interpretes super illum Danielis locum. Vastitatem autem civitatis, & templi, & Judæorum dissipationem ab illo tempore per tot sæcula durasse satis compertum est.

SECTIO IV.

Quomodo eadem veritas possit contra hæreticos propugnari.

1. INter plurimas hæreses quæ Incarnationis Dominicæ veritatem impugnarunt, duæ præcipuæ extiterunt, ad quas reliquæ omnes aliquo modo possunt revocari; ac proinde in quarum refutatione cæterarum falsitas facilè poterit agnosci.

Prima fuit Eutychetis, qui asserebat post Incarnationē Verbi divini, unam tantùm in Christo remansisse naturā, eamque factam esse ex divinitate & carne per conversionem ipsius divinitatis in carnem, aut per commixtionem utriusque. Asserebat præterea divinitatem Verbi eo modo dici posse, ac revera fuisse passam, mortuam, ac sepultam. Hunc hæreticum ita sensisse colligitur ex variis Epistolis S. Leonis Papæ, præsertim vero ex Epist. 9. 10. 52. & 97. item ex Evagrio lib 2 hist. cap. 18.

Catholica fides duas veritates huic hæresi oppositas profitetur. Prima est, in Christo post Incarnationem duas integras, veras & perfectas naturas remansisse, divinam scilicet & humanam, quæ sine ulla confusione aut per-

mixtione in persona Verbi subsistunt. Secunda est, divinam Christi naturam, neque passam, neque mortuam fuisse, aut dici posse, sed impassibilem & immutabilem semper remansisse.

2. Hæ veritates Catholicæ probantur & simul errores oppositi refelluntur 1. ex Scriptura, in qua duæ in Christo naturæ manifestè distinguuntur pluribus in locis, præsertim cap. 2. Epist. ad Philipp. ubi Apostolus distinctè declarat, Christum Jesum, cum in forma Dei esset, formam servi accepisse: quæ verba explicans S. Vigilius Papa lib. 2. contra Eutychetem: Mirum est, inquit, cur timeant quidam dicere duas (Christi) naturas, cum Paulus dicat duas formas. Deinde evidenter dicitur Christum non secundum naturam divinam, sed secundum humanam passum esse, in Epist. 1. S. Petri c. 2. Christus peccata nostra pertulit in corpore suo super lignum: & cap. 4. Christo igitur passo in carne.

Probatur 2. ex Concilio Calcedonensi generali, quod fuit celebratum contra Eutychetem, in cujus actione 1. anathema profertur in ipsum Eutychetem dicentem, in Christo esse unam naturam, ex divina & humana factã. Et actione 5. profitentur Patres Concilij se credere Christum Dominum eundem perfectum in Deitate, eundem perfectum in humanitate, Deum verè, & hominem verè, &c.

Probatur 3. ex S. Justino martyre in expositione fidei: Filius Dei, inquit, cum unus sit, duæ in eo naturæ sunt; altera, quæ divina est, edit miracula: altera, quæ humana est, humilia excipit; qua enim ex parte, Deus est, res admirandas operatur: qua verò ex Virgine, est homo, crucem, passionem, & consimilia, voluntate sua naturaliter perfert. Et ex S. Leone Papa, serm. 17. de Passione Domini cap. 1. Manente, inquit, in sua proprietate utraque substantia, nec Deus reliquit sui corporis passionem, nec Deum fecit caro passibilem; quia divinitas quæ erat in dolente, non erat in dolore.

3. Alte-

3. Altera hæresis fuit Nestorii, qui (ut refert Evagrius lib. 1. hist. c. 2. & seq.) asserebat beatam Virginem purum hominem peperisse, qui, non solum naturam, sed & personam humanam haberet proindeque illam Dei genitricem dici non debere. Addebat autem personam divinam Verbi unitam postea fuisse filio Mariæ, non quidem substantialiter, communicando hypostasim, sed accidentaliter: in quantum scilicet Verbum divinum illi nomen ac dignitatem suam impertivit, ut nimirum Deus ac Dei Filius diceretur. & ab omnibus adoraretur. Sicque dicebat in Christo non solùm duas naturas, sed etiam duas personas, eo quò explicavimus modo, inter se unitas.

Catholica veritas huic hæresi opposita docet, unam esse tantùm in Christo personam, eamque divinam: proindeque Christum Dominum, qui secundum carnem de Virgine natus est, esse verum Deum, ac verum hominem, Sanctissimamque Virginem verè ac proprie Dei matrem esse, ac dici debere.

Hæc veritas sic explicata probatur, & oppositus error simul refellitur 1. ex Scriptura. S. Luc. 1. Quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei. S. Matth. 16. Tu es Christus Filius Dei vivi. S. Joan. 20. Hæc scripta sunt, ut credatis, quia Iesus est Christus Filius Dei.

Probatur 2. ex Concilio Ephesino, in quo hæresis illa damnata est, ipseque Nestorius depositus ac in exilium missus, ubi miserè interiit, lingua ejus, quâ in Christum Dominum, ejusque Sanctissimam Matrem tàm impie blasphemaverat, à vermibus penitùs corrosa, ut refert Evagrius loco suprà citato. Item ex Concilio Constantinop. 2. can. 5. Si quis introducere conatur in mysterio Christi duas substantias, seu duas personas, anathema sit. Et can. 6. Si quis abusive Dei genitricem esse dicit gloriosam semper Virginem Mariam, anathema sit.

Probatur 3. ex S. Leone Papa Epist. 97. ad Leonem Augustum, ubi sic loquitur, Anathematizetur ergo Nestorius, qui beatam Virginem Mariam, non Dei, sed homi-

minis tantummodò credit genitricem, ut aliam personam carnis, aliam faceret divinitatis. Et ex S. Gregorio Papa lib. 18. mor. c. 27. Quamvis, inquit, ipse Christus aliud ex Patre, & aliud ex matre: non tamen alius ex Patre, & alius ex matre, sed ipsē est æternus ex Patre, ipse temporalis ex matre: ipse qui fecit, ipse qui factus est: ipse author operis, ipse opus authoris: manens unus ex utraque & in utraque natura: nec naturarum copulatione confusus, nec naturarum distinctione geminatus.

Optime denique Vincentius Lirinensis lib. adversus hæres. cap. 19. In Deo, inquit, una substantia, sed tres personæ: in Christo duæ substantiæ, sed una persona: in Trinitate alius atque alius, non aliud atque aliud: in Salvatore aliud atque aliud, non alius atque alius.

SECTIO V.

An conveniens fuerit Incarnationis mysterium.

1. PRoposita quæstio triplici modo potest intelligi 1. an conveniens fuerit Personam divinam aliquam incarnari. 2. an secundam potius quàm alteram. 3. an tali tempore, & non citius, nec tardius. Pro cujus resolutione.

Dicendum 1. convenientissimum fuisse ut aliqua persona divina incarnaretur, seu naturam humanam hypostaticè sibi uniret. Ita Sanctus Thomas 3. part. quæst. 1. art. 1.

Ratio, qua id probat, hæc est. Unicuique rei conveniens est illud, quod sibi competit secundum propriæ naturæ rationem: Atqui natura Dei est ipsamet essentia bonitatis, ex S. Dionys. cap. 1. de div. nom. unde quidquid pertinet ad rationem boni, conveniens est Deo: ad rationem autem boni pertinet, ut se aliis communicet. ex eodem S. Dionysio cap. 4. quare ad rationem summi boni pertinet, quod modo summo se communicet; & id maximè fit per unionem hypostaticam: per quam Deus summo & præstantissimo, quo fieri potest, modo, se cre-

aturæ

aturæ humanæ communicat; quæ per illam communicationem ad tantum dignitatis & excellentiæ gradum evecta est, (ut teste S. Augustino lib. de prædest. Sanct. cap. 15.) quò altius ascenderet, non haberet.

Dicendum 2. convenientissimum fuisse, ut persona Filii potius quam Patris ac Spiritus Sancti naturam humanã assumeret. Ita Sanctus Thomas quæstione 3. art. 8.

Cujus rei licet præcipua & summa ratio sit, quod ita divinæ sapientiæ visum fuerit, præter illam tamen quædam aliæ à SS. Patribus afferuntur: unam aut alteram hic delibare nobis sufficiet.

2. Prima igitur ea est, quam profert S. Basil. hom. de principio Evangelii S. Joan. & S. August. lib. 15. de Trinit. cap. 11. quia scilicet maximè decuit, ut illa persona jungeretur naturæ humanæ, per quam homines qui in tenebris erroris ac ignorantiæ per peccatum jacebant, peculiari quadam ratione illuminarentur ac instruerentur: ea vero persona est Verbum divinum juxta illud Sap. 1. Fons sapientiæ Verbum Dei in excelsis: ita enim à Patre cœlesti sumus per Verbum suum edocti, ut ait S. Thom. supra, sicut discipulus docetur verbo magistri.

Aliam rationem affert S. Athan. lib. de Incarn. quia scilicet scopus Incarnationis fuit instauratio divinæ imaginis, quæ per peccatum fuerat in nobis velut obliterata: unde decuit, ut naturæ nostræ ille uniretur, qui (ut ait Apost. Coloss. 2. & Hebr. 1.) est Imago Dei invisibilis, splendor Patris, & figura substantiæ ejus: ut sic imago illa in nobis, quasi impressione sigilli divini, repararetur; ut loquitur S. Clemens Alexandr. in orat. exhortatoria ad Gentes.

Dicendum 3. convenientissimum fuisse, ut hoc mysterium non statim ab initio mundi conditi, nec omnino sub finem, sed in medio quasi tempore perageretur

Non quidem statim ab initio, ut homines diuturnioribus malis conflictati, melius agnoscerent naturæ suæ infirmitatem, majorique affectu divinæ gratiæ optarent ac

quærerent auxilium, & ob diuturnam expectationem, pluris æstimarent divinæ misericordiæ beneficium. Neque etiam conveniens fuit differri usque ad mundi finem, ne Dei cognitio prorsus in hominibus extingueretur, neve generis humani strages ac ruinæ nimium augerentur. Unde consequens est convenientissimum fuisse tempus illud, quod ad exequendum istud mysterium Deus delegit.

SECTIO VI.

An Incarnationis mysterium fuerit necessarium.

1. CErtum est in primis, Verbi divini Incarnationem non fuisse ullo modo necessariam, sed prorsus liberam respectu Dei; cum ipsa etiam mundi creatio, & qualibet alia operatio ad extra, Deo sit omnino libera.

Certum est deinde, neque etiam supposito lapsu generis humani fuisse absolute & simpliciter necessarium ad illius reparationem, Filium Dei incarnari.

Constat ex eo quod Scriptura variis in locis, generis humani reparationem eo modo, quo facta est, tribuit charitati ac misericordiæ divinæ. Ad tit. 3. Secundum misericordiam suam salvos nos fecit. S. Joan. 3. Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret. Beneficium autem ex charitate & misericordia collatum, supponit in benefactore conferendi libertatem.

Præterea SS. Patres docent potuisse Deum multis aliis modis humanum genus liberare: Poterat (inquit S. Athanasius serm. 3. contra Arianos) sine ullo adventu Christi solummodo loqui Deus, & solvere maledictionem. Et S. August. lib. 13. de Trinitate cap. 10. dicit: Non alium modum possibilem Deo defuisse, cujus potestati cuncta æqualiter subjacent: sed sanandæ nostræ miseriæ convenientiorem alium modum non fuisse.

Quæstio igitur præsupposita intelligenda ex hypothesi, quod Deus non aliter genus humanum reparare voluerit, ni-

rit, nisi per condignam pro peccato exhibitam sibi satisfactionem; an scilicet, ea suppositione facta, necessarium fuerit Personam divinam incarnari ut condignam illam satisfactionem pro peccatis nostris exolveret: an vero aliquis purus homo, qui non esset Deo hypostaticeunitus, id efficere potuerit. Pro cujus resolutione,

2. Dicendum est ad reparationem generis humani per condignam & æquivalentem pro peccatis hominum satisfactionem, absolute & simpliciter necessarium fuisse Personam divinam incarnari.

Hujus assertionis veritas ex duobus Principiis pendet, quæ hic à nobis probanda sunt.

Primum est, nullum purum hominem, quibuscumque gratiæ donis ornatum, potuisse condignam & æquivalentem satisfactionem Deo pro peccatis aliorum hominum exhibere.

Secundum est, Christum Dominum, Deum & hominem id perficere potuisse, & reipsa perfecisse.

Quod purus homo id non potuerit, probatur 1. ex his verbis Psalmi 48. Frater non redimit, redimet homo, non dabit Deo placationem suam & pretium redemptionis animæ suæ: quæ verba explicans S. Basilius in hunc locum, sic ait: Ne igitur fratrem quære in redemptionē, sed eum qui excedit naturam tuam, neque hominem nudum, sed hominem Deum Jesum Christum, qui solus placationem Deo dare potest pro omnibus nobis.

Probatur 2. ex S. Leone Papa serm. 1. de Nativit. ubi loquens de Christo: Nisi, inquit, esset Deus, non afferret remedium: nisi esset homo, non præberet exemplum. Et S. August. in Enchyr cap. 108. Neque, inquit, per ipsū liberaremur mediatorem Christum, nisi esset Deus. Et S. Fulgent. lib. de Incarn. cap. 4. Nullatenus, inquit, humana natura ad auferendum peccatum mundi sufficiens atque idonea fieret, nisi unione Verbi Dei.

Probatur 3. ea ratione qua utitur S. Anselmus lib. 1. cur Deus homo cap. 21. Et S. Thom. quæst. 1. art. 2. ad

2. quia scilicet in omni peccato mortali reperitur semper offensa & injuria objective infinita, quatenus est contra infinitam Dei bonitatem & excellentiam. At vero omnis satisfactio puri hominis non potest esse nisi finita, quamvis ex gratia Dei procedat; quælibet enim gratia creaturæ collata, semper est finita, ipsique solum confert dignitatē finitam. Inde sequitur, ex illa nullam actionem procedere posse, quæ illatæ injuriæ & offensæ commissæ sit æqualis, ac sufficiat ad perfectam & æquivalentem satisfactionem.

Confirmatur ex eo quod gravitas peccati desumitur ex dignitate & excellentia illius qui offenditur; quantitas vero & magnitudo satisfactionis ex dignitate personæ quæ satisfacit. At in omni peccato mortali is qui offenditur, semper est infinitus, nempe Deus: in satisfactione autem puri hominis, is qui satisfacit semper est finitus: Ergo impossibile est in ejus satisfactione, quantumvis magna, posse reperiri æqualitatem cum offensa in Deum commissa.

Jam vero quod Christus Dominus, Deus & homo, potuerit de condigno & æquivalenter pro peccatis hominum satisfacere, & reipsa satisfecerit, probatur 1. ex duobus locis Apostoli.

Primus locus habetur cap. 10. Epist. ad Hebr. ubi Apostolus conferens sacerdotes antiquæ legis, eorumque sacrificia cum Christo, ejusque sacrificio in cruce pro nobis oblato, sic loquitur: Et omnis quidem Sacerdos præsto est quotidie ministrans, & easdem sæpe offerens hostias, quæ nunquam possunt auferre peccata: hic autem (Christus scilicet) unam pro peccatis offerens hostiam, una oblatione consummavit in æternum sanctificatos. Quibus verbis Apostolus hoc discrimen constituit: quod cum illi sacerdotes sacrificiis illis toties repetitis peccata auferre non possent, Christus id unica sui oblatione perfecerit: quod discrimen nullum esset, si Christi oblatio condigna & æquivalens non fuisset: si enim

tan

tantum ex quadam congruitate remissionem peccatorum nobis Christus impetravit, hoc etiam haud dubie illis antiquis sacrificiis fieri potuit; cum essent actus religionis ex se boni, & divinitus ad Deum placandum instituti.

4. Secundus locus habetur cap. 5 Epist. ad Rom. in quo sic loquitur Apostolus: Sed non sicut delictum, ita & donum; si enim unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei, & donum in gratia unius hominis Jesu Christi in plures abundavit. Quibus verbis Apostolus Christi meritum ad salvandum præfert Adami demerito ad perdendum. Cum igitur Adami peccatum tale fuerit, ut per illud juste & condigne universum genus humanum gratia privatum sit, & damnationis æternæ reatum incurrerit; sequitur ex Apostoli mente, multo magis in Christi merito fuisse vim ac virtutem condigne redimendi ac reparandi genus humanum, & perfecte ac æquivalenter pro ejus reatu satisfaciendi.

Probatur 2. ex S. Agapito Papa Epist. 5. ad Anthimū, ubi eandem comparationem in Christum & Adamum faciens, dicit: Validius fuisse donum libertatis, quam debitum servitutis. Et S. Chrysost. hom. 10. in cap. 5. Epistolæ ad Rom. ubi dicit Christum pro reatu primi parentis, ac totius generis humani satisfecisse, quemadmodum si quis aliquem decem obolos debentem, & ob id carcere cum uxore & liberis detentum, ab illo carcere liberet, non tantum solvendo decem illos obolos, sed & innumera auri talenta largiendo: unde paulo post subdit, Christum multo plus, quam deberemus, solvisse pro nobis; tantoque plura, quanto guttulam exiguam pelagus excedit immensum: peccataque, pro quibus satisfecit, fuisse, tanquam scintillam, satisfactione quam exhibuit, tanquā super effuso mari solutam & extinctam.

Probatur 3. hac ratione: quia Christi satisfactio fuit simpliciter valoris infiniti; ergo æquivalens & condigna fuit. Quod autem fuerit infiniti valoris colligitur tum ex infinita dignitate personæ satisfacientis, tum ex valore

infinito rei in satisfactionem oblatæ: Christus enim non aliam hostiam obtulit quam seipsum.

5. Objicies 1. Christus non satisfecit ut Deus, sed solum quatenus homo: Atqui ut homo non fuit infinitæ dignitatis: Ergo nec potuit in actiones suas satisfactorias valorem infinitum transfundere.

Respondetur, Christum satisfecisse in quantum fuit homo Deus, id est, in quantum ejus humanitas in persona divina subsistebat, seu per actiones humanitatis in persona divina subsistentis: quæ actiones ut sic, erant infiniti valoris, cum a persona infinite digna procederent.

Objicies 2. Christus Dominus pro remissione peccatorum nobis impetranda Patrem suum oravit: Ergo ad æqualitatem pro ipsis non satisfecit: si enim tali modo satisfecisse se cognovisset, frustra pro ipsa remissione Patrē orasset.

Respondetur, Christum Dominum orasse, non ut precibus suis suppleret aliquid, quod satisfactioni suæ deesse: sed quia ex ordinatione divina, una ex actionibus, quibus Christus nos à peccatis redimere, & pro illis satisfacere debebat divinæ justitiæ, erat oratio; unde Isaiæ 53. inter alias actiones quæ à Propheta enumerantur, quibus Christus pro peccatis hominum satisfacere debebat, ponitur oratio, quam Deo Patri obtulit pro transgressoribus: Ideo dispertiam ei plurimos, & fortium dividet spolia, pro eo quod tradidit in mortem animam suam, & cum sceleratis reputatus est: & ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus rogavit.

SECTIO VII.

An si homo non peccasset Filius Dei incarnatus fuisset.

1. SEnsus quæstionis est; an vi illius decreti, quo statuit Deus ut Verbum divinum carnem assumeret, quod-

quodque per Scripturas sacras nobis innotuit, facta fuisset Incarnatio, etsi primus homo non peccasset.

Duæ autem sunt super hac re Theologorum sententiæ, ambæ maxime probabiles, & pietati consentaneæ. Utramque hic breviter explicabimus, ut cuique liberum sit (cum nihil super hac re ab Ecclesia definitum fuerit) eam, quæ magis arriserit amplecti.

Prima sententia est eorum qui negant, Adamo non peccante, Filium Dei fuisse incarnandum.

Probatur 1. authoritate Scripturæ, quæ variis in locis nullum alium finem proponit, cur Filius Dei sit incarnatus quam generis humani redemptionem. Sancti Lucæ 19. Venit Filius hominis quærere, & salvum facere quod perierat. S. Joan. 10. Ego veni in mundum ut vitam habeant & abundantius habeant. 1. ad Tim. 1. Christus Jesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere.

Probatur 2. authoritate SS. Patrum, S. Leonis serm. 3. in Pentecost. Si homo ad imaginem Dei factus in suæ honore naturæ mansisset, nec diabolica fraude deceptus à lege sibi posita per concupiscentiam deviasset, creator mundi creatura non fieret. S. Iren. lib. 5. adversus hæreses cap. 14. Si non haberet caro salvari, nequaquam Verbum caro factum esset. S. Gregorius in lib. 4. Reg. c. 1. Si Adam non peccasset Redemptorem nostrum carnem subire non oporteret. S. August. serm. 8. de verbis Apostoli. Si homo non periisset, Dei Filius non venisset.

Secunda sententia est eorum, qui asserunt Verbi divini Incarnationem, tanquam maximum, nobilissimum & perfectissimum divinæ sapientiæ opus, à Deo intentam ac decretam fuisse ante quamcumque puram creaturam in particulari consideratam: ac proinde ante prævisionem peccati primi hominis, ut determinate futuri, secundum nostrum concipiendi modum.

Probatur 1. cap. 8. ex Prov. Dominus possedit me in initio viarum suarum; vel (ut Septuaginta Interpretes vertunt) Dominus creavit me in initio viarum suarum ante-

antequàm quidquam faceret à principio: ubi de se loquitur Sapientia incarnata, seu Christus secundum humanitatem, ut docet S. Amb. lib. 1. de fide cap. 7. & probat ex illa voce Dominus. Nam Christus secundum divinitatem non potest Deum appellare Dominum suum, sed Patrem: cum ergo ibi appellet eum Dominum, sequitur quòd de se loquatur secundum humanitatem. Quod etiam docent alii SS. Patres: nam cum Arriani ex hoc loco probare conarentur Christum esse creaturam, respondebant SS. Patres locum illum intelligi debere de Christo secundum humanitatem. Ita S. Athan. serm. 3. & 4. contra Arrianos. S. Cyrill. Alexand. lib. 4. Thesauri cap. 4.6. & 8. S. August. lib. 1. de Trinit. cap. 12. Si ergo Christus secundum humanitatem est initium viarum, id est, operũ Dei, cum id non possit intelligi de ordine temporis, sed de ordine divinæ intentionis, & æternæ prædestinationis; hinc sequitur Christum secundum humanitatem fuisse intentum ante omnes alias creaturas, atque adeo ante prævisionem peccati primi hominis.

3. Confirmari potest 1. ex eo quòd idem Christus Dominus ab Apostolo ad Coloss. cap. 1. vocatur Primogenitus omnis creaturæ: loquitur autem de Christo secundum humanitatem, ut exponunt ibi S. Hieron. & S. Ansem. unde Sanctus Cyrill. libro 10. Thesauri capite 4. dicit Christum vocari primogenitum, quatenus homo est, unigenitum verò quatenus Deus est.

Confirmari potest 2. ex his Apostoli verbis 1. Cor. 5. Omnia vestra sunt: vos autem Christi, Christus autem Dei. Quibus verbis Apostolus dicere intendit, quòd, si omnes aliæ creaturæ propter hominem factæ sunt, & ex consequenti ipse homo à Deo ante illas est intentus, ut finis illarum: sic ipsi homines, omnesque aliæ creaturæ propter Christum factæ sunt, & ex consequenti Christus ipse prior ipsis à Deo intentus est.

Probatur 2. ex S. Aug. lib. 1. de nuptiis & concupisc. cap. 21. ubi dicit illud quod de Sacram. Matrimonii habetur

betur apud Apostol. ad Ephes. 5. Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo & in Ecclesia: implendum fuisse in statu innocentiæ, si homo in illo perseverasset; unde sequitur secundum illius mentem, etiam Adamo non peccante, Christum incarnandum fuisse. In eadem sententia sunt multi alii SS. Patres; ut S. Cyrillus Alex. lib. 5. Thesauri cap. 3. & 13. S. Anselm. lib. 1. cur Deus homo, Rupertus lib. de gloria & honore Filii hominis, ubi ex professo illud probat. His meritò annumerare possumus beatæ memoriæ Franciscum Salesium olim Episcopum Gebennensem, qui in suo Theotimo seu tractatu de divino amore lib. 2. cap. 4. eandem sententiam clarissime pro more suo explicat & tuetur, eamque dicit se collegisse ex attenta consideratione Scripturarum ac doctrinæ SS. Patrum.

Probatur 3. hac ratione: Qui ordinate vult, is post intentum finem, prius vult media propinquiora fini, quàm remotiora: At Deus ordinate vult id quod vult: & ultimus finis quem intendit, est bonitatis ac gloriæ suæ manifestatio, propter quam omnia alia extra se vult & operatur. Unde sequitur quod post hunc finem intentum, prius velit media illi propinquiora quam remotiora: Atqui Incarnatio est medium propinquius divinæ gloriæ, quam humani generis redemptio, estque in se longe excellentius, & ad divinam gloriam manifestandam aptius; cum Christus solus, quatenus Deus & homo, multo majorem gloriam Deo reddere possit quàm universi Angeli & homines, qui creati aut redempti fuerunt, imò qui sunt possibiles. Ergo Deus prius ipsius Christi Incarnationem voluit; quàm generis humani redemptionem, ac proinde ipsum Christum non propter homines primò & principaliter: sed potius & homines Angelos, & quascumque alias creaturas propter ipsum Christum esse voluit.

4. Utraque sententia probabilis est, ut diximus; secunda tamen videtur probabilior, tum ob ea quæ in ejus probationem allata sunt, tum etiam, quia authoritates

Scri-

pturæ & SS. Patrum, quæ in probationem prioris citatæ sunt, facile possunt explicari.

Quod enim spectat ad ea Scripturæ loca, in quibus dicitur Christum venisse ad peccatores salvandos, fatemur illud esse verissimum. Quamvis enim primo & principaliter, ante cujuslibet peccati prævisionem, à Deo, Christi Incarnatio intenta fuerit, hoc tamen non obstat, quin, prævisio postea Adami peccato, totiusque generis humani lapsu, eadem Incarnatio, quasi secundario & minus principaliter, ad illius restaurationem divinitus ordinata fuerit. Et sic utrumque verum est, & Christum venisse ad salvandos homines, & nihilominus ante quamcunque creaturam à Deo intentum fuisse.

Ad illud autem quod aliqui SS. Patres dicunt Adamo non peccante, Christum non fuisse venturum dicendum est hoc verum esse, si intelligatur, Christum non fuisse venturum eo modo, quo venit; hoc est, in carne passibili; neque ea facturum fuisse aut passurum, quæ humanæ salutis causa fecit, & passus est.

CAPUT II.

De modo quo peractum est Incarnationis mysterium.

SECTIO I.

Quid sit unio hypostatica.

1. Explicatis iis quæ ad veritatem hujus mysterii pertinent, doctrinæ ordo postulat, ut videamus, qua ratione illud peractum sit. Cum autem (ut constat ex ante dictis) Incarnatio facta fuerit per unionem naturæ humanæ cum divina, in ipsius Verbi persona, videndum est in primis, quid sit illa unio. Quod ut melius intelligatur.

Supponendum est ex Philosophia, subsistentiam seu personalitatem nihil aliud esse, quam modum aliquem rea-

reálem & substantialem, quo natura rationalis ultimo perficitur & completur, ita ut per se & independenter ab omni alio subsistat, & cuivis alteri, ut sic, incommunicabilis existat; & ita ex natura substantia lirationali, & subsistentia illa, seu personalitate, fit una singularis persona. Hoc præsupposito, ut quæstioni propositæ satisfiat,

Notandum est unionem hypostaticam duplici modo sumi posse.

Primo pro actione, qua Deus univit seu conjunxit humanam naturam cum hypostasi seu persona divini Verbi; quo sensu vocari potest unitio; & hæc actio seu unitio est à tota sanctissima Trinitate, sicut omnes aliæ actiones ad extra, ut definitum est in Concil. Lateran. sub Innocent. III cap. 1. & in Concil. Toletano 6. c. 1.

Secundo pro termino proximo & immediato illius actionis: qui quidem, secundum probabiliorē Doctorum sententiam, non est alius, quam modus quidam, quo humanitas Christi formaliter manet unita cum persona Verbi.

Hic autem modus non est accidentalis, sed substantialis, ut docet S. Thomas quæst. 2. art. 6. cum sit de intrinseco & essentiali conceptu alicujus substantiæ, nempe Christi, prout est quoddam substantiale suppositum, in divina humanaque natura subsistens: unde Martinus I. in Concilio Lateranensi consultat. 5. can. 8. damnat eum, qui non confitetur proprie & secundum veritatem, in eodē Christo naturarum substantialē unionem indivise & inconfuse.

Porro modus ille substantialis unionis, ex duabus unionibus partialibus conflatus est; quarum altera est in corpore; altera in anima Christi: nam & corpus per se unitum est Verbo, similiter & anima eidem Verbo per se unita est. Quod manifeste apparuit in triduo mortis Christi. tunc enim anima fuit à corpore separata, & tamen utrumque seorsum mansit unitum cum Verbo: unde sequitur quod in utroque reperiatur unio partialis; materialis quidem in corpore: spiritualis autem in anima; cum utriusque conditio id exigat.

Est

Est etiam modus ille unionis relativus, saltem relatione transcendentali, cum dicat essentialem respectum partim ad humanitatem, tanquam ad subjectum quod modificat, & tanquam ad terminum quem unit, partim ad ipsū Verbum divinum, tanquam ad alium terminum quem cum ipsa humanitate connectit.

Quæres, an unio illa, quæ inter personam Verbi & inter humanitatem intercedit, sit omniū aliarum unionum, quæ in creaturis reperiuntur, maxima & arctissima?

Respondetur affirmative. Ratio est, quia illarum rerum unio maxima & arctissima est, quæ magis accedunt ad indivisionem & indistinctionem: Atqui natura divina & humana in Christo, quatenus ambæ in eadem Verbi divini subsistentia uniuntur, maxime accedunt ad indivisionem & indistinctionem, eo quod arctissimum ordinem habent ad invicem, utpote qui fit per aliquid quod est simplicissimum, & maxime unum, scilicet per Verbi divini subsistentiam: unde S. Bernardus lib. 5. de consideratione cap. 8. Inter omnia, inquit, quæ recte unum dicuntur, arcem tenet unitas Trinitatis, qua tres personæ una substantia sunt: secundò loco illa præcellit, qua è converso tres substantiæ, scilicet Verbum, anima, & corpus, una in Christo persona sunt.

Hinc sequitur illam unionem, sicut est arctissima, sic etiam esse maxime indissolubilem: unde S. Leo serm. 17. de Passione: In tantum, inquit, unitatem Dei & hominis natura convenit, ut nec supplicio dirimi potuerit, nec morte disjungi.

SECTIO II.

An sola Filii Persona naturam humanam assumpserit

1. SEnsus quæstionis est, an natura humana ita cum persona Filii fuerit unita, ut solus Filius vere & proprie-

prie incarnatus, atque homo factus sit, non item Pater, aut Spiritus Sanctus. Pro cujus resolutione,

Dicendum est, certum esse ex fide, soli personæ Filij naturam humanam fuisse unitam, atque adeo solum Filium, non vero Patrem & Spiritum Sanctum naturam humanam assumpsisse, & hominem factum esse.

Hæc veritas aperte constat ex quamplurimis Scripturæ locis, ut Sancti Joannis 1. Verbum caro factum est. Et capite 3. Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret. Id etiam expresse definitum est in variis Conciliis, ut in Concilio Calced. actione 5. Constantinopol. 2. can. 5. Et continetur in omnibus Symbolis, quibus Ecclesia Catholica utitur.

Verum difficultas est, cum in divinis omnia opera ad extra, sint indivisa, & tribus personis communia, quomodo unio illa in sola persona Filii, non item Patris ac Spiritus Sancti, fieri potuerit, quæ difficultas ut facilius solvatur.

Observandum est id quod docet S. Thom. 1. p. q. 40. art. 2. & communiter cum eo Theologi, personas divinas constare essentia divina, tanquam aliquo communi, & suis proprietatibus personalibus, tanquam ratione constitutiva & distinctiva illarum.

Hac observatione supposita, ad propositam difficultatem respondetur.

Quod si per unionem & assumptionem humanæ naturæ intelligatur actio illa, qua cum persona Verbi conjuncta fuit; illam esse communem toti Trinitati, ut supra dictum est.

Quod si per unionem intelligatur terminus immediatus illius actionis, quæraturque, quomodo persona Filii potius, quam Patris aut Spiritus Sancti immediate terminet & sustentet ipsam naturam humanam; dicendum est id fieri, quia illam terminat, ipsique unitur, non per aliquid absolutum & essentiale, sed per aliquid relativum & personale sibi proprium.

Hoc

2. Hoc expresse definitum & explicatum habetur in Concilio Toletano 6. c. 1. in professione fidei his verbis: Cum tota cooperata sit Trinitas cooperationem suscepti hominis, quoniam sunt inseparabilia opera Trinitatis; solus tamen Filius suscepit humanitatem in singularitate personæ, non in unitate naturæ, id est, in eo quod proprium est Filii, non quod commune Trinitati.

Dices apud SS Patres aliquando reperiri, quod natura divina humanam assumpsit: unde sequitur, cum illa Patri & Spiritui Sancto, sicut & Filio communis sit, æque dici posse Patrem aut Spiritum Sanctum incarnatum esse ac Filium.

Respondetur, cum dicunt Patres naturam Dei incarnatam fuisse; sensum esse (ut recte explicat Sanctus Thomas 3. art. 2.) personam Filii primario & propriissime naturam humanam assumpsisse, & sic fuisse incarnatam: consequenter autem & secundario divinam naturam, quæ cum ipsa Filii persona identificatur, naturam illam humanam assumpsisse, adeoque fuisse carni unitam, atque eatenus esse & dici posse incarnatam.

Porro, quamvis eo sensu modus ille loquendi verus sit, communiter tamen usurpari non debet, quin proprius & legitimus ejus sensus explicetur, unde S. Damascenus lib. 3. de fide, capite 6. licet eo utatur; de illo tamen postea dubitat, an verus & proprius sit, & an debeat usurpari.

SECTIO III.

An post duarum in Christo naturarũ unionem, manserit proprietatum utriusque naturæ distinctio.

1. Catholica fides docet (ut ex antedictis satis constat) ita factam esse naturæ divinæ & humanæ in persona Verbi unionem, ut tamen manserit semper omnimoda proprietatum cujusque naturæ distinctio.

Huic autem veritati præter hæreses capite præcedenti relatas & refutatas, opposita est nova hæresis Ubiquista-

sum

rum; qui aſſerunt humanam naturam Verbo divino hypoſtatice hoc ipſo unitam eſſe, quod omnis plenitudo & energia divinitatis Verbi ſit illi realiter communicata, & ita in eam transfuſa, ut Chriſtus, etiam ſecundum humanitatem, atque adeo quatenus homo, veriſſime dicatur eſſe Deus, omnipotens, æternus, infinitus, ubique præſens: unde & Ubiquiſtarum appellationem ſortiti ſunt.

Refellitur hæc hæreſis, & noſtræ fidei veritas probatur 1. ex Scripturis, quæ utriuſque naturæ proprietates in Chriſto diſtinguunt. 1. Cor. 13. *Etſi crucifixus eſt ex infirmitate; ſed vivit ex virtute Dei.* 1. Petri 4. *Chriſto igitur paſſo in carne pro nobis.* S. Joan. 20. Chriſtus Dominus de ſe loquens: *Aſcendo*, inquit, *ad Patrem meum & Patrem veſtrum, Deum meum & Deum veſtrum.*

Probatur 2. ex Concilio Calcedonenſi act. 5. ubi definitum eſt, *Vnum & eundem Jeſum Chriſtum unigenitum, in duabus naturis inconfuſibiliter cognoſcendum eſſe, nulla naturarum differentia ſublata, propter unionem, ſed magis utriuſque naturæ proprietate in unam perſonam & in unam ſubſiſtentiam concurrente.* Et ex Conc Later. 1. ſub Martino I. cap. 9. *Si quis non confitetur proprie & vere naturales proprietates Deitatis Chriſti & humanitatis indiminute in eo, & ſine defectione ſalvatas, &c. ſit condemnatus.* Et in Epiſt Agathonis Papæ, quæ in ſexta Synodo generali act. 4. lecta & recepta eſt, dicitur, *unamquamque naturam Chriſti, proprietatem naturalem retinere; & habere divinam omnia quæ divina ſunt.*

Probatur 3. ex S. Greg. Nazianz. in orat. de Filio *Vno capitulo*, inquit, *moneo, ut altiora adſcribas divinitati, humiliora autem naturæ humanæ atribuas.* Et Sanctus Joan. Damaſcenus lib. 2. de fide capite 4. *Divinitatem*, inquit, *dicentes, non nominamus ea quæ ſunt propria humanitatis; neque de carne prædicamus, ea quæ ſunt divinitatis propria.*

Probatur 4. ex abſurdis, quæ poſita illa hæreſi conſequuntur. Si enim Chriſto ſecundum humanitatem proprie-

tates

tates divinæ vere competerent; sequeretur ipsum Christum secundum humanitatem suam esse authorem suæ humanitatis; & secundum animam suam esse creatorem suæ animæ: item secundum humanitatem suam extitisse, antequam ipsa humanitas existeret, similiter secundum humanitatem suam neque pati neque mori potuisse, atque adeo neque passum neque mortuum fuisse. Quæ omnia quam absurda sint, nemo videt.

Observandum est autem Doctores Catholicos non negare, imo ultro fateri, omnem plenitudinem divinitatis; atque adeo divinas omnes perfectiones, naturæ humanæ Christi fuisse communicatas, non tamen eo sensu, quo illi hæretici volunt, quasi vero illæ divinæ perfectiones naturæ humanæ attribui possint, aut de illa prædicari, seu de Christo secundum ipsam, sed solum isto sensu, qui verissimus est; quatenus nimirum natura humana in ipsa Verbi persona subsistit per ipsam Verbi subsistentiam, cum qua ipsius Verbi divinitas ejusque perfectiones identificantur.

SECTIO IV.

Quænam humanæ naturæ partes à Verbo assumptæ sint.

1. DIcendum 1. Filium Dei verum & naturale corpus, ejusdemque rationis cum nostris corporibus assumpsisse.

Est de fide contra Manichæos & Serdonianos, qui (ut refert S. Augustinus lib. de hæres. cap. 41. & 66) asserebant Christum Dominum non habuisse verum & naturale corpus, sed phantasticum & apparens.

Refellitur hic error, & veritas opposita probatur iisdẽ authoritatibus Scripturæ, Conciliorum & Patrum, quibus supra probatum est Christum Dominum veram naturam humanam assumpsisse, verumque Deum ac verum hominem esse. Nisi enim verum & naturale corpus assumpsis-

psisset, non posset dici verus homo, nec vere humanam naturam assumpsisse. Unde S. Augustinus lib. 83. quæst. cap. 14. Si inquit, phantasticum fuit corpus Christi, fefellit Christus, & si fefellit, veritas non est: est autem veritas Christus: non igitur phantasma fuit corpus Christi.

Dicendum 2. Filium Dei, sicut verum corpus, sic etiam veram animam rationalem, intellectu ac voluntate præditam, ac ejusdem naturæ cum animabus cæterorum hominum, assumpsisse.

Huic veritati, quæ de fide est, oppositus fuit olim error Apollinaris, qui (ut eefert S. Augustinus lib. de hæres. cap. 3.) asserebat, Verbum divinum assumpsisse carnem sine anima; ipsumque Verbum fuisse instar animæ rationalis in carne assumptæ.

Refellitur hic error, ac nostræ fidei veritas probatur 1. iisdem testimoniis, quibus supra constare diximus, Christum esse, sicut verum Deum, sic etiam verum hominem. Quod dici non posset, si animam humanam non assumpsisset; cum anima sit pars essentialis hominis.

Probatur 2. eadem veritas ex iis Scripturæ locis, in quibus dicitur Christum Dominum veram animam habuisse. S. Matth. 26. Tristis est anima mea usque ad mortem. S. Joan. 20. Potestatem habeo ponendi animam meam, & iterum sumendi eam. Quibus in locis animam proprie accipi pro anima humana docet S. Augustinus lib. 83. quæst. q. 80.

Probatur 2. ex Concilio Ephesino cap. 13. ubi expresse asseritur, Dei Filium carnem animatam anima rationali sibi copulasse. Et in Symbolo Sancti Athanasij habetur: Perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali & humana carne subsistens.

Ex quibus sequitur falsum & erroneum quoque esse id, quod aliqui Apollinaris discipuli dixerunt: qui cum Evangelii testimoniis convicti, Filium Dei animam assumpsisse faterentur, illam tamen mente ac intellectu privatam fuisse ajebant, ejusque defectum á Verbo divino

sup-

ſuppletum fuiſſe; cum intellectus ad veritatem humanæ naturæ abſolute pertineat; nec anima humana perfecta eſſe poſſit ſine intelligendi facultate, neque poſſibile ſit, ut divinitas in Chriſto ſuppleat rationem alicujus partis vel facultatis; cum omnis pars ſit ens imperfectum & incompletum comparatione totius. Unde & hæc opinio à Sancto Leone Papa ſerm. 8. de nativitate Chriſti omnino reprobata eſt.

3. Dicendum 3. totum ſanguinem, qui fuit in corpore Chriſti, fuiſſe ipſi Verbo hypoſtatice unitum.

Probatur 1. ex Scriptura. Hebr. 10. ubi Filius Dei dicitur participaſſe carni & ſanguini, ſicut reliqui homines, ubi Apoſtolus eodem modo de ſanguine ac de carne loquitur; unde ſequitur, Verbum divinum eodem modo ſanguinem atque carnem aſſumpſiſſe. Item ex omnibus aliis Scripturæ locis, quæ peccatorum remiſſionem & hominum redemptionem attribuunt ſanguini Chriſti; ut ad Epheſ. 1. In quo habemus redemptionem per ſanguinem ejus. Et Epiſt. 1. Joan. cap. 1. Sanguis Jeſu Chriſti Filii ejus emundat nos ab omni peccato.

Probatur 2. ex Concilio Epheſino in Epiſt. ad Neſtorium, ubi dicitur, Verbum factum eſſe hominem aſſumptione carnis & ſanguinis. Et in Concilio Calced. 1. ubi lecta & approbata eſt quædam Epiſt. S. Cyrill. ad Acacium, in qua ipſe ait: Verbum caro factum eſt, id eſt, carnem & ſanguinem aſſumpſit.

Probatur 3. authoritate Clementis VI. in extravaganti (unigenitus) de pœnitentiis & remiſſionibus, ubi affirmat modicam guttam ſanguinis Chriſti, propter unionem cum Verbo divino, ſuffeciſſe ad redemptionem totius humani generis.

Probatur 4. hac ratione. Omne id quod ad veritatem humanæ naturæ pertinet, à Verbo divino aſſumptum fuit, ut conſtat ex ante dictis, cum fuerit verus homo: Atqui ſanguis pertinet ad veritatem humanæ naturæ, ſive enim informetur ab anima rationali, ut plerique ſentiunt: ſive habe-

habeat formam distinctam; semper tamen est pars omnino necessaria ad conservationem corporis humani, qua sublata tota hominis natura corruit, neque homo ipse operari, neque subsistere ad momentum potest. Unde concludendum est illum à Verbo divino fuisse assumptum.

Objicies vulgarum illud axioma Sancti Damasceni: Quod Verbum assumpsit, numquam dimisit. Atqui in triduo mortis Christus dimisit sanguinem, cum ab ipsius corpore separatus fuit.

Respondetur, quod etsi sanguis Christi totus effusus fuerit, non tamen fuit a Verbo separatus, neque fuit corruptus, sed divinitus asservatus suam partialem formam sanguinis retinuit, ac post triduum denuo à Christo resurgente resumptus fuit. Et hoc constat, tum ex communi Doctorum consensu, tum etiam ex eo quod refertur in Directorio Inquisitorum parte 2. quæst. 10. num. 1. à Clemente VI. demnatum fuisse id, quod quidam concionator publice in Ecclesia Barcinonensi dixerat, sanguinē Christi fuisse in ejus morte à divinitate separatum. Quam doctrinam Inquisitor fidei, ut hæreticam, redarguit; ad eamque publice retractandam, illius Summi Pontificis authoritate, concionatorem illum adegit.

Quoad alios tres humores spectat; cum ad integritatem & veritatem humanæ naturæ pertineat, valde probabile est illos fuisse à Verbo assumptos; sicut & dentes, & cappillos, & ungues, quos aliqui probabiliter existimant esse animatos; & quamvis non essent, ita tamen ad complementum corporis humani pertinent, ut S. August. in Enchirid. cap. 88 & lib. 12. de Civit. cap. 19. existimet illos reperiendos esse in corporibus beatorum post resurrectionem.

SECTIO V.

Quo ordine partes humanæ naturæ à Verbo assumptæ sint.

1. SI spectetur ordo temporis, dicendum est, nec corpus,

pus, nec animam Christi fuisse ante unionem hypostaticam cum Verbo divino; sed omnes humanæ naturæ partes eodem temporis momento, quo esse incœperunt, simul à Verbo assumptas fuisse. Ita Sanctus Thomas quæst. 6. art. 4.

Hæc propositio de fide est, ut constat ex 6. Synodo generali, ubi act. 11. lecta est Epistola Sophronii, & act. 13. approbata, in qua hæc verba habentur: Simul quippe caro, simul Dei Verbi caro, simul caro animata rationalis, simul Dei Verbi caro animata rationalis. Et in 5. Synodo generali apud Nicephorum lib. 7. histor. cap. 28. hic Canon tertius legitur: Si quis dixerit prius formatum corpus Christi in utero Sanctæ Virginis, & deinceps unitum ei Verbum esse, anathema sit.

Hanc etiam veritatem tanquam de fide docent SS. Patres. S. Hieron. Apolog. contra Rufinum lib. 2. S. Leo Papa Epist. 11. ad Julianum. S. Fulgent. lib. de fide ad petrum c. 18. Et S. Damasc. lib. 3. de fide c. 11.

Probari insuper potest hac ratione, quia, si aliquo temporis momento partes humanitatis Christi prius conceptæ fuissent, ac positæ in rerum natura, quam Verbo unirentur, sequeretur beatissimam Virginem non concepisse Deum, sed tantum hominem, qui postea futurus erat Deus; quod sapit hæresim Nestorii, & in Concilio Ephesino cap. 3. damnatum est.

2. Quod si spectetur ordo naturæ & rationis, docet S. Thomas quæst. 6. art. 1. & sequent. animam prius natura fuisse Verbo unitam, quam corpus, & spiritum, seu mentem vel intellectum prius quam animam, ipsamque animam intellectu mediante, sicut & corpus, mediante anima fuisse à Verbo assumptam.

Ita S. August. lib. de Agone Christiano cap. 18. Immortalis veritas per spiritum animam, & per animam corpus suscipiens, toto homine assumpto cum ab infirmitatibus suis liberavit. Et in 6. Synodo generali act. 18. in edicto fidei Constantini Pogonati Imperatoris dicitur, Verbum

sibi

ſibi compaginaſſe corpus & animam per Spiritum ex Sancta & immaculata Virgine; & carnem quoque mediante anima rationali. Quod quidem edictum ab ipſo Concilio, & a Summo Pontifice Leone II. approbatum fuit, ut patet ex ipſius Leonis Epiſt. ad dictam Synodum.

SECTIO VI.

An Filius Dei aliquos defectus corporis aſſumpſerit.

1. OBſervandum eſt corporales defectus in duplici eſſe differentia. Alii enim communes ſunt omnibus hominibus, & totam naturam conſequuntur: ut ſunt mors, fames, ſitis, dolor, &c. Alii vero ex cauſis quibuſdam particularibus proveniunt, ſuntque tantum in aliquibus hominibus, ut ſunt lepra, febris, & alia id genus. Hac diſtinctione ſuppoſita,

Dicendum 1. Filium Dei, aſſumendo corpus humanū, ſimul etiam aſſumpſiſſe omnes illos defectus, qui ſunt communes toti naturæ humanæ, atque ita aſſumpſiſſe corpus paſſibile & obnoxium fami, ſiti, æſtui, frigori, dolori, morti, & ſimilibus, atque reipſa hæc omnia perpeſſum fuiſſe.

Huic veritati, quæ de fide eſt, oppoſitus fuit olim error Severianorum, qui (ut refert Nicephorus lib. 7. cap. 19.) aſſerebant corpus Chriſti non fuiſſe vere & proprie paſſibile, & cum ſenſu doloris vulnerabile, quem errorem ſecuti ſunt Armeni quidam, ut refert Euthymius in ſua Panoplia part. 2. tit. 10.

Refellitur hic error, & veritas fidei noſtræ probatur ex Scriptura. Iſaiæ 53. Vere languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portavit: vulneratus eſt propter iniquitates noſtras. Ubi hæc particula (vere) notanda eſt. S. Luc. 22. Oportebat Chriſtum pati.

Probatur 2. ex variis Conciliis: Epheſino, anathematiſmo 12. Calcedon. act. 5. Lateran. ſub. Martino I. concilt. 5. canone 4. iſtam veritatem definientibus.

Probatur 3. ex S. Cyrill. Hierosol. catechensi. 13. Passus est, inquit, Jesus pro hominibus vere; non enim apparentia est crux, neque opinio redemptio; non imaginariæ mors & fabulatoria salus: vere crucifixus est, & non confundimur; neque negamus, sed potius in eo gloriamur. Hanc veritatem, tanquam fide certam, profitentur communiter SS. Patres, S. Ambrosius lib. 2. de fide cap. 4. S. August. Epist. 146. S. Leo Papa Epist. 10. S. Damascenus lib. 3. de fide cap. 28. & reliqui omnes.

Dicendum 2. Filium Dei non assumpsisse defectus illos qui ex particularibus consequuntur: v. g. deformitatem, morbos & similes. Ita S. Thomas quæst. 14. art. 14. & cum eo communiter omnes.

Ratio est, quia ibi tantum reperiuntur defectus illi; ubi eorum causæ & radices locum habent. Atqui defectuum illorum causæ aut radices non fuerunt in Christo: Oriuntur enim vel ex culpa seu vitio, aut ignorantia hominis, vel ex defectu & imbecillitate virtutis formatricis, quæ est in parentibus: nulla autem culpa in Christo fuit, aut esse potuit, nullum vitium nulla ignorantia aut inconsideratio: neque virtus illa, qua ejus corpus formatum fuit, imbecillis aut infirma fuit, cum de Spiritu Sancto conceptus fuerit: imo opera quæ miraculose à Deo facta sunt, semper fuerunt perfectissima: proindeque, cum Christi corpus fuerit miraculose per Spiritus Sancti virtutem formatum, dicendum est illud fuisse perfectissimum, pulcherrimum, optimo temperamento præditum, & omnibus partibus suis absolutissimum.

SECTIO VII.

An Christus in anima sua defectus aliquos habuerit

DE quatuor præsertim defectibus difficultas aliqua esse potest: scilicet de peccato, de fomite peccati, de ignorantia, & de passionibus seu motibus appetitus inferioris: de quibus hic sigillatim, breviter tamen, agendum nobis est.

Dicen-

Dicendum igitur 1. Christum Dominum nullum unquã contraxisse peccatum originale, nec ullum actuale, etiam levissimum, commisisse.

Probatur ex Scriptura 1. S. Petri 2. ubi de Christo dicitur, quod peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus. Hebr. 4. Tentatus per omnia pro similitudine absque peccato. Et cap. 7. vocatur: Sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus. Eadem veritas definita est in Concilio Ephesino cap. 10. & Lateranensi sub Martino I. consult. 5. can. 5. & ab omnibus SS. Patribus unanimiter, tanquam certissima ex fide asseritur.

Quæres, quo sensu debeant intelligi hæc verba Psal. 21. Deus, Deus meus, ut quid me dereliquisti? longe à salute mea verba delictorum meorum: quæ communiter à SS. Patribus Christo patienti adaptantur.

Omissa impia, & blasphemia cujusdam hæretici explicatione, qui (ut refert Cardinalis Hosius lib. 1. de hæresibus nostri temporis) hæc verba Christi desperantis esse asseruit; Respondetur duplicem illorum verborum à SS. Patribus expositionem afferri.

Prima est, Christum ibi, non in sua, sed in membrorũ suorum, hoc est, omnium hominum persona, de illorum peccatis, non de suis loqui. Ita S. Leo Papa serm. 16. & 17. de passione, S. Gregor. Nazianz. orat. 26. quæ est quarta de Theologia. S. Damascenus lib. 4. de fide cap. 19. & S. Thomas quæst. 15. art. 1. ad 1.

Secunda expositio est, verba illa esse quidem Christi loquentis in sua persona, illumque delicta appellasse sua, quæ nostra erant, & à nobis commissa; eo quod pro illis sponsorem se præstitisset, divinæque justitiæ satisfacere ad rigorem deberet. Ita S. Ambrosius lib. de Incarnationis Dominicæ Sacramento, cap. 5. S. Hieronymus in illum Psalmum 21. S. Augustinus in enarratione ejusdem Psalmi.

Dicendum 2. Christum Dominum non modo nullũ peccatum commisisse, sed nec committere potuisse; ac proinde fuisse prorsus impeccabilem.

Ita communiter SS. Patres. S. Athanasius lib. de Incarnatione Christi, post medium: Verbi, inquit, Incarnatio secundum naturam Dei facta, nostrorum vitiorum susceptibilis non fuit. S. Cyrill. Alex. libro contra Antropomorphitas cap. 23. vocat illos stolidos prorsus ac dementes, qui Christum nescio quo pacto peccare posse affirmant.

Ratio autem illius impeccabilitatis in Christo ex triplici potissimum capite desumitur.

Primo ex unione humanitatis ejus cum divinitate: quæ quidem divinitas, cum sit infinita simpliciter in omni genere Sanctitatis, humanitatem Christi Domini ita sanctificat (sicut infra dicetur) ut, quemadmodum ipsa divinitate nulla major aut altioris ordinis sanctitas esse aut excogitari potest; ita humanitatis Christi sanctificatione, nulla major aut altioris ordinis esse aut excogitari queat: cum qua sanctificatione proinde nullum peccatum stare potest, cum illi absolute & omnimode sit oppositum. Unde S. Gregor. Nazianz. citat. 36. de Christo Domino loquens: Quia, inquit, illius voluntas tota deificata est, Deo procul dubio non adversatur.

Secundo ex visione beatifica essentiæ divinæ, qua Christi anima frui à primo instanti suæ conceptionis incœpit, ut infra dicetur: hæc autem visio ex se est cum omni peccato incompossibilis.

Tertio denique ex gratia consummata, qua ejus anima prædita est: quæ quidem, cum longe major extiterit, quam in omnibus Sanctis & Angelis fuerit, aut futura sit, ejus voluntatem ita in bono stabilire potuit, ut vel ex hoc capite etiam impeccabilis dici potuerit.

Dicendum 3. in Christo peccati fomitem nullo modo fuisse. Ita S. Thomas quæst. 15. art. 2.

Probatur ex eo quod fomes peccati ex peccato originali provenit: Atqui in Christo peccatum originale, nec fuit, nec esse potuit: Ergo nec fomes peccati: sublata enim causa tollitur effectus. Præterea eadem rationes quæ probant in Christo peccatum esse non potuisse, probant etiam

in illo

in illo peccati fomitem non fuisse: cum idem prorsus sit, habere in se fomitem peccati, ac habere in se inordinatam inclinationem ad peccatum, ac proinde esse peccabilem: quod tamen de Christo nullatenus dici posse supra probatum est.

Dicendum 4. in anima Christi nullam fuisse ignorantiam. Ita S. Thomas art. 3.

Probatur 1. ex Scriptura. S. Joan. 1. dicitur Christum Dominum fuisse Plenum gratiæ & veritatis. Et cap. 21. dixit illi S. Petrus: Domine tu omnia nosti. Et Coloss. 2. dixit Apostolus quod in illo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei.

Probatur 2. ex 6. Synodo act. 13. ubi approbata est Epistola Sophronii, in qua damnatur hæresis Agnoitarum, qui asserebant Christum Dominum ignorasse diem judicij extremi.

Objicies in Evangelio dici, quod puer Jesus proficiebat ætate & sapientia: Ergo aliquid illius sapientiæ deerat, si in ea proficiebat.

Respondetur cum S. Gregorio Nazianzeno in oratione in S. Basilium, Jesum dici profecisse sapientia: Non quod incrementum aliquod acceperit, cum ab initio sapientia plenus esset; sed quod sapientiam suam hominibus paulatim magis ac magis detegeret.

Dicendum 5. animam Christi Domini vere fuisse passibilem, id est, potuisse moveri affectibus illis, qui passiones dicuntur. Ita S. Thomas art. 4. & seq.

Constat manifeste ex Scripturis, Christum multos ejusmodi affectus re ipsa habuisse; ut tristitiam, sancti Matthæi 26. timorem seu pavorem. S. Marci 14. iram, ejusdem S. Marci. 3.

Hæ tamen passiones longe diversæ fuerunt in Christo ab illis quæ in nobis solent oriri: in illo siquidem (ut dicit S. Augustinus lib. 14. de Civit. cap. 8.) fuerunt ordinatissimæ. Quocirca S. Thomas loco citato, triplex di-

ſcrimen aſſignat inter paſſiones quæ in Chriſto fuerunt, & illas quæ in nobis.

Primum ex parte principii: quia in Chriſto ſequebantur ſemper rationis deliberationem: in nobis illam ſæpe antevertunt.

Secundum ex parte objecti: quia Chriſti paſſiones habuerunt ſemper objectum rectæ rationi conſentaneum: noſtræ vero ſæpiſſime feruntur in objectum ipſi rationi repugnans.

Tertium denique ex parte effectus: in Chriſto enim ratio nullo modo ab ejus paſſionibus impedita eſt: in nobis vero paſſiones ipſam rationem, vel impediunt, vel etiam aliquando prorſus obruunt.

Quibus de cauſis, aliquibus SS. Patribus viſum eſt hujuſmodi motus & affectus in Chriſto, non paſſiones, ſed propaſſiones dici debere.

CAPUT III.

De modo quo de myſterio Incarnationis loquendum eſt.

PRæcipuæ difficultates, quæ in modis loquendi de myſterio Incarnationis occurrere poſſunt, oriuntur præſertim ex ipſa communicatione idiomatum ſeu proprietatum utriuſque naturæ, divinæ ſcilicet & humanæ, in una Chriſti perſona idcirco de illa idiomatum communicatione agendum nobis eſt.

SECTIO I.

An in Chriſto aliqua communicatio idiomatum admittenda ſit.

1. CUm per unionem hypoſtaticam (ut ex ante dictis conſtat duæ ſint naturæ in perſona Verbi unitæ, & in illa ſubſiſtentes, divina ſcilicet, quæ ipſius Verbi propria eſt, & humana, quam aſſumpſit: hinc oritur duplex communicatio reſpectu illius divinæ perſonæ. Una ipſarum dua-

duarum naturarum : Altera proprietatum, seu attributorum cujusque naturæ. Prior in eo consistit, quod duæ naturæ prædicentur in concreto de persona Verbi: Posterior, quod etiam attributa & proprietates utriusque naturæ in concreto de eadem persona similiter prædicentur. Juxta priorem recte dicimus (Filius Dei est Deus) vel (Filius Dei est homo.) Juxta posteriorem (Filius Dei est æternus, infinitus, impassibilis) vel (Filius Dei est temporalis, finitus, passibilis.) Quod sic intelligendum est : æternus secundum divinitatem, temporalis secundum humanitatem, & sic de aliis. Hac observatione supposita,

2. Dicendum est aliquam idiomatum, seu proprietatum communicationem, vere & proprie in Christo esse admittendam. Est de fide.

2. Probatur in primis ex iis Scripturæ locis, in quibus ea Christo Domino tribuuntur, quæ naturæ tum divinæ tum humanæ propria sunt, ut S. Joan. 3. Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo: filius hominis qui est in cælo. S. Luc. 1. Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei. S. Joan. 8. Antequam Abraham fieret, ego sum.

Probatur 2. ex Concilio Ephesino in anathematismis S. Cyrilli, in quibus damnantur Nestoriani, qui communicationem idiomatum negabant : asseriturque Christum secundum veritatem esse & dici verum Deum, & verum hominem.

Probatur 3. ex S. Leone Papa Epist. ad Palæstinos: Non interest, inquit, ex qua substantia Christus nominetur, cum inseparabiliter manente unitate personæ, idem sit; & totus hominis filius propter carnem, & totus Dei Filius propter unam cum Patre Deitatem. Et S. Damasc. lib. 3. de fide cap. 3. Verbum, inquit, ea quæ humanitati conveniunt, sibi vendicat; ac vicissim carni, quæ sua sunt, impertit ; communicationis videlicet ratione, ob mutuam partium inter se communicationem, ac personalem unionē.

Hinc intelligitur, quo sensu accipienda sint ea, quæ

ipse Christus dde se aliquando dixit, in quibus aliqua contradictio esse videtur: ut cum dixit: Pater major me est. S. Joan. 13. Ego & Pater unum sumus. Sancti Joan. 10. Hæc enim, quamvis in speciem sibi contradicere videantur, sunt tamen verissime dicta: siquidem in priori loco Christus de se secundum humanam naturam loquitur: in posteriori vero secundum divinam.

SECTIO II.

Traduntur quædam regulæ in hac communicatione idiomatum enunciandæ, observandæ

1. PRima est, de omnibus nominibus positis pro persona Christi, seu pro supposito Verbi divini possunt in concreto prædicari nomina omnia, quæ naturam divinam vel humanam, aut illorum proprietates seu attributa significant. Ita S. Thomas quæst. 16. art. 4. Hæc etiam expressa est doctrina S Damasceni lib. 3. de fide cap. 4. sic loquentis: Cum de persona Filii inquit, verba facimus, sive ab utraque natura simul, sive ab altera duntaxat eam appellamus, utriusque naturæ proprietates ipsi imponimus. Etenim Christus (quæ vox utrumque complectitur) Deus & homo dicitur: creatus & increatus, passibilis & impassibilis.

Ratio hujus regulæ est: quia, cum nomina in concreto significent id, quod habet formam per ipsa significatam: sensus illarum propositionum erit, Verbum divinum habere naturam divinam aut humanam: vel proprietates divinas, ratione naturæ divinæ: aut humanas ratione humanæ: quod quidem supposita veritate Incarnationis ipsius Verbi; verissimum est Unde quocumque nomine vocetur Christus, sive dicatur Verbũ, sive Dei Filius sive Filius hominis (ut seipsum persæpe vocat in Evangeliis) sive alio quocũque vocabulo designetur: dummodo per illud persona ipsius Christi, seu suppositũ Verbi divini significetur, vere & proprie de illo natura divina & humana, & utri-

usque

usque proprietates in concreto prædicari poterunt. E. g. demonstrato Christo, verum erit dicere quod Apostolus Petrus dixit: Hic est omnium Dominus; verum etiam erit dicere quod idem dixit: Hic passus est pro nobis, & peccata nostra pertulit in corpore suo per lignum.

Secunda regula de nominibus, quæ pro Christi persona ponuntur, non possunt in abstracto prædicari nomina pertinentia ad humanam ejus naturam, dicendo v.g. (Verbū divinum est humanitas) ac multo minus illius naturæ proprietates. Neque etiam ulla nomina unius naturæ possunt in abstracto prædicari de nominibus alterius naturæ, dicendo v.g. (divinitas est humanitas) aut (divinitas est mortua). Ita S. Thomas art. 5.

Cujus ratio hæc est; quia significaretur tunc identitas personæ cum natura humana aut ejus proprietatibus, aut identitas ipsius divinitatis cum humanitate: quod esset prorsus à veritate alienum.

Possunt tamen nomina divinæ naturæ propria prædicari etiam in abstracto de nominibus positis pro ipsa divini Verbi persona. Unde Apostolus 1. Cor. 1. vocat Christum Dei virtutem & Dei sapientiam.

Ratio hujus differentiæ est, quia proprietates divinæ cum ipsa Verbi persona identificatur, unde fit ut de illa etiam in abstracto prædicari possint, quod de humanæ naturæ proprietatibus dici non debet.

2. Tertia regula: nulla humanæ naturæ proprietas, etiam in concreto, potest de Christi persona prædicari cum reduplicatione Deitatis; neque proprietas ulla naturæ divinæ cum reduplicatione humanitatis; v. g. dici non debet quod Christus, quatenus Deus, passus aut mortuus fuit, & è contra quod, quatenus homo, sit omnipotens, æternus, &c.

Ratio est, quia inde sequeretur, per unionem hypostaticam confusas esse in Christo naturas, aut illarum proprietates: quod est contra hujus mysterii veritatem, ut supra demonstratum est. Unde quando in aliqua propositione

affirmatur vel negatur aliquid de Christo cum reduplicatione alicujus naturæ, videndum est ut hoc illi conveniat vel disconveniat secundum naturam illam: alias propositio falsa esset.

Quarta regula: nullum prædicatum, quod formaliter includit personam humanam, aut excludit divinam, debet attribui Christo: e. g. dici non debet quod Christus est purus homo, quod est alius à Deo.

Ratio est, quia hæ & similes propositiones significant, vel Christi personam non esse divinam, vel duas esse in illo personas: quod à veritate prorsus alienum est.

SECTIO III

Observationes aliquæ traduntur super regulis superiori sectione propositis.

1. QUamvis regulæ superius traditæ, verissimæ ac certissimæ sint, nihilominus, ut in modis loquendi de mysterio Incarnationis nihil excidat, quod vel minimum ab illius veritate discordet; aliqua hîc observanda supersunt.

Primum est, cavendos esse certos loquendi modos, quibus quamvis ad rigorem secundum supradictas regulas uti licitum sit quia tamen ab aliquibus hæreticis usurpati sunt, ad aliquos errrores contra hujus mysterii veritatem invehendos; vel quia ipsis erroribus favere aliquo pacto videntur; ideo ab illis abstinere tutius est: unde S. Thomas art. 8. recte dicit quod nequidem nomina debemus habere cum hæreticis communia.

Hanc ob causam, quamvis hæ propositiones (Christus est creatura) vel (Christus incœpit esse) in aliquo sensu veræ sint; & ita usurpatæ reperiantur à quibusdam Sanctis Patribus: quia tamen Ariani illis usi sunt, ut ipsius Filii Dei divinitatem impugnarent, tutius est, vel absolute ab illis abstinere, ut monet ibidem S. Doctor, vel nonnisi cum reduplicatione ipsius naturæ humanæ iis uti.

Ob

Ob eandem rationem hæc alia propositio (Christus est Dei servus) communiter usurpari non debet: quia scilicet tum Ariani, tum etiam Nestoriani hoc loquendi modo utebantur; illi ut Christum Deum esse negarent, isti ut personam humanam in eo assererent. Unde in Concilio Ephesino in Epist. ad Nestorium hic loquendi modus rejectus est; sicut & in Epistola Adriani 1. ad Episcopos Galatiæ & Hispaniæ : & in Concilio Francofordiensi adversus Elipandum Archiepiscopum Toletanum, quia hac formula loquendi abutebatur.

Eadem ratione, Christus Filius Dei adoptivus dici non debet, ut observat S. Thomas quæst. 2. art. 4. Siquidem nomine Filii adoptivi connotatur seu significatur ille, qui est extraneus, ac proinde qui non est Filius Dei naturalis. Unde S Hilarius libro 3. de Trinitate : Hic est verus & proprius Filius origine, non adoptione; veritate, non nuncupatione.

Secundum est, quoties de hoc mysterio ad populum verba facienda sunt, abstinendum esse ab iis omnibus loquendi modis qui licet sint veri, possunt tamen aliquo pacto esse piarum aurium offensivi: omnia enim, quæ dicuntur, ad ædificationem audientium dici debere monet Apostolus. 1. Cor. 14. Unde quoties de Christo Domino loquendum est, videndum ne aliquid excidat, quod vel reverentiæ ipsi debitæ, vel hujus mysterii veritati quocumque modo repugnare videatur.

E. g. quamvis propositiones illæ, quibus diceretur Christus minus sapiens, aut minus potens quam Pater, aut Angelis inferior, veræ sint, si de illo præcise secundum naturam humanam intelligantur, cum & ipse Christus eo sensu de se dixerit Patrem majorem se esse; & Apostolus eundem dicat modico quam Angeli minoratum; quia tamen hæ & similes propositiones in animis audientium aliquam possunt ingenerare cogitationem hujus mysterii veritati, aut reverentiæ Christo debitæ parum consentaneam, ideo ab illis abstinendum est.

3. Ter-

3. Tertium est, ab omnibus quoque loquendi modis minus aptis, de quibus aliqua inter ipsos Theologos controversia est, tutius esse omnino abstinere, quam ad ostentationem ingenii vel doctrinæ iis uti, aut eos (præsertim coram laicis) propugnare velle.

Talis est ista propositio (Christus est homo divinus) quæ quamvis aliquo sensu possit sustineri, cum etiam Verbum ipsum dicatur Verbum divinum: nihilóminus, cum aliquam difficultatem hæc denominatio patiatur, videaturque significare hominem illum, de quo prædicatur, non esse Deum, sed accidentalem tantum habere cum Deo conjunctionem, idcirco melius est ab illa abstinere. Unde S. Damascenus lib. 3. de fide cap. 12. ob eandem rationē negat Christum dici debere hominem Deiferum.

Talis est etiam hæc alia propositio (homo factus est Deus) quæ licet aliquo sensu possit esse vera, nimirum, si per illam intelligatur factum esse, ut homo sit Deus, in sensu tamen proprio & genuino falsa est, ut docet S. Thomas supra art. 7. significat enim prius hominem extitisse, postea factum esse Deum, quod est prorsus à veritate alienum.

Quartum denique & ultimum hic observandum est, sanctos Patres non semper secundum rigorem logicum sed interdum oratorio more de hoc mysterio locutos fuisse; proindeque à regulis præcedenti sectione traditis aliquando recessisse, & nomina abstracta pro concretis, & concreta pro abstractis quandoque usurpasse. Unde apud illos propositiones quædam reperiuntur, quæ non tam secundum propriam verborum significationem accipiendæ sunt, quam secundum sensum ab illis intentum, qui semper verus & orthodoxus fuit.

Quare, cum v. g. legitur apud quosdam, carnem Christi fuisse deificatam, sensus est quod cum homo carne constans vere sit Deus, ejus caro etiam vere est caro Dei; & eo sensu dici potest caro Deificata. Cum item dicunt Filium Dei assumpsisse hominem; sensus illorum est, Filium

Dei

Dei humanam naturam, non vero humanam personam assumpsisse. Et sic dicendum est de quibusdam aliis propositionibus, quæ passim apud illos occurrere possunt.

CAPUT IV.

De gratia Christi.

SECTIO I.

Qualis fuerit gratia Christi.

1. NOMINE gratiæ hic intelligimus in genere illud, per quod aliquis Deo gratus & dilectus efficitur, ac proinde justus & Sanctus. Cum autem certum sit, Christum Dominum non solum secundum divinitatem, sed etiam secundum humanitatem fuisse Deo gratum ac dilectum (quod & testimonio cælitus misso, tum in ejus baptismo, tum in transfiguratione declaratum est, ac proinde justum & sanctum, ut sæpe in Scripturis vocatur: quæstio est, qua ratione fuerit (in quantum homo) Deo gratus ac dilectus, seu per quid humanitas fuerit formaliter sanctificata. Pro cujus resolutione.

Dicendum 1. Christi humanitatem sanctificatam fuisse per gratiam habitualem, ejus animæ infusam.

Probatur 1. ex capite 11. Isaiæ, ubi de Christo dicitur, quod Requiescet super eum Spiritus Domini: quo loco, per Spiritum Domini, gratiam habitualem sanctificantem intelligi docet S. Thomas quæst. 7. art. 1. Item ex cap. 1. S. Joan. ubi Verbum incarnatum dicitur Plenum gratiæ & veritatis, & de plenitudine ejus nos omnes accipimus. Unde sic argumentari licet: Christus plenus fuit illa gratia, quæ ex eo tanquam fonte in nos effluit, & per quam sanctificamur: Atqui gratiam habitualem nos ex illo accipimus; & per illam sanctificamur, ut supponimus ex tractatu de gratia. Ergo Christus fuit præditus, imo plenus gratia illa habituali sanctificante.

Proba-

Probatur 2. ex S. Athan. ferm. 2. contra Arianos, ubi de Christo sic loquitur: Quia ipse ut homo gratiam accepit: inde etiam factum est, ut nos etiam acceperimus.

Probatur 3. ratione ducta ex his Apostoli verbis Roman. 8. Quos præscivit, & prædestinavit fieri conformes imaginis filii sui: Ubi enim est conformitas sanctitatis, ibi eadem forma sanctificans debet reperiri; unde sequitur quod, cum inter Christum & alios justos conformitas illa secundum Apostoli mentem reperiri debeat; sicut justi per gratiam habitualem sanctificantur, sic etiam Christus per eandem dici debeat sanctificatus.

Dicendum 2. Christi humanitatem præterea fuisse quoque sanctificatam per ipsammet divinitatem, cui unita fuit in persona Verbi.

Probatur 1. ex cap. 10. Act. ubi Sanctus Petrus dicit Christum fuisse unctum Spiritu Sancto: quo loco per unctionem S. Augustinus lib. 16. de Trinitate capite 26. intelligit sanctificationem: quasi dicat S. Petrus, Christum ideo fuisse sanctum, quia ipsamet divinitate unctus & sanctificatus fuit.

Probatur 2. ex 6. Synodo generali act. 17. ubi dicitur, voluntatem Christi ideo nihil contrarium Deo velle, quia deificata est; id est, sanctificata per divinitatē, cui unita est.

Probatur 3. ex S. Gregor. Nazianz. orat. 36. n. 93. & 94. ubi dicit Christum ut hominem, esse divinitate ipsa unctum, id est, sanctificatum: nec illam unctionem fieri per aliquam operationem, ut in aliis qui sanctificantur, sed totius divinitatis ungentis præsentia. Et S. Damascenus lib. 3. de fide cap. 3. ubi sic loquitur, Ipse Christus seipsum unxit, ungens ut Deus: unctus autem ut homo, unctio autem humanitatis est divinitas.

Probatur 4. ex eo quod actiones humanitatis Christi fuerint infiniti valoris, ut dicetur cap 6. unde sequitur ipsius sanctitatem fuisse infinitam: quia valor moralis & meritū actionum fundatur præsertim in sanctitate personæ operantis, ut supponimus ex tractatu de Gratia: non potest

autem

autem intelligi quomodo Christus secundum humanitatem fuerit infinite Sanctus, nisi in quantum humanitas per ipsammet divinitatem fuit sanctificata.

Dicendum 3. humanitatem Christi à primo instanti suæ conceptionis fuisse duobus supradictis modis sanctificatam.

Fuit autem à primo illo instanti Verbo divino unita, ut ex antedictis constat: unionis autem illius excellentia hoc postulabat, ut anima Christi gratia illa & sanctitate habituali donaretur, cum ratione illius unionis à primo illo instanti dignissima esset, cui gratia illa conferretur.

Quæres 1. an sicut Christus habuit gratiam habitualem & sanctificantem, sic etiam gratiam actualem excitantem & adjuvantem acceperit, ad actus supernaturales eliciendos, sicut & cæteri homines ex ejus meritis eam accipiunt.

Respondetur negative, sicut enim beati in cælo gratia illa excitante & adjuvante non indigent: quia clara Dei visio, & ejus perfectus ac beatificus amor illis sufficiunt, ad actus virtutum supernaturalium eliciendos, qui eorum statui conveniunt: sic, cum anima Christi fuerit à primo instanti cōceptionis excellentissimo lumine gloriæ prædita, proindeque clara essentiæ divinæ visione, ejusdemque amore beatifico dotata: nulla præterea actuali gratia indiguit ad quosvis virtutum actus exercendos.

Quæres 2. an gratiæ illæ, quæ gratis datæ vocantur, Christo collatæ fuerint.

Respondetur affirmative. Ratio est; quia hæ gratiæ maxime aptæ fuerunt ad ea opera exercenda, per quæ ipse Christus generis humani redemptionem perfecit, unde convenientissimum fuit, ut in gradu perfectissimo illi conferrentur.

Quæres 3. an gratia habitualis Christi aliquod incremētum acceperit.

Respondetur negative. Ratio est; quia gratia collata fuit Christo à primo instanti conceptionis, intuitu unionis hypostaticæ, ut supra dictum est: illius autem unionis digni-

gnitas & excellentia requirebat, ut in Christo talis gratiæ plenitudo inesset, quæ nullum postea incrementum acciperet. Id etiam præterea constat ex eo quod gratia non augetur in statu viæ secundum legem Dei ordinariam, nisi per merita: Atqui Christus nihil sibi meruit quoad animam & perfectiones illi inexistentes, ut infra dicetur: unde S. Gregorius Nazianzenus Epist. 1. ad Cledonium paulo post initium, exponens illi fidem Catholicam, sic loquitur: Si quis Christum ex operibus perfectum esse dixerit, anathema sit, ex quo loquendi modo patet, hanc veritatem, ut fide divina credendam, ab illo propositam fuisse.

Nec his obstat, quod S. Luc. cap. 2. dicit puerum Jesum profecisse gratia & sapientia apud Deum & homines. Ut enim docet S. Thomas quæst. 7. art. 12. ad 3. particulis istis (Sapientia & Gratia) non intelliguntur habitus, sed ipsa opera sapientiæ & gratiæ, sensusque est, Christum, pro ætatis suæ progressu, perfectiora opera sapientiæ & gratiæ exercuisse: solet enim Scriptura (ut monet S. Doctor) opera virtutum nuncupare ipsomet nomine virtutũ.

SECTIO II.

An in Christo fuerint virtutes & dona Spiritus Sancti.

1. QVæstio intelligenda est, non de virtutibus intellectualibus, ut sapientia, scientia, de quibus postea; sed de virtutibus proprie dictis, sive moralibus, sive Theologicis. Pro cujus resolutione.

Dicendum 1. in Christo fuisse omnes virtutes, quæ nullam secum imperfectionem includunt ejus beatitudini repugnantem.

Hoc constat ex eo quod, ut docet S. Thomas q. 7. art. 2. virtutes ab ipsa gratia tanquam à proprio fonte derivantur: unde, cum in Christo fuerit gratia perfectissima, sequitur quod ex illa perfectissimæ etiam virtutes processerint.

Dixi-

Diximus in assertione, virtutes illas in Christo fuisse, quæ nullam includunt imperfectionem ejus beatitudini repugnantem: supponimus enim (sicut ex dicendis in sequenti capite constabit) animam Christi fuisse à primo instanti suæ creationis beatam, id est, clara & intuitiva Dei visione præditam. Ex dictis.

Sequitur 1. in Christo non fuisse fidem. Virtus enim illa nullo modo potest cum visione beatifica consistere, ut docet S. Thomas art. 3.

Sequitur 2. in Christo non fuisse spem. Primarium enim illius virtutis objectum, est animæ beatitudo nondum obtenta, ut docet S. Thomas art 4. At Christi anima (ut dictum est) à primo instanti suæ conceptionis fuit beata.

Dices, videri Christum utramque virtutem habuisse: de illo enim dixit Isaias cap. 11. Erit fides cinctorium renum ejus: & in ejusdem persona David dixit Psal. 5. In te Domine speravi.

2. Quod attinet ad fidem, respondetur Isaiam Prophetam, fidei nomine intelligere fidelitatem in verbis & promissis, ut explicat Sanctus Hieronymus in eum locum.

Quod attinet ad spem, respondetur Christum habuisse quidem actum spei, respectu gloriæ corporis, quæ est objectum spei secundarium; non tamen ipsam spei virtutem seu habitum, cum nullum actum circa primarium ejus objectum elicere potuerit. Unde & probabiliter aliqui Theologi dicunt actum illum spei, respectu gloriæ corporis non processisse ab ullo virtutis habitu; sed fuisse actum simpliciter elicitum ab ipsa Christi voluntate in statu beatitudinis jam posita, talemque actum nobiliorem fuisse, quam si processisset ab anima Christi, habitu spei prædita, sed extra statum beatitudinis posita.

Sequitur 3. in Christo non fuisse virtutem pœnitentiæ, si per illam intelligatur virtus illa specialis, cujus proprius actus sit, dolere de peccato à se commisso, Deoque pro illo satisfacere; cum, ut ex ante dictis constat, Christus nullum unquam peccatum commiserit, vel committere

potu-

potuerit. Si vero per pœnitentiam intelligatur virtus aliqua, cujus actus sit, detestari peccatum à quocũque commissum sit, velleque pro illo satisfacere, ac divinam offensam compensare: certum est talem virtutem in Christo fuisse; cum pro peccatis omnium hominum divinæ justitiæ satisfecerit, illaque summo odio & horrore prosecutus fuerit.

3. Dicendum 2. in Christo fuisse dona Spiritus Sancti. Ita S. Thomas supra art. 5.

Probatur 1. ex Isaiæ 11. ubi de Christo dicitur quod requiescet super eum Spiritus Domini, spiritus sapientiæ & intellectus, &c.

Probatur 2. ex eo quod, ut dicit S. Doctor, per dona Spiritus Sancti intelliguntur habitus quidam supernaturales divinitus infusi, hominem ad hoc disponentes, ut facillime à Spiritu Sancto moveatur ad heroicas quasdam, seu præstantissimas virtutum actiones: constat autem, quod anima Christi facillime ac perfectissime à Spiritu Sancto ad quælibet excellentissima opera movebatur, juxta illud S. Luc. 4. Jesus autem plenus Spiritu Sancto, egressus est à Jordane, & agebatur à Spiritu in desertum.

Dices 1. hæc dona in beatis non amplius reperiri, neque enim in cælo fortitudine opus est ad res arduas & difficiles, quæ illic nullæ sunt: neque consilio etiam opus est, nec timore. Ergo, cum Christus à primo instanti conceptionis suæ beatus fuerit, sequitur quod dona illa non habuerit.

Respondetur 1. Christum non solum beatum ac comprehensorem fuisse, sed etiam simul viatorem ac peregrinum, ut docet S. Thomas quæstione 15. art. 10. ac proinde simul, secundum partem superiorem animæ, divina visione ac fruitione præditum fuisse, simul etiam, secundum inferiorem ejusdem animæ portionẽ, iis omnibus difficultatibus sive externis sive internis (si peccatum, ignorantiam & alios defectus, de quibus supra dictum est, excipias) obnoxium fuisse, quibus alii homines viatores subjacent:

cent: proindeque dona illa Spiritus Sancti in eo non fuisse inutilia.

Respondetur 2. quamvis hæc dona non maneant in beatis, quoad passiones inferioris partis reprimendas vel dirigendas; manere tamen in illis quoad ornatum animæ ac rectitudinem voluntatis, quæ perfectam aptitudinem ac dispositionem semper retinet ad hoc, ut facillime à Spiritu Sancto moveri possit ad quidlibet illi placitum fuerit; ac proinde ea etiam ratione dona illa potuisse in Christo Domino reperiri.

4. Dices 2. Donum timoris versari circa malum culpæ, vel pœnæ, propter admissam culpam: atqui Christus nullo modo peccare potuit.

Respondetur cum Sancto Thoma quæstione 7. attic. 6. fuisse in Christo timorem Dei, non quidem servilem, qui animam affligeret, sed filialem, qui charitatem accenderet; isque est, quem S. Augustinus lib. 14. de Civit. cap. 9. vocat timorem castum, quo quis peccatum horret, non sollicitudine necessitatis, sed tranquillitate charitatis, unde (ut recte explicat Sanctus Doctor) in Christo fuit timor Dei, non prout respicit malum separationis à Deo per culpam, aut malum punitionis pro culpa; sed secundum quod respicit ipsam divinæ majestatis eminentiam; prout scilicet anima Christi à Spiritu Sancto movebatur in Deum affectu quodam singularis reverentiæ: hunc enim affectum reverentiæ ad Deum Christus, quatenus homo, præ cæteris habuit pleniorem: ideoque attribuit ei Scriptura Isaiæ 11. Plenitudinem timoris Domini.

CAPUT V.

De scientia Christi.

SECTIO I.

Qualis fuerit scientia Christi.

1. Supponimus tanquam certum, Christum Dominum præter scientiã increatam & divinam, quæ illi compete-

petebat, in quantum Deus, habuisse etiam scientiam creatam, in quantum homo, cum haberit animam potentia intellectiva præditam, sicut cæteri homines.

Constat 1. ex Scriptura Isaiæ 11. Requiescet super eum spiritus scientiæ & intellectus. S. Joan. 17. Sciens Jesus, quia venit hora ejus.

Constat 2. ex eo quod in 6. Synodo generali, definitum est adversus Monothelitas, omnia in Christo fuisse duplicia, & sicut duas naturas, sic etiam in eo cujusque naturæ operationes proprias fuisse. Et in Concilio Lateranensi sub Martino I. can. 9. definitum est, Christum assumpsisse animam rationalem cum omnibus proprietatibus, ac per omnia cæteris animabus hominum similem, dempto peccato. Hoc præsupposito.

Dicendum est 1. in Christo fuisse scientiam beatificam; id est, Christi intellectum illustratum fuisse lumine gloriæ, ac per illud clare divinam essentiam, pluresque alias res cognovisse. Ita Sanctus Thomas quæst 6. art. 2.

Probatur 1. ex Scriptura. S. Joan. 1. Verbum incarnatum dicitur fuisse Plenũ gratiæ & veritatis. Si enim Christus habuit plenitudinem veritatis, sicut & gratiæ; sequitur quod, sicut in gratia super omnes Angelos & beatos in hac vita excelluit, sic etiam in cognitione & scientia; non excelluisset autem, si visionem beatificam non habuisset. Item ex cap. 17. S. Joan. Volo ut ubi sum ego & illi sint mecum, ut videant claritatem meam: quibus verbis Christus Patrem suum pro discipulis suis orat postulatque, ut ejusdem gloriæ, qua tunc fruebatur, illos participes reddat: alia autem gloria intelligi non potest, nisi ea, quæ in visione clara divinæ essentiæ consistit; quam proinde tunc Christus habuit.

Probatur 2. ex S. Damasc. orat. de Transfiguratione, ubi dicit illam Christi Transfigurationem fuisse quandam manifestationem gloriæ, quæ in ejus anima erat.

Probatur 3. hac ratione qua utitur S. Thomas supra: Christus, ut homo fuit author salutis ac beatitudinis aliorum

(sicut

(sicut vocat eum Apostolus ad Hebr. 2.) Ergo cum causa effectus sui perfectionem continere debeat, Christus illam beatitudinem habere in se debuit.

Porro ea quæ diximus ad probandum, Christum in statu viæ scientiam beatificam habuisse, probant etiam illam habuisse à primo instanti conceptionis, proindeque illum ab eo instanti fuisse beatum. Siquidem jam ab eo instanti, fuit plenus gratiæ & veritatis: fuit etiam author salutis cæterorum hominum; & sicut ratione unionis hypostaticæ, Patris æterni naturalis filius fuit: sic etiam hæres universæ gloriæ illius (ut vocat eum Apostolus Hebr. 1.) ac proinde possessor.

Quamvis autè hæc veritas non sit absolute de fide (ut recte observat Isambertus ad quæst. 9. disp. 2. a. 6.) quia tamen pluribus Scripturæ locis communique Doctorum consensu innixa est, ideo sententia opposita tanquam temeraria censenda est ac omnino repudianda.

2. Dicendum 2. præter scientiam beatificam, duplicem aliam præterea fuisse in Christo scientiam, infusam scilicet & acquisitam. Ita S. Thomas supra art. 3. & 4.

De scientia infusa constat 1. ex Scriptura S. Joan. 7. Mirabantur Iudæi, dicentes: quomodo hic litteras scit, cum non didicerit? Coloss. 2. In quo (Christo scilicet) sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi.

Constat 2. ex eo quod nisi scientiam infusam Christus habuisset, caruisset aliqua perfectione qua B. Angeli prædit sunt: illi siquidem (ut docet S. Aug. lib. 11. de Civit. cap. 7.) duplicem habent de rebus cognitionem, unam quam vocat matutinam, id est, beatificam: alteram, vespertinam, id est, infusam, & per proprias species. Ergo idem de Christo Domino dicendum est.

De scientia acquisita constat 1. ex Scriptura. Isaiæ 7. Antequam sciat puer reprobare malum & eligere bonum; quod, tanquam de Christo prædictum, Patres interpretantur. Hebr. 5. Cum esset Dei Filius, didicit ex iis quæ passus est obedientiam. Constat 2. hac ratione qua utitur Sanctus

Thomas art. 4. nihil eorum, quæ naturæ nostræ per se competunt, defuisse humanitati à Verbo divino assumptæ. Atqui naturæ humanæ per se competit in ipsa rationali anima intellectus agens, sicut & patiens seu possibilis, ut communiter docent Philosophi. Ergo Christus assumpsit animam intellectu, tum possibili, tum agente præditam. Atqui frustra Christus intellectum agentem assumpsisset, nisi per ipsum aliquid operatus fuisset; operatio autem propria intellectus agentis, est species à phantasmatibus abstrahere, & sic cognitionem & scientiam per illas species sic abstractas comparare; quæ scientia dicitur acquisita. Unde sequitur scientiam illam acquisitam in Christo fuisse.

SECTIO II.

Ad quasnam res Christi scientia se extenderit

SEnsus quæstionis est, quasnam res Christus Dominus in statu viæ cognoverit per triplicem illam scientiã, quam diximus illum habuisse. Pro cujus resolutione,

Dicendum est 1. Christum Dominum per scientiam beatificam perfectius & clarius vidisse divinam essentiam, quam quælibet alia creatura videre possit; atque adeo scientia illa cæteris omnibus beatis, sive Angelis, sive hominibus, longe præcelluisse, non tamen divinam essentiam comprehendisse, nec comprehendere potuisse.

Prima hujus assertionis pars constat ex eo quod dicit Apostolus Ephes. 1. Christum à Deo Patre constitutum ad illius dexteram in cælestibus, supra omnem Principatum & Potestatem, & Virtutem, & Dominationem, & omne nomen, quod nominatur, non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro.

Secunda assertionis pars ex eo constat, quod universim SS. Patres asserunt, nullum intellectum creatum posse divinam essentiam comprehendere; ut Sanctus Basilius lib. 1. contra Eunomium. Sanctus Augustinus Epist. 112. & plures alii: quod proinde intelligendum est etiam de hu-

mano Christi intellectu. Cujus rei ratio est; quia nullus intellectus creatus cognoscere potest omnes effectus possibiles divinæ omnipotentiæ, cum sint infiniti; nullus etiam intellectus cognoscere potest ipsam divinam essentiam eo perfectionis gradu, quo est à se ipsa cognoscibilis.

Dicendum 2. Christum Dominum per illam scientiam beatificam cognovisse omnia, quæcumque Deus cognoscit scientia (ut vocant) visionis. hoc est, omnia quæcunque actu sunt, fuerunt, vel futura sunt; ac proinde omnes & singulos homines, ac singulas cujusque actiones, cogitationes, volitiones, cum omnibus circumstantiis. Ita S.Thomas quæst. 10. art. 2.

Quod probat ex eo quod unusquisque beatus in essentia divina clare visa, cognoscat omnia, quæ ad ipsum spectant: ad Christum autem, & ad ejus dignitatem quodammodo spectant omnia, in quantum omnia sunt ei subjecta; & præterea, quia, in quantū homo, constitutus est à Deo omnium judex; est autem proprium judicis ea cognoscere de quibus ferre judicium debet.

Objicies, Christum diem extremi judicii non cognovisse, ut ipsemet testatur S. Marc. 13.

Respondetur SS. Patres duplicem illius loci afferre explicationem. Quidam enim (ut S. Anastasius orat. contra Arianos, Sanctus Gregorius Nazianzenus orat. 4. de Theologia) explicant Christum Dominum, quatenus homo erat, naturali cognitione diem judicii nescisse Alii (ut S. Basilius libro 1. contra Eunomium, Sanctus Ambrosius lib. 5. ad Gratianum cap. 8. Sanctus Augustinus lib. 1. de Trinitate cap. 12. S. Hieronymus in cap. 24. Sancti Matth. & S. Greg. lib. 8. Registri Epist. 42.) volunt Christum dixisse, nescire se illum diem, subintelligendo, ut Apostolis declararet.

Dicendum 3. Christum Dominum per scientiam infusam perfecte cognovisse omnia, sive naturalia, sive supernaturalia, quæ ab homine vel ab Angelo cognosci possunt; ac proinde omnia mysteria, omnes scientias, tam

specu-

speculativas, quam morales, omnia denique naturaliter, vel supernaturaliter scibilia.

Hoc constat tum ex verbis Apostoli dicentis in eo reconditos esse thesauros omnes sapientiæ, ac scientiæ, tum etiam ex eo quod omnimoda illa scientia cōpetebat Christo, in quantum caput erat, tam hominum quam Angelorum, ut infra dicetur, in capite siquidē, præ cæteris membris, vigere debent omnes sensus.

Dicendum 4. Christum Dominum per scientiam acquisitam ea omnia cognovisse, quæ ab homine naturaliter per lumen intellectus agentis cognosci possunt. Ita S. Thomas quæst. 12. art. 1.

Quod probatur ex eo quod nihil imperfectum fuit in Christo quantum ad animam: fuisset autem imperfecta hæc ejus scientia, si secundum eam non scivisset omnia quæ per illam sciri possunt.

Observandum est autem, Christum Dominum hanc scientiam acquisitam non habuisse ab instanti conceptionis, ut docet S. Doctor art. 2. sed illam acquisivisse brevissimo aliquo temporis spatio, idque ob admirabilē ingenii præstantiam. Illum tamen (ut recte monet idem S Doctor art. 3.) nihil unquam ab ullo, vel homine, vel Angelo didicisse, sed per proprii ingenii virtutem, scientiam illam ex rebus ipsis hausisse, cum enim & hominum & Angelorum caput esset, ejus dignitati non congruebat, ut quidquam ab illis addisceret.

Objicies constare ex Evangeliis, quod Christus Dominus homines aliquando interrogavit, & multa ab iis quæsivit.

Respondet S. Doctor art. 3. ad 1. Christum Dominum homines aliquando interrogasse, non ut aliquid addisceret, sed ut interrogatos erudiret.

CA-

CAPUT VI.

De voluntate & merito Christi.

SECTIO I.

An Christi voluntas fuerit libera.

1. SUpponimus in Christo Domino fuisse, non solum divinam, sed & humanam voluntatem, sive nomen voluntatis sumatur pro facultate volendi, sive pro ipso actu volendi.

Primum enim constat ex eo quod in Christo Domino fuit natura humana integra & perfecta: Est autem de integritate ac perfectione naturæ humanæ, cum intellectualis sit, ut volendi facultate prædita sit.

Secundum etiam patet ex eo quod de ratione ipsius facultatis volendi sit, ut actus sibi proprios & connaturales elicere queat.

Utrumque autem tanquam fide certum definitum fuit contra Monothelitas, unam tantum in Christo voluntatē (divinam scilicet) admittentes, & humanam negantes, in 6. Concilio generali, act. 4. & 8. in Epist. Agathonis Papæ, ibidem lecta & recepta, & in Concilio Lateranensi sub Martino I. consult. 5.

Hac igitur veritate supposita, quæritur, an voluntas humana Christi fuerit libera; de divina enim jam egimus tractatu 2. cap. 4. sect. 3. Pro cujus resolutione,

Dicendum est Christi Domini voluntatem fuisse vere ac perfecte liberam. Est de fide, & constat 1. ex Scripturis. Isaiæ 7. prædicit Propheta de Christo quod sciet reprobare malum, & eligere bonum: Atqui electio est actus proprius liberæ voluntatis, ut docet S.Thomas 3. parte quæst. 18. art. 4. ubi hunc locum Isaiæ ad probationem hujus veritatis adhibet. Item cap. 53. ejusdem Prophetæ de Christo, quod oblatus est, quia ipse voluit. Et ipse Christus Dominus dicit S. Joan. 10. Nemo tollit animam meam a me,

ſed ego pono eam à me ipſo, & poteſtatem habeo ponendi eam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam.

Probatur 2. hac ratione: Chriſtus Dominus præſertim per obedientiam ſuam perfecit opus noſtræ redemptionis, Rom. 5. ubi Apoſtolus dicit per Chriſti obedientiam homines eſſe juſtificatos. Atqui perfecta obedientia ſine voluntatis libertate eſſe non poteſt, juxta quod dicit S. Auguſtinus Epiſt. 46. Nullam poſſe, ſine arbitrio libero, eſſe obedientiam. Unde ſequitur Chriſti voluntatem fuiſſe perfectè liberam.

Objicies, Chriſtum Dominum, ut ſupra diximus, non potuiſſe peccare; ex quo ſequitur illum in exequendis iis, quæ ſibi à Patre imperata fuerunt, liberum non fuiſſe: ſi enim liber fuiſſet, potuiſſet illa non facere, ac non faciendo peccare. Hæc objectio gravem continet difficultatem, an ſcilicet, & qua ratione Chriſti libertas cum ejus impeccabilitate conciliari poſſit.

3. Omiſſis autem variis Theologorum ad hanc objectionem reſponſionibus, omnium probabiliſſime loqui videntur illi, qui dicunt quod, quamvis Chriſtus Dominus, ratione ſuæ impeccabilitatis, liber non fuerit ad obſervanda, vel non obſervanda in genere præcepta ſibi à Deo Patre impoſita: v. g. præceptum illud affirmativum, quo ad genus humanum per mortem ſuam redimendum obligabatur: liber tamen fuit ad illud obſervandum vel non obſervandum in ſpecie, vel in individuo: id eſt, quod, quamvis mandato illo divinitus accepto, liberum illi non fuerit in genere mortem acceptare vel non acceptare; liberum tamen illi fuit mortem acceptare tali hora vel momento temporis, ſerius vel citius: liberum item ei fuit illam acceptare, cum tali charitatis ardore vel intenſione, majori vel minori: item ex motivo talis virtutis, v. g. religionis, obedientiæ, patientiæ, fortitudinis, & ſimilium. Unde ſequitur, illam mortis acceptationem Chriſto Domino fuiſſe ſimpliciter & abſolute liberam, non ſolum quoad ejus circumſtantias, ſed etiam quoad ipſius actus

ſub-

substantiam, non modo numericam, sed etiam specificam. Non enim est idem numero, secundum substantiam, voluntatis actus intensus & remissus, multoque minus actus elicitus ex proprio motivo alicujus virtutis, & ex proprio alterius diversæ speciei; cum utriusque actus entitas, seu substantia, non modo numerice, sed etiam specifice diversa sit. Et quamvis externa mortis & tormentorum perpessio sit eadem, secundum Physicam suam entitatem, quocunque ex actu voluntatis, sive intenso, sive remisso, & quocunque ex formali motivo acceptetur; nihilominus in genere moris diversa prorsus est, pro diversitate actus voluntatis, per quam acceptatur; nec quidquam bonitatis moralis aut meriti habet, nisi dependenter ab interno voluntatis actu. Unde sequitur acceptationem ac perpessionem mortis in Christo fuisse illi omnino liberam. Quæ tamen libertas nullam cum ejus impeccabilitate repugnantiam habuit. Et sic dicendum est de aliis ejus actibus.

SECTIO II.

Qua ratione Christi voluntas libera fuerit.

1. NOn est opus hic ea repetere, quæ tractatu 2. cap. 4. sect. 3. dicta sunt; ubi observavimus de triplici libertate apud Sanctos Patres fieri mentionem, nempe de libertate naturæ, gratiæ, & gloriæ. Quæstio autem proposita intelligenda non est de libertate gratiæ: constat enim ex ante dictis, Christum Dominum à peccato fuisse perfecte liberum. Nec de libertate gloriæ; cum à primo instanti conceptionis ipsam acceperit, quamvis illa quoad corpus & partem animæ inferiorem in hac vita fruitus non fuerit. Quærimus igitur hic solum de libertate naturæ, qua ratione Christi voluntas perfecta naturæ libertate prædita fuerit. Quod ut evidentius fiat,

Supponimus id, quod loco citato à nobis dictum est; libertatem scilicet naturæ in eo consistere, quod voluntati non solum nulla coactio, sed neque etiam ulla necessitas

inferatur; ac ipsa voluntas libera prorsus & indifferens relinquatur, tam quoad exercitium, quam quoad specificationem sui actus. Quamvis autem hoc ibi à nobis authoritate SS Ambrosij, Hieronymi, Augustini, & Bernardi obiter probatum sit; quia tamen hæc veritas maximi momenti esse censetur, & ex illa tanquam ex certo principio, plurimæ aliæ Theologicæ conclusiones dependent: idcirco illam hic denuo.

2. Probamus 1. authoritate Scripturæ. 1. Cor. 7. ubi Apostolus loquens de servanda virginitate, expressis verbis dicit, hominem non habere necessitatem, sed potestatem habere suæ voluntatis: ubi potestatem volendi opponit necessitati volendi. Ecclesiast 15. ubi dicitur, Deum reliquisse hominem in manu consilij sui: apposuisse illi ignem & aquam, vitam & mortem, bonum & malum, ut ad quod voluerit porrigat manum suam, & quod placuerit ei detur illi. Quem locum Patres Concilij Senonensis, anno Domini 1528. adversus hujus temporis hæreses tunc exortas congregati, in decreto fidei explicant de homine in statu naturæ lapsæ, & per Christum reparatæ: ubi & expresse contra præfatos hæreticos definiunt, Liberum in utramvis partem esse hominis arbitrium.

Probamus 2. authoritate Concilij Tridentini sess. 6. cap. 5. ubi dicitur quod tangente Deo cor hominis Spiritus Sancti illuminationem, is, qui recipit inspirationem, possit eam abjicere, si velit: & can. 4. definitur, hominem gratiæ posse dissentire, si velit. Ex quibus Concilij verbis Guillelmus Estius in dist 24. paragr. 1. Gabriel Pennotus lib. 1. cap. 6 & alij Doctores efficaciter probant non solū coactionem, sed etiam necessitatem libertati naturali hominis esse contrariam. Et certe quando idem Concilium can. 5. anathema dicit in eos qui asserunt per peccatum Adæ liberum hominis arbitrium fuisse amissum & extinctum, non alios haud dubie intelligit quam Lutherum, Calvinum, & eorum asseclas; in quos ille canon directus est, qui tamen non aliter liberum hominis arbitrium amis-

sum

ſum & extinctum eſſe dicunt, niſi quia, cum in creatione homo accepiſſet indifferentem ad utrumlibet arbitrii facultatem, illam per peccatum amiſit: itaut quamvis in hoc ſtatu in quo nunc eſt, non agat coacte, neceſſario tamen agat.

Probamus 3. authoritate ſummorum Pontificum Pii V. & Gregorii XIII. qui in *Bulla* contra Michaëlem Baium edita, has ejus propoſitiones damnarunt (quod voluntarie fit; etiamſi neceſſario fiat: libere tamen fit) & (Sola violentia repugnat libertati hominis naturali) item (Homo peccat etiam damnabiliter in eo quod neceſſario facit.) Quæ quidem Bulla denuo Urbani VIII. authoritate confirmata & publicata eſt.

Probamus 4. authoritate almæ Facultatis Sorbonicæ, quæ in decreto ſuo anno Domini 1560 edito, has quæ ſequuntur propoſitiones tanquam falſas hæreticas damnavit (Liberum hominis arbitrium non habet poteſtatem ad oppoſita:) & (libertas & neceſſitas eidem conveniunt reſpectu ejuſdem:) item (liberum arbitrium libere vult id, quod neceſſariò vult:) & homo neceſſariò peccat etiam damnabiliter in aliqua ſpecie peccati.

3. Probamus 5. authoritate S. Th. in quæſtionibus diſputatis de Malo q. 6. a. 1. ubi ſic loquitur: Dicendum quod quidam poſuerunt quod voluntas hominis ex neceſſitate movetur ad aliquid eligendum; nec tamen ponebant quod voluntas cogeretur; non enim omne neceſſarium eſt violentum; ſed ſolum, cujus principium eſt extrà. Hæc autem opinio eſt hæretica: tollit enim rationem meriti & demeriti in humanis actibus.

Ex quibus, cùm evidenter conſtet libertatem naturalem hominis requirere, non ſolùm exemptionem à coactione, ſed etiam à neceſſitate; in eoque conſiſtere, ut poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis, homo ſemper maneat indifferens ad agendum vel non agendum ad hoc vel illud agendum; conſequenter dicendum eſt; cùm Chriſtus Dominus naturam humanam, omnibus ſuis facultatibus ac

proprietatibus instructam assumpserit, proindeque voluntatem ejusdem conditionis cum cæteris hominibus, illius libertatem naturalem in eo sitam fuisse, quod ab omni nō solum coactione, sed etiam necessitate fuerit exemptus; potueritque pro libito agere vel non agere, hoc vel illud agere. Quod tamen intelligendum est respectu actionum bonarum: libertas enim illa, quæ in nobis est ad faciendum malum, repudiato bono, in Christo non fuit propter ejus impeccabilitatem: quod tamen non obstat, quin verè & perfectè liber fuerit. Ut enim rectè dicit S. Thom. in quæst. disput. de veritate quæst. 22. art. 6 Velle malum, non est libertas, nec pars libertatis, quamvis sit quoddam signum libertatis.

SECTIO III.

An, & qua ratione Christi actiones fuerint meritoriæ.

DIcendum 1. Christi Domini actiones humanas, vere & proprie fuisse meritorias. Ita S. Th. q. 19. a. 3. Est de fide.

Probatur 1. ex Scriptura, in qua dicitur, redemptionem nostram, ac peccatorum nostrorum remissionem ex Christi sanguine, hoc est, ex passionis ejus ac mortis merito procedere. Ad Coloss. 1. In quo habemus redemptionem, & remissionem peccatorum. Apoc. 5. Redemisti nos Deus in sanguine tuo.

Probatur 2. ex Conc. Trid. sess. 6. cap. 7. ubi dicitur, Nostræ justificationis causam meritoriam esse Dominum nostrum Jesum Christum, qui cum essemus inimici, propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, sua sanctissima passione in ligno crucis, nobis justificationem meruit, & pro nobis Deo Patri satisfecit.

Probatur 3. hac ratione: Omnes conditiones ad meritum requisitæ, in actionibus Christi Domini reperiuntur: ergo

ergo fuerunt meritoriæ. Probatur antecedens : quia conditiones ad meritum requisitæ (ut supponimus ex tractatu de gratia) sunt hæ quæ sequuntur. Prima, ut actio sit libera. Secunda, ut sit honesta, seu bona moraliter. Tertia, ut sit à persona grata Deo, & justa. Quarta, ut exerceatur in statu viæ. Quinta denique, ut pactum intercedat ex parte Dei de præmio reddendo pro tali actione. Atqui hæ conditiones in actionibus Christi reperiuntur ; fuerunt enim liberæ, ut præcedenti sectione probatum est: fuerunt honestæ & bonæ, quod Christus ipse declaravit S. Joan. 8. Ego quæ placita sunt ei, facio semper : fuerunt à persona Deo grata, quod & ipse Pater in Baptismo & Transfiguratione Christi testatus est: fuerunt factæ in statu viæ, cum Christus fuerit simul viator & comprehensor : pactum denique intercessit ex parte Dei Patris, juxta illud Isai. 53. Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum, & voluntas Domini in manu ejus dirigetur.

Dicendum 2. Christi Domini actiones fuisse infiniti valoris ad merendum.

Probatur 1. ex dictis suprà cap. 1. sect. 6. ubi probavimus Christi Domini actiones fuisse valoris infiniti ad satisfaciendum : rationes enim quæ probant de uno, probant etiam de altero.

Probatur 2. authoritate Clementis VI. summi Pontificis in Extravagante, quæ incipit (Unigenitus) de pœnitentiis & remissionibus ; ubi dicit Christum Dominum acquisivisse Ecclesiæ thesaurum infinitum, constantem suis meritis & operibus satisfactoriis, &c & non esse aliquatenus formidandum de corruptione seu imminutione hujus thesauri, propter infinita ejus merita.

Quæres, quando meritum Christi Domini inceperit, quanto tempore duraverit, & quando desierit.

Respondetur 1. Christi meritum incœpisse à primo instanti suæ conceptionis. Ita S. Thom. quæst. 34. a. 3.

Constat ex cap. 10. ad Hebr. ubi refert Apostolus Christum ingredientem in hunc mundum dixisse: Ecce venio, ut faci-

ut faciam, Deus, voluntatem tuam: & posteà subjungit, in qua voluntate sanctificati sumus. Ex quo sic possumus argumentari: Ille actus Christi est meritorius, in quo sumus sanctificati: atqui in primo instanti conceptionis (tunc enim in hunc mundum ingressus est, ut explicat S. Thom. in illum locum Apostoli) actum submissionis & obedientiæ erga Deum Patrem elicuit, in quo sanctificati sumus: Ergo à primo instanti conceptionis mereri incœpit.

Respondetur 2. Christum Dominum, toto vitæ suæ tempore, continuò & sine ulla intermissione, omnibus actionibus suis meruisse.

Constat ex suprà relatis Christi verbis, quibus dixit se, quæ placita erant Patri suo, fecisse semper. Deinde ex eo quod Christus Dominus potuit quovis tempore, tam somni, quàm vigiliæ, mereri per actus internos elicitos independenter à sensibus, ratione scientiæ infusæ: si autem potuit; cum ejus charitas esset perfectissima, non est dubitandum quin fecerit. Unde SS. Patres illum etiam ipsius infantiæ tempore meruisse asserunt, ut S. Ambr. lib. 2. in S. Luc. Me, inquit, illius infantiæ vagientis abluunt fletus, mea lacrymæ illæ delicta laverunt.

Respondetur 3. Christum Dominum à momento suæ mortis mereri desiisse. Ita S. Thom. q. 19. art. 3. ad 1. ubi dicit, ex quo Christus viator esse desiit, illum non ampliùs fuisse in statu merendi.

Ratio est, quia Christus per passionem in cruce, merita sua omnia consummavit, ut ipsemet testatus est: cùm antequam, ultimum spiritum emitteret, dixit: Consummatum est.

3. Objicies 1. frustra fieri per plura, quod potest per pauciora; Atqui Christus per unicam actionem potuit nobis peccatorum remissionem & salutem promereri: Ergo frustrà videntur tot ejus merita fuisse multiplicata.

Respondetur verissimum esse unicam Christi actionem ad universum genus humanum redimendũ fuisse sufficientissimam, cum fuerit infiniti valoris ac meriti: illum ta-

men non frustrà pro nobis tot & tanta facere ac pati voluisse; tum ut excessum infinitum suæ erga nos charitatis ostenderet; tum ut magis ac magis Patrem suum meritis suis glorificaret, tum ut præceptum sibi à Patre de redimendis hominibus impositum quam perfectissime adimpleret.

4. Observandum tamen est, quòd, quamvis Christus quacunque actione sua nobis verè ac de facto meruerit omnia & singula gratiæ & gloriæ dona; nihilominus non meruisse nisi respectivè ad mortem crucis, ita ut singula ejus merita per mortem compleri & consummati deberent: non sane quod aliter fieri non posset, cum vel minima Christi actio, propter infinitam divini suppositi dignitatem per se ad redimendos mille mundos plusquam sufficeret: sed quia ab æterno definitum fuerat, ut redemptio nostra non aliter compleretur, quàm per Christi mortem ac passionem. Unde Isaias cap. 53. de illo prædixerat: Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum. Et ipse Christus sæpè in Evangelio de passione sua, tanquam de re prædefinita divinitus ad generis humani redemptionem locutus est; ut Marc. 8. Cœpit docere eos, quoniam oportet filium hominis pati multa & occidi. Et S. Joan. 12. de passione ac morte sua loquens (ut explicat S. August. tract. 51. in S. Joan.) Nisi granū frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.

Objicies 2. Christum Dominum per vulnus illud, quod post mortem accepit, meruisse: cum plures Sancti Patres doceant ex ipsius latere Sacramenta Ecclesiæ fluxisse.

Respondetur vulnus illud fuisse meritorium; non pro illo instanti, quo inflictum est, sed ratione temporis præcedentis, quo Christus adhuc vivens illud præviderat, & ultro ac sponte acceptaverat, imo etiam Deo Patri pro nostra salute obtulerat.

SECTIO IV.

Quid Christus Dominus sibi, & quid nobis meruerit.

DIcendum 1. Christum Dominum sibi gloriam corporis & nominis exaltationem promeruisse. Ita S. Thomas quæst. 9. art. 3.

Constat ex Scriptura. S Luc. 24. Oportebat Christum pati, & ita intrare in gloriam suam. Ad Phil. 2. Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, &c. propter quod & Deus exaltavit illum. In quem locum S. Chrysostomus. Extremam, inquit, Christus præstitit obedientiam, & propterea accepit supremum honorem: Et S. August. tract. 10. in S Joan. Humilitas claritatis est meritum; & claritas humilitatis est præmium.

Dicendum 2. Christum Dominum, nec gratiam, nec visionem beatificam, nec unionem hypostaticam sibi meruisse. Ita S. Thomas loco citato.

Quod probat ex eo quod meritum non sit, nisi ejus, quod nondum habetur: unde, si Christus ista meruisset, sequeretur quod aliquando iis caruisset: quod tamen falsum est, ut ex antedictis constat.

Dicendum 3. Christum nobis meruisse salutem æternam, per media convenientia consequendam; & omnia illa media, quæ ad illam consequendam aut necessaria sunt, aut utilia.

Probatur universim ex his Apostoli verbis ad Ephesios 1. ubi dicit quod Deus benedixit nos omni benedictione spirituali in cælestibus, in Christo.

In particulari autem Christum nobis meruisse vitam æternam, constat Rom. 6. Gratia Dei vita æterna in Christo Jesu Domino nostro. Et S. Joan. 2. dicitur, Deum dedisse Filium suum: Vt omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam.

2. Quod

2. Quod autem ſpectat ad media, cum illa plura & diverſa ſint, ex ordine per ſingula diſcurremus,

In primis Chriſtus nobis meruit gratias omnes actuales, quæ peccatorum remiſſionem antecedunt, & per quas ad illam diſponimur, ut conſtat ex Concilio Tridentino ſeſſ. 6. cap. 5. ubi declarat: Iuſtificationis exordium in adultis à Dei per Jeſum Chriſtum gratia ſumendum eſſe: hoc eſt, ab ejus vocatione, qua, nullis eorum exiſtentibus meritis; vocantur.

Præterea Chriſtus meruit nobis remiſſionem omnium & quorumcunque peccatorum, tam actualium, mortaliū & venialium, quam originalis. Hoc conſtat ex Scriptura: 1. S. Joan. 1. Sanguis Jeſu Chriſti emundat nos ab omni peccato. Et ex Concilio Tridentino ſupra cap. 7. ubi dicitur neminem juſtificari poſſe, niſi per merita paſſionis Chriſti Domini. Ubi obſervandum eſt (quod Concilium fuſe explicat) Chriſtum Dominum eatenus nobis remiſſionem peccatorum meruiſſe, quatenus Sacramenta & alia media, quibus illam remiſſionem conſequimur, nobis promeritus eſt.

Eodem etiam ſenſu dicere debemus Chriſtum Dominū remiſſionem pœnarum omnium, noſtris peccatis debitarum, nobis promeruiſſe, quatenus nobis media omnia promeruit, per quæ pœnarum illarum indulgentiam ac remiſſionem accipimus, aut pro illis ſatisfacimus. Unde Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 8. dicit, Omnem noſtram ſufficientiam ad ſatisfaciendum, eſſe à Chriſto; nos in illo ſatisfacere, & facere fructus dignos pœnitentiæ, qui ex illo vim habent.

3. Ipſam præterea animæ ſanctitatem, quæ formaliter conſiſtit in gratia habituali nobis inhærente, ac ejus quodcunque augmentum; vim etiam illam & virtutem merendi, quæ per illam gratiam operibus noſtris ineſt; dona item Spiritus Sancti, virtutes infuſas, & omnia alia quæcunque gratiarum genera, & divinæ largitatis munera tam interna, quàm externa, quæ ad æternam ſalutem conducunt;

ducerit, finalem denique perseverantiam, Christi Domini meritis ascribere debemus. Hoc constat ex Scriptura, Rom. 8. ubi dicitur, Deum nobis omnia in Christo donasse. Huc etiam pertinet id quod Christus dixit S. Joan. 15. Ego sum vitis, vos palmites: qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum; quia sine me nihil potestis facere. Quæ verba expendens Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 16. dicit, Christum Dominum, tanquam caput in membra, & tanquam vitem in palmites, in ipsos justificatos jugiter virtutem influere, quæ virtus bona illorũ opera semper antecedit, & comitatur, & subsequitur.

Denique Christus Dominus ipsam nobis prædestinationem promeruit, ut constat ex eo quod dicit Apostolus Ephes. 1. Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus Sancti. Et eodem capite: Prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum. Et certe, cum Christus prædestinatis meruerit omnia dona supernaturalia à prima vocationis gratia usque ad ultimam gloriæ consummationem, ut supra dictum est: Deusque dona illa omnia, nonnisi intuitu meritorum ipsius Christi, ab æterno illis præparaverit: ex consequenti dici debet prædestinationem ipsam ex ejus meritis esse; cum juxta S. Augustinum lib. de bono persever. cap. 14. prædestinatio nihil sit aliud, quam Præscientia & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissime liberantur, quicunque liberantur.

4. Quæres, an Christus etiam Angelis gratiæ ac gloriæ donã promeritus sit?

Respondetur affirmative: Quamvis enim id aliqui Doctores negent; probalius tamen est, quod meritorum Christi virtus & efficacia etiam ad beatos illos spiritus se extendat. Et hoc constare videtur ex Apostolo ad Ephes. 1. ubi dicit, Christum Dominum esse caput supra omnem Principatum & Potestatem, & Virtutem, & Dominationem, & adimplere omnia in omnibus: unde sequitur, omnes gratias & omnia dona supernaturalia ab ipso, tanquam à capite, non solum in universam hominum Eccle-

siam,

ſiam, ſed etiam in omnes beatorum illorum ſpirituum Hierarchias derivari. Accedit authoritas S. Bernardi ſerm. 22. in Cant. ubi dicit, quod ille, Chriſtus ſcilicet, qui hominem lapſum erexit; Angelo ſtanti, ne laberetur, dedit; ſic illum ex captivitate eruens, ſicut hunc à captivitate defendens: & hac ratione fuit utrique redemptor, ſolvens illum, & ſervans iſtum.

SECTIO V.

An, & qua ratione Chriſti merita omnibus hominibus applicentur

NOtandum eſt 1. meritum Chriſti & ejus applicationem diſtingui inter ſe, ut rectè obſervat Iſambertus ad quæſt. 1. diſput. 6. art. ult. ſicut pretium depoſitum ad emendam domum ſufficiens & ejus emptio, ſeu illius pretii ſolutio. Meritum enim Chriſti ſe habet, ut pretium ſufficiens ad homines redimendos; applicatio vero, ut illius pretii ſolutio.

Notandum 2. applicationem meritorum Chriſti duplici modo poſſe conſiderari, active ſcilicet, & paſſive: ſeu prout ſe tenet ex parte ipſius Chriſti; in quantum ipſe, per aliquos actus ſuæ voluntatis, merita ſua ordinavit & applicavit ad ſalutem hominum procurandam, vel prout ſe tenet ex parte ipſorum hominum: quatenus merita Chriſti de facto ipſis communicantur, & eorum effectus ab ipſis reipſa percipiuntur. His prænotatis pro quæſtionis propoſitæ reſolutione.

Dicendum 1. Chriſti Domini merita, non tantum ex ſe ſufficientia & condigna fuiſſe ad totius generis humani redemptionem, ſed ab ipſo ad hunc finem fuiſſe Deo Patri oblata: ſicque Chriſtum Dominum vere pro omnibus hominibus redimendis mortuum eſſe, ac vere ipſis, quantum ex ſe fuit, merita paſſionis ac mortis ſuæ applicaſſe.

Probatur 1. ex Scriptura 1. ad Timoth. 2. Vnus media-

tor Dei & hominum, homo Christus Jesus, qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus. Et cap. 4. Speramus in Deum vivum, qui est Salvator omnium hominum, maxime fidelium. 2. Cor. 5. Christus pro omnibus mortuus est. Ephes. 5. Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis, oblationem & hostiam Deo. Joan. 2. Si quis peccaverit, Advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum; & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi.

Probatur 2. ex Concilio Arelatensi, in quo approbata est Epistola Fausti adhuc nomen Catholicum profitentis, ubi anathema profertur in eum, qui dixit quòd Christus non sit mortuus pro omnibus. Et ex Concilio Trident. sess. 6. cap. 3. ubi Concilium expressis verbis dicit, Christũ Dominum pro omnibus mortuum, quamvis non omnes beneficium mortis ejus accipiant.

Probatur 3. ex S. Patribus, qui idipsum unanimi consensu asserunt. S. Basil. in Psal. 48. Inventum est unum pro omnibus simul hominibus dignum pretium, nempe Sanctus, & omni pretio superior pretiosus sanguis Domini nostri Jesu Christi, quem pro nobis omnibus effudit. S. Greg. Nazianz. orat. 2. in Pascha, vocat Christi Domini passionem & mortem, Non exiguæ cujusdam partis orbis terrarum, sed totius mundi expiationem nunquam intermorituram, S. Chrisost. hom. 7. in 1. Epist. ad Timoth. explicans hæc Apostoli verba supra citata, qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus: Quid ergo, inquit, & pro gentilibus? ita; Christus etiam pro gentilibus mortuus est. Et quo pacto, inquies? illi non crediderunt, quia noluerunt: quod erat partium ipsius impletum est. S. Cyrill. lib. 4. in S. Joan. explicans illa Christi verba (Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita:) Crucifixus est, inquit, Christus pro omnibus & propter omnes, ut uno pro omnibus mortuo, omnes in ipso vivamus. S. Amb. in Psalm. 118. explicans hunc versiculum

(Mise-

(Misericordia Domini plena est terra: Sol, inquit, justitiæ omnibus ortus est, omnibus venit; omnibus passus est, resurrexit: si quis autem non credit in Christum, generali beneficio ipse se fraudat: ut si quis clausis fenestris radios solis excludat: non enim ideò sol non est ortus omnibus, quia calore ejus se fraudavit. S. Hieron. Ep. 83. ad Oceanum, Mentitur, inquit, Joaunes Baptista digito Christum & voce demonstrans ac dicens: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi, si sunt adhuc in sæculo, quorum peccata Christus non tulerit. S Aug. in Psalm. 56. Vendere se potuerunt homines, sed redimere non potuerunt: venit Redemptor & dedit pretium; fudit sanguinem suum, & emit orbem terrarum. Quæritis quid emerit? videte quid dederit; & invenietis quid emerit. Sanguis Christi pretium est: tanti quid valet? quid, nisi totus orbis? quid nisi omnes gentes? S. Leo Papa serm. 1. de Nativit. Christus, sicut nullum à reatu liberum reperit, ita pro liberandis omnibus venit. S. Bernardus in Psalm. Qui habitat: Sicut possunt omnia dicere Christo: Creator meus es tu: sic possunt omnes homines eidem dicere; Redemptor meus es tu. His addimus beatæ memoriæ Franciscum Salesium Gebennensem Episcopum, in tractatu de amore divino lib. 5. cap. 5. ubi fuse eandem veritatem docet & probat.

Observandum est autem, in iis Scripturæ & SS. Patrum testimoniis duo præsertim dici. Primum est, Christum Dominum semetipsum dedisse, tradidisse, obtulisse, &c. quæ verba significant actum voluntatis, quo Christus Dominus, quantum ex ipso fuit, passionis ac mortis suæ merita applicavit. Secundum est, hanc traditionem & oblationem factam fuisse pro omnibus hominibus, pro peccatis totius mundi, quod nihil aliud significat, quam Christum Dominum meritorum suorum valorem, quantum in ipso fuit, applicasse, non solum prædestinatis, sed generatim omnibus omnino hominibus, sive prædestinatis, sive reprobis, sine ulla exceptione.

3. Pro-

Probatur 4. hac ratione: Pro iis omnibus mortuus est Christus, qui per Adami peccatum perierunt & mortui sunt Atqui omnes homines per Adami peccatum mortui sunt: ergo pro omnibus hominibus mortuus est Christus Minor certa est, major probatur ex eo quod dicit Apostolus 2. Cor. 5. Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt. Ubi infert omnes per Adæ peccatum mortuos esse, ac periisse, quia Christus pro omnibus mortuus est. Quo etiam argumento utitur S. August. lib. 6. contra Julianum, cap. 1. ubi probat omnes etiam parvulos per peccatum originale mortuos esse, ex eo quod Christus pro omnibus mortuus est. Quod argumentum nullum foret, si existerent pro quibus Christus mortuus non esset.

Neque dicas S. Augustinum & alios Sanctos Patres, eatenus solum velle Christum pro omnibus mortuum esse, quatenus mortis ac passionis ejus meritum ad omnes redimendos sufficiens fuit.

Respondetur 1. quod manifeste patet hanc explicationem nullomodò congruere cum verbis Sanctorum Patrum suprà relatis.

Respondetur 2 quod si hoc esset, inde consequens foret; quod etiam pro dæmonibus Christus mortuus esset; quodque dæmonum, æque ac hominum. Salvator dici posset & deberet: cum ad dæmones salvandos meritum ejus sufficiens fuerit: quod non solum à mente S. Aug. & aliorum SS. Patrum, sed etiam á veritate Catholica prorsus alienum est.

Dicendum 2. quamvis Christus verè pro omnibus mortuus sit, mortisque ac passionis suæ merita Deo Patri pro omnibus hominibus obtulerit; non omnes tamen meritorum ejus fructum ac mortis beneficium recipere. Ita Concil. Trident. sess. 6. cap. 3.

Certum est enim, e.g plurimos Judæorum olim fuisse, qui & exterius per Evangelij prædicationem, & interius per gratiæ motionem ad veritatem amplectendam

exci-

excitati, illam repulerunt; de quibus conqueritur Deus, ut Apostolus testatur Romanor. 10. his verbis, per Isaiam Prophetam capite 65 olim prænunciatis. Tota die expandi manus meas ad populum non credentem & contradicentem: quibus item exprobrabat Apostolus Act. 13. Vobis oportebat primum loqui Verbum Dei, sed quoniam repellitis illud, &c. Certum est etiam plurimos homines gratiam Dei; ut ait Apostolus 2. Cor. 6. in vacuum recipere; id est variis inspirationibus & motionibus Spiritus Sancti præveniri & excitari, quibus tamen consentire nolunt, ut supponimus ex tractatu de Gratia. Atqui Christus mortis & passionis suæ merita Deo Patri pro illis omnibus obtulit, & ex virtute illius oblationis processerunt haud dubie gratiæ illæ, quibus præventi & excitati sunt; cum nulla gratia, nisi ex meritis Christi hominibus conferatur. Quia tamen illas ex voluntatis pravitate abjecerunt: ideo nullus ad eos ex Christi morte fructus derivatus est; non defectu applicationis ex parte ipsius Christi, sed defectu consensûs & cooperationis ex parte illorum.

Dices, inde sequi Christi Domini voluntatē humanam, non fuisse semper divinæ conformem; sciebat enim, v.g. Judæos à Deo Patre ob prævisam eorum incredulitatem esse reprobatos; & tamen ad promerendam illis gratiam & gloriam merita mortis suæ applicavit.

Respondetur Christi Domini voluntatem fuisse semper divinæ Patris voluntati perfectissime conformem, neç in applicatione meritorum suorum ullatenus ab illa recessisse

Quod ut melius intelligatur, varios actus in Christi Domini voluntate distinguere possumus.

Primus est, illum voluntate quadam generali & antecedente voluisse, ut omnes homines, qui per peccatum Adæ perierant, per media quædam convenientia salutem æternam consequerentur, sicut & sciebat Deum Patrem eo modo velle omnes homines salvos fieri & ad agnitionem veritatis venire, ut habetur. 1. Tim. 2.

Secundus est, illum voluisse pro omnibus mori, ac mor-

mortis & passionis suæ merita Deo Patri offerre, ut omnibus media illa ad salutem consequendam necessaria, & gratias ad id sufficientes obtineret, sicut & Patrem etiam velle sciebat.

Tertius denique, cùm prævidisset, quod aliqui gratias illas oblatas abjicerent, alii verò, eas acceptarent, iisque consensum præberent; tùm illos in peccato suo justissime dereliquisse, ut ipsemet declaravit. S. Joannis 8. Ego vado: quæretis me, & in peccato vestro moriemini. Istis autem justificationem, & si in accepta justitia fideles essent, finalem in ea perseverantiam, ac demum æternam salutem voluisse; & ad id obtinendum, passionis ac mortis suæ merita efficaciter applicasse, & Deo Patri obtulisse: quod & voluntati ejus conforme esse certo sciebat. Et sic in omnibus perfectam cum illa conformitatem semper servavisse.

Dicendum 3. Christum Dominum non tantùm in generali omnibus hominibus, sed etiam in particulari cuilibet illorum merita sua applicasse; ut specialia gratiæ dona secundum cujusque statum & exigentiam obtineret.

Constat tùm ex illis Christi verbis S. Matt. 18. Non est voluntas ante Patrem vestrum, ut pereat unus ex his pusillis: tùm ex parabola boni pastoris, ovem errantem requirentis, & inventam in humeros reportantis: & etiam ex eo quod dicit S Joan. 11. bonum pastorem vocare oves nominatim. Constat etiam ex illis Apostoli verbis Ephes. 4. Vnicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi. Ex quibus colligitur, omnes & singulas gratias, quæ unicuique conferuntur, ab illa speciali applicatione meritorum Christi provenire. Quod & docuit, & cum maximo pietatis sensu explicavit præfatus Episcopus Gebennensis Introductionis suæ parte 5. c. 13. Adeo ut sicut olim summus Sacerdos super pectus in rationali suo filiorum Israël nomina descripta gerebat: ita Christus Dominus (ut veritas figuræ responderet) omnes homines vere in corde suo habuerit, & sic omnibus & singulis meritorum suorum fructus distribuerit.

Dicendum 4. & ultimo, merita Christi Domini non æqualiter omnibus ab ipso fuisse applicata.

Constat manifeste ex Scriptura Sancti Matthæi 25. Vni dedit quinque talenta, alij duo, alii unum. Et 1. Cor. 7. Vnusquisque proprium donum habet ex Deo, unus quidem sic, alius vero sic. Hæc autem diversitas & inæqualitas gratiarum ab ipsius Christi voluntate procedit, qui dividit singulis prout vult. In qua gratiarum divisione tamen nihil aliud facit, quam quod divinæ Patris voluntati gratum & acceptum esse cognoscit.

Superest adhuc una difficultas, nimirum, quomodo fieri potuerit ut omnia gratiæ beneficia, antiquis Patribus collata, ex meritorum ipsius Christi applicatione processerint, cum nulla tunc adhuc essent Christi merita.

Respondetur, gratias illas antiquis Patribus à Deo collatas fuisse propter Christi merita, non quidem adhuc existentia, sed futura, & intuitu applicationis per ipsum Christum faciendæ. Nihil enim repugnat, ut aliqua res nondum existens, sed tantum futura, sit causa motiva, & excitans ad aliquid faciendum; quamvis etiam dici possit, merita illa Christi Domini, sicut & alia omnia quæcunque futura, fuisse tunc æternitati Dei præsentia: ac proinde Deum intuitu illorum æque operari potuisse in distributione donorum suorum, ac si jam de facto extitissent.

Quæres quomodo intelligi possit, Christum merita passionis suæ obtulisse pro salute illorum qui ante ejus adventum non solum mortui, sed & ob peccata sua in quibus decesserant, jam damnati erant. Respondetur, catenus intelligi Christum merita passionis suæ obtulisse pro illis, quatenus approbavit, & veluti ratam habuit concessionem gratiarum ad salutem sufficientium, ipsis à Patre cælesti factam, intuitu futurorum meritorum suorum: quæ quidem eodem modo ipsis applicavit, quo à Patre suo jam applicata fuerant, quod non impedivit quin simul etiam ratam haberet illorum reprobationem, ob abusum gratiarum & finalem impœnitentiam.

SECTIO VI.

Quando Christus Deum Patrem oraverit.

1. QUoniam oratio genus quoddam actionis est summopere meritoriæ, ideo locus hic postulare videtur, ut de Christi Domini oratione breviter aliquid dicamus.

Certum est 1. Christum Dominum, quatenus hominē, dum in statu viæ esset, vere oravisse

Constat ex variis Evangelii locis, S. Luc. 6. Erat pernoctans in oratione Dei. S. Marc. 1 Diluculo valde surgens, abiit in desertum locum; ibique orabat.

Quamvis autem Christus oratione pro se non indiguerit, sicut nos indigemus: maxime tamen conveniens fuit, ut oraret: tum quia actus orandi ex se est excellentissimus, cum sit actus religionis; tum etiam quia Christus orando, submissionis ac fiduciæ erga Deum nobis exemplum præbuit

Certum est 2. Christum Dominum, quatenus hominē, etiam nunc in statu gloriæ Deum Patrem pro nobis orare; vel expresse, petendo à Deo, ut ea quæ nobis salutaria sunt, conferat; vel saltem tacite, humanitatem suam, tanquam hostiam olim in cruce oblatam, illi exhibendo, ut in eam Deus intuens, nobis bene faciat. Et de hac assertione sic disjunctive posita dubitari non debet.

Constat enim ex variis Scripturæ locis, ut Rom. 8. Christus Dominus qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis. 1 S Joán. 2. Advocatum habemus apud Patrem Christum Jesum justum.

An autem nunc tantum oret modo illo tacito, an vero etiam per expressam petitionem, non est satis compertum. Quidam enim negant Christum nunc expresse aliquid pro nobis petere; ut Rupertus lib. 9. de divin. Officiis cap. 3. & Alensis p. 4. q. 91. memb. 1. Alii vero af-

firmant; ut S. Thomas in Epist. ad Rom 8. lect. 7. & ad Hebr. cap. 7. sect. 4. & S. Bonavent. Opusc. 39. c. 38. Et hæc sententia propter illorum Sanctorum authoritatem videtur probabilior. Neque hinc sequitur orationem illam Christi esse nunc meritoriam, cum non sit amplius in statu merendi: nec etiam impetratoriam proprie loquendo, sed solum quatenùs nunc à Deo Patre pro nobis exigit, quod præteritis passionis ac mortis suæ meritis debetur, quodque jam per merita illa pro nobis impetravit.

Porrò recte observat S. Thom. in supplem. 3 par. q. 72. art. 2. ad 3 Ecclesiam non solere, nec nos etiam debere absolutè petere à Christo Domino, ut oret pro nobis: sed tantum, ut exaudiat nos vel ut nostri misereatur. Ne scilicet Arrianis aut Nestorianis assentiri videamur, qui ipsam Christi personam, ad quam dirigitur oratio, sentiebant esse creatam, & divina inferiorem.

2. Quæres an omnis Christi oratio fuerit semper exaudita.

Respondetur 1. orationem omnem Christi proprie dictam, quæ ex absoluta & efficaci voluntate proficiscebatur, fuisse semper exauditam. Ita S Thom. q. 21. a. 4. Ratio est, quia Christus voluntate absoluta nihil unquam voluit aut oravit, nisi quod Deum Patrem absolute velle sciebat.

Respondetur 2. quod, si quæstio sit de oratione improprie dicta, per quam desideria inferioris appetitus explicabat, certum est, non fuisse semper exauditam: cùm & ipse Christus voluntate absoluta & efficaci eam exaudiri noluerit: qualis fuit ista Matt. 26. Pater, si possibile est, transeat à me calix iste; verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Quamvis autem hæc oratio non fuerit exaudita, non fuit tamen inutilis, imò summa cum ratione Christus Dominus illam exprimere voluit: tum ut per illam indicaret se esse verum hominem, qui instar aliorũ naturaliter mortem exhorresceret: tum etiam ut patientiæ ac submissionis perfectæ erga divinam voluntatem no-

bis

bis præberet exemplum, ut docet S. Aug. Epist. 121. ad Probam, capite 14.

CAPVT VII.

De vita ac mortis Christi Domini mysterijs.

QUamvis ea quæ pertinent ad mysteria vitæ ac mortis Christi Domini, ex ante dictis satis intelligi possint: cùm omnia, quæ de mysterio Incarnationis dicuntur, non alio fine dicantur: nisi ut quæ Christus Dominus in assumpta carne gessit, aut passus est, recte & sane intelligantur: Quia tamen præter illa quæ dicta sunt, quædam adhuc occurrere possunt, in quibus aliqua luce opus est; ut quæ certa sunt ab incertis, aut etiam falsis & erroneis discernantur; ideo breviter in hoc capite mysteria illa transcurremus, eaq; adnotabimus, quæ ad finem nobis propositum necessaria videbuntur. Quod ut facilius exequamur, juxta ordinem a S. Doctore præscriptum considerabimus in primis ingressum Christi Domini in hunc mundum; deinde progressum vitæ ejus in hoc mundo; demum ejusdem egressum ex hoc mundo, & ea quæ egressum illum consequuta sunt.

SECTIO I.

De Christi Domini ingressu in hunc mundum.

1. INgressus Christi Domini in mundum duo præcipua mysteria hic à nobis breviter consideranda complectitur, Conceptionem scilicet ejus, & Nativitatem.

Quod ad Christi conceptionem spectat, duo sunt observanda.

Observandum 1. id quod docet S. Ambr. lib. de Incarn. cap. 6. in illa reperiri aliquid secundum naturam, aliquid suprà naturam Secundum naturam fuit, quod Christus ex muliere ortus est; suprà naturam, quod ex Virgine.

Ad

Ad supernaturalem itaque modum conceptionis Christi pertinet, quod activum principium generationis ejus non fuit virtus maris generativa, sed virtus supernaturalis divina, juxta quod Sanctissimæ Virgini prædixerat Angelus, S. Luc. 1. Spiritus Sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Quibus verbis, quamvis hoc opus, utpote charitatis Dei infinitæ, per quandam appropriationem Spiritui Sancto tribuatur; illud tamen, ut ait S. Doctor quæst. 32. art. 1. & ex ante dictis patet, tota Trinitas operata est.

Ad naturalem vero modum conceptionis illius pertinet, quod materia, de qua corpus Christi formatum est, fuit conformis materiæ, quam aliæ fœminæ concipiendo fœtui subministrant: cum hac tamen differentia, ut docet S. Doctor quæst. 31. art. 1. & 3. quod cæterorum hominum corpora ex sanguine menstruo & semine mulieris formantur: at vero corpus Christi ex purissimis sanguinibus Sanctissimæ Virginis formatum est, quod ante illum docuerat S. Damascenus libro 3. de fide cap. 2.

Observandum 2. ex eodem S. Doctore quæst. 33. art. 1. 2. & 3. corpus Christi eodem instanti, quo divina virtute conceptum est, fuisse eadem virtute perfecte formatum & organizatum, & simul animatum, ac Verbi divini personæ unitum.

Ita etiam S. Damascenus supra, & Sophronius in supra citata Epistola, quæ in 6. Synodo generali art. 11. & 13. lecta & approbata est, ubi hæc verba habentur: Simul quippe caro, simul Verbi Dei caro; simul caro animata rationalis, simul Verbi Dei caro animata rationalis. Unde S. Thomas cit. quæst. 53. art. 33. docet contra fidem esse, si quis dicat, quod caro Christi fuit prius concepta, & postmodum à Verbo assumpta.

Observandum 3. ex eodem S. Doctore quæst. 34. art. 2. & 3. Christum à primo instanti conceptionis perfectum rationis ac liberi arbitrii usum habuisse, actusque virtutum sanctissimos ac perfectissimos jam tum exercuisse, & proinde

inde per illos jam ab illo primo instanti mereri incœpisse, ut jam alio in loco dictum est.

Quod autem ad Christi nativitatem attinet.

Notandum est 1. Christum Dominũ ex Sanctissima Virgine matre Maria ita esse natum, ut neque conceptione sua, neque nativitate, ullum ejus Virginitati perpetuæ intulerit detrimentum; ita ut ante partum, & in partu, & post partum inviolata & illibata semper Virgo permanserit.

3. Huic veritati quæ de fide est, oppositus olim fuit error Heluidii hæretici, qui, ut refert S. Augustinus lib. de hæres. cap. 84. ore blasphemo asserere ausus est, Sanctissimam Virginem post partum fuisse corruptam, quod ante illum docuerat Jovinianus eodem Sancto Augustino teste, cap. 82.

Refellitur hic error, & nostræ fidei veritas probatur 1. ex Scriptura. Isaiæ 7. Ecce Virgo concipiet & pariet Filiũ & vocabitur nomen ejus Emmanuel. Quem locum, pro, asserenda Matris Dei Virginitate communiter SS. Patres urgent, ac præ cæteris S. Basilius orat. in Sanctam Christi nativitatem, Sanctus Hieronymus in illum Prophetæ locũ.

Probatur 2. ex Symbolo Apostolorum, ubi Christus dicitur conceptus de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine cujus Symboli Apostolici authoritate perpetuam beatæ Mariæ virginitatem astruit Sanctus Ambrosius Epist. 81. ad Siricium.

Probatur 3. ex S Leone Papa serm. 2. de Nativit. Domini: Humano, inquit, usu & consuetudine quod credimus, caret; sed divina potestate subnixum est, quod Virgo conceperit, Virgo pepererit, & Virgo permanserit Et S Aug. Epist. 3. ad Volusianum: Ipsa virtus divina per inviolatæ Matris virginea viscera, membra infantis eduxit, quæ postea per clausa ostia membra juvenis introduxit.

Notandum est 2. Sanctissimam Virginem omnis prorsus doloris in partu expertem fuisse.

Ita Patres 6. Synodi generalis cap. 79. Absque ullo do-

lore, Virginis partum esse confitemur. Et S. Agu. serm. de Assumptione B. Virginis : Illa enim, inquit, quæ sine peccati corruptione, & sine virilis admixtionis detrimento Christum suscepit, sine dolore peperit. S Hieronymus denique lib. contra Heluidium cap. 4. id probat, ex eo quod in Evangelio dicitur, Beatam Virginem puerum Jesum recens natum suis manibus pannis involvisse, & in præsepio reclinasse, nec ulla obstetrice opus habuisse.

Notandum 3. ex S. Doctore quæst. 35. act. 7. & 8. inter alia plurima discrimina, quæ inter nativitatem Christi & aliorum infantium reperiuntur, illud consideratione dignum esse, quod alii infantes nascuntur subjecti necessitati temporis : Christus vero tanquam Dominus & conditor omnium temporum, elegit sibi tempus in quo nasceretur, & nec citius, nec tardius vel unico momento natus est quam ipse nasci voluit. Unde Apostolus vocat tempus nativitatis Christi plenitudinē temporis ad Galat. 4. nec solummodo tempus, sed & locum nativitatis suæ, Christus sibi delegit, civitatem scilicet Bethleem : tum ut Prophetiæ quæ de ipso erant, implerentur ; tum ut agnosceretur esse de domo & familia David, qui ex Bethleem ortus erat, & inde ad regni Judaici solium assumptus, & cui promissum fuerat, quod ex ejus stirpe Christus nasceretur : ut ex ipso loco nativitatis Christi promissio ei facta impleta ostenderetur.

SECTIO II.

De Circumcisione & impositione nominis Iesu.

1. DOcet S. Thomas 3. p. q. 37. art. 1. pluribus de causis Christum debuisse circumcidi. 1. ut carnis humanæ, quam assumpserat, veritatem ostenderet contra Manichæum, qui cum dixit habuisse corpus phantasticum : & contra Apollinarium, qui dixit corpus Christi esse divinitati consubstantiale : & contra Valentinum, qui dixit Chri-

Christum de cælo corpus attulisse. 2. ut ritum circumcisionis olim à Deo institutum se approbare demonstraret. 3. ut testaretur se esse filium Abrahæ, qui circumcisionis mandatum in signum fidei acceperat. 4. ut tolleret Judæis omnem excusationem & prætextum, quo uti potuissent ad eum non recipiendum si fuisset incircumcisus 5. ut obedientiæ virtutem suo nobis comendaret exemplo. 6. ut quia in similitudinem carnis peccati advenerat, remedium, quo caro peccati mundari consueverat, non respueret. Septimo denique, ut legis onus in se sustinens alios à legis onere liberaret: juxta illud Apost. ad Gal. 4. Misit Deus filium suum factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret.

Quod spectat ad impositionem nominis Jesu, observat Sanctus Doctor sup. art. 2. ad 3. consuetum fuisse apud Judæos ipso, circumcisionis die imponere nomina pueris, quasi antequam circumcisionem acciperent, perfectum esse habere non censerentur, & ideo Christus Dominus, ut per omnia, quantum ejus infinita sanctitas fieri permittebat, aliis assimilaretur, nomen Jesu in circumcisione accepit.

Dignitas vero & excellentia illius nominis ex duobus præsertim capitibus desumitur. 1. ex illius authore qui non alius fuit quam ipse Deus, cujus speciali mandato Angelus Gabriel tum Sanctissimæ Virgini, Mariæ etiam antequam ex Spiritu Sancto in ejus utero conciperetur: tum etiam S. Josepho ejus sponso, antequam divinus ille infans nasceretur, significavit illum vocandum esse Jesum. Et in eo impletum fuit quod à Propheta fuerat à longe ante prædictum. Isaiæ 62. Vocabitur tibi nomen novum, quod os Domini nominavit.

3. Ejusdem nominis dignitas & excellentia desumitur ex illius significatione, ut enim recte observat S. Doctor sup. a. 2. nomina debent proprietatibus rerum respondere, unde & communiter nomina imponi solebant pueris apud Judæos ab aliqua proprietate, seu qualitate aut dispositione illius cui nomen imponebatur, quod variis exemplis

ex Scriptura confirmat. Quia igitur excellentissima hæc proprietas, seu potius dignitas Christo Domino singulariter competebat, ut salutem humano generi tribueret, ipsique hoc munus gratiæ prorsus singularis collatum erat, ut per ipsum omnes homines quantum ex ipso erat, salvarentur, ideo convenienter vocatum est nomen ejus (Jesus) id est, Salvator.

Porio Jesus dictus est Christus, id est, unctus, quia scilicet non modo omni gratiarum genere, sed & ipsamet divinitate unctus est, & veluti consecratus utpote qui futurus erat Sacerdos æternus secundum ordinem Melchisedech, & Rex super Sion montem Sanctum, cujus regnum nusquam desiturum esset.

Apposite ad utrumque nomen S. Augustinus tract. 1. in Epist. 1. Joan. Aliam, inquit, significationem habet Jesus, aliam habet Christus, cum sit unus Jesus Christus Salvator noster: Jesus, tamen proprium est nomen illi, quomodo Moyses proprio nomine appellatus est, quomodo Elias quomodo Abraham, sic tanquam proprium nomen habet Dominus noster (Jesus) Christus autem Sacramenti nomen est, quomodo si dicatur Propheta, quomodo si dicatur Sacerdos: sic commendatur unus in quo esset redemptio totius populi Israël.

SECTIO III.

De progressu vitæ Christi Domini in hoc mundo.

1. TRia hic præsertim observanda occurunt.

Observandum est 1. conveniens fuisse ut Christus Dominus à S. Joanne baptizaretur, tùm ut suo baptismate mundaret ac sanctificaret aquas, vimque regenerandi illis conferret, ut docet S. Ambr. lib. 2. in Lucam: tum etiam ut insigne humilitatis exemplum nobis exhiberet, & prius ipse exequeretur id, ad quod alios adhortari volebat; ut idem S. Ambr. declarat loc. cit. & S. August. serm. 63. de verbis Dom.

Est autem hîc obiter notandum, baptismum illum quem S. Joannes conferebat, non fuisse Sacramentū, nec habuisse ullam vim ex opere operato: sed fuisse quendam ritum externum, divinitus ipsi, S. Joanni inspiratum, quo homines excitabantur ad pœnitentiam agendam de peccatis, unde appellatur baptismus pœnitentiæ, S. Luc. 3. & Act. 13. & sic. disponebantur ad gratiam per baptismum Christi recipiendam. Ita S. Thom. quæstione 38. art. 2.

Observandum est 2. conveniens quoque fuisse Christum Dominum à dæmone tentari ob varias rationes, quas S. Doctor explicat q. 41. art. 1.

Ubi tamen notandum est hanc Christi Domini tentationem fuisse tantùm exterius factam, apparente scilicet ei dæmone sub specie aliqua humana, ut probabilissime conjici potest, & externa voce illum alloquente: non verò per internam suggestionem. Quia cum omnes motus animæ Christi essent perfectè rationi subjecti, nulla illicita cogitatio, nullus illicitus affectus à dæmone poterat in eo excitari. Ita docet S Greg. hom. 6. in Evang. & Sanctus Damasc. libro 3. capite 20.

Observandum est 3. conveniens etiam fuisse, ut Christus Dominus doctrinam suam variis miraculis confirmaret, ob eas rationes, quas explicat S Doctor. quæst. 43. art. 3. Porro circa hæc Christi miracula, tres præsertim difficultates hîc solvendæ occurrunt.

Prima est, an Christus Dominus, non solum ut Deus, sed etiam ut homo, potestatem habuerit faciendi miracula.

Respondetur affirmative. Quod probatur ex eo quod in Evangeliis passim Christus Dominus multas curationes miraculosas solo tactu perfecerit: & S. Luc. c. 6. dicitur quod Omnis turba quærebat eum tangere, quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes. Unde S. Cyrill. lib. de recta fide ad reginas, titulo, quod Christus sit vita, dicit, Christi corpus fuisse vivificum, id est, vitam aliis tribuens. Et S. Damasc. lib. 3. de fide cap. 5. dicit, Idem corpus fuisse instrumentum ac veluti organum divinitatis, ad operationes

tiones divinas efficiendas. Et S. Hilar. cap. 9. in S. Matt. Potestas, inquit, intra corpus Christi manens, rebus ipsis caducis efficientiam addebeat sanitatis. Ex quibus, & aliis similibus SS. Patrum dictis, sequitur, probabilissimum esse quod plures Theologi docent, Christi humanitatem fuisse illorum miraculorum causam instrumentalem, non tantum moralem, sed etiam physicam & effectivam; id est, Christum Dominum, quatenus hominem, non solum orando, & per modum causæ moralis & meritoriæ; sed etiam physicæ simul cum divina virtute miracula illa esse operatum. Quod confirmari potest ex eo quod Christus Dominus plurima ex illis miraculis fecit, non deprecando, sed imperando: ut S. Matth. 8. ubi dicitur quod imperavit ventis & mari; & facta est tranquillitas magna Et S. Luc. 4. ubi de socru Simonis febricitante dicitur, quod stans super illam, imperavit febri, & dimisit illam.

Secunda difficultas est, an miracula, quæ Christus fecit, fuerint ad ejus divinitatem probandam sufficientia.

Respondet S. Doctor q. 43. art. 4. affirmative; idque probat 1. ex eo quod illa miracula transcendebant omnē creatæ virtutis potestatem; ideoque nonnisi divina virtute fieri poterant, & propterea cæcus illuminatus recte dicebat S. Joan. 9. A sæculo non est auditum, quod aperuerit quis oculos cæcinati. Probat 2. ex modo, quo faciebat miracula: Non enim, ut dictum est, orando, ut cæteri Prophetæ & Sancti, sed imperando, & tanquam potestatem habens illa perficiebat; unde colligi poterat illum cum Deo Patre æqualem habere virtutem.

Probat 3. ex ipsa ejus doctrina, qua se Deum dicebat, quæ, si vera non fuisset, miraculis divina virtute factis confirmata non fuisset.

4. Tertia difficultas est, an per illa miracula dæmones Christi divinitatem certo cognoscere potuerint.

Respondetur quod (sicut recte dicit S. August. lib. 9. de Civit. cap. 31.) Christus Dominus tantum innotuit dæmonibus. quantum voluit. tantum autem voluit, quan-

tum oportuit. Quare, cùm ex una parte non esset expediens, ut dæmones Christi divinitatem aperte cognoscerent; ex altera verò requireretur, ut aliquid de illa suspicarentur: ideò speciali quadam Dei providentia factum est, ut dæmones simul aliquo pacto cognoscerent, & etiam dubitarent. Ita S. Th. quæst. 45. art. 1. ad 2. ubi etiam id confirmat authoritate S. Ambrosij, S. Chrysostomi, & aliorum Patrum.

Quamvis autem dæmones Christi divinitatem, quandiu mortalis inter homines vixit, certò cognoscere non potuerunt est tamen verum, ipsis illam post ejus mortē certò innotuisse, illosque vel invitos Christum Dominum esse verum & naturalem Dei Filium credidisse: unde dixit Sanctus Jacobus in Epist. canon. cap. 2. Dæmones credunt, & contremiscunt. Et Sanctus Paulus ad Philipp. 2. ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium & infernorum. Et ratio est, quia tunc evidentissima signa divinitatis ipsius experti sunt, cum viderunt eum ad inferos descendentem, & inde summa cum potestate justorum animas eripientem.

SECTIO IV.

De egressu Christi Domini ex hoc mundo.

Circa egressum Christi, tria quæri possunt.

Quæres 1. quid nobis Christi passio & mors contulerit, & qua ratione nobis proficua fuerit.

Respondet S Doctor q. 48. quinque præsertim modis passionem ac mortem Christi ad salutem nostram contulisse, nobisque proficuam fuisse.

Primo, per modum meriti: quia Christus quatenus caput omnium hominum, per illam nobis, ut membris suis, de condigno meruit ipsam æternam salutem, & omnia etiam media, ad illam consequendam aut necessaria, aut utilia, ut suprà dictum est.

Secundo, per modum satisfactionis pro totius mundi pecca-

peccatis: quæ quidem satisfactio à Christo Domino in passione ac morte Deo Patri, pro nobis exhibita, non solum sufficiens, sed & superabundans fuit, non tantùm propter dignitatem personæ satisfacientis aut rei oblatæ ut c. 1. diximus, sed præterea propter nimiam charitatem ex qua patiebatur, & atrocitatem tormentorum quæ patiebatur: ut enim observat S. Doctor quæstione 46. art. 5. passus est in omnibus, in quibus pati potuit; & ab omnibus à quibus pati potuit.

Tertiò per modum sacrificii: Christi enim passio & mors fuit verum & proprium, & vere propitiatorium sacrificium, ut vocatur à Concilio Tridentino sess. 22. c. 2. quod quidem ex quacumque parte consideretur, infiniti valoris fuit, ut ex ante dictis constat.

Quarto per modum redemptionis: passio siquidem & mors Christi fuit quædam solutio, per quam homines à servitute, tum peccati, tum dæmonis, redempti sunt, sicut captivi ac servi pretio redimi solent. Unde Princeps Apostolorum Epist. 1. c. 1. Non corruptibilibus, inquit, auro vel argento redempti estis de vana vestra conversatione, sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi. Et hinc vere ac proprie Christus Dominus hominum Redemptor dicitur, ut fusius explicabitur infra sect. 12.

Quinto denique & ultimo, per modum efficientiæ: hoc est, quod passio & mors Christi Domini salutem nostram ac media omnia ad illam, operata est per modum causæ efficientis instrumentalis. Cum enim humanitas Christi Domini fuerit instrumentum divinitatis (ut suprà dictum est) ideò ex consequenti omnes actiones & passiones Christi instrumentaliter operatæ sunt ad salutem humanam in virtute divinitatis; & secundum hoc passio & mors Christi salutem humanam efficienter causare dicitur.

Observat autem S. Doctor sup. art. 6. Act. 3. inter istos quinque modos hanc esse differentiam; quod passio Christi Domini in quantum comparatur ad ejus divinitatem, agit per modum efficientiæ: in quantum vero refertur

ad ejus voluntatem humanam, agit per modum meriti: secundum vero quod consideratur in ipsa carne Christi Domini, agit per modum satisfactionis, redemptionis & sacrificii.

2. Quæres an in Christi Domini morte humanitas ejus fuerit à divinitate separata.

Respondetur humanitatem Christi Domini, etiam in ejus mortis triduo, mansisse inseparabiliter divinitati unitam, ipsamque divinitatem ejus corpori in sepulchro & animæ in inferno conjunctam semper extitisse.

Ita S. Damascenus lib. 3. de fide cap. 2. S. Fulgent. lib. ad Trasimundum cap. 23. & unanimiter omnes alii SS. Patres. Estque de fide, ut ex ante dictis constat. Probatque S. Doctor quæst. 30. art. 2. ex eo quod in Symbolo de Filio dicitur quod fuerit crucifixus, mortuus & sepultus, quod ejus corpori mortuo tantum convenit: item quod descendit ad inferos: quod solam ejus animam spectat: quæ vera non essent, nisi ratione unionis hypostaticæ, per quam utraque pars divinitati semper conjuncta remansit.

Quæres 3. an corpus Christi Domini post mortem corruptum fuerit.

Respondet S. Doctor quæst. 51, artc. 3. negative. Quod ut melius intelligatur, notandum est ex S. Damasceno lib. 3. de fide cap. 18. duplicem esse corporis humani corruptionem. Unam, quæ fit per separationem animæ ab illo; & hoc modo tam certum est Christi Domini corpus fuisse corruptum, quam ipsum Christum fuisse mortuum. Alia corruptio est illa, quæ fit per resolutionem corporis in vermes, cineres, aut aliquid simile, & hoc modo constat ex fide, Christi Domini corpus non fuisse corruptum, juxta illud Psalmi 15. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem: hunc enim locum S. Petrus Act. 2. & Paulus cap. 13. de Christi corpore mortuo exponunt. Additque Sanctus Doctor supra, non decuisse Christum pati corruptionē in corpore; ne mors ejus potius necessitatis quam voluntati ascriberetur.

SE-

SECTIO V.

De Christi Domini descensu ad inferos.

2. CErtum est ex fide, Christum Dominum, secundum animam, vere & proprie descendisse ad inferos, non vero metaphorice tantum, ut falso hunc Symboli articulum hæretici interpretantur. Quorum aliqui dicunt descendere ad inferos idem esse ac interire. Alii idem esse ac sepulturæ tradi. Alii denique omnium impiissime, per descensum Christi ad inferos, significari asserunt Christi animam dolores ac desperationem animarum damnatorum pertulisse. Ita Calvinus lib. 2. de Instit. cap. 16. paragr. 8. & sequent.

Refellitur hæc blasphemia, & nostræ fidei veritas probatur. 1. ex Scriptura S. Matth. 12 Sicut fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, &c. sic erit Filius hominis in corde terræ, &c. Ubi per cor terræ S. Hieronymus in cap. 2. Jonæ. infernum intelligit. Et ad Ephesios 4. Quod autem ascendit, quid est, nisi quia & descendit primum in inferiores partes terræ? Quem locum de Christi Domini descensu ad inferos, exponunt S. Chrysostomus & S. Hieronymus commentariis in illam Apostoli Epistolam, & S. Irenæus lib. 5. cap. 31.

Probatur 2. ex Symbolo Apostolorum, & Symbolo S. Athanasii; in quibus hæc veritas expressis verbis continetur.

Probatur 3. ex Sanctis Patribus, qui unanimiter huic veritati subscribunt, ut S. Leo Papa serm. 1. de Resur. Resurrectio Salvatoris, nec animam in inferno, nec carnem diu morari passa est in sepulchro. Sanctus Ambrosius lib. de mysterio Paschæ cap. 4. S. Gregorius Papa lib. 13. mor. cap. 20. & plures alii, qui citantur à Bellarmino lib. de Christo cap. 14.

Cum igitur hoc certum sit, quædam dubia circa hunc Christi ad inferos descensum solvenda supersunt.

Primum dubium est, ad quæ inferorum loca Christus descenderit.

Ad hujus dubii solutionem observandum est ex S. Doct. in 4. dist. 45. art. 3. inferorum nomine quatuor loca intelligi. Primus est ille, in quo damnatorum animæ cum dæmonibus torquentur. Secundus est Lymbus puerorum, cum solo peccato originali ex hac vita decedentium. Tertius est locus ignis purgatorii, in quo animæ justorum à peccatorum reliquiis expiantur. Quartus denique, est Lymbus Sanctorum Patrum, in quo ante Christi adventum Sanctorum animæ recipiebantur, ibique absque ullo doloris sensu beata redemptionis spe sustentati, placida quiete fruebantur: qui locus passim in sacris litteris Abrahæ sinus nuncupatur. Hac observatione præmissa.

Dicendum est cum S. Doctore quæst. 52. artic. 1. Christi Domini animam vere quidem, & secundum substantialem præsentiam, descendisse ad Lymbum SS. Patrum, ibique cum illis mansisse per triduum illud, quo à corpore fuit separata: ad alia vero loca inferorum non descendisse, nisi secundum aliquem specialem suæ virtutis effectum.

Prima pars assertionis, qua diximus Christum in Lymbum Sanctorum Patrum descendisse, patet ex eo quod communiter SS. Patres dicunt, ideo Christum Dominum descendisse ad inferos, ut inde Sanctorum animas educeret, ac secum in cælum eveheret, ut Sanctus Igntius in Epist. ad Trallianos, & S. Hieronymus in cap. 4. ad Ephesios. Quod autem ibi triduum remanserit, præter authoritatem S. Doctoris, id assertum habetur apud Irenæum lib. 5. cap. ult. & Tertul. in lib. de anima cap. 13.

Altera vero assertionis pars, qua diximus Christum Dominum non descendisse secundum realem præsentiam ad alia inferorum loca, probatur à S. Doctore, ex eo quod

In primis Christus Dominus nullam habuit causam ad infernum damnatorum descendendi, cum neque locus esset ipsi congruus & decens; neque ad hoc ut damnatos ac dæmones sibi genuflectere compelleret, necessarium fuit

ut eorum teterrimum ac fœdissimum carcerem adiret Idem de Lymbo puerorum dici debet; tum quia locus ille minime Christo Domino congruebat; tum etiam quia non satis constat, an Christus Dominus se illis manifestaverit.

Similiter, videtur non esse conveniens, ut locum purgatorii Christus adiret, ac præsentia sua illustraret, cum locus ille sit tantum pœnis destinatus.

Secundum dubium est, quid Christus Dominus ad inferos descendens, animabus justis contulerit.

Respondetur Christum Dominum illis tria contulisse.

In primis enim Gloriæ lumen illis indidit, atque adeo illas beatas effecit, ut docet S. Th. q. 52. a. 4. ad 1. Hoc colligitur ex illis Domini ad latronem crucifixum verbis, S. Luc. 23. Hodie mecum eris in paradiso, hoc est loco, ubi mecum & cum aliis eris beatus.

Postea illucescente tertia die; beatas illas animas inde secum eduxit; quo Pertinet illud Zachar. 9. Tu vero in sanguine testamenti tui eduxisti vinctos de lacu.

Denique quadragesima post resurrectionem die, sanctas illas animas secum in cælum invexit; quando ipse (ut dicitur Psalm. 67.) Ascendens in altum captivam duxit captivitatem.

SECTIO VI.

De Christi Domini resurrectione.

1. Fides Catholica docet, Christum Dominum tertia post mortem die resurexisse à mortuis, animamque ejus proprio corpori iterum fuisse unitam. Circa hanc vero Christi resurrectionem quædam hic observanda occurrunt.

Primum est, Christum Dominum non aliena, sed propria sua virtute à mortuis surrexisse, juxta quod ipse dixerat S. Joan. 10. Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterum sumendi eam.

Secun-

Secundum est, Christum Dominum post resurrectionẽ, in corpore suo glorioso vulnerum cicatrices retinuisse; idque non ex impotentia curandi, (ut ait Beda in capite ultim. S. Luc.) sed ut perpetuum victoriæ suæ circumferret triumphum. Quod & de Sanctis Martyribus dicit S. Aug. lib. 22. de Civ. cap. 10. his verbis: *Fortassis in illo regno in corporibus martyrum videbimus cicatrices vulnerum, quæ pro Christi nomine pertulerunt; non enim deformitas in eis, sed dignitas erit, & quædam, quamvis in corpore, non corporis, sed virtutis pulchritudo fulgebit.*

Tertium est, Christi Domini corpus gloriosum resurgendo clausum sepulchrum penetrasse: *Neque enim existimare debemus* (ut ait S. Hieronym. Epist. ad Hedibiam q. 6.) *Angelum idcirco venisse, ut aperiret Domino resurgenti, & revolveret lapidem; sed postquam Dominus resurrexit, indicasse quid factum est: & sepulchrum vacuum revolutione lapidis ostendisse.* Hoc enim corporis sui gloriosi proprium fuisse, ipsemet posteà ostendit, cum ad discipulos in cœnaculo congregatos, januis clausis ingressus est, ut habetur S. Joan. 20.

2. Quartum est, Christi Domini resurrectionem vere dici ac esse causam resurrectionis nostræ futuræ (ut docet Sanctus Thomas quæstione 56. a. 1. & 2.) non quidem meritoriam, cum post mortem nihil amplius meruerit; sed efficientem, in quantum humanitas Christi est instrumentum divinitatis: & sicut per illam plurima miracula, & etiam mortuorum aliquorum resurrectionem alias fecit, sic & universalem omnium resurrectionem faciet. Quo sensu Christus Dominus S. Joan. 5. dixit, *Venit hora, quando omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem Filij Dei, & procedent, qui bona egerunt, in resurrectionem vitæ,* &c. Quæ Christi verba S. Doctor in suppl. q. 76. art. 2. litteraliter intelligit de sensibili voce Christi, per quam imperabit resurrectionem, & simul illam operabitur. De qua etiam voce Cassiodorus interpretatur illud Psal. 67. *Ecce dabit voci suæ vocem virtutis*, ad suscitandum scilicet mortuos.

Dici

Dici etiam potest Christi Domini resurrectionem esse causam, non solum efficientem, sed etiam exemplarem resurrectionis nostræ futuræ, quantum scilicet (ut dicit Apostolus Philipp. 3.) Reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Et eodem sensu resurrectio Christi Domini dici etiam potest causa exemplaris resurrectionis spiritualis animarum nostrarum: Ut sicut Christus resurrexit à mortuis per gloriam Patris: ita & nos in novitate vitæ ambulemus, ut habetur Rom. 6.

SECTIO VII.

De Christi Domini in cælos ascensione, & ad dexteram Patris sessione.

1. SIcut de resurrectione, sic etiam de ascensione dicendum est, Christum Dominum, non aliena ope, sed propria virtute tum divinitatis, tum etiam humanitatis glorificatæ ad cœlos ascendisse. Ita S. Doctor quæst. 57 a 3.

Sicut autem certissimum est Christum Dominum ad cœlos ascendisse, sic etiam convenientissimum fuit, ut idem S. Doctor dicit a. 6. Cum enim locus debeat esse locato proportionatus, hinc sequitur corpori Christi glorioso & incorruptibili, locum gloriæ & incorruptionis debitum fuisse.

Quæres quo Christus ascenderit; seu quisnam fuerit terminus ascensionis ejus?

Respondet S. Doctor quæst. 57. art. 4. Christi Domini humanitatem fuisse suprà omnes cœlos elevatam, juxta quod dixit Apostolus Ephes. 1. quod Deus Pater constituit illum in cœlestibus, ad dexteram suam, suprà omnem Principatum, & Potestatem, & Virtutem, & Dominationem, & omne nomen quod nominatur, non solùm in hoc sæculo, sed etiam in futuro: & omnia subjecit sub pedibus ejus.

Cæterum quomodo & quo situ, & in qua cœli parte

sit corpus Christi Domini, supervacaneum est quærere, ut ait S. Aug. lib. de fide & Symb. cap. 6. tantummodo in cœlo esse credendum est. Non enim est fragilitatis nostræ cælorum secreta discutere, sed est nostræ fidei, de Dominici corporis dignitate sublimia & honesta sapere, ut ibidem dicit.

2. Quod spectat ad sessionem ipsius Christi Domini, quæ dicitur esse ad dexteram Patris, observandum est ex S. Doctore q. 58. figuratam esse istam locutionem: proindeque non corporalem aliquam sessionem, sed tranquillitatem ac firmitatem status gloriæ Christi Domini debere intelligi, vel etiam regiam ac judiciariam ejus potestatem. Sicut & nomine dexteræ Patris, non significatur pars illa corporis humani, quæ appellatur dextera (cùm enim Deus sit purissimus spiritus, nihil in eo corporeum cogitari fas est) sed ipsius divina beatitudo & gloria, quæ dexteræ nomine quandoque in Scripturis designatur, ut Psalm. 15. Delectationes in dextera tua usque in finem: vel potius supremæ potestatis ejus participatio. Et sic Christus Dominus dicitur sedere ad dexteram Patris, 1. in quantū Dei Filius ipsi Patri consubstantialis, ac proinde paternæ potestatis & gloriæ consors & particeps 2. in quantum homo, ad ejusdem gloriæ ac potestatis consortium & participationem, ratione unionis hypostaticæ, admissus, & à Deo Patre supremus omnium Rex ac Judex constitutus, ut ex infra dicendis constabit, & eo sensu docet S. Thom. a. 4. solius Christi proprium esse sedere ad dexteram Patris, nec ulli Angelo, vel homini posse convenire.

SECTIO VIII.

De Regia potestate, quæ Christo Domino competit.

CErtum est 1. Christum Dominum non modo ut Deum, sed etiam ut hominem, regiam potestatem & summam authoritatem habuisse circa omnia spiritualia; ita ut potuerit arbitratu suo instituere, præcipere, & immutare quæ-

cun-

cunque ad Ecclesiæ Hierarchiam, ejusque statum spiritualem pertinent.

Hæc veritas, quæ de fide est, constat ex eo quod in Evangeliis dicitur, Christum Dominum absolute & sine ulla limitatione, potestate illa spirituali usum fuisse, illi usque virtute legem veterem abrogasse, novam condidisse, Sacramenta instituisse, peccata remisisse: & alia ejusmodi fecisse, quæ, nonnisi ab habente summam in Ecclesiæ regimine authoritatem fieri potuerunt. Huc pertinet illud Psal. 2. Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus.

Certum est 2. Christum Dominum non habuisse tale dominium in res omnes temporales, quo ipse solus esset quarumcumque rerum temporalium dominus; ita ut nullus præter ipsum cujuscunque; rei dominus aut proprietarius esset, cum nec ipse Deus tale dominium sibi vindicare voluerit; sed retento absoluto quodam & supremo in res omnes dominio, proprietatem illarum hominibus benigne concesserit; ita ut dependenter ab illo supremo dominio, vere sint ac dicantur rerum suarum proprietarii & domini. Unde refellitur quorundam error, qui asserunt omnes principes ac dominos terræ à Christi Domini conceptione fuisse suis dominiis privatos. Cujus præterea falsitas evidenter convincitur, vel ex ipsius Christi testimonio dicentis S. Matth. 22. Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari.

Cum hæc duo certa sint, unum est dubium; an scilicet Christus Dominus, quatenus homo, habuerit supremum quoddam dominium directum & absolutum in res omnes temporales, & in omnia regna mundi; ita ut posset quoscunque Reges & Principes privare suis regnis & dominiis, si voluisset. Pro cujus resolutione duo breviter dicenda sunt.

1. Primum est, Christum Dominum, etiam ut hominẽ, vere & proprie dominium illud in res omnes habuisse, ac proinde fuisse verum & supremum Regem ac Monarcham rerum omnium temporalium.

Pro-

Probatur 1. ex Scriptura. Psalm. 2. Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. S. Matth. 8. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Apoc. 19. Habet in vestimento suo & in femore suo scriptum: Rex Regum & Dominus Dominantium. Quæ Scripturæ testimonia de Christo Domino, ut homine, communiter à SS. Patribus intelliguntur.

Probatur 4. ex S. Aug. tract. 115. in S. Joan. super hæc Christi verba: Regnum meum non est de hoc mundo: Ubi recte observat Christum Dominum non dixisse (Regnum meum non est in hoc mundo) cum vere haberet Regnum etiam in terra; sed solum dixisse (non est de hoc mundo) id est non acceptum ab hominibus, nec humana authoritate, aut humano jure devolutum. Et S. Bern. lib. 3. de consid. ad Eugenium Papam, ubi de Christo sic loquitur: Hic est de quo Propheta ait (& erit omnis terra possessio ejus) Christus hic est, qui possessionem sibi vindicat & jure creationis, & merito redemptionis, & dono Patris: cui enim alteri dictum est: Postula à me, dabo tibi gentes.

Probatur deniq; ex eo quod Christi Domini, etiam in quantum hominis dignitas & excellentia ratione unionis hypostaticæ talis ac tanta fuit, ut nullus honoris, prærogativæ aut Potestatis titulus esse potuerit, qui non illi merito deberetur.

Secundum est, Christum Dominum potestate illa & dominio quandiu mortalis inter homines vixit, nunquam uti voluisse, sed sponte ac voluntarie illius usu seipsum abdicasse, ac paupertatem perfectissimam amplexum fuisse; ut sic, non solum merito suo, sed etiam exemplo nos efficacius juvaret. Unde Apostolus de illo dicit 2. Cor. 8. quod cum esset dives, propter nos egenus factus est. Et ipse Christus Dominus eo sensu de se locutus est, cum dixit S. Matth. 8. Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos; filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.

§ I.

SECTIO IX.

De judiciaria Christi Domini potestate.

1. Cum (ut ait S. Doctor quæst. 59.) regiam dignitatē potestas judiciaria consequatur; de illa prout Christo Domino competit, nobis agendum est, ac

Dicendum in primis, judiciariam illam potestatē Christo Domino competere, non modo quatenus Deus est, sed etiam quatenus homo; cum hac tamen differentia, quod quatenus Deus est, illam ex se habeat; quatenus autem homo, non ex se sed authoritate sibi divinitus commissa & delegata.

Hoc constat ex Scriptura. Act. 10. Hic est qui constitutus est à Deo judex vivorum & mortuorum. Et sancti Joan. 5. Potestatem dedit ei judicium facere, quia filius hominis est.

Dicendum 2. ad judiciariam Christi potestatem pertinere, non solum ultimum illud & generale judicium, de quo sæpius in Evangelio mentio fit, ut S. Matth. 16. 24. & 25. & 2. Cor. 5. sed etiam particulare judicium in morte cujusque ab illo faciendum. Tale enim judicium in morte cujusque faciendum esse.

Constat 1. ex Scriptura. Eccles. 11. Facile est coram Deo in die obitus retribuere unicuique secundum vias suas. Et Hebr. 9. Statutum est hominibus semel mori: post hoc autem judicium.

Constat 2. ex S. August. lib. 2. de anima, ubi hanc veritatem asserit: S. Hieron. in cap. 2. Jòél. ubi per diem Domini, diem judicii intelligendum esse dicit, sive diem exitus uniuscujusque de corpore: Quod enim, inquit, in die judicii futurum est omnibus, hoc in singulis, in die mortis impletur. Et S. Chrysost. hom. 14. in Sanctum Matthæum. Omnes, inquit, animæ, cum hinc emigraverint, variis peccatorum catenis implicitæ, ad terribile illud tribunal ducentur.

Ter-

Tertio id constat ex eo quod fide certum est, atque in Concilio Florentino definitum in decreto unionis, animas post mortem sine mora recipi in cælum, si sint omnino expiatæ; vel amandari in infernum, si peccato mortali obstrictæ ex hac vita decesserint. Atqui dici non debet hoc ita fieri sine speciali judicii divini decreto.

Quod vero judicium illud particulare, æque ac ultimũ generale, à Christo Domino quatenus homine exerceatur, constat ex eo quod dicitur S. Joan. 5. quod Pater non judicat quemquam; sed omne judicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium.

Porro ad hoc judicium particulare subeundum necesse non est animas realiter in cælum deferri, aut Christum ad illas è cælo delabi: sed sufficit quod illæ in ipso mortis instanti intellectualiter eleventur ad audiendam sententiam judicis; ita ut in eodem instanti cognoscant sese judicari, & pro ratione eorum quæ in vita gesserunt, & boni vel mali status in quo decesserunt, vel salvari, vel damnari, imperio & authoritate non solum Dei, sed etiam hominis Christi, ac eodem momento per instantaneam loci mutationem constituantur in loco illo, in quo ex vi judicii & imperii Christi Domini futuræ sunt, sive in paradiso, sive in purgatorio, sive in inferno.

Dicendum 3. ad eandem quoque judiciariam Christi potestatem pertinere alia omnia judicia, quæ erga homines, etiam dum in hac vita mortali degunt, divinitus exercentur: erga bonos quidem cum pro eorum meritis & recto gratiarum usu, gratiæ ipsis augentur, & copiosiora auxilia subministrantur: erga malos vero, cum pro eorum demeritis abundantiora gratiæ auxilia ipsis subtrahuntur, permittunturque excæcari & indurari. Quod enim hæc, non tantum æterno ac supremo Dei judicio, sed etiã Christi Domini, quatenus homo est, imperio peragantur, constat ex eo quod (ut supra ex Act. 10. retulimus) non solũ mortuorum, sed etiam vivorum judex à Deo sit constitutus.

Quæ-

Quæres an etiam ad Angelos extendat se judiciaria illa Christi Domini potestas.

Respondetur affirmative cum S. Doctore, quæst. 59. ubi dicit Angelos omnes sive bonos sive malos judiciariæ potestati Christi Domini, etiam quatenus hominis, subesse; idque ratione eorum quæ circa homines operantur. Cum enim tam boni quam mali Angeli aliquid ad salutem vel damnationem hominum cooperentur; ideo Christi supremi judicis sententiam, quoad præmium vel supplicium accidentale, sunt subituri: quo sensu, ipse Christus Dominus dicit S. Luc. 15. quod Gaudium erit Angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente: & è contra dæmones dicunt cap. 8. S. Matth. & cap. 1. S. Marc. Quid nobis & tibi, Jesu Fili Dei venisti huc ante tempus torquere & perdere nos.

SECTIO X.

De dignitate capitis quæ Christo Domino competit, respectu tam Angelorum quam hominum.

1. Observandum est, hic ex S. Thoma quæst. 8. rationẽ capitis mystici desumi ex proportione ad caput naturale: in quo cum tria considerati possint, ordo, perfectio, & virtus: ordo quidem, quia est prima pars hominis; perfectio vero, quia in eo vigent omnes sensus interiores & exteriores, cum in cæteris membris sit solum tactus: virtus denique, quia motus omnis cæterorum membrorum ab illo derivatur: sic etiam tria de capite mystico intelligi debent, ita ut, cum quæritur an Christus Dominus sit caput hominum vel Angelorum, idem est ac si quæratur, an respectu illorum hæ tres prærogativæ Christo Domino competant. Hac observatione supposita.

Dicendum 1. Christum Dominum, etiam quatenus hominum, esse caput totius Ecclesiæ.

Constat in primis ex Apostoli Ephes. 1. ubi dicitur quod

Deus

Deus Pater Christum Dominum dedit caput supra omnē Ecclesiam. Et Coloss. 1. Ipse est caput corporis Ecclesiæ.

Constat præterea ex eo quod Christo Domino etiam quatenus homini, tres supra dictæ capitis prærogativæ competunt. Est enim primus in ordine prædestinationis divinæ, unde vocatur ab Apostolo Rom. 8. Primogenitus in multis fratribus. Deinde cæteros omnes fideles omni virtutum & gratiarum genere antecedit, ut ex ante dictis patet. Tertiò denique, virtutem habet influendi gratiam in omnia membra Ecclesiæ: unde S. Joan. 1. dicitur quod De plenitudine ejus nos omnes accepimus: Et ipse Christus Dominus cap. 15. seipsum viti comparat, & fideles palmitibus; quâ comparatione influxum suum in illos satis declarat.

3. Dicendum 2. Christum Dominum, quatenus hominem, esse caput omnium prorsus hominum. Ita S. Thomas art. 3.

Probari potest enumeratione facta per diversos gradus hominum, quibus omnibus certum est illum & ordine & perfectione antecellere, & in eos omnes influxum aliquē habere. Et primò quidem de beatis constat; cum sint membra Ecclesiæ triumphantis ipsi Christo perfectissime unita. De justis item, tum in purgatorio, tum in hac vita existentibus, cum ab ipso influxum gratiæ & charitatis recipiant. De fidelibus etiam, qui in peccato mortali sunt, cum adhuc per fidem, licet velut membra mortua, illi conjungantur; atque adeò ipse in eos fidem illam, sive habitualem, sive actualem, & alias omnes gratias actuales quibus ad pœnitentiam excitantur, influat. De infidelibus quoque idem dici debet; cum (ut supra probatum est) pro illis etiam Christus Dominus mortuus sit; & ex consequenti (ut supponimus ex tractatu de Gratia) illis sicut & aliis omnibus, etiam parvulis, sine baptismi susceptione decedentibus, gratias ad salutem sufficientes promeruerit.

Porro licet hoc sensu infideles dicantur membra Christi, non tamen propterea dici possunt membra Ecclesiæ. Ad hoc

hoc enim non sufficit, ut quis à Christo Domino influxum aliquem recipat, aut recipere possit; sed præterea necessarius est aliquis alius gratiæ effectus; nempe ut fiat fidelis, & saltem in voto Baptismi Sacramentum recipiat.

Ex dictis autem intelligi potest, Christum Dominum nullomodo esse aut dici posse caput damnatorum; cum ex lege Dei ordinaria non sint amplius in potentia ad ullam cum Christo unionem; aut ad ullum gratiæ influxum ab ipso recipiendum: qui proinde neque sunt, neque dici debent membra Christi.

Dicendum 3. Christum Dominum etiam quatenus hominem, esse caput Angelorum. Ita S. Thom. a. 4.

Constat ex Scriptura. Coloss. 2. Christus vocatur ab Apostolo, Caput omnis Principatus & Potestatis. Et Ephes. 1. idem Apostolus dicit, Christum Dominum à Deo Patre constitutum esse ad dexteram suam in cœlestibus supra omnem Principatum & Potestatem, & Virtutem, & Dominationem, & ipsum dedisse caput suprà omnem Ecclesiam. Et Epist. 1. S. Petri 3. Christus Dominus dicitur, profectus in cœlum subjectis sibi Angelis. Ex quibus Scripturæ verbis constat Christum Dominum, saltem quoad ordinem & perfectionem, Angelis præeminere; & sic illorum esse caput.

Quod verò sit etiam illorum caput quoad influxum, constat ex iis, quæ præcedenti capite diximus: ubi probavimus Angelos gratiæ ac gloriæ dona, ex Christi meritis accepisse.

Dicendum 4. quod licet solius Christi proprium sit esse caput totius Ecclesiæ, quatenus est fons & origo gratiarū omnium: hoc tamen non obstat (recte docet S. Thomas art. 6.) quominus alia sint ipsi subordinata Ecclesiæ capita. Itaque, quoniam sub Christo Romanus Pontifex totam visibiliter gubernat Ecclesiam, in illamque influit, docendo, pascendo, leges ferendo, varia gratiarum dona conferendo; ideo vere ac proprie caput visibile totius Ecclesiæ dicitur: imò & unusquisque Episcopus in Ecclesia sua quandam habere capitis dignitatem vere dici potest.

Neque id absurdum videri debet, quod in mystico Ecclesiæ corpore plura sint capita sub uno primario & præcipuo capite: sicut nec absurdum est sub uno summo Pastore Christo plures esse & dici in Ecclesia Pastores. Epist. 1. S. Petr. cap. 5. & præter fundamentum primarium & præcipuum (quod est Christus) alia etiam esse & dici ejusdem Ecclesiæ fundamenta: Apoc. 21. sicut in quolibet regno præter regem, qui (ut dicitur 1. Reg. 15.) totius regni caput est, sunt etiam alii duces & optimates ab eo dependentes, qui etiam dicuntur capita populorum. Amos 6.

SECTIO XI.

De Sacerdotio Christi.

1. SAcerdotii nomine intelligitur munus illud, quo quis constituitur, ut res sacras & divinas tanquam Dei minister hominibus communicet, & vicissim etiam pro hominibus offerat Deo dona, preces, & sacrificia; ut colligitur ex variis Scripturæ locis, ac præsertim Malachiæ cap. 2. & Epist. ad Hebræos cap. 5. & plenius explicat D. Thomas 3. p. qu. 22. art. 1.

Hac observatione supposita; Dicendum 1. Christum Dominum, verum ac proprie dictum Sacerdotem extitisse, & munere Sacerdotii vere ac proprie functum fuisse. Id manifeste constat ex his verbis Psalmi 109. Tu es Sacerdos in æternum, &c. & ex cap. 4. & 5. Epistolæ ad Hebræos, ubi Apostolus de Christi Sacerdotio agit, & plenius adhuc constabit ex assertionibus sequentibus.

Dicendum 2. Christum Dominum Sacerdotii sui munus exercuisse in cœna ultima, cum sub speciebus panis & vini, incruento & admirabili modo, semetipsum Patri suo in sacrificium obtulit. Ita expresse definitum est in Concilio Tridentino sess. 22. cap. 1. Ita etiam docuerunt Sancti Patres, S. Cyprianus lib. 2. Epist. 3. ad Cæcilium, ubi sic loquitur, Jesus Christus Dominus & Deus noster, ipse est

summus Sacerdos Dei Patris, & Sacrificium Deo Patri seipsum primus obtulit, & hoc fieri in sui commemorationem præcepit. Et S. Gregorius Nissenus orat. 1. de Sancto Festo Paschæ, Pro ineffabili (inquit) arcanoque sacrificii modo, sua dispositione & administratione præoccupat impetum violentum; ac sese oblationem & victimam offert pro nobis Sacerdos simul, & agnus Dei qui tollit peccata mundi, quando hoc accidit? cum suum corpus ad comedendum, & sanguinem suum familiaribus exhibuit ad bibendum. Qua autem ratione actio illa, quam Christus Dominus in cœna exercuit, verum & proprie dictum sit sacrificium, plenius explicabitur in 2. parte hujus operis tract. 1. capite 4. sess. 11.

Dicendum 3. Christum Dominum Sacerdotii quoque sui munere functum fuisse in cruce, ibique seipsum Deo Patri in sacrificium obtulisse. Id constat manifeste ex Scripturis, ac præsertim ex cap. 5. Epist. ad Ephesios, ubi Apostolus dicit quod Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo. Et D. Thomas de eadem veritate pluribus agit, 3. part. quæst. 22. art. 2 & quæst. 48. art. 3.

Verum difficultas est quomodo Christus Dominus dici possit sacrificium in cruce Deo Patri obtulisse; nam ille proprie sacrificare dicitur, qui ad honorem Dei rem aliquam ita offert, ut ad eum finem eam consumat & destruat; at Christus Dominus non obtulit seipsum eo modo in cruce, non enim seipsum in cruce interfecit, sed ab aliis interfectus est.

Ad hanc difficultatem variis modis Theologi respondent, quidam enim dicunt Christum Dominum sacrificiũ sui ipsius obtulisse, in quantum ad mortem propriam est aliquo modo cooperatus, eam scilicet non impediendo, cum potuisset impedire virtute beatitudinis animæ, qua à primo instanti conceptionis fruebatur. Unde ipse dixit Joan. 10. Nemo tollit animam meam à me, (invito scilicet) sed ego potestatem habeo ponendi eam. Alii dicũt

Chri-

Christum cooperatum esse ad actionem illam, qua mors ipsi illata est, non quidem in quantum erat homo, sed in quantum erat Deus, sine cujus ut causæ primæ concursu actio illa fieri non potuisset. Melius tamen & verius juxta Divi Thomæ doctrinam respondet Gregorius à Valentia disput. 1. de Incarnat. quæst. 22. punct. 4. ad rationē sacrificii non esse determinate necessarium, ut ille qui rem offert eam etiam ipsemet conficiat & destruat, sed sufficere ut ab ipso offeratur, & eo consentiente & volente conficiatur & destruatur; quod quidem perfectissime à Christo Domino in cruce peractum est, cum mortem sibi illatam volens acceptavit, & seipsum morientem tanquā hostiam in sacrificium Deo Patri obtulit.

Dicendum 4. Christum Dominum ejusdem Sacerdotii sui munere, quotidie adhuc fungi per ministros suos Sacerdotes in Missæ sacrificio. Ita expresse habetur in Concilio Tridentino sess. 22. cap. 2. ubi dicitur quod in divino sacrificio, quod in Missa peragitur, idem ille Christus continetur, & incruente immolatur qui in ara crucis semel seipsū cruentè obtulit, &c. Idem etiam offerens Sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit, sola offerendi ratione diversa. Hujus verò assertionis veritas fusius explicabitur, & plenius constabit ex iis, quæ dicentur in 2. hujus operis parte loco suprà citato.

SECTIO XII.

De eximio & honorifico Redemptoris & Mediatoris titulo, qui in Scripturis Christo Domino tribuitur.

VAria sunt sacræ Scripturæ loca, in quibus tum Redemptoris, tum Mediatoris titulus in utroque testamento sive à Prophetis, sive ab Apostolis Christo Domino tribuitur. Ac in primis vocatur Redemptor, Job. 19. Isa. 41. 44. 47. 49. 59. Actor. 7. & Rom. 3. dicit Apostolus, nos esse justificatos per Redemptionem, quæ est in Christo Jesu,

& Coloss. 1. idem dicit nos habere Redemptionem in Christo per sanguinem ejus: & 1. Timoth. 2. dicit ipsum Christum dedisse semetipsum redemptionem pro omnibus. Additque ibidem, unum esse Mediatorem Dei & hominum, Christum Jesum, & passim in Epistola ad Hebræos vocat illum Mediatorem novi Testamenti.

Jam quod spectat ad titulum Redemptoris, error fuit Petri Abailardi negantis Christum redemisse genus humanum à servitute diaboli, quia, ut aiebat, diabolus nullum jus acquisierat in homines per peccata illorum: Contra quem errorem S Bernardus fuse agit Epistola 191. ad Innocentium Papam, ubi pluribus Scripturæ testimoniis, veritatem oppositam probat, ostenditque Christum Dominum vere genus humanum redemisse, ac vere dici hominum Redemptorem.

Porro ad majorem veritatis illius elucidationem, observandum est ex S. Doctore 3 p. q. 4. art. 4. hominem per peccatum duplicem contraxisse servitutem: primo ratione culpæ, per quam Deo ita juste permittente redactus erat in potestatem diaboli, & ejus servus effectus, à quo enim quis superatus est, (inquit Apostolorum Princeps 2. Pet. 2.) hujus & servus efficitur. Erat autem homo peccator in diaboli potestatem redactus, in quantum peccando amiserat justitiæ libertatem; & dignus effectus erat, qui in æternum privaretur omni gratia, sine cujus auxilio neque à peccato commisso resurgere, neque alia omnia peccata in futurum saltem toto vitæ tempore vitare poterat, & sic unusquisque hominum in illo miserando statu vere sibi applicare poterat illud August. confess. lib 8. cap. 5. Suspirabam ligatus non ferro alieno, sed ferrea mea voluntate; velle meum tenebat inimicus, & inde catenam fecerat & constrinxerat me. Et hoc etiam sensu peccatores ab Apostolo 2. ad Tim. 2. dicuntur esse in laqueis diaboli & ab eo captivos teneri ad ipsius voluntatem.

Secunda obligatio seu servitus, quam contraxit homo

per peccatum, est quantùm ad reatum pœnæ, quam pati debebat, & ad quam astrictus erat secundum ordinem divinæ justitiæ. Ad servitutem enim pertinet (ut ait S. Doctor) quod aliquis patiatur id quod non vult, liberi siquidem hominis est, uti seipso, prout vult, & in jure illi qui ad aliquam pœnam damnati sunt dicuntur Servi pœnæ; & ea ratione S. August. tract. 52. in Joan. dicit quod Diabolus possidebat genus humanúm, & homines reos suppliciorum tenebat chrirographo peccatorum.

Quia igitur (ut loquitur S Thom. sup.) Passio Christi Domini fuit sufficiens & superabundans satisfactio pro peccatis hominum, tam quoad reatum culpæ, quàm quoad reatum pœnæ, idcirco ejus passio fuit quasi quoddam pretium, quo redempti sumus, & liberati ab utraque obligatione & servitute: nam ipsa satisfactio, qua quis satisfacit sive pro se, sive pro alio, pretium quoddam dicitur quo se vel alium redimit à peccato, & à pœna; juxta illud Daniel. 4. Peccata tua eleemosinis redime. Christus autē satisfecit non quidem pecunias dando, aut aliquid simile, sed dando id quod fuit maximum, scilicet seipsum pro nobis. Vnde Apostolus: Non corruptibilibus (inquit) auro vel argento redempti estis de vana vestra conversatione, &c. sed pretioso sanguine quasi agni immaculati & incontaminati Christi.

Ex quo intelligitur qua ratione Passio Christi Domini fuit vera redemptio, & ipse Christus verus hominum redemptor dictus est: & simul refellitur error Abailardi, quamvis enim verum sit, diabolum in homines nullum jus acquisivisse per peccata illorum; hominesque quantumcunque peccatores semper divinæ potestati subjectos remanere, hoc tamen non obstat quin sit etiam verum, peccatores dæmonum tentationibus & suggestionibus in malum consentientes, eorumdem servituti divina id exigente justitia, subdi: sicut illi qui ad metalla aut ad remos damnati sunt, humanæ justitiæ executoribus, qui ejusmodi operibus præsunt, subduntur: æquum est enim ut ij qui

opti-

optimo Patri obedire, ejusque onus leve & jugum suave ferre noluerunt, in pœnam inobedientiæ, sævissimi tyranni servituti mancipentur, coganturque vel inviti ejus durissimum jugum portare.

Unde solvitur alia objectio ejusdem Abailardi dicentis, pretium redemptionis hominum non fuisse persolutum diabolo, quod tamen fieri debuisse videtur, ut ab ejus servitute redimerentur. Respondetur enim quod cum diabolus jus nullum haberet in peccatores, sed tantummodò se haberet ut executor divinæ justitiæ in illos, nihil pro redemptione illorum ei solvi debeat, sed ipsi justitiæ divinæ, cui debitores erant, & cui proinde tam pro culpa quàm pro pœna satisfacere debebant.

Quæres qua ratione dici possint redempti illi, qui à Deo sunt reprobati, cum diaboli servituti sint in æternum mancipati? Respondetur, illos verè fuisse redemptos, quantum ex parte Christi Domini requisitum fuit, hoc est pretium ab eo pro ipsorum liberatione fuisse persolutum, gratiasque sufficientes ad salutem acquisitas virtute meritorum ejus, ipsisque oblatas, ut supponimus ex dicendis in tractatu sequenti: quia verò gratiis illis cooperari noluerunt, nec redemptione oblata uti, idcirco in æternam illam servitutem devoluti sunt, non defectu Redemptoris, sed vitio pravæ voluntatis, quæ redemptionis gratiam aut repudiavit aut neglexit.

Quæres iterum quibus præsertim actibus Christus Dominus redemptionem hominum perfecit? Respondetur Christum Dominum Redemptoris officio functum fuisse, omnibus humanis ac liberis actibus suis, idque ab ipso Incarnationis momento usque ad mortem, ita tamen ut quamvis singuli illi actus ex se sufficientissimi fuerint ad redemptionem illam perficiendam, ea nihilominus Dei voluntas fuit, ut nonnisi per Christi passionem & mortem in cruce redemptio illa perficeretur Et quidem quod Christus per totam vitam huic Redemptionis operi incubuerit, vel ex illo ejus dicto Joan. 17. satis intelligi potest. Opus

consummavi, quod dedisti mihi ut faciam, ubi dicit se consummasse; id est, jamiam, cum morti vicinus esset, consummaturum esse opus redemptionis, quod scilicet jam ante inchoaverat. Quod autem nonnisi per passionem ejus & mortem in cruce, opus illud redemptionis consummatum reipsa fuerit, patet ex ijs Scripturæ locis, quibus illud quasi pactum dicitur, ut per ejus passionem & mortem in cruce perficeretur nostra redemptio. Ut Isai 53. Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum Et Joan. 12. Nisi granum frumenti cadens in terrã mortuum fuerit, ipsum solum manet: Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Et Luc. 24. Nonne oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam.

Jam quod spectat ad titulum Mediatoris, dicendum est illum Christo Domino ita convenire, ut solius Christi proprium sit esse mediatorem inter Deum Patrem & homines, mediatione scilicet redemptionis, in quantum (ut loquitur S. Doctor 3. p. q. 26. a. 1.) homines Deo reconciliavit, ipsum placando, & pro peccatis eorum ipsi satisfaciendo. Quod docuit Apostolus 1. ad Tim. c. 2. cum dixit, Vnus est mediator Dei & hominum homo Christus Jesus, qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus. Quibus verbis aperte declaravit, Christum Dominum eatenus fuisse mediatorem, quatenus nos redemit; ac proinde ea ratione, quæ illius solius propria est, fuisse unicum & singularem mediatorem.

Quod tamen non obstat quin alii etiam dicantur mediatores aliquo modo, & secundum quid; in quantum scilicet (ut dicit idem S. Doctor sup) cooperantur ad unionem hominum cum Deo dispositive & ministerialiter; v. g. Sancti in cælo in quantum intercessionibus suis varias nobis gratias obtinent, quibus ad illam cum Deo unionẽ juvamur: & Sacerdotes in terra dicuntur etiam mediatores, in quantum scilicet ministri sunt ipsius Christi veri mediatoris, & vice illius. sacramenta & alia sanctificationis media nobis exhibent: ex quo duplex differentia innote-

notescit inter mediationem Christi & aliorum: nam Christus est mediator per Redemptionem, alij per intercessionē aut ministerium aliquod Christus est mediator per seipsū, & ex propriis meritis, Sancti verò nonnisi per ipsum Christum, & ejus merita, sine quibus nihil possunt apud Deū.

CAPUT VIII.

De adoratione Christo Domino debita; Nec non De veneratione Sanctissimæ Matri ejus, cæterisque Sanctis, ac eorum reliquijs & imaginibus exhibenda.

SECTIO I.

Quænam adoratio humanitati Christi Domini debeatur

1. AD clariorem eorum, quæ dicenda sunt, intelligentiā, notandum 1. est ex S. Doctor. 2. 2. quæst. 84. 91. & 103. inter laudem, honorem, & adorationem, hoc esse discriminis: Quod laus sit quædam excellentiæ testificatio, quæ in verbis consistit: honor etiam in factis & aliis signis externis. Adoratio vero præter illam testificationem excellentiæ, includit essentialiter submissionem aliquam erga id quod adoratur: in quo differt à laude & honore: si quidem laudamus & honoramus etiam æquales, vel inferiores, non adoramus verò nisi superiores. Unde adoratio definitur à S. Damasc. orat. 3. cap. 4. Animi cedentis, demissi, & humilis significatio.

Notandum 2. ad completum actum adorationis tria ex parte hominis requiri 1. ut intellectus agnoscat excellentiam ejus qui adoratur. 2. ut voluntas internum erga eundem affectum concipiat. 3. denique ut aliquo exteriori actu submissionem aliquam erga eum protestetur.

Notandum 3. duplicem in universum esse adorationem, sicut duplex excellentia est, ratione cujus potest aliquis nobis esse superior; una increata, altera creata.

Adoratio illa, quæ ratione increatæ excellentiæ defertur, usu in Ecclesia communiter recepto, Latria vocatur: quo vocabulo significatur cultus ille religiosus, qui soli Deo habetur, in signum & protestationem supremi dominii, quod in res omnes creatas obtinet: sicque sumitur in Scriptura, in qua falsorum Deorum cultus nomine idololatriæ exprimitur (Act. 17. Videns idololatriæ deditam civitatem:) & falsorum Deorum cultores, idololatræ vocantur 1. Cor. 10. (Neque idololatræ efficiamini:) eo quod cultum illum latriæ qui soli Deo debetur, ad idola transferrent. Et eodem etiam sensu illud latriæ vocabulum sumitur in 7. Synodo generali act. 3. 4. & 6. & in Concilio Trident. sess. 13. cap. 5. & apud S. Basilium in cap. 1. Isai. & S. Aug. lib. 10 de Civit. cap. 1. lib. 15. cont. Faust. c. 9. Imo & ipsa vox adorationis passim ex communi usu jam recepta est, ad significandum illum cultum, qui soli Deo debetur: unde dicimus solum Deum esse adorandum.

2. Cultus autem ille religiosus, qui ob creatam excellentiam defertur, communiter Dulia vocatur: quo nomine ex usu Ecclesiæ significatur servitus & submissio, non quælibet abjecta & vilis, qualis est mancipiorum; neque etiã honoraria & politica, qualis est subditorum erga principes, & inferiorum erga superiores; sed religiosa & pia, quæ scilicet Sanctis defertur ob eorum virtutem & Sanctitatem. Et quoniam inter Sanctos varii & inæquales sunt gradus Sanctitatis; ideò iis, qui meritis ac virtutibus insigniores fuerunt, specialis aliquis honor defertur; qui ex communi usu Hyperduliæ nomine significatur. Quo quidem honoris genere Sanctissimam Virginem Deiparam præ aliis omnibus Sanctis colendam esse, orthodoxi omnes unanimiter consentiunt.

Notandum 4. discerni non posse ex actu exteriori. utrũ

cultus qui defertur, latriæ sit, vel duliæ: iisdem enim actibus & signis externis, quibus Deum adoramus, Sanctos etiam sæpissime colimus: sicut enim Deo, sic & illis caput aperimus, genua flectimus, &c. Quare hoc, ex interno voluntatis affectu discernendum est: si enim exterior ille, v. g. genuflexionis actus dirigatur ad protestandam infinitam Dei supra omnes creaturas eminentiam, nostramque omnimodam ab illo dependentiam, erit adorationis, seu latriæ actus: si vero genuflectione intendamus cultum religiosum alicui Sancto ob ejus virtutes, vel gloriam deferre, erit actus duliæ. His prænotatis, pro quæstionis propositæ resolutione,

3. Dicendum est Christi Domini humanitatem Verbo divino hypostatice unitam, eadem adoratione latriæ, quæ ipsi Verbo divino debetur, esse adorandam. Ita S. Thomas 1. part. quæst. 25.

Probatur 1. ex Concilio Ephesino can. 8. ubi definitur Christum hominem Deum una esse adoratione adorandū. Quod S Cyrillus qui huic Concilio nomine Summi Pontificis præfuit, clarius explicavit lib. 1. de fide ad reginas, ubi docet, in Christo non esse unam naturam, quæ adoretur, & alteram, quæ non adoretur, sed utramque simul adorari unica adoratione. Item ex 2. Synodo generali collat. 8. can. 9. Si quis duas adorationes introducit, & non una adorationes introducit, & non una adoratione Verbum incarnatum cum propria carne adorat, anathema sit.

Probatur 2. ex S. Ambrosio, lib. 3. de Spiritu Sancto cap. 12. ubi explicans illa verba Psalm. 98. (adorate scabellum pedum ejus. Per scabellum, inquit, terra intelligitur, per terram autem caro Christi, quam hodie quoque in mysteriis adoramus, & quam Apostoli in Domino Jesu adoraverunt: neque enim divisus est Christus. Et S. August. enarratione in eundem Psalm. Exponens, inquit, Scriptura, quid sit scabellum pedum ejus; dicit, terra autem scabellū pedum meorum: anceps factus sum, timeo adorare terram ne damnet me, qui fecit cælum & terram, &c. & fluctu-

ans converto me ad Christum, & invenio quomodo sine impietate adoretur terra: suscepit enim terram de terra, quia caro de terra est, & de carne Mariæ carnem accepit: & quia in ipsa carne hic ambulavit, ipsamque carnem nobis manducandam ad salutem dedit; nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adoraverit: inventum est quomodo adoretur scabellum pedum Domini, & non solū non peccemus adorando, sed peccemus non adorando.

Objicies; soli Deo deberi adorationem & latriæ cultum humanitatem autem Christi, quantumvis unitam hypostatice Deo, Deum tamen non esse.

Respondetur duplicem esse adorationem: unam absolutam, quæ fit propter excellentiam in existentem illi qui adoratur, seu quando aliquid adoratur propter se: alterā verò respectivam, quando aliquid adoratur propter aliud, seu propter excellentiam inexistentem alteri, ad quod habet specialem ordinem & habitudinem. Et primò quidē genere adorationis adorari debere Christi divinitatem, imò ipsum Christum; cum per hoc nomen connotetur divinum suppositum, quod propter se, & ratione propriæ increatæ excellentiæ adorari debet. Secundo verò adorationis genere humanitatem ejus adorandam esse, hoc est, non propter se, sed propter Verbum divinum, cui conjuncta est, non accidentaliter, sed vera, substantiali, & hypostatica unione: sicque humanitatem Christi honore divino affici debere affirmant SS. Patres: ut S. Athanals. lib. de Incarnat. Christi pagina 6. ubi de corpore Christi loquens ait, Illud divina adoratione cœli, quia increati corpus factum est. Et S. August. serm. 38. de verbis Dom. Ego, inquit, Dominicam carnem, imo perfectam in Christo humnitatem propterea adoro, quod à divinitate suscepta, atque Deitati unita est.

4. Quæres utrum humanitas Christi Domini per se præcise sumpta, & considerata solum secundum excellentiam aliquam creatam quæ ipsi inest, pura ratione gratiæ Sanctificantis, aut virtutum, debeat cultu latriæ, an aliquo alio adorari.

Respondetur ex S. Thom. q. 15. art. 2. ad 1. humanitati Christi Domini, ut sic, non deberi latriæ cultum, sed tantum hyperduliæ: quia in illa hypostasi nihil in ea consideratur, nisi creatum, quod proinde latriæ cultu adorari non debet.

Quamvis autem speculative hoc verum sit, sapienter tamen monet Philippus Gammachæus ad præfatam quæst. 25. moraliter & practice loquendo istas præcisiones & abstractiones non esse admittendas sed Christum perpetuò adorandum supremo latriæ cultu; cum vere & à patre rei, sit semper homo Deus; istamque quæstionem non metaphysice, sed moraliter, ac theologice esse tractandam, nec ludendum in rebus tanti momenti: ne forte occasio, vel scandali, vel erroris aliquibus præbeatur. Adde quod Ecclesia nusquam solet humanitatem Christi hoc modo spectatam venerari, sed semper tanquam conjunctam & unitam Verbo divino adorare: unde S. Athanasius orat. contra Arrianos: Adoratum, inquit, non seponimus Verbum à carne.

SECTIO II.

Quomodo Sancti à nobis colendi sunt.

1. CUm (ut ait S. Hieronymus Epist. 53. ad Riparium) Honor servorum redundet ad Dominum; & ad gloriam Christi, summi totius Ecclesiæ capitis, pertineat veneratio membris, ejus nobilioribus exhibita, ideo post explicationem eorum quæ ad humanitatis ipsius adorationem pertinent, agendum est de cultu ipsis Sanctis debito.

Dicendum igitur 1. Sanctis tam Angelis, quam hominibus, æterna gloria in cælo perfruentibus, cultum aliquē sacrum & religiosum esse reddendum: longe quidem minorem eo qui Deo debetur; sed tamen majorem cultu illo civili & politico, qui hominibus quantæcumque dignitatis in hac vita defertur.

Probatur 1. ex Scriptura Genes. 18 & 19. ubi Abraham & Loth dicuntur Angelis sibi apparentibus honorem aliquem singularem & religiosum detulisse: Idem dicitur de Josue cap. 5. & de patre ac matre Samsonis Judic. 13.

Probatur 2. ex SS. Patribus, qui id unanimiter docent: ut Gregorius Nyssenus orat. in S. Theodorum martyrem: Cui regum, inquit, talis honor habetur? quis ex iis, qui supra modum inter homines excellere visi sunt, tali memoria celebratur? quis Imperatorum adeo honoratus, ut hic miles pauper? &c. Et S. Damascenus lib. 4. de fide cap. 16. An non honorandi, qui totius humani generis patronos se profitentur, ac Deo nostri causa supplicant? honorandi certe, & quidem ita, ut in eorum nomine templa Deo extruamus.

Probatur 3. ex eo ritu qui in universa Ecclesia semper viguit, templa & basilicas in honorem Sanctorum ædificandi, illorumque festa celebrandi. Cujus rei fidem faciunt omnes fere SS. Patres, & Ecclesiastici scriptores, qui videri possunt apud Judocum Coccium, tom. 1. lib. de Sanctis Ecclesiæ a. 13. & 14. Et certe vel ipsa antiquissima basilicarum & sacrorum ædificiorum monumenta in honorem Sanctorum Deo consecrata, quæ ubique terrarum visuntur, satis aperte testantur, Sanctis ab universa Ecclesia cultum religiosum semper fuisse delatum; minorem quidem illo, qui Deo debetur; sed longe majorem quovis honore politico & civili, qui Principibus & Regibus in terra defertur.

Dicendum 2. Sanctos gloria cælesti perfruentes à nobis esse invocandos, & hanc invocationem ad cultum ipsis debitum pertinere.

Probatur 1. ex Script. Gen. 48. ubi Jacob benedicens filiis Joseph, Angelum suum custodem invocat, ut ipse illis benedicat. Exod. 32. Moyses sic orat. Recordare, Domine, Abraham, Isaac & Iacob, servorum tuorum.

Probatur 2. ex Concilio Calcedonensi act. 11. ubi Patres Concilii sic loquuntur: Flavianus post mortem vivit martyr pro

tyr pro nobis oret. Et in 7. Synodo generali act. 6 hæc verba habentur: Cum timore omnia agamus postulantes intercessionem incontaminatæ Deiparæ, & sanctorum Angelorum, omniumque Sanctorum.

Probatur 3. ex antiquo usu Litaniarum, quæ in honorem Sanctorum indicebantur. De quo ritu mentio fit in variis Conciliis: ut in Concilio Aurelianensi 1. cap. 29. Toletano 5. cap. 1. Bracarensi 2. cap. 9. Moguntino sub Carolo magao cap. 33. Quæ quidem Concilia ante mille annos sunt celebrata.

Probatur 4. ex SS. Patribus, qui & ipsi Sanctos invocaverunt: ut S. Athanasius serm. in Evang. de Sanctissima Deipara, seu de Annunciatione: in ejus fine ipsam Sanctam Deiparam invocat. S. Gregor. Nissen. orat. in S. Theodorum, ipsum etiam Sanctum invocat. Idem facit S. Gregor. Nazianz. orat. in S. Athanasium, quem in fine invocat. Et S. Hieron. in Epitaphio S. Paulæ eam similiter invocat.

Dicendum 3. Sanctos in cælo pro nobis orare, & orando patrocinari ac subvenire.

Probatur 1. ex Scriptura 2. Machab. 15. Hic est Jeremias Propheta Dei: qui multum orat pro populo, & pro universa Sancta civitate. Et S. Petr: Epist. 2. c. 1. Dabo, inquit, operam frequenter vos habere post obitum meũ, ut horum memoriam faciatis.

Probatur 2. ex S. Basil. Epist. ad Julianum Apostatam: Suscipio, inquit, Sanctos Apostolos, Prophetas, Martyres, qui pro me apud Deum supplicant: quo per illorum mediationem propitius mihi sit Deus. Et S. Greg. Nazianz. orat. 20. in laudem ipsius S. Basilii. Ac nunc ille quidem in cælo est, pro populo preces fundens, neque enim ita nos reliquit, ut prorsus reliquerit. Eandem veritatem fuse probat S. Hieron. in toto lib. cont. Vigilantium hæreticum, qui Sanctos ex hac vita functos pro nobis orare negabat.

Porro circa illam Sanctorum intercessionem, & (ut loquitur S. Basilius) mediationem, observandum est, illam

nullo-

nullomodo derogare qualitati mediatoris, quæ Christo Domino competit, quamque illi Apostolus tribuit 1. Timoth. 2. Vnus est mediator Dei & hominum, Christus Jesus Tum quia loquitur ibi Apostolus de mediatione redemptionis, quod ex verbis immediate sequentibus patet, Qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus: qua ratione solus & unicus mediator est Christus. Tum quia, quocumque modo dicatur mediator, semper illi hæc dignitas salva & integra manet cum Sanctorum intercessiones & interventiones nonnisi ex ipsius Christi meritis, & ex unione Sanctorum cum illo ut capite, valorem hauriant: unde quantumcumque Ecclesia suffragia Sanctorum apud Deum impendat, semper tamen orationes ac petitiones suas concludit his verbis: Per Dominum nostrum Jesum Christum, &c. Ex quibus evidens est, Sanctorum mediationem & intercessionem Christi Domini honori ac dignitati nullatenus officere, imo vim omnem suam ab ejus mediatione accipere.

4. Quæres, quomodo Sancti in cælo audiant & cognoscant preces & supplicationes, quæ ad ipsos à nobis diriguntur?

Variæ sunt super hac re Sanctorum Patrum & Doctorum sententiæ, quas refert Bellarminus lib. 1. de Sanctor. beatit. cap. 20.

Quidam enim existimant id fieri per relationem Angelorum, qui nunc à cælis ad nos descendunt, nunc à nobis ad cælos ascendunt, & hunc modum attingit S. August. lib. de cura pro mort. cap. 15.

Alii dicunt Sanctorum animas, sicut etiam Angelos mira quadam celeritate naturæ quodammodo ubique adesse, & sic per se preces supplicantium posse audire, quem modum videtur innuere S. Hieron. libro cont. Vigilant.

Alii denique probabilius asserunt, Sanctos vel in essentia divina clare visa preces illas cognoscere, vel per speciales revelationes sibi à Deo factas, easdem preces percipere.

pere. Ita S. Greg. lib. 12. mor. cap. 13. S. Thom. 2. quæst. 83. art. 4. & 3. p. quæst. 10. art. 10. Et S. Aug. sup. cap. 15.

SECTIO III.

Qualis cultus Sanctissimæ Virgini Deiparæ Mariæ debeatur

1. CUm (ut ex antedictis constat) honoris ac cultus, qui Sanctis deferendus est, mensura & modus ex magnitudine Sanctitatis, virtutum ac meritorum accipienda sit: hinc colligi potest qualis honor & cultus Sanctissimæ Virgini debeatur: cum ejus sanctitas, virtus, ac meritum suprà omnes alios Sanctos longe superemineat. Ut tamen certius & evidentius istud innotescat, aliquos speciales sanctitatis & excellentiæ titulos in illa Sanctissima Virgine hic adnotabimus, ex quibus inferre quivis poterit, quo religionis cultu prosequenda sit: Neque enim (ut recte dixit Sanctus Bernardus Epist. 174.) Virgo regia falso aut fucato eget honore: cum veris honorum titulis, & insulis dignitatum decorata sit.

Primus igitur excellentiæ titulus ducitur ex singulari ejus innocentia: quæ consistit in eo quod Sanctissima Virgo privilegio speciali, nec ulli alteri Sanctorum unquàm concesso, ab omni peccati, sive originalis, sive actualis labe prorsus immunis extitit.

Quod nullum unquam peccatum actuale, nequidem veniale, commiserit: docet S. Thom. 3. p. quæst. 27. art. 4. Estque communis totius Ecclesiæ sensus, ut habetur in Concilio Tridentino sess. 6. c. 23. Huic etiam veritati suffragatur S. Aug. lib. de natura & grat. cap. 36. ubi dicit, de Sanctissima Virgine Maria loquens, De qua propter honorem Domini nullam prorsus, cùm de peccatis agitur, habere volo mentionem. Et S. Bernard. Epist. 174. Decuit reginam Virginum singulari privilegio sanctitatis absque omni peccato ducere vitam.

2. Quod

2. Quod autem etiam originalis peccati maculam nunquam contraxerit

Probari potest ex iis omnibus Scripturæ locis, in quibus illius singularis & omnimoda puritas & innocentia significatur, ut Cantic. 4. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te: atqui tota pulchra non esset, nec maculæ omnis expers, si originali peccato fœdata fuisset. Ibidē vocatur hortus conclusus, fons signatus. Et capite 6. Vna est columba mea, perfecta mea. Item ex illis ad eandem Sanctissimam Virginem Angeli verbis S. Luc. 1. Ave gratia plena, Dominus tecum: Quibus (ut dicit S. August. serm. 11. in natali Dom.) ostendit ex integro iram primæ sententiæ exclusam, & plenam benedictionis gratiam restitutam.

Probari etiam potest ex eo quod idem S. Aug. lib. 4. cont. Julianum cap. 9. dicit. illum qui in ætate adulta peccatum nullum commisit, nullum etiam in infantili contraxisse: Unde sequitur: cùm ex eodem S. August. suprà beatissima Virgo nullum in vita sua peccatum commiserit, nullum etiam in origine sua contraxisse. Et S. Anselm. libro de conceptu Virginali cap. 18. Decens, inquit, erat, ut Sanctissima Virgo ea puritate, niteret, qua major sub Deo nequit intelligi Et in cap. 12. ad Cor. Omnes mortui sunt in peccatis sive originalibus, sive voluntate additis: nemine prorsus excepto, dempta matre Dei. Et Petrus Damianus serm. de Assumptione, Caro Virginis, inquit, ex Adam assumpta, maculas Adæ non admisit.

Accedit authoritas Sixti IV. summi Pontificis in extravaganti, cum præexcelsa, de reliquiis & veneratione Sanctorum, ubi fideles ad celebrationem immaculatæ Conceptionis Sanctissimæ Virginis (sic enim loquitur) etiam indulgentiarum largitione invitat.

Et quamvis nihil adhuc ab Ecclesia super hac re definitum fuerit, nec proinde censendus esset hæreticus, qui oppositum teneret, ut expresse declaravit idem Sixtus IV. in extravaganti, grave nimis, quam renovavit Concilium

Trident. sess. 5. sententia tamen illa, quæ asserit Sanctissimæ Virginis ab omni originali peccato exemptionem, adeo vera est, ut Paulus V. oppositum asserere in concionibus, lectionibus, aut aliis actibus publicis prohibuerit: quam prohibitionem Gregorius XV. ejus successor, etiam ad privata colloquia & scripta extendit.

3. Dices hinc sequi beatissimam Virginem à Christo Domino non fuisse redemptam: cum enim nullum unquam peccatum actuale aut originale incurrerit, videtur quod Christi Domini redemptione non indiguerit.

Respondetur illam indiguisse Christi Domini redemptione, non quidem ut à peccato liberaretur, sed ut à peccato præservaretur: ac proinde illam excellentiori modo, præ omnibus Adæ posteris, à Christo Domino fuisse redemptam. Cum enim ex modo conceptionis suæ, utpote vera Adami filia, & ex eo via generationis ordinaria ortum ducens peccatum originale contrahere deberet, quod illud non contraxit, Christo Redemptori debitrix fuit, cum propter prævisa ejus merita ab illo peccato penitus præservata fuerit.

Secundus excellentiæ titulus ducitur ex perfectissima gratiarum omnium plenitudine & eminentissima sanctitate, qua beata Virgo cæteros omnes Sanctos tam Angelos quàm homines longe superavit.

Constat 1. ex illis verbis, quibus ab Angelo dicta est Gratia plena; & à beata Elizabeth, benedicta inter mulieres: item ex iis quæ de seipsa Sanctissimæ Virgo dixit: Beatam me dicent omnes generationes: quia fecit mihi magna qui potens est.

Constat 2. ex eo quod universa Ecclesia professa est in 7 Synodo generali Act. 5. his verbis: Si quis non confitetur Sanctam semper Virginem Mariam proprie ac vere Dei genitricem, sublimiorem esse omni visibili & invisibili creaturæ, anathema sit.

4. Accedunt plurima eximia & præclara Sanctissimæ Virginis elogia, à Sanctis Patribus prolata, quibus illius

supra

ſupra omnes Sanctos eminentiam ſingularem aperte teſtantur. Aliquot illuſtriora hic proferemus. Sanctus Epiphan. ſerm. de laudibus Deiparæ, ipſam alloquens, Quid dicam, inquit, aut quid proloquar, & quo pacto beatam prædicabo gloriæ radicem? ſolo enim Deo excepto, cunctis aliis ſuperior exiſtit. S. Ephrem. orat. de laudibus ejuſdem, illam vocat, Optimam, præcellentiſſimam, ſublimiorem cælitibus, honorationem Cherubim. Seraphim ſanctiorē, & incomparabiliter cunctis aliis ſupernis exercitibus ſuperiorem. S. Greg. Neocæſar. hom. in Annunciat. beatæ Virginis, Maria gratia plena dicitur; quod in illa totius gratiæ theſaurus reconderetur. S. Ambr. in cap. 2. S. Luc. Bene gratia plena dicitur; quæ ſola gratiam, quam nulla alia meruerat, conſecuta eſt, ut gratiæ repleatur authore. S. petrus Chryſolog. ſerm. 143. Bene gratia plena, quia cæteris per partes tribuitur: Mariæ vero ſimul ſe totam infudit gratiæ plenitudo. S. Chryſoſt. orat. in Hypapante vocat illam mundi miraculum. S. Damaſc. orat. 2. de Aſſumpt. Abyſſum gratiæ & ſanctitatis. S. Anſelm. lib. de excellentia Virg. cap. 8. dicit in beata Virgine fuiſſe quandam immenſitatem gratiæ & gloriæ. S. denique Gregor. Papa explicans illa verba Iſaiæ 2. Erit in noviſſimis diebus præparatus mons Domini in vertice montiū: Poteſt hujus montis nomine Beatiſſima ſemper Virgo Maria deſignari: mons quippe fuit, quæ omnem electæ creaturæ altitudinem, electionis ſuæ dignitate tranſcendit: an non mons ſublimis Maria? quæ, ut ad Conceptionem Verbi æterni pertingeret, meritorum verticem ſupra omnes Angelorum choros uſque ad ſolium Deitatis erexit?

Ex quibus S. Gregorii verbis colligitur probabiliſſimū eſſe, quod aliqui Doctores exiſtimant, gratiam illam ſanctificantem, quæ beatiſſimæ Virgini in primo inſtanti conceptionis collata fuit; majorem ac pleniorem extitiſſe gratia conſummata cujuslibet etiam maximi Sancti. Quod ſi tanta fuit Mariæ gratia in primo ingreſſu, quantam in progreſſu fuiſſe exiſtimare debemus, cum præſer-

tim

tim nullum vel momentum vitæ otiosum in ea fuerit, fidelissimeque ac perfectissime gratiis acceptis cooperata sit?

5. Tertius denique & ultimus excellentiæ titulus desumitur ex dignitate Maternitatis Dei.

Constat enim illam esse vere & proprie Dei Matrem, quia scilicet is qui ex ea natus est, sicut est verus homo, sic etiam verus Deus est, ut ex antedictis patet: & proinde cum verus Deus ex ea natus sit, hinc sequitur illam esse veram Matrem Dei, & idcirco hanc in ea dignitatem universa Ecclesia agnovit in Concilio Ephesino, ubi can. 1. anathema dicitur in eum, qui Sanctam Virginem Dei genitricem esse non confitetur. Et in 5. Synodo generali Act. 4. idem anathema rursus profertur in eum, qui Sanctam & gloriosam semper Virginem proprie & vere genitricem Dei esse non confitetur.

Neque solum beata Virgo vere & proprie Dei Mater extitit; sed prætereа dignissima fuit, quæ ad illam maternitatem divinitus eligeretur: hancque proinde meritis suis, si non de condigno, certe de congruo consecuta est. Ita S. Ambr. lib. 2. de Virg. Maria inquit, digna extitit, ex qua Filius Dei nasceretur. Et S. Hieronymus in Epist. ad Eustochium de custodia virginitatis. Tantæ, inquit, puritatis extitit Maria, ut Filii Dei Mater effici mereretur. Et universa Ecclesia in quadam Antiphona idipsum profitetur.

Ex hac autem dignitate Matris Dei, quam sic promeruit, & cujus sublimitas nec dici nec concipi potest, duplex adhuc excellentia derivatur. Prima, quod ratione illius dicatur & vere sit omnium creaturarum, etiam sanctissimarum, & in altissimo gloriæ gradu existentium, regina & domina (prout ab Ecclesia honorifice nuncupatur) ab iisque proinde cultum, & honorem tantæ majestati condignum recipiat. Secunda, quod ratione ejusdem maternitatis ipsemet Dei Filius illi se subjecerit, & (ut testatur Evangelista) subditus illi esse voluerit.

His igitur paulo fusius explicatis, restat ut videamus qualis cultus Sanctissimæ Virgini, ratione tantæ & tam

subli-

sublimis excellentiæ; debeatur. Pro cujus resolutione,

6. Dicendum est Sanctissimam Virginem singulari & maxima, pro omnibus aliis Sanctis veneratione, seu hyperdulia colendam esse tam publice quam privatim. Ita S. Thomas 3. part. quæst. 25. art. 5.

Ratio est, quia veneratio & cultus (ut jam dictum est) excellentiæ ac sanctitati correspondere debet. Atqui excellentia & Sanctitas beatissimæ Virginis omnium aliorũ Sanctorum excellentiæ ac sanctitati longe præeminet, ut ex titulis supra explicatis constat: Ergo cultus illi debitus longe major esse debet eo cultu, qui aliis qnibuscunque Sanctis defertur.

Quæres, an præter cultum hyperduliæ, possit etiam cultus latriæ exhiberi Sanctissimæ Virgini, ratione unionis illius, quam inter illam & Filium ejus Christum Dominũ esse concipimus.

Respondetur negative cum S. Thoma art. 5. sup. citato. Quamvis enim metaphysice loquendo aliquo sensu posset adorari adoratione aliqua respectiva; moraliter tamen & practice loquendo, id fieri non debet, propter periculum erroris & scandali. Unde merito S. Epiphan. hæres. 78. & 79. reprehendit, & hæreseos arguit aliquas mulieres in Syria, quæ beatæ Virgini in signum adorationis, libationes quasdam offerebant.

7. Jam vero cum inter plurima cultus ac venerationis officia, quæ universa Ecclesia Sanctissimæ Virgini exhibet passim in precibus & doxologiis diurnis & nocturnis, salutationem Angelicam in ejus honorem sæpius illi offerat, non erit inutile brevissimam hic verborum, quibus hæc salutatio constat, explicationem secundum mentem Sanctorum Patrum attexere.

(Ave) id est salve, seu gaude. Non simplex fateor, (inquit S. Petrus Chrysologus serm. 140.) vel consueta fuit ista salutatio, sed omni admiratione digna: si quidem venerationis fuit delatio, oblatio muneris, famulatus obsequii. Injungitur, inquit S. Bernardus serm. 2. de Annun-

ciat, nova legatio Angelo Gabrieli, & novam professa virtutem novæ salutationis honoratur obsequio. Antiqua excluditur maledictio mulierum, novam nova mater accipit benedictionem.

(Maria) Dignitas Virginis (inquit S. Chrysol. sup.) annunciatur ex nomine ; nam Maria Hebræo sermone Latine domina dicitur. Hoc nomen, Maria, interpretatum, (inquit S Bernardus homil. 2. in Missus est) Matri Stella dicitur, & matri Virgini valde convenienter aptatur: ipsa namque aptissime sideri comparatur, quia sicut sine sui corruptione sidus suum emittit radium, sic absque sui læsione Virgo parturit filium : nec sideri radius suam minuit claritatem, nec Virgini filius suam integritatem.

(Gratia plena) Singulis, inquit S. Chrysolog. sup gratia sese per partes largita est ; Mariæ vero se simul tota infudit gratiæ plenitudo.

Vere gratia plena (inquit S Hieronymus apud Sanctũ Thomam in caten. aut.) per quam ergo Sancti Spiritus imbre superfusa est omnis creatura.

(Dominus tecum) Cum Deus sit cum omnibus Sanctis, inquit Sanctus Bernardus homil. 3. in Missus est specialiter tamen cum Maria; cum qua utique tanta ei consensio fuit, ut illius non solum voluntatem, sed etiam carnem sibi conjungeret, ac sic de sua Virginisque substantia, unum Christum efficeret.

(Benedicta tu in mulieribus) Quia, ut ait S. Bern. sup. illam generalem maledictionem evasit, & singularem consecuta est benedictionem, &c. & in terris ab Angelo benedicta, à cunctis generationibus merito beata prædicatur. Vel, ut loquitur S. August. serm. 2. de Annunt. ideo in mulieribus benedicta, quia vitam & viris & mulieribus peperit.

(Et benedictus fructus ventris tui.) Vere, inquit S. Bernard. sup. benedictus, in quo benedictæ sunt omnes gentes. Benedictus fructus, inquit Andreas Cretensis serm. in salutat. Angel. ex quo emanant fontes aqua salientis

entis in vitam æternam: fructus, ex quo vitalis panis Dominici corporis, & salutare immortalitatis poculum conficitur.

8. Additur huic salutationi ex prisco Ecclesiæ usu brevis precatiuncula, qua hujus Sanctissimæ Virginis intercessionem postulamus, toto hujus vitæ tempore, sed præsertim in extremo illius exitu, ac novissima mortis hora: Quod & antiquos Patres peculiari devotionis affectu fecisse constat: inter quos S. Ephrem qui ante 12 sæcula vixit, orat. ad Sanctiss. Virg. sic eam precabatur.

Adesto mihi nunc & semper, ô Virgo Dei genitrix, Mater misericordiæ benigna & clemens, in præsenti quidē vitæ cursu, protectrix & auxiliatrix: ác in extremo vitæ articulo miseram animam meam conservans, & tenebrosos atque horrendos pessimorum dæmonum insultus ab ea procul repellens.

SECTIO VI.

Qualis veneratio imaginibus & reliquiis exhibenda sit

SUpponimus hanc esse differentiam imaginis & idoli, ut recte docet & probat Bellarm. lib. 2. de Sanctis cap. 5. quod imago sit vera similitudo rei alicujus; ut cum pingitur homo, equus, &c. Unde & imago ab imitando dicta est: idolum verò si falsa similitudo, quæ repræsentat id quod re vera non est; ut cum gentiles repræsentabant statuas Jovis, Matris, &c. tanquam Deorum, qui tamen revera Dii non erant, nec esse poterant.

Hanc autem esse differentiam illarum vocum, inde patet; quia Scriptura nunquam tribuit nomen idoli veræ imagini, sed solum simulacris gentilium; v. g. vocat Filium Dei, imaginem Patris ad Coloss. 1 at nunquam vocat idolum Patris. Item 3. Reg c. 7 Salomon dicitur fecisse ad ornatum templi imagines leonum, boum, pal-

marum, &c. nec tamen unquam ista vocantur idola; quia rerum verarum erant similitudines: unde Theod. q. 18. in Exod. dicit, repræsentationes rerum non subsistentiam dici idola: & S. Hier. in c. 7 Osee, loquens de idolis, notat expresse simulachrum seu idolum ita opponi Deo, sicut mendacium veritati.

Hinc patet imagines Christi & Sanctorum non esse idola, cùm res veras exhibeant: sed nec etiam Sanctissimæ Trinitatis & Angelorum imagines idola dici posse; quia non sunt factæ ad repræsentandam naturam Trinitatis vel Angelorum: sed ad exhibendam formam, in qua divinæ Trinitatis personæ, aut Angeli ipsi aliquando apparuerunt; vel certe ad eorum proprietates & perfectiones signis quibusdam corporalibus exprimendas. Unde S Gregor. Nazianz. orat. in laudem Heronis dicit, quod quando Angeli pinguntur, candida vestis, atque hilaris & splendida facies solet illis tribui, ad designandum scilicet tum naturæ illorum puritatem, tum gloriæ qua perfruuntur, splendorem Hoc præsupposito, pro resolutione quæstionis propositæ.

2. Dicendum 1. usum sacrarum imaginum, seu quibus res sacræ repræsentantur, esse honestum & licitum.

Probatur 1. ex Scriptura Exod. 25. Dixit Dominus ad Moysen, Facies duos Cherubim aureos ex utraque parte oraculi: ubi per duos illos Cherubim aureos S. Hieronymus in cap. 41. Ezech. intelligit duas statuas seu imagines aureas, quæ duos Angelos Cherubinos repræsentabant. Et 3. Reg. 6. dicitur quod Salomon Cherubinorum imagines ex lignis olivarum factas posuit in sanctuario.

Probatur 2. ex 7. Synodo generali Act. 6. ubi hæc habentur: Non est pictorum adinventio, imaginum factura, sed Catholicæ Ecclesiæ approbata legislatio & traditio, &c. testimonium perhibet ipsa rerum antiquitas & Sanctorum Patrum doctrina, qui has in venerabilibus templis susceperunt: & venerabilia templa dedicantes, has pingere studuerunt.

Pro-

Probatur 3. ex usu antiquo Ecclesiæ Catholicæ, qui passim apud antiquos Patres refertur. Tertull. lib. de pudic. cap. 7. & 10. testatur antiquitus, Christi Domini imaginē, sub specie pastoris ovem deperditam & recuperatam super humeros gestantis, in calicibus sacris effigiari consuevisse. S. August. lib. 1. de consensu Evangelist. cap. 10. testatur Christum Dominum in templi parietibus depictum fuisse, cum Sanctis Apostolis Petro & Paulo, sibi, ex utroque latere astantibus. S. Greg. Nazianz. orat. in laudem defuncti patris, refert templum ab illo extructum, fuisse variis picturis & imaginibus sacris decoratum. S. denique Paulinus Epist. 12. loquitur de variis imaginibus S. Trinitatis & mysteriorum vitæ Christi, in Ecclesiæ apside pingi solitis.

3. Dicendum 2. sacras imagines esse à nobis venerandas & colendas.

Probatur 1. ex eo quod Scriptura docet, rebus sacris & divino cultui dicatis, venerationem & honorem deberi: Psal. 98. Adorate scabellum pedum ejus, quoniam Sanctū est: quæ verba, quamvis in sensu mystico & allegorico à quibusdam Sanctis Patribus de Christi Domini humanitate accipiantur, ut suprà vidimus, in sensu tamen literali, intelliguntur de arca testamenti, quæ 1. Paralip. 28. vocatur scabellum pedum Dei. Atqui sacræ imagines sunt etiā res quædam divino cultui dicatæ: Ergo à pari, veneratio illis & honor debetur.

Probatur 2. ex suprà relata Synodo 7. generali, in cujus Act. 7. hæc verba habentur: Sanctorum Patrum doctrinæ insistentes, & Ecclesiæ Catholicæ (in qua Spiritus Sanctus inhabitat) traditionem observantes, definimus, cum omni diligentia & cura venerandas esse Sanctas imagines, &c. illasque in templis esse collocandas. Et in Concilio Trident. sess. ult. definitum est imagines sacras, in templis præsertim, habendas & retinendas esse, eisque debitum honorem & venerationem impertiendam esse.

Probatur 3. ex S. Basil. sup. cit. Epist. ad Julianum Apo-

statam,

ſtatam, ubi poſtquam locutus eſt de cultu Chriſto Domino, Sanctiſſimæ Virgini, & aliis Sanctis debito & à ſeipſo exhibito ſubjungit; Vnde & caracteres imaginum ipſorum honoro & adoro, præcipue cum hoc à Sanctis Apoſtolis traditum ſit. Et ex S. Athan. in quæſtionibus ad Antioch. q. 39. ubi ait eos eſſe dementes, & faſtu quodam arreptitio, qui crucem effigieſque Sanctorum adorare recuſant. Item ex S. Hier. in epitaph. S. Paulæ cap. 3. ubi dicit illam proſtratam ante crucem, quaſi pendentem Dominum cerneret, adoraſſe. Plures alii SS Patres citantur in præfata Synodo 7. præſertim Act. 4. diverſa etiam miracula pro confirmatione ejus veritatis divinitus facta ibidem referuntur.

4. Quæres quo genere cultus imagines honorandæ ſint? Reſpondetur cum S. Doctore q. 25. imaginem duplici modo poſſe conſiderari: 1. ut eſt res quædam, puta lignũ ſculptum vel pictum: 2. ut eſt imago alterius. Et ipſi quidem priori modo ſpectatæ nullum honorem deberi; cum nullam habeat excellentiam honore dignam: poſteriori verò eundem illi cultum & honorem deferendum eſſe, qui debetur prototypo, cum hac tamen differentia, quod prototypo honor & cultus primariò & per ſe, ſeu propter excellentiam propriam tribuatur; imagini verò nonniſi ſecundario & propter ipſius Prototypi excellentiam, cui aliquo modo participare cenſetur, propter moralem quam habet cum ipſo prototypo unionem & conjunctionem. Unde proprie loquendo, cultus imaginum, v. g. Chriſti aut Sanctorum, neque latria, neque dulia dici poteſt; cũ hæ voces interiorem ſubmiſſionis affectum deſignent erga eum qui adoratur aut colitur; qui affectus proinde erga ipſam imaginem præciſe concipi non poteſt, ſed tantum improprie & reſpective: ita ut, dum externa ſubmiſſionis nota, puta genuflexionis, imagini exhibetur: internus honoris, puta latriæ vel duliæ affectus erga prototypum concipiatur.

Hunc imaginum cultum ita eſſe intelligendum & ex-

plicandum, constat ex præfata Synodo 7 generali, in cujus Act 3. in literis orientalium Episcoporum ibidem lectis & approbatis habentur hæc verba: Sanctas imagines reveremur, &c. non in materia aut coloribus honorem constituentes, sed per hoc officium nostrum, quod ipsis debemus, quorum typum imagines gestant, impertientes. Et ex Concilio Tridentino sess. 25. in decreto de veneratione imaginum, ubi expresse dicitur, Imaginibus venerationē debitam impertiendam esse; non quod credatur inesse aliqua in iis divinitas, vel virtus propter quam sint colendæ, &c. sed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad Prototypa, quæ illa repræsentant: itaut per imagines quas osculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Christum adoremus, & Sanctos veneremur, quorum illæ similitudinem gerunt.

Quod spectat ad Sanctorum reliquias, dicendum est illis quoque cultum & honorem esse deferendum.

5. Probatur 1. ex Scriptura Isaiæ 11. in eum gentes sperabunt, & erit sepulchrum ejus gloriosum; ubi Propheta de Christo Domino loquitur, dicitque sepulchrum illius fore honorandum, quod intelligendum est, non tantum pro eo tempore, quo Christi Domini corpus in eo jacuit, sed etiam pro tempore futuro postquam à mortuis resurrexit, ut explicat S. Hieronymus in Epist. ad Marcellam.

Probatur 2. Cocilio Nicæno 2. Act. 7. & ex Tridentino sess. 25. in præfato decreto, ubi dicitur Sanctorum corpora à fidelibus esse veneranda, quia viva membra Christi fuerunt, ac templum Spirius Sancti, ab ipsoque ad æternam vitam suscitanda & glorificanda, & per illa multa beneficia hominibus à Deo præstari.

Probatur 3. ex miraculis, quæ per Sanctorum reliquias divinitus facta sunt. 4. Reg. 13. ad contactum corporis Elisæi defuncti, mortuus dicitur resurrexisse: quod S. Ambr. in cap. 1. S. Luc. ipsius Elisæi sanctitati tribuit. Et Act. 19. refertur sudaria & semicinctia Sancti Pauli ægrotis applicata, sanitatem ipsis contulisse. S item Ambr. Epist.

54. testa-

54. teſtatur plures à poſſeſſione dæmonum eſſe liberatos, ad inventionem & tranſlationem corporum Sanctorum martyrum Gervaſii & Protaſii, ubi veſtem prædictorum martyrum contigerunt: & Epiſt. 55. dicit idem factum eſſe, dum reliquiæ Sanctorum martyrum Vitalis & Agricolæ transferrentur. Et S. Auguſt. lib. 22. de Civit. cap. 2. refert varia inſignia miracula, quæ facta ſunt ad contactũ reliquiarum S. Martyris Stephani. Ex quibus miraculis colligitur pium ac Deo gratum eſſe cultum illarum reliquiarum; cum cultores earum tot beneficiis cumulet.

6. Quod ſi quæras, quo cultu honorandæ ſint Sanctorum reliquiæ?

Reſpondetur idem de illis ac de imaginibus eſſe dicendum; illas ſcilicet cultu reſpectivo eſſe honorandas, propter Sanctos quorum ſunt reliquiæ, ac proinde eodem honore quo illi: ita ut qui honorat reliquias, illum primario honorare intendat, cujus ſunt reliquiæ, & ſimul cum illo, has ejus reliquias tamquam aliquid illius.

Docet autem S. Thomas 2. 2. q. 96. a. 4. ad 3. reliquias collo appenſas circumferri poſſe, & hoc patet etiam ex S. Aug. Ep. 103. & S. Chryſoſt. hom. (quod Chriſtus ſit Deus) & S. Greg. lib. 7. Epiſt. 120. Tum ut ea geſtatione honorem & amorem noſtrum erga Sanctos teſtemur. Tum etiam ut per interceſſionem illorum, quos hoc pacto honoramus, vel ab aliquibus malis divina miſericordia liberemur, vel gratias aliquas impetremus.

Hinc etiam patet quid de cultu & adoratione Sanctæ Crucis ſentiendum ſit. Cùm enim (ut obſervat Sanct. Thomas q. 25. a. 4.) duobus modis ſpectari poſſit: vel ut Chriſti in ea fixi & extenſi figuram repræſentat; vel prout ipſius Chriſti corpori & ſanguini contactu conjuncta fuit: Si priori modo ſpectetur, habet rationem imaginis, & convenit omni omnino Cruci: ſive in materia ſolida ſculpæ, ſive depictæ in pariete, ſive manu in aëre formatæ, & quovis alio modo expreſſæ, & de illa idem omnino dicendum eſt, ac de aliis imaginibus Chriſti Domini. Si verò

S ſpe-

ſpectetur modo poſteriori, habet rationem reliquiæ: quod quidem de illa ſola cruce dici poteſt, in qua ipſe Dominus paſſus & mortuus eſt, & de illa ut ſic, eodem modo ac de aliis reliquiis loquendum eſt.

Obſervandum eſt autem, quod quamvis honor qui reliquiis debetur, ejuſdem generis ſit, ac ille qui defertur imaginibus, hæc tamen inter utrumque differentia eſt, quod reliquiæ peculiarem quandam venerationem poſtulant præ imaginibus, propter unionem quam habent cum illo cujus ſunt reliquiæ, quæ haud dubie major & arctior eſſe cenſetur ea, quæ inter imaginem & ejus prototypum intercedit. Et ea ratione Sanctorum reliquiæ in majori habentur veneratione, quam illorum imagines, & crux illa, in qua Christus affixus & mortuus eſt, peculari affectu & devotione colitur præ aliis Crucis ejuſdem imaginibus, propter unionem quam habuit cum ipſius Chriſti corpore, cujus contactu nobilitata eſt, & ſanguinis ejuſdē effuſione decorata.

TRACTATVS VI.

DE GRATIA DIVINA.

CUm præcipuus meritorum Chriſti Domini effectus, ſit gratia divina, quæ reliqua omnia bona ex illius Salvatoris fontibus ſcaturientia, vel in ſe complectitur, vel ex ſe diffundit: doctrinæ ordo poſtulat, ut de illa nunc tractemus, eamque præſertim circa illam inveſtigemus quæ à nobis Deus ſciri voluit, & idcirco Eccleſiæ ſuæ revelare dignatus eſt: ſepoſitis in hac materia omnibus aliis quæ tenuitatis noſtræ modum excedunt, memores illius effati: Altiora te ne quæſieris. Eccli. 3. & Qui ſcrutator eſt majeſtatis, opprimetur à gloria. Prov. 25.

Ut igitur ordine procedamus, tractatum hunc in quinque capita dividemus. In quorum 1. agemus de neceſſitate

gratiæ

gratiæ divinæ. In 2. de ipsius gratiæ sufficientia. In 3 de ejusdem efficacia. In 4. de primario ejus effectu, seu de justificatione. In 5. denique de altero gratiæ effectu seu de merito.

CAPUT I.

De necessitate gratiæ divinæ.

SECTIO I.

Quid nomine gratiæ intelligatur.

1. GRATIÆ nomen, si illius etymologiam spectemus, significat id, quod datur gratia, seu ex pura benevolentia, ut docet S. Isidorus lib. 7. etymologiarum c. 3. Si autem illius communem acceptionem attendamus, duobus præsertim modis inveniemus nomen illud gratiæ apud SS. Patres sumi, ut alias acceptiones minus proprias, & à nostro instituto alienas omittamus.

Primo late, pro quocunque dono gratuito divinitus collato, quo sensu creatio, conservatio, &c. potest divinæ gratiæ nomine appellari: Unde S. Hieron. Epist. 139. ad Cyprianum dixit, Gratiæ Dei esse, quod creatus sit homo. Et in 6. Synodo generali act. 11. in Epist. Sophronii, dicuntur Angeli esse ex gratia Dei immortales: quia scilicet immortalitatem, sicut & alia dona naturalia, ex gratuito Dei beneplacito acceperunt.

Secundo stricte & magis proprie, pro solis illis donis supernaturalibus, quæ intuitu meritorũ Christi Domini nobis conferuntur: quæ quidẽ magis proprie, nomine gratiæ nuncupantur Tum quia, ut habetur in Epistola Patrum Africanorum ad Innocentium. Papam (quæ est 95. inter Augustinianas) Apostolus gratiam non nisi in ea significatione sumere solet. Tum etiam quia beneficia, quæ indignis & immerentibus conferuntur, gratiæ nomen longe

potiori jure merentur: talia autem sunt beneficia nobis per Christi meritum collata.

2. Gratia vero modo illo posteriori sumpta multipliciter dividitur: 1. in gratiam gratis datam, & gratiam gratum facientem.

Gratia gratis data est, ut docet S. Thomas 1. 2. qu. 111. per quam unus homo operatur alteri, ad hoc quod ad Deum reducatur: seu (quod idem est) quæ primo & per se refertur ad salutem alterius. Et hujus gratiæ novem species ab Apostolo enumerantur 1. Cor. 12. his verbis: Alii per Spiritum datur sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ, alteri fides in eodem Spiritu, alii gratia sanitatum, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum; quæ omnia fuse à S. Doctore explicantur. 4. art. ubi & observat,

Quasdam ex illis gratiis dari ad perfectam & accuratam mysteriorum cognitionem, quæ necessaria est ad alios erudiendos: qualis est gratia sapientiæ & scientiæ, non quidem acquisitæ, sed infusæ & supernaturalis: gratia item fidei, non quidem prout significat ipsam fidei virtutem, sed prout denotat excellentem quandam & eminentem ipsius fidei certitudinem, qua homo aliquis efficitur idoneus ad instruendos & confirmandos alios, vel etiam ad hæreticos convincendos circa mysteria religionis.

Alias verò dari ad expositionem & explicationem earũ rerum, quæ aliis ad salutem necessariæ sunt: talis est gratia linguarum, & interpretatio sermonum.

Alias denique ad efficaciter persuadendum ea, quæ exposita & explicata sunt: & ad hunc finem conceditur donum Prophetiæ, discretio spirituum & virtus miraculorum, sive ad restituandam corporis valetudinem, & sic dicitur gratia sanitatum: sive ad alia miracula exterius facienda, & vocatur operatio virtutum.

3. Quamvis autem omnis & quæcunque gratia sit gratis data, ut ejus nomen sonat: ac proinde nomen illud gratiæ gratis datæ sit nomen genericum, quod omnibus gra-

tiæ

tiæ speciebus convenit: Hæc tamen gratiæ species, de qua nunc agimus, communiter gratia gratis data vocatur; quia solet ignobiliori speciei nomen generis appropriari: e. g. nomen genericum animalis communiter brutis tribuitur.

4. Observandum est hanc gratiam, cum non ad propriam sanctificationem, sed tantum ad aliorum utilitatem concedatur, æque peccatoribus ac justis tribui. Unde S. Matt. 7. Christus Dominus dicit in die judicii multos impios & reprobos sibi dicturos: Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus? &c. Et S. August. lib. 83. quæstionum, quæst. 79. dicit posse aliquem non modo peccatorem, sed etiam infidelem prophetare, miracula facere, dæmones expellere in honorem nominis Christi Domini.

Gratia autem gratum faciens (de qua potissimum in hoc tractatu agendum nobis erit) ea est, quæ per se primo dirigitur & ordinatur ad hominem, in quo est sanctificandum, & amabilem ac gratum Deo reddendum. Et hæc longe dignior est quam gratia gratis data Unde Apostolus loco citato, explicatis variis istius gratiæ gratis datæ generibus, ad meliora æmulanda charismata, hoc est, ad gratiam gratum facientem optandam, hortatur; ideoque propter excellentiam ac dignitatem sibi propriam, absolute & simpliciter gratia dicitur, & subdividitur in gratiam habitualem & gratiam actualem.

Gratia habitualis est ea, quæ per modum habitus, seu qualitatis permanentis divinitus infunditur; existitque in nobis, licet actu non operemur. Hujus habitualis gratiæ mentio fit in variis Scripturæ locis. Ut Isaiæ 11. Requiescet super eum Spiritus Domini. S. Joan. 14. Ad ipsum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. 1. S. Joan. 3. Qui natus est ex Deo, peccatum non facit: quia semen ipsius in eo manet. Etenim, requiescere & manere, sunt voces significantes habitualem & durabilem existentiam, qua Deus in anima justi maneat per aliquod donum speciale; eamque inhabitet. Et S. August. Epist. 85. gratiam illam vocat interioris hominis pulchritudinem, eamque

asserit in parvulis quoque post Baptismum remanere. Et S. Cyrill. Alexandr. lib. 4. in Isaiam orat. 2. eandem gratiam dicit esse ornatum animæ illique insidere ac inhærere.

Gratia autem actualis, ea est, quæ tribuitur per modū actus, seu operationis transeuntis; consistitque in piis motibus intellectus & voluntatis, quos Deus in nobis exitat, illisque nos adjuvat, vel ad bonum libere prosequendum, vel ad malum fugiendum. Et de hac plenius in sequentibus agendum erit.

SECTIO II.

Quinam fuerint errores Pelagianorum circa grtiæ necessitatem.

I. UT Catholicæ [illegible] veritas circa divinæ gratiæ necessitatem clarius effulgeat, discutiendum nobis est, quinam errores olim illi adversati fuerint. Cumque inter alios hæreticos gratiæ divinæ infensos, Pelagiani primas olim partes tenuerint, de illorum erroribus hic nobis agendum est. De quibus quidem quoniam non levis hodie inter Theologos controversia est: nullum ad ejusmodi errores dignoscendos, certius ac facilius medium adhiberi posse existimavimus, quam si sedulo investigemus, & attente consideremus, quid in illis hæreticis Ecclesia tanquam erroneum reprobaverit; id est, quid Concilia, & Pontifices summi de Pelagii & asseclarum ejus dogmatibus pronunciaverint: quid in eorum dictis aut scriptis condemnaverint: & quas veritates erroribus illorum oppositas fide credendas definierint. Cum enim fidei Catholicæ veritas sola divina authoritate constet, non argutiis aut disceptationibus eruenda est: sed ex fontibus iis liquido haurienda, per quos illam ad nos Deus voluit derivari. Ut igitur ordine aliquo procedamus, Observandum est Pelagii ejusque asseclarum errores, in quatuor præsertim Conciliis Carthaginensi, Milevitano, Carthaginensi altero, & Arau-

Arausicano 2. proscriptos fuisse; & à quatuor potissimum summis Pontificibus, Innocentio, Zozimo, Cælestino, & Gelasio condemnatos, & anathemate perculsos. De quibus sigillatim ac breviter nobis agendum est.

Ac in primis nullam hic facimus mentionem Diospolitanæ Synodi, quæ ante quatuor præfata Concilia contra Pelagium coacta est: Huic enim ipse Pelagius fictis & simulatis verbis illusit, in eaque, occultatis potius, quam ejuratis erroribus, absolutus est, ut testatur S. Augustinus variis in locis, ac præsertim in libro de gestis Pelagii, ubi acta illius Synodi fuse refert: Unde S. Hieron. Epist. 77. hanc Synodum miserabilem vocat.

§ I.

Quid de Pelagianorum erroribus censuerint Africana Concilia, Carthaginense ac Milevitanum.

1. CUm igitur ea quæ Diospoli facta fuerant, in Africam ab Orosio Presbytero relata fuissent, simulq; Gallorum quorumdam Episcoporum litteræ adversus Pelagiũ ab eodem fuissent exhibitæ: Concilium 68 Episcoporum Carthagine coactum est anno Christi 416. in quo rebus omnibus diligentius examinatis & perspectis, decretum est, Pelagium, ejusque discipulum Celestium (nisi errores suos palam & ex animo ejurarent) anathemate feriendos esse, ut patet ex Epistola Episcoporum ipsius Synodi ad Innocentium Papam, quæ est inter Augustinianas 90. In qua quidem Epistola, postquam dixerunt, se ideo hæc illi intimare, ut statutis suis etiam Apostolicæ Sedis adhibeatur authoritas; ipsius Pelagii, ejusque asseclarum hæresim his verbis exponunt: Isti (Pelagiani scilicet) asserunt in eo Dei gratiam deputandam esse, quo talem hominis instituit creavitque naturam, quæ per propriam voluntatem legem Dei possit implere, &c. eandem legem ad gratiam pertinere: quod illam Deus in adjutorium hominibus dedit. Illam vero gratiam qua Christiani sumus, nolunt o-

mnino agnoſcere, &c. Hominibus perſuadere non ceſſant, ad operandam perficiendamque juſtitiam, & Dei mandata complenda, ſolam ſibi humanã ſufficere poſſe naturã, &c.

Eodem anno in Africa congregatum eſt Concilium Milevitanum cui interfuit S. Aug. cum 70. aliis Epiſcopis. In quo ad eundem Innocentium Papam ipſe S Aug. nomine totius Synodi ſcribens de Pelagianorum erroribus ſic loquitur: *Iſti dicunt poſſe hominem in hac vita, præceptis Dei cognitis, ad tantam perfectionem juſtitiæ, ſine adjutorio gratiæ Salvatoris, per ſolum liberum voluntatis arbitrium pervenire, ut ei non ſit jam neceſſarium dicere: Dimitte nobis debita noſtra. Illud vero quod ſequitur, Ne nos inferas in tentationem, non ita intelligendum, tanquam divinum adjutorium poſcere debeamus, ne in peccatum tentati decidamus: ſed hoc in noſtra poſitum eſſe poteſtate, & ad hoc ſolam ſufficere voluntatem hominis.*

§. II.

Quale judicium fuerit Innocentij Papæ ſuper iiſdem erroribus.

1. HIs acceptis Epiſtolis, Innocentius reſcripſit ad ſupradictorum Conciliorum Patres, eorum ſententiam confirmans, erroreſque Pelagianorum condemnans, & in Epiſtola quidem ad Patres Concilii Carthaginenſis, quæ numeratur inter Auguſtinianas 91. poſtquam dixit illos, in eo quod Apoſtolicam Sedem conſulebant, antiquæ traditionis exempla ſervare, de Pelagianorum erroribus ſic loquitur; *Quid enim poteſt eſſe tam iniquum, tam barbarum, tam Chriſtianis mentibus inimicum; quàm huic denegare debere quidquid in quotidiana gratia conſequeris; cui te ipſe confiteris debere quod natus es: & cui putas debere quod vivis, quomodo te non putas illi debere, quod quotidianam ejus conſequendo gratiam taliter vivis?* Subjungit poſteà, *Illos negare nos adjutorio indigere divino, quaſi ex noſtra in totum poſſibilitate perfectos.* Item:

Illos

Illos nescire, quod nisi magnis precibus gratia in nos im ...næ labis & mundani plorata descendat, nequicquam terr... pares nos ad re- corporis vincere conemur errores; cum ... solum facere sistendum, non liberum arbitrium, sed Dei ... his præ- possit auxilium, &c. Addit. Deum quotidiana nos... ...l. stare remedia, quibus nisi freti confisique nitamur, n... latenus vincere humanos poterimus errores: necesse est enim ut, quo auxiliante vincimus, eo iterum non adjuvante vincamur, Et tandem concludit: Quisquis ergo huic assentiens videtur esse sententiæ, quod dicat adjutorio nobis non opus esse divino, inimicum se Catholicæ Fidei, & Dei beneficiis profitetur ingratum.

2. In Epistola autem 93. ad Patres Concilii Milevitani postquam similiter dixit, antiquæ regulæ formam toto semper orbe servatam hanc esse; ut super anxiis rebus Sedes Apostolica consuleretur, & de Apostolico fonte responsa per omnes Provincias semper emanare. præsertim, quoties fidei ratio ventilatur, de Pelagianis subjungit? Ecce homines, qui non posuerunt Deum adjutorem suum; negantes enim auxilium Dei, inquiunt hominem sibi posse sufficere, nec gratia hunc egere divina, qua privatus necesse est, ut laqueis diaboli irretitus occumbat, dum ad omnia vitæ perficienda mandata, sola tantummodo libertate contendit. Addit postea: quare Pelagium, Celestiumque, id est inventores vocum novarum, quæ, sicut dixit Apostolus, ædificationis nihilum, sed magis vanissimas consueverunt parere quæstiones, Ecclesiastica communione privari, Apostolici vigoris authoritate censemus.

§. III.

Quid contra eosdem errores in altero Concilio Carthaginensi statutum fuerit.

1. DEfuncto Innocentio, cum ab ejus in Apostolica Sede successore Zozimo Celestius ejusque magister Pelagius, variis & subdolis artibus, nec non ficta emendataque fidei professione, anathematis, quo eos Innocentius per-

culcrat, absolutione[illegible] cani, num. 214. [illegible]otinere conarentur: Episcopi Afri- Domini 418. con[illegible]am Carthagine convenientes, anno canones 8. co[illegible]ra præfatum Pelagium ejusque asseclas, Milevitar[illegible]ndiderunt: qui licet ab aliquibus, Concilij ab [illegible] supra citati esse dicantur; probabilius tamen est [illegible]o Concilio Carthaginensi editos esse; ut constat ex Epistola Cælestini Papæ ad Episcopos Galliæ infra citanda: in qua hujus Concilii nomine citantur, & confirmantur.

In illis autem canonibus Patres Concilii sedulo collegerunt omnes Pelagianorum errores, quos jam ab Ecclesia damnatos, vel denuo damnandos, esse judicaverunt: ut quivis scire distincte posset, quid in Pelagianis dogmatibus fugiendum ac devitandum esset. Itaque postquam in duobus primis anathema dixerunt in eos, qui asserebant Adamum, etsi non peccasset, moriturum tamen fuisse; aut qui infantibus Baptismum ad salutem necessarium esse, illosque originale peccatum ab Adamo contrahere negabant: in reliquis canonibus damnat eos qui dixerunt.

Gratiam Dei, qua justificamur Per Jesum Christum, ad solam remissionem peccatorum valere, quæ jam commissa sunt, & non etiam ad adjutorium, ut non committantur.

Item, Eandem gratiam Christi propter hoc tantum nos adjuvare ad non peccandum, quia per ipsam nobis revelatur, & aperitur intelligentia mandatorum, ut sciamus quid apperere, quid vitare debeamus: non autem per illam nobis præstari, ut quid faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus, atque valeamus.

Item, Ideo gratiam nobis justificationis dari, ut quod facere per liberum jubemur arbitrium, facilius possimus implere per gratiam: tanquam, etiam si gratia non daretur, non quidem facile, sed tamen possemus, etiam sine illa, implere divina mandata.

Item, Eos, qui verba hæc Sancti Joannis Apostoli, (Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est) sic accipienda putave-

rint, ut dicant propter humilitatem oportere dici nos habere peccatum, non quod vere ita sit.

Item, Qui dixerint in Oratione Dominica ideo dicere Sanctos (dimitte nobis debita nostra) ut non pro seipsis hoc dicant, quia non est eis jam necessaria ista petitio, sed pro aliis, qui sunt in populo suo peccatores; ideo hæc ab illis verba non veraciter, sed humiliter dici.

Hos autem Canones ad Zozimum Papam à Patribus Concilii transmissos, & ab ipso approbatos & confirmatos fuisse, testatur S. Prosper in Chronico ad annum 419. his verbis: Concilio apud Carthaginem habito 214. Episcoporum ad Papam Zozimum Synodalia decreta perlata sunt: quibus probatis per totum mundum hæresis Pelagiana damnata est.

§. IV.

Quid super Pelagianorum & Semipelagianorum erroribus edixerit Cælestinus Papa.

1. CUm igitur Pelagiana hæresis, toties proscripta & damnata, jam ubique fere extincta esset; nihilominus aliquot post annis in urbe Massiliensi, aliisque deinde Galliæ partibus, novi rursus errores circa gratiam exorti sunt: Quorum authores, licet à Pelagio recederent, divinæ gratiæ necessitatem admittentes, quia tamen non satis ad fidei veritatem accederent, ipsamq; gratiam dicerent non pure gratis dari, sed intuitu alicujus bonæ dispositionis, e. g. boni alicujus desiderii. aut conatus ipsius voluntatis, ex solis arbitrii viribus eliciti; ideò hæretici habiti sunt, dictique Semipelagiani.

Cumque illi præsertim S. Augustini tunc. defuncti doctrinam de gratia & libero arbitrio impeterent, multa in illum invidiosissime criminantes: Sancti Prosper & Hilarius tanti viri memoriam tam indigne vellicari non ferentes, Cælestinum Papam adierunt, egeruntque cum illo, ut & Massiliensum frænaret audaciam, & S. Aug. doctrinam ab illorum calumniis vindicaret. Quod Cælestinus

eorum

eorum votis annuens, & Ecclesiæ paci providere cupiens, præstitit in Epistola decretali, quæ incipit, Apostolici verba præcepti, quam ad Episcopos Galliæ transmisit. In qua increpatis Massiliensibus, & collaudato S. August. ea ex ejus doctrina colligit, quæ à prædecessoribus suis probata & definita, ab omnibus recipi, & fide Catholica credi deberent, sic igitur loquitur:

2. Necessarium fuit diligenter inquirere, quid rectores Romanæ Ecclesiæ de hæresi, Pelagiana scilicet, quæ temporibus eorum exorta fuerat, judicaverint, & contra nocentissimos liberi arbitrii defensores, quid de gratia Dei sentiendum esse censuerint: ita ut etiam Africanorum Conciliorum quasnam sententias jungeremus, quas utique suas fecerunt Apostolici antistites, cum probarunt. Ut ergo plenius, qui in aliquo dubitant, instruantur, constitutiones Sanctorum Patrum compendioso manifestemus indiculo: Quod si quis non nimium est contentiosus, agnoscat omnium disputationum connexionem ex hac subditarum authoritatum brevitate pendere, nullamque sibi contradictionis superesse rationem, si cum Catholicis credat & dicat.

In prævaricatione Adæ omnes homines naturalem possibilitatem & innocentiam perdidisse, & neminem de profundo illius ruinæ per liberum arbitrium posse consurgere, nisi eum gratia Dei miserentis erexerit.

Neminem esse per semetipsum bonum, nisi participationem sui illi donet, qui solus est bonus.

Neminem etiam gratia baptismatis renovatum, idoneũ esse ad superandas diaboli insidias, & ad evincendas carnis concupiscentias: nisi per quotidianum Dei adjutorium perseverantiam bonæ conversationis acceperit.

Quod nemo, nisi per gratiam, libero bene utatur arbitrio.

Quod omnia studia, & omnia opera, ac merita Sanctorum ad Dei gloriam, laudemque referenda sint: quia nemo aliunde ei placet, nisi ex eo quod ipse donaverit.

Quod ita Deus in cordibus hominum, atque ipso libero coope-

cooperetur arbitrio, ut sancta cogitatio, pium consilium, omnisque motus bonæ voluntatis ex Deo sit, quia per illum aliquid boni possumus, sine quo nihil boni possumus.

Illud etiam quod intra Carthaginensis Synodi decreta constitutum est, quasi proprium Apostolicæ Sedis amplectimur, quod scilicet 3. Capitulo definitum est: ut quicunque dixerit gratiam Dei, qua justificamur per Jesum Christum Dominum nostrum ad solam remissionem peccatorum valere, quæ jam commissa sunt; non etiam ad adjutorium, ut non committantur, anathema sit. Adjungit demum ea quæ capitulo, seu can. 4. & 5. ejusdem Concilij Carthaginensis definita, & à nobis suprà relata sunt. Ac denique sic concludit:

His ergo Ecclesiasticis regulis, & ex divina sumptis authoritate documentis, ita adjuvante Domino, confortati sumus; ut omnium bonorum effectuum atque operum & omnium studiorum, omniumque virtutum quibus ab initio fidei ad Deum tenditur, Deum fateamur authorem; & non dubitemus ab ipsius gratia omnia hominis merita præveniri, per quem fit ut aliquid boni & velle incipiamus & facere. Et paucis interjectis: Profundiores verò, difficilioresque partes occurrentium quæstionum, quas latius pertractarunt, qui hæreticis restiterunt, sicut non audemus contemnere, ita non necesse habemus astruere. Quia ad confitendum gratiam Dei, cujus operi ac dignationi nihil subtrahendum est, satis sufficere credimus, quidquid secundum prædictas regulas Apostolicæ Sedis nos scripta docuerunt, ut prorsus non arbitremur Catholicum, quod apparuit præfixis sententiis esse contrarium.

Hic solas apposuimus fidei definitiones summorum verò Pontificum testimonia brevitatis gratia omisimus.

§. V.

Quid Gelasius Papa, quid item Concilium Arausicanum 2. contra Pelagianorum & Semipelagianorum reliquias decreverint.

1. Cum

1. Cum igitur his Pontificum Conciliorumque decretis penitus extincta videretur hæresis Pelagiana cũ omnibus suis reliquiis: nihilominus ex ejus veluti cineribus post plures annos scintillæ quædam rursus in aliquibus Dalmatiæ & Italiæ partibus emerserunt, temporibus Gelasii Papæ: qui hac de causa duas scripsit Epistolas ad Honorium Dalmatiæ Episcopum, in quibus confirmat, quæcumque à prædecessoribus suis contra hæresim Pelagii statuta fuerant. Et in alia Epistola circulari ad omnes Episcopos per Picenum tria capita hæresis Pelagianæ tunc repullulantis refert: 1. scilicet parvulos nasci sine ullo peccato originali: 2. gratiam Christi ad salutem consequendam non esse necessariam: 3. denique illam secundum hominum merita conferri: quæ quidem capita iterum sub anathemate damnat.

Cumque insuper circa idem tempus, Semipelagiani turbas aliquas iterum in Galliis moverent, occasione illarũ, in civitate Arausicana congregatum est Concilium Provinciale 14. Episcoporum, quod Arausicanum 2. dictum est. In quo eadem rursus contra Pelagianos & Semipelagianos decreta sunt, quæ jam in præcedentibus Conciliis, & à præfatis summis Pontificibus definita fuerant. Quorũ summa hæc est: Gratiam interiorem Dei per Christum, id est Spiritus Sancti illuminationem & inspirationem, quæ ex meritis Christi tribuitur, ita esse nobis necessariam, ut sine illa neque Deum invocare, neque à peccato purgari, neque affectum credendi concipere, neque ad Baptismum pervenire, neque externæ prædicationi Evangelii consentire, neque recte cogitare, aut pedes nostros à falsitate retinere, neque bonum aliquod opus æternæ vitæ meritorium exercere, aut in bonorum operum exercitio perseverare possimus.

Quas veritates postquam expressit viginti quinque canonibus seu capitulis, quæ quidem capitula sibi ab Apostolica Sede transmissa fuisse in illorum præfatione decla-

rat)

rat) hanc subjungit conclusionem in qua omnium illarũ veritatum summam complectitur his verbis:

Ac sic secundum supra scriptas scripturarum sententias vel antiquorum Patrum definitiones, hoc, Deo propitiante, & prædicare debemus & credere: quod per peccatum primi hominis ita inclinatum & attenuatum fuerit liberum arbitrium, ut nullus postea aut diligere Deum sicut oportet, aut credere in Deum, aut operari propter Deum, quod bonum est, possit; nisi gratia eum & misericordia divina prævenerit.

2. Ex his igitur Conciliorum Pontificumque sententiis & decretis constat, summam totius hæresis Pelagianæ reliquiarumque ejus hanc fuisse, ut scilicet 1. hæretici illi omnem prorsus Dei gratiam repudiaverint, asseruerintque, ad salutem æternam consequendam, solas humani arbitrii sufficere vires.

Postea vero ut Ecclesiæ damnationem effugerent, illos gratiæ quidem necessitatem admisisse, sed ficte & subdole: nomine gratiæ, liberum arbitrium, naturamque, in qua conditi sumus, intelligentes.

Cumque sic fraus illorum patesceret, ut errorem tegerent, gratiam Christi in legis notitia, Evangelicæ doctrinæ promulgatione, ipsiusque Christi Domini ac Sanctorum exemplis, necnon in peccatorum remissione & condemnatione posuisse.

Cumque nihilominus adhuc urgerent Sancti Patres, ut non solum externum, sed etiam præsertim internum gratiæ auxilium agnoscerent, illud tandem Scripturæ testimoniis convicti admiserunt; ita tamen, ut dicerent, gratiam illam internam non esse absolute necessariam, sed tantum utilem ad bonum facilius operandum.

Denique cum ulterius adhuc urgerentur ad confitendam ipsius gratiæ necessitatem, huic veritati tandem subscripserunt, sed simul etiam dixerunt gratiam illam internam non prævenire hominis voluntatem, sed potius ab illa præveniri adeoque per aliqua bona desideria, aut aliquos

pios

pios affectus & conatus humanæ voluntatis obtineri; Denique illam gratiam piorum illorum desideriorum & affectuum intuitu, tribuere pertinaciter asseveraverunt.

3. E contrario autem constat, summam veritatem illarum, quas præfati Pontifices & Concilia, tanquam fide Catholica credendas definierunt, hanc esse;

Primo, solam hominis voluntatem, aliaque adjumenta externa legis & Evangelii, ad salutem æternam consequendam, aut ad opera bona illius salutis meritoria facienda non sufficere.

Secundo, ad bona illa opera salutis æternæ meritoria exercenda, necessariam esse internam Dei gratiam: quæ in interiori illustratione intellectus & pia voluntatis motione consistit.

Tertio, gratiam illam divinam non solum omnia illa opera bona, sed etiam omnes pios & liberos voluntatis affectus & conatus, quibus homo aliquid à Deo mereri potest, prævenire.

Quarto, illam gratiam prævenientem pure gratis hominis tribui, ac sine ullis meritis ex parte ipsius.

Quintò denique, gratiam illam nihilominus intuitu meritorum Christi Domini hominibus tribui, ideoque gratiam Christi vocari.

SECTIO III.

De variis humanæ naturæ statibus.

1. PEr status humanæ naturæ intelligimus varios modos, quibus se natura humana habuit, aut habere potuit, juxta divinæ providentiæ dispositionem, in ordine ad finē suum ultimum consequendum.

Hoc posito, quinque præsertim status humanæ naturæ communiter à Theologis dignoscuntur, scilicet naturæ puræ, naturæ integræ, innocentiæ seu justitiæ originalis, naturæ lapsæ sibi relictæ, & naturæ lapsæ reparatæ. Quo-

rum

rum ultimus nunc reipſa exiſtit : tertius initio creationis mundi extitit: tres verò alii, cum nunquam extiterint, aut extituri ſint, conſiderantur ut pure poſſibiles. De ſingulis hic breviter aliquid adnotandum eſt.

Status puræ naturæ, ille eſt, in quo ea ſolùm haberet homo, quæ ipſi connaturalia ſunt, puta facultates omnes naturales, & concurſum Dei generalem, tam conſervationi, quàm operationibus ſuis naturalibus neceſſarium, omnes etiam imperfectiones & defectus pure naturales; careret verò, ſicut peccato ejuſque omni reatu, ſic etiam omni gratia ſupernaturali, & auxiliis quibuſvis etiam naturalis ordinis, ſibi minime ratione naturæ ſuæ debita. Circa hunc ſtatum igitur.

Dicendum 1. nullum unquam hominem in puris naturalibus aut creatum fuiſſe, aut extitiſſe.

Eſt de fide contra Pelagium, qui (ut refert S. Aug. lib. de pecc. orig. cap. 15. exiſtimabat hominem ſine virtute aut vitio, ſine gratia aut peccato, id eſt, in puris naturalibus fuiſſe conditum.

Verum hic error refelli, & veritas oppoſita probari facile poteſt ex iis, quæ dicta ſunt tractatu 4. ubi probatum eſt, primum hominem in ſtatu gratiæ Sanctificantis fuiſſe conditum, illoque peccante, poſteros ejus omnes ordinaria generationis via propagatos, in peccati originalis reatu concipi. Unde ſequitur nullum hominem in puris naturalibus aut creatum eſſe, aut unquam extitiſſe.

3. Dicendum 2. ſtatum illum puræ naturæ, licet nunquàm extiterit, eſſe tamen poſſibilem; Deumque potuiſſe, ſi ita illi placuiſſet, hominem in puris naturalibus creare.

Probatur 1. ex Bulla Pii V. Gregorii XIII. quæ renovata fuit per Urbanum VIII. in Bulla quæ incipit, In eminenti, data anno 1641. in qua damnantur hi duo articuli; ſcilicet, Deum non potuiſſe talem ab initio creare hominem qualis nunc naſcitur: & falſam eſſe doctorum ſententiam, qui dicunt primum hominem creari & inſtitui potuiſſe à Deo ſine juſtitia naturali. Et quamvis hi duo articu-

ticuli ita damnati sint in præfatis Bullis, ut non sit plane evidens, an ideo quia falsi & hæretici, an verò tantum quia temerarij & scandalosi, ac proinde pacis ac unitatis Ecclesiæ inimici; quovis tamen modo damnati dicantur, certe post Apostolicæ Sedis judicium hæ & aliæ propositiones in illis Bullis reprobatæ, à nullo hodie propugnari possunt: quin se aut veritatis, aut saltem unitatis & pacis Ecclesiæ inimicum profiteatur.

Probatur 2. ex eo quod manifestum est, Deum potuisse hominem sine peccato & sine ullo gratiæ dono creare: sine peccato quidem, cùm illius author nec sit, nec esse possit: sine gratia autem; quia si Deus hoc non posset, sequeretur gratiam illam simul esse gratiam & non esse: [illegible] quia hominis naturæ debita esset ex hypothesi; non esset, quia [illegible] esset: quod ipsi gratiæ repugnat, ut patet ex antedictis.

Obiicies, si Deus posset hominem creare in puris naturalibus, sequeretur illum authorem esse concupiscentiæ, quæ ab Apostolo Rom. 7. vocatur peccatum: quia, ut explicat Concilium Tridentinum sess. 5. can. 5. ex peccato est, & ad peccatum inclinat, ac proinde Deum esse authorem alicujus rei quæ ad peccatum inclinaret.

Respondetur Deum esse authorem concupiscentiæ, in quantum est author facultatis sensitivæ in homine, ac propensionis quam talis facultas habet in bonum sibi connaturale. Et hæc propensio dicitur inclinare ad peccatum, non quidem per se & ex natura sua, sed per accidens: quatenus propensio illa in bonum sensibile, rectæ rationis ordini aliquando repugnat, voluntatemque ad illius boni sensibilis fruitionem contra rationis ordinem pellicit. Hæc autem lucta partis inferioris in superiorem in puris naturalibus, non fuisset peccati supplicium, ut recte dicit S. August. lib. 3. de libero arbitrio, sed proficendi admonitio ac perfectionis exordium.

4. Item quod spectat ad alios quatuor status, breviter dicimus, quod.

Statu naturæ integræ ille est, in quo pars hominis superi-

perior, Deo, ut authori naturæ ultimoque illius fini, subjecta esset: & pars inferior, seu sensitiva, superiori seu rationi: ita ut licet quantum ex se est, appetitus sensitivus rationem prævenire, & contra illam insurgere posset, impediretur tamen per auxilia quædam naturalis ordinis, ipsius hominis naturæ & meritis indebita. Hunc autem statum possibilem esse patet, ex eo quod nullam secum invehit contradictionem, aut repugnantiam: neque ex parte Dei cujus bonitati maxime convenit, hominem donis ejusmodi licet indebitis afficere: neque ex parte hominis, qui sic ad perfectionem naturæ suæ facilius comparandam, finemque ultimum sibi connaturalem assequendum juvaretur.

Status autem innocentiæ seu justitiæ originalis huic integræ naturæ statui superaddit gratiam, ac reliqua dona supernaturalia, quæ homini in prima creatione à Deo collata sunt, de quibus tractatu 4. egimus.

Status naturæ lapsæ ac sibi relictæ, ille est, in quem per peccatum primi hominis, humana natura decidit, & in quo remansisset, nisi per divinam misericordiam ab illo liberata fuisset. Hunc autem statum possibilem esse hinc patet, quod potuisset Deus universæ naturæ humanæ massam in eo peccati & damnationis statu relinquere, in quo per peccatum primi hominis constituta est: unde quando de illius per Christi gratiam reparatione Scriptura loquitur, dicit factam illam fuisse ex Dei charitate, benignitate, misericordia, &c.

Status denique naturæ lapsæ & per Christum reparatæ, ille est, in quo nascimur, & in quo per Christi gratiam à peccato liberari & salutem consequi possumus. In illo autem statu, quamvis per Baptismum reatus omnis peccati originalis penitus tollatur, remanet nihilominus in baptizatis concupiscentia, seu fomes peccati: Quæ cum ad agonem relicta sit (ut loquitur Conc. Trid. sess. 5. can. 5.) nocere non consentientibus, sed viriliter per Christi gratiam repugnantibus, non valet: quinimo, qui legitime certaverit, coronabitur.

SECTIO IV.

An, & qua ratione gratia, quæ in statu innocentiæ primo homini collata fuit, diversa sit ab illa, quæ in statu naturæ lapsæ confertur.

1. CErtum est 1. gratiam sanctificantem in statu innocentiæ fuisse primo homini collatam: sive illam post creationem acceperit: sive, quod probabilibus est, in ea creatus fuerit, ut docet S. Thom. 1. p. quæstione 95. art. 1. de qua re tractatu 4. suprà citato egimus.

Certum est 2. gratiæ actualis auxilium aliquod in statu innocentiæ fuisse hominis necessarium; illumque solis arbitrij viribus juste vivere, & in justitia perseverare non potuisse. Ita docet passim S. Augustinus præsertim lib. de corrept. & grat. cap. 11. ubi dicit primum hominem gratiam habuisse, in qua si permanere vellet, numquam malus esset: & sine qua etiam cum libero arbitrio, bonus esse non posset.

Certum est 3. in pluribus differre gratiam status innocentiæ, quam aliqui vocant gratiam sanitatis, à gratia status naturæ lapsæ reparatæ, quam vocant medicinalem.

Ac in primis in eo quod omnis gratia medicinalis sit ex Christi Domini meritis: gratia verò sanitatis ex illis non sit; si eorum sententia vera sit, qui existimant, Adamo non peccante, Filium Dei non fuisse incarnandum.

Deinde in eo quod gratia medicinalis amplior sit & abundantior quam gratia sanitatis: juxta illud Christi Domini S. Joan. 10. Ego veni ut vitam habeant, & abundantius habeant: Unde Apostolus Rom. 5. dicit quod, ubi abundavit delictum, superabundavit & gratia: ubi enim gravior est miseria, ibi amplior misericordia; ubi major inopia, ibi abundantior copia requiritur.

Præterea gratia sanitatis ad id tantum conferebatur; ut homo Sanctitatem & innocentiam acceptam conservaret, gra-

gratia verò medicinalis ad hoc ut, tum à variis & gravissimis peccati originalis & actualis ægritudinibus sanetur; tum ut sanatus à variis periculis, quæ sive interitus, sive exteriùs, occurrere possunt, præservetur, tum etiam ut in recuperata sanitate & Sanctitate proficiat, & usque in finem perseveret. Hancque tertiam utriusque gratiæ differentiam fusè explicat S. August. lib. cit. de correp. & grat.

2. Cum igitur hæc in confesso sint apud omnes, superest adhuc una difficultas hic solvenda an scilicet gratia sanitatis in eo præsertim differat à gratia medicinali, quod gratiæ sanitatis homo, si vellet, dissentire posset; gratiæ verò medicinali necessario assentiatur, nec ab illa dissentire possit.

Hanc utriusque illius gratiæ differentiam affert Calvinus in Antidoto Concilij Triden. ad sess. 6. art. 5. ubi in Patres illius Concilii invehitur, quod, dicentes homiem in statu naturæ lapsæ posse gratiam oblatam abiicere; & can. 4. posse illi dissentire si velit, gratiæ medicinali tribuerent, quod erat proprium gratiæ sanitatis: ipsisque hac de causa Pelagianismi notam inurit.

Verum falsitas hujus dogmatis evidenter patebit ex dicendis infrà, cap. 4. Unum hic tantum interim aut alterũ testimonium S. Augustini (cujus authoritate Calvinus hoc suum dogma propugnare maxime conatur) afferemus, ad probandum ex mente illius S Patris gratiam illam, quæ in statu naturæ lapsæ homini tribuitur, nullam ipsi ad agendum inferre necessitatem, ejusque voluntatem liberã & indifferentem ad consentiendum Deo vel dæmoni, relinquere. Sic igitur loquitur S. ille Pater lib. 50. homiliarum, hom. 12 Cum per Dei adjutorium in potestate tua sit, ut non consentias diabolo; quare non magis Deo, quàm ipsi obtemperare deliberas? &c. quare ad peccandum seducit Satanas, cum Deus posuerit hominis in potestate non consentire Satanæ? &c. dat quidem ille (diabolus scilicet) consilium, sed Deo auxiliante nostrum est,

vel

vel agere, vel repudiare quod suggerit. Et hom. 16. In tuo arbitrio Deus posuit cui pares locum, Deo an diabolo. Huic veritati subscripsit etiam S. Hieron. in cap. 49. Isai cum dixit: Dei vocare est, & nostrum credere: nec statim, si nos non credamus, impotens est Deus: sed potentiam suam nostro arbitrio derelinquit; ut juste voluntas præmium consequatur. Et S. Fulg. lib. de prædest. & gr. cap. 9. ubi dicit Deum inter se & homines ita ordinasse, ut vocatione ipsius, bonorum principia sumeremus; vocati autem & illuminati viam mandatorum ejus, boni ingenij intelligentia nosceremus, & ea libero eligeremus vel relinqueremus arbitrio, S. item Bernard. serm. 5. in Quadrag. Potest, inquit, inimicus excitare tentationis motum; sed in te est, si volueris: dare seu negare consensum.

Cùm igitur in his S. Aug. aliorumque SS. Patrum testimoniis, agatur de homine in statu naturæ lapsæ, de illoque dicatur quod à Deo adjutus & auxilio gratiæ præventus, liber remaneat ad obtemperandum Deo vel diabolo, ad consensum tentationi dandum vel negandum, ad bonũ eligendum vel relinquendum: inde infertur secundum illorum mentem, grátiam medicinalem æque ac gratiam sanitatis, nullam inferre homini ad agendum necessitatem; illumque, si velit, posse gratiam illam sequi, vel abiicere; & illi consentire vel dissentire: ac proinde fictitiam esse illam differentiam, quam Calvinus inter utramque gratiam, in odium Concilij Tridentini, invehere conatus est.

SECTIO V.

An gratia necessaria sit ad cognoscendum quodlibet verum.

1. NOn agimus hic de necessitate gratiæ habitualis sanctificantis: certum est enim sine illa quodlibet verum cognosci posse: unde S. Aug. lib. 1. retract. cap. 4. retractavit id quod dixerat lib. 1. Soliloq. cap. Deum, nonnisi mundos corde, verum scire voluisse.

Quæ-

Quæſtio igitur intelligi debet de neceſſitate gratiæ actualis, ad cognoſcendum quolibet verum in ſtatu naturæ lapſæ, de quo ſolo in hac ſectione agitur. Sunt autem veritates, quæ ab homine cognoſci poſſunt, in duplici differentia: aliæ naturales, quæ vel ex objectis ſenſibilibus cognoſci, vel natural diſcurſu intelligi poſſunt: aliæ ſupernaturales, ad quarum cognitionem neque per objecta ſenſibilia, neque per naturalem diſcurſum perveniri poteſt. Rurſum utriuſque generis veritates ſunt, vel ſpeculativæ, vel practicæ: ſpeculativæ ſunt earum rerum, quæ tantùmodo cognoſcendæ ſunt, ut animam hominis eſſe immortalem: practicæ vero, illarum, quæ non ſolum cognoſcendæ, ſed etiam & faciendæ ſunt, ut virtutem eſſe amplectendam. Hac diſtinctione ſuppoſita, pro quæſtionis propoſitæ reſolutione.

2. Dicendum 1. quamlibet veritatem ſpeculativam naturalem, quæ ex effectis aut objectis ſenſibilibus deducitur, poſſe cognoſci ſeorſim ab homine per ſolas naturæ vires, abſque ullo ſpeciali gratiæ auxilio. Ita Sanctus Thomas art. 1. 2. quæſt. 109. art. 1.

Conſtat ex eo quod talis cognitio non ſuperat naturæ vires, cum ſit de objecto naturali per media naturalia cognoſcendo: Unde & ipſi Ethnici Philoſophi tam multa de rebus creatis perſpecta naturaliter habuerunt, imo & de Deo ipſo, juxta quod dicit Apoſtolus Rom. 2. Inviſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur. Conſtat præterea ex eo quod S. Aug. lib. 1. ad Simplicianum quæſt. 2. ait, Deum in eligegdis hominibus ad gratiam ſalutarem, neque ingenium, neque ſcientiam & doctrinam attendere, unde ſequitur ſcientiam & doctrinam ante omnem gratiam haberi poſſe.

Objicies, multa eſſe in rebus naturalibus, etiam ſeorſim ac diſtributive ſumptis, quæ à nobis cognoſci nequeunt, v.g. quænam ſint ultimæ rerum differentiæ, & ſimilia.

Reſpondetur quamplurima ex iis non cognoſci re vera de facto, quia eorum proprietates vel effectus aliquando

non

non ſatis apparent: nos vero in concluſione egimus, non de quibuſcunque veritatibus naturalibus, ſed de iis dumtaxit, quæ ex effectis & objectis ſenſibilibus deducuntur. Adde etiam multa ex iis naturaliter ſciri poſſe, quæ tamen non cognoſcuntur: quia non ſatis diligenter inveſtigantur, & etiam multa ſciri à quibuſdam, quæ tamen putantur eſſe adhuc incognita.

Inſtabis, in Concilio Arauſicano 2. can. 9. dici divini muneris eſſe, cognoſcere veritatem.

Reſpondetur, Concilium ibi loqui de cognitione ſupernaturali, quæ conferat ad veram & Chriſtianam pietatem, ut patet, ex canonibus præcedentibus & conſequentibus; non vero de naturali, de qua ſola hic quæſtio eſt.

Dicendum 2. veritates ſpeculativas ſupernaturales non poſſe naturaliter ab homine cognoſci, ſed tantum per ſpecialem gratiam ac revelationem Dei.

Probatur 1. ex Scriptura 1. Cor. 7. Miſericordiam conſecutus ſum, ut ſim fidelis: unde S. Auguſtinus lib. de gratia & libro arbitrio cap. 7. colligit ipſam fidem non haberi, niſi Deo miſerante, & cap. 14. ex iis verbis Apoſtoli ad Philipp. 1. Vobis donatum eſt, non ſolum ut in ipſum credatis, ſed etiam ut pro illo patiamini; idem S. Auguſt. recte infert Dei donum eſſe, æque in eum credere, ac pro eo pati.

Probatur 2. ex Concilio Tridentino ſeſſ. 6. can. 3. ubi dicitur anathema ei, qui aſſeruerit hominem poſſe, ſine præveniente Spiritus Sancti inſpiratione & adjutorio, credere ſicut oportet.

Porro ex his ultimis Concilii verbis colligitur, poſſe quidem hominem per ſolas naturæ vires aſſentiri veritatibus fidei ſibi exterius propoſitis, aſſenſu quidem opinativo, ita ut ratio, propter quam illis aſſentitur, non ſit divina revelatio, ſed motivum aliquod probabile: ut in hæreticis contingere cernimus, quorum hic aſſentiendi modus proprius eſt: At vero iiſdem veritatibus aſſentiri non poſſe, ſicut oportet, id eſt, aſſenſu certo & infallibili, authoritate Dei

te Dei revelantis innixo, sine ipsius divinæ gratiæ auxilio speciali.

4. Dicendum 3. hominem non posse per prirpias vires ullam veritatem practicam supernaturalem cognoscere, posse tamen aliquas practicas naturales, licet non omnes. Assertio constat tribus partibus.

Prima satis constat ex iis, quæ pro secunda conclusione jam diximus, & confirmari potest ex Concilio Milevitano, seu Carthaginensi can. 4. ubi dicitur donum Dei esse scire, quid facere debeamus: supple ad vitam æternam consequendam, de qua ibi loquitur Concil.

Secunda assertionis pars probatur 1. ex Apostolo Rom. 1. ubi dicit Philosophos inexcusabiles fuisse, quia cùm cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt: unde sequitur illos, non tantùm speculative cognovisse unum esse Deum, sed & practice illum esse glorificandum & colendum; alias si hoc invincibiliter ignorassent, fuissent excusabiles; cum ad culpam non deputetur (juxta S. Aug. lib. 3. de lib. arb. c. 18.) quod quis invitus ignorat. Probatur 2. ex eodem S. August. in Psalm. 57. ubi dicit præceptum illud nostris cordibus ipsa veritatis manu scriptum esse: Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.

Tertia denique pars assertionis constat, tum ex humanæ mentis imbecillitate; tum ex difficultate, quæ plerumque occurrit ad discernendum bonum à malo in multis casibus particularibus: tum etiam ex contrariis passionibus, quibus tanquam nubibus mens obscuratur; sæpe enim evenit sentientem appetitum in objectum sibi conveniens, licet aliunde à recto rationis ordine alienum, vehementi motu abripi: unde sequitur mentis languor & obnubilatio, exhaustis per fomitis æstum animæ viribus, juxta illud Sap. 9. Cogitationes mortalium timidæ, & incertæ providentiæ nostræ: corpus enim quod corrumpitur, aggravat animam; & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem.

SECTIO VI.

An possit homo velle aut facere bonum aliquod sine gratia.

1. QUæstio intelligenda est non de gratia habituali, de qua sequenti sectione agetur, sed de actuali: an scilicet homo bonum aliquod opus, sine illius auxilio, velle aut facere possit. Pro cujus resolutione,

Dicendum 1. neminem sine speciali divinæ gratiæ auxilio posse velle, aut perficere bonum aliquod opus, quod ad salutem æternam consequendam conferat. Est de fide contra Pelagianos.

Probatur 1. ex Scriptura 1. Cor. 15. Gratia Dei sum id quod sum. Ephes. 2. Gratia salvi facti estis. Philipp. 2. Qui cœpit in vobis opus bonum ipse perficiet. Plura alia Scripturæ testimonia pro confirmatione illius veritatis videri possunt passim in libris S. Hieronymi ac S. Aug. contra præfatos hæreticos conscriptis.

Probatur. 2. ex Conciliis Milevitano, Carthaginensi, Arausicano, & ex summis Pontificibus Innocentio, Zozimo, Cælestino & Gelasio; quorum authoritates fuse retulimus suprà sect. 2. & prætereà ex Concil. Trident. sess. 6. can. 1. 2. & 3. ubi anathema profertur in eum qui dixerit, hominem posse sine Christi gratia juste vivere, & vitam æternam promereri.

Probatur 3. hac ratione qua utitur Sanctus Thomas 1. 2. qu. 109. art. 5. quia actus perducentes ad finem, ipsi fini proportionati esse debent: Atqui vita æterna est finis excedens naturæ humanæ proportionem: Ergo actus ad eam perducentes, ipsius naturæ proportionem excedere debent; proindeque solis illius viribus, sine divinæ gratiæ auxilio, fieri nequeunt.

Dicendum 2. probabile esse, quod homo per proprias arbitrii vires, cum solo generali Dei concursu, sine ullo gra-

gratiæ actualis auxilio, aliquod bonũ opus morale (quod tamen nihil ad æternæ vitæ meritum conferat) perficere possit: probabilius tamen esse quod non possit: sed quod ad perficiendum quodcumque opus, quod sit ex omni parte moraliter bonum, tam ratione objecti, quàm finis & circunstantiarum, aliquo divinæ gratiæ auxilio indigeat. Hæc assertio duas habet patres.

In 1. dicimus probabile, quod homo per proprias arbitrii vires possit aliquod opus bonum moraliter exercere: Quia multi graves Authores ita existimant, ut Magister sententiarum in 2. dist. 26. cap. ult. S. Bonav. Scotus, Durandus, Cajet. Bellarm. Suar. Gammach. & alii plures. Idque probant variis tum authoritatibus, tum rationibus, quæ apud illos videri possunt.

In 2. verò assertionis parte dicimus probabilius esse hominem in statu naturæ lapsæ, nullum opus ex omni parte moraliter bonum posse reipsa efficere cum solo generali Dei concursu, sine speciali aliquo gratiæ auxilio. Ita Greg. Ariminensis, Hispalensis, Capreolus, Petrus Sotus, & plures alii, quos citat & sequitur Vasquez disp. 190.

Probatur 1. ex Scriptura. S. Joan. 15. ubi Christus Dominus dicit: Sine me nihil potestis facere: in quæ verba S. Aug. tract. 81. in S. Joan. Sive ergo parum, inquit, sive multum sine illo fieri non potest, sine quo nihil fieri potest. Et 2. Cor. 3. Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est: Atqui nullum opus mortaliter bonum fieri potest, nisi bona aliqua cogitatio præcedat.

Probatur 2. ex Cœlestino Papa Epist. suprà cit. ad Episcopos Galliæ can. 9. ubi ait omnem Sanctam cogitationẽ, pium consilium, omnemque bonæ voluntatis motum ex Deo esse. Et ex Concilio Arausicano 2. can. 22. ubi dicitur quod Nemo habet de se, nisi mendacium & peccatum.

Probatur 3. ex S. Ambrosio lib. 1. de vocat. gent. c. 3. ubi dicit quod si Deus non operatur in nobis, nullius possumus participes esse virtutis. Et cap. 9. dicit quod omne

verbum bonum & omne opus Sanctum subministratio sit Spiritus Sancti, sine quo nihil recte agatur. Et ex S. Aug. ser. 13. de verbis Apostoli, ubi loquens de auxilio gratiæ Dei; Prorsus, inquit, si defuerit, nihil boni agere poteris. Agis quidem, illo non adjuvante, libera voluntate, sed male.

Probatur 4. authoritate S. Doctoris q. 14. de veritate art. 14. ubi postquam dixit sine gratia habituali fieri posse aliquod virtutis opus, statim adjungit: Sed si velimus gratiam Dei dicere, non aliquod habituale donum, sed ipsam misericordiam Dei, per quam interius motum mentis operatur, & exteriora ordinat ad hominum salutem, sic nec ullum bonum potest homo facere sine gratia Dei. Et 1. 2. q. 109. a. 2. dicit hominem posse quidem etiam in statu naturæ corruptæ, per virtutem suam naturalem aliquod bonum particulare agere, sicut ædificare domos, plantare vineas, & alia ejusmodi: non tamen totum bonum sibi connaturale, ita ut in nullo deficiat.

5. Probatur denique hac ratione deducta ex iis quæ idem S. Doctor dixit, tum in corpore articuli, tum in responsione ad 1. Nullum unquam opus bonum morale homo deliberare vult aut facit, quin aliqua præcedat deliberatio rationis, quæ semper ex aliqua prima cogitatione indeliberata pendet: quæ nisi occurrat, nunquam de i tali bono faciendo deliberabit, nec proinde illud unquam faciet unde Aristoteles à S. Doctore ibidem citatus dicit, initium bonæ consultationis esse à bona fortuna; id est, non procedere ab ipsius hominis deliberata voluntate. Quod igitur talis ante omnem deliberationem in mente hominis exoriatur cogitatio, qua moveatur ejus voluntas ad aliquod bonum faciendum, ab ejus electione non pendet, neque id ex se præstare potest: Nemo enim (ut ait S. August. lib. de spirit. & lit. cap. 33.) habet in potestate, quid ei veniat in mentem. Unde sequitur illud speciali divinæ providentiæ ordinationi adscribendum esse, respectu cujus nihil fortuitu indeliberate accidere potest. Proindeque

quo-

quoties aliquis bonum aliquod opus vult, aut exequitur, illius initium speciali divinæ beneficentiæ auxilio semper ascribere tenetur: quod quidem auxilium cum alias sit ipsi indebitum, neque ulla possit afferri ratio, cur hanc potius quam aliam cogitationem ejus menti Deus immittere teneatur: recte ac merito gratuitum seu gratiæ divinæ auxilium dici debet.

Confirmatur ex eo quod recte à Deo per Christi merita petimus, aut petere possumus gratiam, ad quodvis etiam minimum opus virtutis moralis exercendum, item recte ipsi Deo gratias agimus pro singulis virtutum moralium actibus per nos exercitis. Atqui ut dicit S. Aug. Epist. 107. Prorsus non oramus Deum, sed orare fingimus, si nos ipsos, non illum credimus facere quod oramus: prorsus non agimus gratias Deo, sed agere fingimus, si unde illi gratias agimus ipsum facere non putamus.

Objicies illud Apostoli Rom. 12. Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt.

Respondetur varias esse hujus dicti Apostolici interpretations: ac verissimam omnium illam videri, quam profert S. Augustinus libro de spirit. & lit. capite 26. Sanctus Prosper lib. cont. Collat. capite 12. Sanct. Fulgent. lib. de Incarnat. cap. 25. S. Thom. in illum locum, & alii: Apostolum ibi loqui de gentilibus veri Dei cultoribus, & absque circumcisione, aliisque scriptæ legis ceremoniis, bene operantibus, ac divinam legem servantibus ex vera fide in Deum & auxilio gratiæ, quales fuerunt Melchisedech, Job, & alii. Quod autem eos dicit Apostolus naturaliter ea, quæ legis sunt, facere; vult tantum illos id facere sine ulla lege scripta, qualis data fuerat Judæis, & propter quam se tantopere supra cæteras gentes efferebant: sed cum sola lege naturæ, quæ tamen non excludebat, imo ad sui observantiam divinæ gratiæ auxilium requirebat.

Ex dictis colliges quod sicut sine divino auxilio non potest homo ullum opus bonum facere, sic etiam illum nullam tentationem (quæ vera tentatio sit) posse perfecte &

per aliquod motivum moraliter bonum superare, cum utrobique sit parratio. Poterit quidem sine gratia tentationi alicui leviori consensum denegare, eique resistere ex motivo aliquo indifferenti; v. g. illicitam aliquam voluptatem repudiare ex motivo tuendæ sanitatis, cui noxia esset; sed ex motivo honesto & bono, sine gratia nusquam poterit: Quia motivum illud bonum, cujuscumque virtutis sit, semper bonam aliquam cogitationem divinitus immissam præsupponit, ut ex suprà dictis constat.

SECTIO VII.

An possit homo sine gratia habituali bonum aliquod opus exercere.

1. QUæstionis sensus est; an sicut actulis gratia, sic etiam habitualis ad quodlibet opus bonum exercendum necessaria sit: ac proinde an homo illa privatus & in statu peccati mortalis existens, cum solo gratiæ actualis auxilio, aliquod opus moraliter bonum exercere possit; sive opus illud sit quocumque modo æternæ vitæ meritorium; sive non sit, de qua re agetur cap. 4.) Pro cujus resolutione.

Dicendum est, posse aliquod opus moraliter bonum fieri sine gratia sanctificante; seu hominem in statu peccati mortalis posse aliquos actus moraliter bonos exercere.

Huic veritati, quæ de fide est, opponitur error Joannis Hus: qui ut refertur in Concilio Constantiensi sess. 15. asserebat extra statum gratiæ sanctificantis nullum opus bonum fieri posse, & omnia peccatorum opera esse peccata. Quem etiam errorem secutus est Calvinus lib. 2. Instit. cap. 3. & Michaël Bajus, qui articulo 35. ex iis, qui damnati sunt in Bulla superiùs relata, dixit Omne quod agit peccator, aut servus peccati, peccatum esse.

Refellitur hic error, & opposita veritas probatur 1. ex Scriptura S. Luc. 11. ubi Christus Dominus alloquens Pharisæos, quos ibidem dicit rapina & iniquitate plenos esse.

Verum-

Verumtamen, inquit, date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Et eodem capite dicit Christus; Petite, & dabitur vobis, quærite, & invenietis. Quod autem illic non tantum justos, sed etiam peccatores alloquatur, constat ex eis quæ subjungit: Si ergo vos cùm sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, &c. Et capite 18. Publicanus percutiens pectus suum, & orans, justificationẽ impetrat.

Probatur 2. ex Concilio Constantiensi, in quo prædictus error damnatus est, & ex Concil. Trident. sess. 6. cap. 6. ubi enumerantur varii actus virtutum, qui ab homine in peccato mortali existente, ex divinæ gratiæ auxilio exercentur; ut fidei, timoris, spei, &c. quibus peccator ad justificationem recipiendam se disponit.

2. Probatur 3. ex S. August. Epist. 105. ubi in peccatoribus ante justificationem agnoscit virtutem & meritum fidei: Nec ipsa, inquit, remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat: neque enim nullum est meritum fidei.

Probatur 4. ex eo quod multa sunt opera virtutum, puta religionis, temperantiæ, &c. ad quæ exercenda etiam peccatores legibus Ecclesiasticis obligantur; v. g. ad Missam diebus festivis audiendam, ad jejunium certis diebus servandum, &c. Nec tamen legimus Ecclesiam ullo canone aut lege, ejusmodi hominibus in peccato mortali existentibus iniunxisse; ut antequam Missæ celebrationi intersint, aut jejunii observationem inchoent, de peccatis suis confiteantur, aut saltem perfecto contritionis actu doleant: sicut injunxit iis, qui sacram Eucharistiam, aut alia Sacramenta essent suscepturi, vel eadem confecturi, aut aliis ministraturi. Quod tamen haud dubie fecisset, si nullum opus virtutis moraliter bonũ à peccatoribus exerceri posse existimasset.

Obiicies Isai. c. 1. dici sacrificia, & quæcunque alia opera religionis à peccatoribus exercita, esse Deo exosa & abominanda.

Respondetur non ideo præcise opera illa Judæorum

fuisse Deo exosa, quia ipsi Judæi peccatores essent: sed quia illa ex prava intentione, & non aliis vitiosis circunstantiis exercebant: ut patet ex his verbis quæ immediate sequuntur: Manus enim vestræ plenæ sunt sanguine, & in die jejunij vestri invenitur voluntas vestra.

Quæres, an sicut absque gratia sanctificante potest homo aliquod bonum opus exercere, sic etiam possit sine illa omnia divinæ legis præcepta servare.

Respondetur, si de præceptis illis quæstio sit, quæ ad actus aliquos supernaturales exercendos obligant: quamvis aliqua eorum sine gratia sanctificante impleri possint, omnia tamen & singula non posse, cùm aliqua ex iis sint, quorum observatio gratiam sanctificantem in homine præsupponit, quale est præceptum de Eucharistia digne sumenda. Quod si de præceptis solius legis naturalis quæstio intelligatur, dicendum est quod, quamvis ad observationem cujuslibet illorum divise sumpti, gratia sanctificans minime requiratur: sine illa tamen omnia legis naturalis præcepta collective sumpta, saltem tempore aliquo diuturno, servari non posse: proindeque hominem in statu peccati mortalis diu subsistere non posse, quin in alia peccata dilabatur. Ita S. Thom. cit. quæst. 109. art. 4. & 8. ubi dicit hominem non posse servare totam legem sine gratia habituali sanante, seu sanctificante.

Et probatur ex eo quod dicit Apostolus Rom. 2. Non auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur: quæ Apostoli verba S. August. lib. de Spirit. & lit. cap. 26. sic intelligenda esse dicit: Vt sciamus aliter eos non esse factores legis, nisi justificentur, ut non justificatio factoribus accedat, sed ut factores legis justificatio præcedat.

Hujus autem rei ratio alia non est, quàm quod si peccator in illo peccati mortalis statu fideliter cooperetur auxiliis gratiæ actualis, quæ ipsi à Deo misericorditer subministrantur ad vincendas tentationes quæ occurrunt, & exercenda bona opera moralia quorum sese offert occasio;

Deus

Deus pro sua ineffabili bonitate abundantiora illi gratiæ suæ præstabit auxilia; in eoque veræ compunctionis spiritum excitabit; qui secum gratiam sanctificantem, vel per alicujus Sacramenti susceptionem, vel extra Sacramentū per actum veræ contritionis afferet. Unde infertur neminem esse, qui notabili aliquo tempore torpescat in statu peccati mortalis & non incidat in novum aliquod mortale peccatum. Si enim per illud tempus internis gratiæ auxiliis, sibi à Deo ad servanda omnia legis divinæ præcepta & ad superandas tentationes occurrentes oblatis, fideliter cooperaretur, Deus haud dubie prædictum illi compunctionis spiritum immitteret, juxta suavem misericordiæ suæ dispositionem, quo efficaciter excitatus, à peccato tandem resurgeret, & gratiam sanctificantem consequeretur.

SECTIO VIII.

An possit sine fide aliquod opus moraliter bonum exerceri.

1. QUæstionis sensus est, an sicut sine gratia Sanctificante, sic etiam sine ulla fide supernaturali, sive habituali, sive actuali possit aliquod opus moraliter bonum exerceri: id est, an infidelis, sive hæreticus, sive ethnicus, aliquod opus moraliter bonum facere possit. Pro cujus resolutione.

Dicendum est, posse infideles opera aliqua moraliter bona exercere. Ita S. Thom 2. 2. q. 10. art. 4.

Probatur 1. ex Scriptura, in qua laudantur aliqua opera infidelium, tanquam bona: ut Exod. 1. laudantur obstetrices Ægyptiorum, quod Hebræorum masculis contra injustum Regis edictum pepercissent. Et Act. 10. Cornelius Centurio adhuc infidelis existens (ut observat S. Thom. suprà) dicitur fecisse eleemosinas & orationes obtulisse quæ acceptæ Deo fuerunt.

Probatur 2. authoritate Pii quinti, Gregorij decimi ter-

tij, qui in Bullis suis contra Baium hanc ejus propositionem condemnarunt, Omnia opera infidelium sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia.

Probatur 3. ex S. Chrysost. hom. de fide & lege naturæ: ubi dicit multos qui Deum ignorant, bonis operibus florere, quamvis hæc opera ad salutem promerendam non sint ipsis utilia. Et ex S. Hier. in cap. 1. ad Galat. ubi dicit multos absque fide & Evangelio Christi, multa salubriter & sanctè perficere, v. g. parentibus obsequi, inopi manum porrigere, &c. Item ex S. August. lib. de Spiritu & litt. cap. 26. ubi dicit quod impiorum, Deum verum neque veraciter, neque juste colentium, quædam tamen facta legimus, vel novimus, vel audimus, quæ secundum justitiæ regulam non solum vituperare non possumus, verum etiam meritò recteque laudamus. Et lib. 5. de Civit. cap. 15. dicit Deum Romanis tam amplum imperium dedisse in remunerationem bonarum virtutum quæ in ipsis erant. Et Epist. 163. de Polemone loquens, quem dicit exhortatione Xenocratis ex luxurioso continentem esse factum: Quamquam ergo, inquit, non fuerit Deo acquisitus, sed tantum à dominatu luxuriæ liberatus: tamen ne idipsum quidem, quod melius in eo factum est, humano operi tribuerim, sed divino. Et quibusdam interjectis: Polemon ergo si ex luxurioso continens factus, ita sciret cujus esset hoc donum, ut eum abjectis superstitionibus coleret, non solum continens, sed & veraciter sapiens, & salubriter religiosus existeret.

1. Neque dicas his & similibus locis apud S. Augustinum agi de operibus infidelium: quæ fuerunt quidem bona ex objecto, seu (ut ipse loquitur) ex officio, sed non ex fine.

Respondetur enim opera illa, quæ ut bona referuntur & laudantur à S. August. citatis locis, fuisse bona non tantum ex objecto & officio, sed etiam ex fine; alioquin si mala fuissent ex fine, seu si ob pravum aliquem finem facta fuissent, simpliciter & absolute mala fuissent, adeo-

que

que peccata: unde sequeretur Deum peccata remunerare, ad peccata facienda juvare, peccata esse dona Dei, quod absurdum est, & nullatenus dici debet.

Obiicies 1. illud Apostoli Rom. 14. Omne, quod non est ex fide, peccatum est.

Respondetur, per fidem hoc loco non intelligi fidem Theologicam sed dictamen conscientiæ, ut ex contextu verborum Apostoli evidens est: Ibi enim agit de novis Christianis, qui conscientia reclamante, cibos manducabant, quos vetitos credebant, quia in lege Mosaica vetiti erant: illosque monet conscientiam illam erroneam deponere; alias, si dum illis vescuntur, credant sibi hoc licitum non esse, dicit illos peccatum committere: quia omne quod fit contra conscientiæ persuasionem, peccatum est.

Obijcies 2. S. Aug. variis in locis aperte docere, ab infidelibus nulla opera bona præstari

Respondetur, illis in locis Sanctum illum Patrem velle tantum, quod infideles raro exerceant opera quæ vere bona sint, propter defectum intentionis, quæ in illis ut plurimum prava erat, ac vitiosa: quamvis alioquin ex auxilio gratiæ divinæ, qua excitabantur, recta esse potuisset. Unde lib. de Spiritu & litt. c. 27. loquens de gentilium operibus dicit quod, si discutiantur, quo fine fiant, vix invenientur, qui justitiæ debitam laudem mereantur. Ubi particula (vix) indicat aliqua infidelium opera, quamvis rarissime ex recta intentione processisse: vel si absolute aliquando neget, ab infidelibus opera ulla bona exerceri, illum intelligi debere de operibus bonis æternæ vitæ meritoriis; unde libro 4. cont. Julianum c. 3. Scito, inquit, nos illud tantum dicere bonum hominis, per quod solum potest ad æternum Dei donum, regnumque perduci.

Obijcies 3. ex ante dictis constare nullum opus moraliter bonum sine divinæ gratiæ auxilio fieri posse: atqui nullum gratiæ divinæ auxilium in infidelibus, ante fidei perceptionem reperitur.

Respondetur falsum esse, nullum gratiæ auxilium in infide-

infidelibus dari ante fidem: docet enim aperte S. Aug. lib. 1. de grat. Christi cap. 24. Regem Assuerum infidelem, peculiari gratiæ divinæ auxilio excitatum fuisse & adjutũ, ut furorem deponeret, & mansuetudinem sectaretur. Et suprà ex eodem S. Patre vidimus. Polemonem infidelem dono divinæ gratiæ ex luxurioso continentem esse factum; & capite sequenti probabitur, omnibus omnino hominibus, ac proinde etiam infidelibus antequam fidem recipiant, imo etsi nunquam illam recipiant, gratias ex Christi Domini meritis dari ad salutem sufficientes.

Porrò super hac quæstione utiliter legi poterit Beati Francisci Salesii Episcopi Gebennen. liber secundus de amore Dei, præsertim cap. 11. ubi non minus pie quam erudire docet & probat, Deum varia gratiæ suæ dona infidelibus ante donum fidei elargiri, ut illos scilicet ad istud accipiendum præparet & disponat, & si fideliter cooperentur, ut tandem illis eximium illud fidei donum tribuat.

SECTIO IX.

An homo in gratia habitualis sanctificantis statu, indigeat aliquo gratiæ actualis auxilio ad operandũ bonum, & ad finalem perseverantiam consequendam.

1. Quæstionis sensus est, an homo in gratiæ habitualis sanctificantis statu constitutus, præter habitus supernaturales fidei, spei, & charitatis, aliarumque virtutum, quæ ipsam gratiam sanctificantem comitantur (ut dicetur infra) indigeat aliquo gratiæ actualis auxilio, ut possit bonum operari, tentationes occurrentes superare, & in illo gratiæ sanctificantis statu usque ad finem vitæ perseverare. Pro cujus resolutione.

Dicendum 1. hominem justum seu gratia sanctificante præditum, non posse absque novo gratiæ actualis auxilio, opera exercere æternæ vitæ meritoria. Ita S. Thomas quæst. 109. art. 9. Pro-

Probatur 1. ex Concilio Arausicano 2. cap. 10. ubi dicitur baptizatos omnes, accepta per baptismum gratia, posse quidem & debere ea quæ ad salutem pertinent, adimplere; sed Christo auxiliante & cooperante. Et ex Concilio Tridentino sess. 6. cap. 16. ubi dicitur Christum Jesum, tanquam caput in membra, & tanquam vitem in palmites, in ipsos justificatos jugiter virtutem influere; quæ virtus bona illorum opera semper antecedit, comitatur, & subsequitur. Hæc autem saltem de justorum operibus æternæ vitæ meritoriis intelligi debent.

Probatur 2. ex Sancto Augustino libro de Gratia & libero arbitrio cap. 6. ubi sic loquitur: Necessarium est homini, ut gratia Dei non solum justificetur impius, id est ex impio fiat justus, cum redduntur ei bona pro malis, sed etiam cum fuerit jam justificatus ex fide, ut ambulet cum illo in gratia, & incumbat super ipsam, ne cadat.

Probatur 3. ex eo quod habitus non movent potentiam, nec illam ad operandum juvant; nisi prius ab ipsa potentia applicentur ad operandum, naturalis autem potentia hominis non potest per seipsam, habitum supernaturalem applicare ad operandum, nisi ipsa prius excitetur à Deo: cum initium omnis boni operis ex Deo sit, ut ex antedictis constat.

Dicendum 2. neque etiam posse hominem in statu gratiæ sanctificantis existentem, ullum cujuscumque virtutis opus bonum exercere, absque aliquo gratiæ actualis auxilio. Ita S. Thom. loco cit.

Probatur 1. ex can. 9. suprà citato Concilii Arausicani: ubi dicitur quod quoties bona agimus, Deus in nobis atque nobiscum, ut operemur, operatur: & can. 10. dicit adjutorium Dei, etiam renatis ac sanctis esse semper implorandum.

Probatur 2. eadem ratione, qua suprà, sect. 6. ostendimus, non posse hominem ex solis naturæ viribus sine gratiæ actualis auxilio ullum opus moraliter bonum exercere; ratio enim illa id æque probat de homine in statu gratiæ san-

tiæ ſanctificantis exiſtente: cùm in tali ſtatu nullum virtutis actum poſſit exercere, niſi tales in ejus mente oriantur cogitationes, quibus moveatur voluntas ad illius virtutis actum exercendum: hæ autem cogitationes, cùm omnem deliberationem præveniant, ex ſola Dei miſericordia provenire cenſendæ ſunt, ac proinde Chriſti Domini gratiæ aſcribi debent.

Dicendum 3. non poſſe hominem in ſtatu gratiæ uſque in vitæ ſuæ finem perſeverare, abſque ſpeciali divinæ gratiæ auxilio. Ita S. Thomas ſuprà art. 10.

Conſtat ex antedictis. Cùm enim homo ſine auxilio gratiæ actualis nullam tentationem vincere, nec ullum bonum opus exercere poſſit; à fortiori ſequitur nec poſſe, ſine ſpeciali gratiæ auxilio, in accepta juſtitia uſque in vitæ finem perſeverare: cùm perſeverantia illa obtineri nequeat, niſi ped exercitium bonorum operum, & victoriam tentationum occurrentium, ut fuſe docet & explicat Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 13. Et can. 22. anathema profert in eum qui dixerit, juſtificatum ſine ſpeciali Dei adjutorio in accepta juſtitia perſeverare poſſe. Eodē ſenſu dixit Cœleſtinus Papa in Epiſt. ad Epiſcopos Galliæ can. 6. Neminem etiam baptiſmatis gratia renatum, idoneum eſſe ad ſuperandas diaboli inſidias; niſi per quotidianum Dei adjutorium perſeverantiam bonæ converſationis accipiat. Quod optime explicat S. Hieron. Epiſt. ad Cteſiphontem adverſus Pelag. cap. 3. his verbis, Non ſufficit mihi, quod ſemel gratiam mihi donavit, niſi ſemper donaverit: peto ut accipiam; & cum accepero rurſus peto avarus ſum ad accipienda Dei beneficia; nec ille deficit in dando, nec ego ſatior in accipiendo.

3. Dices contingere poſſe, ut aliquis ſtatim poſt acceptam juſtificationem ex hac vita decedat: in quo caſu nullum ſpeciale gratiæ actualis auxilium illi ad perſeverandum neceſſarium eſt.

Reſpondetur, in tali caſu poſſe quidem hominem perſeverare abſque novo gratiæ actualis auxilio, ſed non ſine

novo

novo & indebito favore, ac dono divinæ misericordiæ, quo fit, ut ex hac vita in eo statu subtrahatur, & ex variis & maximis salutis amittendæ periculis singulari Dei beneficio eruatur: juxta quod dicitur Sap. 4. Raptus est ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius: placita enim Deo erat anima illius: propter hoc præparavit illum educere de medio iniquitatum.

Quæres, an homo in gratia sanctificante constitutus possit cum auxilio gratiæ, omnia & singula peccata venialia devitare.

Respondetur 1. certum esse, quodlibet peccatum veniale divisive sumptum posse ab homine justo cum ordinatio gratiæ auxilio devitari. Posse item tot & tanta, tamque specialia gratiæ auxilia homini justo à Deo communicari, ut eorum beneficio vitam ab omni prorsus veniali peccato immunem ducat; hoc enim reipsa factum esse in Sanctissima Virgine Maria, universa tenet Ecclesia, ut patet ex Concilio Tridentino, sessione 6. capite 3.

Respondetur 2. si quæstio sit, an homo justus cum illis gratiæ auxiliis, quæ communiter justis dantur, omnia & singula peccata venialia per totum vitæ tempus evitare possit, illum id non posse.

Hoc enim expresse definitum est in citato canone 23. Conc. Trident. in quo damnatur qui dixerit, hominem justificatum posse in tota vita, peccata omnia etiam venialia, vitare: nisi ex speciali Dei privilegio. Id etiam probat S. Aug. Epist. 89 quæst. 1. ex his orationis Dominicæ verbis (dimitte nobis debita nostra:) Omnibus enim, inquit, necessaria est Oratio Dominica, quam etiam ipsis Apostolis suis Dominus dedit, ut unusquisque Deo dicat: dimitte nobis debita nostra: cui enim hac in oratione verba necessaria non fuerint, ipse hic sine peccato vivere pronunciandus est, quales si aliquos futuros Dominus prævideret, meliores utique quàm extiterunt ejus Apostoli, aliam orationem illos doceret.

CA-

CAPUT II.

De Gratia sufficienti

SECTIO I.

Quid sit gratia præveniens, excitans & operans.

1. AD faciliorem eorum quæ de gratia sufficienti dicturi sumus, intelligentiam, priùs hic explicandæ sunt variæ species, seu acceptiones ipsius gratiæ actualis.

Alia siquidem est gratia excitans, alia adjuvans. Utriusque mentio fit Apoc. 3. Sto ad ostium & pulso: (en gratia excitans) si quis aperuerit, introibo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum (en gratia adjuvans.) Et in Concilio Tridentino sess. 6. cap. 5. Vt qui per peccatum à Deo aversi erant, per ejus excitantem atque adjuvantē gratiam, ad convertendum se ad suam ipsorum justificationem eidem gratiæ libere assentiendo & cooperando disponantur.

Alia item gratia operans, alia cooperans. De operante loquitur Apostolus Philip. 2. Deus est qui operatur in nobis velle & perficere. De cooperante 1. Cor. 15. Abundantius omnibus laboravi: non ego, sed gratia Dei mecum. De utraque loquitur S. Augus. lib. de gr & lib. arb. c. 17. Deus, inquit, cooperando in nobis perficit quod operando incipit. Et paulo post, sine illo enim vel operante ut velimus, vel cooperante cum volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus.

Alia deinique gratia præveniens, comitans, & subsequens. De præveniente dicitur Psalm. 58. Misericordia ejus præveniet me. De comitante Psalm. 72. Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me. De subsequente verò Psalm. 22. Misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ. De his etiam tribus mentio fit in Conc. Trid. sess. 6. c. 16. ubi dicitur Christum Dominum

num

num in ipſos juſtificatos influere virtutem, quæ bona illorum opera antecedit, comitatur, & ſubſequitur. Jam aliquid de ſingulis dicamus.

2. Gratia excitans (quæ eadem eſt cum præveniente & operante, ut recte obſervat Gammachæus in 1. 2. qu. 111. cap. 3. & ratione tantùm ab illis diſtinguitur) nihil eſt aliud, quàm motus aliquis bonus, tam intellectus quàm voluntatis in nobis à Deo, ſine nobis productus; quo nos excitat, vel ad bonum libere proſequendum, vel ad malũ fugiendum.

Dicitur in primis, motus: quia non conſiſtit in dono ullo habituali, ſed auxilio aliquo actuali, ut conſtat ex antedictis, & ex dicendis adhuc patebit.

Dicitur motus intellectus: quia conſiſtit in pia cogitatione & illuſtratione intellectus, quod conſtat ex Concilio Arauſicano 2. can. 7. & Tridentino ſeſſ. 6. cap. 5. ubi gratia illa, de qua nunc loquimur, vocatur illuminatio.

Dicitur præterea, motus voluntatis. Illa enim gratia excitans comprehendit non tantum ſanctas cogitationes & illuſtrationes intellectus: ſed etiam repentinos & indeliberatos motus voluntatis, puta delectationis, timoris, & ſimiles: unde dicitur in Concilio Arauſicano can. 7. Spiritum Sanctum dare ſuavitatem in credendo, & conſentiendo veritati.

Dicitur etiam, motus illos intellectus & voluntatis in nobis à Deo produci: Quia Deus illos in nobis efficit, idque non ſolum quatenùs in eos influit per veram actionẽ Phyſicam; verum etiam quia ſoli Deo ejuſque gratuitæ miſericordiæ tribuendum eſt, quod in nobis exorti ſint: cum in noſtra poteſtate non fuerit, ut orirentur; ut conſtat ex iis quæ capite præcedenti dicta ſunt. Unde S. Auguſt. lib. 1. ad Simplicianum q. 2 Vocanti Deo recte tribuitur quod bene volumus: nobis verò tribui non poteſt, quod vocamur.

3. Dicitur denique, præfatos motus in nobis ſine nobis fieri: Quia quamvis fiant in nobis phyſice & vitaliter

in eos

in eos influentibus in genere causæ efficientis; (quod constat ex eo quod ejusmodi gratiæ excitantis motus passim in Scripturis & apud Sanctos Patres exprimuntur per actus vitales intellectus, & voluntatis) fiunt tamen sine nobis libere operantibus: cum omnem deliberationem ac libertatis usum præveniant, ut patet ex antedictis, & ex ipsamet experientia, qua constat in nostra potestate non esse, ut hi motus in nobis vel oriantur, vel non oriantur; licet postquam exorti sunt, liberum in nobis sit, ipsos vel continuare, vel interrumpere. Nemo (inquit S. August. lib. de Spir. & lit.) habet in potestate quid veniat in mentem, sed consentire, vel dissentire, voluntatis est.

Ex dictis patet qua ratione eadem gratia dicatur præveniens, excitans, & operans. Dicitur enim præveniens quatenus non solum omne meritum nostrum, sed etiam omnem libertatis usum prævenit. Dicitur excitans, quatenus potentias animæ nostræ excitat, & per modum suasionis impellit ad bonum, vel retrahit à malo: unde S. August. lib. de Spir. & lit. c. 134. Suasionibus, inquit, agit Deus, ut velimus & credamus, Dicitur denique operans, quatenus operatur in nobis, ut velimus seu consentiamus, inclinando & movendo voluntatem ad volendum; sive reipsa consensum obtineat, sive non; qui enim alteri aliquid suadere nititur, dicitur operari & laborare, ut alter id velit & præstet; sive persuadeatur ille, sive non persuadeatur.

SECTIO II.

Quid sit gratia adjuvans, cooperans, comitans, & subsequens

1. GRatia adjuvans, quæ & cooperans vel comitans dicitur, illa est, secundum S. Augustinum lib de gr. & lib. arb. cap. 17. per quam Deus volentibus cooperatur perficiens; seu per quam Deus, cùm volumus bonum,

aut

aut illud exequimur, nos ad illud volendum & exequendum adjuvat, ac nobiſcum cooperatur.

Cùm autem difficillimum ſit explicare quid ſit illud per quod Deus ad id nos adjuvat, ac nobiſcum cooperatur: hinc factum eſt, ut Theologi ſuper hac re in varias ſententias diſtracti ſint. Nos in valde abſtruſa, aliorum omiſſis ſententiis, id quod nobis probabiliſſimum viſum eſt, breviter proponemus.

Dicimus 1. probabile eſſe id, quod aſſerunt aliqui Doctores: gratiam ſcilicet excitantem & operantem poſſe aliquaodo habere veram rationem gratiæ adjuvantis ſeu cooperantis: tunc nimirum cum ſic allicit voluntatem ad conſentiendum, ut re ipſa conſentiat.

Hoc conſtat ex eo quod gratia illa, quæ cauſat conſenſum noſtrum liberum, eſt gratia adjuvans ſeu cooperans; ad gratiam enim cooperantem nihil aliud requiritur, quàm ut ſit gratia, & ut nobiſcum operetur. Atqui talis eſt aliquando gratia operans: quia eſt vera gratia, ut ex ante dictis conſtat: & quando voluntas illi conſentit ac bonum operatur, eſt cauſa moralis ipſius conſenſus & boni operis quod fit: omnis enim impulſio, exhortatio, ſuaſio (qualis eſt gratia operans, ut ſuprà diximus) ut cujus voluntas ſic allicitur ad aliquid boni bene volendum & faciendum, ut re ipſa velit & faciat: eſt cauſa moralis efficiens ipſius volitionis, & operis quod fit. Hinc S. Auguſtinus variis in locis aſcribit conſenſum noſtrum liberum in bonum, gratiæ operanri tanquam cauſæ, quæ illum efficit, ut lib. 1. de prædeſt. Sanct. cap. 19. Deus, inquit, operatur in cordibus hominum vocatione illa ſecundum propoſitum ſuum, ut non inaniter audiant: ſed eo audito convertantur

Eſt autem hic advertendum, etiamſi ſupradicti Doctores dicant, gratiam excitantem & operantem eſſe quoque poſſe adjuvantem, & cooperantem: illos tamen hæc duo non confundere: quaſi ſit idem eſſe gratiam operantem & cooperantem, excitantem & adjuvantem. Hoc enim tantum intendunt, eandem entitatem gratiæ dici poſſe operan-

ran.

rantem & cooperantem varia consideratione: operantem quidem, quatenus illam in nobis Deus sine nobis producit, & ut sic vim habet in actu primo efficiendi consensum liberum nostræ voluntatis: sive illum in actu secundo efficiat, sive non efficiat: Cooperantem verò, quatenus re ipsa moraliter in eum influendo, ipsum simul cum nostra voluntate in actu secundo causat & efficit.

Dicimus 2 quemlibet supernaturalem habitum virtutū infusarum posse quoque habere rationem gratiæ cooperantis.

Est enim donum aliquod supernaturale naturæ nostræ minime debitum, quodque primam originem ex pura Dei misericordia ducit, ac physice concurrit simul cum voluntate ad operationes supernaturales, quas ut eliceremus ab ipsa gratia operante excitati sumus.

Dicimus 3. influxum supernaturalem quo Deus physice nobiscum concurrit ad consensum nostrum liberum & opera bona, veram & propriam rationem habere gratiæ cooperantis.

Est enim donum aliquod Dei, naturæ nostræ minime debitum, ac proinde mere gratuitum; per quod cum volumus (ut ait Sanctus August. lib. de gr. & lib. arbit. cap. 7.) & sic volumus ut faciamus, Deus nobiscum operatur: ac proinde veram gratiæ cooperantis rationem obtinet.

Jam quod spectat ad gratiam subsequentem, omissis variis ejus acceptionibus, quæ passim apud Theologos videri possunt.

Dicimus per illam intelligi posse gratiam illam, quæ liberum nostrum consensum in bonum subsequitur: interius excitando ad bonum opus exequendum, cum ejus exequēdi opportunitas exhibetur, & ad illius boni executionem, si consentiat voluntas, concurrendo. Unde S. Fulgentius ad Monimum cap. 11. Prævenit, inquit, Deus & donat homini bonam voluntatem; deinde subsequitur bene volentem, operando in illo boni operis facultatem.

Hinc patet gratiam subsequentem nihil in re differre ab operan-

operante & cooperante: sed tantùm in eo quod aliquam priorem gratiam, tam operantem quàm cooperantem, præsupponit.

SECTIO III.

An detur aliqua gratia sufficiens.

1. PRæter suprà relatas & explicatas gratiæ actualis divisiones, superest adhuc una in qua major difficultas reperitur: qua scilicet ipsa gratia excitans seu operans subdividitur in sufficientem & efficacem. Quæ antequam explicetur, observandum est nomen gratiæ sufficientis bifariã sumi apud Theologos: 1. generice, prout convenit gratiæ tam efficaci quàm inefficaci 2. specifice, prout est species quædam ipsius gratiæ sufficientis generice sumptæ, ac ipsi gratiæ efficaci opponitur; eique tanquam imperfectiori speciei nomen genericum attribuitur.

Gratia sufficiens generice sumpta, est ea quæ vires homini sufficientes præbet ad bene operandum, quamque si velit, abiicere potest, sive de facto illam abiiciat: sive illi assentiatur & cooperetur. Et eo sensu gratiæ sufficientis nomen tam efficaci quàm inefficaci tribui potest. Unde gratia illa, quæ S. Paulo divinitus concessa est, & per quã tentationes superabat, ac salutem operabatur, quæque proinde efficax erat, sufficiens nominatur 2. Cor. 12. Sufficit tibi gratia mea. Et S. Prosper lib. de vocatione Gentium cap. 10. gratiam, quæ salutem reipsa operatur, sufficientem vocat. Gratia sufficiens specifice sumpta, est, ea quæ homini præbet quidem vires ad bene operandum, seu cum qua potest homo bene operari; quamvis reipsa non bene operetur, defectu liberæ cooperationis.

2. Gratia verò efficax ea est, cum qua ita potest homo bene operari, ut etiam reipsa bene operetur.

Jam circa ipsam sufficientem gratiam, sive generice, sive specifice sumptam, duæ sunt præcipuæ difficultates à nobis

bis ſolvendæ. Prima eſt utrum in ſtatu naturæ lapſæ Deus talem hominibus det gratiam excitantem & operantem, cui conſenſum præbere vel negare, & quam recipere, vel abiicere poſſint ſi velint: imo quam de facto aliquando abiiciant, illique diſſentiant? Secunda eſt, an talis gratia ſufficiens detur omnibus hominibus adultis, ſive fidelibus, ſive infidelibus?

Circa primam duæ ſunt ſententiæ erroneæ, & ab Eccleſia proſcriptæ, quæ licet inter ſe valde oppoſitæ videantur: in eo tamen conveniunt, quod gratiam illam ſufficientem dari negent.

Prima ſententia eſt Pelagianorum: qui (ut ſuprà vidimus) cùm exiſtimarent voluntatem hominis ſibi ipſi ſufficere ad bonum quodlibet operandum, & ad ſalutem conſequendam: ideo negabant ullam dari gratiam internam ſufficientem, quæ voluntatis humanæ inſufficientiam ſuppleret.

Verum hujus ſententiæ falſitas pleniſſime conſtat ex iis, quæ de gratiæ neceſſitate capite præcedenti dicta ſunt.

Secunda ſententia eſt Lutheri, Calvini, aliorumque hæreticorum hujus temporis, aſſerentium in ſtatu naturæ lapſæ nullam nobis dari gratiam ſufficientem, quæ talis ſit, ut voluntas illi diſſentire, eamque abiicere poſſit, ac proinde omnem gratiam actualem, quæ datur in hoc naturæ lapſæ ſtatu, eſſe ſemper efficacem, hoc eſt habere ſemper effectum illum ob quem datur: & quamvis nullam voluntati inferat violentiam, illi tamen afferre, ſeu imponere conſentiendi neceſſitatem, itaut non coàcte quidem, ſed tamen neceſſario conſentiat.

Ita Lutherus in lib. de ſervo arbitrio, ubi ſic loquitur: Neceſſario operamur, ſive bonum ſive malum, neceſſariò, inquam, non verò coàcte. Et ut apertiùs adhuc explicet mentem ſuam. utitur hac comparatione: Humana voluntas (inquit) in medio poſita eſt ceu jumentum: ſi inſederit Sathan, vult, & vadit quo vult Sathan: ſi inſederit Deus, vult & vadit quo vult Deus.

Et Cal-

Et Calvinus lib. 2. inſtit. cap. 3. ubi ſic loquitur: voluntatem movet gratia, non qualiter multis ſæculis traditum eſt, & creditum, ut noſtræ poſtea ſit electionis, motioni illius aut obtemperare, aut refragari, ſed illam efficaciter afficiendo.

Et lib. 5. contra Pighium: Nego (inquit) gratiam ſic nobis offerri, ut noſtræ poſtea ſit optionis vel obtemperare vel refragari: nego tantum in hoc dari, ut imbecillitatem noſtram ſubſidio ſuo adjuvet, neque enim efficere Deũ in nobis teſtatur Paulus: ut poſſimus bene velle, ſed hoc quoque ipſum ut velimus. Proinde efficaciter formari voluntatem noſtram conſtituo, ut Spiritus Sancti ductum ſequatur neceſſariò.

Et in antidoto Concilii Tridentini ad ſeſſ. 6. invehitur idem Hæreſiarcha in Patres illius Sancti Concilij, quod dicant homines gratiæ libere aſſentiri, & gratiam poſſe abiicere, ipſique poſſe diſſentire ſi velint: contenditque eos in hoc hallucinari & falli, nec agnoſcere diſcrimen præcipuum inter gratiam, quæ data fuerat Adæ in ſtatu innocentiæ, & gratiam quæ in ſtatu naturæ lapſæ confertur, quod nempe hæc neceſſitatem imponat voluntati, illa verò nullam neceſſitatem impoſuiſſet, ſed voluntatem liberam & indifferentem reliquiſſet, ad aſſentiendum vel diſſentiendum. Quod quidem multis probare nititur, ac præſertim variis D. Auguſtini teſtimoniis partim truncatis, partim in ſenſu falſo & ab illius Sancti Doctoris mente prorſus alieno explicatis; ac inſuper Doctores almæ Facultatis Sorbonicæ tanquam Sophiſtas & Pelagianos ſuggillat, eo quod gratiam ſufficientem in ſtatu naturæ lapſæ dari aſſererent, cui poſſet homo diſſentire ſi vellet, illique de facto aliquando diſſentiret.

Tertia igitur & vera ſententia eſt, quæ aſſerit homini, etiam in ſtatu naturæ lapſæ, dari gratiam ſufficientem, talem ut illam poſſit abiicere ſi velit, illique diſſentire; & de facto aliquando illam abiiciat, illique diſſentiat.

Quoniam verò hæc ſententia gravioris alicujus momenti

menti meritò esse judicatur, ex eaque plurimæ aliæ Theologicæ veritates pendent: idcirco probationem illius paulo fusiorem proponemus, eamque majoris facilitatis gratia in plures paragraphos dividemus.

§ I.

Gratiam sufficientem quæ in statu naturæ lapsæ homini datur talem esse, ut illi resistere possit & de facto aliquando resistat probatur ex variis Scripturæ locis.

1. INnumera sunt ferme Scripturæ testimonia, quæ ad id probandum faciunt: nos hic aliquot tantum illustriora seligemus.

Primum petitur ex Isai. cap. 5. ubi Deus de Judæis conquerens, sic loquitur: Quid est, quod ultra facere debui vineæ meæ, & non feci? an quod expectavi ut faceret uvas, & fecit labruscas? Quo loco parabolice referuntur multa gratiæ auxilia Judæis à Deo collata, ut bonorum operum fructus producerent: est autem evidens gratias illas effectum suum non habuisse, proindeque Judæos illis assentiri noluisse. Neque dicas solius externæ gratiæ ibi fieri mentionem, puta legis Mosaicæ, &c. cum enim externa illa adjumenta sola non sufficiant ad bene operandum, sine gratia interiori; si hanc Deus ipsis non contulisset, quorsum diceret se expectasse ut opera bona facerent, cùm ad id facultatem sufficientem non haberent?

Secundum petitur ex cap. 1. Prov. Vocavi & renuistis: extendi manus meas, & non fuit qui aspiceret: despexistis omne consilium & increpationes meas neglexistis. Quibus verbis manifeste conqueritur Deus, internas gratias vocantes & excitantes fuisse neglectas ac despectas.

Tertium ex cap. 11. S. Matth. ubi Christus Dominus sic loquitur. Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sydone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cinere & cilicio pœnitentiam egissent.

Qui-

Quibus verbis aperte significatur, datam fuisse gratiam harum civitatum incolis, per quam converti potuerunt, & tamen noluerunt. Neque dicas christum Dominum hic solum loqui de miraculis & signis exterioribus: quia Pelagianum esset dicere, quod Tyri & Sydonii solis exterioribus signis & miraculis sine interioris gratiæ auxilio converti potuissent. Ergo de his solis Christus Dominus ibi non loquitur: sed simul de internis gratiæ auxiliis, quæ cum aliis exterioribus miraculorum adjumentis collata Judæis fuerant, quæque ipsi ex voluntatis suæ pravitate abjecerant, licet talia essent, ut idololatræ ipsi, & omni vitiorum genere perditi homines, iisdem acceptis, non solum ad pœnitentiam converti potuissent, sed etiam reipsa conversi fuissent.

Quartū ex his Christi Domini verbis S.Matth.23. Quoties volui congregare filios tuos, noluisti? Ubi observandum est illos, qui noluerunt, habuisse gratiam ad volendū sufficientem, qua potuerunt velle: alioquin non diceret Christus Dominus (volui congregare filios tuos, & noluisti) quomodo enim voluit, & ita voluit ut de nolentibus conqueratur: si eos, quos sciebat per se non posse velle: non juvit, quantum necessarium erat ad hoc, ut possent velle?

Quintum ex cap. 7.Act. ubi S.Stephanus Judæos alloquens, Vos, inquit, semper Spiritui Sancto resistitis. Quid est autem aliud Spiritui Sancto resistere, quàm ejus gratiæ reluctari?

Sextum denique ex Rom. 2. Ignoras, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? secundum autem duritiam tuam & impœnitens cor thesaurisas tibi iram. Per quid verò benignitas Dei ad pœnitentiam nos adducit, nisi per gratiæ interioris auxilia? Quomodo autem impij thesaurisant sibi iram, secundùm duritiem suam & impœnitens cor, nisi gratiæ illi resistendo?

§ II.

Eadem sententia Conciliorum authoritate probatur.

1. EX tribus præsertim Conciliis nostræ sententiæ veritas probari potest.

Primum est Concilium Valentinum c. 2. ubi dicitur Malos non ideo perire; quia boni esse non potuerunt: sed quia boni esse noluerunt; unde sequitur gratiam malis conferri, qua boni esse possint, cum ex se ipsis & sine illa tales esse non possint: sed gratiam ab iis repudiari, quod boni esse nolint.

Secundum est, Concilium Senonense celebratum anno 1528. paulo ante Tridentinum, in cujus decreto 15. expressis verbis definitum habetur, Tale non esse Dei trahentis auxilium, cui resisti non possit: quod posteà probat iisdē ferme Scripturæ locis: quæ paragrapho præcedenti relata sunt; additque, Frustra certe Stephanus Judæos duræ cervicis & incircumcisi cordis argueret, qui semper Spiritui Sancto resisterent, frustrà Paulus Thessalonicenses admoneret Spiritum ne extinguerent, si divinis inspirationibus homines inevitabiliter raperentur.

2. Tertium denique est Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 5. ubi dicit, peccatores per excitantem atque adjuvantem gratiam, ad convertendum se ad suam ipsorum justificationem, eidem gratiæ libere assentiendo & cooperando, disponi: ita ut tangente Deo cor hominis per Spiritus Sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino agat, inspirationem illam recipiens; quippe qui illam & abiicere potest. Et can 4. anathema profert in eum, qui dixerit liberum arbitrium à Deo motum & excitatum, non posse dissentire, si velit: ex quibus Concilij verbis sic possumus argumentari Gratia illa vocans & excitans, de qua loquitur Concilium, talis est, ut sufficiat homini ad convertendum se, & ad bonum operandum: Atqui ex mente Concilij potest homo ejusdmodi gratiam abiicere, si velit, etiā tunc cum per eam actualiter à Deo excitatur & movetur: illi-

illique dissentire: Ergo ex Concilii mente potest homo gratiam sufficientem abiicere, illique dissentire.

§ III.

Probatur eadem sententia ex SS. Patribus.

1. EX innumeris fere SS. Patrum testimoniis, quæ hic afferri possent, aliquot illustriora proferemus.

In primis ex S. Chrysost. hom. 7. in Joan. Gratia Dei, inquit, in omnes diffusa est, omnibus se facilem exhibet: omnes pari honore advocat: qui autem ejus munere frui negligant, hanc suam cæcitatem sibi ipsis imputent.

Et S. Leone Papa serm. 2. in solemnitate Epiphaniæ, Si dona Dei, inquit, non irrita fecerimus, per ea quæ dedit, merebimur accipere quod promisit: Ergo secundum illius mentem, dona Dei per quæ meremur, id est, auxilia gratiæ excitantis, irrita facere possumus.

Et S. Ambr. serm. 8. in Psal. 118. Plena est, inquit, terra misericordia Domini: si quis autem non credit in Christũ, generali beneficio ipse se fraudat: ut si quis clausis fenestris, radios solis excludat; non ideo sol non ortus est omnibus, quia calore ejus se ipse fraudavit, sed quod solis est, prærogativam suam servar, quod imprudentis est, communis a se lucis gratiam excludit.

2. Et S. Aug. Ep. 54. ad Macedonium, Pertinet, in quit, ad nos ut boni simus, accipere & habere id quod dat is, qui de suo bonus est, quo quisque neglecto, de suo malus est: Ergo ex illius mente id negligere & abiicere possumus quod Deus dat ut boni simus. Et lib. 2. Act. cum Felice Manichæo cap. 8. Non est ergo indignum, inquit, ut Deus dicat, Ite in ignem æternum, iis qui per liberum arbitriũ misericordiam ejus respuerunt. Lib. ad Simplicianum q. 2. dicit quod Esau vocatione Dei contempta reprobus factus est. Et lib. de nat. & grat. c. 63. Non tibi, inquit, deputatur ad culpam, quod invitus ignoras: sed quod negligis quærere quod ignoras; neque quod vulnerata membra non

colligis, sed quod volentem sanare contemnis. Neque dicat aliquis ideò hominem dici contemnere Deum sanare volentem, quia vocationi externæ non obtemperat; vocatio enim illa & gratia externa nullatenus hominem sola sanare potest, nisi adsit etiam interna: unde S. Aug. lib. de Spiritu & lit. c. 4. *Doctrina illa*, inquit, *qua mandatum accipimus continenter recteque vivendi, littera est occidens, nisi spiritus adsit vivificans.*

Denique & S. Prosp. lib. de vocat. Gent. cap. 26. *Gratia Dei*, inquit, *in omnibus justificationibus principaliter præeminet, suadendo exhortationibus, movendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis, dando intellectum, inspirando consilium, corque ipsum illuminando, & fidei affectionibus imbuendo.* Et aliquibus interiectis subjungit: *Quæ opitulatio per innumeros modos, sive occultos, sive manifestos, omnibus adhibetur: & quod à multis refutatur, ipsorum, est nequitiæ; quod autem à multis recipitur, & gratiæ est divinæ, & voluntatis humanæ.*

§. IV.

Solvuntur objectiones.

1. PRima petitur ex illis Apostoli verbis 1. Cor. 4. *Quis te discernit?* quibus declarat non esse in hominis potestate se ab aliis discernere in iis quæ ad salutem spectant, sed id solius Dei proprium. Atqui si posset homo gratiæ divinæ consentire vel dissentire, posset etiam per arbitrii sui vires se ab aliis discernere.

Respondetur id non sequi: Quia quamvis, cùm homo à gratia dissentit, hoc per solius arbitrii libertatem, seu potius pravitatem faciat, q[illegible]ndo tamen illi consentit, id non arbitrii sui viribus, sed [illegible]tiæ divinæ ascribere debet: qui per illam excitatur & [illegible] ad hoc ut ipsi consentiat: & nisi ab illa excitaret[illegible] juvaretur, nullo modo consentire posset. Unde se[illegible]per divinæ gratiæ debitorem se totius boni quod agit agnoscere debet, nec ullo modo in se gloriari quasi per illum consensum se ab aliis discernat. Quo

fusè

fuse explicat beatus Franciscus Salesius Episcopus Gebennensis lib. 4. divini amoris, cap. 6. ubi ad id exprimendum utitur similitudine sicariorum & tyrannorum; qui illis se vitam immerito ac sine ulla ratione donare arbitrantur, quibus necem non inferunt: sic (inquit) ridiculum, imo impium esset existimare, voluntatem hominis inspirationi ac gratiæ divinæ virtutem operandi ac efficiciam tribuere; eo quod resistentia sua illam ejus virtutem ac efficaciam non impediat: Possumus quidem ejus efficaciæ obicē ponere; sed non hanc illi tribuere: gratia siquidem hanc suam virtutem & efficaciam haurit a sola divina bonitate, ex qua ortum ducit, non ab humana voluntate, ad quam juvandam adhibetur.

Adde quod ad illum consensum eliciendum longe semper potiores sunt divinæ gratiæ quam arbitrij humani partes. Cùm enim liberum hominis arbitrium per peccatum à Deo aversum sit & longe proclivius ad malum, quàm ad bonum: hinc fit ut nunquam amplectatur bonum, nisi gratia potentissima adjuvetur. Quando autem quis aversus est à re aliqua, quam tamen amplectitur, cum fortissime suadetur, licet possit suasioni reluctari; tunc suadenti potius quàm agenti, ascribi solet effectus. Et hæc est doctrina S. August. lib. de prædest. cap. 5. Quisquis, inquit, audet dicere: habeo ex meipso fidem; non ergo accepi: profecto contradicit huic apertissimæ veritati Apostoli dicentis: quis te discernit? &c. non quia credere, vel non credere, non sit in arbitrio voluntatis: sed in electis præparatur à Domino voluntas.

2. Secunda objectio est, gratiam illam sufficientem, cui dicimus posse ab homine resisti, eandem prorsus esse cum gratia possibilitatis, quam admittebant Pelagiani, & contra quam tamen Sanctus August. toto libro de gratia Christi invehitur, ut veritati orthodoxæ contrariam.

Respondetur gratiam sufficientem, quam hic propugnamus, longe diversam esse ab illa gratia possibilitatis, quam admittebat Pelagius. 1. enim per gratiam possibili-

tatis intelligebat gratiam externam legis, & Evangelicæ doctrinæ, nos verò internam illam esse profitemur. 2. Pelagius asserebat gratiam illam possibilitatis esse tantum necessariam secundum quid, id est ad facilius operandum, nos verò dicimus illam absolute & simpliciter necessariam esse ad bene operandum. 3. Pelagius per gratiam possibilitatis existimabat omnimodam bene agendi virtutem ita homini conferri; ut ad volitionem ac operationem boni nulla præterea gratia necessaria illi esset, sicque bonum ipsum propria & sola arbitrii sui virtute vellet & operaretur: nos autem sic dicimus voluntatem excitari ad hoc, ut possit bonum facere & operari: ut necessarium præterea sit, gratiam illi cooperari: eamque adjuvare dum vult & operatur. 4. denique, quod Pelagius existimabat soli arbitrio libero deferendum esse totum illud bonum, quod vellet & operaretur; nos verò, quamvis soli voluntati ascribendum dicamus quo voluntas possit gratiæ resistere, & de facto aliquando resistat; si tamen gratiæ consentiat, id asserimus ascribendum esse, tum divinæ gratiæ, tum humanæ voluntati, sed modo magis adhuc divinæ gratiæ, quam humanæ voluntati, ut ex ante dictis constat.

2. Quod autem hæc esset Pelagij mens, constat tum ex dictis cap. 1. tum ex iis quæ habet S. Aug. lib. de gr. Christi cap. 27. quæ hic referemus, quoniam sunt observatu dignissima. Si, inquit, concesserit nobis Pelagius non solam possibilitatem in homine; etiamsi nec velit, nec agat bene: sed ipsam quoque voluntatem & actionem: id est, ut bene velimus & bene agamus: quæ non sunt in homine nisi quando vult & bene agit. Si, ut dixi, concesserit etiam ipsam voluntatem & actionem divinitus adjuvari: & sic adjuvari, ut sine ullo adjutorio nihil bene velimus & agamus; eamque esse gratiam Dei per Jesum Christum Dominum nostrum: in qua nos sua, non nostra justitia justos facit, ut ea sit vera nostra justitia, quæ nobis ab illo est: nihil de adjutorio gratiæ Dei (quantum arbitror) inter nos controversiæ relinquetur.

SE-

SECTIO IV.

An cuilibet homini detur gratia sufficiens ad salutem.

2. QUæstio de solis adultis intelligenda est, de infantibus enim agetur posteà. Illius igitur sensus est, an cuilibet adulto detur gratia sufficiens ad bene operandum, & ad salutem per bona opera consequendam. Pro cujus resolutione,

Dicendum est, Deum cuilibet homini adulto, sive fideli, sive infideli, sive prædestinato, sive reprobato dare gratias sufficientes & ad bene operandum, & ad salutem per bona opera consequendam.

Hujus assertionis veritas probatur 1. ex Scriptura. Proverb. 1. Sapientia foris prædicat, in plateis dat vocē suam, in capite turbarum clamitat, & in foribus portarum urbis profert verba sua dicens: Vsquequo parvuli diligitis infantiam, & stulti ea quæ sunt sibi noxia cupient? en proferam vobis spiritum meum, ostendam vobis verba mea: ex quibus verbis aperte colligitur, divinam gratiam undequaque diffundi, & ad omnium corda penetrare: omnesque per illam sufficienter admoneri & excitari ab bonum Et Sap. 11. Misereris omnium Domine, quia omnia potes; & dissimulas peccata hominum, propter pœnitentiam: diligis enim omnia quæ sunt & nihil odisti eorum quæ fecisti: quomodo autem Deus misereretur omnium & parceret omnibus, si non daret saltem iis auxilium, quo converti ad pœnitentiam possent, si vellent? S. Joan. 1. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, quæ verba de luce interioris gratiæ intelligunt SS. Patres, ac nominatim S. Chrysost. & Cyrill. in illum Evangelii locum, & etiam S. August. infrà citandus.

Probatur 2. authoritate duorum Conciliorum, Senonensis & Coloniensis.

In Senonensi quidem can. 15. dicitur, quod gratia semper prompta est, & quod ne momentum quidem prætere-

at, in quo Deus non ſtet ad oſtium & pulſet, cui ſi quis aperuerit, intrabit ad illum & cœnabit cum illo.

In Colonienſi verò parte 7. c. 32. dicitur quod quanquam nemo convertatur ad Dominum niſi tractus per Patrem; attamen nemo hic excuſationem prætexere debet. quod non trahatur: quia Deus ſemper ſtat ad oſtium pulſans: nimirum per internum & externum verbum commonens, ut convertamur à via noſtra peſſima.

Probatur 3. ex SS. Patribus. S. Dionyſ. in cœleſt. Hierarch. cap. 9. ubi dicit, Immenſum & infinitum divini luminis pelagus ſemper paratum eſſe & patere omnibus ad participandum. S. Chryſoſt. hom. 7. in S Joan. Gratia, inquit, in omnes diffuſa eſt: non Judæum, non Gentilem, non Græcum, non Barbarum, non Scytham, non liberum aut ſervum; non virum aut mulierem, non ſenem aut juvenem fugit & dedignatur: omnibus eadem eſt: omnibus ſe facilem exhibet. S. Amb. lib 2. de Abel & Cain c. 3. Omnibus, inquit, opem ſanitatis detulit: ut quicumque perierit, mortis ſuæ cauſas ſibi aſcribat; qui curari noluit, cum remedium haberet quo poſſet evadere. S. Auguſt. lib. 1. de Gen. cont. Manich. c. 3. ubi explicans ſuprà citata S. Joan. verba; (Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem:) Illud, inquit, lumen non irrationabilium animalium oculos paſcit, ſed pura corda eorum, qui Deo credunt, & ab amore viſibilium rerum & temporalium, ſe ad ejus præcepta ſervanda convertunt: quod omnes homines poſſunt ſi velint: quia illud lumen illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: quod confirmat lib. 1. Retractationum cap. 10.

Paulus Oroſius denique (ut plurimos alios omittamus, prolixitatis evitandæ gratia) qui S. Auguſt. diſcipulus fuit, cujuſq; opera & ſtudio Sanctus ille Pater ad Pelagianam hæreſim profligandam plurimum uſus eſt, in apologetico de arbitrii libertate contra Pelagium longe ante medium, ſic loquitur. Mea ſemper hæc eſt fidelis atque indubitata ſententia, Deum adjutorium ſuum, non ſolum in corpore ſuo

re ſuo

re suo (quod est Ecclesia, cui specialia ob credentium fidē gratiæ suæ dona largitur) verum etiam universis in hoc mundo degentibus, propter longanimem sui æternamque clementiam, subministrare. idque speciatim, quotidie, per tempora, per dies, per momenta, per atomos, & cunctis & singulis. Et aliquibus interjectis sic concludit: Ex quo evidentissime declaratum esto, nemini hominum deesse Dei adjutorium, præsertim cum & seductor adsistat, & insit infirmitas.

Probatur 4. authoritate S. Thomæ lib. contra gentes. cap. 159. ubi sic loquitur: Cum hoc sit in potestate liberi arbitrij, impedire divinæ gratiæ receptionem, vel non impedire: non immerito in culpam imputatur ei, qui impedimentum præstat gratiæ receptioni. Deus enim quantum in se est, paratus est omnibus gratiam dare, vult enim omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, ut dicitur 1. Timoth. 2. sed illi soli gratia juvantur qui in se impedimentum non præstant.

Et in cap. 9. Joan. Cor. humanum ex se ad inferiora tendens non potest sursum elevari nisi tractum: si verò non elevatur, non est defectus ex parte trahentis, quiquantum in se est nulli deficit, sed est propter impedimentum ejus qui non trahitur, &c. Deus enim omnibus ad trahendum manum porrigit quantum in se est; & quod plus est, non solum attrahit manum recipientis, sed etiam aversos ad se convertit, &c. Ex quo ergo Deus paratus est dare omnibus gratiam & ad se attrahere, non imputatur ei si aliquis non accipiat, sed ei qui non accipit.

Probatur 5. tum ex eo quod diximus in tractatu præcedenti, Christum pro omnibus salvandis mortuum esse, semetipsum redemptionem pro omnibus dedisse, quod aliter intelligi non potest, nisi in quantum omnibus media ex se ad salutem sufficientia morte sua, est promeritus.

Tum etiam ex eo quod sectione sequenti dicemus. Observandum est autem quod, quamvis nemo sit, cui auxi-

lium gratiæ desit: illud tamen omnibus non æqualiter datur: aliis siquidem majus, aliis minus confertur.

Hoc manifeste constat ex variis Scripturæ locis. Psalm. 147. Non fecit taliter omni nationi. S. Matth. 13. Vobis datum est nosse mysteria regni Dei, cæteris autem in parabolis. Et satis constat ante Christi adventum longe uberiora gratiæ auxilia Judæos præ alijs populis habuisse, ut testatur locus Psalmi citatus: & certum est Christianis longe potiora ejusdem gratiæ beneficia, quàm Turcis & aliis infidelibus conferri. Cujus rei alia ratio afferri non potest, quàm illius voluntas, qui dividit singulis prout vult: quique potest ex eadem massâ facere vas, aliud quidem in honorem, aliud verò in contumeliam.

SECTIO V.

An Deus velit omnes homines salvos fieri.

1. MAgnam hujus quæstionis solutio lucem dabit iis, quæ præcedenti sectione dicta sunt: si enim vera sit in Deo voluntas ut omnes homines salvi fiant, sequitur, ut iisdem sufficientia ad salutem gratiarum auxilia præbeat: cum aliter intelligi non possit, quod ei talis voluntas insit: cum bene velle Dei, respectu creaturarum, nihil aliud sit, quam benefacere. Ad faciliorem autem propositæ quæstionis resolutionem.

Notandum est duplicem in Deo voluntatem à Theologis distingui, ut tractatu 2. cap. 4. dictum est, antecedentē scilicet & consequentem. Hujus divinæ voluntatis distinctionem agnoverunt SS. Patres, ut constat ex eo loco citato, & adhuc plenius ex infrà dicendis constabit. Antecedens illa est, qua Deus, secundum nostrum concipiendi modum, aliquid ex se vult ante prævisionem cooperationis creaturarum liberarum: Consequens verò, qua faciendum aliquid decrevit, prævisis creaturarum liberarum bonis vel malis actionibus.

Cer-

Certum est autem Deum non velle voluntate illa consequente omnes homines salvos fieri, imo velle plurimos illorum à salute excludere : quos scilicet prævidit per voluntatis pravitatem peccaturos ; & in peccato morituros. De voluntate igitur antecedente proposita quæstio intelligenda est ; an scilicet Deus ab æterno veram habuerit voluntatem salvandi omnes homines, ipsisque, vi illius voluntatis, gratias ad salutem sufficientes conferendi ea conditione, ut qui gratiis illis recte uterentur, ad salutem pervenirent : qui autem non uterentur, à salute exciderent. Pro cujus resolutione,

2. Dicendum est, Deum antecedenti voluntate eo sensu qui suprà explicatus est, velle omnes homines salutem consequi.

Probatur 1. ex Scriptura. 1. ad Timoth. 2. Obsecro, inquit Apostolus, fieri obsecrationes, orationes, &c. pro omnibus hominibus, &c. hoc enim bonum est & acceptū coram Deo, qui omnes vult salvos fieri & ad agnitionem veritatis venire. Ubi observandum est ex mente Apostoli, Deum velle omnes illos homines salvos fieri, pro quibus hortatur fieri orationes : Atqui hortatur, ut orationes fiant pro omnibus omninò hominibus, nullo excepto : Unde sequitur Deum etiam omnes homines, nullo prorsus excepto, velle salvos fieri : ea tamen conditione, ut ipsi homines media ad salutem consequendam præparata amplectantur, iisque recte utantur. Sic enim hunc locum explicant S. Damasc. lib. 2. de fide cap. 29. & S. Thom. 1. p. quæst. 19. art. 6. ad 1. Eodem sensu dicit S. Petrus Epist. 2. c. 3. Deus non vult aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti. Et Ezech. cap. 33. ipse Deus loquens ; Vivo ego, dicit Dominus Deus, nolo mortem impii, sed ut convertatur impius à via sua & vivat : super quæ verba Tertullianus lib. de pœnitentia cap 4 O beatos nos, inquit, quorum causa Deus jurat ? O miserrimos ! si nec juranti Domino credimus.

Probatur 2. ex S. Ambr. lib. de Paradiso cap. 8 Venerat, inquit,

inquit, Dominus omnes salvos facere: quare etiam circa impios, suam debuit ostendere voluntatem, & ideò nec proditorem debuit præterire, ut adverterent omnes. quod in electione etiam proditoris sui, servandorum omnium insigne prætendit. Et S. Chrysost. in 2. ad Cor. c. 1. Imitare Deum tuum: si omnes ille vult salvos fieri, meritò pro omnibus oportet orare. Et homil. 1. in Epist. ad Ephes. distinguit in Deo voluntatem primam & secundam, hoc est, antecedentem & consequentem; dicitque voluntatem primam Dei esse, ut non pereant omnes qui peccaverunt; voluntatem secundam, ut pereant qui à pravitate resurgere noluerunt. Denique ex S. Damasc. lib. 2. de fide cap. 29. ubi dicit Deum primario quidem velle omnes homines salvari, ac regni sui compotes esse, illos creasse, ut bonitatis ipsius sint participes, ac nihilominus iis qui peccant pœnam inferni velle, prius illud quidem voluntate antecedente seu beneplacito, quod ex ipso manat; posterius verò voluntate consequente, seu permissione quæ ex nostro vitio ortum ducit.

Obiicies Sanctos Augustinum, Prosperum, & alios, qui divinæ gratiæ veritatem contra Pelagianos propugnaverunt, locum suprà relatum ex. Epist. 1. ad Timoth. cap. 2. ita exponere, ut sensus illius sit, Deum eatenus velle omnes homines salvos fieri, quatenus vult, ut ex omnibus hominum nationibus, conditionibus, ætatibus, aliqui salvi fiant, vel quatenus nullus salvatur, quem Deus salvum fieri non velit: cæterum illos negare quod Deus velit omnes homines salvos fieri.

Respondetur illos negare quidem Deum velle omnes homines salvos fieri voluntate consequente, quod verissimum est: non verò voluntate antecedente: alias sibi ipsis contradicerent. S Augustinus enim lib. de vera relig. cap. 55. sic loquitur: Placuit authori suo, ut non interiret, quidquid à Deo per Verbum factum est. Et lib. de Spir. & lit. cap. 33. Vult autem Deus omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire; non sic tamen, ut eis libe-

rum adimat arbitrium, quo vel bene vel male utentes justissime justificentur. S. Prosper. verò in responsione ad objectiones Vincentianas 2. ubi sic loquitur. Sincerissime credendum est atque profitendum, Deum velle ut homines salvi fiant: si quidem Apostolus cujus illa est sententia, sollicite præcipit (quod in omnibus Ecclesiis piissime custoditur) ut Deo pro omnibus supplicetur: ex quibus quod multi pereunt, pereuntium est meritum quod multi salvantur, salvantis est donum. Et in responsione ad capitula Gallorum, capitulo 7. Qui dicit quod non omnes homines Deus velit salvos fieri, sed certum numerum prædestinatorum; durius loquitur, quam loquendum est de altitudine inscrutabili gratiæ Dei, qui & omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.

SECTIO VI.

Deturne gratia sufficiens, ad mandata Dei servanda, omnibus illis qui ea servare tenentur, & peccant non servando.

QUamvis hujus quæstionis resolutio ex iis quæ in præcedentibus sectionibus dicta sunt, satis intelligi possit, ac posito quod Deus velit omnes homines salvos fieri, iisque ad salutem consequendam media & gratiæ auxilia sufficientia tribuat, inde manifeste sequatur gratiam illis sufficientem tribui ad servanda mandata, cum eorum observatio ad salutem consequendam necessaria sit: quia tamen hæretici nonulli in tam aperta luce cæcutiunt, jugũque Domini, quod ex se maxime leve ac suave est, aggravare nituntur, ac mandata ejus, quæ desiderabilia esse & dulciora super mel & favum testatur Propheta, importabilia tamen & impossibilia esse contendunt; Ideò visum est in hac sectione propositæ quæstionis elucidationẽ juxta fidei Catholicæ normam proponere.

Lutherus lib. advers. Latom. & Calvinus in antidot.

Col.

Concil. Trident. ad cap. 12. sess. 6. negant ejusmodi gratiam ad observanda divina mandata omnibus dari, contenduntq; aliqua divina mandata esse hominibus aliquibus observatu impossibilia, ac deesse illis gratiam qua possibilia fiant. Addit verò Calvinus lib. 2. Instit. c. 5. præcepta illa divina etsi observatu impossibilia sint, frustra tamen non esse hominibus imposita, eo per illa homines admoneantur infirmitatis suæ, intelligantque melius quanta sit gratiæ necessitas, & etiam in die judicii reddantur inexcusabiles.

Sed contra duos illos Hæresiarchas dicendum est, gratiæ sufficentis auxilium ad mandata divina servanda tribui omnibus illis, qui ad illa servanda obligantur, & non servando peccarent.

Probatur 1. authoritate Scripturæ. Deuter. 30. Mandatum hoc quod ego præcipio tibi (inquit Deus) non supra te est, neque procul positum, sed juxta te est sermo valde in ore tuo & in corde tuo ut facias illum. Matth. 11. ubi Christus Dominus loquens de lege sua: Iugum (inquit) meum suave est, & onus meum leve, Et S. Joannes, Epist. 1. cap. 5. testatur quod mandata ejus gravia non sunt, dici autem vere non posset mandata Dei non esse gravia, aut jugum ejus esse suave ac leve, si vires, & auxilia gratiæ necessaria non tribueret, ad mandata illa servanda quæ hominibus imposuit.

Probatur 2. authoritate Concilii Arausican. 2. can. 23. ubi hæc habentur: Hoc etiam secundum fidem Catholicam credimus, quod accepta per baptismum gratia, omnes baptisati, Christo auxiliante, & cooperante quæ ad salutem pertinent, possint & debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere.

Et Concilii Trident. sess. 6. cap. 11. Nemo temeraria illa & à Patribus sub anathemate prohibita voce uti debet, Dei præcepta homini justificato ad observandum esse impossibilia. Deus enim impossibilia non jubet, sed jubendo monet, & facere quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat ut possis.

Et can. 18. Si quis dixerit Dei præcepta homini etiam justificato, & sub gratia constituto esse ad observandum impossibilia, anathema sit.

Probatur 3. authoritate Sanctorum Patrum. S. Cypriani lib. de Baptismo: Et quod agendum est scimus, & quod scimus facere possumus. S. Basilii in regulis brevioribus, respons. 176. ubi loquens de præcepto dilectionis inimicorum quod est haud dubie difficillimum: Non præcepisset (inquit) hoc Deus, qui bonus ac justus est, nisi etiam facultatem qua id faceremus, largitus fuisset. S. Hieron. in cap. 5. Matth. Sciendum est Christum impossibilia non præcipere, sed perfecta. Et lib. 1. cont. Pelagianos, Fatemur possibilia Deum dedisse mandata, ne ipse author injustitiæ sit, nec exigat fieri, quod fieri non potest. S. Ennodij Episcopi Ticinens. lib. 2. Epist. 19. Inter homines ille à rectitudinis affectu discordat, qui à subditis exigit, quod eis in potestate non tribuit: hoc de Deo qua conscientia sentiatur, advertite. S. Odonis Cluniacens. lib. 2. collationum num. 13. Naturæ fragilitatem opponimus Deo, quasi nesciat ille quales nos fecit, & oblitus nostræ humanæ fragilitatis imposuerit homini mandata quæ facere non possit. O cæcam vesaniam! O profanam temeritatem! dupliciter quippe Deum videmur incusare, neque enim justus qui posse dedit, impossibile aliquid imperare potest; neque qui pius est, hominem damnare pro iis quæ vitare non potest. Et quomodo staret quod ipse perhibet, Jugum meum suave est? hanc itaque neque justo iniquitatem, neque pio crudelitatem ascribamus.

Probatur 4. authoritate Sancti Augustini, qua tamen ad patrocinium erroris sui præfati Hæresiarchæ eorumque sequaces præcipue abuti solent. Ille igitur S. Doctor lib. 2. de peccatorum merit. & remiss. c. 6. sic loquitur, Dubitare non possum nec Deum aliquid impossibile homini præcepisse, nec Deo ad opitulandum & adjuvandum quod fiat quod jubet, impossibile aliquid esse, ac per hoc quin homo si velit, esse possit absque peccato, adjutus à Deo. Et in

Psal.

Psal. 56. Non imperaret hoc Deus ut faceremus, si impossibile judicaret ut ab homine fieret. Et l. 16. de natura & gratia cap. 43. Non igitur Deus impossibilia jubet, sed jubendo monet, & facere quod possis, & petere quod non possis. Et cap. 67. Quis peccat in eo quod caveri nullo modo potest? peccatur autem, igitur caveri potest. Et cap. 69. Eo ipso quo firmissime creditur, Deum justum & bonum impossibilia non potuisse præcipere, hinc admonemur, & in facilibus quid agamus, & in difficilioribus quid petamus. Denique serm. 61. de tempore. Nec Deus impossibile aliquid potuit imperare, quia justus est, nec damnaturus est hominem pro eo quod non potuit vitare, quia pius est.

Ex quo ultimo S. Augustini testimonio hoc argumentum conficitur, quo nostro assertio probatur 4. Id quod neque justitiæ, neqe pietati convenit, dici de Deo nullatenus debet: atqui neque justitiæ convenit impossibile aliquid præcipere, nec pietati, acerbissimis suppliciis hominē cruciare, pro eo quod vitare non potuit, quod nulli tyranno quatumvis crudeli & immani unquam venit in mentem ergo de Deo dici non debet quod impossibilia homini præceperit, aut quod hominem æternis pœnis puniat pro eo quod vitare non potuit. Unde consequens est, mandata Dei non esse homini impossibilia, illique sufficientem gratiam dari ad mandata illa exequenda, quando illa exequi tenetur; & non exequendo peccaret.

Porrò ut hujus nostræ assertionis veritas adhuc evidentior fiat, observandum est illam vel de hominibus justis, vel de iis qui sunt in statu peccati intelligi posse. Si de justis, id apertissime constat tum ex omnibus quæ in ejus probationem allata sunt, tum maxime ex supra citata Concilij Trident: authoritate, ubi id expressis verbis definitum est. Si verò de iis qui sunt in statu mortalis peccati, id etiam patet tum ex S. Augustino, cujus rationes æque probant de peccatoribus atque de justis, tum ex authoritate Concilij Arausicani definientis: secundum fidem Catholicam credendum esse omnes baptisatos Christo auxiliante

& coope-

& cooperante, quæ ad salutem pertinent, posse & debere, si fideliter laborare velint, adimplere. Cum enim inter baptisatos plurimi reperiantur peccati mortalis labe inquinati, non est dubium quin mens Concilij fuerit etiam illos in ejusmodi statu peccati, ea quæ ad salutem pertinent posse & debere, si Christo auxilianti fideliter cooperari voluerint, adimplere, ac proinde gratiam illis sufficientem tribui ad servanda divina mandata quando non servando peccarent.

Verum hæc eadem nostræ assertionis veritas quod peccatores plenius adhuc constabit ex iis quæ sequenti sectione dicturi sumus.

SECTIO VII.

Deturne peccatoribus obduratis auxilium gratiæ sufficiens ad conversionem.

1. QVæritur, an peccatoribus obduratis, quandiu in præsentis vitæ statu manent, Deus aliqua gratiæ auxilia tribuat, quibus converti ad pœnitentiam possint.

Quidam Theologi existimant quod quamvis Deus ordinariè omnibus gratiam sufficientem largiatur, illum tamen aliquando eam quibusdam peccatoribus denegare, ob gravissima quædam ab ipsis patrata crimina. Tostatus in cap. 4. Exod. quæst. 12. Medina lib. 3. de recta fide cap. 1.

Alij verò (quòd longè probabilius est) afferunt nulli peccatori, quantumlibet horrenda & atrocia flagitia commiserit, quamdiu tamen in hac vita degit, sufficientia auxilia gratiæ à Deo denegari. Ita D. Th. 3. p. q. 86. a. 1. Alensis 3. p. q. 69. Dominic. Sot. in 4. dist. 15. q. 1. Pet. Sot. in 4. dist. 15. q. 1. Vega lib. 13. de justific. c. 12. Malder. 1. 2. q. 111. art. 3. Gamachæus ad eandem quæst. & plures alij.

Probatur 1. ex Scriptura. Actor. 7. ubi S. Stephanus sic Judæ-

Judæos alloquitur, Dura cervice & incircumcisis cordibus, vos semper Spiritui Sancto resistitis. Illi autem quos sic alloquebatur, obdurati erant & excæcati voluntarie, ut satis patet ex iis quæ ibi dicuntur: & tamen excitabantur interius à Spiritu Sancto, alioquin non dicerentur ei semper resistere

Roman. 2. Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? tu autem secundum duritiam tuam & impœnitens cor, thesaurisas tibi iram, &c. Quibus verbis exprimitur Deum non desinere sollicitare identidem peccatores ad pœnitentiam, etiam eos qui corde duro & impœnitenti ejus gratiæ resistunt, & resistendo sibi iram thesaurisant. S. Matth. 11. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis (hoc est peccatis ingentibus gravati & oppressi, ut explicat S. Hieron. in eum locum, & S. Aug. serm. 11. de verbis Domini capite 7.) & ego reficiam vos. S. Petri 2. cap. 2 Patienter agit Deus propter vos, nolens aliquem perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti.

Probatur 2. ex S Aug. citato serm. cap. 13. De nullo, inquit, desperandum est, sive intus sive foris fuerit, sive in Ecclesia, sive extra Ecclesiam, quandiu patientia Dei ad pœnitentiam adducit, nec de hac vita rapit impium. Item S. Fulg. Epist. 7. c. 8. Sicut medico nostro nulla est incurabilis plaga; ita nec in aliquo vunlere, nec in aliquo tempore, cœlestis potest deficere medicina.

Probatur 3. ex S. Thoma 3. part. q. 86. a. 1. c. ubi sic loquitur. Dicere quod aliquod peccatum sit in hac vita, de quo aliquis pœnitere non possit, erroneum est; quia per hoc tolleretur libertas arbitrij, & derogaretur virtuti gratiæ per quam moveri potest cor cujuscumque peccatoris ad pœnitendum.

Et ibid. q. 52. a. 6. ad 3. homines quandiu vivunt possunt ad fidem & charitatem converti, quia in hac vita non sunt homines confirmati in bono vel in malo sicut post exitum ex hac vita.

Et quæst. 24. de veritate, art. 11. c. Nemo potest ita esse

esse in hac vita obstinatus in malo, quin ad suam liberationem cooperari possit.

Atqui sine gratiæ auxilio peccatores obdurati neque pœnitere, neque converti, neque ad suam liberationem cooperari possunt, ergo si secundum mentem S. Doctoris ista possunt, sequitur sequitur ex ejusdem mente, ut illis gratia etiam in illo obdurationis & obstinationis statu non desit.

Probatur 4. ex eo quod, si ob aliquod peccatum Deus gratiam omnem sufficientem peccatori subtraheret, sequeretur quod peccator de tali peccato pœnitere non posset, cum id ex solis arbitrii viribus non possit. Atqui S. Thom. 3. p. q. 36. asserit erroneum esse, si dicatur, aliquod esse peccatum in hac vita, de quo quis pœnitere non possit. Unde sequitur quemlibet peccatorem, quandiu in hac vita degit, de quolibet peccato suo pœnitere posse: proindeque Deum gratiæ auxilium illi necessarium non denegare.

Observandum est autem, auxilium illud gratiæ non adesse quidem omnibus momentis cuilibet homini: neque enim id naturæ humanæ conditio patitur, ut scilicet semper actu aliquam bonam cogitationē in mente, aut pium affectum in voluntate experiatur: neque etiam id necessarium est ad hoc, ut quis dicatur habere auxilium gratiæ sufficiens ad pœnitendum aut bene agendum: sed sufficit ut opportunis temporibus ad hoc excitetur & adjuvetur, juxta quod dicitur Psal. 9. Deum esse adjutorem in opportunitatibus Unde quamvis non omnibus momentis, creberrima tamen, & (ut loquitur Innocentius Papa in Epist. ad Concil. Carthag.) quotidiana Deus præstat remedia: Ideoque rectè dicit Apostolus Heb. 4. Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ ejus, ut misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno.

Obiicies 1. obdurationem peccatoris in substractione gratiæ consistere, juxta quod dicit S. August. Epist. 105. Non obdurat Deus impertiendo malitiam; sed non imper-

tien-

tiendo gratiam: Ergo ex illius mente peccatori obdurato nulla amplius gratia tribuitur.

Respondetur, obdurationem duplicem esse, unam absolutam, alteram secundum quid. Prior consistit in substractione cujuscunque gratiæ; & talis est obduratio dæmonum & damnatorum. Posterior verò in substractione gratiæ alicujus specialis, qua efficaciter cor peccatoris movetur, quamvis semper aliquod ei gratiæ auxilium sufficiens tribuatur, quo posset converti si vellet; licet de facto, propter pravitatem voluntatis, non convertatur. Priori autem modo nulli quantumvis maximo peccatori, quandiu in hac vita degit, gratia subtrahitur, ut ex antedictis patet; sed tantum posteriori.

Quo sensu dixit S. Augustinus lib. de peccator mer. & remiss. Scio Domine ad correptionem meam pertinere, quod minus abs te adjuvor.

4. Objicies 2. varia Scripturæ loca, in quibus dicuntur peccatores non posse converti, credere, &c. ut S. Joan. 11. ubi de Judæis dicitur quod, Non poterant credere, quia dixit Isaias, excœcavit oculos eorum, &c. unde sequitur sufficientem gratiam illis defuisse ad hoc ut credere possent.

Respondetur, his verbis Scripturam significare solum aut maximam in agendo difficultatem, quæ quasi quædam moralis impossibilitas dici solet: aut impossibilitatem consequentem: quia scilicet Deus præviderat fore, quod quãvis illis signis externis & gratiis internis excitarentur ad fidem, minime tamen ex pravitate voluntatis crederent; atque ita S Aug. tract. 53. in S Joan. exponit hunc locum: Propterea, inquit, non poterant credere, quia hoc Isaias dicit: hoc autem Propheta prædixit, quia hoc Deus futurum præscivit: quare autem non poterant? cito respondeo, quia nolebant: malam quippe eorum voluntatem prævidit Deus.

Observant etiam recte aliqui Doctores fieri interdum posse, ut peccatores ipsi obdurati in statum adeo miserabilem,

bilem, voluntatis suæ pravitate decidant: ut inde resurgere, imo & tentationes aliquas sibi à dæmone illatas vincere nullatenus possint: neque ad id gratiam ullam sufficientem habeant: Deo sic permittente, & juste illis hanc gratiam in peccatorum punitionem subtrahente. Quod quamvis ita sit, nihilominus tamen Deus pro sua ineffabili clementia aliquam aliam gratiam sufficientem semper illis tribuit, ut & status sui miseriam agnoscere, & gratiæ divinæ auxilium optare, & invocare possint. Quod si convenienter faciant, Deus haud dubie illis non deerit, ac gratiæ suæ auxilium opportuno tempore præstabit. Unde Concilium Trident. sess. 6. cap. 11. hanc S. August. sententiam ex ejus lib. de nat. & grat. cap. 47. refert & approbat, Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet, & facere quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat ut possis. Ex quo sequitur quod, quamqvis aliquando desit gratia bene operandi, nunquam tamen deest gratia postulandi & impetrandi auxilij divini.

Dices, frustra induratos Deum orare: nam ut refertur 2. Machab. 9. Rex Antiochus Deum oravit, nec tamen fuit misericordiam consecutus. Similiter Hebr. 12. de Esau dicitur quod non invenit pœnitentiæ locum, quamvis cum lachrymis eam requisivisset.

Respondetur peccatores obduratos non frustra Deum orare, quando convenienter orant, hoc est, cum recta intentione & ex vero pœnitentiæ motivo: quando verò eorum oratio ex prava aliqua intentione præcedit, aut cum vitioso aliquo motivo conjungitur, tunc verum est frustrà illos orare. Orabat quidem Antiochus divina ictus plaga, sed doloris solatium, non peccati remedium quærens; plangebat Esaii primogenita sibi erepta, non verò peccata in Deum à se commissa; & ideo minime mirum videri debet, si neuter illorum à Deo exauditus est.

SECTIO VIII.

An vere dici possit etiam parvulis absque baptismo decedentibus dari media ad salutẽ sufficientia.

1. AD faciliorem quæstionis propositæ resolutionem notandum primo, quod cum varia sint & multiplicia media, quibus Deus homines ad beatum finem consequendum adjuvat, illa censeri ad salutem sufficientia, quæ secundum proprium cujusque statum ad finem illum consequendum apta sunt.

Notandum 2. infantes ante rationis usum ex seipsis quidem nullos virtutum actus exercere posse, quibus ad finẽ illum ultimum tendere valeant, esse tamen capaces recipiendæ gratiæ sanctificantis, qua veluti veste nuptiali induti ad cænam nuptiarum agni admitti possint: quæ quidem gratia secundum legem Dei ordinariam, non alio modo illis infundi potest quàm per baptismum, quem cum non possint suscipere nisi per ministerium alterius; hinc sequitur media illa ad salutem sufficientia, quæ parvulorũ statui conveniunt, in eo differre ab aliis mediis, quæ cuivis adulto congruunt, quod hæc pendeant à libero consensu, & libera acceptatione recipientis, qui gratias internas, & alia salutis consequendæ media oblata potest, si velit, recipere, vel repudiare: illa verò quæ infantili statui apta sunt, non pendeant à libero consensu infantium, sed à voluntate ac ministerio aliorum qui media illa ipsis applicare possunt & debent.

His observationibus præsuppositis, quãvis aliqui Theologi existiment parvulos absque baptismo decedentes carere mediis ad salutem sufficientibus, quæ quidem illorũ opinio, iis quæ de gratia sufficienti diximus, nullo modo præjudicat, cũ quæstiones de illa propositæ, de solis adultis communiter intelligantur: Nihilominus veritati magis consentaneum videtur dicere, etiam parvulis absque baptismo decedentibus, sive id ex parentum negligentia

aut

aut culpa eveniat, ſive ex alia quacumque cauſa, Deum quantum ex parte ſua requiritur, media ad ſalutem ſufficientia præparaſſe ac providiſſe.

Ratio eſt, quia Deus media eorum ſtatui apta & congrua, & ex ſe ad ſalutem ſufficientia ipſis providit & præparavit, cum baptiſmi Sacramentum pro illis æque ac pro omnibus aliis inſtituit, & præterea deſtinavit baptiſmi miniſtros, quorum opera hoc Sacramentum ipſis conferri poſſet, diſpoſuit etiam cauſas naturales, quarum vi & efficacia fieret, ut in lucem ederentur, præceptum etiam parentibus & alis impoſuit, ut in lucem editos baptiſarent, aut baptiſari curarent.

Quod ſi ex incuria parentum, aut culpa miniſtrorum; aut defectu cauſarum naturalium inter ſe concurrentium ſeque invicem impedientium, contingat eos non baptiſari, nihil aliud inde ſequitur, niſi Deum extraordinario aliquo providentiæ ſuæ modo illis non adfuiſſe, ut ejuſmodi effectus impediret,

Porrò hæc ratio clarior adhuc & evidentior hoc exemplo fiet Si rex aliquis plurimos ex ſubditis ſuis captivos, ab hoſtibus detentos redimere vellet, nihil melius & aptius ad hunc finem præſtare poſſet, quàm pretium redemptionis ſingulorum adultorum in propria unjuſcujuſque illorum manu conſignare, ut prout quiſque vellet ſeſe, illud ſolvendo, in libertatem aſſerere poſſet: pretium verò redēptionis infantium & aliorum uſu rationis carentium in manu parentum, aut propinquorum, & ipſis deficientibus in manu omnium aliorum deponere, ut ſic per miniſterium illorum ab ejuſmodi captivitate liberarentur. Sane quamvis poſtea accideret, ut parentum vel aliorum incuria aut culpa pretium illud non ſolveretur, ac ſic infantes illi captivi remanerent, nullus tamen eſſet qui non agnoſceret Regem illum quantum ex ſe eſt, media ad redemptionem infantium illorum apta & ſufficientia præparaſſe ac providiſſe.

Ex hoc exemplo quod ſatis per ſe clarum eſt, nec alia

magis

magis speciali applicatione indiget, quivis intelligere potest quam vere dictum à nobis sit, Deum etiam parvulis absque baptismo decedentibus media ad salutem consequēdam necessaria præparasse ac providisse.

CAPUT III.

De Gratia efficaci.

SECTIO I.

Quid sit gratia efficax, & quà ratione à sufficienti distinguatur.

1. OBservandum est, duobus modis gratiam dici posse efficacem.

Primò late, in quantum apta est ex se consensum voluntatis simul cum ipsa efficere, nisi pravitas illius obstet: quo sensu quælibet gratia sufficiens, etiam ea quæ respuitur, & cui resistitur, dici potest efficax: quia ex se apta est ad illum voluntatis consensum eliciendum, quamvis re ipsa ob ejus resistentiam non eliciat.

Secundò strictè, prout non solum potest elicere consensum nostræ voluntatis: sed etiam illum reipsa elicit: & de gratia efficaci tali modo spectata nobis hic agendum est.

Observandū 2. certum esse dari talem gratiā efficacem. Hoc enim constat ex Scriptura. Ezech. 36. Spiritū meum ponam in medio vestri, & faciam ut in præceptis meis ambuletis, non dicit solum ut possitis ambulare, sed ut de facto ambuletis. Philipp. 2. Deus est qui operatur in nobis, & velle & perficere. Et ex Concilio Arausicano 2. can. 6. ubi dicitur per infusionem & inspirationem Spiritus Sancti fieri in nobis, ut credamus, velimus, &c. Et ex S.Aug. lib. de grat. & lib. arb. c. 16. Certum est, inquit, nos facere cum facimus; sed ille facit ut faciamus, præbendo vires efficacissimas voluntati: qui dixit: faciam, ut in justificationibus meis ambuletis. His observatis,

Quod

Quod spectat ad primam quæstionis partem, duæ sunt præcipuæ circa naturam gratiæ efficacis, Theologorum, sententiæ.

2. Prima dicit, gratiam efficacem esse motionem quandam & impulsionem à Deo voluntati creatæ impressam, qua sic impellitur, ut ab ejus vi physice ad agendum prædeterminetur, ita ut non possit non agere, nec motioni aut impulsioni resistere.

Verum refellitur hæc sententia ex iis quæ sectione sequenti dicemus, cum ostendemus gratiam efficacem talē esse, ut quamvis infallibiliter illi voluntas assentiatur, possit tamen non assentiri, sed illam possit abiicere si velit.

Secunda sententia docet gratiam efficacem nihil aliud esse, quàm illustrationem, ac inspirationem seu persuasionem internam divinitus immissam; quæ talis est ut per eam infallibiliter inducatur creata voluntas ad hoc ut velit & operetur bonum.

Hæc sententia, quam ut veriorem amplectimur, probatur ex S. Augusti. variis in locis: in quibus manifeste docet gratiam illam, quæ nos facit operari, in inspirationibus & suasionibus internis consistere, præsertim lib. de Spir. & lit. cap. 34. ubi sic loquitur: Suasionibus agit Deus, ut velimus & ut credamus. Et paulò post: His quando agit Deus cum anima rationali, ut ei credat (neque enim credere potest quolibet libero arbitrio, si nulla fit suasio vel vocatio cui credat) profecto & ipsum velle credere Deus operatur in homine. Et lib. de peccat. meritis cap. 17. Nolunt homines, inquit, facere quod justum est, sive quia latet an justum sit, sive quia non delectat, &c. ut autem innotescat quod latebat, & suave fiat quod non delectabat, gratiæ Dei est.

Quod spectat ad secundam quæstionis propositæ partem, in quo scilicet gratia efficax à gratia sufficiente differat; dicendum est gratiam sufficientem, sumptam pro gratia illa quæ vires homini sufficientes ad operandum præbet, sive reipsa operetur, sive non, ab efficacia aliter non dif-

ferre, nisi tanquam genus à specie, ut satis constat ex iis quæ suprà dicta sunt. Si verò gratia sufficiens sumatur pro gratia illa, quæ licet, sufficienter homini vires præbeat ad bene operandum, nunquam tamen infert operationem, non quidem defectu virtutis sufficientis ad eam inferendam sed defectu creatæ voluntatis, quæ cum libera sit, non vult ei cooperari: eo sensu gratia sufficiens seu inefficax distinguitur ab efficaci (de qua nunc agimus.) 1. in eo quod gratia efficax semper major est gratia sufficiente in ratione doni, cùm longe sit accipienti utilior & melior: 2. in eo quod efficacia gratiæ est à solo Deo, tanquam à propria causa: ejus vero inefficacia oritur à sola creata voluntate, quæ gratiæ ipsi consensum denegat, & sic eam inefficacē reddit. Unde S. Prosp. lib. 2. de vocat. Gent. c. 26. Quod gratia, inquit, à multis respuitur, ipsorum est nequitiæ, quod verò suscipitur, & gratiæ divinæ est, & voluntatis humanæ.

Verùm ad clariorem hujus distinctionis intelligentiam, quæres utrum ex duobus hominibus æquali gratia præventis & excitatis contingat aliquando, aut contingere possit, ut unus gratiæ consentiat, altero non consentiente; proindeque ut æqualis gratia in uno efficax sit, in altero verò sufficiens tantum seu inefficax.

4. Respondetur 1. illum qui consentit, majorem semper, absolute loquendo, gratiam accipere; non solum in ratione doni, ut suprà diximus, sed etiam in ratione entitatis ipsius gratiæ: cum ipsum consensum accipiat, atque adeo gratiæ adjuvantis & cooperantis donum, quo careret is, qui non consentit.

Respondetur 2. si de sola gratia excitante sermo fit, seclusis omnibus aliis, multos graves Theologos existimare fieri posse, ut ex duobus æquali prorsus gratia præventis & excitatis, unus consentiat, alter verò dissentiat. Ita Ruardus Taperius art. 7. contra Lutherum, Bellarm. lib. 6. de lib. arbit. cap. 15. & plures alii, quibus meritò adjungere possumus Beatum Franciscum Salesium Episcopum

Geben-

nensem lib. 2. divini amoris capite 10. ubi explicans judicium quod vocat comparationis, de quo in variis Evangelii locis mentio fit: illud in eo faciendum esse dicit, quod aliqui æqualibus, imo majoribus gratiæ auxiliis præventi & excitati, divinæ nihilominus misericordiæ consensum negaverint; alij æqualibus, imò minoribus gratiæ auxiliis excitati, inspirationem divinam secuti fuerint, & ad pœnitentiam conversi.

Hujus autem secundæ responsionis veritas constat 1. ex his Christi Domini verbis Matth. 11. Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sydone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent. Quæ quidem exprobrario, ut justa sit & rationabilis, supponit Tyrios & Sydonios fuisse consensuros, & pœnitentiam acturos, si habuissent idem auxilium, aut par illi, quod Judæi respuerunt: par (inquam) non solùm quoad externa miracula & virtutes, verum etiam quoad gratiam internam, sine qua impossibile est converti ad salutarem pœnitentiam.

Constat 2. ex Concil. Trident. sess. 6. cap. 5. & canon. 4. ubi dicitur liberum arbitrium à Deo motum & excitatum ita consentire gratiæ excitanti, ut possit dissentire si velit, & illam abiicere. Quod si potest uni eidem gratiæ dissentire æque ac consentire eodem tempore, poterit etiã diversis temporibus modo consentire, modo dissentire eidem, aut pari auxilio gratiæ: poterit & alius eidem, aut pari auxilio gratiæ dissentire, cui iste consentit.

SECTIO II.

In quo propriè consistat ipsius gratiæ efficacia.

1. VAriæ sunt super hac quæstione Theologorum sententiæ.

Quidam enim (ut in præcedenti sectione dictum est)

efficaciam gratiæ in impulsione quadam & prædeterminatione Physica ipsius voluntatis constituunt.

Alij efficaciam illam volunt esse tantum moralem, ac sitam esse in aliqua vi intrinseca prædeterminandi, non tamen physice, sed moraliter tantum, ipsam voluntatem.

Alii in suavitate ac delectatione quadam interiori, quæ voluntatis consensum infallibiliter & insuperabiliter eliciat.

Alij in contemperatione quadam & congruitate ipsius gratiæ cum ingenio, indole, affectionibus, & aliis dispositionibus hominis, qui gratiæ consentit.

Quidam efficaciam gratiæ collocant quidem in prædicta congruitate, non tamen præcise, sed ut subest scientiæ Dei, quam mediam seu conditionalem vocant.

Sunt denique qui paulo cæteris audentiores asserunt gratiam efficacem, formaliter, ut talem, constitui per consensum liberum, quem simul cum voluntate efficit, ita ut ab illo consensu formaliter efficax denominetur.

Nos in quæstione difficillima & abstrusissima, quid maxime secundum Catholicæ fidei principia tenendum nobis videatur, tribus sequentibus propositionibus breviter aperiemus.

2. Prima est, certum esse gratiam illam, quæ efficax dicitur, non tantum præstare, ut humana voluntas velle & operari possit; sed etiam efficere, ut reipsa velit & operetur, idque infallibiliter, & (ut loquitur Sanctus Augustinus) indeclinabiliter, insuperabiliter, ac invictissime.

Hoc constat ex variis ipsius S. August. testimoniis, præsertim lib. de corrept. & grat. c. 12. ubi sic loquitur: Subventum est infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter & insuperabiliter ageretur, Et paulo post dicit, ipsam gratiam efficere in hominibus, ut Deo donante, invictissime quod bonum est vellent, & hoc deserere invictissime nollent.

Secunda est, cum hac infallibili, indeclinabili, insuperabili, ac invictissima gratiæ efficacia stare nihilominus sem-

per

per salvam & illibatam voluntatis humanæ libertatem: ita ut possit semper homo gratiam illam, quam recipit & cui consentit, abiicere, illique dissentire, si velit.

Hoc satis constat ex ante dictis, & confirmari denuo potest ex illis Apostoli verbis, 2. Cor. 6. Hortamur vos, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis: ex quibus sequitur, eandem posse in vacuum recipi, hoc est abiici & repudiari, & in vacuum non recipi, hoc est, in voluntate consensum operari alias frustrà hortaretur Apostolus, ne in vacuum gratia reciperetur, si in vacuum recipi non posset. Et ex Concilio Tridentino loco supra sæpius citato ex cap. 5. sess. 6. ubi expressis verbis dicit hominem gratiam illam, cui libere assentitur & cooperatur, posse abijcere, si velit: quod & canone 4. iterum repetit. Addere possumus insuper & ipsius Sancti Augustini testimonium lib. 2. cont. Pelagium c. 84. ubi sic loquitur: Si tibi proponam quæstionem, quomodo Deus Pater attrahit ad Filium, quos in libero dimisit arbitrio: fortassis eam difficile soluturus es. Quomodo enim attrahit, si dimittit, ut quis quod voluerit, eligat? & tamen utrumque verum est. Ac etiam suprà citati beati Francisci Salesij, qui in præfato lib. 2. c. 12. dicit, Voluntatem nostram, cum motionem divinæ gratiæ sequitur, æque libere illi consentire, atque libere eidem dissentit quando illam abiicit. Atqui, quando voluntas gratiæ dissentit, posset illi consentire si vellet: ergo secundum illius mentem; quando eidem gratiæ consentit, ita consentit, ut illi etiam dissentire possit, si velit.

Tertia denique est, si quæratur quomodo hæc duo adeo inter se opposita simul convenire possint; ut & gratia invictissime & voluntas liberrime operetur: & quæ sit illa divinæ gratiæ virtus adeo mirabilis, quæ sine ulla humanæ libertatis læsione effectum suum infallibiliter sortiatur.

Nihil certius ac melius respondere possumus, nisi quod ille solus novit, qui id efficit: neque aliquid ulterius inquirere necessarium est. Hoc ipse S. August. profitetur lib. de grat. Christi cap. 24. Fateamur, inquit, interna atque oc-

culta, mirabili ac ineffabili potestate operari in cordibus hominum non solum veras revelationes, sed etiam bonas voluntates. Et Epist. 207. gratiam efficacem dicit esse, Vocationem altam ac secretam. Et lib. de Spirit. & litt. cap. 34. Cur, inquit, illi ita suadeatur, ut persuadeatur, alteri autem non ita? duo sola occurrunt, quæ respondere mihi placet: O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia, sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus, & nunquid est iniquitas apud Deum? Cui responsio ista displicet, quærat doctiores, sed caveat ne inveniat præsumptores. Quare merito hic profiteri possumus, quod idem Sanctus Pater Epist. 3. ad Volusianum alia occasione dixit: Demus Deum aliquid posse, quod nos fateamur investigare non posse. Et certe videtur hæc quæstio una esse ex illis occurrentibus, quas profundiores difficilioresque appellat Cœlestinus Papa in Epist. ad Episcopos Galliæ: qualque (ut ejusdem Pontificis verbis utamur) latius pertractarunt ii, qui hæreticis restiterunt: & adhuc hodie pertractant illi, qui in Theologicis palæstris exercentur: ac proinde sicut illas non audeamus contemnere, sic etiam non necesse habemus adstruere: cum ad cognitionem & confessionem divinæ gratiæ, cujus operi ac dignationi nihil subtrahendum est, sufficere possint ea, quæ hic secundum Ecclesiæ regulas, & Sedis Apostolicæ definitiones explicata sunt.

CAPUT IV.

De gratiæ effectibus, ac in primis de justificatione.

SECTIO I.

In quo proprie & formaliter consistat hominis justificatio

1. Sensus quæstionis est, quidnam sit, quod proprie & formaliter efficiat hominem coram Deo justum & San-

Sanctum; & in quo vera & formalis ejus justitia consistat. Pro cujus resolutione,

Dicendum 1. justitiam illam & sanctitatem, quæ vere & formaliter nos justos efficit, non esse favorem aliquem extrinsecum Dei, sed donum aliquod supernaturale nobis inhærens. quo vere & formaliter justi dicimur & sumus.

Huic veritati, quæ de fide est, varii hæreticorum opponuntur errores. Quidam enim dixerunt nos formaliter justos esse per ipsammet essentialem Dei justitiam. Alii per Christi justitiam nobis imputatam. Alii per solam extrinsecam peccatorum condonationem.

Hi errores, & si qui sunt alii similes, damnati sunt in Concilio Tridentino sess. 6. c. 7. & simul nostræ assertionis veritas definita & explicata his verbis: Vnica & formalis causa (nostræ justificationis scilicet) est justitia Dei; non qua ipse justus est, sed qua nos justos facit: qua videlicet ab eo donati, renovamur spiritu mentis nostræ, & non modo reputamur, sed vere justi nominamur & sumus, &c. dum ejusdem Sanctissimæ passionis merito, per Spiritum Sanctum charitas Dei diffunditur in cordibus eorum qui justificantur, atque ipsis inhæret.

Hujus autem controversiæ status (ut recte observat Bellarminus lib. 2. de justificatione cap. 1.) revocari potest ad hanc unicam quæstionem: utrum scilicet formaliter justi efficiamur per justitiam aliquam in nobis inhærentem. Si enim partem affirmantem probaverimus, consequens erit nos, neque sola essentiali Dei justitia, aut ipsius Christi justitia nobis imputata, neque etiam sola extrinseca peccatorum condonatione, sed aliquo alio dono supernaturali nobis inhærente, verè & formaliter justificari. Quod antequam probemus.

3. Observandum est, nos hic sumere nomen justitiæ non prout significat specialem illam virtutem moralem, quæ jus suum unicuique reddet; sed prout in Scripturis frequentissimè, præsertimque in Epistolis Sancti Pauli accipitur; scilicet pro rectitudine illa interna, qua homo

benè ac rectè ordinatur erga Deum. A qua justitia sic intellecta derivatur nomen justificationis: quod quidem, si sumatur in fieri, denotat translationem hominis à statu peccati, ad statum iustitiæ & Sanctitatis: quo sensu accipitur in Concilio Tridentino sess. 6. cap. 4. si verò sumatur in facto esse, significat terminum illius translationis, qui est hominem esse justum, & erga Deum rectè se habere. Hac observatione supposita,

Assertionis nostræ veritas probatur 1. ex Scriptura. Rom. 5. Sicut per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi; ita per unius obeditionem justi constituentur multi. Sicut igitur per inobedientiam Adami constituti sumus injusti, non sola iniustitia ejus nobis imputata; sed injustitia aliqua nobis verè intrinseca & inhærente, ut probavimus tractatu 4. ubi de peccato originali egimus: Ita ex mente Apostoli, per obeditionem Christi constituimur & efficimur justi: non sola iustitia Christi nobis imputata, sed per iustitiam nobis intrinsecam & inhærentem. Et 1. Cor. 6. Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed Sanctificati estis, sed justificati estis: ubi Apostolus explicans, quid sit hominem esse justificatum, dicit idem esse ac ablutum & sanctificatum esse. Et ad Tit. 3 iustificationem dicit esse regenerationem, renovationem, effusionem Spiritus Sancti. Quæ verba de sola iustitiæ imputatione, vel extrinseca peccatorum condonatione, explicari nequeunt, sed aliquid longè maius significant; ac proinde de dono aliquo supernaturali nobis inhærente intelligi debent.

Probatur 2. ex Conc. Trident. sess. 6. cap. 11. Si quis dixerit homines justificari, vel sola imputatione justitia Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum Sanctū diffundatur atque illis inhæreat: aut etiam gratiam, qua iustificamur, esse tantum favorem Dei, anathema sit.

Probatur 3. ex S. August. qui variis in locis & nominatim in Epist. 85. ad Consentium, justitiam & sanctitatem vocat interioris hominis pulchritudinem: unde sequitur illam

illam eſſe, ipſi intrinſecam & inhærentem. Et enarratione in Pſalm. 98. Laudemus, inquit, & exaltemus illum, qui fecit ipſam juſtitiam quam habemus: ipſe in nobis fecit, quis enim in nobis fecit juſtitiam, niſi qui nos iuſtificavit?

3. Obijcies 1. hæc verba Pſalm. 31. Beati, quorum remiſſa ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata: beatus vir, cui non imputavit Deus peccatum: ex quibus colligunt hæretici, peccatorem eatenus iuſtificari quatenus peccatum illi à Deo non imputatur.

Reſpondetur, Sanctos Patres hunc locum longè alio ſenſu intelligere & explicare, quàm faciant hæretici. Quod ut evidens fiat, aliquot illius loci explicationes ex illis colligemus & breviter hic afferemus. S. Juſtinus martyr in Dialogo cum Tryphone propè finem, Beatus, inquit, cui non imputabit Dominus peccatum; hoc eſt, cui pœnitenti Deus peccata remittet, non ſicut prædicatis voſmetipſos fallentes, & alii quidam veſtri ſimiles aſſeverant; quod, etiamſi peccatores fuerint, modo Deum noverint, non imputabit eis Dominus peccatum. S. Hier. in illum Pſalmi locum, poſtquam ſic illum explicavit: Beati, quorum peccata per confeſſionem à Domino diluuntur, immediatè ſubjungit: remittuntur peccata per Baptiſmum, teguntur per charitatem, non imputantur per martyrium. S. Auguſt. in enarrat. 2. in eundem Pſalm. Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata, id eſt, quorum peccata abolita ſunt: Et paucis interjectis: Deus tegat vulnera, non tu: nam ſi tu tegere volueris erubeſcens, medicus non curabit, medicus tegat & curet, emplaſtro enim tegit, & ſub tegmine medici ſanatur vulnus.

Objicies 2. 1. Cor. 1. dici Chriſtum factū eſſe nobis à Deo iuſtitiam & redemptionem: unde videtur ſequi nos per ipſammet Chriſti iuſtitiam nobis imputatam iuſtificari.

Reſpondetur cum diſtinctione: ſi enim dicatur Chriſtū eſſe redemptionem & iuſtitiam noſtram in genere cauſæ meritoriæ, verum eſt: ſi autem in genere cauſæ formalis, falsū, & à veritate prorſus alienū, ut ex ſuprà dictis cōſtat.

4. Dicendum 2. donum illud ſupernaturale animæ inhærens, per quod formaliter juſti efficimur, eſſe ipſammet gratiam habitualem, ſic dictam, quod animæ inhæreat per modum habitus.

Probatur 1. ex eo quod (ut ſuprà dictum eſt) Apoſtolus de dono illo loquens dicit illud effundi, diffundi in cordibus noſtris, nos illo ungi: quæ verba melius & aptius intelligi non poſſunt, quam de gratia habitualiter inhærente.

Probatur 2. authoritate Concilii Viennenſis Clementina 1. ubi dicitur opinionem illam Theologorum (quæ aſſerit in Baptiſmo virtutes, & gratiam informantem quoad habitum conferri) tanquam probabiliorem, & dictis Sanctorum magis conſonam & concordem, ſacro approbante Conc. eſſe amplectendam.

Probatur 3. ex SS. Patribus, quorum verba nonniſi de gratia habituali proprie intelligi poſſunt. S. Dion. Eccleſiaſt. Hierarch. parte 1. c. 2. dicit, per ſacræ dilectionis operationem ſtatum in nobis divinum effici S. Baſil. lib. de Spiritu Sancto c. 26 explicans quomodo Spiritus Sanctus per gratiam inhabitet in homine: Sicut, inquit, cernendi vis eſt in oculo ſano: ſic & operatio Spiritus in anima purgata, &c. Et quemadmodum ars eſt in eo, qui nactus eſt illam, ita Spiritus in eo qui recipit; ſemper quidem præſens; at non perpetuo operans Et S. Cyril. Alex. lib. 4. in Iſai. orat. 2 Formatur, inquit, in nobis Chriſtus, Spiritu Sancto nobis quandam formam per Sanctificationem juſtitiam imprimente: ſic enim in animis noſtris elucet character ſubſtantiæ Dei ac Patris, reformans (ut dixi) Spiritu Sancto nos per ſanctificationem in ipſum.

Probatur 4. hac ratione: homo denominatur juſtus non ſolum quando actu operatur, ſed etiam quando nihil actu agit: v. g. quando dormit: & hæc denominatio non eſt extrinſeca, ſed intrinſeca, & ex conſequenti per gratiam inhærentem, quæ proinde habitualis eſſe debet. Præterea etiam ipſi infantes per Baptiſmum juſtificantur, per ſuſce-

ptio-

ptionem veræ & internæ gratiæ: atqui ejusmodi gratia actualis esse non potest, cum ipsi infantes nullius motionis actualis in Deum capaces sint: ergo gratia illa per quam iustificantur, debet esse permanens & habitualis.

Quæres, an huius secundæ assertionis veritas de fide sit.

Respondet Philippus Gammachæus ad quæst. 120. cap. 1. quòd quamvis de fide sit hominem iustificari per aliquam gratiam, quæ habeat veram entitatem realem in anima iusti, ut ex ante dictis constat non esse tamen prorsus ex fide certum, an gratia illa iustificans sit verus habitus: quamvis proximè ad fidem accedat, nec nisi maxima temeritate negari possit. Licet enim Concilium Viennense supra relatum, veritatem illam non definiat, tanquam fide certam; illam tamen approbat & amplectendam dicit tanquam Sanctorū doctrinæ magis consonam & concordē.

SECTIO II.

Quinam sint effectus gratiæ habitualis Sanctificantis.

1. INter plurimos alios ipsius gratiæ habitualis effectus, qui à Sanctis Patribus & Doctoribus enumerantur, septem sunt præcipui, quos hic breviter explicabimus.

Primus est remissio peccatorum: quæ statim ac animæ gratia infunditur, esse desinunt, & penitùs ab ea delentur.

Probatur 1. ex Scriptura, Ezechiel. 36. Effundam super vos aquam mundam & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris. Psal. 50. Lavabis me & super nivem dealbabor. Et Rom. 8. Nihil ergo damnationis est iis, qui sunt in Christo Jesu.

Probatur 2. ex Concilio Trident. sess 5. can. 5. ubi profert anathema in eum qui dixerit, per gratiam quæ in baptismo confertur, non tolli totum id, quod veram & propriam peccati rationem habet.

Probatur 3. ex S. Greg. Nazianz. orat. in Sanctum baptisma: ubi dicit, baptismi gratiam uniuscuiusque hominis

pec-

peccatum purgare, & maculas omnes peccati prorſus abſtergere. Quod & teſtatur S. Ambroſius lib. de initiandis cap. 7. Aug. lib. 1. cont. duas Epiſt. Pelagianorum cap. 13. ubi dicit gratiam in baptiſmo collatam dare omnium indulgentiam peccatorum; auferre crimina, non radere, &c.

Secundus gratiæ effectus, eſt naturæ ſanitas. Cùm enim peccatum ſit languor & morbus maximus, illo ſublato ſequitur naturæ ſanitas: iuxta quod dicitur Pſalm. 102. ubi poſtquam Pſalmiſta ſic locutus eſt: Benedic anima mea Domino, &c. qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, adiungit immediatè poſtea: Qui ſanat omnes infirmitates tuas: & eadem ratione S. Matth. 9. Chriſtus Dominus ſe medicum eſſe declarat his verbis: Non eſt opus valentibus medicus, ſed male habentibus.

3. Obſervandum eſt autem ſanitatem illam, quam confert gratia, in eo non conſiſtere, quòd per illius infuſionē eximatur homo ab omnibus illis infirmitatibus, quas per peccatum originale contraxit, cùm in baptizatis remaneat ſemper concupiſcentia ſeu fomes peccati; ſed quòd per gratiam, infirmitates illæ, quæ mortem animæ inferunt, omnino curentur. Quamvis autem aliæ quædam infirmitates ex originali peccato contractæ, in homine iuſtificato remaneant; quidquid tamen in illis verè & propriè nocivum eſt, hoc per gratiam aufertur: quod Concilium Tridentinum ſeſſ. 5. canon. 5. declarat his verbis: Manere autem in baptizatis concupiſcentiam vel fomitem, hæc Sancta Synodus fatetur & ſentit; quæ cum ad agonem relicta ſit, nocere non conſentientibus, ſed viriliter per Chriſti gratiam repugnantibus non valet; quinimo qui legitime certaverit, coronabitur.

Tertius effectus, eſt decor & pulchritudo quædam ſpiritualis ipſius animæ, ut habetur in. Catechiſmo Concilii Tridentini part. 2. cap. 11. Eſt autem gratia qualitas divina in anima inhærens, ac veluti ſplendor quidam & lux, quæ animarum noſtrarum maculas omnes delet, ipſaſque pulchriores & ſplendidiores efficit. Unde S. Augu. tract. 9. in

1. Epi-

1. Epist. S. Joan. Anima nostra fœda est per iniquitatem, amando Deum pulchra efficitur: quantũ in te crescit amor, tantùm crescit pulchritudo: Porrò ex hac pulchritudine animæ sequitur.

Quartus effectus, qui est reddere hominem Deo gratum & dilectum. Psal. 145. Dominus diligit iustos. Sap. 11. Placita erat Deo anima illius. Et S. Hieron. in c. 10. Daniel. ad illa verba: vir desideriorum, dicit in alia versione haberi virum desiderabilem: eo quod omnis, Sanctus habens in se animæ pulchritudinem, amabilis & desiderabilis Domino efficitur.

Quintus gratiæ effectus est, hominem iustum efficere Filium Dei adoptivum. Unde Apostolus Rom. 8. gratiam Christi vocat Spiritum adoptionis. Et S. Joannes Epist. 1. cap. 3. Videte, inquit, qualem charitatem dedit nobis Pater, ut Filii Dei nominemur & simus. Et in Catechismo Concilii Tridentini, parte 4. cap. 9. dicitur; Baptismum ideo Sacramentum regenerationis ab Apostolo vocari, quia per gratiam in eo collatam nascimur ex Deo, tanquam ejus filii. Et S. Thom. q. 11. 4. art. 3. dicit per eandem gratiam hominem divinæ naturæ consortem fieri, ac in Filium Dei adoptari. Ex qua adoptione, ut ibidem asserit S. Thom. sequitur,

4. Sextus gratiæ effectus, scilicet ius ad vitam æternã, idque titulo hæreditatis. Si Filii (inquit Apostolus Rom. 8.) & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. Psalm. 36. Iusti autem hæreditabunt terram. Illud autem ius ad æternam gloriam eatenus effectum suum obtinebit, si homo iustus usque ad extremum vitæ in statu gratiæ perseveret.

Septimus denique gratiæ effectus, est dignitas & valor, qui ex ipsa gratia derivatur in actiones bonas & meritorias hominis iusti: ratione cuius potest per illas de condigno eiusdem gratiæ & gloriæ augmentum promereri. Unde Concilium Trident. sess. 6. cap. 16. docet vitam æternam duplici titulo iustis, usq; in finẽ vitæ in iustitia perseverantibus,

bus, esse reddendam, hæreditatis scilicet & mercedis. Hanc enim ut hæreditatem obtinent infantes post Baptismi susceptionem, ante rationis usum ex hac vita decedentes, cum nullius meriti capaces sint. Eandem verò, tum ut hæreditatem, tum ut mercedem iusti adulti recipiunt; qui præter ius adoptionis ad illam, etiam bonorum operum meritis se illa dignos reddiderint: & sic usque in finem vitæ perseveraverint. Verùm de illo septimo gratiæ effectu plenius capite sequenti agetur.

SECTIO III.

An simul cum habituali gratia, aliqui virtutum habitus in animam infundantur.

1. Supponimus ex S. Thoma 1. 2. qu. 57. & sequentibus, duo esse virtutum genera, acquisitarum scilicet & infusarum. Acquisitæ dicuntur illæ, quarum habitus per earundem actus acquiruntur: de quibus Philosophi in Ethicis agere consueverunt. Infusæ verò illæ dicuntur, quarũ habitus non producuntur per actus, sed divinitus infundũtur Virtutes autem illæ infusæ duplicis adhuc sunt generis. Quædam enim sunt Theologicæ sic dictæ, quod Deum, tanquam objectum suum immediatum respiciant: quales sunt fides, spes, & charitas. Aliæ verò sunt morales, quæ in eo præsertim ab acquisitis differunt, quod morales virtutes acquisitæ, finem aliquem rectæ rationi naturali convenientem, duntaxat spectent: infusæ verò ad altiorem & supernaturalem finem actus suos dirigant.

Supponimus 2. præter illas virtutes morales infusas, dari etiam aliquos alios habitus supernaturales, qui communiter vocantur dona Spiritus Sancti: de quibus agit S. Thom. quæst. 68. art. 1. Ubi docet dona illa differre à virtutibus in eo quod animam perficiunt ad hoc. ut efficiatur prompte mobilis ab inspiratione divina, seu à Spiritu San-

cto: ad actiones quasdam virtutum exequendas. His præsuppositis pro quæstionis propositæ resolutione.

Dicendum 1. simul cum gratia, virtutum Theologicarum, fidei, spei & charitatis, habitus in animam infundi.

Hæc veritas expresse habetur in Concilio Tridentino sess. 6. cap. 7. his verbis: Vnde in ipsa iustificatione, cum remissione peccatorum, hæc omnia simul infusa accipit homo per Jesum Christum cui inserimur, fidem, spem, & charitatem, &c.

Dicendum 2. simul cum gratia, habitus virtutum moralium & supernaturalium, quæ ad communem statum Christianorum pertinent, in animam infundi.

Probatur 1. ex cap. 8. Sap. ubi dicitur sapientiam divinam docere sobrietatem & prudentiam, iustitiam & virtutem. Atqui Sapientiam divinam seu Deum docere illas virtutes, nihil est aliud quàm eas infundere, ut dicitur in Concilio Milevitano, seu potiùs Carthaginiensi cap. 4.

Probatur 2. ex SS. Patribus, qui simpliciter asserunt hominem, dum in gratia Dei est: omnibus præditum esse virtutibus, quas eum ab eadem gratia excidit, infeliciter amittit. Unde S. Hieron. præfatione in Threnos Jeremiæ, de anima in peccatum lapsa loquens: Non auri, inquit, & argenti metallo, sed virtutibus radiabat: ablata sunt hæc omnia, nudata est domus Dei cunctis ornamentis suis. Et S. August. tract. 8. in Epist. 1. S. Joannis, enumeratis variis virtutibus quæ in anima iusti reperiuntur, dicit illas esse ad instar exercitus, Christumque Dominum in interiori homine habitantem, virtutibus illis quasi ministris suis uti. Et in Cathechis. Concil. Trident. parte 2. cap. 2. hæc verba habentur: Huic autem gratiæ additur nobilissimus omnium virtutum comitatus, quæ in animam cum gratia divinitus infunduntur. Quare, cum Apostolus scribens ad Titum ait: salvos nos fecit per lavacrum regenerationis Spiritus Sancti, quem effudit in nobis abundè per Jesum Christum Salvatorem nostrum. S. Augustinus hæc verba explanans (effudit abunde) nimirum, inquit, ad remissionem peccatorum & copiam virtutum.

Diximus in assertione, virtutes illas infundi, quæ ad communem Christianorum statum pertinent. Certum est enim virtutes quasdam eximias & singulares, quæ ad statum illum non sunt necessariæ. in iustificatione simul cum gratia omnibus non conferri: ut patet de continentia virginali, de qua loquens Apostolus 1. Cor. 7. Vnusquisque, inquit, proprium donum habet ex Deo.

Notandum est; virtutum illarum infusarum habitus non conferre facilitatem, in operando: cùm formaliter non expellant malos habitus contrarios, qui antè iustificationem in statu peccati contracti sunt: sed tribuere solùm voluntati novam potestatem, ad actus sibi proprios exercendos. Unde minimè mirum videri debet, si aliquando peccatores recenter iustificati, difficultatem in exercendis illis actibus experiantur: quæ tamen difficultas ab ipsis superari potest auxilio, tum ipsarum virtutum infusarum, tùm etiā gratiarum actualium, quæ nunquam illis desunt.

Dicendum 3° præter supra dictas virtutes Theologicas & morales, dona etiam Spiritus Sancti simul cum gratia in animam infundi.

Constat ex Concilio Tridentino sess. 6. c. 7. ubi dicit, Iustificationem non esse solam peccatorum remissionem, sed Sanctificationem & renovationem interioris hominis, per voluntariam susceptionem gratiæ & donorum. Id etiā docet S. Thom. supra q. 68. a. 2. ubi dicit dona illa Spiritus Sancti esse homini ad salutem necessaria: quoniam ad hunc finem, qui prorsus supernaturalis est & omnem eius facultatem longè supergreditur, præter omnia supradicta, indiget adhuc peculiari motione & ductu Spiritus Sancti, iuxta illud Psalm. 142. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.

In quo elucet admirabilis prorsus & magnifica Dei erga homines benignitas & misericordia, qui naturæ nostræ adeo fragili & imbecilli, tot & tanta gratiæ suæ adminicula & auxilia providit; ut nos elevet & deducat ad finem illum sublimem & supernaturalem, propter quem creati & redempti sumus.

Di-

Dices multos esse idiotas & simplices, qui quamvis sint in statu gratiæ, illis tamen donis carere videntur, ut dono sapientiæ, scientiæ, &c.

4. Respondetur, dona illa infundi quoad habitus, quorum actus varii sunt pro varietate conditionum & statuum in quibus Spiritus Sanctus per illa dona unumquemque justum ad sequendum instinctum suum disponit in iis quæ statui suo competunt, ut salutem æternam consequatur. Unde nullus est adeo idiota & simplex, qui si gratia Sanctificante præditus sit, non habeat lumen sapientiæ & scientiæ infusum, quatenus sibi necessarium est, ut ad finem supernaturalem in omnibus suis actibus dirigatur. Imo experientia satis constat; idiotas & simplices in gratia Dei constitutos, quamvis nullo ingenii acumine, nulla scientia, aut humana sapientia præditi sunt: in iis tamen quæ ad salutem spectant interiori lumine dirigi, quo carent illi quos sapientes & prudentes hujus sæculi vocat Apostolus: qui in temporalibus negotiis maximè perspicaces, in rebus ad æternam salutem spectantibus cæci sunt, & quasi judicio ac ratione destituti. Unde dicit Apostolus 1. Cor. 1. Videte, fratres, vocationem vestram, quia non multi sapientes secundum carnem, &c. Et S. Aug. li. 8. Confess. c. 8. Surgunt indocti, & cælum rapiunt; & nos cum doctrinis nostris sine corde, volutamur in carne & sanguine.

SECTIO IV.

An gratia habitualis à charitate distincta sit.

1. CErtum est ex antedictis; charitatem à gratia habituali sanctificante nunquam esse disiunctam; proindeque illum, qui gratiam habitualem accipit, etiam charitatis habitum sibi infusum recipere. Sed controversum est inter Doctores, an gratia & charitas sint à parte rei quid unum, an verò illarum habitus realiter inter se sint distincti.

Duæ sunt autem super hac quæstione Theologorũ sententiæ.

Alii

Alii enim existimant realiter inter se distingui; & gratiam quidem in ipsa animæ substantia, tanquàm in proprio subjecto, sedem habere; charitatem vero in voluntate: & per charitatem nos diligere Deum; per gratiam autem nos à Deo diligi.

Alii verò asserunt gratiæ & charitatis unum eundemque esse habitum, nec ab invicem nisi ratione distingui. Ita Bellarm. lib. 1. de grat. & lib. & alii.

Hujus autem secundæ sententiæ (quam ut probabiliorem amplectimur) veritas probatur 1. ex Concilio Tridentino sess. 6. c. 7. ubi quamvis super hac quæstione (cum ad fidem minime pertineat) nihil definire voluerit, satis aperte tamen indicavit, cui sententiæ magis faveret. Postquam enim dixit unicam formalem causam nostræ justificationis esse justitiam Dei, non qua ipse justus est, sed qua nos justos facit; explicans posteà quænam sit illa justitia, dicit peccatorem justum fieri, dum passionis Christi merito, per Spiritum Sanctum charitas Dei diffunditur in cordibus eorum qui justificantur atque ipsis inhæret. Ubi nullius alterius gratiæ justificantis præterquã charitatis mentionem facit.

Probatur 2. ex S.Aug. lib. de nat. & gr. c. ult. ubi sic loquitur, Charitas inchoata, inchoata justitia est: charitas provecta, provecta justitia est: charitas magna, magna justitia est, charitas perfecta, perfecta justitia est: Et ex S. Bernard. lib. de modo bene vivendi c. 4. Timor Sanctus introducit in mentẽ hominis perfectam charitatem; perfecta autem charitas, perfecta est Sanctitas.

Quærunt hic aliqui an sicut habitualis, sic etiam actualis charitas formaliter hominem Sanctificet, an v. g. actus perfectæ contritionis ex vero charitatis motivo elicitus, per se & formaliter hominem justificet.

Respondetur 1. certum esse, quacumque ratione id fiat, sive formaliter, sive meritorie, sive alio quovis modo, actum perfectæ contritionis, seu charitatis, peccata delere, hominemque justificare. Id enim expresse definitum est in

Con-

Concilio Tridentino sess. 14. cap. 4. ubi dicit contingere aliquando contritionem charitate perfectam esse, hominẽque Deo reconciliare, priusquam Sacramentum pœnitentiæ actu suscipiatur.

Respondetur 2. probabilissimum esse, etiam formaliter per ipsummet actum charitatis hominem justificari, proindeque peccata omnia deleri. Cùm (ut ait S. Doctor 2.2. q.27. a.4. ad 3.) per actum quemlibet perfectum charitatis, aversio à Deo formaliter tollatur, & anima immediatè Deo conjungatur vinculo spiritualis unionis. Unde dicitur 1. S. Joan. 4. quod, Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Et S. Bernard. serm. 83. in Cant. dicit Charitatis actum esse, spiritualis connubii animæ cum Deo non solum contractum, sed etiam amplexum.

SECTIO V.

An aliquæ dispositiones ad justificationem requirantur & quæ?

1. SUpponimus tanquam certum ex fide, solum Deum esse causam principalem efficientem justificationis. Hoc enim constat ex Scriptura: Job. 14. Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu qui solus es? Isai. 43. Ego sum qui deleo iniquitates tuas. Unde sequitur ex pura & gratuita Dei misericordiam pendere justificationem hominis; illumq; proinde non alio modo posse justificationem consequi, nisi eo, quem ipse Deus illi præscripsit. Hoc præsupposito, pro quæstionis propositæ resolutione,

Dicendum 1. Deum, ut hominem adultum justificet, aliquas ab illo dispositiones, seu bonos aliquos motus liberi arbitrii exigere: ad quos tamen illum gratiæ actualis auxilio excitat & adjuvat. Ita Sanctus Thomas quæst. 113. art. 3.

Probatur 1. ex Scriptura, quæ innumeris prope in locis hortatur peccatores ad pœnitentiam, ad timorem Dei, & alios

alios similes actus virtutum: ut per illos ad peccatorum remissionem accipiendam se disponant.

Probatur 2. ex Conc. Trid. sess. 6. cap. 6. ubi explicat varios actus virtutum, per quos peccator ad justificationem disponitur: & can. 9. profert anathema in eum qui dixerit nulla ex parte necesse esse, ut impius, ad justificationis gratiam consequendam, voluntatis suæ motu præparetur ac disponatur.

Probatur 3. ex his S. August. verbis serm. de verbis Dom. cap. 11. *Qui fecit te sine te, non justificat te sine te: fecit nescientem, justificat volentem.*

Obiicies, in Concilio Arausicano 2. can. 4. dici Deum, ut à peccato purgemur, voluntatē nostram non expectare.

Respondetur verum esse quod Deus non expectat voluntatem nostram, ut primam gratiam vocantem & excitantem tribuat, à qua incipit nostra justificatio: falsum autem esse postquam Deus peccatorm gratia sua excitavit ut pœniteat, illum ejus voluntatem non expectare, ut ei tribuat peccati remissionem, gratiamque justificantem ei infundat. Et hunc esse Concilii sensum indicant verba sequentia, quibus dicit: *Ut purgari velimus, per Spiritus Sancti infusionem & operationem in nobis fieri.*

3 Dicendum 2. primam ex dispositionibus in adulto requisitis ad justificationem, esse fidem. Ita S. Thom. 1.2.q. 11. 3. a.4. & 5.

Probatur ex eo quod dicit Apostolus Hebr. 11. *Sine fide impossibile est placere Deo credere enim oportet accedentem ad Deum.*

Deinde ex Conc. Trid. sess. 6. c. 8. ubi fides dicitur esse, *humanæ salutis initium, & fundamentum, ac radix omnis justificationis.*

Et ex S. Aug. lib. de prædest. Sanct. c. 7. *Fides, inquit, prima dicitur, ex qua cætera impetrantur.* Et ex S. Cyrill. Jerosol. Catechesi 1. ubi dicit fidem esse quasi oculum & lampadem ad vitam salutis inveniendam.

Observandum est autem, fidem illam quam dicimus ad justi-

justificationem requiri, non esse fiduciam seu confidentiã, qua credit homo sua peccata sibi esse à Deo remissa (ut falsò dicunt hæretici) sed esse fidem illam, qua veritatibus à Deo revelatis assentimur. Unde Scriptura describens fidei actum ad justificationem necessarium, explicat illum per assensum datum veritatibus à Deo revelatis, non verò per fiduciam de peccatorum commissorum obtenta remissione: S. Joan. 10. Hæc scripta sunt, ut credatis, quia quia Jesus est Filius Dei: & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus. Et Ecclesia etiam nullam aliam à baptizandis fidem exigit, quàm eorum quæ in Symbolo continentur.

Dicendum 3. fidem solam non sufficere, sed præter illam, aliarum quoque virtutum actus, tanquam dispositiones, ad justificationem consequendam requiri.

Hoc constat ex eo quòd Scriptura ad peccatoris justificationem, timoris, spei, pœnitentiæ aliarumque similium virtutum actus æque ac fidei requirit, ut mox dicetur.

4. Ad objectiones autem hæreticorum solvendas, hoc unum advertere sufficiat, nusquam haberi in Scripturis fidem solam justificare. Dicit quidem Apostolus variis in locis, nos justificari ex fide; quod verissimum est, cum sit initium ac radix omnis justificationis; sed non dicit nos ex sola fide justificari.

Dicendum 4. præter fidem quinque alias dispositiones ordinarie concurrere, ad justificationem, ut habetur in Concilio Trident. sess. c.6. scilicet divinæ justitiæ timorem, spem veniæ ex divina misericordia, dilectionem Dei, quo ipse propter se & super omnia diligatur, & ex illius dilectionis motivo odium ac detestationem peccati ac propositum novæ vitæ, observationisque mandatorum, nec non suscipiendi baptismi, in eo qui nondum baptizatus est. Est idem dicendum de pænitentiæ Sacramento, si homo baptizatus sit.

Jam quod spectat ad timorem divinæ justitiæ, dicit Concilium peccatores illo utiliter concuti: quod adversus Lu-

the-

therum declaravit: qui docuit timorem illium esse peccatum, ut patet ex Bulla condemnationis articulorum ipsius à Leone X. factæ. Et ex can. 8. ejusdem sess. 6 Concil. Trid. ubi anathema dicitur ei, qui hoc docuerit.

Hæc autem veritas, præter ipsius Concilii ac summi Pontificis authoritatem, probari potest, & error oppositus refelli ex Scriptura Prov. 14. Timor Domini fons vitæ. Eccli. 1. Timor Domini expellit peccatum. Et lib. 2 Reg. cap. 12. Nathan Propheta comminatione pœnarum Davidem ad pœnitentiã cohortatus est. Et S. Matth. 3. S. Joann. Baptista idem fecit erga Judæos. Et Christus Dominus S. Luc. 15. hortatur ad timendum eum, qui postquam corpus occiderit, animam potest mittere in gehennam. Unde patet quàm vere dixit Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 4. timorem illum gehennæ esse donum Dei, & impulsum Spiritus Sancti; non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis, quo pœnitens adjutus, viam sibi ad justitiã parat. Ut autem hæc melius intelligantur,

4. Observandum est, timorem illum servilem duplici modo concipi posse. 1. quando quis à peccato abstinet, vel bonum aliquod facit, eo tantùm fine, ut effugiat pœnam, & ita dispositus est, ut nisi timeret pœnam, nec à malo abstineret, nec bonum faceret: & sic fuga pœnæ sit quasi ultimus finis, quem sibi proponit in faciendo bono, vel abstinendo à malo: & hic timor malus est. 2. quando aliquis abstinet quidem à malo, vel bonum aliquod facit, ut pœnam effugiat: sed ita ut fuga & devitatio pœnæ sit tantum finis proximus, non verò ultimus, quo ad abstinendum à malo vel ad bonum faciendum moveatur atque ita dispositus sit, ut quamvis pœnam evitare posset, non tamen propterea vellet aut malum committere, aut bonum quod sibi faciendum est omittere. Et hic timor bonus est, atque utilis, ac de illo intelligenda sunt ea quæ suprà diximus.

Quod spectat ad spem, certum quoque est ex Scriptura, illam requiri ad justificationem. Psal. 31. Sperantem in Domino misericordia circumdabit. Prov. 28. Qui sperat in Domino, sanabitur.

De

De dilectione Dei similiter constat ex his Christi Domini verbis S. Luc. 7. Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.

De odio etiam & detestatione peccati patet ex innumeris prope Scripturæ locis, hanc præsertim dispositionem ad peccatoris justificationem requiri; sicut & propositũ novæ vitæ, observationis mandatorum, ac suscipiendi Sacramenti sive baptismi, sive pœnitentiæ, ut plenius dicetur in tractatu de Sacramentis.

Dices ex Concilio Tridentino suprà, solam contritionẽ perfectam sufficere ad peccatoris justificationem: unde sequitur illarum virtutum actus ad eam minime requiri.

Respondetur concedendo antecedens, & distinguendo consequens; non requiri ut illarum virtutum actus explicite semper eliciantur, conceditur; non requiri, ut saltem virtualiter & implicite, negatur. In actu enim perfectæ contritionis omnium illarum virtutum actus virtualiter & implicite continentur: nam qui vere dolet Deum offendisse, eo quod illum perfecte & summe diligat; is & virtualiter in Deum credit, & timet illum, si non timore servili, certe reverentiali & filiali; & sperat in eum, quem summe bonum agnoscit; & imposterum vult illi obsequi, & omnia præstare, quæ ipsi placita esse cognoscit.

SECTIO VI.

An gratia habitualis, seu charitas, augeri, vel minui, vel amitti possit?

1. QUod spectat ad primam quæstionis propositæ partem, dicendum est gratiam habitualem seu charitatem, posse in hac vita augeri. Ita S. Thomas 2. 2. q. 24. art. 4.

Constat in primis ex Scriptura. Prov. 4. Justorum semita, quasi lux splendens, crescit usque in perfectam diem; & Apoc. 22. Qui justus est, justificetur adhuc; & qui Sanctus est, Sanctificetur adhuc. Deinde ex Concilio Tridentino sess. 6. cap. 10. ubi dicit, Justificatos in ipsa justitia per

Chri-

Christi gratiam accepta, cooperante fide, & bonis operibus crescere, atque magis justificari.

Oservandum est autem gratiæ habitualis, seu charitatis augmentum non fieri instar aliarum virtutum acquisitarũ; quæ quidem, sicut per actus producuntur, sic etiam per eosdem augentur & intenduntur. Cum enim gratiæ seu charitatis habitus non producatur per actus, sed à Deo infundatur, augmentum illius à solo Deo est, tanquam à causa efficiente, non verò ab actibus bonis hominis justificati, nisi quatenus per illos ipsius gratiæ & charitatis augmentum promeretur, ut capite sequenti dicemus.

Quod spectat ad secundam quæstionis propositæ partẽ, dicendum est gratiam habitualem, seu charitatem minui non posse. Ita S. Thom. sup. art. 10.

Quod probat ex eo quòd si minueretur, hoc fieret, vel per cessationem ab actibus ipsius charitatis, vel per aliquos actus sibi contrarios; sicut & in virtutibus acquisitis, quæ utroque illo modo minuuntur: quia conservatio cujusque rei dependet à sua causa: virtutis autem acquisitæ causa sunt ipsius actus, unde illis cessantibus, vel aliis contrariis advenientibus, paulatim minuitur ipsius virtutis habitus, ac tandem totaliter corrumpitur. Hoc autem in gratia seu charitate locum non habet: cùm enim charitatis habitus neque producatur, neque augeatur per actus; hinc fit ut (præcisè loquendo) per actuum cessationem directè non minuatur, neque etiam per actus contrarios, seu per peccata: peccatum enim si mortale sit, non minuit, sed totaliter charitatis habitum corrumpit, ut mox dicetur: si autẽ veniale sit, habitum charitatis non minuit, si enim minueret, vel effectivè, vel meritoriè minueret: non effectivè, quia ipsi charitati non opponitur: neque etiam meritoriè qui enim delinquit in minori (ut ait S Doctor) non meretur detrimentum in majori: neque Deus se ab homine magis avertit, quàm homo avertat se ab ipso. Quod quamvis verum sit, rectè tamen monet S Doctor ibidem, aliquo sensu dici posse, per peccata venialia, vel per cessationem

ab exer-

ab exercitio bonorum operum, indirectè minui gratiam vel charitatem; in quantum minuitur fervor ejus, & homo magis ac magis disponitur ad totalem ipsius corruptionem.

Quod denique ad tertiam quæstionis propositæ partem attinet, certum est gratiam posse amitti.

Constat tum ex Scriptura. 1. Ezech. 18. Si averterit se justus à justitia sua, & fecerit iniquitatem, omnes justitiæ ejus non recordabuntur. Et experientia nimis funesta compertum est, justitiam & gratiam non solum posse amitti, sed etiam de facto ferè ab omnibus amitti: ac paucissimos esse, imo pene nullos, qui gratiam in Baptismo acceptam usque in finem vitæ retineant, quique pœnitentiæ remedio non indigeant.

SECTIO VII.

An aliquis certo scire possit se esse justificatum.

1. Quæstionis sensus est, an aliquis certus esse possit certitudine fidei, cui proinde non possit subesse falsum, se esse justificatum ac in statu gratiæ habitualis Sanctificantis constitutum. Pro cujus resolutione,

Dicendum 1. neminem debere, nec posse credere certo, se esse justificatum.

Est de fide contra Calvinum qui lib. 3. Inst. c. 2. 16. & sequentibus, & in Antidoto Conc. Trid. ad cap. 13. & 1. sess. 6. asserit quemlibet fidelem, non solum esse certum de sua justificatione: sed etiam teneri ad credendum se per Christi justitiam sibi imputatam, esse justificatum.

Refellitur hic error, & veritas nostræ fidei probatur 1. ex Scriptura. Eccl. 9. Nescit homo utrum odio vel amore dignus sit. Psal. 18. Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me Domine: ex quo loco Sanct. Hieron. lib. adversus Pelagianos probat justorum nemini plane cogni-

tum esse, sitne absque peccatis, an non. Et 1. Cor. 4. Nihil mihi conscius sum; sed non in hoc justificatus sum.

Probatur 2. ex Concilio Tridentino sess. 6. cap. 9. ubi expresse habetur quod, Sicut nemo pius de misericordia Dei, de Christi merito, deque Sacramentorum virtute & efficacia dubitare debet: sic quilibet, dum seipsum, suamque propriam infirmitatem & indispositionem respicit, de sua gratia formidare & timere debet; cum nullus scire valeat certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutum.

Probatur 3. ex S. Aug. serm. 23. de verbis Domini: Fortasse, inquit, tu nihil invenis in conscientia tua: invenit ille qui melius videt. Et S. Bern. serm. 3. de Adventu: Accidit ad sollicitudinis cumulum & pondus timoris, quod cum & meam, & proximi conscientiam servare necesse sit, neutra mihi satis est nota; utraque abyssus est imperscrutabilis: utraque mihi nox est.

Porro id sapientissime à Deo factum esse, ut de propria justificatione nullam habeant homines (quamdiu in hac mortali vita degunt) certitudinem; inde constat, quod (ut ait S. Aug. lib. de corrept. & grat. cap. 13.) in hoc loco tentationis tanta est infirmitas, ut etiam possit superbiam generare securitas.

Dicendum 2. quod, quamvis secundum legem ordinariam nemo scire certo possit, se esse in statu gratiæ Sanctificantis: id tamen extraordinarie, per specialem revelationem divinitus factam, posse cognosci; ut de facto Sanctissima Virgo id cognovit, cùm ab Angelo audivit: Ave gratia plena, Dominus tecum: Item S. Magdalena, cùm Christus Dominus illi dixit: Remittuntur tibi peccata tua: & etiam omnes Sancti Apostoli, ut decet S. Th. 24. de veritate a. 9.

Dicendum 3. posse etiam quemlibet justum, citra omnē revelationem, habere certitudinem aliquam moralem, seu conjecturalem de sua justificatione, signisque quibusdam & verisimilibus argumentis atque conjecturis probabiliter cognoscere, se esse in statu gratiæ, in quibus tamen,

qualiacunque ſint, nullus abſolute debet conquieſcere, neque in ſeipſo confidere, vel gloriari: quoniam (ut rectè monet Concilium Tridet. ſeſſ. 6. cap. 16.) Omnis hominum vita non humano iudicio examinanda & iudicanda eſt, ſed Dei qui illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium: & tunc laus erit unicuique à Deo.

CAPUT V.

De altero gratiæ effectu, ſeu de merito.

SECTIO I.

An poſſit homo aliquid á Deo mereri.

1. OBſervandum eſt, nos hic non ſumere nomen meriti late, prout etiam aliquando in malam partem accipitur; ut 2. Paralip. cap. 16. Iram Domini merebaris: Sed ſtricte & proprie, prout ſignificat actionem liberam, honeſtam & bonam, quæ mercede aliqua & præmio digna eſt qua in ſignificatione dicitur Eccli. 17. Omnis miſericordia faciet locum unicuique, ſecundum meritum operum ſuorum. Hac obſervatione ſuppoſita, pro quæſtionis propoſitæ reſolutione,

Dicendum eſt hominem poſſe vere & proprie aliquid à Deo mereri.

Eſt de fide contra Calvinum & ejus aſſeclas: qui nomen meriti communiter reiiciunt, tanquam divinæ gratiæ ac miſericordiæ injurioſum, ac ſuperbiam & præſumptionem redolens. Verùm quàm falſo id dicant, & ut potius deſidiæ ſuæ ac ſocordiæ; quàm ut Dei gloriæ conſulant, ex iis quæ mox dicemus, patebit. Noſtræ igitur aſſertionis veritas

Probatur 1. ex pluribus Scripturæ locis in quibus mentio fit mercedis à Deo juſtis reddendæ, propter bona illorum opera: ut S. Matth. 5. Cum perſecuti vos fuerint propter nomen meum, gaudete & exultate; quia merces

vestra multa est in cœlo. 1. Cor. 3. Vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum laborem suum.

Probatur 2. ex Concilio Arausicano can. 18. Debetur merces bonis operibus, si fiant: sed gratia quæ non debetur præcedit ut fiant. Et ex Concil. Trident. sess. 6. c. 6. Bene operantibus usque in finem, & in Deo sperantibus, proponenda est vita æterna; & tanquam gratia filiis Dei per Christum Jesum misericorditer promissa, & tanquam merces ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus & meritis fideliter reddenda.

Probatur 3. ex SS. Patribus, qui unanimi consensu bonis justorum operibus merendi vim inesse docent; ut S. Cypr. lib. de unitate Ecclesiæ post medium: Justitia, inquit, opus est, ut promereri quis possit Deum: præceptis ejus, ac monitis optemperandum est, ut accipiant merita nostra mercedem. S. August. Epist. 105. Nulla-ne, inquit, sunt merita justorum? sunt plane, quia justi sunt: sed ut justi fierent, merita non fuerunt.

Obiicies 1. S. Luc. cap. 11. Cum feceritis omnia, dicite, quia servi inutiles sumus.

Respõdetur nos esse servos inutiles (ut explicat S. Ambr. lib. 8. in S. Luc.) si consideremus id quod facimus prout à nobis tantum est, sed non ut est à Christo in nobis, per gratiam suam operante, vel ut explicat Beda in hunc locum, nos esse servos inutiles respectu Dei: cum nihil illi utilitatis accedat ex operibus nostris, quamvis per ejus misericordiam & gratiam opera illa bona nobis sint valde utilia & proficua.

Obiicies 2. ex Isai. 64. Facti sumus immundi omnes nos, & ut pannus menstruatæ omnes justitiæ nostræ.

Respondetur Prophetam illic loqui, non in persona justorum, sed Judæorum; qui cum peccatis in anima sordescerent, merito dicere poterant justitias suas, id est, legis externas observationes, immundas esse & sordidas in conspectu Dei cum (ut Christus dixit) quæ de corde exeunt, ea sunt, quæ coinquinent hominem. Ita hunc locum explicat S. Hieronymus in cõmentariis in illud Prophetæ caput.

SECTIO II.

An meritum rectè dividatur in meritum de condigno & meritum de congruo.

1. PEr meritum de condigno intelligunt Theologi meritũ illud, quod mercede ac præmio ex se dignum est cui proinde ex quadam justitia debetur merces ac præmium. Per meritum autem de congruo illud, quod, quamvis mercede non sit ex se dignum, illi tamen ex decentia quadam & congruitate debetur. Hac observatione supposita,

Dicendum 1. justos posse de condigno aliquid à Deo mereri.

Probatur 1. ex iis Scripturæ locis, in quibus dicitur justos per bona opera fieri dignos præmio & remuneratione. Sap. 3. Deus tentavit illos, & invenit illos dignos se. S. Matth. 10. Dignus est operarius mercede sua. Apoc. 3. Ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt. Item ex iis in quibus dicitur, Deum bonis justorum operibus reddere mercedem ex quadam justitia: S. Matth. 20. Quod justũ fuerit, dabo vobis. Hebr. 6. Non injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri. 2. ad Tim. 4. Bonum certamen certavi, &c. in reliquo reposita est mihi corona justitiæ; quam reddet mihi Dominus in illa die justus iudex; non solum autem mihi, sed & iis qui diligunt adventum eius. Quæ Apostoli verba Concilium Tridentinum suprà de mercede bonis justorum operibus debita & à Deo reddenda explicat.

Probatur 2. ex SS. Patribus, qui passim Deum erga justos debitorem esse dicunt: ut S. Cypr. lib. de eleemosyna: Præclara, inquit, ac divina res, salutaris operatio, quæ promeretur Christum judicem, & Deum computat debitorem, S. Ambr. lib. 7. in S. Luc. Reddes ergo, Domine quod debes: beati, quibus es debitor. S. Hieron. Epist. ad Helvidiam cap. 1. Quanta beatitudo, pro parvis magna accipere, & Deum habere debitorem. Et S. August. serm. 16. de verbis Apostoli, Possumus ita Deum alloqui tan-

quam debitorem, eique dicere: Redde quod promisisti, quia fecimus quod jussisti.

Obiicies inter Deum & creaturam nullam esse posse justitiam: neque Deum posse unquam debitorem ulli creaturæ fieri.

2. Respondetur hoc verissimum esse, si creatura præcisè secundum se consideretur; non item, si quatenùs homo justus est membrum vivum Christi Domini, & ex ejus merito ac virtute operatur. Et quamvis etiam ea ratione inter Deum & hominē non possit esse justitia strictè sumpta. est tamen inter utrumque vera aliqua ratio justitiæ latè sumptæ, qualis est inter Patrem & Filium, dominum & servum.

Dicendum 2. dari etiam meritum de congruo.

Probatur ex iis Scripturæ locis, in quibus aliquid à Deo peccatoribus dari dicitur, intuitu aliquorum bonorum operum ut Exod. 1. refertur de obstetricibus Ægyptiorum, & Act. 10. de Cornelio Centurione. Certum est autem peccatores nihil à Deo posse de condigno mereri, ut sectione sequenti dicetur. Unde sequitur meritum illorum esse tantum de congruo.

SECTIO III.

Quænam conditiones requirantur ad meritum, ex parte illius qui meretur?

1. QUæstio intelligenda est de merito condigno quod propriè & simpliciter meritum dicitur, & pro illius resolutione,

Dicendum est duas potissimum conditiones requiri ex parte illius qui meretur. Prima est, ut sit in statu gratiæ sanctificantis. Secunda, ut sit in statu viæ. Ita communiter omnes.

Primæ conditionis necessitas probatur 1. ex Scriptura. S. Joan. 15. Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me manseri-

feritis. Et 1. Cor. 13. Si distribuero in cibos pauperũ omnes facultates meas, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.

Probatur 2. ex Concilio Tridentino sess. 6. cap. 16. ubi meritum dicitur esse fructus justificationis; diciturque sine unione cum Christo, ac virtute quam in justificatos influit, bona illorum opera meritoria esse non posse.

Probatur 3. ex S. Greg. lib. 2. Moral. cap. 8. ubi dicit, quod non Abel ex muneribus: sed ex Abel munera oblata placuerunt quasi dicat, Deum priùs intueri personam, quàm munera & opera ejus; illaque ipsi accepta esse non posse, nisi persona offerentis, vel operantis ipsi grata & accepta sit.

Secundæ conditionis necessitas constat 1. ex Scriptura. S. Joan. 9. Venit nox (mortis tempus scilicet) quando nemo potest operari Galat 6. Dum tempus habemus, operemur bonum. Eccles. 11. In quocunque loco ceciderit lignum, ibi erit.

Constat 2. ex S Hier. in c. 6. 1. ad Cor. Tempus, inquit, sementis, est vita præsens quam currimus cum vita ista transierit, operandi tempus auferetur. Et S. August. in Enchir. cap. 110. Nemo, inquit, speret quod hic neglexerit, cum obierit, apud Deum promereri,

Ratio autem hujus conditionis alia non est, quàm ipsius Dei voluntas, qui constituit ut merita omnia morte finirentur; alias, si ita voluisset, beati etiam in cœlo mereri potuissent, cùm status beatitudinis merito non repugnet, ut patet in Christo Domino.

SECTIO IV.

Quænam conditiones requirantur ex parte actus meritorij.

1. DUæ sunt præsertim conditiones, quæ ex parte actus requiruntur ad hoc ut sit meritorius.

Conditio prima est, ut sit liber, non tantùm à coactione,

sed etiam à necessitate. Quod hæc conditio requiratur ex parte actus.

Probatur 1. ex Scriptura. Eccli. 31. ubi de homine justo bene operante hæc dicuntur: Qui probatus est in illo, & perfectus est, erit illi gloria æterna: qui potuit transgredi & non est transgressus: facere mala, & non fecit: ideò stabilita sunt bona illius in Domino. Et 2. Cor. 6. ubi Apostolus loquens de eleemosyna, ad quam fideles hortabatur: unusquisque, prout destinavit in corde suo, non ex justitia, aut ex necessitate.

Probatur 2. ex SS. Patribus, qui unanimiter hanc in bonis operibus conditionem requirunt: ut S. Justin. mart. Apolog. 1. circa medium, ubi de bonis justorum operibus loquens. Neque enim, inquit, quidquam horum laude dignum esset, nisi utramque in partem convertere, & quasi flectere se possent. S. Iren. lib. 4. cap. 11. Qui operantur bonum, gloriam & honorem percipient, quoniam operati sunt bonum, cum possent illud non operari. Tertull. lib. 2. contra Marcion. capite. 4. Tota libertas arbitrii concessa est homini, ut sui dominus constanter occurreret & bono sponte servando, & malo sponte vitando, &c. Cæterum nec boni nec mali merces jure pensaretur ei, qui aut bonus aut malus necessitate inventus fuisset. Sanctus Hieron. lib. 2. cont. Jovin. Liberi arbitrii nos condidit Deus; nec ad virtutes, nec ad vitia necessitate trahimur, alioquin, ubi necessitas, nec corona, nec damnatio est. Quam illius sententiam referens & approbans S. Augustinus lib. de nat. & grat. cap. 5. Quis, inquit, non agnoscat, quis non toto corde suscipiat, quis taliter conditam humanam neget esse naturam? sed in rectè faciendo, ideò nullum est vinculum necessitatis, quia libertas est charitatis. S. Bernard. lib. de grat. & lib. arb. non longè post initium, ubi necessitas, inquit, ibi libertas non est, nec meritum.

2. Probatur 3. ex eo quod ad demeritum seu peccatū requiritur ut peccantis voluntas libera sit, non solùm à coactione, sed etiam à necessitate: ergo à contrario ad meritum

ritum benè operantis voluntas nullam in agendo non modo coactionem, sed etiam necessitatem pati debet. Consequentia patet, cùm utrobique sit par ratio. Antecedens probatur ex S. August. lib. de duabus animabus, ubi dicit cap. 11. Neminem vituperatione suppliciove dignum esse, qui id non faciat, quod facere non potest. Additque: Nonne ista cantant, & in montibus pastores, & in theatris Poëtæ, & indocti in circulis, & docti in bibliothecis, & magistri in scholis, & antistites in sacris locis, & in orbe terrarum genus humanum? Et in lib. de libro arbitrio cap. 18. Quis enim peccat in eo, quod nullo modo caveri potest? peccatur autem, caveri igitur potest.

3. Secunda conditio requisita ex parte ipsius actus, ad hoc, ut sit meritorius, est ut sit bonus & honestus, tam ex parte objecti, quàm finis & aliarum circumstantiarum, id est, ut actus ille habeat objectum bonum & honestum, & fiat proter finem bonum ac Deo gratum, ac in ipsum Deum, vel actualiter, vel saltem virtualiter referatur, nec ulla prava circumstantia vitietur.

Hujus conditionis necessitas constat ex eo quod in Scripturis retributio, merces, & corona promittuntur tantùm operibus bonis. Id etiam expresse habetur in Concilio Tridentino sess. 6. c. 16. & cap. 31. & 32. unde S. August. lib. de grat. & lib. arbit. cap. 6. Quæ mala sunt, inquit, non coronat Deus. Quod autem opera illa bona nulla mala circunstantia vitiari debeant, patet ex eo quod, si aliqua tali circunstantia vitiarentur, desinerent esse bona & honesta: Cùm juxta commune Philosophorum axioma, bonum sit ex integra causa, malum ex quocumque defectu: quod fusiùs explicabitur in tractatu de actibus humanis.

Addunt aliqui Doctores tertiam conditionem ex parte ipsius actus ad hoc ut sit meritorius: nimirum ut à charitate sit elicitus, aut saltem imperatus. Quamvis autem verum sit actus illos, qui à charitate eliciuntur aut imperantur, esse maximè meritorios præ actibus aliarum quarumcumque virtutum: Nihilominus divinam largitatem ac beni-

guitatem magis commendat sententia illorum, qui existimant conditionem hanc, licet optimam, minime tamen esse necessariam ad meritum, quam proinde ut probabiliorem amplectimur, asserimusque cuivis operi bono & honesto hominis justi, quamvis non eliciatur ex motivo vel imperio charitatis, inesse veram & propriam rationem meriti: dummodo conditiones omnes supra explicatæ illi adsint.

Probatur hæc sententia 1. ex iis omnibus Scripturæ & Sanctorum Patrum testimoniis, quæ prope innumera sunt; in quibus excitantur & adjuvantur homines ad opera misericordiæ aliarumque virtutum exercenda, nulla facta mentione, quod ex motivo, vel imperio charitatis fieri debeant, asseriturque bonis illis operibus reddendam esse à Deo mercedem.

4. Probatur 2. ex Concilii Trident. sess. 6. cap. 16. ubi postquam dixit Christum Dominum in justificatos jugiter influere virtutem, id est, gratiam actualem, quæ bona eorum opera antecedit, comitatur, subsequitur, addit postea, Nihil deesse ipsis justificatis, quominus operibus illis, quæ in Deo (hoc est in statu gratiæ habitualis Sanctificantis, seu charitatis, per quam Deo unimur, & in ipso manemus) sunt facta, divinæ legi plene satisfecisse; & æternam vitam promeruisse censeantur.

Ex quibus Concilii verbis constat, bonis operibus, quæ per gratiæ actualis auxilium, & in statu gratiæ Sanctificantis fiunt; nihil deesse, quominus sint meritoria. Atqui talia sunt opera bona justorum, quæ conditiones suprà explicatas habent: fiunt enim in statu gratiæ Sanctificantis ut supponimus: fiunt etiam per auxilium gratiæ actualis, ut cap. 1. docuimus. Ergo talia opera sunt meritoria, nec ulterius requiritur ut à charitate eliciantur, aut imperentur.

Confirmari potest eadem sententia ex can. 24. ejusdem sess. ubi anathema profertur in eum qui dixerit Justitiam acceptam non conservari, atque etiam augeri, coram Deo per bona opera. Ubi duo advertenda sunt. Primum est, ju-

stiti-

ſtitiam ſeu gratiam Sanctificantem augeri per bona opera, non phyſice, ſed tantum meritorie, ut ſupra diximus; ac proinde, quando Concilium dicit iuſtitiam, ſeu gratiam augeri per bona opera, idem eſſe, ac ſi diceret, hominem juſtum per bona opera, ipſius juſtitiæ & gratiæ augmentū promereri. Secundum eſt, Concilium loqui de quibuſcumque operibus bonis in diſtincte & indefinite, ut recte obſervavit B. Franciſcus Saleſius in tractatu divini amoris lib. 3. cap. 2. unde (ut ibidem monet) ubi nihil excipitur, nihil diſtinguendum eſt: proinde ipſius Concilii verba intelligi debent de quibuſcumque juſtorum operibus, dummodo ex omni parte bona ſint, qualia ſunt illa, quæ ſupradictas cōditiones habent, quæque haud dubie iuxta Concilij mentē ſunt vere meritoria.

Probatur 3. hac ratione ducta ex ſupra relatis Concilii verbis: iiſdem operibus poteſt homo iuſtus mereri, quibus poteſt divinæ legi ſatisfacere. Atqui poteſt homo iuſtus divinæ legi ſatisfacere per opera moraliter bona, etiamſi non fiant ex motivo vel imperio charitatis: Quis enim dixerit hominem iuſtum v. g. eleemoſynam graviter, aut extreme indigenti erogantem ex motivo obedientiæ quia Deus ſic fieri præcepit, non ſatisfacere divino præcepto, quo eleemoſyna in tali caſu facienda præſcribitur? Ergo ſi per illud opus moraliter bonum divinæ legi ſatisfacit; quamvis illud non eliciat ex motivo vel imperio charitatis, per idem opus bonum etiam mereri poterit.

Quæres an præter ſupradictas conditiones, tam ex parte operantis, quàm ex parte operis, requiratur inſuper pactum vel promiſſio ex parte ipſius Dei.

Reſpondetur affirmative cum S. Doctore q. 14. art. 1. ad 3. ubi dicit actionem noſtram non habere rationem meriti, niſi ex præſuppoſitione divinæ ordinationis.

Conſtat ex Scriptura, in qua bonorum operum merces dicitur reddi ex promiſſione Dei S. Jac. 1. Cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe. Et ex S. Auguſt. in Pſalm. 86. Debitorem,

inquit, Dominus ipse fecit se, non accipiendo, sed promittendo. Accedit & hæc ratio, quia reddenti acceptum non debetur merces, nisi ex promissione remunerantis, Atqui, quando aliquis bonum operatur, Deo reddit quod ab illo accepit: unde Cælestinus Papa in Epist. ad Episcopos Galliæ, Tanta est, inquit, bonitas Dei erga homines, ut nostra velit esse merita, quæ sunt ipsius dona.

Ex dictis colliges quinque conditiones requiri ad hoc, ut opus aliquod sit de condigno meritorium. Prima est, ut is qui meretur, sit in statu viæ. Secunda ut sit in statu gratiæ Sanctificantis. Tertia, ut liber sit ab omni coactione & necessitate. Quarta, ut opus quod exercet, sit omni ex parte bonum & honestum. Quinta denique, ut intercedat pactum & promissio ex parte ipsius Dei de mercede pro hujusmodi opere bono retribuenda. Ad hoc autem ut opus sit meritorium de congruo, secunda & quinta conditio minimè requiruntur, sed sufficit status viæ, libertas operantis ac bonitas & honestas operis.

SECTIO V.

Quænam res cadant sub meritum.

1. Quæstio intelligenda est de rebus illis, quas quis sibi mereri potest; de iis enim, quas alteri potest mereri, agetur sectione 7. & pro illius resolutione,

Dicendum 1. neminem de condigno vel de congruo posse sibi primam gratiam actualem promereri.

Hæc veritas quæ de fide est, constat tùm ex Scriptura, 2. Timoth. 1. Vocavit nos vocatione sua Sancta, non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum & gratiam. Tum ex Concil. Trident. sess. 6. c. 5. ubi dicit, Iustificationis exordium in adultis à Deo per Jesum Christũ, præveniente gratia, sumendum esse; hoc est ab ejus vocatione, quæ nullis eorum existentibus meritis vocantur. Tum etiam ex iis omnibus quæ c. 1. contra Pelagianos & Semipelagianos allata sunt.

Dicendum 2. hominem in statu peccati mortalis, non posse ullis bonis operibus, de condigno, mereri primam gratiam iustificantem, posse tamen de congruo.

Quod non possit de condigno, constat ex Scriptura. Rom. 4. Iustificati gratis per gratiam ipsius, id est Christi; quæ verba expendens Concil. Trident. sess. 6. c. 8. Gratis, inquit, iustificari dicimur: quia nihil eorum quæ iustificationem præcedunt, sive fides, sive opera, ipsius iustificationis gratiam promerentur; de condigno scilicet.

Quod autem peccator, gratiæ actualis auxilio præventus possit de congruo primam gratiam Sanctificantem promereri, constat ex Scriptura. Dan. 4. ubi Propheta Nabuchodonozorem infidelem & peccatorem alloquens, Peccata, inquit, tua eleemosynis redime. Et ex S. Aug Epist. 89. q. 4. Si dives epulo pauperis ulcerosi misertus fuisset, mereretur & ipse misericordiam. Et Epist. 105. jam alias citata, Neque, inquit, ipsa remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat: neque enim nullum est fidei meritum.

2. Dicendum 3. hominem in statu gratiæ sanctificantis constitutum, posse ipsius gratiæ augmentum de condigno promereri. Ita S. Thom. q. 114. art. 8. Probatur ex Concilio Trident. sess. 6. can. 32. ubi profert anathema in eum qui dixerit, Hominem iustificatum, bonis operibus non verè mereri augmentum gratiæ. Quæ illius verba de vero & propriè dicto merito, quale est meritum de condigno, intelligenda sunt: non autem de congruo, quod non nisi im propriè meritum dicitur.

Probatur præterea ex eo quod eiusmodi iustorum bonis operibus nihil desit ad hoc, ut sint augmenti ipsius gratiæ de condigno meritoria. Sunt enim (ut supponimus) opera ex omni parte bona, liberè ab homine viatore & iusto exercita; & præterea eiusmodi operibus gratiæ augmentum Deus promisit. S. Joan. 14. Si quis diligit me, mandata mea servabit; & ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis; illis enim verbis, dum Spiritus San-

Sanctus iustis promittitur, augmentum ipsius gratiæ promitti intelligendum est, ut docet S. Aug. tract. 74. in S. Joan. Restat ut intelligamus Spiritum Sanctum habere illum, qui diligit; & diligendo mereri, ut plus habeat, & plus habendo diligat.

Dicendum 4. hominem iustum sibi reparationem post lapsum non posse de condigno promereri.

Constat ex iis verbis Ezech. 18. Si averterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem omnes iustitiæ eius quas fecerat, nō recordabuntur. Ex quibus rectè inferunt Theologi, omnia hominis iusti merita mortificari & extingui per peccatum mortale superveniens nemo autem meretur per opera quæ mortificata & extincta sunt. Prætereà nunquam Deus promisit se quibuscunque iusti operibus hanc concessurum gratiam, ut si iustus ille peccatum aliquod mortale committat, ipsi tempus pœnitendi, & gratiā efficacem à peccato resurgendi concedat: quæ tamen promissio necessaria esset ad hoc ut de condigno illam promereri posset.

3. An autem id saltem de congruo mereri possit, valde dubium & incertum est quamvis enim quidam Theologi hoc asserant, alii tamen probabilius negare videntur Quia ut ex antedictis patet) omnia prorsus merita hominis iusti per peccatum mortale quod committit extinguuntur: unde, quamdiu in statu illo peccati remanet, nullum prorsus effectum habere possunt.

Dicendum 5. hominem iustum non posse de condigno finalem in statu gratiæ perseverantiam ullis operibus bonis promereri. Ita S. Thom. suprà art. 9.

Constat 1. ex eo quod dicit Apostolus omnes & quoscunque Justos alloquens Philipp. 2. Cum metu & tremore salutem vestram operamini: metu autem illo ac timore amplius non indigeret, qui finalem perseverantiam de condigno semel meritus esset.

Constat 2. ex Concilio Trident. sess. 6. cap. 13. ubi dicit neminem sibi certi aliquid absoluta certitudine circa perse-

verantiam suam posse polliceri; posset autem is, qui perseverantiam illam de condigno meritus esset.

Constat 3. eo quod nulla in Scripturis habetur Dei promissio de dono perseverantiæ, infallibiliter in ullius boni operis compensationem tribuendo per modum mercedis: quin potius vetat nos de perseverantia esse securos 1. Cor. 10. Qui se existimat stare, videat ne cadat. Apoc. 3. Tene quod habes; & nemo accipiat coronam tuam.

Quæres an saltem de congruo iustus finalem in gratia perseverantiam mereri possit?

4. Respondetur affirmative, quia quamvis Deus illam tanquam alicuius operis mercedem non promiserit est tamen eius infinitæ bonitati valde congruum, ut illam iusto humiliter & obnixe petenti tribuat: alias, si illius perseverantiæ donum justus nulla ratione mereri posset, frustrà pro illo impetrando Deum oraret. Quare, cum saluberrimum sit & consultissimum homini justo quotidie donum perseverantiæ illius finalis à Deo postulare: indicium est quod possit illam aliquo pacto promereri & impetrare. Unde S.August. lib. de bono persev. cap. 17. Restat, inquit, in his bonis usque in finem perseverantia, quæ frustrà quotidie à Deo poscitur, si non eam Dominus per gratiam suam in illo, cujus orationem exaudiet, operatur.

Dicendum 6. bona temporalia, quatenus ad vitam æternam consequendam necessaria sunt, cadere posse sub meritum condignũ hominis justi Ita S.Thom supra art. 10.

Probatur ex eo quod qui potest mereri finem, potest etiam mereri media necessaria ad illum finem: Atqui justus salutem æternam de condigno mereri potest, ut constat, tum ex antedictis, tum ex iis quæ sectione sequenti dicentur. Ergo poterit etiam de condigno mereri bona illa temporalia, quatenus sibi necessaria sunt ad vitam æternam consequendam; id est, poterit mereri ut Deus speciali providentia ità disponat rerum exteriorum ordinem, ut conatus viri justi necessarius ad bona illa temporalia obtinenda, suum effectum assequatur.

Hinc

Hinc sequitur bona temporalia non dari justis secundũ proportionem & quantitatem meritorum, sicut ipsis tribuuntur bona spiritualia gratiæ; sed prout magis, vel minus ipsis conducunt ad salutis æternæ consecutionem. Unde fit ut multi justi relinquantur in extrema paupertate alii è contra divitiis affluant, alii in statu quasi, in medio Deo pro sua providentia ita disponente, prout unicuique videt magis expedire ad salutem.

Quod si de iis bonis temporalibus, præcise & secundũ se consideratis, quæstio sit; dicendum est illa non cadere sub meritum de condigno: cùm ut sic re vera bona non sint, sed res indifferentes, quibus homo bene vel male uti potest, ac proinde ad quæ Christi gratia (quæ est omnis meriti principium) non ordinatur. Posse tamen cadere sub meritum de congruo: unde S. Aug. passim in lib. de Civit. Dei dicit, Deum virtutes antiquorum Romanorum variis bonis temporalibus compensasse.

SECTIO VI.

An justus de condigno mereri vitam æternam possit.

1. NEgant hæretici hujus temporis, affirmant è contrario Catholici; quorum sententia, ut certissima & fide credenda.

Probatur 1. ex Scriptura. S. Matth. 5. Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam; quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Et ibidem, Merces vestra copiosa est in cœlis. Rom. 2. Reddet unicuique secundum opera sua, iis quidem, qui secundum patientiam boni operis, gloriã & honorem & incorruptionem quærunt, vitam æternam.

Probatur 2. ex Concilio Trident. sess. 6. cap. 16. ubi dicit vitam æternam, tanquam mercedem, ex ipsius Dei promissione bonis justorum operibus & meritis esse fideliter reddendam. Et can. 3. anathema profertur in eum, qui dixerit justificatum bonis operibus non vere mereri

vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ (si tamen in gratia decesserit) consecutionem, atque etiam gloriæ augmentũ.

Probatur 3. ex S. Basil. orat. in initium Proverbiorum; Omnes, inquit, quia viam Evangelicam incedimus, mercatores sumus, per opera mandatorum nobis possessionẽ cœlestium comparantes: quibus verbis, cùm dicat bona opera esse veluti pretium, quo gloria cœlestis emitur; hinc sequitur illa esse vere digna, quæ tali gloria compensentur, ac proinde illius de condigno meritoria. Et S. Aug. Epist. 105. ad Sixtum, Sicut, inquit, merito peccati, tanquam stipendium redditur mors: sic merito justitiæ, tanquam stipendium, vita æterna.

Probatur 4. ex eo quod in bonis justorum operibus reperiuntur omnes conditiones necessariæ ad promerendum de condigno vitam æternam. Sunt enim opera libere ab homine justo & viatore facta, & ex omni parte bona, ut supponimus; & talibus operibus Deus pro mercede vitam æternam pollicitus est, juxta quod dicit Apostolus 1. Timoth. 4. Pietas ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ quæ nunc est, & futuræ. Ex Tit. 1. In spem vitæ æternæ, quam promisit, qui non mentitur, Deus.

2. Obiicies variis in Scripturæ locis dici gloriam æternam dandam esse justis hominibus ex Dei misericordia: Ergo non ex justitia, nec proinde illam iusti de condigno merentur.

Respondetur illorum Scripturæ locorum, quæ à S Augustino diligenter expenduntur, tum citata Epist. 105. tum in lib. de corrept. & gr. cap. 13. duas afferri expositiones, una est gloriam æternam ex divina misericordia iustis tribui, non quod non sit vera merces meritorum, sed quia ipsa iustorum merita ex Dei misericordia & gratia ortum ducunt. Altera est, quia iusti ex hac vita decedentes semper divina indigent misericordia, ut æternæ vitæ mercedẽ percipiant: nullus est enim adeo iustus, qui in multis non offendat, quique peccata venialia non committat, sine quibus (ut ait S. August.) nulli vivunt, & pauci vitam fini-

unt

unt unde divina indigent misericordia, ut illorum remissionem percipiant, & sic ad æternæ vitæ fruitionem perveniant.

Addere possumus vitæ æternæ mercedem recte dici ex divina dari misericordia; quia Deus (secundum commune Theologorum axioma) iustos semper remunerat supra condignum; & ipsius gloriæ cælestis merces quorumcumque operum meritum longe exuperat: unde S. Basil. in illud Psal. 114. Convertere anima mea in requiem tuã: Proposita est, inquit, æterna requies iis, qui legitime in hac vita decertarint, quæ non secundum operum debitum ac meritum retribuitur, sed iuxta magnificentiam Dei iis qui in ipsam speraverunt, exhibetur. Et S. Fulgent. lib. 1. cap. 10. ad Monimum rationem reddens, cur vita æterna dicatur gratia, cum sit merces meriti, dicit, id esse, Quia non solum donis suis Deus dona sua reddit: sed etiam quia tantum ibi gratia divina retributionis exuberat, ut incomparabiliter atque ineffabiliter omne meritum, quantumvis bonæ & ex Deo datæ humanæ voluntatis atque operationis excedat.

Quæres hic obiter in quo consistat vita illa & beatitudo æterna, quam iusti bonis operibus promerentur. Pro illius quæstionis resolutione,

Dicendum 1. vitam illam & beatitudinem æternam, proprie & formaliter consistere in actionibus intellectus simul & voluntatis, quibus beati Deum prout in se est, clare vident, perfecte amant, illoque perfruuntur.

De actione intellectus constat ex Scriptura Psalm. 83. Videbitur Deus Deorum in Sion. Joan. 3. Videbimus eum sicuti est, 1 Cor. 1. 3. Videmus nunc per speculum in ænigmate; tunc autem facie ad faciem. Item ex S. Ambr. lib. 1. cap 2. Offic. Scriptura posuit vitam æternam in cognitione divinitatis. S. August. lib. 1. de Trint. cap. 10. Christus tradet regnum Deo Patri, quando perducet credentes ad contemplationem Dei, ubi est finis omnium bonarum actionum.

De

De actione autem voluntatis constat ex eadem Scriptura. Psal. 35. Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. S. Matth. 5. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam; quoniam ipsi saturabuntur. Vera autem saturitas propriè respicit appetitum & voluntatem, & in cælesti beatitudine tantum reperitur: Et ita hunc locum exponit. S. Hier. c. 32. Item ex S. Augu. lib. 1. de Doctrina Christ. cap. 20. Summa hæc est merces, ut fruamur Deo: Et lib. 22. de Civit. cap. ult. Ibi (in cœlesti beatitudine scilicet) vacabimus & videbimus, videbimus & amabimus, amabimus & laudabimus; ecce quod erit in fine, sine fine nã quis alius est noster finis, nisi pervenire ad regnum, cuius nullus est finis; Et S. Bern. Epist. 28. Sicut in hac vita initiat fides & desiderium; ita in alia consummat visio & amor.

Dicendum 2. ad complementum illius beatitudinis, pertinere quoque ipsius corporis resurrectionem & glorificationem.

Quod corpora sint resurrectura, constat ex Scriptura. Job 19. In novissimo die de terra surrecturus sum, & rursum circumdabor pelle mea. 1. Cor. 15. Canet enim tuba, & mortui surgent incorrupti.

Quod autem iustorum corpora sint glorificanda, constat ex eo quod dicit Apostolus ibidem: Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale. Seminatur in corruptione, surget in incorruptione: seminatur in ignobilitate, surget in gloria.

Porro hæc corporum glorificatio in eo consistit, quod corpora rediviva Sanctorum insignia quædam & præclara ornamenta Ecclesiæ habitura sint, quæ communiter dotes gloriæ vocantur, & quatuor præsertim à Doctoribus enumerantur: Scilicet impassibilitas, ratione cuius nulla unquam molestia aut dolore afficientur, ut dicitur Apoc. 21. Mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor. neque dolor. Claritas, qua luce quadam excellentissima radiabunt. S. Matth. 13. Fulgebunt iusti sicut Sol. Et 2. Cor. 3.

Refor-

Reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ. Agilitas qua corpus ab onere, quo nunc premitur, liberabitur; & facillimè in quamcumque partem pro libito moveri ita poterit, ut ea motione nihil celerius esse queat. Ita docet S. August. lib. 13. de Civit. c. 18. & 20. & lib. 22. c. 11. & S. Hier. in cap. 40. Isai unde ab Apostolo dicitur 1. Cor. 15. Seminatur in infirmitate, surget in virtute. Subtilitas denique, qua fiet, ut corpus animæ imperio perfecte & omnimodè subiiciatur, eique ad nutum præsto sit: quod ex suprà citatis Apostoli verbis colligitur: Seminatur corpus animale, surget spirituale. Quæ quidem verba non sic intelligenda sunt; quod Sanctorum corpora in resurrectione futura sint æetherea, aut àërea aut auræ & spiritui similia, ut quidam olim arbitrati sunt, contra quos agit S. Hier. Epist. 61. ad Pammachium: sed quia, quamvis corpora beatorum vera carne constent ut ibidem probat, perfectæ subtilitatis dote prædita erunt, per quam dotem perfectissimè spiritui subiicientur, ideoque corpus Sanctorũ ab Apostolo spirituale futurum esse dicitur

4. Dicendum 3. præter supradictæ beatitudinis dona, quæ omnibus beatis (licet inæqualiter pro meritorum inæqualitate) communia erunt; tria insuper specialia gloriæ præmia quibusdam Sanctorum bonis operibus esse à Deo constituta, quæ communiter aureolæ vocantur, quasi parvæ coronæ aureæ, non quod simpliciter in se maximæ non sint, sed quod in comparatione ipsius essentialis beatitudinis sint exiguæ. Hæ autem tres aureolæ conceduntur ob tres insignes victorias, quas justi aliqui præ aliis in hac vita reportaverint: contra carnem quidem per continentiam virginalem: contra mundum verò, sustinendo opprobria & persecutiones mundi usque ad mortem propter Deum; contra diabolum denique, per sapientiam & doctrinam; qua non tantùm à se, sed etiam ab aliis ignorantiæ & infidelitatis tenebras, in his quæ ad salutem spectant, propulsaverint. Diabolus enim tenebrarum princeps dicitur, & continuo decipere, & in errorem homines mittere nititur.

Et sic hæ tres aureolæ Virginibus, Martyribus & Doctoribus competunt. Et de Virginibus, quidem specialis mentio Apoc. 14. ubi dicitur quod ii, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, sequuntur agnum quocumque ierit, & canticum novum cantant, quod alii cantare non possunt. De Martyribus autem ejusdem lib. c. 7. dicitur quod ii, qui venerunt ex magna tribulatione, & laverunt stolas suas in sanguine Agni, amicti sunt stolis albis, & palmas in manibus gestant. De Doctoribus denique Dan. 11. dicitur quod qui ad justitiam erudiunt multos, fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates: Et S. Matth. 5. dicitur quod is qui fecerit & docuerit, magnus vocabitur in regno Cœlorum.

5. Dicendum 4. beatum in fruitione gloriæ æternæ semper mansurum, ac gloriam illam ejus fore æternam. Est de fide.

Constat ex eo quod beatitudo illa passim in Evangeliis & aliis Sacræ Scripturæ libris vocatur vita æterna, etenim æterna non esset, nec dici posset, si aliquando amittenda esset. Eadem veritas definita est ab Ecclesia in 6. Synodo generali in Epist. Sophronii, quæ actione 11. lecta, actione 13. recepta & approbata est. Et in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. c. Firmiter. Quare Sanctus Augustinus lib. 12. de Civit. c. 20. vocat turpem eorum stultitiam qui putant Sanctorum beatitudinem aliquando esse desituram.

SECTIO VII.

An unus possit alteri mereri primam gratiam & alia dona ad salutem necessaria.

1. Quæstio intelligi debet de puro homine certū est enim Christum Dominum potuisse ratione unionis hypostaticæ, de condigno pro aliis mereri, & de facto nobis quascumque gratias fuisse promeritum, ut in tractatu de Incarnatione diximus. Intelligi etiam debet secundum legem

gem Dei ordinariam, & posito rerum statu qui nunc est, quia nihil repugnat, si Deus ita vellet, talem ac tantam gratiam puro homini concedi, ut accedente præsertim Dei pacto & promissione, non tantum sibi, sed etiam aliis mereri aliquid de condigno posset. Hac observatione præmissa, pro quæstionis propositæ resolutione,

Dicendum 1. purum hominē nullam posse gratiā alteri de condigno promereri. Ita S.Th.q.114 a.6.

Probatur 1. ex eo quod dicitur 1. Cor. 5. & passim in aliis Scripturæ locis, unumquemque recepturum, prout egerit ipse, non alter pro eo. Unde S.Hier. in c. 25. S. Matth. Vnusquisque, inquit, pro operibus suis mercedem accipiet. Et S. Aug. tra. 102. in S. Joan. explicans hæc Christi Domini verba; Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis; Exaudiuntur, inquit, omnes Sancti pro seipsis, non autem pro omnibus exaudiuntur, vel amicis, vel inimicis suis, vel quibuslibet aliis: quia non utcunque dictum est (dabit) sed dabit vobis.

Dicendum 2. posse unum alteri primam gratiam aliaque dona de congruo promereri.

Constat 1. ex Scriptura Job 4. Job servus meus orabit pro vobis, faciem ejus suscipiam, ut non vobis imputetur stultitia. S. Iac. 5. Orate pro invicem, ut salvemini.

Constat 2. ex praxi universæ Ecclesiæ in qua hæc pia consuetudo semper viguit, ut fideles pro invicem orarent unde S. Aug. serm. 90. de diversis c. 20. Si martyr Stephanus non orasset, Ecclesia Paulum hodie non haberet.

Observandum est autem, unum alteri primam gratiam Sanctificantem aut illius augmentum non aliter mereri, etiam de congruo posse: nisi in quantum meretur illi gratias actuales, aut alia media, quibus ad illam gratiam aut ejus augmentum disponatur. Ut autem ejusmodi sequatur effectus, opus est ut is, qui pro altero meretur, opus illud bonum, quo meretur, saltem interpretative, referat ad hunc finem. Requiritur etiam prætereà ut is, in cu-

in cuius gratiam opus illud bonum dirigitur, nullum eius effectui obicem ponat.

Porrò cum hoc meritum (sicut diximus) quadam solū congruentia, & convenientia, non verò ulla Dei promissione innitatur: fieri etiam aliquando potest, ut effectum suum non consequatur; cum possint esse aliæ rationes, ob quas magis conveniens sit, ut Deus bona illa non conferat, quæ unus alteri impetrare ac promereri intendit. Hinc apud Ierem. cap. 31. dicebat Deus, Si Moyses & Samuel steterint coram me, non est anima mea ad populum istum.

Atque hactenus de gratia divina eiusque effectibus, ad ipsius gratiæ omniumque eius effectuum authoris & largitoris maiorem gloriam.

CONSTITVTIO SS. IN CHRISTO P. ac D. N. D. ALEXANDRI Papæ VII. super quinque Propositionibus, ab INNOCENTIO X. damnatis.

ALEXANDER EPISCOPVS, SERVVS Servorum Dei.

Vniversis Christi fidelibus Salutem, & Apostolicam benedictionem.

AD Sacram B. Petri Sedem, & universalis Ecclesiæ regimen inscrutabili divinæ Providentiæ dispositione, nullis nostris suffragantibus meritis evecti, nihil nobis antiquius ex muneris nostri debito esse duximus, quam ut Sanctæ fidei nostræ, ac Sacrorum dogmatū integritati, tradita nobis à Deo potestate opportune consuleremus.

Ac licet ea quæ Apostolicis Constitutionibus abunde fuerunt definita, novæ decisionis, seu declarationis accessione nequaquam indigeant: quia tamen aliqui publicæ tranquillitatis perturbatores illa in dubium revocare, vel subdolis interpretationibus labefactare non verentur, ne morbus iste latius divagetur, promptum Apostolicæ aucto-

ritatis

ritatis remedium censuimus non esse differendum. Emanavit siquidem aliàs à fel. recordationis Innocentio PP. X. Prædecessore nostro Constitutio, declaratio, & definitio, tenoris qui sequitur, videlicet:

INnocentius Episcopus servus servorum Dei, Universis Christi fidelibus salutem, & Apostolicam benedictionem. Cum occasione impressionis libri, cui titulus Augustinus Cornelij Jansenij Episcopi Iprensis, inter alias ejus opiniones orta fuerit, præsertim in Galliis controversia super quinque ex illis, complures Galliarum Episcopi apud Nos institerunt, ut easdem Propositiones nobis oblatas expenderemus, ac de unaquaque earum certam & perspicuam ferremus sententiam.

Tenor verò præfatarum Propositionum est prout sequitur.

Prima: Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus, & conantibus secundum præsentes, quas habent vires, sunt impossibilia; deest quoque illis gratia, qua possibilia fiant.

Secunda: Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur.

Tertia: Ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione.

Quarta: Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium Fidei: & in hoc erant hæretici, quod vellent eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare.

Quinta: Semipelagianũ est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse.

Nos, quibus inter multiplices curas, quæ animum nostrum assidue pulsant, illa in primis cordi est, ut Ecclesia Dei nobis ex alto commissa purgatis pravarum opinionũ errori-

erroribus, tuto militare, & tanquam navis in tranquillo mari, sedatis omnium tempestatum fluctibus, ac procellis, secure navigare, & ad optatum salutis portum pervenire possit.

Pro rei gravitate, coram aliquibus S. R. E. Cardinalibus ad id specialiter sæpius congregatis, à pluribus in Sacra Theologia Magistris, easdem quinq; Propositiones, ut suprà nobis oblatas fecimus singillatim diligenter examinare, eorumque suffragia, tum voce tum scripto relata mature consideravimus, eosdemque Magistros, variis coram nobis actis Congregationibus, prolixe super iisdem ac super earum qualibet disserentes, audivimus.

Cum autem ab initio hujuscemodi discussionis ad Divinum implorandum auxilium multorum Christi fidelium preces, tum privatim, tum publice indixissemus, postmodum iteratis eisdem ferventius, ac per nos sollicite implorata Sancti Spiritus assistentia, tandem Divino Numine favente, ad infrascriptam devenimus declarationem & definitionem.

Primam prædictarum Propositionum: Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus, & conantibus; secundum præsentes quas habent vires, sunt impossibilia; deest quoque illis gratia, qua possibilia fiant: temerariam, impiam, blasphemam, anathemate damnatam, & hæreticã declaramus, & uti talem damnamus.

Secundam: Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur: hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Tertiam: Ad merendum, vel demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas à necessitate: sed sufficit libertas à coactione; hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Quartam: Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium Fidei: & in hoc erant hæretici, quòd vellent eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere,

vel obtemperare: falsam, & hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Quintam: Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse; falsam, temerariam, scandalosam: Et intellectam eo sensu, ut Christus pro salute dumtaxat prædestinatorum mortuus sit; impiam, blasphemam, contumeliosam, divinæ pietati derogantem, & hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Mandamus igitur omnibus Christi fidelibus utriusqe sexus, ne de dictis Propositionibus sentire, docere, prædicare aliter præsumant, quàm in hac præsenti nostra declaratione continetur, sub censuris, & pœnis contra hæreticos, & eorum fautores in jure expressis.

Præcipimus pariter omnibus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, aliisque locorum Ordinariis; nec non hæreticæ pravitatis Inquisitoribus, ut contradictores, & rebelles quoscumq; per censuras, & pœnas prædictas, cæteraque juris & facti remedia opportuna, implorato etiam ad hoc (si opus fuerit) auxilio brachii sæcularis, omnino coërceant, & compescant.

Non intendentes tamen per hanc declarationem, & definitionem super prædictis quinque Propositionibus factam, approbare ullatenus alias opiniones, quæ continentur in prædicto libro Cornelij Jansenii Datum Romæ apud S. Mariam Majorem, anno Incarnationis Dominicæ 1653. pridie Kal. Junii, Pontificatus nostri anno nono.

Cum autem, sicut accepimus, nonnulli iniquitatis filii prædictas quinque Propositiones, vel in libro prædicto ejusdem Cornelii Jansenii non reperiri, sed ficte & pro arbitrio compositas esse, vel non in sensu ab eodem intento damnatas fuisse, asserere, magno cum Christi fidelium scandalo, non reformident: Nos qui omnia, quæ hac in re gesta sunt sufficienter & attente perspeximus, utpote qui ejusdem Innocentii Prædecessoris jussu, dum adhuc in minoribus constituti Cardinalatus munere fungeremur, omni-

omnibus congressibus inter fuimus, in quibus Apostolica authoritate eadem causa discussa est ea profecto diligentia, qua major desiderari non posset, quamcumque dubitationem super præmissis in posterum auferre volentes, ut omnes Christi fideles in ejusdem fidei unitate sese contineant: ex debito nostri Pastoralis officii, ac matura deliberatione præinsertam Innocentii prædecessoris nostri Constitutionem, declarationem & definitionem, harum serie confirmamus, approbamus, & innovamus; & quinque illas Propositiones, ex libro præmemorati Cornelii Jansenii Iprensis, cui titulus est, Augustinus, excerptas, ac in sensu ab eodem Cornelio intento damnatas fuisse declaramus, & definimus; & uti tales, inusta scilicet eadem singulis nota, quæ in prædicta declaratione, & definitione, unicuique illarum sigillatim inuritur, iterum damnamus.

Ac eundem librum sæpedicti Cornelii Jansenii, cui titulus, Augustinus, omnesque alios tam manuscriptos, quàm typis editos, & si quos forsan in posterum edi contigerit, in quibus prædicta ejus Cornelii Jansenii doctrina, ut supra damnata defenditur, vel astruitur, aut defendetur, vel astruetur, damnamus itidem atque prohibemus. Mandantes omnibus Christi fidelibus, ne prædictam doctrinam teneant, prædicent, doceant, verbo, vel scripto exponant vel interpretentur publice, vel privatim, palam, vel occulte imprimant, sub pœnis, & censuris contra hæreticos in jure expressis ipso facto, absque alia declaratione incurrendis.

Præcipimus igitur omnibus Venerabilibus Fratribus nostris, Patriarchis, Primatibus, Metropolitanis, Archiepiscopis, Episcopis, cæterisque locorum Ordinariis, ac hæreticæ pravitatis Inquisitoribus, & Judicibus Ecclesiasticis, ad quos pertinet, ut præinsertam Innocentii Prædecessoris Constitutione, declarationem, & definitionem, juxta præsentem nostram determinationem ab omnibus observari faciant, ac inobedientes & rebelles prædictis pœnis aliisque juris & facti remediis, invocato etiam, si opus fuerit, bra-

t, brachii sæcularis auxilio, omnino coërceant. Datum
.omæ apud Sanctam Mariam Majorem, anno Incarnatio-
is Dominicæ 1656. 17. Kal. Novembris, Pontificatus no-
ri anno 2.

INDEX

ERRORUM FIDEI VERITATIBUS adversantium, qui passim hac prima Medullæ Theologicæ parte referuntur & refelluntur.

Circa ipsius fidei virtutem.

.Lcesaitæ dicebant licitum esse, instante persecutione, fidem exterius negare, etiam addito juramento, ac sufere si tunc in animo retineatur. Tractatu 1. Capite 1. Sectione. 5.

asmus arbitratus est, posse aliquem errorem in sacris libris reperiri, & Sanctos Evangelistas interdum memoria lapsos esse. sup. cap. 2. sect. 1.

m in dubium revocavit, an Symbolum fidei fuerit ab Apostolis conditum. ibid. sect. 5.

vinistæ dicunt scripturas esse cuivis apertas & ad intelligendum facillimas. sup. sect. 3.

ni profitentur se libros scripturæ canonicos à non canonicis dignoscere, non tam communi Ecclesiæ consen-i, quã interiori testimonio & suasione Spiritus Sancti. ıp. cap. 3. sect. 3.

ichæi dicebant vana superstitione teneri Christianos in o quod fides illis imperaret ante rationem: seque prius velle per rationem cognoscere, ut postea si liberet, crederent. sup. cap. 3. sect. 2.

Cir-

Circa Ecclesiam.

Circa Deum.

Circa prædestinationem & reprobationem.

Circa visionem Dei & statum beatitudinis.

Circa mysterium Sanctissimæ Trinitatis.

Circa Creationem.

Circa sanctos Angelos custodes.

CAlvinus negavit Angelos custodes singulis hominibus attribui; contenditque cum blasphemia, illam Sanctorum Angelorum custodiam, quam Ecclesia fidelibus credendam proponit, non aliud esse quàm falsum commentum, cap. 3. sect. 3.

Circa statum damnatorum.

ORigenes censebat dæmonum & damnatorum pœnas aliquando finem habituras esse, ipsosque tam dæmones quàm damnatos de peccatis suis aliquando acturos esse pœnitentiam, cap. 3. sect. 5.

Circa peccatum originale.

PElagiani negabant pueros ullum originale peccatum contrahere, asserebantque tales homines nasci post peccatum Adami, quales ante illius peccatum nati fuissent, & æque tunc morti obnoxios futuros fuisse, etiam Adamo non peccante, quàm nunc sunt. Ipsumque Adamum universo generi humano per peccatum obfuisse, non peccati ipsius propagatione, sed exemplo; quatenus scilicet imitati sunt eum qui posteà peccaverunt, cap. 5. sect. 2.

Matthias Illyricus asseruit peccatum originale esse substantiam quandam a dæmone factam, quæ sit ipsius dæmonis essentialis imago, quæ quidem post peccatum primi hominis ita unicuique animæ impressa est, ut illam totam substantialiter corruperit, & in imaginem ipsius diaboli transformaverit, cap. 5. sect. 3.

Lutherus & Calvinus censuerunt peccatum originale nihil aliud esse, quàm concupiscentiam seu inordinationem potentiarum inferiorum animæ, quæ reos nos facit æternæ damnationis, ibid.

Calvinus docuit unum ex effectibus peccati originalis esse extinctionem liberi arbitrii, ita ut post peccatum Adami

mi non amplius habeat homo liberam boni vel mali electionem, ſed quicquid bene vel male operatur, illud neceſſariò operari, quamvis non còactè operetur, cap. 5. ſect. 4.

Pelagiani aſſerebant parvulos abſque Baptiſmo decedentes æternam nihilominus beatitudinem conſecuturos, cap. 5. ſect. 5.

Circa Myſterium Incarnationis.

NEſtorius prædicabat Beatiſſimam Virginem Mariam purum hominem peperiſſe, proindeque nec ejus Filium Deum, nec ipſam Dei Genitricem dici debere. Addebat, perſonam divinam Verbi unitam fuiſſe poſteà Filio Mariæ, non quidem ſubſtantialiter ſuam communicando hypoſtaſim, ſed tantùm accidentaliter, in quantum ſcilicet Verbum divinum illi nomen ac dignitatem ſuam impertivit, ut nimirùm Deus & Dei Filius diceretur, & ut talis adoraretur, tract. 5. capite 1. ſect. 4.

Eutyches è contra cum nimio zelo, & abſque ſufficienti ſcientia adverſus hunc errorem moveretur, in alterum extremum errorem huic oppoſitum delatus eſt: Aſſerebat enim poſt Incarnationem Verbi non modo unam in Chriſto eſſe perſonam, ſed unam quoque ſolùmodò remanſiſſe naturam, ſive per compoſitionem utriuſque naturæ divinæ & humanæ, ſive per converſionem alterius in alteram: dicebat præterea Divinitatem Verbi in Chriſto, non modo dici poſſe, ſed re vera fuiſſe paſſam, mortuam, & ſepultam, ibid.

Hæretici Vbiquiſtæ contendunt humanam naturam Verbo divino hypoſtatice unitam eo ſenſu intelligi debere, quod omnis plenitudo, & (ut loquuntur) energia divinitatis Verbi, ſit ipſi humanitati realiter communicata, & ita in eam transfuſa, ut Chriſtus etiam ſecundum humanitatem, & quatenus homo, dicatur eſſe omnipotens, æternus, ubique præſens, unde & (Vbiquiſtæ) dicti ſunt, cap. 2. ſect. 3.

Circa gratiam Christi.

quam

quam divinæ gratiæ injuriosum, negantque hominem quantumlibet justum & Sanctum, ullis bonis operibus vitam æternam promereri posse, cap. 5. sect. 1. & 6.

Observabit Lector præter errores hic recensitos, alias quam plurimas veritates fide divina credendas tum in hac prima, tum etiam in secunda hujus operis parte, passim explicari & probari: ex quibus plurimarum aliarum hæreseon, quarum in hoc Indice nulla mentio fit, refutatio satis poterit intelligi.

INDEX

RERUM PRÆCIPUARUM quæ in hac prima Medullæ Theologicæ parte continentur.

QUÆ QUIDEM IN EUM ORDINEM digestæ sunt, ut quid de unaquaque notatu dignum variis in locis sparsim continetur, sub uno veluti aspectu positum reperiatur.

Christi Sanctitas, & gratia.

Christi Scientia.

Christi voluntas & meritum.

An

Christi Domini vita, mors, resurrectio.

Quo

An

Quo

Quid

Gratia.

Gratia necessitas

Gratia sufficiens.

An

Quid

Quis

An

Trinitatis Mysterium.

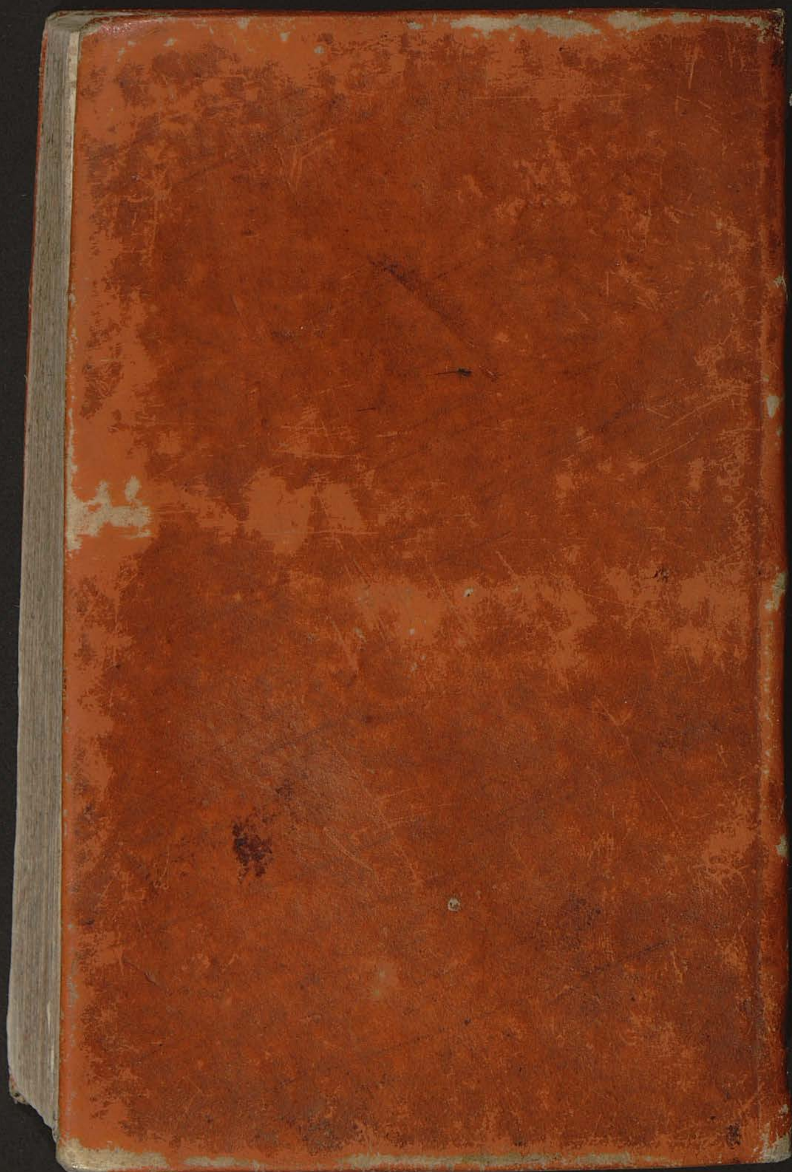
Vi,

[redacted]sio beatifica.

Unio hypostatica.

FINIS INDICIS.

[illegible] uda

[illegible] belli

[illegible]